

รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์

โครงการการพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลายไม้แกะสลักและงานไม้
สำหรับหมู่บ้านหัตถกรรมไม้และแกะสลักบ้านถวาย
: กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านต้นแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

คณะผู้วิจัย

สังกัด

1. รองศาสตราจารย์ ดร.สำลี ทองธิว	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
2. นายมานพ จินะนา	โรงเรียนบ้านต้นแก้ว
สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ
3. นางสาวพยุ่ง ไชยวงศ์	โรงเรียนบ้านต้นแก้ว
สำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย

ชุดโครงการวิจัยด้านการศึกษากับชุมชน

รศ. ดร. สีสี่ ทองดี

มอบให้หอสมุดกลาง สถาบันวิชาการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

6 / กษ. / 44

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้สำหรับหมู่บ้าน
หัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านถวายเป็นกรณีศึกษาโรงเรียนบ้านตันแก้ว
อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

The development of a local curriculum on young tourist guides for the wood-
carving handicraft village of Bann Thawai : A case study at
Bann Ton-Kaew School, Hang Dong district,
Chiang Mai Province

สำลี ทองธิว มานพ จินะนา พยุง ไชยวงศ์
Sumlee Thongthew Manob Jinana Payoong Chaiwong
Chulalongkorn University, Bann Ton-Kaew School

คำนำ

การพัฒนาหลักสูตรงานอาชีพในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพตามหลักสูตร
ประถมศึกษาพุทธศักราช ๒๕๒๑ ฉบับปรับปรุง ๒๕๓๓ นั้นเป็นการพัฒนาหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญ
จากส่วนกลางกระทรวงศึกษาธิการ จุดประสงค์ของการเรียนการสอนงานในกลุ่มนี้มุ่งเน้น
ให้ผู้เรียนมีความรู้และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นำทักษะที่ได้ไปประกอบ
อาชีพได้ต่อไป อย่างไรก็ตามจากการติดตามผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรดังกล่าวปรากฏ
ว่าไม่ได้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทั้งนี้เพราะงานอาชีพที่นักเรียนได้เรียนไปไม่สอดคล้อง
กับความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง และที่สำคัญกว่านั้นคือการจัดการ
เรียนการสอนและการฝึกกระบวนการทำงานมีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับการพัฒนา
กระบวนการเรียนรู้ตามวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น แม้ว่าในบางท้องถิ่นจะอ้างว่าได้มีการ
สนับสนุนให้ครูจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมีการศึกษาความต้องการที่แท้จริงของคนในท้องถิ่น
และสร้างหลักสูตรงานอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการแล้วก็ตาม ผลก็คือได้ตัวหลักสูตร
งานอาชีพที่คนในท้องถิ่นกำลังทำอยู่จริงหากแต่ไม่ได้สอดคล้องใ่วิถีชีวิตที่แท้จริงซึ่งเป็นวิถี
การดำเนินชีวิตของคนหลายกลุ่มในท้องถิ่น ไม่ได้นำเอาตัวคุณค่าที่แฝงเร้นอยู่ใต้ตัวงานอาชีพ
นั้นๆตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพนั้นกับอาชีพอื่นที่มีอยู่ในชุมชนออกมาด้วย ทั้งยัง
ปฏิเสธการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นต่อการสร้าง กำหนดเป้าหมายตลอดจนวิธีการจัดการ
เรียนการสอนซึ่งเป็นส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของหลักสูตรนั้น มี
ความรู้สึกว่าหลักสูตรนั้นมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน สร้างขึ้นโดยชาวบ้าน เพื่อ
ชาวบ้านอย่างแท้จริง ซึ่งการที่จะพัฒนาหลักสูตรงานอาชีพที่ลึกซึ้งได้ขนาดนี้ผู้พัฒนาจะต้อง
มีความละเอียดอ่อนต่อความสัมพันธ์ระหว่างงานอาชีพนั้นกับความเป็นมาเป็นไปของงานอาชีพ
นั้นกับท้องถิ่นเป็นอย่างมาก กล่าวโดยรวมก็คือผู้พัฒนาหลักสูตรงานอาชีพสำหรับท้องถิ่นนั้น

จะต้องมีความเข้าใจพลวัตทางวัฒนธรรมของงานอาชีพนั้นและมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างงานอาชีพนั้นกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นเป็นอย่างดี ไม่ใช่เพียงแค่แสวงหาข้อมูลเบื้องต้น รู้เพียงว่าท้องถิ่นนั้นมีการทำอาชีพดั้งเดิมที่สำคัญอะไรซึ่งควรที่จะอนุรักษ์ไว้ไม่ให้งานนั้นสูญหายไปจากท้องถิ่นนั้นหรือคนในท้องถิ่นนั้นมีความต้องการจะเรียนรู้งานอาชีพใดแล้วลงมือพัฒนางานอาชีพนั้นเท่านั้นซึ่งการพัฒนาหลักสูตรในลักษณะนี้ทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและนักสังคมวิทยาเรียกว่าเป็นการพัฒนาหลักสูตรจากข้อมูลวัฒนธรรมที่มองเห็น

การที่หลักสูตรงานอาชีพในระดับท้องถิ่นพัฒนาขึ้นจากข้อมูลวัฒนธรรมที่มองเห็นเป็นผลมาจากการที่ผู้ที่เข้าไปศึกษาข้อมูลศึกษาได้ไม่ลึกพอซึ่งอาจจะเป็นเพราะไม่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมคุณค่าซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มองไม่เห็น แต่จะสามารถรับรู้ได้โดยคนในวัฒนธรรมนั้น ดังนั้นการที่จะได้ข้อมูลด้านวัฒนธรรมคุณค่าของงานอาชีพและความเป็นพลวัตของงานอาชีพอย่างแท้จริงจะต้องมองโดยใช้มุมมองของชาวบ้าน ชาวบ้านคิดอย่างไร ให้ความหมายไว้อย่างไร มีความเชื่อ ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีอะไรที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับงานอาชีพนั้นบ้าง ตลอดจนถึงการมองบทบาทและความสามารถของโรงเรียนซึ่งเป็นการจัดการศึกษาในระบบว่ามีความสัมพันธ์ เอื้อต่อการเรียนรู้งานอาชีพดังกล่าวมากน้อยแค่ไหน สรุปคือเป็นการมองงานอาชีพนั้นในองค์รวม มองที่ระบบวิถีชีวิตและมองแบบเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว อย่างไรก็ตามไม่ใช่ว่าจะสามารถใช้ข้อมูลจากชาวบ้านได้เสียทั้งหมดทุกอย่างไปทั้งนี้จากงานของสำลี ทองธิว (๒๕๒๖, หน้า ๑๒๕) ระบุว่าบ่อยครั้งที่สมาชิกภายในสังคมมักจะมองที่ตัวรายละเอียดปลีกย่อย มองที่ด้านใดด้านหนึ่งของความหมายมากไปซึ่งก็อาจทำให้เกิดการตีความคลาดเคลื่อนและมองไม่เห็นภาพรวมได้ชัดเจนเท่าที่ควร ดังนั้นการที่มีบุคคลภายนอกสังคมในที่นี้คือภายนอกชุมชนที่เป็นนักการศึกษา และบุคคลภายนอกงานอาชีพนั้น หากแต่ยังเป็นคนในชุมชนเดียวกันอยู่เข้าไปร่วมศึกษาข้อมูลด้วยจะทำให้การรับรู้วัฒนธรรมทั้งที่มองเห็นและที่เป็นคุณค่ามีความสมบูรณ์ขึ้น นั่นคือการพัฒนาหลักสูตรงานอาชีพให้กับคนในท้องถิ่นโดยความร่วมมือระหว่างผู้วิจัย ครูในท้องถิ่นและชาวบ้านซึ่งหลักสูตรงานอาชีพที่ได้จะเป็นงานอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่แท้จริงของชาวบ้านและสามารถสร้างผลกระทบที่เป็นรูปธรรมต่อชุมชนได้

ผลจากการวิจัยในช่วงหกเดือนซึ่งเป็นงานวิจัยขั้นต้นในโครงการกรณีศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรงานแกะสลักไม้และงานไม้สำหรับนักเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (๒๕๔๒) ทำให้คณะผู้วิจัยซึ่งนอกจากจะประกอบด้วยตัวผู้วิจัยแล้วยังมีครูในโรงเรียนชุมชนที่ทำหน้าที่ผู้ช่วยวิจัยและนิสิตปริญญาเอกสาขาหลักสูตรและการสอนได้ข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ส่งผลให้เกิดความเข้าใจชาวบ้านถวายมากขึ้น เกิดความเข้าใจวัฒนธรรมทั้งที่มองเห็นและวิถีชีวิตด้านที่เป็นวัฒนธรรมคุณค่าที่แฝงอยู่ในการทำงานอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้ การศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากคนในหมู่บ้านถวายซึ่งหมายถึงครูท้องถิ่นกับชาวบ้านและการมองจากมุมมองของคนภายนอกนั้นนอกจากจะทำให้กลุ่มผู้ทำการศึกษาทั้งหมดเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับ

งานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้แล้วยังทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างงานอาชีพนี้กับวัฒนธรรมทางโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเครือข่ายกับอาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้องของชาวบ้าน เห็นลักษณะวัฒนธรรมการเรียนรู้งานอาชีพในแบบสังคมปรกิต เข้าใจถึงศักยภาพในการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมและความจำเป็นของชาวบ้านถวาย ตลอดจนวัฒนธรรมความพอใจต่อสภาพความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายแบบพอเพียง และที่สำคัญที่สุดคือเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านถวายเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านบนฐานของการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้และศักยภาพของชาวบ้านซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่นำความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านถวายอย่างแท้จริงต่อไป

ข้อค้นพบของงานวิจัยในขั้นต้นที่มีความสำคัญมากอีกประการหนึ่งคือข้อค้นพบเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน คณะผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านถวายไม่ได้ต้องการหลักสูตรงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่เน้นให้ครูในระบบโรงเรียนเป็นผู้เลือกเนื้อหา ตลอดจนประสบการณ์และวิธีการที่จะถ่ายทอดความรู้และทักษะงานในด้านนี้ให้นักเรียนโดยลำพังฝ่ายเดียว เนื่องจากมองว่าการถ่ายทอดความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนี้ชาวบ้านสามารถทำได้เองและอย่างมีประสิทธิภาพกว่าในลักษณะการศึกษาแบบปกติวิสัย (informal education) หลักสูตรที่ชาวบ้านถวายมองว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อบุตรหลานรุ่นต่อไปของพวกเขาคือหลักสูตรที่ทำให้เด็ก ๆ มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความลำบากในการบุกเบิกสร้างรากฐานที่มาของการทำงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของชาวบ้านถวาย มีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของหมู่บ้านถวายในการประกอบอาชีพนี้สามารถอธิบายถึงขั้นตอนการทำงานเหล่านี้กับทั้งสามารถแสดงการทำงานแกะสลักไม้และทำงานไม้ให้คนภายนอกดูได้ เป็นหลักสูตรที่ชาวบ้านทุกคนมีโอกาสร่วมมืออย่างเท่าเทียมกับบุคลากรในโรงเรียนร่างขึ้นมา เป็นหลักสูตรที่มีเป้าหมายที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกัน สามารถเอื้อผลประโยชน์ที่จะเกิดให้ตกอยู่กับชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง (อาทิเช่น ผลประโยชน์ที่เป็นรายได้ ความเข้าใจถึงบทบาทและอำนาจในการรวมตัวกันพัฒนาหมู่บ้านถวายด้วยตนเอง ความหวงแหนทรัพยากรบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่เป็นตัวแปรสำคัญของการเป็นหมู่บ้านถวาย และฯลฯ) และที่สำคัญคือจะต้องเป็นเนื้อหาและประสบการณ์ที่ชาวบ้านสามารถร่วมกันให้และเลือกให้ได้ สำหรับการวัดและประเมินผลก็เช่นเดียวกันจะต้องให้ชาวบ้านโดยเฉพาะกลุ่มที่ประกอบอาชีพนี้ใช้ความรู้และประสบการณ์ของตนในการประเมินประสิทธิภาพได้ด้วย ซึ่งหลักสูตรที่มีลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดคือหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่ทางโรงเรียนสามารถให้ความรู้และฝึกนักเรียนได้ในส่วนของหลักการและทักษะของการเป็นมัคคุเทศก์ ในขณะที่ชาวบ้านถวายทุกกลุ่มสามารถมีบทบาทในการเป็นผู้เชี่ยวชาญเนื้อหา ประสบการณ์ด้านงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานอาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้บ้านถวายทั้งหมู่บ้านเป็นห้องเรียน และห้องปฏิบัติการเรียนการสอนได้อย่างเต็มที่ด้วยความร่วมมืออย่างเต็มใจของชาวบ้านทุกคน

ทั้งยังทำให้ผลประโยชน์ที่เกิดจากการทดลองใช้หลักสูตรนี้ตกอยู่กับทุกคนในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นบุคลากรในโรงเรียน ชาวบ้านผู้ประกอบการอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้และแม่แต่ในอาชีพอื่นๆ และที่สำคัญที่สุดคือชาวบ้านทุกคนไม่เฉพาะแต่ครูเท่านั้นที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินความสำเร็จของโครงการนี้ได้ ในขณะที่เดียวกับผู้วิจัยสามารถศึกษากระบวนการร่างหลักสูตรแนวใหม่ที่โรงเรียนกับชุมชนสามารถมีบทบาทร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ศึกษากระบวนการ participatory action research ของการสร้างหลักสูตรนี้ที่เน้นให้ชาวบ้านเป็นนักวิจัย (researchers) แทนที่จะเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ที่ถูกศึกษา (subjects in the study) ซึ่งการศึกษากระบวนการร่างหลักสูตรนี้จะทำให้ทราบถึงความเป็นไปได้ของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในแนวใหม่ เข้าใจบทบาทของครู บุคลากรในโรงเรียน ของชาวบ้านถวาย ของนักเรียน ทำให้เข้าใจถึงตัวแปรสนับสนุนหรือที่ขัดขวางการพัฒนาหลักสูตรแบบ participatory action นี้

นอกจากนี้จากบทเรียนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่คณะผู้วิจัยค้นพบทำให้ผู้วิจัยเข้าใจหลักทฤษฎีการพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่นมากขึ้นด้วยว่าถ้าโรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพที่เกี่ยวกับงานไม้แกะสลักและงานไม้เพื่อให้ประโยชน์ตกอยู่กับชาวบ้านถวายอย่างแท้จริง เพื่อให้บ้านถวายมีความเข้มแข็งทั้งในด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมต่างๆที่กล่าวไว้ในตอนต้น ไม่ใช่การพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนเพียงเพื่อให้สอดคล้องกับงานอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนหรือเพื่ออนุรักษ์งานอาชีพของหมู่บ้านแล้ว จะต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารและจัดการตลอดจนเปลี่ยนบทบาทของครูในโรงเรียน แทนที่โรงเรียนจะทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดเป้าหมายการศึกษา ตัดสินใจเลือกเนื้อหา ประสบการณ์และวิธีการถ่ายทอดประสบการณ์ ประเมินความสำเร็จของหลักสูตรแต่ฝ่ายเดียว โรงเรียนจะต้องร่วมกับผู้วิจัยและชาวบ้านถวายวิเคราะห์บทบาทและความเชี่ยวชาญของแต่ละฝ่ายเพื่อให้โอกาสแก่คนทุกกลุ่มเข้าเป็นแนวร่วมกับโรงเรียนตามความเหมาะสมของแต่ละกลุ่มด้วย ซึ่งถ้าโรงเรียนรับฟังการใช้สิทธิใช้เสียงของคนในกลุ่มต่างๆ ได้รับรู้และยอมรับให้พวกเขาใช้สิทธิเสียงร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ตัดสินใจเลือกวิธีดำเนินการเรียนการสอนในทิศทางที่พวกเขาเห็นว่าสัมพันธ์กับวิถีความต้องการและการพัฒนาบ้านถวายอย่างแท้จริงแล้ว การพัฒนาหลักสูตรงานอาชีพจึงจะสามารถทำให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนได้

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาหลักสูตร มัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวทั้งนี้เพื่อทำให้การนำเที่ยวในชุมชนเป็นไปภายใต้ขอบเขตวัฒนธรรมวิถีชีวิตของชาวบ้าน แต่สิ่งที่สำคัญกว่านั้นคือชาวบ้านถวายต้องสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของการนำเที่ยว ดำเนินการตัดสินใจเลือกวิธีจัดนำเที่ยว สถานที่เที่ยววางแผน ควบคุมให้การนำเที่ยวอยู่ภายในขอบเขตของแผนที่ร่วมกันวางไว้ และต้องมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการวัดและประเมินความสำเร็จของหลักสูตรมัคคุเทศก์นี้ได้ซึ่งอาจจะเป็นในรูปของรายได้หรือเป็นความเจริญของท้องถิ่นในด้านรูปธรรมและนามธรรมอื่นๆ เป็นที่น่า

เสียดายว่าโดยทั่วไปในการสร้างหลักสูตรมัคคุเทศก์แม้จะมีชาวบ้านเป็นองค์ประกอบสำคัญ ก็จริงหากแต่การมีส่วนร่วมจะจำกัดอยู่เพียงการเป็นผู้ให้ข้อมูล และรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ ที่คนสร้างหลักสูตรกำหนดให้ทำ ส่วนผลรับที่ได้จะเป็นเรื่องของการแบ่งปันรายได้ส่วนหนึ่งให้ เท่านั้น ดังนั้นจึงเป็นการยากที่ชาวบ้านจะมีความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของหลักสูตรนั้น อย่างแท้จริง

ดังนั้นงานวิจัยในขั้นที่สองจึงเป็นการพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์อาชีพงานไม้ แกะสลักและงานไม้ในท้องถิ่นที่เกิดจากการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในขั้นแรกทั้งที่เป็น ข้อความรู้เกี่ยวกับงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ตลอดจนอาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ข้อมูล เกี่ยวกับวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในงานอาชีพเหล่านี้กับข้อมูลปัญหาและความต้องการ ข้อมูล เกี่ยวกับการทำหน้าที่มัคคุเทศก์ ทั้งยังได้นำศักยภาพในการเข้ามาเป็นแนวร่วมในการ พัฒนาหลักสูตรของชาวบ้านถวายเป็นวิเคราะห้แล้วใช้หลักการพัฒนาหลักสูตรตามแนว การวิเคราะห์งานไม้แกะสลักและงานไม้ตามกระบวนการสร้างเนื้อหาที่ปรับปรุงมาจากแนว DACUM เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สามารถทำให้ชุมชนบ้านถวายเป็นความเข้มแข็งทั้ง ในด้านเศรษฐกิจและสังคม สำหรับการพัฒนาหลักสูตรนี้จะเป็นความร่วมมือระหว่างครูใน โรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชาวบ้านถวายทุกกลุ่ม แม่แต่หน่วยงานและองค์การทั้งภาครัฐและเอกชน ในระดับท้องถิ่น และมีผู้วิจัยเป็นผู้สนับสนุน ประสานงานตลอดจนการนำหลักสูตรที่ได้ มาทดลอง นำมาใช้กับนักเรียนในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว และศึกษาถึงผลกระทบอันเนื่องมาจากการ ใช้หลักสูตรนี้ต่อหมู่บ้านถวายเป็นภาพรวมทั้งหมด การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะนี้ เน้นให้ท้องถิ่นบ้านถวายเป็นแกนหลักในการสร้างแบบการเรียนการสอนโดยมีผู้วิจัยซึ่งเป็นคน นอกชุมชนจากส่วนกลางคอยให้การสนับสนุนเพื่อให้มีการประกันคุณภาพทางวิชาการในระดับ ที่น่าเชื่อถือ เป็นการเปิดกว้างให้ชาวบ้านถวายได้มีส่วนร่วมในการกำหนดทั้งเรื่องการจัดการ เรียนการสอนและทิศทางการพัฒนาชุมชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

งานวิจัยการพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก โรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัด เชียงใหม่มีวัตถุประสงค์ดังนี้ ๑. เพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ๒. เพื่อ ศึกษาความสามารถของครูในการพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ๓. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีส่วน ช่วยสนับสนุนและที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครู ๔. เพื่อศึกษาผลกระทบ โดยตรงและโดยอ้อมของการพัฒนาหลักสูตร และการใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีต่อครูคนอื่นๆใน โรงเรียนบ้านต้นแก้วและต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านถวาย

วิธีดำเนินการวิจัย

พื้นที่เป้าหมาย พื้นที่ที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในงานวิจัยมีสองส่วน ส่วนแรกคือโรงเรียนบ้านต้นแก้วซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาและเป็นโรงเรียนเพียงแห่งเดียวที่ให้บริการแก่ชาวบ้านในชุมชนบ้านถวายเป็นโรงเรียนนี้รองรับนักเรียนตั้งแต่ระดับอนุบาลจนถึงมัธยมศึกษาปีที่ ๓ เป็นจำนวน ๔๘๐ คน มีครูประจำการรวมผู้บริหารเป็นจำนวน ๑๙ คน ส่วนที่สองคือชุมชนบ้านถวายเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมไม้แกะสลักในอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นหมู่บ้านที่ประกอบด้วยชาวบ้านทั้งหมด ๑๔๐ หลังคาเรือนและมีประชากรทั้งหมดประมาณ ๗๐๐ คน

ครูที่เป็นกลุ่มเป้าหมายที่ผู้วิจัยติดตามเพื่อศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้แก่ครูประจำระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หกจำนวน ๓ คนที่เป็นกรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัดคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้โดยเข้าเป็นแนวร่วมกับชาวบ้านในชุมชนบ้านถวายเป็น

ระเบียบวิธีวิจัย งานวิจัยการพัฒนาหลักสูตรมัดคุเทศก์งานไม้แกะสลักและงานไม้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก โรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวายเป็น อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่เป็นการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ที่ผู้วิจัยกระทำบทบาทผู้สังเกตแบบมีส่วนร่วม (observer as participant) เน้นให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลแบบต่อเนื่องตลอดระยะเวลา ๒๐ เดือนตั้งแต่เดือน มิถุนายน ๒๕๔๒ - มกราคม ๒๕๔๔ เก็บข้อมูลวัฒนธรรมการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและการทำงานประจำวันของครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วและศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านถวายเป็นจากสภาพธรรมชาติที่สุดขณะที่บุคคลเหล่านี้กำลังอยู่ในเหตุการณ์ สังเกตความต่อเนื่องของเหตุการณ์ สังเกตพฤติกรรมและสภาพอารมณ์ของบุคคลในเหตุการณ์ไปพร้อมๆกับการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key informants) ตามรายชื่อที่ได้จากวิธีการแนะนำต่อกัน (snowball technique) บันทึกประจำวันภาคสนามเก็บรายละเอียดของข้อมูลทั้งหมดเพื่อให้ได้ภาพรวมทั้งหมดที่เป็นพลวัตรของบุคลากรในโรงเรียนบ้านต้นแก้วและของชุมชนบ้านถวายเป็น วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้ทั้งหมดโดยการกรองข้อมูลเฉพาะที่เกี่ยวข้องแล้วจับข้อมูลที่ได้ออกกลุ่มหัวข้อหลักสามกลุ่มได้แก่ กลุ่มหัวข้อกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กลุ่มหัวข้อวัฒนธรรมการดำเนินงานในโรงเรียน กลุ่มหัวข้อความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และกลุ่มหัวข้อผลกระทบของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ตรวจสอบความแม่นยำของข้อมูลโดยการตรวจสอบความสม่ำเสมอหรือความเบี่ยงเบนของเหตุการณ์ในแต่ละกลุ่มหัวข้อ ต่อจากนั้นจึงตรวจสอบการสรุปและตีความข้อมูลโดยการตรวจสอบกับกรอบทฤษฎีการศึกษาและวัฒนธรรมในสถาบันการศึกษา สังคมวิทยา ทฤษฎีการเผยแพร่ข่าวสารและข้อมูล

ผลการวิจัย

๑. กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ เป็นไปในรูปแบบโรงเรียนเข้าเป็นแนวร่วมกับชุมชน ประกอบด้วยห้าขั้นตอนดังนี้

๑) ขั้นสร้างความเข้าใจระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับครูเพื่อชี้แจงความเป็นมาของ หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ซึ่งเป็นความต้องการของชุมชน และนำเสนอแนวคิดเรื่องการเป็นแนวร่วมระหว่างครูกับชาวบ้านเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ร่วมกัน พร้อมกันนั้นได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นมาสองชุดมีกรรมการที่มาจากผู้บริหารหมู่บ้าน ชุดหนึ่งและกรรมการที่เป็นครูทำงานประสานกับกรรมการชุดแรกอีกชุดหนึ่ง ซึ่งกรรมการทั้งสอง ชุดทำหน้าที่รับผิดชอบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกัน

๒) ขั้นกำหนดโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น มีสองระยะดังนี้ ระยะที่หนึ่งกรรมการ ดำเนินการสร้างหลักสูตรซึ่งเป็นครูระดับประถมศึกษาปีที่หก ร่างเป้าหมาย โครงสร้างเวลาเรียน เนื้อหาสาระ ออกแบบประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนการสอนและวิธีวัดและประเมินผล ระยะที่สอง กรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตรนำโครงสร้างหลักสูตรที่ร่างไว้นำเสนอเพื่อขอ ความเห็นชอบและข้อเสนอแนะจากกรรมการที่เป็นชาวบ้าน

๒. ขั้นจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ประมวลเนื้อหาและจัดทำแผนการสอน สื่อการสอน มีตามระยะดังนี้ ระยะที่หนึ่ง ครูที่เป็นกรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นจัดทำ รายละเอียดของแผนการสอนตามโครงสร้างหลักสูตรที่ผ่านความเห็นชอบจากชาวบ้าน ระยะที่สอง ครูศึกษาและประมวลความรู้จากท้องถิ่นโดยการเก็บข้อมูลภาคสนาม ระยะที่สาม ครูศึกษาและประมวลความรู้ทางวิชาการจากแหล่งข้อมูลภายนอกเพิ่มเติม ระยะที่สี่ ครูลงมือ สร้างบันทึกการสอน เอกสารประกอบการสอน สื่อการสอน แบบวัดและประเมินผล และทดลองใช้ บันทึกการสอนบางส่วน

๓) ขั้นวิพากษ์หลักสูตรท้องถิ่นโดยชาวบ้านและผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่น

๔) ขั้นปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นก่อนนำไปใช้

๒. ผลการศึกษาความสามารถของครูในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีดังนี้

๑) ครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วขาดพื้นความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตร ขาดทักษะการเก็บข้อมูลภาคสนามซึ่งทำให้ครูไม่สามารถได้ข้อมูลจากชุมชน มาใช้สร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเรียนรู้และวิถีชีวิตของชาวบ้าน ได้อย่างแท้จริง แม้ว่าครูจะมีความตั้งใจและพยายามทุ่มเทเวลาให้กับการจัดทำหลักสูตรและมี

ผู้วิจัยคอยให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิดก็ตาม การขาดพื้นฐานความรู้และทักษะที่จำเป็นเช่นนี้ทำให้คุณมักจะหันกลับไปให้ความสนใจต่อภารกิจประจำซึ่งทำให้งานการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นต้องชะงักไปเป็นระยะๆ

๒) การขาดความรู้พื้นฐานทางภาษาอังกฤษและวิธีการสอนทำให้คุณไม่สามารถค้นหาคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับสินค้าไม้แกะสลักที่มีอยู่ในท้องถิ่น ไม่สามารถสร้างบทสนทนาสำหรับให้นักเรียนฝึก การขาดพื้นฐานเช่นนี้เป็นการยากที่จะจัดเสริมให้ในระยะสั้นๆ

๓) คุณไม่มีความรู้เกี่ยวกับหน้าที่และบทบาทต่างๆของมัคคุเทศก์นำเที่ยว ไม่สามารถบอกได้ว่าสาระความรู้อะไรบ้างที่มัคคุเทศก์จำเป็นจะต้องมี ไม่มีความรู้เกี่ยวกับแหล่งข้อมูลในเรื่องนี้ ทำให้ไม่สามารถจัดทำบันทึกการสอนหรือสื่อการสอนได้ตามลำพังผู้วิจัยต้องจัดหาข้อมูลที่จำเป็นมาให้ใช้พร้อมทั้งแนะนำอย่างใกล้ชิด

๔) การขาดพื้นฐานความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิตตลอดจนปัญหาของชาวบ้านในชุมชนเนื่องจากต้องให้ความสนใจและใช้เวลาทั้งหมดที่มีต่อการปฏิบัติภาระงานประจำในความรับผิดชอบ ครูยอมรับว่าไม่เคยรู้ว่าวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้านเป็นอย่างไร ไม่มีข้อมูลเบื้องต้นของคนในหมู่บ้าน ไม่ได้รับรู้ว่าชาวบ้านคิดเห็นอย่างไรต่อการทำหน้าที่ของคุณในโรงเรียน แต่ยอมรับว่าเข้าใจกระบวนการทำงาน และการถ่ายทอดงานฝีมือและการแก้ปัญหาของชาวบ้านดีขึ้นหลังจากที่ได้ใช้เวลาเข้าไปสัมผัสและเรียนรู้ร่วมกับชาวบ้าน

ในทางตรงกันข้ามชาวบ้านรู้จักครูแต่ละคนค่อนข้างลึกและดี ทั้งนี้เพราะครูในโรงเรียนมีน้อยคนและส่วนใหญ่เข้ามาประจำอยู่ที่โรงเรียนในช่วงเวลาไม่นานนัก นอกจากนี้หมู่บ้านกลายเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดไม่ใหญ่นักทุกคนในชุมชนยังมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ฉันทวีเครือญาติตั้งนั้นการสื่อสารเรื่องราวต่างๆเกี่ยวกับครูของคนภายในหมู่บ้านจึงเป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งถึงและกว้างขวาง

๕) คุณมีความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลาง แต่ยังไม่สามารถจัดกิจกรรมที่สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้ของชาวบ้าน

๖) ครูแต่ละคนสามารถบูรณาการเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกันในกลุ่มสาระที่แต่ละคนรับผิดชอบอยู่ได้กลมกลืนพอสมควร แต่ยังไม่สามารถบูรณาการกลุ่มสาระทั้งหมดเข้าด้วยกันเป็นหลักสูตรท้องถิ่นฉบับเดียวได้ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูคุ้นเคยกับการแยกกันทำงานในความรับผิดชอบของแต่ละคน ยังไม่สามารถทำงานในลักษณะสมาชิกของชุมชนการเรียนรู้เดียวกัน

๗) หลังจากที่ครูทำงานร่วมกับชาวบ้านเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ระยะหนึ่งครูได้ให้ความสนใจและมีความสามารถเก็บข้อมูลจากชุมชนเพื่อนำมาเพิ่มเติมเป็นสาระและประสบการณ์ในกลุ่มสาระที่แต่ละคนรับผิดชอบอยู่ ครูที่เข้าไปในชุมชนสามารถสังเกต

การทำงานของชาวบ้าน สัมภาษณ์และบันทึกข้อมูลจากการสังเกตและสัมภาษณ์ได้ในระดับหนึ่ง สามารถประยุกต์ใช้เทคนิค DACUM สร้างแบบสังเกตการปฏิบัติงานแกะสลักไม้และตกแต่งงานไม้ซึ่งแม้จะไม่ได้นำหลักการทั้งหมดมาใช้แต่ก็ได้ข้อมูลมากพอที่จะใช้เป็นแนวการเรียนการสอนและใช้สร้างแบบประเมินการทำงานของนักเรียนได้

๘) ครูยังขาดความสามารถและทักษะในการศึกษาเนื้อหาทางวิชาการจากแหล่งข้อมูลภายนอกเช่นจากห้องสมุดตามมหาวิทยาลัยและขาดทักษะการใช้เทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูไม่คุ้นเคยกับการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม ไม่มีเครือข่ายชุมชนการเรียนรู้กับหน่วยงานวิชาการภายนอก ไม่ปรากฏว่ามีสถาบันการศึกษาชั้นสูงในพื้นที่เข้ามาเสริมพื้นฐานทางวิชาการที่จำเป็นให้กับครูในโรงเรียน และไม่มีเครื่องมือ อุปกรณ์ที่จะอำนวยความสะดวกทางเทคโนโลยีการสื่อสารแก่ครู

๓. ผลการศึกษาสิ่งที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครู

๑) ภารกิจงานประจำทั้งด้านงานสอน งานธุรการและงานโครงการพิเศษในความรับผิดชอบของครูแต่ละคนเป็นอุปสรรคที่สำคัญทำให้ครูไม่สามารถดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้เต็มที่และอย่างต่อเนื่องแม้ครูจะพยายามให้เวลากับการทำหลักสูตรท้องถิ่นอย่างเต็มที่ แต่เนื่องจากไม่สามารถจัดเวลาให้ลงตัวตรงกับครูขาดพื้นฐานความเข้าใจเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จึงทำให้ครูส่วนใหญ่หันไปให้ความสำคัญกับภารกิจประจำเป็นหลัก ซึ่งทำให้ความต่อเนื่องของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่วางแผนไว้ต้องหยุดชะงักหลายครั้ง

๒) การขาดพื้นฐานความเข้าใจและทักษะการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น รวมถึงการขาดทักษะการศึกษาท้องถิ่นและเก็บข้อมูลภาคสนามทำให้ครูขาดความกระตือรือร้นที่จะทำงานโดยมองว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นภาระที่เพิ่มเติมเข้ามาจากภารกิจประจำที่ต้องทำมากอยู่แล้ว เป็นภาระที่ทำให้ครูต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในสิ่งที่ไม่มีความเข้าใจมาก่อนทั้งยังไม่แน่ใจว่าจะหาข้อมูลเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลที่ได้

๓) ความไม่มั่นใจของผู้บริหารเกี่ยวกับความเป็นไปได้ในการนำหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นไปใช้ในบริบทที่เป็นอยู่ของโรงเรียนเนื่องจากมีหลักสูตรแกนกลางใช้เป็นหลักอยู่แล้วและไม่แน่ใจว่าจะมีงบประมาณสนับสนุนการดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง

๔) การใช้ศัพท์ทางการศึกษาและการใช้ภาษากลางเป็นภาษาสื่อสารระหว่างครูกับชาวบ้านทำให้เกิดช่องว่างระหว่างกัน

๕) การถูกเรียกเข้ารับการอบรมทางวิชาการตามคำสั่งของสำนักงานการประถมศึกษาประจำจังหวัดและประจำอำเภอซึ่งจัดขึ้นบ่อยครั้งและเป็นเวลาหลายวันทำให้ครูต้องทิ้งภาระงานประจำรวมทั้งภาระการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และเป็นที่น่าสังเกตว่าการอบรม

ทางวิชาการแต่ละครั้งเป็นไปเพื่อพัฒนาวุฒิของครูมากกว่าเน้นการนำมาพัฒนาความสามารถของนักเรียน

๖) ข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้งที่มาจากมหาวิทยาลัยและจากสำนักงานการประถมศึกษาที่มีความแตกต่างกันทำให้ครูสับสน ผู้เชี่ยวชาญบางท่านแนะนำในแนวที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นตามวิถีการทำงานของชาวบ้าน ให้ความสำคัญต่อภูมิปัญญาท้องถิ่นและสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่น ในขณะที่บางท่านแนะนำให้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในแนวหลักสูตรแกนกลางโดยยึดเป้าหมายตามหลักสูตรแกนกลางที่เน้นให้ความสำคัญต่อการพัฒนาทางวิชาการและการพัฒนาเศรษฐกิจตามแนวสังคมเมือง

๔. ผลการศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครู

๑) การที่มีผู้ที่มีประสบการณ์การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและเคยทำงานวิจัยภาคสนามทำหน้าที่เป็นที่ปรึกษา ทำงานอย่างใกล้ชิดและคอยช่วยแก้ปัญหาต่างๆให้กับครูในโรงเรียนทำให้ครูมีความมั่นใจ ทั้งยังเป็นแรงกระตุ้นเตือนให้ครูทำงานอย่างต่อเนื่องจนบรรลุเป้าหมาย

๒) การมีครูในโรงเรียนที่ทำหน้าที่เป็นผู้ช่วยวิจัยในลักษณะ inside change agent คอยช่วยประสานงานและประสานความเข้าใจระหว่างผู้วิจัยกับครูอื่นๆในโรงเรียนทำให้ครูเรียนรู้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และสามารถใช้ทักษะการวิจัยภาคสนามเพื่อเก็บข้อมูลจากชุมชนได้เร็วขึ้น

๓) ความหวังที่จะใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นเป็นผลงานเพื่อขอเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการของครูเป็นตัวเสริมแรงสำคัญของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งยังทำให้ครูอื่นๆในโรงเรียนพลอยสนใจใคร่ทำหลักสูตรท้องถิ่นตามไปด้วย

๔) การมีงบประมาณสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอย่างพอเพียงเอื้อให้ครูทำงานอย่างเต็มที่ไม่ต้องกังวลถึงค่าใช้จ่ายต่างๆซึ่งมีตั้งแต่วัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นในการเก็บข้อมูลจากชุมชน ไปจนถึงค่าใช้จ่ายในการสร้างสื่อการสอน และจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตร

๕) ความสามารถของครูในการทำความเข้าใจวิถีชีวิตและวิถีการดำเนินอาชีพของชาวบ้านมีส่วนสนับสนุนทำให้หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นมีความเป็นท้องถิ่นตามที่ชาวบ้านต้องการ และทำให้ครูสามารถปรับปรุงเพิ่มเติมเนื้อหาสาระในหลักสูตรได้อย่างมีทิศทางมากขึ้น

๖) ศักยภาพของชาวบ้านในการรวมตัวกันให้ข้อเสนอแนะ ท้วงติงและให้ข้อมูลท้องถิ่นที่จำเป็นแก่ครูทำให้ครูมองชาวบ้านด้วยมุมมองใหม่ มีความเกรงใจและให้ความสำคัญต่อชาวบ้านมากขึ้น ทำให้การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความเป็นท้องถิ่นมากขึ้น

๕. ผลการศึกษาผลกระทบของหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้

ผลกระทบโดยตรง: ความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านกับโรงเรียนเปลี่ยนจากการ
ตั้งทรัพยากรจากชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนไปเป็นการเข้าเป็นแนวร่วมเพื่อให้
บรรลุเป้าหมายร่วมกัน, สลายความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมในโรงเรียนกับวัฒนธรรมชาวบ้าน
ได้ระดับหนึ่ง, สร้างชุมชนการเรียนรู้ในโรงเรียน, กระตุ้นศักยภาพของชาวบ้านในการกำหนด
ทิศทางการจัดการศึกษา, ได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีวิธีสอน เทคนิคการสอนและกิจกรรมที่สอดคล้อง
กับวิธีการเรียนรู้ในชุมชน

ผลกระทบโดยอ้อมระยะที่หนึ่ง : โรงเรียนเปิดให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในกิจการ
ทางวิชาการ, กระตุ้นครูคนอื่นๆในโรงเรียนให้สนใจพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น, มีการเปลี่ยนแปลง
ทางกายภาพในชุมชนเพื่อรองรับหลักสูตรท้องถิ่น, เกิดความสับสนเรื่องเป้าหมายการศึกษา
ในกลุ่มครูและชาวบ้าน

ผลกระทบโดยอ้อมระยะที่สอง: ครูอื่นๆพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องบายศรีและ
ขันผูกข้อมือ และหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องตุ๊ก , ชาวบ้านแบ่งเป็นสองกลุ่มคือกลุ่มที่ต้องการคง
เอกลักษณ์หมู่บ้านหัตถกรรมเป็นหลักและกลุ่มที่มีแนวคิดเชิงพานิชย์เป็นหลัก , ความสัมพันธ์
ของคนในหมู่บ้านเปลี่ยนไปจากเดิม

Abstract

The development of a local curriculum on young tourist guides for
the wood-carving handicraft village of Bann ThaWai:

A case study at Bann Ton-Kaew School,
Hang Dong District, Chiang Mai Province

Associate Professor Dr. Sumlee Thongthew
Mr. Manop Jinana; Ms. Payoong Chaiwong

Objectives

The objectives of this research were to 1) study the process of the local curriculum development; 2) study the teachers' abilities along the process of the curriculum development; 3) study conditions facilitated the process of the curriculum development , and those interfered the process; 4) study both the direct , and indirect or attached impacts of the process of the curriculum development, and of the curriculum implementation on other teachers in the school and on the community strengthening .

Research Site

There were two research sites in the study. The first site was Bann Ton Kaew school, a school under the ONPEC's Opportunity Expansion Project. The school was the only one school provided service for approximately 480 children in Bann Thawai community, from kindergarten to grade 9. There were altogether 19 personnel, inclusive of teachers and one school head. The second research site was the wood-carving handicraft village of Bann Thawai , approximately 140 households with population of 700.

Target Group

Three teachers who were responsible for students in the sixth

grade level were the target group in this study. Their involvement in the process of the local curriculum development emphasizing the collaboration and interrelatedness between the teachers and the local community was investigated .

Research Methodology

Field research methodology, which primarily based on the observer participation method was conducted through the study. The principal data, gathered continuously over a period of 20 months from June 1999 - January 2001, were based on direct observation of and interaction with the teachers, especially by involving in all five stages of the process of the local curriculum development. Outlined but casual interviews were probed while interacting with the teachers and key informants in the village. Data from observations and conversations were recorded in two steps. First, key phrases and words were jotted down while in the field, and secondly, were elaborated into detailed accounts as soon as the researcher arrived at her quarter. The field notes were analyzed in order to be properly assigned to four broad categories: the process of local curriculum development; the school culture; the patterns of relationship between school and community; and the impact of the curriculum on local community and teachers. To avoid bias and enhancing validity, data collected from informants in various settings were checked for inconsistencies as well as the consistencies. The findings and interpretation were checked again by identifying with existing theoretical frameworks in social science, theories of diffusion of educational innovation, educational theories, and knowledge concerning culture in school organization.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Findings

1. There were five stages in the process of the local curriculum development:

1) Informing the village's social and cultural context as well as its current issues to the teachers involve in the local curriculum development project. At this stage the school head called for the meeting to inform the teachers about the

village's social and cultural context as well as its current issues. Stimulating discussion on local curriculum policy, and decision to develop a particular local curriculum was made.

2) Drafting the curriculum proposal. The teachers got together to plan the curriculum proposal. They decided together what ground to cover, what style of teaching to adopt. Then, each one was responsible for particular course unit decided upon, and writing up statements of general aims, list of topics to be covered. The proposal was to be reviewed for comment by the village governed body who also served as the curriculum advisory committee.

3) Developing the local curriculum. Each teacher was responsible for particular course unit, doing research on particular topic by participating in community activities, and collecting related information from other educational resources. They elaborated the preliminary planning drawn in the second stage into the complete set of the local curriculum as being advised by the curriculum advisory committee.

4) Evaluating the local curriculum. All curriculum related materials and the overall curriculum structure were reviewed by the local advisory committee, and by curriculum specialists. The local advisory committee evaluated the antecedent situations in the curriculum by comparing knowledge, skills, and equipment available in the curriculum with that was supposed to be covered as previously agreed upon. The curriculum specialists reviewed the curriculum to assure the educational attainment and possibility of its transaction.

5) Curriculum adjustment. Each teacher revised and improved her course unit in response to the feedback in order to assure the curriculum accountability to the local community and to educational attainment.

2. The teachers, up to a certain point, could develop field study skills and knowledge necessary to obtain the local wisdom and culture, but unable to put the available data into well written information sheets. They did not have enough basic knowledge and skills in curriculum development. However, when the curriculum guidelines had been set up they could draw up curriculum related materials to be used.

They were able to develop teacher-made lesson plans, time table, examination and test for monitoring achievement.

3. Positive factors that played crucial role in the local curriculum development were: the teachers' willingness to work along side the local people; administration's support through the provision of flexibility in work schedules, and going easy on some usual rigid school regulations; strong sense of community among the local people and its active interest in the making of local curriculum; teachers' expectation for higher academic status; academic and financial supports in addition to continuous motivation from the researcher; shared experience and work cooperation from inside change agent.

Negative factors that not only interfered the effectiveness of the curriculum development process, but almost caused all involved to quit the job were as the followings. The teacher did not have strong enough background knowledge and skills in curriculum development. They did not possess field study skills to collect information from the local community. The communicative language used by the teachers was not within the reach of the local people. They were unable to locate outside academic resource and draw substantial information from them. They were pre-occupied with school routine work, and with their own personal affairs. They were unresponsive to the concept of formative and behavioral evaluation. There were not enough evidence to identify strong sense of learning community among the teachers in this school.

4. Impact of the local curriculum development process.

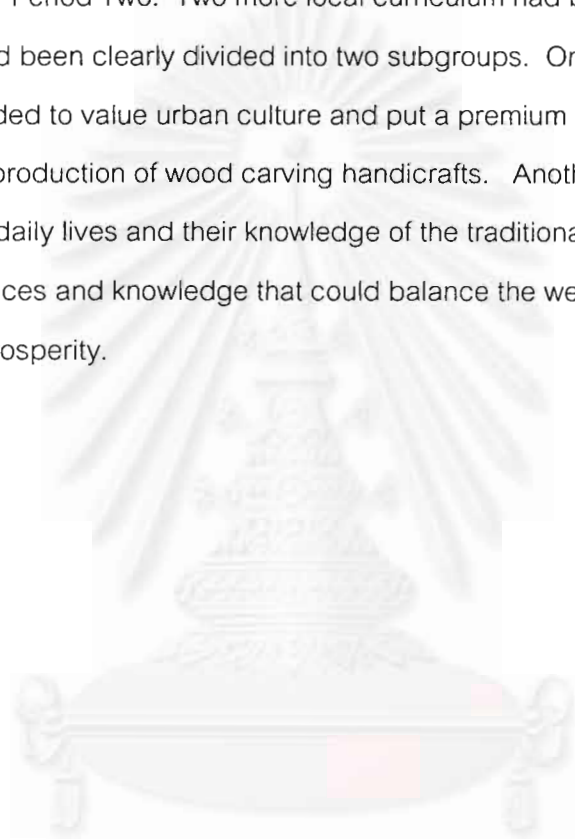
Direct impact

Beside from the local curriculum itself, effective collaboration for mutual beneficial relationship between teachers and the local people was initiated and added on to the usual school and community one - side beneficial relationship, the school side. Learning community among the teachers had been developed. Community stakeholders and political leaders became self sufficient with strong sense of community to get involved in the curriculum development process. The divided boundary between school and community had been lifted.

Indirect impact

Period One : The local people were invited to become active participants in the school educational activities. Other teachers were motivated to take part in their own local curriculum development. There were noticeable infrastructure changes in the village to support the expected tourists. There was confusion among the local people as well as the teachers on the real purpose of education, whether to prepare children for higher education, or for the community involvement and concerns.

Period Two: Two more local curriculum had been developed. The local community had been clearly divided into two subgroups. One group, smaller but influential, tended to value urban culture and put a premium on the village's prosperity from limitless production of wood carving handicrafts. Another group hold on to the rituals of their daily lives and their knowledge of the traditional work while trying to cultivate practices and knowledge that could balance the well being of local society with the village's prosperity.

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นแก่นักเรียนโรงเรียนบ้านต้นแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่เล่มนี้เป็นงานวิจัยที่ได้รับทุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัยฝ่ายสนับสนุนการวิจัยชุมชน ตามสัญญาเลขที่ RDG4/017/2542 ผู้วิจัยต้องขอขอบคุณศาสตราจารย์ นายแพทย์วิจารณ์ พานิชผู้อำนวยการสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และ ดร. สิลลาภรณ์ บัวสาย ผู้อำนวยการฝ่ายสนับสนุนการวิจัยเกี่ยวกับชุมชนที่ได้ให้การสนับสนุนเงินทุนและได้กรุณาจัดผู้เชี่ยวชาญวิพากษ์ให้ข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ยิ่งในการปรับปรุงทำให้วิจัยครั้งนี้สมบูรณ์

ผู้วิจัยขอขอบคุณ ดร. อมรวิรัช นาคทรพรพ ผู้อำนวยการศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์และรองศาสตราจารย์ ดร. อาชัญญา รัตนอุบลที่ทำหน้าที่ผู้ประสานงานโครงการวิจัยที่ได้ให้คำแนะนำที่เป็นประโยชน์ทั้งยังช่วยแก้ไขอุปสรรคหลายๆอย่างที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำวิจัยจนทำให้งานเสร็จลงได้ทันเวลา

งานวิจัยเล่มนี้ไม่อาจเสร็จสมบูรณ์ได้หากไม่ได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีและมีน้ำใจยิ่งจากครูและบุคลากรในโรงเรียนบ้านต้นแก้วและจากชาวบ้านถวายเป็นซึ่งทำให้ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งเป็นอย่างมาก

บุคคลกลุ่มสุดท้ายที่ไม่อาจลืมได้คือ นิสิตปริญญาเอกในโครงการกาญจนาภิเษกสองคนคือนางสาวกิริณี สหเสวียนต์ และนางอมรรัตน์ วัฒนาร และนิสิตปริญญาโท คือนางสาว เสาวลักษณ์ อัสวียงถาวรที่ทำหน้าที่ผู้ช่วยที่ทำงานทุกอย่างไม่ว่าจะเป็นด้านวิชาการหรือการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนการช่วยจัดทำรูปเล่มของงานวิจัยด้วยความเต็มใจและใส่ใจเป็นที่ยิ่ง

สำลี ทองธิว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	๗
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	๘
กิตติกรรมประกาศ.....	๑๑
สารบัญ.....	๑๒
สารบัญตาราง.....	๑๓
บทที่	
๑ บทนำ.....	๑๔
ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่อง.....	๑๕
วัตถุประสงค์ของการวิจัย.....	๑๖
แนวทางการดำเนินงานวิจัย.....	๑๗
กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย.....	๑๗
ระเบียบวิธีวิจัย.....	๑๘
คำจำกัดความในการวิจัย.....	๑๘
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	๑๙
ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป.....	๑๙
๒ แนวคิด วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	๒๐
หลักสูตรท้องถิ่นกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	๒๐
การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางระดับชาติตามแนวกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์: ความเป็นมาและปัญหาซึ่งนำมาสู่ความจำเป็น ของการมีหลักสูตรท้องถิ่น.....	๒๐
หลักสูตรแกนกลางกับการนำไปใช้ในท้องถิ่นเฉพาะพื้นที่.....	๒๑
ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น.....	๒๒
ประวัติความเป็นมาของการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นโดยการ บูรณาการศาสตร์ต่าง ๆ	๒๓
เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน บทบาทครู การประเมินผล การบริหารการจัดการ.....	๒๔
รูปแบบการพัฒนา สร้างหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทย.....	๒๕

สารบัญ (ต่อ)

บทที่		หน้า
๒	บทบาทของโรงเรียนในฐานะแนวร่วมกับชุมชน.....	๕๔
	ความเป็นมาของแนวคิดเรื่องเครือข่ายชุมชนเพื่อบริการแบบเบ็ดเสร็จ...	๕๔
	รูปแบบการสร้างแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน.....	๕๗
	ลักษณะความสัมพันธ์แบบเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน :	
	การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน.....	๖๒
	บทบาทของนักวิจัยภายนอกในฐานะตัวกลางสร้างความสัมพันธ์	
	แบบแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน.....	๖๗
	วัฒนธรรมภายในโรงเรียนกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น.....	๗๒
	ความหมาย : แนวปฏิบัติอันเนื่องมาจากความหมาย.....	๗๒
	วัฒนธรรมกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมโรงเรียน.....	๗๓
	ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมในโรงเรียนรัฐกับเอกชน.....	๗๖
	ลักษณะการดำเนินชีวิตและกิจกรรมภายในสังคมโรงเรียน.....	๗๙
	วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและการจัด	
	การเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชน.....	๘๑
	การนำแนวคิดเรื่องการปฏิรูปการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ.....	๘๕
๓	ระเบียบวิธีวิจัย.....	๘๙
	กลุ่มเป้าหมาย.....	๘๙
	ขั้นตอนในการวิจัย.....	๙๒
	การเลือกพื้นที่ในการวิจัย การกำหนดฐานในการวิเคราะห์	
	และการตั้งคำถามการวิจัย.....	๙๒
	การเข้าไปอยู่ในชุมชนบ้านถวาย และโรงเรียนบ้านต้นแก้ว	
	ในฐานะนักวิจัยภาคสนาม.....	๙๓
	บทบาทของผู้วิจัย.....	๙๗
	การเก็บข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล.....	๙๙
	การวิเคราะห์ข้อมูล.....	๑๐๓

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
๔	<p>ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และหลักสูตรมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษา แกะสลักและงานไม้..... ๑๐๕</p> <p>กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษา และงานไม้สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่..... ๑๐๗</p> <p>หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษา แกะสลัก และงานไม้สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนบ้านต้นแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (ภาคปลายปีการศึกษา ๒๕๔๒)..... ๑๔๙</p>
๕	<p>การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษา งานไม้..... ๑๗๖</p> <p>ช่วงเริ่มต้นใช้หลักสูตรท้องถิ่น(สัปดาห์ที่๑)..... ๑๗๖</p> <p>ช่วงกลางของการใช้หลักสูตรท้องถิ่น (ระหว่างสัปดาห์ที่ ๒-๕)..... ๑๗๙</p> <p>ช่วงสุดท้ายของการใช้หลักสูตรท้องถิ่น (สัปดาห์ที่ ๖)..... ๑๙๒</p>
๖	<p>ผลกระทบของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น..... ๑๙๗</p> <p>ผลกระทบโดยตรงอันเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เรื่องมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษา แกะสลักและงานไม้..... ๑๙๘</p> <p>ผลกระทบโดยอ้อมของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัธยมศึกษา ชั้นมัธยมศึกษา แกะสลักและงานไม้..... ๒๑๕</p>
บรรณานุกรม.....	๒๔๐
ภาคผนวก.....	๒๕๐
ภาคผนวก ก.....	๒๕๐
ภาคผนวก ข.....	๒๖๕
ภาคผนวก ค.....	๒๗๘

สารบัญตาราง

ตารางที่	หน้า
๑	๑๐๙
๒	๑๔๕
๓	๑๔๗
๔	๑๕๖
๕	๑๖๑
๖	๑๖๕
๗	๑๖๙
๘	๑๗๐
๙	๑๗๐
๑๐	๑๗๑
๑๑	๑๗๑
๑๒	๑๗๑
๑๓	๑๗๒
๑๔	๑๗๗
๑๕	๑๘๑
๑๖	๑๘๒
๑๗	๑๘๔
๑๘	๑๘๕
๑๙	๑๘๕
๒๐	๑๘๖
๒๑	๑๘๗
๒๒	๑๙๔

ความเป็นมาและความสำคัญของเรื่อง

การพัฒนาหลักสูตรงานอาชีพในกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพตามหลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช ๒๕๒๑ ฉบับปรับปรุง ๒๕๓๓ นั้นเป็นการสร้างหลักสูตรโดยผู้เชี่ยวชาญจาก ส่วนกลางจากกระทรวงศึกษาธิการ จุดประสงค์ของการเรียนการสอนงานในกลุ่มนี้มุ่งเน้นให้ ผู้เรียนมีความรู้และสามารถนำความรู้ที่ได้ไปใช้ในชีวิตประจำวัน นำทักษะที่ได้ไปประกอบอาชีพ ได้ต่อไป อย่างไรก็ตามจากการติดตามผลที่เกิดขึ้นจากการใช้หลักสูตรดังกล่าวปรากฏว่าไม่ได้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ทั้งนี้เพราะงานอาชีพที่นักเรียนได้เรียนไปไม่สอดคล้องกับ ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ไม่สามารถนำไปใช้ได้จริง และที่สำคัญกว่านั้นคือการจัด การเรียนการสอนและการฝึกกระบวนการทำงานมีความแตกต่างอย่างสิ้นเชิงกับการพัฒนากระบวนการ เรียนรู้ตามวัฒนธรรมของคนในท้องถิ่น แม้ว่าในบางท้องถิ่นจะอ้างว่าได้มีการสนับสนุนให้ครู จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้น มีการศึกษาความต้องการที่แท้จริงของคนในท้องถิ่นและพัฒนา หลักสูตรงานอาชีพที่สอดคล้องกับความต้องการแล้วก็ตาม ผลก็คือได้หลักสูตรงานอาชีพที่คนใน ท้องถิ่นกำลังทำอยู่จริงหากแต่ไม่ได้สอดคล้องวิถีสอนที่แท้จริงซึ่งเป็นวิธีการดำเนินชีวิตของคน หลายๆกลุ่มในท้องถิ่น ไม่ได้นำเอาตัวคุณค่าที่แฝงเร้นอยู่ในตัวงานอาชีพนั้นๆตลอดจน ความสัมพันธ์ระหว่างอาชีพนั้นกับอาชีพอื่นๆที่มีอยู่ในชุมชนออกมาด้วย ทั้งยังปฏิเสธการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นต่อการสร้าง กำหนดเป้าหมายตลอดจนวิธีการจัดการเรียนการสอนซึ่งเป็น ส่วนสำคัญที่กระตุ้นให้ชุมชนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของหลักสูตรนั้น มีความรู้สึกว่าการศึกษานั้นมีความสัมพันธ์ต่อวิถีชีวิตของชาวบ้าน สร้างขึ้นโดยชาวบ้าน เพื่อชาวบ้านอย่างแท้จริง ซึ่งการที่จะพัฒนาหลักสูตรงานอาชีพที่ลึกซึ้งได้ขนาดนี้ผู้พัฒนาจะต้องมีความละเอียดอ่อนต่อความสัมพันธ์ ระหว่างงานอาชีพนั้นกับความเป็นมาเป็นไปของงานอาชีพนั้นกับท้องถิ่นเป็นอย่างมาก กล่าวโดย รวมก็คือผู้พัฒนาหลักสูตรงานอาชีพสำหรับท้องถิ่นนั้นจะต้องมีความเข้าใจพลวัตทางวัฒนธรรม ของงานอาชีพนั้นและมองเห็นความสัมพันธ์ระหว่างงานอาชีพนั้นกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เป็นอย่างดี ไม่ใช่เพียงแค่แสวงหาข้อมูลเบื้องต้นรู้เพียงว่าท้องถิ่นนั้นมีการทำอาชีพดั้งเดิมที่สำคัญ อะไรซึ่งควรที่จะอนุรักษ์ไว้ไม่ให้งานนั้นสูญหายไปจากท้องถิ่นนั้นหรือคนในท้องถิ่นนั้นมีความ ต้องการจะเรียนรู้งานอาชีพใดแล้วลงมือพัฒนางานอาชีพนั้นเท่านั้นซึ่งการพัฒนาหลักสูตร ในลักษณะนี้ทางการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและนักสังคมวิทยาเรียกว่าเป็นการพัฒนาหลักสูตร

จากข้อมูลวัฒนธรรมที่มองเห็น

การที่หลักสูตรงานอาชีพในระดับท้องถิ่นพัฒนาขึ้นจากข้อมูลวัฒนธรรมที่มองเห็น เป็นผลมาจากการที่ผู้ที่เข้าไปศึกษาข้อมูลศึกษาทำได้ไม่ลึกพอซึ่งอาจจะเป็นเพราะไม่มีความรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมคุณค่าซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มองไม่เห็น แต่จะสามารถรับรู้ได้โดยคนในวัฒนธรรมนั้น ดังนั้นการที่จะได้ข้อมูลด้านวัฒนธรรมคุณค่าของงานอาชีพและความเป็นพลวัตของงานอาชีพอย่างแท้จริงจะต้องมองโดยใช้มุมมองของชาวบ้าน ชาวบ้านคิดอย่างไร ให้ความหมายไว้อย่างไร มีความเชื่อ ค่านิยมและขนบธรรมเนียมประเพณีอะไรที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับงานอาชีพนั้น บ้าง ตลอดจนจนถึงการมองบทบาทและความสามารถของโรงเรียนซึ่งเป็นการจัดการศึกษาในระบบว่ามีความสัมพันธ์ เชื้อต่อการเรียนรู้งานอาชีพดังกล่าวมากน้อยแค่ไหน สรุปคือเป็นการมองงานอาชีพนั้นในองค์รวม มองที่ระบบวิถีชีวิตและมองแบบเชื่อมโยงเป็นหนึ่งเดียว อย่างไรก็ตามไม่ใช่ว่าจะสามารถใช้ข้อมูลจากชาวบ้านได้เสียทั้งหมดทุกอย่างไปทั้งนี้จากงานของ สาลี ทองธวิ (๒๕๖๖, หน้า ๑๒๕) ระบุว่าบ่อยครั้งที่สมาชิกภายในสังคมมักจะมองที่ตัวรายละเอียดปลีกย่อย มองที่ด้านใดด้านหนึ่งของความหมายมากไปซึ่งก็อาจทำให้เกิดการตีความคลาดเคลื่อนและมองไม่เห็นภาพรวมได้ชัดเจนเท่าที่ควร ดังนั้นการที่มีบุคคลภายนอกสังคมในที่นี้คือภายนอกชุมชนที่เป็นนักการศึกษา และบุคคลภายนอกงานอาชีพนั้นหากแต่ยังเป็นคนในชุมชนเดียวกันอยู่เข้าไปร่วมศึกษาข้อมูลด้วยจะทำให้การรับรู้วัฒนธรรมทั้งที่มองเห็นและที่เป็นคุณค่ามีความสมบูรณ์ขึ้น นั่นคือการพัฒนาหลักสูตรงานอาชีพให้กับคนในท้องถิ่น โดยความร่วมมือระหว่างผู้วิจัย ครูในท้องถิ่นและชาวบ้านซึ่งหลักสูตรงานอาชีพที่ได้จะเป็นงานอาชีพที่สอดคล้องกับวิถีชีวิตที่แท้จริงของชาวบ้านและสามารถสร้างผลกระทบที่เป็นรูปธรรมต่อชุมชนได้

ผลจากการวิจัยในช่วงหกเดือนซึ่งเป็นงานวิจัยขั้นต้นในโครงการกรณีศึกษาชุมชนเพื่อการพัฒนาหลักสูตรงานแกะสลักไม้และงานไม้สำหรับนักเรียนในโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (๒๕๔๒) ทำให้คณะผู้วิจัยซึ่งนอกจากจะประกอบด้วยตัวผู้วิจัยแล้วยังมีครูใน โรงเรียนชุมชนที่ทำหน้าที่ผู้ช่วยวิจัยและนิสิตปริญญาเอกสาขาหลักสูตรและการสอนได้ข้อมูลวัฒนธรรมท้องถิ่นที่ส่งผลให้เกิดความเข้าใจชาวบ้านถวายมากขึ้น เกิดความเข้าใจวัฒนธรรมทั้งที่มองเห็นและวิถีชีวิตด้านที่เป็นวัฒนธรรมคุณค่าที่แฝงอยู่ในการทำงานอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้ การศึกษาโดยใช้ข้อมูลจากคนในหมู่บ้านถวายซึ่งหมายถึงครูท้องถิ่นกับชาวบ้านและการมองจากมุมมองของคนภายนอกนั้นนอกจากจะทำให้กลุ่มผู้ทำการศึกษาทั้งหมดเกิดความเข้าใจเกี่ยวกับงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้แล้วยังทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างงานอาชีพนี้กับวัฒนธรรมทางโครงสร้างเศรษฐกิจแบบเครือข่ายกับอาชีพอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องของชาวบ้าน เห็นลักษณะวัฒนธรรมการเรียนรู้งานอาชีพในแบบสังคมประกิด เข้าใจถึง

ศักยภาพในการปรับตัวตามสภาพแวดล้อมและความจำเป็นของชาวบ้านถวาย ตลอดจนวัฒนธรรม ความพอใจต่อสภาพความเป็นอยู่ที่เรียบง่ายแบบพอเพียง และที่สำคัญที่สุดคือเข้าใจถึงปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านถวายเกี่ยวกับการพัฒนาหมู่บ้านบนฐานของการประกอบอาชีพ งานไม้แกะสลักและงานไม้และศักยภาพของชาวบ้านซึ่งจะเป็นการพัฒนาที่นำความเข้มแข็งให้กับชุมชนบ้านถวายอย่างแท้จริงต่อไป

ข้อค้นพบของงานวิจัยในขั้นต้นที่มีความสำคัญมากอีกประการหนึ่งคือข้อค้นพบเกี่ยวกับ ปัญหาและความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้าน คณะผู้วิจัยพบว่าชาวบ้านถวายไม่ได้ต้องการ หลักสูตรงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่เน้นให้ครูในระบบโรงเรียนเป็นผู้เลือกเนื้อหา ตลอดจน ประสิทธิภาพและวิธีการที่จะถ่ายทอดความรู้และทักษะงานในด้านนี้ให้นักเรียน โดยลำพังฝ่ายเดียว เนื่องจากมองว่าการถ่ายทอดความรู้และทักษะเกี่ยวกับการประกอบอาชีพนี้ชาวบ้านสามารถทำ ได้เองและอย่างมีประสิทธิภาพกว่าในลักษณะการศึกษาแบบปกติวิสัย (informal education) หลักสูตร ที่ชาวบ้านถวายมองว่าน่าจะเป็นประโยชน์ต่อบุตรหลานรุ่นต่อไปของพวกเขาคือหลักสูตรที่ทำให้ เด็กๆมีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับความลำบากในการบุกเบิกสร้างรากฐานที่มาของการทำงานอาชีพ งานไม้แกะสลักและงานไม้ของชาวบ้านถวาย มีความภาคภูมิใจในเอกลักษณ์ของหมู่บ้านถวายใน การประกอบอาชีพนี้ สามารถอธิบายถึงขั้นตอนการทำงานเหล่านี้กับทั้งสามารถแสดงการทำงาน แกะสลักไม้และทำงานไม้ให้คนภายนอกดูได้ เป็นหลักสูตรที่ชาวบ้านทุกคนมีโอกาสร่วมมืออย่าง เท่าเทียมกับบุคลากรในโรงเรียนร่างขึ้นมา เป็นหลักสูตรที่มีเป้าหมายที่ทุกฝ่ายยอมรับร่วมกัน สามารถเอื้อผลประโยชน์ที่จะเกิดให้ตกอยู่กับชาวบ้านส่วนใหญ่ได้ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง (อาทิเช่น ผลประโยชน์ที่เป็นรายได้ ความเข้าใจถึงบทบาทและอำนาจในการรวมตัวกันพัฒนาหมู่บ้านถวาย ด้วยตนเอง ความหวงแหนทรัพยากรบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่เป็น ตัวแปรสำคัญของการเป็นหมู่บ้านถวาย และฯลฯ) และที่สำคัญคือจะต้องเป็นเนื้อหาและ ประสิทธิภาพที่ชาวบ้านสามารถร่วมกันให้และเลือกให้ได้ สำหรับการวัดและประเมินผลก็เช่น เดียวกันจะต้องให้ชาวบ้าน โดยเฉพาะกลุ่มที่ประกอบอาชีพนี้อยู่ใช้ความรู้และประสิทธิภาพของตน ในการประเมินประสิทธิภาพได้ด้วย ซึ่งหลักสูตรที่มีลักษณะที่กล่าวมาข้างต้นทั้งหมดคือหลักสูตร มัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่ทางโรงเรียนสามารถให้ความรู้และฝึกนักเรียนได้ใน ส่วนของหลักการและทักษะของการเป็นมัคคุเทศก์ ในขณะที่ชาวบ้านถวายทุกกลุ่มสามารถมี บทบาทในการเป็นผู้เชี่ยวชาญเนื้อหา ประสิทธิภาพด้านงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานอาชีพ อื่นๆที่เกี่ยวข้อง สามารถใช้บ้านถวายทั้งหมู่บ้านเป็นห้องเรียน และห้องปฏิบัติการเรียนการสอนได้ อย่างเต็มที่ด้วยความร่วมมืออย่างเต็มใจของชาวบ้านทุกคน ทั้งยังทำให้ผลประโยชน์ที่เกิดจากการ ทดลองใช้หลักสูตรนี้ตกอยู่กับทุกคนในหมู่บ้านไม่ว่าจะเป็นบุคลากรในโรงเรียน ชาวบ้าน

ผู้ประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้และแม่แต่ในอาชีพอื่นๆ และที่สำคัญที่สุดคือชาวบ้านทุกคนไม่เฉพาะแต่ครูเท่านั้นที่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในการประเมินความสำเร็จของโครงการนี้ได้ ในขณะที่เดียวกับผู้วิจัยสามารถศึกษากระบวนการร่างหลักสูตรแนวใหม่ที่โรงเรียนกับชุมชนสามารถมีบทบาทร่วมกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ศึกษากระบวนการ participatory action research ของการสร้างหลักสูตรนี้ที่เน้นให้ชาวบ้านเป็นนักวิจัย (researchers) แทนที่จะเป็นเพียงผู้ให้ข้อมูล หรือผู้ที่ถูกศึกษา (subjects in the study) ซึ่งการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรนี้จะทำให้ทราบถึงความเป็นไปได้ของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในแนวใหม่ เข้าใจบทบาทของครู บุคลากรในโรงเรียน ของชาวบ้านถวาย ของนักเรียน ทำให้เข้าใจถึงตัวแปรสนับสนุนหรือที่ขัดขวางการสร้างหลักสูตรแบบ participatory action นี้

นอกจากนี้จากบทเรียนเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่คณะผู้วิจัยค้นพบทำให้ผู้วิจัยเข้าใจหลักทฤษฎีการพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่นมากขึ้นด้วยว่าถ้าโรงเรียนจะพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนวิชาอาชีพที่เกี่ยวกับงานไม้แกะสลักและงานไม้เพื่อให้ประโยชน์ตกอยู่กับชาวบ้านถวายอย่างแท้จริง เพื่อให้บ้านถวายมีความเข้มแข็งทั้งในด้านเศรษฐกิจและวัฒนธรรมต่างๆที่กล่าวไว้ในตอนต้น ไม่ใช่การพัฒนาหลักสูตรและจัดการเรียนการสอนเพียงเพื่อให้สอดคล้องกับงานอาชีพที่มีอยู่ในชุมชนหรือเพื่ออนุรักษ์งานอาชีพของหมู่บ้านแล้ว จะต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารและจัดการตลอดจนเปลี่ยนบทบาทของครูในโรงเรียน แทนที่โรงเรียนจะทำหน้าที่เป็นผู้กำหนดเป้าหมายการศึกษา ตัดสินใจเลือกเนื้อหา ประสบการณ์และวิธีการถ่ายทอดประสบการณ์ ประเมินความสำเร็จของหลักสูตรแต่ฝ่ายเดียว โรงเรียนจะต้องร่วมกับผู้วิจัยและชาวบ้านถวายวิเคราะห์บทบาทและความเชี่ยวชาญของแต่ละฝ่าย เพื่อให้โอกาสแก่คนทุกกลุ่มเข้าเป็นแนวร่วมกับโรงเรียนตามความเหมาะสมของแต่ละกลุ่มด้วย ซึ่งถ้าโรงเรียนรับฟังการใช้สิทธิใช้เสียงของคนในกลุ่มต่างๆ ได้รับรู้และยอมรับให้พวกเขาใช้สิทธิเสียงร่วมในการกำหนดเป้าหมาย ตัดสินใจเลือกวิธีดำเนินการเรียนการสอนในทิศทางที่พวกเขาเห็นว่าสัมพันธ์กับวิถีความต้องการและการพัฒนาบ้านถวายอย่างแท้จริงแล้ว การสร้างหลักสูตรงานอาชีพที่สร้างขึ้นจึงจะสามารถทำให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชนได้

การมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นองค์ประกอบที่สำคัญที่สุดของการพัฒนาหลักสูตร มัคคุเทศก์นำเที่ยวทั้งนี้เพื่อทำให้การนำเที่ยวในชุมชนเป็นไปภายใต้ขอบเขตวัฒนธรรม วิถีชีวิตของชาวบ้าน แต่สิ่งที่สำคัญกว่านั้นคือชาวบ้านถวายต้องสามารถมีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมายของการนำเที่ยว ดำเนินการตัดสินใจเลือกวิธีจัดนำเที่ยว สถานที่เที่ยว วางแผน ควบคุมให้การ

นำเที่ยวอยู่ภายในขอบเขตของแผนที่ร่วมกันวางไว้ และต้องมีส่วนร่วมอย่างจริงจังในการ วัดและ ประเมินความสำเร็จของหลักสูตรมัคคุเทศก์นี้ได้ซึ่งอาจจะเป็นในรูปของรายได้หรือเป็นความสำเร็จ ของท้องถิ่นในด้านรูปธรรมและนามธรรมอื่นๆ เป็นที่น่าเสียดายว่าโดยทั่วไปในการพัฒนา หลักสูตรมัคคุเทศก์แม้จะมีชาวบ้านเป็นองค์ประกอบสำคัญก็จริงหากแต่การมีส่วนร่วมจะจำกัดอยู่ เพียงการเป็นผู้ให้ข้อมูล และรับรู้ถึงบทบาทหน้าที่ที่ตนสร้างหลักสูตรกำหนดให้ทำ ส่วนผลรับ ที่ได้จะเป็นเรื่องของการแบ่งปันรายได้ส่วนหนึ่งให้เท่านั้น ดังนั้นจึงเป็นการยากที่ชาวบ้านจะมี ความรู้สึกถึงความเป็นเจ้าของหลักสูตรนี้ได้อย่างแท้จริง Horwich (๑๙๕๓), เสนอแนะว่าในการ สร้างหลักสูตรแบบ participatory ecotourism นั้นชาวบ้านต้องเข้ามามีบทบาทร่วมตั้งแต่เริ่มโครงการ เลยทีเดียว และจะต้องมีส่วนร่วมอยู่ด้วยในทุกขั้นของการพัฒนา นอกจากนี้จะต้องให้ชาวบ้านมาก กลุ่มที่สุดเข้ามามีส่วนกำหนดหลักสูตรเพื่อให้ทุกส่วนมีสำนึกในการรับผิดชอบความสำเร็จหรือล้ม เหลวของหลักสูตรร่วมกัน และท้ายที่สุดคือต้องผสมผสานการให้บทเรียนเกี่ยวกับการเรียนรู้ทาง วิชาการให้กับชาวบ้านไปด้วยในตัว (incorporate community education)

รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์ที่เน้นให้ โรงเรียนและชุมชนมีบทบาทร่วมกัน
ร่างขึ้นมาเท่าที่ทำกันอยู่มีหลายแบบดังนี้

แบบ Local Participation Plan Model ของ Drake (๑๙๕๑) นั้นแม้จะคำนึงถึงความ สำคัญของการมีส่วนร่วมของชาวบ้านในการทำให้หลักสูตรประสบความสำเร็จ แต่ก็เป็นหลักสูตร ที่ออกแบบให้คนนอกหมู่บ้านเป็นผู้สร้างความเจริญให้กับหมู่บ้านนั้น เริ่มตั้งแต่การให้คนนอก หมู่บ้านเป็นผู้กำหนดว่าชาวบ้านควรมีส่วนร่วมในหลักสูตรนั้นมากน้อยเพียงไร และควรมี ส่วนร่วมในขั้นใดของการสร้างหลักสูตรเช่นอาจจะให้มีส่วนร่วมในระยะของการให้ข้อมูลพื้นฐาน หรือให้ช่วยออกความเห็นหรือให้คำแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว หรือช่วยวางแผนการนำเที่ยว ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับความเข้มแข็งของชาวบ้านและสภาพหมู่บ้านนั้นๆ หลักสูตรตามแบบของ Drake ไม่ได้ มองว่าชาวบ้านส่วนใหญ่จะต้องมีบทบาทในการร่วมพัฒนาหลักสูตรตั้งแต่ต้นจนจบโดยเฉพาะ ในขั้นของการกำหนดเป้าหมายของการทำหลักสูตรท่องเที่ยวในชุมชน ดังนั้นหลักสูตรของ Drake จึงไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นหลักสูตรที่ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของชาวบ้านได้

หลักสูตรแบบ Environmentally Based Tourism Planning Framework ของ Dowling (๑๙๕๓) เน้นการหาข้อมูลเบื้องต้นจากทั้งชาวบ้านและนักท่องเที่ยวเพื่อพิจารณาทัศนคติและความ ต้องการของทั้งสองฝ่าย ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกสบาย ความเพลิดเพลินและความ แปลกใหม่จากการเที่ยวชมในขณะที่ชาวบ้านก็สามารถอนุรักษ์สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและ

วัฒนธรรมของตนไว้ได้ด้วย ซึ่งการพัฒนาหลักสูตรแบบของ Dowling นั้นนับว่ามีประโยชน์มาก หากแต่มีข้อด้อยตรงที่ข้อความรู้เบื้องต้นที่ผู้พัฒนาหลักสูตรได้นั้นจะจงนำมาใช้สร้างเป็น หลักสูตรเท่านั้น ไม่ได้มุ่งเผยแพร่ให้ชาวบ้านได้รับรู้ด้วยดังนั้นจึงไม่ทำให้ชาวบ้านได้รับความรู้ เพิ่มเติมในเชิงการศึกษาเกี่ยวกับหมู่บ้านของตนเอง (community education) หรือมีความรู้เกี่ยวกับ กระบวนการสร้างหลักสูตรมากขึ้น ซึ่งในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ทำให้ชาวบ้านได้รับ ประโยชน์สูงสุดนั้น ไม่ได้หมายความว่าเพียงแต่ทำให้ชาวบ้านมีรายได้จากนักท่องเที่ยวเป็นกอบ เป็นกำ หากแต่ต้องทำให้ชาวบ้านตระหนักถึงเอกลักษณ์ของหมู่บ้าน และแปลงรายได้นั้นมาใช้เพื่อ ให้หมู่บ้านพัฒนาขึ้น สามารถแก้ปัญหาสำคัญที่กำลังประสบอยู่ได้ และชาวบ้านจะต้องสามารถ กำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านของตนเองได้ (community vision)

Simmons (๑๙๙๔) ใช้รูปแบบการให้ชาวบ้านในชุมชนนั้นมีส่วนร่วมในการระบุถึง สิ่งที่ต้องการจะนำเสนอให้นักท่องเที่ยวได้เรียนรู้ หรือซื้อขาย ในขณะที่เดียวกันก็สามารถใช้การ ท่องเที่ยวเพื่อแก้ไขและป้องกันปัญหาต่างๆที่กำลังเกิดขึ้นในชุมชนนั้น ซึ่งในกรณีของหมู่บ้าน ดวายนั้นปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นมีตั้งแต่ปัญหาทางเศรษฐกิจของกิจการทำไม้แกะสลักและงานไม้ต่างๆ ไปจนถึงการย้ายออกของชาวบ้านรุ่นหนุ่มสาว Getz & Jamal (๑๙๙๔) เสนอให้คำนึงถึงการพึ่ง พึ่งพาอาศัยกันระหว่างอาชีพต่างๆในชุมชนและกระจายผลประโยชน์ให้กับคนทุกกลุ่มในระหว่าง การดำเนินกิจการนำเที่ยวซึ่งตรงกับที่ชาวบ้านดวายเป็นคืออภิปรายและตกลงร่วมกัน นั่นคือได้มีการ เสนอให้มีการปันผลประโยชน์ให้กับโรงเรียน นักเรียน ผู้ประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงาน ไม้ ไปจนถึงกรรมการหมู่บ้านกลุ่มต่างๆเป็นต้น ซึ่งการมีเป้าหมายของการกระจายประโยชน์ร่วม กันเช่นนี้ย่อมทำให้ทุกๆฝ่ายมีข้อสัญญาที่จะต้องร่วมมือกันไปด้วย

แบบ Frameworks Approach ของ Wood (๑๙๙๒) มีจุดเด่นที่เน้นวิธีสร้างเนื้อหาใน หลักสูตรการท่องเที่ยวของชาวบ้าน โดย Wood เสนอให้ชาวบ้านระบุเนื้อหาให้ชัดเจนตั้งแต่ต้น ว่าต้องการให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้อะไรบ้างจะพานักท่องเที่ยวไปที่ใดบ้างมี วัฒนธรรมหรือวิถี ชีวิตแบบใดบ้างที่ควรจะมีและมีส่วนร่วมด้วย Wood พูดยถึงกระบวนการเล่าเรื่อง (storytelling) การร่างแผนที่สร้างแผนภูมิของศิของเด่น สถานที่ท่องเที่ยวในชุมชน (asset mapping) และนำข้อมูลเหล่านี้มาจัดเป็นเค้าโครง (framework—thematic) บรรจุไว้ใน หลักสูตร Wood มองว่าวิธีนี้ทำให้ชาวบ้านเองมีความรู้เกี่ยวกับชุมชนของตนเอง ตระหนักถึงสมบัติทางวัฒนธรรม ทรัพยากรบุคคลและสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอันล้ำค่าที่พวกเขาเป็นเจ้าของอยู่ และมองออกว่าจะ ทำอย่างไรจึงจะทำให้สามารถรักษาสิ่งเหล่านี้ไว้ได้ในขณะเดียวกันก็สามารถทำให้สิ่งเหล่านี้สร้าง ความเข้มแข็งให้กับชุมชนของตนต่อไปซึ่งการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัลกุเทศก้น้อยงานไม้

แกะสลักและงานไม้ในงานวิจัยนี้ได้นำแนวคิดตามแบบของ Frameworks Approach นี้ใช้ในผสมผสานกับการจัดทำเนื้อหาสาระเกี่ยวกับงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ซึ่งเป็นงานอาชีพหลักของชาวบ้านในชุมชนบ้านถวายเป็น

ดังนั้นงานวิจัยในขั้นที่สองจึงเป็นการพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์อาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ในท้องถิ่นที่เกิดจากการนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาวิจัยในขั้นแรกทั้งที่เป็นข้อความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการประกอบงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ตลอดจนอาชีพอื่นๆที่เกี่ยวข้อง ข้อมูลเกี่ยวกับวัฒนธรรมที่แฝงอยู่ในงานอาชีพเหล่านี้กับข้อมูลปัญหาและความต้องการ ข้อมูลเกี่ยวกับการทำหน้าที่มัคคุเทศก์ ทั้งยังได้นำศักยภาพในการเข้ามาเป็นแนวร่วมในการพัฒนาหลักสูตรของชาวบ้านถวยามาวิเคราะห์แล้วใช้เป็นข้อมูลเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สามารถทำให้ชุมชนบ้านถวายเกิดความเข้มแข็งทั้งในด้านเศรษฐกิจและสังคม สำหรับการพัฒนาหลักสูตรนี้จะเป็นความร่วมมือระหว่างครูในโรงเรียนบ้านคันแก้ว ชาวบ้านถวายทุกกลุ่ม โดยมีผู้วิจัยเป็นผู้สนับสนุน ประสานงานตลอดจนการนำหลักสูตรที่ได้มาทดลอง นำมาใช้กับนักเรียนในโรงเรียนบ้านคันแก้ว และศึกษาถึงผลกระทบอันเนื่องมาจากการใช้หลักสูตรนี้ต่อหมู่บ้านถวายในภาพรวมทั้งหมด การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะนี้เน้นให้ท้องถิ่นบ้านถวายเป็นแกนหลักในการสร้างแบบการเรียนการสอน

การพัฒนาเนื้อหาในหลักสูตรงานอาชีพแบบ DACUM นี้เป็นการพัฒนาหลักสูตรตามแบบที่ใช้ในโครงการฝึกงานอาชีพสำหรับคนต่างด้าวของกองแรงงานและคนต่างด้าวประเทศแคนาดา (Canada Department of Manpower and Immigration) และได้รับการสนับสนุนจากบริษัทส่งเสริมการเรียนรู้ (General Learning Corporation) (Adams, ๑๙๙๕ อ้างถึงในสำลี ทองธิว, ๒๕๔๐, หน้า ๘๓-๘๕) กระบวนการสร้างหลักสูตรแบบ DACUM นี้เน้นให้กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่กำลังทำงานอยู่ในสายอาชีพที่กำลังจะสร้างหลักสูตรนั้นเป็นผู้สร้าง กำหนดเนื้อหาและทักษะที่ต่อเนื่องของการทำงานนั้นตลอดจนกำหนดเกณฑ์ในการประเมินประสิทธิภาพของผู้เรียนด้วย กลุ่มผู้เชี่ยวชาญที่ DACUM พูดยังอาจจะเป็นเจ้าของกิจการ เป็นคนงานหรือผู้ตรวจสอบคุณภาพของงานก็ได้ แต่ไม่แนะนำให้ครูที่จะทำการสอนเข้ามามีส่วนร่วมในการกำหนดแผนการทำงานใน DACUM ทั้งนี้เพื่อควบคุมตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการทำงานอาชีพให้อยู่ในสายงานผู้ปฏิบัติอย่างแท้จริงก่อนการคำนึงถึงตัวแปรด้านการบริหารและการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียน ดังนั้นการใช้ DACUM ในงานวิจัยนี้จึงเป็นการนำข้อมูลการปฏิบัติงานไม้แกะสลักและวิธีการประกอบอาชีพดังกล่าวจากผู้เชี่ยวชาญที่กำลังทำงานอยู่ในอาชีพนั้นผสมผสานกับคนที่ทำงานในอาชีพมัคคุเทศก์เฉพาะพื้นที่ เป็นการนำภูมิปัญญาของชาวบ้านมาเป็นพื้นฐานในการสร้างหลักสูตรนั่นเอง

จากสภาพปัญหาและความเป็นมาทั้งหมดข้างต้นทำให้ผู้วิจัยมีความประสงค์จะศึกษาความเป็นไปได้ของการที่ครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วและชาวบ้านในชุมชนบ้านถวยจะเข้าเป็นแนวร่วมช่วยกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมีคฤเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ ซึ่งเป็นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นบนข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีการดำเนินชีวิต วัฒนธรรม ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนบ้านถวยตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับวิกฤติปัญหาที่กำลังเป็นปัญหาต่อการสร้างความเข้มแข็งของทั้งชาวบ้านและครู และที่กำลังทำลายความเป็นประชาสังคมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน การศึกษาในครั้งนี้ น่าจะเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่นักการศึกษาและครูให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมชาวบ้าน ใช้ศักยภาพและภูมิปัญญาของชาวบ้านผสมผสานกับวัฒนธรรมและศักยภาพทางวิชาการของบุคลากรในสถาบัน โรงเรียน ทั้งยังเป็นจุดเริ่มต้นของการแสวงหาตัวแปรที่ช่วยสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อความสามารถของสถาบัน โรงเรียนในอันที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่นต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมีคฤเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ของครูชั้นประถมศึกษาปีที่หก โรงเรียนบ้านต้นแก้วอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการเข้าเป็นแนวร่วมของครูและชาวบ้าน และเป็นหลักสูตรที่ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตในการทำงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ในชุมชนบ้านถวย

๒. ศึกษาความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชั้นประถมศึกษาปีที่หก โรงเรียนบ้านต้นแก้วตั้งแต่ชั้นการศึกษาทำความเข้าใจสภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านถวย สร้างสัมพันธภาพกับชาวบ้าน ความสามารถในการเก็บข้อมูลภาคสนามมาสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับชาวบ้าน ความสามารถในการวัดและประเมินผลนักเรียน ความสามารถในการนำเสนอหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อรับการวิพากษ์และความสามารถในการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

๓. ศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา การสร้างและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของครู ตลอดจนศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้าน

๔. ศึกษาผลกระทบของการพัฒนา การสร้างและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว และต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชาวบ้านถวย

แนวทางการดำเนินงานวิจัย

ขอบเขตการวิจัย งานวิจัยนี้ศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมัลลเทศก์ งานไม้แกะสลักและงานไม้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นการศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูและชาวบ้านถวายตั้งแต่การทำการตกลงร่วมกัน การศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับวิถีการทำงาน การเรียนรู้และการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ การลงมือสร้างหลักสูตรและการใช้หลักสูตรซึ่งกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้งหมดเกิดขึ้นระหว่างเดือน มิถุนายน ๒๕๔๒ - กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓ นอกจากนี้ยังศึกษาผลกระทบของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัลลเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ต่อกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอื่นๆของครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว และผลกระทบต่อการสร้างคามเข้มแข็งให้กับชาวบ้านในชุมชนบ้านถวายและความเข้มแข็งของครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓- เดือนมกราคม ๒๕๔๔

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยแบ่งออกเป็นสองกลุ่มคือ

๑. กลุ่มครูและนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่หก โรงเรียนบ้านต้นแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งประกอบด้วยครูจำนวน ๓ คนคัดเลือกโดยผู้อำนวยการโรงเรียนบ้านต้นแก้วโดยพิจารณาจากความพร้อมด้านวิชาการและความสนใจต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หกทั้งหมดในโรงเรียนบ้านต้นแก้วจำนวน ๒๘ คน

นอกจากนี้ยังครอบคลุมครูและนักเรียนในระดับชั้นอื่นๆในโรงเรียนบ้านต้นแก้วซึ่งเป็นโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นโรงเรียนที่เด็กในชุมชนบ้านถวายและชุมชนใกล้เคียงเข้ารับการศึกษามีนักเรียนรวม ๔๘๐ คน มีครู ๑๕ คน ๑๔ ห้องเรียน ตั้งแต่ระดับอนุบาลถึงมัธยมศึกษาปีที่สามในจำนวนครู ๑๕ คนเป็นครูจากบ้านถวาย ๒ คนนอกนั้นเป็นครูจากต่างหมู่บ้านหรือต่างอำเภอจากจังหวัดเชียงใหม่

๒. กลุ่มชาวบ้านถวายทั้งหมดที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านถวายประมาณ ๑๔๐ หลังคาเรือนประชากรประมาณ ๗๐๐ คน ในจำนวนนี้ ๕๕% ของประชากรทั้งหมดทำอาชีพงานตกแต่ง ทำสีงานไม้แกะสลักและงานไม้ ๕๐ % ทำอาชีพงานไม้แกะสลัก, และอีก ๘.๕ % ทำธุรกิจค้าขายงานไม้แกะสลักและงานไม้ หมู่บ้านนี้มีอาณาเขตประมาณ หนึ่งตารางกิโลเมตร เป็นหมู่บ้านที่อยู่ห่างจากตัวอำเภอหางดงประมาณ ๔ กิโลเมตร ห่างจากอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ประมาณ ๑๕ กิโลเมตร

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยภาคสนามที่เน้นการเก็บข้อมูลแบบต่อเนื่องตลอดระยะเวลา ๒๐ เดือนของการวิจัย เป็นการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับวิถีการดำเนินกิจกรรมตลอดจนวัฒนธรรมการทำงานของคนในโรงเรียนบ้านต้นแก้วและในชุมชนบ้านถวายจากสภาพธรรมชาติที่สุดขณะที่บุคคลเหล่านี้กำลังอยู่ในเหตุการณ์ สังเกตความต่อเนื่องของเหตุการณ์ สังเกตพฤติกรรมและสภาพอารมณ์ของบุคคลในเหตุการณ์ไปพร้อมกับการการบันทึกรายละเอียดของข้อมูลทั้งนี้เพื่อให้ได้ภาพรวมทั้งหมดที่เป็นพลวัตรของผู้ดำเนินกิจกรรมซึ่งได้แก่ครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วและชาวบ้านในหมู่บ้านถวายขณะดำเนินการพัฒนาหลักสูตรและใช้หลักสูตรท้องถิ่น เพื่อให้ได้รายละเอียดข้อมูลที่สนองตอบวัตถุประสงค์การวิจัยที่ตั้งไว้ทั้งสิ้น

รายละเอียดข้อมูลที่ได้จากการวิจัยภาคสนามจะได้รับการวิเคราะห์ภายใต้กรอบทฤษฎีและแนวคิดทางสังคมศาสตร์ ปรัชญาและทฤษฎีการศึกษา ทฤษฎีการเผยแพร่วัฒนธรรมทางการศึกษาและการสื่อสารเพื่อนำมาสังเคราะห์และสรุปอธิบายถึงปัจจัยต่างๆที่ทำให้โรงเรียนสามารถสนับสนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

คำจำกัดความในการวิจัย

หลักสูตรท้องถิ่น หมายความว่ามรดกประเพณีทั้งหลายทั้งปวงที่ครูและบุคลากรในโรงเรียนและชาวบ้านในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่เข้าเป็นแนวร่วมช่วยกันจัดทำขึ้นให้นักเรียนเรียน โดยบูรณาการวิถีการดำเนินชีวิต กระบวนการเรียนรู้ และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่นเข้ากับเนื้อหาสาระทางวิชาการที่จำเป็นซึ่งอาจจะเลือกสรรมาจากหลักสูตรแกนกลางหรือจัดทำขึ้นใหม่เป็นเอกเทศจากหลักสูตรแกนกลางก็ได้ โดยมีเป้าหมายเพื่อให้ผู้เรียนสามารถเชื่อมโยงความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากโรงเรียนในเชิงพลวัตรกับความคงอยู่ของชุมชนและตระหนักถึงบทบาทในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาแบบยั่งยืนให้กับชุมชนนั้น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หมายความว่าถึงกระบวนการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโดยเน้นการเข้าเป็นแนวร่วมระหว่างชาวบ้านกับครู มีทั้งหมด 5 ขั้น ได้แก่ขั้นสร้างความเข้าใจระหว่างผู้บริหารโรงเรียนกับครูเพื่อชี้แจงสภาพปัญหาในบริบทชุมชนและการตกลงใจของชุมชนในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ตลอดจนการแต่งตั้งกรรมการร่วมระหว่างชาวบ้านกับโรงเรียนเพื่อทำงานร่วมกัน ขั้นร่างโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกันโดยครูเป็นผู้ร่างหลักสูตร ออกแบบขอบเขตของสาระและประสบการณ์ ตลอดจนเค้าโครงเวลาเพื่อนำเสนอขอความเห็นชอบและข้อเสนอแนะจากกรรมการที่เป็นชาวบ้าน ขั้นดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นโดยครูเป็นผู้นำ

โครงร่างหลักสูตรท้องถิ่นที่ได้ผ่านการปรับแก้ในขั้นที่สองมาขยายจัดทำเป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่สมบูรณ์ ศึกษาสาระและประสบการณ์ในท้องถิ่นร่วมกับชาวบ้าน ศึกษาข้อมูลทางวิชาการเพิ่มเติมจากแหล่งข้อมูลภายนอก จัดทำเอกสารหลักสูตรเพื่อใช้ในการเรียนการสอน และนำแผนการสอนบางส่วนไปทดลองใช้ **ขั้นวิพากษ์หลักสูตร** โดยกรรมการที่เป็นชาวบ้านและโดยผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อตรวจสอบความสมบูรณ์ของหลักสูตรท้องถิ่น **ขั้นปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น** ก่อนนำไปใช้

การสร้างหลักสูตรท้องถิ่น หมายความว่าถึง ขั้นตอนหนึ่งในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น เป็นขั้นที่ครูกระทำบทบาทเป็นผู้จัดทำโครงร่างสาระเนื้อหาและออกแบบประสบการณ์การเรียนการสอน จัดทำโครงร่างกำหนดเวลาเรียน จัดทำเอกสารและวัสดุประกอบหลักสูตรซึ่งได้แก่ บันทึกรายการสอน ใบความรู้ ใบงาน หนังสือประกอบการสอน สื่อการสอน แบบทดสอบ ตลอดจนการนำเอกสารและวัสดุประกอบหลักสูตรบางส่วนไปทดลองใช้เพื่อตรวจสอบความเป็นไปได้ของการนำไปใช้จริง

มัลลัทศกัณ้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ หมายความว่าถึง ชาวชนผู้ทำหน้าที่เจ้าของบ้านพานักท่องเที่ยวและผู้สนใจซื้อสินค้าไม้แกะสลักและงานไม้แกะสลักที่ตกแต่งแล้วที่วชมหมู่บ้านหัตถกรรมไม้แกะสลัก ให้ข้อมูลและตอบข้อซักถามเกี่ยวกับกระบวนการผลิตไม้แกะสลักและการตกแต่งไม้แกะสลัก ตลอดจนลงมือสาธิตให้ดูได้ ให้รายละเอียดเกี่ยวกับที่มาและความหมายของลวดลายบนไม้แกะสลัก อธิบายประวัติความเป็นมาของอาชีพงานไม้แกะสลักและช่างคนสำคัญๆของหมู่บ้าน แนะนำแหล่งท่องเที่ยวภายในหมู่บ้าน ให้ข้อมูลเกี่ยวกับกิจกรรมทางวัฒนธรรมที่จัดขึ้นในเทศกาลต่างๆด้วยความเป็นมิตรและด้วยอัธยาศัยที่ดีงามตามแบบวัฒนธรรมท้องถิ่น

ความเข้มแข็งของโรงเรียน หมายความว่าถึงภาวะการณ์ที่บุคลากรในโรงเรียนมีระบบความสัมพันธ์และการติดต่อสื่อสารกันอย่างต่อเนื่องในลักษณะชุมชนการเรียนรู้ มีการช่วยเหลือเกื้อกูลกันภายในโรงเรียนและกับชุมชนกลุ่มอื่นๆที่เกี่ยวข้องในลักษณะเครือข่ายชุมชนเพื่อดำเนินกิจกรรมที่นำไปสู่เป้าหมายเดียวกัน มีจิตสำนึกสาธารณะที่นำไปสู่การกระบวนกรแก้ปัญหาาร่วมกัน ทั้งนี้หมายความว่ารวมถึงการมีระบบโครงสร้างการบริหาร การจัดการทรัพยากรภายในโรงเรียนที่เอื้อให้เกิดภาวะการณ์ดังกล่าวด้วย

ความเข้มแข็งของชุมชน หมายความว่าถึงสภาวะการณ์ที่สมาชิกในชุมชนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์กันอย่างแน่นแฟ้น เอื้ออาทรต่อกัน มีการเรียนรู้และกระทำกิจกรรมต่างๆร่วมกัน สามารถรับรู้วิกฤตการณ์ที่กำลังเป็นปัญหาต่อการดำเนินวิถีชีวิตของคนในชุมชนหรือกำลังบ่อนทำลาย

เอกลักษณ์ของความเป็นชุมชนนั้นทั้งยังสามารถลุกขึ้นรวมตัวกันเป็นกลุ่มในลักษณะแนวร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน บุคลากรในหน่วยงานราชการอื่นๆ และคนในวงการธุรกิจทั้งนี้เพื่อระดมทุนทางสังคมและทรัพยากรจากแนวร่วมทุกฝ่ายในการกระทำกิจกรรมอย่างใดอย่างหนึ่งอย่างเป็นระบบร่วมกัน หรือสามารถทำให้การดำเนินวิถีชีวิตในชุมชนเป็นไปอย่างสร้างสรรค์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

๑. ได้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้าง โดยการเข้าเป็นแนวร่วมระหว่างชาวบ้านกับบุคลากรในโรงเรียนซึ่งสามารถใช้เป็นแนวในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับครูและชุมชนต่อไป

๒. ได้ผลการวิจัยที่สามารถใช้เป็นแนวในการปรับปรุงหลักสูตรฝึกหัดครูเพื่อผลิตครูที่มีความรู้และทักษะที่จำเป็นที่สามารถสนองตอบนโยบายการใช้ระบบการศึกษาในโรงเรียนสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น

๓. ได้ผลการวิจัยที่สามารถใช้เป็นฐานการสร้างทฤษฎีหลักสูตรและการเรียนการสอนแนวใหม่สำหรับท้องถิ่นที่เน้นการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยต่อไป

เนื่องจากงานวิจัยภาคสนามในครั้งนี้กระทำเฉพาะใน โรงเรียนบ้านต้นแก้วและในชุมชนบ้านถวายนั่นดังนั้นปรากฏการณ์ต่างๆที่เกิดขึ้นระหว่างการวิจัยตลอดจนผลการวิจัยแม้จะมีหลายประเด็นที่มีวรรณคดีที่เกี่ยวข้องสนับสนุนทำให้นำจะสรุปเป็นทฤษฎีสำหรับใช้อ้างอิงอธิบายปรากฏการณ์ทำนองเดียวกันได้ แต่เพื่อให้สามารถใช้ผลการวิจัยนี้ขยายพาดพิงไปยังบริบทโรงเรียนและชุมชนอื่นๆได้อย่างมั่นใจและเกิดอิทธิพลต่อวงการฝึกหัดครูอย่างแท้จริงน่าจะได้มีการวิจัยภาคสนามซ้ำในลักษณะเดียวกันนี้กับ โรงเรียนในชุมชนอื่นๆอีกแล้วนำข้อมูลและผลการวิจัยที่ได้มาวิเคราะห์สังเคราะห์เพื่อหาความแตกต่างและความเหมือนยืนยันความเชื่อมั่นให้กับผลการวิจัยต่อไป

บทที่ ๒

แนวคิด วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวคิด วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ผู้วิจัยใช้เป็นหลักและแนวทางในการศึกษารวบรวมข้อมูลตลอดจนการวิเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อสรุปหาคำอธิบายให้กับสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่นของชาวบ้าน ในชุมชนบ้านถวายและครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว และใช้เป็นหลักในการศึกษาผลกระทบที่เกิดขึ้นอันเนื่องมาจากการพัฒนาและใช้หลักสูตรดังกล่าวตลอดกระบวนการของงานวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๑ และมัธยมศึกษาปีที่ ๒ สำหรับนักเรียนในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่สามารถแบ่งออกได้เป็นสามส่วนดังนี้

- ส่วนที่หนึ่ง หลักสูตรท้องถิ่นกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
- ส่วนที่สอง บทบาทของโรงเรียนในฐานะแนวร่วมกับชุมชน
- ส่วนที่สาม วัฒนธรรมโรงเรียนกับการเปลี่ยนแปลงภายในโรงเรียน

ส่วนที่หนึ่ง หลักสูตรท้องถิ่นกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าทฤษฎีการพัฒนาและสร้างหลักสูตร ที่นักวิชาการและ นักการศึกษา ทั้งในต่างประเทศและ โดยเฉพาะในประเทศไทยใช้เป็นหลักในการพัฒนาและสร้างหลักสูตร มาตั้งแต่กลางศตวรรษที่ ๑๙ มาจนถึงปัจจุบัน ซึ่งทฤษฎีเหล่านี้ล้วนให้ความสำคัญต่อการฝึกเตรียมเยาวชนให้พร้อมกระทำการกิจกรรมของผู้ใหญ่ในอนาคตภายใต้กรอบเข้มงวดของสังคมคนชั้นกลาง เป็นการสร้างหลักสูตรที่มีการคัดสรรเนื้อหา จัดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้และการวัดและประเมินผลที่ออกแบบให้สามารถปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนและผู้สอนให้เป็นเครื่องมือของรัฐ เป็นการจัดทำหลักสูตรตามๆกัน

ต่อจากนั้นผู้วิจัยได้เชื่อมโยงให้เห็นถึงวิวัฒนาการของทฤษฎีการพัฒนาหลักสูตรแกนกลางมาเป็นหลักสูตรท้องถิ่นตามแนวปรัชญาท้องถิ่นที่เริ่มเป็นที่แพร่หลายทั่วโลกในชั้วกลางศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งเป็นที่มาของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรใหม่ๆจำนวนมากที่ให้ความสนใจต่อผู้เรียน ผู้สอนและวิถีการเรียนรู้ตามสภาพความเป็นอยู่ที่แท้จริงของชุมชนและเพื่อพัฒนาศักยภาพที่แท้จริงของคนในชุมชนระดับชาวบ้าน แต่ผู้วิจัยพบว่าผู้ที่นำการพัฒนาหลักสูตรในแนวเหล่านี้มาใช้มักกระทำปะปน กระทำภายใต้กรอบของการจัดทำหลักสูตรในแนวศตวรรษ

ที่ ๑๕ โดยไม่ได้เข้าใจกระจ่างชัดถึงความแตกต่างและความขัดแย้งของปรัชญาและเป้าหมายที่มาของรูปแบบการพัฒนาและสร้างหลักสูตรของนักพัฒนาหลักสูตรทั้งสองศตวรรษ

ผู้วิจัยได้นำเสนอแนวการจัดเนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน บทบาทใหม่ ของครู การประเมินผลและการศึกษาผลกระทบของหลักสูตรท้องถิ่น และการดำเนินการบริหารจัดการภายในระบบโรงเรียนซึ่งล้วนแต่จะต้องทำให้เป็นระบบที่สอดคล้องกันทั้งหมดและสอดคล้องกับเป้าหมายปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น

ในช่วงสุดท้ายผู้วิจัยได้จัดหมวดหมู่ของรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่พบในประเทศไทยโดยใช้เกณฑ์สำคัญสองประการที่สามารถชี้ชัดลงไปได้ว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นมานั้นสร้างภายใต้ปรัชญาท้องถิ่นหรือไม่และเพียงไร แต่ละรูปแบบมีกระบวนการพัฒนาอย่างไร เกณฑ์ทั้งสองคือเกณฑ์ผู้มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร และเกณฑ์รากที่มาของสาระและประสบการณ์ในหลักสูตร ซึ่งพบว่าสามารถแบ่งรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรออกได้เป็นสี่กลุ่มหลักๆ ด้วยกัน

ส่วนที่สอง บทบาทของโรงเรียนในฐานะแนวร่วมกับชุมชน

ในช่วงแรกผู้วิจัยอธิบายถึงความเป็นมาของแนวคิดเรื่องเครือข่ายชุมชนกับบทบาทและหน้าที่ของสถาบันโรงเรียนในฐานะหน่วยหนึ่งของเครือข่ายชุมชน

ต่อมาผู้วิจัยได้นำเสนอบทบาทและหน้าที่ของสถาบันโรงเรียนตามทฤษฎีชุมชนที่เน้นความสามารถของชาวบ้านในการเป็นศูนย์กลางจัดการบริหารจัดการ สร้างเครือข่ายชุมชนขึ้นมาดูแลแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยตนเอง สถาบันโรงเรียนตามทฤษฎีชุมชนมีสถานภาพเป็นเครือข่ายหนึ่งของชุมชนที่ชุมชนสามารถดึงศักยภาพและทุนทางสังคมที่โรงเรียนมีอยู่ประสานเข้ากับบริการและทุนทางสังคมจากเครือข่ายอื่นๆเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ดังนั้นบทบาทของสถาบันโรงเรียนในชุมชนท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องของการเป็นแนวร่วมกับหน่วยอื่นๆ ทั้งภาครัฐและเอกชนในชุมชน ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ สรุป และนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าเรื่องกระบวนการทำงานของโรงเรียนเพื่อสร้างแนวร่วมและเป็นแนวร่วมกับชุมชนซึ่งพบว่ามีอยู่ด้วยกันสามวิธีหลักๆ ในช่วงนี้ผู้วิจัยได้นำเสนองานวิจัยจำนวนมากที่ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการปรับเปลี่ยนโครงสร้างบทบาทและหน้าที่ของสถาบันโรงเรียนที่เป็นอยู่เพื่อสนองตอบบทบาทใหม่ของโรงเรียนที่เอื้อต่อการเป็นแนวร่วมและสร้างแนวร่วมให้กับชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ตอนสุดท้ายผู้วิจัยได้นำเสนองานวิจัยค้นคว้าเกี่ยวกับบทบาทของนักการศึกษาหรือนักวิจัยจากภายนอกที่เข้าไปในชุมชนเพื่อทำหน้าที่ประสานทำให้โรงเรียนและชุมชนทำงานในลักษณะแนวร่วมเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทั้งยังได้อธิบายถึงปัญหาและอุปสรรคที่เกิดจากความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมการทำงานของนักวิจัยกับครูและบุคลากรในโรงเรียน ตลอดจนเสนอแนวทางเผชิญอุปสรรคเหล่านั้นร่วมกันอีกด้วย

ส่วนที่สาม วัฒนธรรมและวิถีการดำเนินกิจกรรมต่างๆของครูในบริบทโรงเรียนกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ผู้วิจัยได้นำเสนองานวิจัยเกี่ยวกับวัฒนธรรมการทำงานของครูในสถาบัน โรงเรียนซึ่งเป็นกระบวนการทำงานตามความเชื่อและตามระเบียบปฏิบัติที่ได้รับการเพาะบ่มสืบต่อกันมาเป็นเวลานานทั้งจากสถาบันฝึกหัดครูและจากประสบการณ์ในบริบทโรงเรียน และได้บรรยายให้เห็นถึงภารกิจประจำวันที่เป็นหน้าที่รับผิดชอบหลักของครูในโรงเรียนเพื่อทำความเข้าใจกับความซับซ้อนและความยากลำบากในการทำงานเป็นแนวร่วมกับชุมชน ตามบทบาทหน้าที่ใหม่ในฐานะเครือข่ายหนึ่งของชุมชนซึ่งครูจะต้องกระทำบทบาทประจำวันกับบทบาทใหม่ไปพร้อมๆกัน ความแตกต่างของลักษณะภารกิจทั้งสองตลอดจนระเบียบข้อบังคับจากราชการส่วนกลางประกอบกับความเคยชินทำให้ครูต้องเน้นให้ความสำคัญกับภารกิจตามวัฒนธรรมเดิมเป็นหลักในขณะที่พยายามกระทำกิจกรรมใหม่ๆในบทบาทใหม่ๆร่วมกับชุมชน

เพื่อให้ผู้อ่านมองเห็นภาพความสำคัญของวัฒนธรรมหรือบรรยากาศภายในโรงเรียนแต่ละโรงเรียน ได้ชัดเจนขึ้นผู้วิจัยได้นำตัวอย่างความแตกต่างระหว่างบรรยากาศภายในโรงเรียนเอกชนกับบรรยากาศภายใน **โรงเรียนรัฐมานำเสนอ** ทั้งนี้เพื่อเสนอภาพที่เป็นรูปธรรมสนับสนุนข้อค้นพบที่ว่าวัฒนธรรมหรือบรรยากาศในโรงเรียนแต่ละแบบและแต่ละโรงเรียนที่แตกต่างกันนี้ส่งผลกระทบต่อปัจจัยคุณภาพการเรียนการสอนและความเป็นไปได้ของการปฏิรูปภายในโรงเรียนแต่ละแห่ง

ในตอนสุดท้ายผู้วิจัยได้นำเสนองานวิจัยที่นักวิจัยจำนวนมากได้เสนอแนะแนวทางการสร้างสังคมใหม่และที่เข้มแข็งขึ้นภายในโรงเรียน ไม่ว่าจะเป็นการเสนอให้ทำโรงเรียนให้มีขนาดเล็กกลางหรือทำโรงเรียนเล็กในโรงเรียนใหญ่ การสนับสนุนให้การสร้างบรรยากาศใหม่ภายในโรงเรียนเป็นไปอย่างต่อเนื่องเป็นระบบและมีมาตรการรองรับอย่างจริงจัง ทั้งนี้เพื่อจะได้นำไปสู่การปฏิรูประบบการศึกษาที่ครอบคลุมทั้งประเด็นหัวใจของกระบวนการเรียนรู้ กลุ่มสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน และกลุ่มสนับสนุนการจัดดำเนินการ และในที่สุดได้เสนอกลุ่มงานวิจัยที่กล่าวถึงการนำแนวคิดเรื่องการปฏิรูปโรงเรียนไปสู่การนำไปปฏิบัติใช้

ส่วนที่หนึ่ง: หลักสูตรท้องถิ่นกับรูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ก. การพัฒนาหลักสูตรแกนกลางระดับชาติตามแนวกระบวนการทางวิทยาศาสตร์: ความ เป็นมาและปัญหาซึ่งนำมาสู่ความจำเป็นของการมีหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรแนวสาระความรู้ตามศาสตร์เพื่อฝึกศักยภาพทางสมอง (Mental discipline) ที่เคยใช้ในยุคก่อนศตวรรษที่ ๒๐ ได้ถูกทดแทนโดยทฤษฎีหลักสูตรแนวกระบวนการ ทางวิทยาศาสตร์ที่น่าเสนอ โดยนักสร้างหลักสูตร ๒ คนคือ Franklin Bobbitt (๑๕๑๘,๑๕๒๔) และ W.W. Charters (๑๕๐๕,๑๕๑๓,๑๕๒๑) หลักการสร้างหลักสูตรในแนวใหม่เน้นการตั้ง วัตถุประสงค์การเรียนรู้ที่ชัดเจน มีขั้นตอนที่สะดวกต่อการวัดและประเมินผลซึ่งเป็นแนวที่ สอดคล้องกระแสความนิยมของสังคมในช่วงนั้นเป็นอย่างมาก กระแสนิยมเกี่ยวกับกระบวนการ จัดการตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ (scientific management) ของสังคมในช่วงนั้นมีอิทธิพล คลุมตั้งแต่เรื่องของการจัดการในโรงงานอุตสาหกรรม ในการบริหารจัดการธุรกิจต่างๆ ไปจนถึง การบริหารจัดการและจัดสร้างหลักสูตรภายในโรงเรียน ทั้ง Bobbitt และ Charters ได้ใช้หลัก กระบวนการจัดการตาม หลักการทางวิทยาศาสตร์ และหลักวิทยาศาสตร์ประยุกต์ในการสร้าง ทฤษฎีหลักสูตรในระบายนั้น

ทฤษฎีหลักสูตรของ Bobbitt ไม่ได้เน้นเพียงแค่นำกระบวนการจัดการทางวิทยาศาสตร์ เข้ามาใช้ในการจัดระบบการเรียนการสอนเหมือนเช่นนักการศึกษาจำนวนมากในยุคนั้นเท่านั้น Bobbitt สร้างแนวคิดและหลักการสร้างหลักสูตรที่เป็นรูปธรรมและระบุอย่างชัดเจนว่า ผู้ที่จะสามารถสร้างหลักสูตรที่ประกอบด้วยทางเลือกสรรเนื้อหา การกำหนดกระบวนการเรียน การสอน การสร้างและใช้สื่อตลอดจนการวัดและประเมินผลตามวัตถุประสงค์ต้องเป็นผู้ที่ได้รับการ ฝึกมาในทางนี้โดยเฉพาะ คำว่าผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร (curriculum specialist) เริ่มเป็นคำที่ รู้จักและใช้กันอย่างแพร่หลายในช่วงนี้ เป็นการแยกหน้าที่รับผิดชอบของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร ออกจากคนทั่วไป การสร้างหลักสูตรเป็นหน้าที่เฉพาะของผู้ที่ได้รับการฝึกมาทางด้านนี้เท่านั้น ไม่ใช่ทุกคนจะสามารถทำหน้าที่สำคัญนี้ได้ แนวคิดและหลักการสร้างหลักสูตรที่เป็นรูปธรรม มีขั้นตอนการสร้าง มีการระบุองค์ประกอบที่สำคัญของหลักสูตร (จุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดผล) เช่นนี้ทำให้นักการศึกษาในยุคนั้นและแม้แต่ในยุคต่อมา ยึดถือเป็นหลักในการสร้างหลักสูตรอย่างแพร่หลาย Bobbitt (๑๕๑๘,๑๕๒๔) อย่างไรก็ตามจุด อ่อนของการสร้างหลักสูตรของ Bobbitt อยู่ที่การกำหนดและเลือกวัตถุประสงค์ที่ “ชัดเจน เป็นเรื่อง ของทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้และเป็นรูปธรรม” คำถามที่น่า สนใจคือผู้สร้างหลักสูตรใช้เกณฑ์อะไรเลือกว่าวัตถุประสงค์กลุ่มนี้สมควรจะนำมาใส่ไว้ใน

หลักสูตรในขณะที่ตัดบางกลุ่มทิ้งไป Bode วิเคราะห์วัตถุประสงค์ที่ได้รับการคัดเลือกไว้โดย Bobbitt และพบว่า การคัดเลือกวัตถุประสงค์เป็นเรื่องของค่านิยมเฉพาะของกลุ่มคนที่สร้างหลักสูตรมากกว่าสิ่งที่เป็นทักษะที่จำเป็นและที่คนส่วนใหญ่สามารถนำไปใช้ได้ทั้งยังพบด้วยกลุ่มคนที่ Bobbitt ใช้เป็นกลุ่มกำหนดวัตถุประสงค์ก็ไม่ได้เห็นด้วยกับวัตถุประสงค์ทุกข้ออย่างเป็นเอกฉันท์ ปัญหาการเลือกวัตถุประสงค์เป็นปัญหาที่นักสร้างหลักสูตรปัจจุบันที่ยังใช้หลักการสร้างหลักสูตรแนวของ Bobbitt พบโดยเฉพาะในขั้นการเลือกวัตถุประสงค์สำหรับผู้เรียนกลุ่มใหญ่ในระดับประเทศ หัวใจของปัญหาการเลือกวัตถุประสงค์ไม่ได้อยู่เพียงแต่ว่า นักสร้างหลักสูตรมีวิธีการอะไรในการได้มาซึ่งวัตถุประสงค์ที่ “ชัดเจนเป็นเรื่องของทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับผู้เรียนสามารถนำไปใช้ได้และเป็นรูปธรรม” แต่อยู่ที่ว่าวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นนั้นมีความชอบธรรมแค่ไหนที่จะกำหนดบังคับบอกว่าคนในสังคมจะต้องเป็นไปเช่นนั้นเท่านั้น พวกเขามีสิทธิของเขาเองในการเลือกที่จะเรียนรู้และฝึกทักษะที่จำเป็นอื่นๆ มีสิทธิจะเลือกเป็นคนที่เหมาะสมตามแนวอุดมการณ์ของเขาเองได้หรือไม่ด้วย

สำหรับ Charters นั้นมีแนวคิดในทางเดียวกันกับ Bobbitt แต่เน้นการสร้างหลักสูตรที่เข้าถึงประสิทธิภาพของการทำงานมากกว่า Charters อธิบายถึงการวิเคราะห์กิจกรรมต่างๆ ที่คนงานในอาชีพหนึ่งๆ ต้องกระทำและนำขั้นตอนการกระทำกิจกรรมนั้นๆ มาเรียบเรียงจัดกระทำจนเป็นหลักสูตรสำหรับให้คนที่ต้องการจะประกอบอาชีพนั้นๆ ได้ฝึก และได้ใช้เป็นแนวในการเรียนรู้ ปรากฏว่าการสร้างหลักสูตรในแนวของ Charters ได้รับความนิยมน้อยอย่างมาก และได้ใช้กันอย่างแพร่หลายในยุคต่อมาเช่นกัน เป็นที่น่าสังเกตว่า Charters ถึงกับใช้แนวการสร้างหลักสูตรของเขาฝึกความเป็นผู้หญิงให้กับกุลสตรีในยุคนั้นด้วย และมีผู้ใช้แนวการสร้างหลักสูตรของเขาสร้าง หลักสูตรเพื่อใช้ควบคุมพฤติกรรมการทำงานของคนงาน ทำให้ได้งานที่มีประสิทธิภาพตามความต้องการของผู้บริหารกิจการ

เป็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรตามแนวกระบวนการจัดการตามหลักการทางวิทยาศาสตร์ที่เกิดขึ้นในช่วงกลางศตวรรษที่ ๑๙ และต้นศตวรรษที่ ๒๐ ซึ่งยังเป็นที่ยอมรับเป็นแนวในการสร้างหลักสูตรปัจจุบันของเราอยู่นั้นเน้นให้ความสำคัญกับการเตรียมเยาวชนให้พร้อมกระทำกิจกรรมของผู้ใหญ่ในอนาคต คังนั้นเนื้อหาสาระ และเป้าหมายของการจัดการศึกษาตามหลักสูตรจึงเป็นไปเพื่อการเตรียมพร้อมสำหรับอนาคตของผู้เรียนและสังคม ผู้สร้างหลักสูตรมีหน้าที่วิเคราะห์กิจกรรมของคนในสังคมปัจจุบันและคาดการณ์ต่อถึงวิถีชีวิตของผู้เรียนในอนาคต วิเคราะห์ปัญหาและวิธีการแก้ปัญหาที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตอยู่ในสังคมของผู้เรียนเพื่อนำกิจกรรมเหล่านี้เข้ามาใส่เป็นเนื้อหาสาระในหลักสูตรให้ผู้เรียนได้เรียนเป็นการเตรียมตัว

สถาบันการศึกษาจึงเป็นแหล่งฝึกและให้ความรู้แหล่งที่สำคัญที่สุดสำหรับการเตรียมคนให้กับสังคมส่วนรวม

Bobbitt อธิบายไว้ในหนังสืออมตะเรื่อง Curriculum Construction ของเขาที่ตีพิมพ์ในช่วงปี ๑๙๒๔ หน้า ๘ ว่า

“ Education is primarily for adult life, not for child life. Its fundamental responsibility is to prepare for the fifty years of adulthood, not for the twenty years of childhood and youth” (Bobbitt . 1924 , : 8)

B.H. Bode นักการศึกษาคนสำคัญอีกคนหนึ่งในยุคนั้น ได้ท้วงติงแนวคิดของทั้ง Bobbitt และ Charters ในเรื่องเน้นให้ความสำคัญต่อบทบาทของสถาบันการศึกษาและโรงเรียนในฐานะผู้กุมอนาคตของสังคมส่วนรวมไว้แต่ผู้เดียว สำหรับ Bode แล้วนักการศึกษาที่สร้างหลักสูตรเป็นเพียงผู้พยายามนำเสนอแนวคิด ร่างภาพของสังคมที่คนต้องการจะเห็นซึ่งแนวคิดเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นหลักการและทฤษฎีตามความเชื่อพื้นฐานของคนสร้างหลักสูตร ไม่มีข้อพิสูจน์ที่ตรวจสอบได้ Bode โจมตีว่าแม้แต่นักพยากรณ์ชีวิตของคนยังมีแผนภูมิทางเดินของดวงดาว ยังมีรูปแบบการคำนวณและข้อมูลเดิมที่ใช้เปรียบเทียบอ้างอิงเพื่อช่วยในการมองอนาคตที่จะมาถึง แต่ นักสร้างหลักสูตรกลับคาดการณ์อนาคตของสังคมและแนวดำเนินชีวิตของคนจาก ความเชื่อของนักการศึกษาส่วนใหญ่และคาดการณ์บนพื้นฐานประสบการณ์ส่วนตัวของตนเท่านั้น นอกจากนี้ Bode ยังตั้งข้อสังเกตด้วยว่าการเตรียมคนสำหรับอนาคตโดยนักสร้างหลักสูตรพวกนี้อาจจะไม่ใช่อนาคตที่แตกต่างไปจากปัจจุบัน แต่เป็นการเตรียมคนให้รักษาโครงสร้างของสังคมเดิมไว้มากกว่า เป็นที่น่าเสียดายว่าในช่วงนั้น Bode เป็นเพียงนักการศึกษาที่ไม่ได้มีชื่อเสียงเท่ากับ Charters และ Bobbitt ดังนั้นหนังสือของเขาจึงไม่ได้ความสนใจจากคนส่วนใหญ่

John Dewey นักการศึกษาคนสำคัญอีกคนหนึ่ง โจมตีบทบาทของการศึกษาในฐานะสถาบันที่เตรียมคนเพื่ออนาคต สำหรับ Dewey แล้วบทบาทของการศึกษาอยู่ที่กระบวนการเรียนรู้เพื่อชีวิตปัจจุบัน การเตรียมผู้เรียนสำหรับสังคมในอนาคตตามความเชื่อของ นักการศึกษาที่ไม่ได้รู้จักสภาพวิถีชีวิตที่แท้จริงและที่เป็นรากฐานเดิมของผู้เรียนเท่ากับเป็นการดัดศักยภาพการเป็นสมาชิกที่สมบูรณ์ในสังคมที่ผู้เรียนกำลังดำเนินกิจกรรมอยู่ ที่สำคัญคือการพยายามยึดเย็ดสิ่งที่ผู้เรียนไม่เข้าใจ มองไม่เห็นความสำคัญและอาจแปลกลบหลอม ไปจากสิ่งที่พวกเขาพบในวิถีชีวิต ดังนั้นการชี้้นำให้ผู้เรียนยอมรับและมองเห็นความสำคัญของสิ่งเหล่านี้จึงต้องอาศัยการให้แรงเสริมหรือแม้แต่การลงโทษ

การที่สถาบันการศึกษาเข้ามามีบทบาทดูแลเปิดเสรีเรื่องการเรียนรู้ของคนในสังคม เป็นเรื่องที่เป็นที่ถกเถียงกันมา โดยตลอดตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ ๒๐ ประเด็นคำถามที่แม้แต่นักการศึกษาด้วยกันเองตั้งขึ้นถกเถียงกันมีอยู่สองประเด็นหลัก ประเด็นแรกคือสถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนเป็นเพียงสถาบันหนึ่งของสังคม มีทรัพยากรจำกัดรวมถึงความจำกัดเรื่องทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพและมีปัญหาภายในองค์กรของตัวเองไม่น้อยไปกว่าหน่วยอื่นๆ ดังนั้นสถาบันนี้มีความสามารถเพียงไรและมีความเหมาะสมเพียงไรที่จะทำหน้าที่เป็นสถาบันหลักและเพียงสถาบันเดียวที่รับผิดชอบเตรียมคนที่สมบูรณ์เพื่ออนาคตอย่างมีประสิทธิภาพ ประเด็นที่สองเป็นกรณีที่สถาบันการศึกษามีความพร้อมและสามารถทำหน้าที่หลักในการเตรียมคนให้กับอนาคตได้จริง ในกรณีนี้คำถามคือสถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนจะเลือกเตรียมอะไร สิ่งที่น่ามาเตรียมคงหนีไม่พ้นการจัดกิจกรรม ทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับคนในสังคมซึ่งยิ่งทำให้เป็นที่น่าสงสัยว่ากิจกรรมของคนในสังคมที่มีอยู่หลากหลาย และมีความซับซ้อนเหล่านี้จะสามารถลดส่วนลงมาเป็นกิจกรรมสำหรับผู้เรียนในห้องเรียนได้จริงหรือ

นักการศึกษาเหล่านี้ไม่มั่นใจว่าทักษะ ความรู้และทัศนคติส่วนที่นักหลักสูตรแนว Bobbitt และ โดยเฉพาะ Charters เลื่อนนำมาสร้างเป็นหลักสูตรให้นักเรียนเรียนคือข้อความรู้ที่มีคุณค่าที่สุด พวกเขามองว่า "ความรู้" ที่มีคุณค่าแก่การเรียนรู้อย่างแท้จริงไม่อาจถ่ายทอดให้แก่ผู้เรียนผ่านสถาบันการศึกษาหรือโรงเรียนภายในห้องเรียนแคบๆ ได้แต่อย่างไร สิ่งที่สถาบันโรงเรียนทำได้ภายใต้กรอบการบริหารที่เข้มงวด ภายใต้วัฒนธรรมการเรียนรู้ที่จำกัด ในกรอบหลักสูตรและการเรียนการสอนที่สร้างขึ้นจากความเชื่อของคนบางกลุ่ม และภายใต้งบประมาณและคุณภาพของบุคลากรที่มีอยู่เป็นเพียงการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้เรียนให้เป็นไปตามสิ่งที่สถาบันการศึกษาต้องการเท่านั้น

ความซับซ้อนเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตร เริ่มตั้งแต่การตั้งวัตถุประสงค์ การเลือกเนื้อหาสาระที่เป็นข้อความรู้ ไปจนถึงการกำหนดกระบวนการถ่ายทอดข้อความรู้ที่ "เป็นประโยชน์" ต่อการเตรียมคนเพื่ออนาคตซึ่งเป็นกระบวนการที่มีได้หลากหลายวิธีขึ้นอยู่กับปรัชญาที่เป็นฐาน นอกจากนี้ยังหมายถึงการวางกรอบโครงสร้าง การจัดการดำเนินการภายในโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาที่เอื้อต่อการทำให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ ส่วนเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับนโยบายและการเมืองและการกำหนดความหมายขอบเขตของคำว่าสังคมว่าจะกินความกว้างระดับประเทศหรือเฉพาะกลุ่มสังคมของคนระดับใดระดับหนึ่ง หรือเป็นสังคมระดับท้องถิ่นเป็นต้น ตลอดจนเกี่ยวข้องกับปรัชญารากที่มาขององค์ความรู้ ความซับซ้อนเหล่านี้ทำให้นักการศึกษาในประเทศต้องพัฒนาทั้งหลายหันมาให้ความสนใจกับกระบวนการเรียนการสอนซึ่งเป็นเรื่องที่มีความซับซ้อนน้อยกว่าแทน ดังนั้นเราจึงเห็นงานวิจัยที่เน้นให้ความสำคัญกับกระบวนการเรียนการสอน

รูปแบบการสอนเป็นจำนวนมาก และที่น่าสังเกตคืองานวิจัยเกี่ยวกับเรื่องรูปแบบการสอนเหล่านี้ กล่าวอ้างว่ากระทำในรูปของการทดลอง หรือก็ทดลองตามกระบวนการทาง “ทางวิทยาศาสตร์” เรื่องนี้ Herbert M. Kliebard กล่าวว่าเป็นการกล่าวอ้างที่น่าละอาย ไม่ใช่ที่น่าละอายเพราะใช้กระบวนการทางวิทยาศาสตร์แต่น่าละอายที่นำกระบวนการทางวิทยาศาสตร์มากระทำให้อยู่ในรูปของการสุกเอาเผากินและไม่ได้อิงอยู่บนหลักการค้นคว้า และความเข้าใจธรรมชาติการเรียนรู้ของมนุษย์อย่างแท้จริงแต่อย่างไร

“ Part of the problem, undoubtedly, with the era of the scientific curriculum makers and with ours is the failure to recognize the complexity of the phenomena with which we deal. There is the same confusion between science and desert empiricism, the same naivete about the nature of the teaching process, the same neglect of conceptual analysis. To be critical of scientific curriculum making, as Bode was, is not to be critical of science or even the importance of scientific inquiry into educational processes: it is to be critical of simplistic and vulgar scientism . Its persistence is a source of embarrassment.” (Flinders & Thornton , ๑๕๖๗ : ๑๕)

ข. หลักสูตรแกนกลางกับการนำไปใช้ในท้องถิ่นเฉพาะพื้นที่

ดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่าการออกแบบสร้างหลักสูตรเป็นงานที่ซับซ้อน เป็นเรื่องของกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการบริหารและนโยบายการเมืองในระดับประเทศและท้องถิ่น แม้แต่เกี่ยวข้องกับการเมืองภายในโรงเรียนด้วย ความเชื่อพื้นฐานและอุดมการณ์ของผู้สร้างหลักสูตรมีส่วนในการกำหนดเป้าหมายของหลักสูตร ซึ่งนำกระบวนการจัดการ กระบวนการเรียนการสอน ไปจนถึงการวัดและประเมินผลซึ่งถ้าความเชื่อและอุดมการณ์ของฝ่ายสร้างหลักสูตรเป็นที่ยอมรับของฝ่ายปฏิบัติก็จะทำให้การนำหลักสูตรไปใช้เป็นไปได้อย่างราบรื่น อย่างไรก็ตามพบว่าบ่อยครั้งที่ความเชื่อ ค่านิยม ความคาดหวังและอุดมการณ์ของฝ่ายสร้างหลักสูตร โดยเฉพาะฝ่ายสร้างหลักสูตรที่เป็นบุคคลภายนอก เป็นหลักสูตรที่สร้างมาจากส่วนกลางจะมีความแตกต่างไปจากของฝ่ายปฏิบัติซึ่งหมายถึงครู (ผู้รับหลักสูตรมาใช้) นักเรียนและ โดยเฉพาะต่างไปจากชาวบ้านในชุมชน (ผู้ใช้หลักสูตรและเป็นกลุ่มที่ได้รับผลกระทบ โดยตรงจากการใช้หลักสูตร) ทำให้สิ่งที่กำหนดไว้ในหลักสูตรไม่สามารถเข้าถึงวิถีชีวิตและอุดมการณ์ของผู้รับและผู้นำไปใช้ได้ หลักสูตรที่แปลกปลอมไปจากวิถีการดำเนินชีวิตของกลุ่มผู้ปฏิบัติทำให้ผู้ปฏิบัติมองไม่เห็นประโยชน์ ไม่สามารถรับรู้ถึงจุดหมายปลายทางของหลักสูตรได้ชัดเจน ดังนั้นการรับหลักสูตรมาใช้จึงเป็นเพียงนำมาใช้แต่ รูปแบบแต่ไม่ได้รับจิตวิญญาณของหลักสูตรมาด้วย สิ่งที่เป็นผลตามมาก็คือความรู้ ทักษะและทัศนคติที่ถูกถ่ายทอดให้กับผู้เรียนไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ

ได้อย่างถ่องแท้เนื่องจากสาเหตุสำคัญสามประการ *ประการแรก*คือผู้ที่พัฒนาและสร้างหลักสูตร เป็นบุคคลภายนอกสังคมหรือชุมชนของกลุ่มคนที่รับหลักสูตรมาใช้ *ประการที่สอง* ผู้รับหลักสูตรมาใช้ซึ่งหมายถึงครูในโรงเรียน ไม่สามารถทำความเข้าใจอย่างลึกซึ้งกับสิ่งที่กำลังถ่ายทอด และไม่เข้าใจวัฒนธรรมของนักเรียนและชาวบ้านในชุมชนได้ลึกซึ้งพอจึงไม่สามารถถ่ายทอดสิ่งที่อยู่ในหลักสูตร โดยพลิกแพลงให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ในชุมชน ไม่สามารถนำสิ่งที่ เป็นหัวใจของข้อความรู้ในหลักสูตรออกมาถ่ายทอดต่อและทำให้เกิดประโยชน์ต่อผู้ใช้หลักสูตรได้ และ *ประการที่สาม*คือ ผู้เรียนหรือผู้ที่ได้รับการถ่ายทอดเนื้อหาในลักษณะเช่นนี้มองไม่เห็น ประโยชน์ของการนำไปใช้ ไม่เห็นความสอดคล้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของตน และไม่อาจทำ ความเข้าใจและเชื่อมโยงสิ่งที่แปลกปลอมกับสิ่งที่ได้รับการถ่ายทอดจากครอบครัวและชุมชนได้

ปกติการสร้างหลักสูตรจากส่วนกลาง ตลอดจนการสร้างหลักสูตรโดยใช้หลักการ ทาง "วิทยาศาสตร์" ตามแนวของ Bobbitt หรือแนวของ Charters นั้นจะทำโดยนักวิชาการ นักการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยหรือระดับบริหารส่วนกลาง (กระทรวงศึกษาธิการ) การสร้าง หลักสูตรตามแนวนี้นี้ในปัจจุบันนิยมให้คนในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมในการร่างหลักสูตรด้วย แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าคนในท้องถิ่น ในที่นี้มักจะเป็นนักวิชาการที่เป็นที่ยอมรับของคณะกรรมการ ร่างหลักสูตร และมีครูบางคนเข้าร่วมร่างหลักสูตรด้วยแต่ในสัดส่วนที่ไม่สมดุลกับคณะกรรมการ ส่วนใหญ่ที่มาจากส่วนกลาง คนในท้องถิ่นในการสร้างหลักสูตรลักษณะนี้ไม่ได้หมายความรวม ไปถึงชาวบ้านในชุมชนนั้นๆแต่อย่างใด ดังนั้นเนื้อหาสาระ กิจกรรมการเรียนการสอน การจัดทำ สื่อและการวัดประเมินผลจึงอยู่ภายใต้กรอบกำหนด ภายใต้ขั้นตอนการบริหารและการ จัดงบประมาณสนับสนุนของฝ่ายนักวิชาการส่วนกลาง จุดมุ่งหมายเน้นที่ความมั่นคงของระบบ เศรษฐกิจ การเมืองและสังคมในระดับประเทศ (Macro) สนับสนุนการมีโลกทัศน์ที่กว้างไกล เน้น ความเป็นนานาชาติตลอดจนค่านิยมและความรู้ที่จำเป็นต่อการพัฒนาตนและประเทศตามแบบ ตะวันตก กรอบกำหนดและเงื่อนไขในการสร้างหลักสูตรเช่นนี้ทำให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นไม่ สามารถลงถึงความเป็นท้องถิ่นได้เลย เนื่องจากถูกกรอบและเงื่อนไขต่างๆจากส่วนกลางซึ่งนำไป เป็นไปตามกลุ่มคณะกรรมการนักวิชาการจากส่วนกลางซึ่งนักวิชาการเหล่านี้จำนวนมากไม่เคยได้ อย่างก้าวเข้าสู่ห้องเรียนในท้องถิ่นที่กำลังสร้างหลักสูตรให้ ไม่เคยรู้จักสภาพและวิถีวัฒนธรรม ที่ซับซ้อนหรือกระบวนการเรียนรู้และวิถีแก้ปัญหาของคนในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ หลักสูตรที่ ได้จากผลงานของคณะกรรมการสร้างหลักสูตรที่ประกอบด้วยนักวิชาการส่วนกลางเป็นหลัก (Technical- Assistant/ Technical- Version Curriculum) ได้รับการเผยแพร่ออกใช้ในโรงเรียน ในเมืองและในท้องถิ่นทั่วประเทศโดยไม่มีเค้าของความเป็นท้องถิ่นเฉพาะที่สามารถตอบสนอง ความต้องการของท้องถิ่นได้

การที่หลักสูตรแกนกลางระดับชาติและหลักสูตรท้องถิ่นที่ดัดแปลงมาจากหลักสูตรแกนกลางไม่สามารถเป็นหลักสูตรที่สนองตอบความต้องการของท้องถิ่น และที่สำคัญคือไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับท้องถิ่นในระดับชาวบ้านได้นั้นนอกจากอยู่ที่ข้อสงสัยเกี่ยวกับความเหมาะสมและความจริงแท้ของกระบวนการสร้างที่อ้างว่าอิงกระบวนการทางวิทยาศาสตร์แล้ว ยังเป็นเรื่องเกี่ยวกับแนวปรัชญาการศึกษาที่ใช้เป็นฐานในการสร้างหลักสูตรอีกด้วย นั่นคือหลักสูตรแกนกลางระดับชาติใช้แนวปรัชญาการศึกษาไม่ว่าจะเป็นปรัชญาพิพัฒนนิยม ปรัชญาสารัตถนิยม ปรัชญาจิตนิยม ปรัชญาปฏิรูปนิยม หรือปรัชญาอรรถิภาวนิยม ล้วนเป็นปรัชญาการศึกษาที่นักการศึกษาจำนวนมากมองว่าเป็นปรัชญาที่ให้ความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรสำหรับคนในสังคมเมืองและเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับคนในระบบพัฒนาอุตสาหกรรมเป็นหลัก นักการศึกษาในกลุ่มดังกล่าวอธิบายต่อไปด้วยว่าหลักสูตรระดับท้องถิ่นที่แท้จริงควรจะพัฒนาขึ้นจากแนวปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นมากกว่าซึ่งปรัชญานี้มีหลักการและมุมมองเป้าหมายสาระและระบบการจัดการศึกษาที่แตกต่างไปจากปรัชญาการศึกษาโดยทั่วไป ในตอนต่อไปจะเป็นการอธิบายถึงความแตกต่างระหว่างปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นกับปรัชญาโดยทั่วไป

ค. ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น (Rural Philosophy for Education)

Wendell Berry (๑๙๓๘, ๑๙๘๑, ๑๙๘๖, ๑๙๘๙, ๑๙๙๐) ได้รับการยอมรับว่าเป็นผู้นำเอาปรัชญาการศึกษาที่เน้นวิถีชีวิตของชาวบ้านในท้องถิ่นเข้ามาใช้ในการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชน งานส่วนใหญ่ของ Berry เป็นเรื่องเกี่ยวกับโรงเรียนในท้องถิ่นและการจัดการกระบวนการเรียนรู้ทั้งหลายทั้งมวลที่มุ่งสู่ความเข้าใจวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่น เขามองว่าวิถีชีวิตของคนในชุมชนตามลักษณะวัฒนธรรมท้องถิ่นเท่านั้นที่สามารถเรียกได้ว่าเป็นวิถีชีวิตที่แท้จริงของมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นชีวิตที่มีคุณภาพอย่างแท้จริง ซึ่งแนวความคิดนี้ตรงกับแนวคิดของนักคิดและนักปรัชญาคนสำคัญๆอีกหลายคนอาทิเช่น Jefferson, Thoreau, และ Emerson (อ้างถึงใน Shi, ๑๙๘๕)

ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นมองความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแตกต่างไปจากปรัชญาการศึกษาทั่วไปที่ใช้เป็นกรอบชี้แนะการจัดการศึกษาให้กับคนส่วนใหญ่ในสังคมเมือง ในขณะที่ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นมองว่าธรรมชาติคือถิ่นที่อยู่และแหล่งที่มาของชีวิตของคนในท้องถิ่นทุกคน ดังนั้นจึงถือว่าเป็นความรับผิดชอบของทุกคนที่ต้องช่วยกันรักษาความสมดุลของธรรมชาติที่อยู่รอบๆตัวและใช้ให้ได้นานที่สุดเท่าที่จะทำได้ ปรัชญาการศึกษาที่ใช้กันโดยทั่วไปนั้นแม้จะเห็นความสำคัญของธรรมชาติอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้ให้ความสำคัญต่อความคงอยู่ของธรรมชาติแวดล้อมมากเท่ากับการหาวิธีใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้ได้มากที่สุดเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับระบบเศรษฐกิจของคนชุมชนเมืองเองและเพื่อใช้แข่งขันแสวงหาอำนาจ

ให้กับตนเอง เราจึงเห็นหลักการจัดการศึกษาในช่วงกลางศตวรรษที่ ๑๕ เป็นต้นมาที่สร้างภายใต้ปรัชญาการศึกษาสำหรับสังคมเมืองหรือปรัชญาการศึกษาแนวสังคมนิยมซึ่งเน้นให้ความรู้และทักษะตลอดจนสนับสนุนกระบวนการเรียนรู้และวิถีคิดที่ทำให้ผู้เรียนเป็นผู้ผลิตที่มีประสิทธิภาพสามารถผลิตได้อย่างรวดเร็วโดยการสร้างและใช้เทคโนโลยีการผลิตขั้นสูงที่มีประสิทธิภาพในการทำลายภาวะแวดล้อมธรรมชาติอย่างรวดเร็ว ระบบการศึกษาภายใต้ปรัชญาดังกล่าวส่งผลให้เกิดสังคมที่เน้นค่านิยมการเป็นผู้บริโภค เป็นค่านิยมที่สนับสนุนการบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีอยู่อย่างมากมายเกินความจำเป็นในสังคม บริโภคอย่างไม่จำกัดเพื่อสนองตอบความต้องการที่ไม่มีจุดสิ้นสุดทั้งนี้เพราะระบบการผลิตและระบบการขายผลผลิตเหล่านี้ได้รับการพัฒนาอย่างรวดเร็วเพื่อแข่งขันซึ่งกันและกันอย่างกว้างขวาง และปราศจากความตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ผู้ผลิตและบริโภคฝ่ายหนึ่งและธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เป็นชีวิตและที่อยู่อาศัยของคนอีกฝ่ายหนึ่ง (Karier, ๑๙๖๗; Tyack, ๑๙๗๔; Violas, ๑๙๗๘) อธิบายว่าสถาบันโรงเรียนทำหน้าที่ส่งผ่านแนวคิดเรื่องการพยายามหาทางใช้ธรรมชาติเป็นวัตถุประสงค์เพื่อพัฒนาการผลิต ผู้ที่คิดค้นการผลิตได้อย่างรวดเร็ว พลิกแพลงกว่าคนอื่น ๆ คือผู้ที่ประสบผลสำเร็จมากที่สุด เป็นการส่งเสริมให้คนอยู่เหนือธรรมชาติและแสวงหาผลประโยชน์จากธรรมชาติอย่างไม่มีที่สิ้นสุด อย่างไรก็ตามยังมีนักการศึกษาและนักวิชาการจำนวน ไม่น้อยที่คัดค้านการใช้ปรัชญาการศึกษาแนวพัฒนาสังคมนิยม โดยนำแนวคิดเรื่องปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นขึ้นมาใช้ขนานกันไปกับแนวปรัชญาการศึกษาดังกล่าว

ในปี ๑๙๐๘ ศาสตราจารย์ Liberty Hyde Bailey (อ้างถึงใน Berry, ๑๙๕๐) อาจารย์จากมหาวิทยาลัยคอร์เนล ได้จัดตั้งและรับเป็นประธานคณะกรรมการการศึกษาและส่งเสริมวิถีชีวิตชุมชนชนบทซึ่งเป็นคณะกรรมการที่ก่อตั้งจากความร่วมมือของประธานาธิบดี Theodore Roosevelt และ Bailey คณะกรรมการชุดนี้มองว่าชาวบ้านในชุมชนชนบทคือศูนย์กลางความเจริญที่แท้จริงของสังคมเมือง เป็นพลังที่ทำให้เกิดความสมดุลระหว่างสังคมเมืองกับชุมชนชนบท Bailey อธิบายว่าถ้าสามารถปฏิรูปหลักสูตรและระบบการสอนภายในโรงเรียนชนบทโดยให้ละทิ้งการจัดการศึกษาแบบให้ท่องจำหรือเน้นให้นักเรียนคุ้นเคยกับวิถีชีวิตตลอดจนวิธีการคิดเหมือนกับคนในชุมชนเมืองใหญ่ๆ แต่เปลี่ยนเป็นการสนองตอบความต้องการและสอดคล้องกับวิถีการเรียนรู้ของคนในชนบทอย่างแท้จริง จะทำให้นักเรียนหันมาศึกษาตนเอง ชื่นชมความงดงามของวิถีชีวิตชนบทที่มีธรรมชาติเป็นทรัพยากรที่สำคัญได้ดีขึ้น Bailey ยังกล่าวต่อไปด้วยว่านอกจากการปฏิรูปการศึกษาในแนว ดังกล่าวแล้ว ระบบการคมนาคม การส่งเสริมการเกษตรกรรม โครงการสหกรณ์ออมทรัพย์ และ โครงการความร่วมมือของเครือข่ายชุมชน ก็ต้องได้รับการพัฒนาด้วยเช่นกันเพื่อทำให้คนในชุมชนชนบทหันกลับมาสนใจที่จะอยู่ในชุมชนของตนเองไม่ต้องขวนขวายออกไปแสวงหาความสะดวกสบายหรือหางานทำในชุมชนเมือง

ให้เคือคร้อน ถ้าสามารถทำได้คั้งนี้แล้ว Bailey เชื่อว่าชาวบ้านในชนบทจะไม่ละทิ้งถิ่นฐาน ในชนบทหลังไหลเข้ามาแออัดในชุมชนเมือง ก่อปัญหาทางสังคมให้กับคนในชุมชนเมือง ที่น่า สนใจคือเป้าหมายของ Bailey อยู่ที่การล่อให้ชาวชนบทอยู่ในชนบทไม่เข้ามาแย่งทรัพยากรของคน ในชุมชนเมืองซึ่งสำหรับ Bailey แล้วการที่คนในชนบทเข้ามาพร้อมกับคนในเมืองทำให้สังคม เสียความสมดุล ส่งผลให้สังคมส่วนรวมไม่สามารถคงไว้ซึ่งโครงสร้างของสังคมที่สงบและมั่นคง ได้คั้งเดิม

ในช่วงปี ๑๙๒๐ คณะกรรมการศึกษาและส่งเสริมวิถีชีวิตของคนในชุมชนชนบท ประสบความสำเร็จในการทำโครงการศึกษาสำหรับโรงเรียนในชนบทเป็นจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ก็ตามเมื่อคณะกรรมการฯ เสนอให้โรงเรียนในชนบทรวมตัวกันเป็นเอกเทศจากโรงเรียนในเมือง และรวมตัวกันเข้าเพื่อตั้งอำนาจการจัดการศึกษาจากโรงเรียนเล็กๆ ในชนบททั้งหมดเข้าสู่กรรมการ บริหารการศึกษาชนบทส่วนกลาง โรงเรียนเล็กๆเหล่านี้ได้รวมตัวกันต่อต้านความคิดนี้เนื่องจาก ไม่ต้องการอยู่ภายใต้การกำกับของการบริหารส่วนกลาง และพลอยกระทบต่อแนวความคิดพื้นฐาน เดิมๆของคณะกรรมการศึกษาและส่งเสริมวิถีชีวิตของคนในชุมชนชนบทไปด้วย ทำให้การ จัดการศึกษาสำหรับคนในชุมชนชนบทลดบทบาทลง หลักฐานที่แสดงให้เห็นว่าเป้าหมาย ของคณะกรรมการศึกษาและส่งเสริมวิถีชีวิตของคนในชุมชนชนบทไม่ประสบความสำเร็จ ซึ่งอาจจะเป็นผลเนื่องมาจากการพยายามรวมโรงเรียนชนบทเล็กๆเข้าอยู่ภายใต้การกำกับ ของการบริหารส่วนกลางหรือด้วยเหตุผลอื่นๆก็ตาม คือจำนวนคนจากชนบทที่หลังไหล เข้าไปศึกษาต่อหรือหางานทำในชุมชนเมืองยังมีเพิ่มขึ้นอย่างไม่หยุดยั้ง นอกจากนี้คนในชุมชน ชนบทที่ยังคงอยู่ในชนบทยังใช้เทคโนโลยีการผลิตที่ก่อให้เกิดการรุกร้าความสมดุลทางธรรมชาติ ทำให้สภาพธรรมชาติของชนบทเสียหายด้วยน้ำมือของคนในชนบทด้วยกันเอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิกฤตที่เกิดขึ้นในชุมชนชนบทไม่ว่าจะเป็นเรื่องของสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติที่กำลังถูกทำลายเพื่อกลายเป็นฐานการผลิตที่สำคัญของมนุษย์ ตลอดจนการละเลยความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสิ่งแวดล้อมซึ่งเป็นที่มาของวิถีชีวิตและที่อยู่อาศัยของคนในชนบทกลับมาเป็นประเด็นสำคัญอีกครั้งหนึ่งในช่วงต้นศตวรรษที่ ๒๐ Wendell Berry (๑๙๘๖) ไม่เชื่อว่าสถาบันโรงเรียนในปัจจุบันไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนในชุมชนชนบทหรือในส่วนกลางมีความสามารถแก้ปัญหาวิกฤตนี้ได้ ความรู้และทักษะ ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ที่นักเรียนและสังคมได้รับจากโรงเรียนเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาทางเทคโนโลยีและความมั่นคงของสังคมอุตสาหกรรม (Berry, ๑๙๘๐) Berry อธิบายอย่างกว้างขวางถึงบทบาทของโรงเรียนในอันที่จะทำให้ผู้เรียนกลายเป็นผู้ผลิตและนักบริโภคในสังคมยุคเทคโนโลยีซึ่งส่งผลกระทบต่อสภาพความสมดุลระหว่างคนกับธรรมชาติมากขึ้น ธรรมชาติในที่นี้ Berry ไม่ได้หมายความว่าถึงแค่สภาพแวดล้อมทางธรรมชาติเท่านั้นแต่หมายความเลยไปถึงมนุษย์ด้วยกันเอง ดังนั้นแทนที่โรงเรียนจะให้ความรู้และทักษะกระบวนการแสวงหาสิ่งที่เป็นประโยชน์สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ (practical knowledge) แต่อย่างเดียวนั้นโรงเรียนจะต้องให้ความรู้ผ่านกระบวนการเรียนรู้ อย่างอิสระเพื่อความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ (Liberal learning) เพื่อปลดปล่อยมนุษย์จากพันธนาการทางวัตถุนิยมที่ทำลายความสมดุลระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติ Berry เสนอว่าโรงเรียนในชุมชนชนบทจะต้องบูรณาการความรู้ทั้งหลายทั้งหมดที่จำเป็นเกี่ยวกับเอกลักษณ์ของความเป็นชุมชนชนบทและวิกฤตที่กำลังคุกคามสภาพความสมดุลของชุมชนที่คนอาศัยอยู่เข้ากับความรู้ที่จำเป็นด้านอื่นๆ นอกจากนี้ Berry ยังเสนอให้มีการพัฒนาศักยภาพของผู้เรียนในอันที่จะลุกขึ้นดำเนินการหรือเรียกร้องอย่างเหมาะสมและมีน้ำหนักเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติซึ่งเป็นที่จำเป็นยิ่งสำหรับการคงอยู่ของคนในชุมชนชนบท

Berry ยืนยันว่าถ้าจะทำให้ชุมชนชนบทมีความเป็นชนบทอย่างแท้จริงจะต้องพลิกฟื้นคืนความสมดุลทางธรรมชาติให้กับชนบท คนในชนบทจะต้องมีความผูกพันซึ่งกันและกันจับมือกันอย่างมั่นคงในอันที่จะสร้างความสมบูรณ์ให้กับถิ่นที่อยู่อาศัยของคน คนในชนบทเหล่านี้จะต้องหันมาให้ความสำคัญต่อวิถีชีวิตและเข้าใจกระบวนการทางวัฒนธรรมของชุมชนที่ผูกพันกันและกัน ทั้งยังต้องเรียนรู้ให้เข้าใจถึงภูมิปัญญาท้องถิ่นที่มีบทบาทสำคัญต่อการปรับเปลี่ยนการดำเนินชีวิตของคนในท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างกลมกลืนกัน

ในที่สุด Berry สรุปให้เห็นว่าการจัดการศึกษาสำหรับคนในชุมชนชนบทที่เป็นอยู่ในปัจจุบันไม่ได้เอื้อต่อความจำเป็นดังที่กล่าวมาข้างต้นแม้แต่ประเด็นเดียว ตามความคิดของ Berry แล้วประสิทธิภาพการผลิตน่าจะอยู่ที่ความสามารถใช้ทรัพยากรธรรมชาติให้คงอยู่

ในสภาพสมดุลให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ระบบการผลิตที่สามารถรักษาความสมดุลระหว่างสภาพธรรมชาติกับระบบการผลิตได้เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับคนในชุมชนชนบทซึ่ง Berry มองว่าระบบการผลิตไม่ว่าจะเป็นทางการอุตสาหกรรมหรือเกษตรกรรมหรือแม้แต่การบริการที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมุ่งเน้นเพียงพัฒนาการของระบบเศรษฐกิจในระดับประเทศมากกว่าและถ้าสถาบันโรงเรียนไม่สามารถทำความเข้าใจกับความจริงเรื่องนี้ระบบการศึกษาที่จัดขึ้นให้กับโรงเรียนในชนบทก็ยังคงเป็นเครื่องมือที่ทำลายสภาพความเป็นชุมชนชนบท ทำลายความสมดุลระหว่างธรรมชาติกับคนในชนบทอยู่ดังเดิม

แม้ว่าทั้ง Bailey และ Berry จะใช้ทฤษฎีการศึกษาสำหรับท้องถิ่น (Rural Philosophy for Education) เป็นฐานในการสร้างระบบการศึกษาสำหรับโรงเรียนในชุมชนชนบทแต่การนำทฤษฎีดังกล่าวมาตีความใช้มีความแตกต่างกันค่อนข้างมาก ในขณะที่ Bailey ใช้ทฤษฎีการศึกษาสำหรับท้องถิ่นเพื่อเป้าหมายคงสภาพความสมดุลระหว่างชุมชนเมืองกับชุมชนชนบทซึ่งมีลักษณะคล้ายคลึงกับบทบาทของหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนที่สร้างจากส่วนกลางระดับประเทศ แต่ให้ท้องถิ่นสามารถปรับใช้ได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็นเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อให้คนในท้องถิ่นมีโอกาสพัฒนาตนเองและท้องถิ่นให้เท่าเทียมกับคนในชุมชนเมืองได้โดยไม่ต้องย้ายถิ่นฐานเข้าเมือง Berry กลับให้ความสำคัญต่อการคงสภาพความสมดุลระหว่างสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติในชนบทกับคนในชุมชนชนบทเป็นหลักซึ่งการมองทฤษฎีการศึกษาสำหรับท้องถิ่นในแนวนี้นี้มุ่งเน้นการพัฒนาแบบยั่งยืนของชุมชนชนบทเป็นอย่างมากทำให้นักสร้างหลักสูตรที่ต้องการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในแนวของ Berry ต้องศึกษาและทำงานมากกว่าแค่ปรับเปลี่ยนหลักสูตรแกนกลางให้สอดคล้องกับสภาพความต้องการของท้องถิ่นเท่านั้น แต่ หมายถึงการสร้างมิติใหม่ของความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติกับคนในชนบท สร้างความเข้าใจระบบการผลิตรูปแบบใหม่ให้กับคนในชนบทและรื้อฟื้นความสำคัญของกระบวนการดำเนินชีวิตตามวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่น แต่ที่สำคัญที่สุดดูเหมือนจะเป็นเรื่องของการสร้างศักยภาพของคนในชุมชนชนบทให้สามารถเรียกร้องเพื่อมีส่วนร่วมในการกำหนดวิถีการดำเนินชีวิตและทิศทางการพัฒนาท้องถิ่นของตนเพื่อคงสภาพผูกพันระหว่างธรรมชาติกับมนุษย์ ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ด้วยกันอย่างสมดุล

ลักษณะที่สำคัญประการหนึ่งของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยใช้ปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นเป็นแนวคือการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติ ทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นไปตามวิถีทางของสัญชาตญาณการแสวงหาคำตอบของมนุษย์ ตามปกติแล้วมนุษย์จะบูรณาการความรู้จากศาสตร์ต่างๆเข้าด้วยกันเพื่อสร้างความเข้าใจในเรื่องหนึ่งๆ เขาตัวเองเข้าปะทะสัมพันธ์เชิงรุกกับสิ่งที่กำลังศึกษา เชื่อมโยงสิ่งที่กำลังศึกษากับประสบการณ์ที่มีอยู่

โดยมองทุกอย่างอย่างเป็นพลวัตรของกันและกันเพื่อสร้างความหมายที่แท้จริงให้กับสิ่งที่กำลังเรียนรู้อยู่ การบูรณาการองค์ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ เพื่อสร้างความเข้าใจและเพื่อการสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ ให้กับสังคมจึงเป็นลักษณะสำคัญยิ่งสำหรับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นตามแนวปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่นซึ่งผู้วิจัยจะได้อธิบายถึงความเป็นมาและแนวทางการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ ในตอนต่อไป

๖.ประวัติความเป็นมาของการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น โดยการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ

:การสลายกรอบที่เป็นลักษณะเฉพาะของศาสตร์

แนวความคิดเกี่ยวกับการสลายกรอบที่เป็นลักษณะเฉพาะของศาสตร์ต่างๆ ไม่ใช่เรื่องใหม่แต่อย่างใด นักการศึกษาได้ค้นคิดและยอมรับแนวคิดนี้มาตั้งแต่ต้นศตวรรษที่ 20 แล้ว ไม่ว่าจะเป็นนักการศึกษาชาวเยอรมัน Friedrich Froebel, นักการศึกษาชาวอเมริกัน Horace Mann , และนักวิทยาศาสตร์ที่ค้นคว้าเรื่องการเรียนรู้แบบสืบสอบ (Inquiry-based learning)

John Dewey เป็นนักการศึกษาที่สนับสนุนการสลายกรอบที่เป็นลักษณะเฉพาะของศาสตร์และค้นคิดกระบวนการเรียนการสอนที่บูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกันยืนยันว่ากระบวนการเรียนรู้เป็นเรื่องของการทดลอง เริ่มจากความสนใจของผู้เรียนเป็นพื้นฐาน ไม่ใช่จากเนื้อหาสาระของแต่ละศาสตร์ นอกจากนี้ Dewey ยังยืนยันด้วยว่ากระบวนการคิดเป็นเรื่องของการค้นหาคำตอบและการแก้ปัญหา ดังนั้นการเรียนรู้ที่จะคิดจึงเป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับบริบทของการแก้ปัญหาที่ต้องใช้ความรู้ที่มาจากศาสตร์ต่างๆ ต่อมา William Heard Kilpatrick ได้ค้นคิดการสร้างหลักสูตรที่สลายกรอบของศาสตร์ต่างๆ บูรณาการสาระจากศาสตร์ต่างๆ ที่จำเป็นเพื่อใช้สืบสอบข้อความรู้ที่ผู้เรียนสนใจ หลักสูตรนี้เรียกว่าหลักสูตรแบบ Project Method ซึ่งเป็นที่แพร่หลายในโรงเรียนทั่วโลกในเวลาต่อมา

อย่างไรก็ตามการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ เข้าด้วยกันและใช้ในการเรียนการสอนเป็นไปอย่างหลวมๆ ไม่ได้มุ่งเน้นกระบวนการเรียนรู้ และไม่ได้มุ่งเป้าหมายที่กระบวนการคิดสืบสอบหรือแก้ปัญหาอย่างจริงจังทำให้ผู้เรียนไม่ได้ทั้งกระบวนการคิดและไม่ได้เกิดข้อความรู้ที่เป็นสาระ ผู้ที่สร้างหลักสูตรเองก็ไม่ได้มีความเข้าใจศาสตร์และศิลปะของการสร้างหลักสูตรที่บูรณาการหัวใจของศาสตร์ต่างๆ เพื่อทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจและนำไปใช้เป็นหลักในการค้นคว้าหาคำตอบที่มีรากฐานมาจากความสนใจของตน ทั้งหลักของการวัดและประเมินผลก็ไม่ได้เป็นไปอย่างสอดคล้องรับกันกับกระบวนการเรียนรู้ของหลักสูตรแบบบูรณาการ ยังเป็นเรื่องของการวัดสาระความรู้ที่ปลายทางเป็นส่วนใหญ่ทำให้นักวิชาการในแต่ละศาสตร์ต่อต้านการสร้างหลักสูตรแบบบูรณาการฉบับของนักศึกษารุ่นหลังๆ ผู้นำการปฏิรูปการสร้างหลักสูตรแบบบูรณาการในยุค ๑๕๕๐

อาทิเช่น Jerome Bruner และคณะ หันกลับมาสร้างหลักสูตรแบบเน้นสาระในแต่ละศาสตร์แทนการสร้างหลักสูตรแบบบูรณาการนับเป็นการปฏิบัติและปฏิรูปการจัดการเรียนการสอนที่มีอิทธิพลต่อนักการศึกษาและนักวัดและประเมินผลจนถึงปัจจุบัน

แนวความคิดเรื่องการสลายกรอบที่เป็นลักษณะเฉพาะของศาสตร์ต่างๆเริ่มสร้างตัวขึ้นมาใหม่เป็นผลมาจากการปฏิรูปการจัดการศึกษาในประเทศอังกฤษในราวปลายทศวรรษ ๑๙๖๐ โดยที่นักการศึกษาในประเทศอังกฤษพยายามที่จะชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงกันระหว่างการศึกษากับสังคม มองว่าการศึกษาเป็นส่วนหนึ่งของสังคม มีหน้าที่รับผิดชอบต่อการทำให้ผู้เรียนเข้าใจสังคมและสามารถนำความรู้จากศาสตร์ต่างๆบูรณาการเข้าไปใช้ในการสร้างสรรค์สังคมได้นับว่าเป็นความพยายามครั้งที่สองที่นักศึกษานำเอาการสร้างหลักสูตรแนว Interdisciplinary Curriculum เข้ามาใช้ อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าเสียดายว่าแนวความคิดเรื่องการสร้างหลักสูตรแบบเน้นศาสตร์แต่ละศาสตร์ยังมีอิทธิพลต่อนักการศึกษาและนักวิชาการอยู่มาก นักการศึกษาและนักวิชาการเหล่านี้ยกเอาความผิดพลาดของการสร้างและนำหลักสูตรแบบบูรณาการที่สร้างขึ้นอย่างหลวมๆขึ้นมาอ้างอยู่เสมอๆเมื่อแสดงการต่อต้านการหวนกลับไปพูดถึงการสร้างหลักสูตรแบบสลายกรอบลักษณะเฉพาะของศาสตร์ต่างๆ

นักการศึกษาและนักวิชาการในหลายๆวงการ โดยเฉพาะในแนวสังคมศาสตร์วิเคราะห์ปัญหาที่ทำให้นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญในแต่ละศาสตร์ไม่ยอมรับการสร้างหลักสูตรแนวสลายกรอบเฉพาะของแต่ละศาสตร์ว่าเป็นเพราะแนวการสร้างหลักสูตรแบบสลายกรอบเฉพาะศาสตร์นั้นเกิดขึ้นในช่วงที่ยังไม่มีข้อค้นพบที่สนับสนุนเพียงพอ แต่ในปัจจุบันข้อค้นพบเหล่านี้น่าจะยืนยันทำให้นักวิชาการผู้เชี่ยวชาญที่คัดค้านแนวการสร้างหลักสูตรบูรณาการได้มากขึ้น

งานวิจัยที่ว่าด้วยกระบวนการเรียนรู้ของเด็กค้นพบว่าเด็กไม่ได้เรียนรู้เนื้อหาสาระในศาสตร์ใดศาสตร์หนึ่งแต่เรียนรู้บริบทที่เกิดของสาระนั้นๆ และเป็นการเรียนรู้สาระในบริบทที่เกี่ยวข้อง แม้ว่าเด็กๆมีความสามารถในการท่องจำรายละเอียดข้อมูลความรู้ต่างๆแต่ความสามารถในลักษณะนี้มีขีดจำกัดในตัวของมันเอง ในทางกลับกันถ้าให้เด็กจดจำในลักษณะของการเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของข้อความรู้เหล่านี้หรือพลิกแพลงนำข้อความรู้ไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆโดยไม่ต้องทำตามขั้นตอนที่เรียนรู้ทั้งหมดอย่างเคร่งครัดทุกรายละเอียดจะทำให้เด็กค้นพบข้อความรู้ที่หลากหลายและเป็นธรรมชาติได้มากขึ้น John Mason, ๑๙๕๔ ค้นพบว่าเด็กๆเริ่มกระบวนการเรียนรู้ผ่านกระบวนการดังกล่าวโดยธรรมชาติตั้งแต่เล็กๆ เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่เป็นธรรมชาติที่สุดและเป็นวิถีการเรียนรู้ตามสัญชาตญาณของมนุษย์โดยทั่วไป

สำหรับพวก Constructivist อธิบายกระบวนการเรียนรู้ว่าผู้เรียนเรียนรู้โดยการสร้างความหมายจากการเข้าร่วมปะทะสัมพันธ์เชิงรุก (active) กับประสบการณ์และกับเนื้อหาสาระ ในหลักสูตรที่ครูจัดให้เรียน ความรู้ที่เกิดขึ้นมีลักษณะเป็นพลวัต (dynamic) และมีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกันระหว่างสาระเนื้อหาที่หลากหลาย พวก Constructivist ไม่เชื่อว่าความรู้จะเกิดขึ้นได้โดยลำพัง ไม่ได้มีความเชื่อมโยงกับอะไรเลยซึ่งหมายถึงว่าเป็นการเรียนรู้ประเภทที่ให้รายละเอียดเป็นส่วนๆ หรือให้เพียงบางส่วน (fragments) ทำให้ผู้เรียนไม่สามารถเห็นภาพรวมทั้งหมด ไม่สามารถเชื่อมต่อส่วนย่อยๆ เข้าเป็นภาพรวมทั้งหมดได้ ไม่ได้ทำให้ผู้เรียนเห็นความเชื่อมโยงสัมพันธ์กันระหว่างสาเหตุกับผลที่เกิดตามมา ระหว่างบริบทที่เป็นเงื่อนไขกับผลกระทบที่เป็นผลของการกระทำในเงื่อนไขที่ต่างๆ กัน สิ่งทั้งหมดนี้ไม่มีความเป็นพลวัตและความเชื่อมต่อกันพอที่จะทำให้ผู้เรียนมองเห็นความหมายที่แท้จริงของสิ่งที่กำลังเรียน (Brocks & Brocks , ๑๕๕๓) ยกตัวอย่างสภาพห้องเรียนแบบปกติเปรียบเทียบกับห้องเรียนตามแนว Constructivist ไว้ดังนี้ ในสภาพห้องเรียนปกตินั้นครูจะให้ความรู้ที่เป็นเนื้อหาและทักษะที่เป็นส่วนเล็กๆ ที่เป็นพื้นฐานนำไปสู่การเรียนรู้ข้อความจริงทั้งหมด การเรียนรู้แบบนี้ไม่ได้มีความหมายสำหรับนักเรียน เนื่องจากสิ่งที่กำลังเรียนยังไม่ใช่ข้อความรู้ที่แท้จริง เป็นเพียงการเตรียมตัวที่จะเรียนรู้ของจริงซึ่งถ้านักเรียนไม่ได้ฝึกทักษะเชื่อมโยงก็ไม่สามารถบูรณาการข้อความรู้เล็กๆ กระจายเหล่านี้เข้าเป็นภาพรวมได้ ที่สำคัญคือข้อความรู้เล็กๆ เหล่านี้บางอย่างก็ไม่ใช่พื้นฐานหลักที่จะนำไปสู่ความเข้าใจภาพรวมได้แต่อย่างใด สำหรับสภาพห้องเรียนแนว Constructivist นั้นภาพรวมทั้งหมดของข้อความรู้ที่จะต้องเรียน โครงใหญ่ของปัญหาที่จะต้องแก้ไขจะถูกนำมาให้นักเรียนรู้จัก ค่อยจากนั้นนักเรียนจะต้องค้นหา สืบสอบวิธีและรายละเอียดข้อมูลที่จะทำให้เข้าใจข้อความรู้หลักๆ นั้น จะต้องเรียนรู้ ข้อความรู้อย่อยๆ ไร่บ้าง จะต้องเชื่อมโยงข้อความรู้อย่อยเหล่านี้เข้ามาอย่างไร จึงจะอธิบายภาพรวมทั้งหมดได้อย่างมีความหมายซึ่งข้อความรู้อย่อยๆ ตลอดจนวิธีการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคนไม่จำเป็นจะต้องเหมือนกัน ความแตกต่างกันขึ้นอยู่กับธรรมชาติ ความสนใจ บริบททางสังคมสิ่งแวดล้อม และพื้นฐานการเรียนรู้ของผู้เรียนแต่ละคน

นอกจากหลักสูตรแนว Constructivist ที่เน้นความสำคัญของผู้เรียนแล้ว ยังมีหลักสูตรแนวการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและผู้สอน (Confluent Curriculum) ที่ให้ความสำคัญต่อผู้เรียนเป็นอย่างมาก ลักษณะสำคัญของหลักสูตรในแนวนี้นอกจากจะเน้นให้ความสำคัญต่อข้อความรู้ที่เรียกว่าพุทธิปัญญา (cognitive domain) แล้วยังเน้นการผสมผสานระหว่างความรู้ลึก อารมณ์ทัศนคติ ค่านิยมและความรู้ความสามารถของผู้เรียนเข้าด้วยกันซึ่งทำให้การเรียนรู้เนื้อหาสนองตอบต่อความสนใจและความต้องการของผู้เรียนมากขึ้น หลักสูตรแบบการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและผู้สอนนี้ มุ่งช่วยให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะที่จำเป็นเพื่อการค้นหาตัวเอง ลักษณะสำคัญอีกประการหนึ่งของหลักสูตรแบบการมีส่วนร่วมของผู้เรียนและผู้สอนคือ ไม่เชื่อว่า

หลักสูตรต้องสร้างให้ผู้เรียนมีความรู้ลึกหรือมีทัศนคติตามกระแสสังคม แต่ในทางตรงกันข้ามกลับมีความเชื่อว่าหลักสูตรควรจัดให้ข้อมูลแก่ผู้เรียนหลายๆแบบ ส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาข้อความรู้จากแหล่งข้อมูลหลายๆแหล่ง หลายๆอย่างเพื่อสามารถเลือกได้ว่าตนเองควรเลือกดำเนินวิถีชีวิตอย่างไร ควรมีความรู้และทัศนคติอย่างไร เนื่องจากหลักสูตรในแนวนี้นี้ให้ความสำคัญกับผู้เรียน เน้นให้ผู้เรียนเลือกตัดสินใจเลือกที่จะเรียนรู้เองดังนั้นจึงเหมาะสำหรับผู้เรียนที่มีวุฒิภาวะสูง มีประสบการณ์พอซึ่งหมายถึงการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษาเป็นต้น แต่อาจไม่เหมาะสำหรับการเรียนการสอนในระดับเด็กหรือผู้ที่ยังไม่สามารถรับผิดชอบต่อตนเองมากพอ สรุปลักษณะเด่นๆของหลักสูตรในแนวนี้นี้ได้ดังนี้

๑. ทั้งผู้สอนและผู้เรียนทุกคนต้องมีส่วนร่วมในการเรียนการสอน มีสิทธิและบทบาทเท่าเทียมกัน สามารถต่อรองและตระหนักถึงความรับผิดชอบร่วมกัน ไม่มีการใช้อำนาจหรือการบังคับใดๆระหว่างการเรียนการสอน
๒. ต้องมีการทำกิจกรรมร่วมกันเข้าใจความคิดของกันและกัน ผสมผสานความคิดกับการกระทำและความรู้ลึก
๓. สารที่เรียนจะต้องตรงกับความต้องการและชีวิตความเป็นอยู่ของผู้เรียน ต้องมีความสำคัญต่อผู้เรียนในแง่พัฒนาการทางสติปัญญา
๔. เน้นความเป็นตัวของตัวเองของผู้เรียน
๕. มุ่งสร้างผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อสังคม

ตัวอย่างของหลักสูตรในแนวบูรณาการศาสตร์ต่างๆเข้าด้วยกันในลักษณะ interdisciplinary และเน้นความสำคัญกับการพัฒนาท้องถิ่นคือหลักสูตรแบบปฏิรูปสังคม (Reconstructionist Curriculum) หลักสูตรแบบนี้ไม่ได้เริ่มต้นจากการกำหนดวัตถุประสงค์กว้างๆที่ครอบคลุมผู้เรียนส่วนใหญ่ในระดับภาคหรือประเทศ ไม่มีการกำหนดเนื้อหาที่ตายตัวไว้ล่วงหน้าในลักษณะที่นิยมกัน (pre-designed) วัตถุประสงค์ของหลักสูตรจะมาจากการเข้าสำรวจชุมชนเฉพาะพื้นที่ ศึกษาสภาพพื้นฐานทางเศรษฐกิจและการเมืองของชุมชนและสังคมในภาพรวม ศึกษาเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์ที่ส่งผลต่อสภาพทางเศรษฐกิจที่เป็นอยู่และศึกษาแนวโน้มของสภาพสังคมที่มีผลต่อพัฒนาการทางเศรษฐกิจของชุมชนนั้น ศึกษาและวิเคราะห์สภาพการเมืองท้องถิ่นที่มีผลต่อการพัฒนาชุมชน ตลอดจนงานศึกษานโยบายทางการเมืองของกลุ่มนักการเมืองใหม่ๆ

ที่มุ่งสร้างความเปลี่ยนแปลงให้ชุมชน โดยพิจารณาถึงความเป็นไปได้ในการทำให้เกิดผลในทางปฏิบัติ

เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดข้างต้นแล้วจึงนำมากำหนดเป็นเป้าหมายในหลักสูตร จัดเนื้อหาและรูปแบบการศึกษาที่สอดคล้องกับข้อมูลพื้นฐานและความต้องการของชุมชนซึ่งการจัดหลักสูตรในรูปแบบนี้เท่านั้นที่นักสร้างหลักสูตรในแนวปฏิรูปสังคมมองว่าสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงสังคมและเป็นสิ่งที่ชุมชนต้องการอย่างแท้จริง ส่วนวิธีการจัดการเรียนการสอนนั้นเน้นให้สังคมเข้ามามีบทบาทค่อนข้างมาก นักเรียนอาจจะต้องใช้เวลาในชุมชนมากกว่านั่งเรียนในห้องเรียน เพื่อจะได้ศึกษาวิถีชีวิตและร่วมกิจกรรมกับคนในชุมชนได้มากขึ้น ทั้งนี้การเรียนรู้โดยการเข้ามามีส่วนร่วมกับชุมชนนี้ต้องอยู่บนพื้นฐานของการนำความรู้ในศาสตร์ต่างๆเข้ามาบูรณาการเพื่อทำความเข้าใจในแนวคิด พยายามหาความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างศาสตร์ต่างๆ โดยเฉพาะวิทยาศาสตร์ ศิลปะและเศรษฐกิจชุมชนเข้าด้วยกันเพื่อใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวันหรือใช้เป็นฐานสำหรับการปรับเปลี่ยนสิ่งที่ไม่เอื้อต่อพัฒนาการในทิศทางที่ชุมชนต้องการต่อไป

ส่วนการประเมินผลนั้น หลักสูตรในแนวบูรณาการเน้นให้นักเรียนมีบทบาทในการเลือกวิธีการประเมินและเข้าร่วมในกระบวนการประเมินด้วย การสอบโดยใช้ข้อสอบภาคข้อเขียนไม่สามารถใช้เป็นหลักในการประเมินได้ในหลักสูตรแนวต่างๆที่กล่าวมาข้างต้นเนื่องจากไม่สามารถทำให้ครอบคลุมองค์ความรู้ทั้งหมดที่นักเรียนได้รับการเรียนรู้ตามหลักสูตรได้ซึ่งถ้าใช้ข้อสอบดังกล่าวเป็นเครื่องตัดสินระดับความรู้ของนักเรียนจะไม่เป็นการยุติธรรมพอและที่สำคัญคือไม่ตรงประเด็นเป้าหมายของระบบการจัดการศึกษาในแนวนี้ การประเมินจำเป็นต้องขยายขอบเขตให้ครอบคลุมไปถึงผลงานที่นักเรียนทำให้กับชุมชนด้วย ต้องมีการพิจารณาพัฒนาการของชุมชน การเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในชุมชน มองความสำเร็จที่การมีสิทธิมีเสียงของนักเรียนในกระบวนการเรียนการสอนด้วย

รูปแบบการจัดการเรียนการสอนและบริบทของการศึกษาในหลักสูตรที่กล่าวมาข้างต้นได้รับการสนับสนุนจากนักการศึกษาในยุคปัจจุบันจำนวนมาก Howard Garder, David Perkins และเพื่อนร่วมงานของเขามองว่าปัจจุบันเป้าหมายของการเรียนรู้ไม่ได้อยู่ที่การได้มาซึ่งข้อความรู้ที่ครูให้ แต่เป็นข้อความรู้ที่ลึกซึ้งแตกฉานมากกว่านั้นนั่นคือนักการศึกษาในกลุ่มนี้มองว่าผู้เรียนจะต้องสามารถสร้างความหมายจากข้อความรู้ที่ได้รับจากครูและจากหลักสูตร Perkins อธิบายว่ากระบวนการจัดการเรียนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนสร้างความหมายจากสิ่งที่เรียนได้ต้องมีลักษณะสามประการดังนี้

๑. ทำให้เนื้อหาสาระในหลักสูตรมีลักษณะเฉพาะสอดคล้องกับความสนใจและ

สัมพันธ์เชื่อมโยงกับสภาพบริบทของผู้เรียน โดยการปรับเนื้อหากว้างๆที่เป็นเรื่องทั่วไป

๒. สร้างกระบวนการสอนที่ทำให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจในสิ่งที่เรารู้ตามข้อที่ 1. โดยเปิดโอกาสให้ผู้เรียนลงมือค้นหาข้อความรู้จากการปฏิบัติ

๑. เน้นการวัดและประเมินผลระหว่างกระบวนการเรียนรู้ แทรกการวัดและประเมินผลในขั้นตอนของการค้นหาข้อความรู้จากการปฏิบัติและประเมินโดยพิจารณาจากความเชื่อมโยงของการปฏิบัติ (complex authentic tasks)

ทั้งนี้ David N. Perkins ,๑๙๙๑ ระบุอย่างชัดเจนว่าผู้เรียนจะ ไม่มีทางเข้าใจสิ่งที่เรารู้ได้เลย ถ้าเรารู้จากการท่องจำหรือเรียนรู้เนื้อหาเท่ากับที่ครูจัดให้ การเรียนรู้ที่มีความหมายสำหรับ ผู้เรียนเกิดขึ้น ได้ถ้าผู้เรียนมีโอกาสเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนไปกับบริบทรอบๆตัว นำความรู้ที่ได้ไปขยาย ไปผลิตเพลงปรับเปลี่ยนสร้างความหมายใหม่ๆ

นักวิจัยจำนวนมากค้นพบว่าแรงจูงใจและผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนล้วนเป็นผลมาจากการเรียนการสอนที่เชื่อมโยงข้อความรู้ที่แยกส่วนจากกันและทำให้ข้อความรู้เหล่านี้ มีความสัมพันธ์กับวิถีชีวิตจริงของผู้เรียน ดังนั้นการสร้างหลักสูตรแนวบูรณาการที่จับ โครงเรื่องหลักเป็นแกนเชื่อมโยงการบูรณาการข้อความรู้จากศาสตร์ต่างๆเข้าด้วยกันอย่างมีความหมายทำให้หลักสูตรและการเรียนการสอนมีความเป็นนามธรรมน้อยลง ทำให้ผู้เรียนมองเห็นประโยชน์จากการเรียนการสอนมากขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่าความสนใจของผู้เรียนต่อการเรียนการสอนจะมีมากขึ้นเมื่อพวกเขาสามารถนำข้อความรู้เหล่านี้ไปใช้ในชีวิตได้จริง

Philip Panaritis, ๑๙๙๕ อธิบายว่าการสร้างหลักสูตรตามแนวบูรณาการในลักษณะเช่นนี้ เป็นการปฏิรูปเป้าหมายของการเรียนรู้และรูปแบบการเรียนการสอนในโรงเรียน การปฏิรูปนี้มีความหมายกว้างไปถึงเรื่องของการปรับเปลี่ยน โครงสร้างการจัดเวลาเรียน การเชื่อมโยงอย่าง กลมกลืนระหว่างการเรียนการสอนกับการประเมินผล การสร้างแนวร่วมของคนภายในหน่วยงานอย่างแท้จริงด้วย (Panaritis , ๑๙๙๕)

เป็นที่น่าสังเกตว่ารูปแบบการสร้างหลักสูตรที่นิยมใช้กันในประเทศไทยและในประเทศด้อยพัฒนาทั้งหลายยังคงยึดติดอยู่กับรูปแบบการพัฒนาและการสร้างหลักสูตรประเภทเดียนั้นคือหลักสูตรตามแนวกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ทั้งๆที่มีรูปแบบของการพัฒนา (the whole process of curriculum development and design) และการสร้าง (curriculum design) หลักสูตรอื่นๆอีกมากมาย

ด้วยความจำกัดของรูปแบบหลักสูตรในแนวกระบวนการทางวิทยาศาสตร์นี้เองที่ทำให้เป้าหมายใหม่ๆที่เกิดขึ้นในสังคมที่มีความหลากหลายและซับซ้อนมากขึ้นไม่สามารถทำให้บรรลุถึงได้อย่างมีประสิทธิภาพ และแม้ว่าผู้สอนจะพยายามใช้แนวการเรียนการสอน ใช้กิจกรรมการสอนแบบใหม่ๆ มากสักเพียงไรเข้าช่วยก็ไม่สามารถทำให้เกิดผลที่เป็นรูปธรรมได้อย่างต่อเนื่องทั้งนี้เพราะ ไม่สามารถทะลวงผ่านความจำกัดของหลักสูตรรูปแบบหลักสูตรดังกล่าวทั้งระบบได้

หลักสูตรท้องถิ่นสามารถบูรณาการศาสตร์ต่างๆเข้าด้วยกันได้ตามสามแบบคือ

แบบ multidisciplinary approach , interdisciplinary approach, และแบบ transdisciplinary approach ทั้งสามแบบมีความแตกต่างทั้งด้านของวิธีการบูรณาการและการจัดเรียงเนื้อหาสาระ นอกจากนี้แต่ละแบบยังมีพื้นฐานการมองข้อความรู้และกระบวนการเรียนรู้ที่ต่างจากกัน ถ้าจะระบุดังความแตกต่างที่เห็น ได้อย่างชัดเจนแล้วสามารถดูได้จากตัวข้อความรู้ที่นำมาให้ผู้เรียนเรียนนั่นคือแต่ละแบบให้ความสำคัญกับสิ่งที่ผู้เรียนจำเป็นต้องเรียนรู้ต่างกัน อย่างไรก็ตามในทางนักพัฒนาหลักสูตรมักจะใช้ทั้งสามแบบไปพร้อมๆกันได้ไม่ได้แยกว่าต้องใช้เพียงแบบใดแบบหนึ่งในการพัฒนา หลักสูตรแต่ละครั้ง

Multidisciplinary Curriculum เป็นการบูรณาการที่นำข้อความรู้จากศาสตร์ต่างๆ มา ผสมผสานกันเข้าโดยที่ลักษณะของศาสตร์แต่ละอย่างยังคงแยกเห็นได้ชัดไม่ว่าจะเป็นจุดมุ่งหมาย เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนรู้ของแต่ละศาสตร์ การนำศาสตร์ต่างๆมาผสมผสานกันก็เพื่อให้สะดวกในการนำไปประยุกต์ใช้ได้กว้างขึ้น สิ่งที่ผู้เรียนเรียนคือตัวข้อความรู้ของแต่ละศาสตร์

Interdisciplinary Curriculum เป็นการบูรณาการที่สลายกรอบที่เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละศาสตร์ลง บูรณาการศาสตร์ต่างๆเข้าเป็นเนื้อเดียวกันโดยมุ่งให้ผู้เรียนเข้าถึงเป้าหมายที่สูงกว่าการเรียนรู้เนื้อหาสาระในแต่ละศาสตร์เท่านั้น เป็นหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนรู้จักกระบวนการเรียนรู้ รู้จักทักษะการคิด การแก้ปัญหาและการตัดสินใจ สิ่งที่ผู้เรียนเรียนรู้ไม่ใช่เนื้อหาสาระ ในแต่ละศาสตร์หรือแต่ละวิชาแต่เป็นความเข้าใจ โครงเรื่องหรือหัวข้อหลักๆ (themes) ที่ต้องใช้ความรู้จากหลายๆศาสตร์เข้ามาอธิบาย ดังนั้นเป้าหมายของการจัดหลักสูตรแบบ interdisciplinary คือการมุ่งที่กระบวนการมากกว่าสาระความรู้ การวัดและประเมินผลจึงเป็นเรื่องของพฤติกรรมการเรียนรู้ไม่ใช่วัดรายละเอียดความรู้ของผู้เรียน

Transdisciplinary Curriculum เป็นหลักสูตรที่สร้างโดยสลายกรอบที่เป็นลักษณะเฉพาะเองแต่ละศาสตร์เช่นเดียวกับแบบ Interdisciplinary Curriculum เป็นการบูรณาการศาสตร์ต่างๆ

เข้าเป็นเนื้อเดียวกันเหมือนกันแต่สิ่งที่เป็นเป้าหมายสำคัญของหลักสูตรแบบที่สามอยู่ที่การเรียนรู้
สิ่งที่ทำให้ผู้เรียนสามารถเป็นสมาชิกที่ช่วยสร้างสรรค์สังคมอนาคตได้อย่างเป็นรูปธรรม นั่นคือ
เน้นทั้งกระบวนการเรียนรู้และผลผลิตจากกระบวนการเรียนรู้ การจัดหลักสูตรแบบที่สามเป็นการ
เรียนรู้เกี่ยวกับความหมายของบริบทสังคมรอบๆตัวของผู้เรียน เป็นบริบทที่เป็นความจริงเกี่ยวข้องกับ
กับผู้เรียนโดยตรงไม่ว่าจะเป็นเรื่องปัญหาหรือโครงเรื่อง ในเรื่องนี้ David N. Perkins (๑๙๘๑)
เขียนไว้ว่า

Learning is organized around efforts at constructing meaning in the context of real-world problems or themes. Knowledge is by definition embedded in a real-life or cultural context.

๑. เนื้อหาสาระ-กระบวนการเรียนการสอน-บทบาทครู-การประเมินผล-การบริหารจัดการ

Conley, ๑๙๘๑ เสนอแนวคิดว่าด้วยเนื้อหาสาระและประสบการณ์ในหลักสูตรท้องถิ่นว่า
แทนที่จะเป็นหลักสูตรที่ประกอบด้วยสาระและประสบการณ์ที่สร้าง โดยครูหรือนักวิชาการ
มีความหมายตามที่ครูเข้าใจและต้องการถ่ายทอดให้กับนักเรียน หลักสูตรท้องถิ่นในแนวใหม่
จะต้องเปิด โอกาสให้นักเรียนและชุมชนเลือกสาระที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้อง โดยตรงกับผู้เรียน
บรรจุไว้ในหลักสูตร เนื้อหาสาระที่จัดให้จะต้องเป็นสิ่งที่มีความหมายไม่เฉพาะกับครูแต่ต้องมี
ความหมายเกี่ยวข้องและตอบสนองผู้เรียนตลอดจนชุมชนด้วยทั้งยังต้องสามารถตอบคำถามชุมชน
ได้ด้วยว่าทำไมจึงต้องให้นักเรียนเรียนสาระเหล่านี้

เนื้อหาและประสบการณ์ตามหลักสูตรท้องถิ่นที่ปรับเปลี่ยนให้สนองตอบวัฒนธรรม
ชุมชนจะต้องมีเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับปัญหาและวิกฤติในชุมชน เกี่ยวกับทรัพยากรในชุมชน
ที่นักเรียนจะต้องเรียนรู้จักและเข้าใจถึงศักยภาพของทรัพยากรและมองถึงวิธีที่จะทำให้ทรัพยากร
เหล่านี้คงอยู่ในชุมชนต่อไป นอกจากนี้นักเรียนยังต้องเรียนรู้ถึงโลกที่กว้างออกไปจากชุมชน
ของตนและสามารถนำความรู้ที่ได้จากการเข้าใจโลกภายนอกมาช่วยสนับสนุนการแก้ปัญหา
ภายใน ชุมชน สามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ หลักสูตรท้องถิ่นจะต้องมีเนื้อหาสาระ
ที่ทำให้นักเรียนเข้าใจโลกภายในในลักษณะที่สัมพันธ์เกี่ยวข้องกับชุมชนที่ตนอาศัยอยู่ (Beane,
๑๙๘๑) : ๘-๑๓

เนื้อหาสาระของหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างในแนวข้างต้นเท่านั้นจึงจะสอดคล้องกับแนวคิด
ของการให้นักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้อย่างแท้จริง ทำให้นักเรียนสามารถมองเห็นความหมาย
ของสาระที่กำลังเรียนกับสิ่งที่นักเรียนกำลังกระทำอยู่ในวิถีชีวิตจริง เมื่อสาระเป็นเรื่องใกล้ตัว

เกี่ยวข้องกับชุมชนและวิถีชีวิตจริง กระบวนการเรียนการสอนก็ต้องตอบรับต่อลักษณะของเนื้อหา นั่นคือการเรียนการสอนจะต้องเกิดขึ้นภายในชุมชน ใช้ชุมชนเป็นสถานที่เรียนรู้ไม่ใช่ให้การเรียนรู้เกิดขึ้นภายในห้องสี่เหลี่ยมแคบๆภายในโรงเรียนเท่านั้น Newman, ๑๙๙๑ เสนอว่ากระบวนการเรียนการสอนที่ไปด้วยกันได้ดีที่สุดสำหรับเนื้อหาสาระเช่นนี้และทำให้นักเรียนสามารถเชื่อมโยงความหมายของเนื้อหาเกี่ยวกับวิถีชีวิตของตนเองได้อย่างมีประสิทธิภาพคือวิธีที่ทำให้นักเรียนรวมกลุ่มสนใจเข้ากันกัน กำหนดเป้าหมายการเรียนรู้ร่วมกันและช่วยกันค้นหาคำตอบทำความเข้าใจ กับเรื่องเหล่านี้ด้วยกันแทนการเรียนรู้โดยการฟังครูอธิบายหรือแม้แต่การนำความรู้ที่ได้จากครูมานั่งอภิปรายถกเถียงกัน โดยไม่ได้ลงมือศึกษาค้นคว้าหรือทดลองด้วยตัวเอง

กระบวนการเรียนการสอนดังกล่าวบ่งบอกถึงการวัดและประเมินผลที่ต้องมีการปรับเปลี่ยนตามไปด้วย กระบวนการวัดและประเมินผลในแนวใหม่ได้รับการมองว่าเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ไม่ใช่วัดและประเมินผลว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจสาระที่ได้เรียนในระดับใด มากน้อยแค่ไหนเมื่อเปรียบเทียบกับเพื่อนในกลุ่มหรือกับเกณฑ์ที่ครูคาดหมายไว้ กระบวนการวัดและประเมินผลแนวใหม่เป็นเครื่องมือที่ให้ผลย้อนกลับเพื่อให้นักเรียนรู้ว่าควรจะต้องพัฒนาตนเองในจุดใดอีกและควรจะต้องนำความรู้ในส่วนใดมาช่วยทำให้การพัฒนาตนเองสมบูรณ์ขึ้นนั่นคือทำให้การเรียนรู้สาระทั้งหมดเชื่อมโยงถึงกันอย่างมีความหมายมากกว่าเรียนรู้สาระแบบแยกจากกัน Wiggins, ๑๙๙๑ ให้ความเห็นว่าการวัดและประเมินผลในลักษณะนี้เน้นที่ความสามารถในการแสดงพฤติกรรมของผู้เรียนเป็นรายบุคคลหรือเป็นรายกลุ่มสนใจเปรียบเทียบกับเป้าหมายและมาตรฐานที่นักเรียน ครูและชุมชนตกลงร่วมกันซึ่งไม่จำเป็นว่าจะต้องเป็นพฤติกรรมตามเกณฑ์เดียวกับบัณฑิตฐานของนักเรียนทั้งประเทศแต่อย่างไร แต่ถ้าบังเอิญเป็นความสามารถในระดับเดียวกับมาตรฐานระดับประเทศก็เป็นเรื่องที่น่ายินดี

บรรยากาศการเรียนการสอนของหลักสูตรท้องถิ่นต้องได้รับการเปลี่ยนแปลง แทนที่นักเรียนจะเรียนรู้ภายในบรรยากาศของห้องเรียน เรียนรู้จากครู อภิปรายกันในกลุ่มเพื่อนนักเรียนหรือศึกษาค้นคว้าจากตำราตามที่ครูมอบหมายให้ บรรยากาศการเรียนรู้นี้ในแบบของหลักสูตรท้องถิ่นนั้นกลับเป็นเรื่องของการเปิด โอกาสให้นักเรียนผสมผสานแหล่งความรู้ที่หลากหลายเข้าด้วยกัน นักเรียนสามารถเรียนจากครู จากคนในชุมชน จากเครือข่ายต่างๆในชุมชน จากสื่ออื่นๆตามอัธยาศัยหรือแม้แต่เพื่อนนักเรียนจาก โรงเรียนอื่นๆ มีโอกาสเรียนรู้จากการปฏิสัมพันธ์กับแหล่งข้อมูลในชุมชนมากขึ้น (Ratski และ Fisher, ๑๙๘๕; ๑๙๙๐) บทบาทของพ่อแม่ผู้ปกครองเปลี่ยนจากการทำหน้าที่ผู้สนับสนุนการเรียนรู้ร่วมกับครู ไปเป็นแหล่งข้อมูลที่สำคัญอย่างต่อเนื่องให้กับนักเรียน นับว่าเป็นบรรยากาศการเรียนการสอนที่เน้นบทบาทความรับผิดชอบร่วมกันและอย่างเท่าเทียมกันของพ่อแม่และครู

บรรยากาศใหม่ของการจัดการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรท้องถิ่นครอบคลุมถึง เรื่องการจัดตารางเวลาเรียนด้วย ครูต้องสามารถใช้เวลาอย่างเต็มที่กับนักเรียนเพื่อส่งเสริม การเรียนรู้ที่ซับซ้อนจากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายและใช้เวลาปะทะสัมพันธ์ทางความคิดกับ นักเรียนอย่างเพียงพอซึ่งการจะใช้เวลาอย่างน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับลักษณะของงานและประสบการณ์ แต่ละเรื่องไม่ได้เป็นไปตามคาบเวลาที่กำหนดไว้ตายตัวสำหรับทุกวิชาเรียนอย่างในหลักสูตร แกนกลางทั่วไป นอกจากนี้เวลาเรียนในแต่ละวันแต่ละภาคการศึกษาก็ต้องเปลี่ยนแปลงตาม ไป ด้วย บางโรงเรียนอาจต้องเริ่มเรียนเช้าขึ้นและเลิกเรียนเร็วขึ้น บางวิชาอาจขยายให้ต่อเนื่องถึง ภาคค่ำได้หรืออาจต้องมาเรียนช่วงวันเสาร์แทนการเรียนในวันปกติเป็นต้น ภาพรวมคือต้อง เปิดโอกาสให้มีการยืดหยุ่นเวลาการเรียนการสอนเพื่อเอื้อให้ชุมชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วม ในการเรียนการสอนได้สะดวกขึ้น ไม่ใช่ให้ชาวบ้านปรับเวลาเข้ากับกฎระเบียบตายตัว ของโรงเรียนนั่นเอง

การให้คนในชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอนหมายถึงความรับผิดชอบ การศึกษาของชาวบ้านในฐานะเท่าเทียมกับครู คนในชุมชนไม่ว่าจะมาจากภาคธุรกิจเอกชนหรือรัฐ ต้องเข้าเป็นแนวร่วมกับโรงเรียน ร่วมกำหนดสิ่งที่นักเรียนจะต้องเรียนรู้ กำหนดทักษะที่จำเป็น สำหรับการพัฒนาชุมชน สร้างทัศนคติและค่านิยมที่ชุมชนต้องการที่สามารถทำให้นักเรียนอยู่ร่วม กับคนในชุมชนได้ ผูกพันคนในชุมชนไว้อย่างเป็นเนื้อเดียวกัน และให้ทุกคนในชุมชนมีส่วนร่วม ในการวัดและประเมินคุณภาพของนักเรียน Amster และคณะให้ความเห็นว่าคนในชุมชนสามารถ ทำบทบาทเชิงรุกเหล่านี้ได้โดยเข้ามาเป็นครูอาสาหรือครูฝึกทักษะเฉพาะเรื่องใน โรงเรียนให้โอกาส นักเรียนและครูเข้ามาฝึกงานในสถานที่ประกอบอาชีพในชุมชน เข้ามาฝึกช่วยงานชุมชนและที่ สำคัญและน่าสนใจคือ Amster, และคณะ (๑๕๕๐) แนะนำให้ชาวบ้านมองตนเองในฐานะศูนย์กลาง ในการจัดการศึกษาให้เยาวชนของตนแทนที่จะให้สถาบันโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของการจัดการ ศึกษา

สำหรับระบบการบริหารจัดการก็ต้องมีการพิจารณาปรับเปลี่ยนเพื่อให้มีการสนับสนุน การจัดการเรียนการสอนและบรรยากาศการเรียนการสอนตามเนื้อหาและประสบการณ์ที่จัดขึ้นใหม่ ด้วย ในระบบใหม่นั้นการกำหนดและการตัดสินใจเป็นเรื่องของคณะกรรมการบริหาร โรงเรียนซึ่ง ประกอบด้วยคนในชุมชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกคน รูปแบบการบริหารเช่นนี้แม้ว่าทางโรงเรียนจะ พยายามไล่ชื่อคนในชุมชนจำนวนมากแต่ในทางปฏิบัติแล้วการดำเนินงานยังคงอยู่ที่ครูและ ผู้บริหารโรงเรียน กรรมการบริหารที่เป็นชาวบ้านส่วนใหญ่จะเข้าไปประชุมเพื่อรับฟังสิ่งที่ โรงเรียนได้ตัดสินใจดำเนินการ การปรับเปลี่ยนอาจทำได้บ้างแต่ต้องไม่กระทบต่อกระบวนการ และกรอบการปฏิบัติงานที่โรงเรียนได้กำหนดไว้แล้ว อย่างไรก็ตามในระบบใหม่นั้นชาวบ้าน

กลับมีบทบาทในเชิงรุกอย่างจริงจังเพื่อดำเนินการจัดการและบริหารทรัพยากรที่มีอยู่ทั้งในโรงเรียน และในชุมชนให้ประโยชน์สูงสุดคอกอยู่ที่นักเรียนและชุมชนอย่างแท้จริง ผู้บริหารโรงเรียนจะต้องตระหนักถึงบทบาทใหม่นี้ของคณะกรรมการบริหารโรงเรียน โดยเฉพาะกรรมการที่มาจากชุมชน โดยจะต้องพยายามสนับสนุนให้คณะกรรมการกลุ่มนี้ไม่ว่าจะเป็นครูหรือชาวบ้านสามารถพัฒนาตนเองสามารถสร้างวิสัยทัศน์และเห็นแนวทางที่จะทำงานร่วมกันได้ ช่วยกันทำงานเป็นแนวร่วมเพื่อเปลี่ยนแปลงทั้งโรงเรียนและชุมชนไปตามแนวทางที่ชาวบ้านในชุมชนต้องการเป็นการบริหารเพื่อให้โรงเรียนเป็นสมบัติของชุมชนเพื่อประโยชน์ของชุมชนอย่างแท้จริงมากกว่าการเป็นตัวแทนของรัฐเพื่อควบคุมชุมชน ผู้ทำหน้าที่บริหารโรงเรียนในระบบใหม่จะต้องสามารถร่วมสร้างเครือข่ายชุมชน โดยตระหนักถึงบทบาทของโรงเรียนในฐานะส่วนหนึ่งของเครือข่ายนี้และที่สำคัญคือต้องร่วมผลักดันให้เครือข่ายชุมชนมีกิจกรรม มีการเคลื่อนไหวอย่างเป็นพลวัตรทำให้กิจกรรมของเครือข่ายแต่ละข่ายเป็นไปอย่างต่อเนื่องและสอดคล้องกันเพื่อพัฒนาชุมชนหรือแก้ไขปัญหาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม (David Conley, ๑๕๕๑; Sharon Conley, ๑๕๕๑)

Murphy (๑๕๕๕) อธิบายไว้ว่านโยบายระดับบริหารในการจัดหลักสูตรปกคตินั้นทำงาน 3 บทบาทด้วยกันคือ สนับสนุน เช่นการอนุมัติให้หลักสูตรท้องถิ่นเชื่อมต่อกับกิจกรรมที่กำลังกระทำอยู่ในชุมชนได้ ทำบทบาทห้าม คือไม่อนุมัติให้นักเรียนออกนอกบริเวณโรงเรียนในระหว่างการเรียนการสอนและทำบทบาท กำกับคือออกกฎระเบียบให้ปฏิบัติตามเช่นกำกับให้นักเรียนทุกคนต้องทำประกันอุบัติเหตุเวลาออกไปทำกิจกรรมร่วมกับชุมชน

นโยบายระดับบริหารมักจะหมายความถึงนโยบายเกี่ยวกับการได้มาซึ่งแหล่งทุนหรือทรัพยากรด้วยทั้งนี้เพราะในการกำหนด สนับสนุนอะไรก็ตามก็ต้องมีการจัดสรรทรัพยากรหรือทุนไว้ให้ด้วย เช่นเมื่อกำหนดว่านักเรียนทุกคนจะต้องทำประกันอุบัติเหตุ ฝ่ายบริหารก็ต้องหาแหล่งทุนมาจัดสรรให้นักเรียนเพื่อเอาประกัน เมื่อสนับสนุนให้นักเรียนเข้าร่วมทำกิจกรรมกับชุมชน ฝ่ายบริหารก็ต้องจัดหาทรัพยากรบุคคลผู้ควบคุมนักเรียนทำงานประสานกับชุมชน ทั้งยังต้องจัดหาทุนสนับสนุนกิจกรรมระหว่างนักเรียนกับชุมชนอีกด้วยนั่นคือฝ่ายบริหารจะต้องจัดหาแหล่งทุนและทรัพยากรไว้เพื่อทำให้การดำเนินกิจกรรมต่างๆเป็นไป ได้จริงและอย่างมีประสิทธิภาพ Murphy เสนอว่านโยบายระดับบริหารในหลักสูตรท้องถิ่นแบบที่ควรจะเป็นมีไว้เพื่อจุดมุ่งหมาย ๕ ประการคือ

๑. ทำให้หลักสูตรหรือโครงการที่เกิดขึ้นใช้ในการปฏิบัติงานประจำวันของครูและบุคลากรได้จริงและมีแนวโน้มที่จะใช้อย่างต่อเนื่องได้ด้วย

๒ จัดหาแหล่งทุนและแหล่งสนับสนุนด้านอื่นๆเพื่อจัดสร้างและดำเนิน โครงการหรือ
หลักสูตรจนบรรลุเป้าหมาย

๓. ให้การสนับสนุน โดยการให้ความเห็นชอบต่อการปรับเปลี่ยนบริบทวิถีปฏิบัติงาน
ประจำ ยืดหยุ่นกฎระเบียบเดิมเพื่อเอื้อให้โครงการและหลักสูตรใหม่ๆที่สร้างขึ้นดำเนินไปได้อย่าง
มีประสิทธิภาพ

๔. สนับสนุน โดยการค้นหากฎระเบียบปฏิบัติตามแง่กฎหมายที่เอื้อให้ผู้ปฏิบัติงานใน
โรงเรียนสามารถทำงานริเริ่ม ได้อย่างถูกต้องและมั่นใจขึ้น

๕. สนับสนุน โดยให้การรับรองอย่างเป็นทางการแก่หลักสูตรและ โครงการใหม่ๆที่สร้าง
ขึ้น

ตัวอย่างการจัดการดำเนินการของผู้บริหาร โรงเรียนในเมือง Broadus รัฐ Montana และ
ในโครงการที่สนับสนุนโดยหน่วยงานวิจัย Northwest Regional Educational Laboratory ทำให้
ภาพของการจัดการ โครงการและหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้น ได้ชัดเจนขึ้น ในขั้นแรกผู้บริหาร
เหล่านี้จะออกระเบียบปฏิบัติอย่างเป็นทางการเพื่อเอื้อให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนทำงานร่วมกับ
ชุมชนได้อย่างถูกต้อง ต่อมาผู้บริหารได้ประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆในชุมชน ประสานงานกับ
นายกเทศมนตรี ประจำเมืองและผู้มีชื่อเสียงอื่นๆเพื่อขอการสนับสนุนซึ่งอาจจะเป็นการขอทุน
ขอทรัพยากรบุคคลตลอดจนการขอใช้อุปกรณ์ สถานที่และวัสดุร่วมกับหน่วยงานนั้นๆ (shared
facilitie) ในการประสานงานนั้นผู้บริหารโรงเรียน ได้ออกเป็นหนังสือราชการเพื่อขอการสนับสนุน
ซึ่งจากการขอให้หน่วยงานราชการในท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมใน โครงการที่มุ่งให้บริการและ
พัฒนาชุมชนเป็นจุดเริ่มต้นให้หน่วยงานเอกชนตลอดจนชาวบ้านอื่นๆเห็นความสำคัญของ
การเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการอย่างกว้างขวางต่อไป ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าโรงเรียนเองก็ควรจะ
คือระบุนทรัพยากรที่ตนเองมีอยู่ไม่ว่าจะเป็นทุนทรัพย์หรือทรัพยากรบุคคลในโรงเรียนด้วยซึ่ง
หมายถึงว่าผู้ขอความร่วมมือก็ควรจะต้องมีความพร้อมอยู่แล้วพอสมควร และขอการสนับสนุนสิ่ง
ที่ยังขาดอยู่หรือที่โรงเรียนไม่สามารถจัดหาได้เอง ไม่ใช่การให้ผู้ช่วยสนับสนุนกลายเป็น
ผู้ทุ่มทรัพยากร ทั้งหมดเสียเอง

ผู้บริหาร โรงเรียน Methow Valley School ได้ทดลองสร้างหลักสูตรท้องถิ่นแบบใช้
ชุมชนเป็นแหล่งความรู้ (Community as a Classroom) ดำเนินการ โดยในขั้นแรกครูและบุคลากร

ในโรงเรียนร่วมกันร่างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาเพื่อหาแหล่งทุนสนับสนุน คณะกรรมการโรงเรียนมีมติให้โรงเรียนสนับสนุน โครงการและจัดสรรเงินงบประมาณของโรงเรียนช่วยพร้อมทั้งหาแหล่งทุนอื่นๆจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนมาช่วยสนับสนุนหลักสูตรดังกล่าวได้ ใช้ดำเนินการมาได้ประมาณ ๑ ปีเงินทุนสนับสนุนก็ต้องหยุดชะงักลงเนื่องจากสภาพเศรษฐกิจของประเทศเกิดปัญหาทำให้หน่วยงานที่เคยให้การสนับสนุนต้องดูแลกิจการภายในของตนเองก่อน ไม่สามารถเจียดทุนและทรัพยากรที่มีอยู่มาช่วยหลักสูตรท้องถิ่นได้เหมือนเคย โรงเรียนแก้ปัญหาโดยนำหลักสูตรท้องถิ่นเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรปกติและดำเนินการต่อไปโดยใช้งบประมาณของโรงเรียนทั้งหมดซึ่งทำให้การดำเนินการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นสามารถทำต่อไปได้ หลังจากดำเนินงานภายในงบประมาณของโรงเรียนต่อมาได้ระยะหนึ่งและเศรษฐกิจชุมชนเริ่มกระเตื้องขึ้น คณะกรรมการโรงเรียนซึ่งประกอบไปด้วยคนในชุมชนเห็นความพยายามและผลสำเร็จของหลักสูตรท้องถิ่นจึงได้อนุมัติเงินผลประโยชน์ชุมชนสมทบการดำเนินการให้

ในเมือง Saco รัฐ Montana ทุนที่ใช้ในการทำโครงการท้องถิ่นเกิดจากความพยายามของนักเรียนที่ช่วยกันร่างโครงการขึ้นมา นักเรียนกลุ่มนี้ร่วมมือกันกับผู้บริหาร โรงเรียนและศึกษานิเทศประจำเขตช่วยกันแสวงหาแหล่งทุนจากภาครัฐและเอกชน นอกจากนี้นักเรียนเหล่านี้ยังได้นำโครงการเข้าขอการสนับสนุนจากผู้ปกครองอีกด้วย ทั้งนี้โครงการที่นักเรียนช่วยกันร่างได้ปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมตามความต้องการของผู้ให้ทุนอุดหนุนด้วย ในที่สุดโครงการที่นักเรียนช่วยกันสร้าง โดยการสนับสนุนจากหน่วยงานต่างๆ ในชุมชน ได้รับการยอมรับจากคณะกรรมการบริหารการศึกษาระดับท้องถิ่น (Board of Education) และคณะกรรมการที่ปรึกษาการดำเนินงานโรงเรียนในท้องถิ่น (Board of advisory) ซึ่งคณะกรรมการบริหารทั้งสองชุดเป็นคณะกรรมการสูงสุดของหน่วยงานรัฐที่มีหน้าที่ดูแลการดำเนินการเรียนการสอนและการบริหารจัดการภายในโรงเรียนระดับท้องถิ่นและภายในเขตนั้นซึ่งทำให้โครงการที่สร้างขึ้นสามารถดำเนินการได้เต็มรูปแบบและอย่างต่อเนื่อง

Mruphy (๑๙๕๕) อธิบายถึง กลวิธีสร้างพลังสนับสนุนจากหน่วยงานในชุมชนและจากบุคคลากรในโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นหรือ โครงการท้องถิ่นไว้ ๗ ข้อด้วยกันดังนี้

๑. เน้นให้ความสำคัญกับนักเรียนทั้งในฐานะของผู้ให้การสนับสนุนหลักและเป็นตัวแทนของโรงเรียน นักเรียนต้องมีโอกาสอธิบายด้วยตนเองว่าทำไมจึงต้องการที่จะเรียนรู้จากชุมชนหรือต้องการการสนับสนุนจากชุมชน และต้องการการสนับสนุนอะไรบ้าง ที่ Broadus, Montana กลุ่มนักเรียนทำหน้าที่เป็นสื่อกลางประสานระหว่างโรงเรียนกับกลุ่มนักธุรกิจชุมชน พวกเขา

นำเสนอโครงร่างของหลักสูตรงานอาชีพให้กับคณะกรรมการบริหารชุมชน อธิบายถึงประโยชน์ที่พวกเขาจะได้รับจากการฝึกงานกับ โรงงานหรือบริษัทในชุมชน ในขณะที่อธิบายว่านักธุรกิจชุมชนจะได้อะไรจากพวกเขาบ้าง ผลที่ตามมาคือคณะกรรมการบริหารชุมชน ได้อนุมัติความช่วยเหลือ ซึ่งมีทั้งเงินทุน ทรัพยากรบุคคลและเวลาให้การดำเนินงานของหลักสูตรท้องถิ่นดังกล่าว

๒. สร้างแนวร่วมในการดำเนินงาน แม้ว่าโรงเรียนสามารถเป็นกำลังสำคัญในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นและดำเนินการจัดการเรียนการสอนได้ด้วยตนเองแต่หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นไม่สามารถเป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่สมบูรณ์และเกิดประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างแท้จริงถ้าชาวบ้านส่วนใหญ่ไม่ได้มีส่วนร่วมในการกำหนดเป้าหมาย สร้างและร่วมดำเนินงานด้วย โรงเรียนจะต้องสร้างแนวร่วมที่มาจากกลุ่มคนในชุมชนที่หลากหลายและขอการสนับสนุนจากหน่วยงานที่เป็นแนวร่วมเหล่านี้ นำทรัพยากรของแต่ละหน่วยงานมาใช้ในการสร้างหลักสูตรและต้องไม่ลืมชี้ให้เห็นถึงผลประโยชน์ที่จะคืนกลับให้กับหน่วยงานเหล่านั้นด้วย ที่ Tonasket , Washington ใช้การสร้างสภาพชุมชนเป็นที่รวมของหน่วยงานต่างๆในชุมชนเข้าด้วยกัน หน่วยงานที่เข้าเป็นแนวร่วมเหล่านี้ต่างช่วยกันเจียศทรัพยากรที่มีอยู่สนับสนุนการดำเนินการหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน Tonasket จนสามารถจ้างผู้เชี่ยวชาญการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นมาเป็นที่ปรึกษาและประสานงานจนได้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพ

๓. การมีความอดทนและมุ่งมั่น ผู้ที่ทำงานร่วมกันทั้งหมดต้องเข้าใจว่าผลสำเร็จที่จะเกิดขึ้นหลังการใช้หลักสูตรท้องถิ่นหรือจาก โครงการท้องถิ่น ไม่สามารถเกิดขึ้นได้เพียงชั่วข้ามคืนความสำเร็จจะเกิดขึ้นได้ถ้าทุกฝ่ายมีความอดทนมุ่งมั่นทำงานอย่างต่อเนื่อง Murphy เล่าว่าจากประสบการณ์การทำงานในโครงการศูนย์สันตนาการเยาวชนท้องถิ่นที่ Saco, Montana ที่เป็นโครงการจากความคิดของนักเรียนกลุ่มหนึ่งเขาพบว่าทุกฝ่ายต้องใช้เวลาทำงานร่วมกันและรอคอยถึง ๕ ปีกว่าที่โครงการดังกล่าวจะได้รับการยอมรับจากรัฐและยอมออกกฎหมายรองรับศูนย์สันตนาการแบบครบวงจรสำหรับเยาวชนในท้องถิ่น

๔. บุคลากรทางการศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจในงานที่ทำการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นและการดำเนินงาน โครงการท้องถิ่นใดๆก็ตามจะประสบผลสำเร็จมากน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับบริบทของโรงเรียนและชุมชนของบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนนั้น ทั้งยังต้องเข้าใจรายละเอียดของงานที่จะทำอย่างดีด้วย การเชิญบุคคลเหล่านี้เข้าประชุมร่วมกับนักเรียน กับชุมชนและกับผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้และมีประสบการณ์ในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นทำให้คนเหล่านี้เกิดความเข้าใจร่วมกันได้

๕. นำผลประโยชน์และผลกระทบที่เป็นรูปธรรมที่เกิดจากการใช้หลักสูตรท้องถิ่น เป็นตัวกระตุ้นให้ได้รับการสนับสนุนเพิ่มเติมหรืออย่างต่อเนื่อง การได้รับงบประมาณสนับสนุน ในลักษณะนี้ทำให้แนวร่วมที่ทำงานด้วยกันมองเห็นความสำคัญองงานที่ทำและมีแนวโน้มที่จะให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง ตัวอย่างเช่นหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียนหมู่บ้านMethow ได้รับเงินช่วยเหลืออย่างต่อเนื่องเพื่อกำเนินการเรียน การสอนแบบชุมชนเป็นแหล่งความรู้แม้เมื่องบประมาณช่วยเหลือในระยะแรกหมดลงแล้ว ทั้งนี้เพราะ โรงเรียนได้แสดงให้เห็นว่านักเรียนและชุมชน ได้รับประโยชน์จากหลักสูตรท้องถิ่นเป็นอย่างมาก

๖. ครอบคลุมผู้มีส่วนเกี่ยวข้องให้มากที่สุด ผู้สร้างหลักสูตรท้องถิ่นต้องแน่ใจว่าได้รวม บรรดาผู้ที่มีอิทธิพลทุกฝ่ายในชุมชนเพื่อร่วมกันสร้างหลักสูตรท้องถิ่น การละเลยคนสำคัญบางคน อาจทำให้คนเหล่านี้ไม่พอใจและกลายเป็นฝ่ายคัดค้านการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นได้

๗. สื่อสารความก้าวหน้าของการสร้างหลักสูตรให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องได้รับทราบเป็น ระยะเวลา สิ่งที่สามารถทำให้เกิดการสนับสนุนอย่างแท้จริงคือการให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในชุมชนมี โอกาสรับฟังและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นจากกันและกัน การให้ผู้มีส่วนร่วมได้รับรู้ถึงผลกระทบ จากการสร้างและใช้หลักสูตรท้องถิ่น อภิปรายถึงผลกระทบในทางบวกและลบตลอดจนพยายาม ช่วยกันหาทางลดปัญหาที่เกิดขึ้นสามารถเรียก การสนับสนุนจากชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง

องค์ประกอบสุดท้ายแต่มีความสำคัญมากที่สุดที่ Eugener, ๑๙๕๑ เสนอแนะคือต้องมีการ ปรับเปลี่ยนบทบาทของครูที่สอนหลักสูตรท้องถิ่น บทบาทใหม่นี้เน้นให้ครูมีความรู้เรื่องท้องถิ่น มากพอๆกับความรู้ด้านเนื้อหาตามหลักวิชาการมาตรฐาน ครูต้องสามารถตัดสินใจปรับเปลี่ยน โครงสร้างเวลาเรียน เลือกรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับสถานการณ์และเอื้อต่อบริบท ของสังคม มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้านมากพอที่จะสร้างแนวร่วมระหว่างกัน ทั้งยังต้อง สามารถมองเห็นศักยภาพของแนวร่วมและดึงออกมาใช้ร่วมกันได้ ในเรื่องนี้ Devaney, (๑๙๘๗) มองว่าบทบาทของครูในเรื่องเหล่านี้แตกต่างกันออกไปขึ้นอยู่กับลักษณะของโรงเรียนและ ความเข้มแข็งตลอดจนความสนใจของครูและผู้เกี่ยวข้องด้วย

๘. รูปแบบการพัฒนา-สร้างหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทย

นักการศึกษาจำนวนมากได้ให้ความหมายของคำว่าหลักสูตรท้องถิ่นไว้ซึ่งมีทั้งที่มึ ความหมายใกล้เคียงกัน และที่แตกต่างกัน ถ้าจะวิเคราะห์ความหมายต่างๆเหล่านี้โดยใช้เกณฑ์ว่า ใครคือผู้ที่มีบทบาทในการพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่น และเกณฑ์ที่มาของหลักสูตรท้องถิ่น

เป็นหลักในการแบ่งแยกความแตกต่างของความหมายแล้วจะสามารถแบ่งออกได้เป็น ๔ กลุ่มใหญ่ๆดังนี้

๑ กลุ่มหลักสูตรท้องถิ่นที่อิงหลักสูตรแกนกลาง ผู้เชี่ยวชาญด้านการศึกษาจากส่วนกลาง เป็นผู้กำหนดเป้าหมายและรูปแบบการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่มาของหลักสูตร ท้องถิ่นในกลุ่มที่หนึ่งคือหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการ การปรับเปลี่ยนหลักสูตรแกนกลางให้เป็นท้องถิ่นมักจะเน้นที่การเสริม เพิ่มเติมหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรระดับชาติ นักวิชาการจากส่วนกลางจะทำหน้าที่เป็นผู้นำครูและนักวิชาการท้องถิ่นในการปรับรายละเอียดของหลักสูตรส่วนกลางระดับชาติโดยให้ส่วนที่เกี่ยวกับท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรส่วนกลางระดับชาติ (Highly Technical Assistant / Technical - Version Local Curriculum)

ผู้ที่ให้ความหมายของคำว่าหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มนี้มีอาทิ ชุ่ม กรไกร (๒๕๓๗) โดยให้ความหมายไว้ว่า

หลักสูตรระดับท้องถิ่นเป็นหลักสูตรที่พัฒนาขึ้นจากหลักสูตรแม่บทระดับชาติ มีลักษณะสอดคล้องกับสภาพปัญหา ความต้องการและสภาพชีวิตจริง โดยส่งเสริมสนับสนุนให้นำทรัพยากรในท้องถิ่นมาใช้ให้เกิดประโยชน์มากที่สุด เพื่อพัฒนาชีวิต เศรษฐกิจและสังคม ปลุกฝังให้รักและมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นอีกทั้งส่งเสริมความเป็นเลิศทางวิชาการเฉพาะกลุ่มตามศักยภาพสูงสุดของแต่ละบุคคล

ระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน (๒๕๓๕) ให้ความหมายไว้ว่า

หลักสูตรท้องถิ่นเป็นการ (ที่นักวิชาการหรือผู้เชี่ยวชาญการสร้างหลักสูตร) นำหลักสูตร (แม่บทระดับชาติ) มาพิจารณาเพื่อเลือกและปรับ ในส่วนที่เป็นสาระสำคัญให้สอดคล้องกับสภาพท้องถิ่นและจัดทำเป็นโครงการเรียนการสอนเพื่อนำไปใช้ในท้องถิ่นนั้นๆ

วิชัย วงษ์ใหญ่ (๒๕๒๕) ก็ได้ให้ความหมายไว้คล้ายกันกับของระวีวรรณ ศรีศรีรามครัน โดยระบุไว้ว่า

หลักสูตรท้องถิ่นคือการนำเอาหลักสูตรแม่บทมาปรับใช้ให้เหมาะสมกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่ของชุมชนนั้น สาระการเรียนรู้จะสอดคล้องสัมพันธ์กับท้องถิ่นมากขึ้น ไม่ใช่การเรียนรู้แบบรู้ไว้ใช้ว่า แต่เป็นการเรียนรู้ที่นำไปใช้ได้จริงในชีวิต

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (๒๕๓๖) กล่าวว่า
หลักสูตรท้องถิ่นหมายถึงรายละเอียดเนื้อหาสาระ แผนการสอน สื่อการเรียนการสอน เอกสารความรู้เรื่องราวของตนเอง ชีวิตเศรษฐกิจ อาชีพและสังคมอย่างลึกซึ้งทั้งสามารถนำ ประสบการณ์นั้นมาพัฒนาความเป็นอยู่ในชีวิต อาชีพและสังคมให้ดียิ่งขึ้น หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรแม่บท

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติยังขยายความต่อไปด้วยการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นหมายถึงการปรับและเพิ่มเนื้อหา ปรับและเสริมกิจกรรมการเรียนการสอน-สื่อต่างๆ พัฒนาการสอนให้หลากหลาย ซึ่งการปรับหรือเพิ่มเติม โดยยึดหลักสูตรกลางหรือหลักสูตรแม่บทเป็นหลักนี้ให้กระทำได้โดยไม่ต้องขออนุญาต

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช (๒๕๓๗) ก็ได้ให้ความหมายไว้ในลักษณะเดียวกันกับนักวิชาการอื่นๆข้างต้น โดยกล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นก็คือการนำหลักสูตรระดับชาติมาปรับใช้ แต่ที่น่าสนใจคือได้เสริมไว้ด้วยว่าอาจจะสร้างขึ้นมาใหม่เลยก็ได้ โดยพิจารณาให้สอดคล้องกับลักษณะของท้องถิ่นเพื่อให้ความเหมาะสมกับลักษณะพิเศษของแต่ละท้องถิ่นและลักษณะของผู้เรียนเพื่อให้การเรียนรู้นั้นๆสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าเสียดายนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราชไม่ได้ขยายความว่าการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาใหม่นั้นมีกระบวนการสร้างอย่างไร และใครเป็นผู้สร้างทำให้ไม่มีข้อมูลที่ชัดเจนพอแก่การวิเคราะห์ลงไปว่าการสร้างหลักสูตรในแนวนี้ควรจะต้องอยู่ภายใต้การให้ความหมายของ หลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มใด

จากการให้ความหมายคำว่าหลักสูตรท้องถิ่นตามตัวอย่างข้างต้นจะเห็นได้ว่าที่มาของหลักสูตรท้องถิ่นคือตัวหลักสูตรแม่บทหรือหลักสูตรระดับชาติที่สร้างขึ้นตามแบบกระบวนการทางวิทยาศาสตร์โดยกลุ่มนักวิชาการและนักการศึกษาส่วนกลาง ดังนั้นเป้าหมายของหลักสูตรกระบวนการจัดการเรียนการสอน ตลอดจนการวัดและประเมินผลจึงอยู่ภายใต้กรอบปรัชญาการสร้างหลักสูตรแนวดังกล่าว การเปิดโอกาสให้มีการปรับเปลี่ยนสาระเนื้อหา มวลประสบการณ์ ฯลฯ ตามสภาพท้องถิ่นและสภาพเศรษฐกิจท้องถิ่นจึงเป็นเรื่องที่ทำได้ยากมาก และที่สำคัญคือ **ไม่ได้กล่าวถึงบทบาทการมีส่วนร่วมของคนในท้องถิ่นระดับชาวบ้านแต่อย่างใด** ดังนั้นการปรับเปลี่ยนหรือเพิ่มเติมที่เปิดโอกาสให้จึงมีส่วนคล้ายคลึงกับหลักสูตรแกนกลางหรือเปลี่ยนแปลงไปจากสิ่งที่มีอยู่ในหลักสูตรเดิมน้อยมาก มีส่วนที่เป็นวัฒนธรรมท้องถิ่นระดับชาวบ้านจริงๆ น้อยมาก ทั้งนี้เนื่องจากวิเคราะห์แล้วพบว่า การเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นนั้นคำว่าท้องถิ่นมักจะหมายความถึงนักวิชาการ นักการศึกษาหรือเจ้าหน้าที่

จากส่วนกลางที่ออกไปทำงานในท้องถิ่นมากกว่าคงจะเห็นได้จากคำอธิบายของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๓๖) ดังนี้

หลักสูตรระดับท้องถิ่นหมายถึงส่วนหนึ่งของหลักสูตรที่กระทรวงศึกษาธิการเปิดโอกาสให้ท้องถิ่นดำเนินการจัดทำตามข้อกำหนดในโครงสร้างของหลักสูตร ท้องถิ่นที่ทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตรหมายถึงหน่วยงานระดับโรงเรียน กลุ่มโรงเรียน อำเภอ จังหวัด เขตการศึกษา กรมเจ้าสังกัดและหน่วยงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง

นอกจากการกำหนดชัดเจนว่าท้องถิ่นหมายถึงใครบ้างแล้ว กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (๒๕๓๖) ยังกำหนดสำคัญไว้ด้วยว่า 'ท้องถิ่น' สามารถพัฒนาหลักสูตรให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นได้ ๕ ลักษณะเท่านั้นคือ ปรับกิจกรรมการเรียนการสอน ปรับรายละเอียดเนื้อหา จัดทำคำอธิบายและรายวิชาเพิ่มเติมใหม่ขึ้นขออนุมัติจากหน่วยงานที่ทำหน้าที่รับผิดชอบการอนุมัติ ปรับปรุงและเลือกใช้สื่อและจัดทำสื่อการเรียนการสอนใหม่ที่สอดคล้องกับแนวกำหนดของหลักสูตรแกนกลาง ทั้งนี้การปรับปรุง เปลี่ยนแปลงและการสร้างขึ้นมาใหม่ ต้องเป็นไปในลักษณะที่ไม่ทำให้จุดประสงค์ของการเรียนรู้และเวลาเรียนในหลักสูตรแกนกลางเปลี่ยนแปลงไป

กระบวนการพัฒนา-สร้างหลักสูตร กระบวนการพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่นของนักวิชาการและนักการศึกษาในกลุ่มที่หนึ่งมีลักษณะสอดคล้องกับความหมายของคำว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่ได้กำหนดขึ้นอย่างชัดเจน และเป็นแนวการพัฒนาและสร้างหลักสูตรที่มีขั้นตอนและกระบวนการสร้างที่ไม่ซับซ้อนนักและมีอิทธิพลต่อการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในประเทศไทยมากที่สุด

กองวิจัยทางการศึกษา (๒๕๓๔, อ้างถึงในสุภัญญา ร้อยพิลา, ๒๕๔๓) ได้เสนอวิธีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

- ๑) เพิ่มเติมรายละเอียดเนื้อหาในรายวิชาที่มีอยู่แล้ว
- ๒) กำหนดกิจกรรมเสริม
- ๓) ทำสื่อเสริม
- ๔) พัฒนาเทคนิคและกระบวนการเรียนการสอน
- ๕) จัดทำรายวิชาใหม่ในกลุ่มวิชาบังคับเลือกและเลือกเสรี

ทัศนีย์ ศุภเมธี (๒๕๓๕, อ้างถึงในสุกัญญา ร้อยพิลา, ๒๕๔๓) กล่าวว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถทำได้โดยการปรับเนื้อหาสาระหรือมวลประสบการณ์ในหลักสูตรแกนกลางให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของท้องถิ่น โดยการขยายเนื้อหาในท้องถิ่นให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ลึกลงไปอีก โดยการเพิ่มเนื้อหาบางเนื้อหาที่เป็นเรื่องของท้องถิ่นที่คนในท้องถิ่นนั้นควรเรียนรู้

สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ (๒๕๓๔) ได้เสนอขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

- ๑) จัดทำระบบข้อมูลพื้นฐานซึ่งหมายความถึง
 - ๑.๑) ศึกษาสภาพสังคมและเศรษฐกิจในท้องถิ่น ตลอดจนสภาพของโรงเรียน นักเรียน ผู้ปกครองและชุมชน
 - ๑.๒) ศึกษาหลักสูตรแม่บท วิเคราะห์ว่าหลักสูตรเปิดโอกาสให้โรงเรียนมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรอย่างไร (ปรับ เพิ่ม ขยาย)
- ๒) กำหนดความต้องการและความจำเป็นของท้องถิ่น โดยจัดลำดับความสำคัญ ก่อนหลังเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาหลักสูตรต่อไป ส่วนใหญ่เน้นปัญหาที่วิกฤตในสังคมนั้นๆ
- ๓) กำหนดเป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ โดยให้เพิ่มเติมตามระบบระเบียบเดิมที่มีอยู่ในสมุดประจำชั้น (ป.๑๒-๒)
- ๔) จัดทำคำอธิบายรายวิชา เนื้อหาหรือกิจกรรมที่กำหนดให้นักเรียนเรียน
- ๕) จัดทำแผนการสอน คู่มือครูและสื่อการสอน
- ๖) ปรับปรุงและพัฒนา ได้แก่การนำหลักสูตรที่ได้พัฒนาแล้วไปทดลองใช้ ประเมินและปรับปรุงพัฒนาให้สมบูรณ์และเหมาะสมยิ่งขึ้น

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์ (๒๕๓๕) มองว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทำได้ในระดับเขตการศึกษา จังหวัด อำเภอ ไปจนถึงระดับ โรงเรียนในท้องถิ่นนั้นๆเลยทีเดียวไม่จำเป็นต้องทำในระดับส่วนกลาง และมองว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นเป็นการจัดทำหรือสร้างหลักสูตรรายวิชาใหม่ขึ้นมา นั่นคือ ไม่ต้องปรับ ขยาย ยุบหรือเพิ่มรายละเอียดเนื้อหาและประสบการณ์จาก

สิ่งที่มีอยู่ในหลักสูตรแกนกลางแต่อย่างไรด้วย นับว่าเป็นการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่มีอิสระสามารถเป็นเรื่องของท้องถิ่นได้มากกว่าการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในแนวก่อนๆที่กล่าวมาข้างต้น อย่างไรก็ตามเมื่อพิจารณาถึงเกณฑ์ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตร พบว่ายังคงไม่เปิดช่องให้ท้องถิ่นในระดับชาวบ้าน (คนชนบทหรือชาวบ้านทั่วไป พจนานุกรมฉบับเฉลิมพระเกียรติ, ๒๕๓๔) เข้ามามีส่วนร่วมด้วยแต่อย่างไร การพัฒนาและสร้างหลักสูตรเป็นเรื่องของคณะทำงานซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักวิชาการ นักวิจัยมีนักวิชาการระดับท้องถิ่นเป็นผู้ให้ข้อมูลบ้าง ดังจะเห็นได้จากขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรได้ดังนี้

- ๑) จัดตั้งคณะทำงานเพื่อพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่น
- ๒) ศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (ข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น และข้อมูลเกี่ยวกับกรอบโครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรแกนกลาง)
- ๓) กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับท้องถิ่น
- ๔) กำหนดเนื้อหา
- ๕) กำหนดกิจกรรม
- ๖) กำหนดคาบเวลาเรียน
- ๗) กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล
- ๘) จัดทำเอกสารหลักสูตร
- ๙) ตรวจสอบคุณภาพและทดลองใช้หลักสูตร (ภายในกรอบโครงสร้างของการจัดการบริหารหลักสูตรแกนกลาง)
- ๑๐) เสนอขออนุมัติใช้หลักสูตรจากกระทรวงศึกษาธิการ
- ๑๑) นำหลักสูตรไปใช้ในบริบทของโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

๑๒) การประเมินผลหลักสูตร โดยครูภายในบริบทของโรงเรียน

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรของนักวิชาการในกลุ่มที่หนึ่งไม่ว่าจะเป็นพวกที่ยึดหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการเป็นหลัก (ศุมิตร คุณานุกร, ๒๕๒๓; วิชัย ราษฎร์ศิริ, ๒๕๒๔; วิชัย วงษ์ใหญ่, ๒๕๒๕; ระวีวรรณ ศรีศรีราม, ๒๕๒๕; สัจจ อุทรานันท์, ๒๕๒๖; ทศนีย์ สุภเมธี, ๒๕๓๕) หรือที่เปิดโอกาสให้กลุ่มผู้สร้างหลักสูตรสร้างขึ้นมาใหม่ก่อนข้างจะเป็นเอกเทศจากหลักสูตรแกนกลาง (มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช, ๒๕๓๖; โจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์, ๒๕๓๘) มีขั้นตอนที่คล้ายคลึงกันคือมีการจัดตั้งคณะกรรมการหรือคณะทำงานที่ประกอบด้วยนักวิชาการจากส่วนกลางเป็นหลักเป็นผู้พัฒนา สร้าง คำเนิการทดลอง ใช้และประเมินผลโดยนักวิชาการกลุ่มดังกล่าวทั้งนี้ไม่ได้กล่าวถึงผลกระทบของหลักสูตรท้องถิ่นในส่วนที่ช่วยแก้ปัญหา หรือสนองตอบต่อความต้องการของชาวบ้านตามที่ได้ระบุไว้ในความเป็นมาของการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นแต่อย่างไร

๒. กลุ่มหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นภายในขอบเขตโรงเรียน ครูและนักเรียนร่วมกันสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อนำให้นักเรียนสามารถนำความรู้และประสบการณ์ในหลักสูตรไปใช้ในชีวิตจริงได้ (School-based Local Curriculum)

กรณีการ แยมเกษร (อ้างถึงในสำนักงานโครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, ๒๕๔๐) ให้ความหมายคำว่าหลักสูตรท้องถิ่นไว้ดังนี้

หลักสูตรท้องถิ่นคือหลักสูตรที่โรงเรียนหรือครูและนักเรียนร่วมกันสร้างขึ้นเพื่อมุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้นำไปใช้ในชีวิตจริง เรียนแล้วเกิดความรู้สามารถนำไปใช้ได้อย่างมีคุณภาพและเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมได้อย่างมีความสุข หลักสูตรท้องถิ่นจึงเป็นหลักสูตรที่มาจากปัญหาและความต้องการของผู้เรียน เป็นหลักสูตรที่ปรับให้เข้ากับชีวิตจริงของนักเรียนตามท้องถิ่นอย่างครบวงจรหรือเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในปัจจุบันแต่ไม่มีในหลักสูตร

การให้ความหมายของกรณีการ แยมเกษรคล้ายกับการให้ความหมายของศุมิตร คุณานุกร (๒๕๒๓) ให้ โรงเรียน (ครู) เป็นผู้จัดทำประมวลการสอน โครงการสอน บันทึกการสอนเป็นเอกสารหลักสูตรขึ้นมาใช้ รายละเอียดในหลักสูตรแบบนี้มุ่งสนองความต้องการและความสนใจของผู้เรียน แต่ศุมิตร คุณานุกรอธิบายว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่จัดทำนั้นต้องมาจากการปรับหรือขยายหลักสูตรระดับชาติโดยหน่วยงานระดับโรงเรียน

สัจจ อุทรานันท์ (๒๕๓๒) ให้ความหมายของหลักสูตรท้องถิ่นไว้ในทำนองใกล้เคียง

กับของสมิทร คุณานุภกรที่ให้โรงเรียนเป็นผู้สร้างหลักสูตรท้องถิ่นและเป็นการสร้างหลักสูตร โดยการปรับจากหลักสูตรแกนกลางของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อให้เข้ากับสภาพของท้องถิ่น แต่ ขยายความผู้สร้างหลักสูตรให้กว้าง ไปกว่าโรงเรียนว่าอาจจะหมายถึงการดำเนินการสร้างในระดับ เขตการศึกษา จังหวัด ระดับอำเภอในแต่ละท้องถิ่นด้วยได้

จากความหมายของนักการศึกษาทั้งสามคนดูเหมือนว่าความหมายของคำว่าหลักสูตร ท้องถิ่นของกรรณิการ์ เข้มเกษรมีความเป็นเอกเทศจากหลักสูตรแกนกลางมากกว่า ของสมิทร คุณานุภกร และของสังัด อุทรานันท์และเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับครูและนักเรียนซึ่งเป็นผู้ใช้ หลักสูตรในการเรียนการสอนโดยตรงมากกว่าหลักสูตรท้องถิ่นในความหมายของสมิทร คุณานุภกร และของสังัด อุทรานันท์ แต่ถ้ามองในแง่ของผู้มีส่วนสร้างหลักสูตรแล้วนักการศึกษาทั้งสามคน มองตรงกันว่าน่าจะเป็นหน้าที่ของครู โรงเรียนหรือข้าราชการที่อยู่ในท้องถิ่นที่มากกว่าเป็นคนที่ ส่งตรงมาจากกระทรวงศึกษาธิการ หรือเป็นนักวิชาการนอกพื้นที่

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของ นักหลักสูตรในกลุ่มที่สองคล้ายคลึงกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรในกลุ่มแรก ขั้นตอนต่างๆมีดังนี้

๑) ครูหรือคณะครูศึกษาและวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐาน (ข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น และข้อมูล เกี่ยวกับกรอบ โครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรแกนกลาง)ครูร่วมกับนักเรียนช่วยกัน กำหนดจุดประสงค์ของหลักสูตรระดับท้องถิ่น

๒) กำหนดเนื้อหา

๓) กำหนดกิจกรรม

๔) กำหนดคาบเวลาเรียน

๕) กำหนดเกณฑ์การวัดและประเมินผล

๖) ครูหรือคณะครูจัดทำเอกสารหลักสูตร

๗) ตรวจสอบคุณภาพและทดลองใช้หลักสูตร (ภายในกรอบ โครงสร้างของการจัดการ บริหารหลักสูตรแกนกลาง)

๘) เสนอขออนุมัติให้หลักสูตรจากกระทรวงศึกษาธิการ

๙) นำหลักสูตรไปใช้ในบริบทของโรงเรียนสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ

๑๐) การประเมินผลหลักสูตร โดยครูภายในบริบทของโรงเรียน

๓ กลุ่มหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้น โดยการเข้าเป็นแนวร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน

ชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นเข้าเป็นแนวร่วมกับ โรงเรียนซึ่งในที่นี้ทั้งชาวบ้านและครูคือคนภายในชุมชน (insider) ด้วยความร่วมมือจากนักการศึกษาหรือนักวิชาการซึ่งหมายความถึงคนกลางจากภายนอก (outsider) สร้างหลักสูตรที่สอดคล้องกับความต้องการ วิถีชีวิตและสนองตอบต่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชน (Community-based School Curriculum) เนื้อหาสาระและประสบการณ์ตลอดจนกระบวนการเรียนรู้ที่นำมาสร้างเป็นหลักสูตรแม้จะไม่ได้ยึดหลักสูตรแกนกลางเป็นหลักแต่ได้คัดสรรข้อความรู้และทักษะที่จำเป็นจากหลักสูตรแกนกลางบางเรื่อง และเสริมเนื้อหาสาระที่จำเป็นอื่นๆจากภายนอกเข้ามามีบูรณาการในลักษณะ interdisciplinary และ transdisciplinary กับเนื้อหาสาระท้องถิ่น ทั้งนี้ไม่ว่าจะเป็นความรู้ ทักษะหรือประสบการณ์จากหลักสูตรแกนกลางหรือจากแหล่งข้อมูลภายนอกจะต้องได้รับการเห็นชอบจากชาวบ้านก่อนที่จะทำการสอน

หลักสูตรท้องถิ่นแนวโรงเรียนศรีบัวบาน จังหวัดลำพูนเป็นอีกหลักสูตรหนึ่งในแนวการพัฒนาหลักสูตรแบบที่สาม หลักสูตรท้องถิ่นแนวโรงเรียนศรีบัวบานพัฒนามบนพื้นฐานการเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน แม้ว่าครูจะเป็นกลุ่มสร้างแผนการสอน วางแนวการจัดกิจกรรมทั้งในและนอกห้องเรียนแต่เนื้อหาสาระและประสบการณ์ทั้งหมดได้มาจากท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในแนวนี้เริ่มจากการวางแผนการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างนักเรียนและครู โดยช่วยกันวางวัตถุประสงค์การเรียนรู้ไว้เป็นหลักในเบื้องต้น ต่อจากนั้นครูจะให้นักเรียนแยกย้ายกันไปศึกษาท้องถิ่น พวกเขาสำรวจสถานที่สำคัญในท้องถิ่นซึ่งมีทั้งโบราณสถาน แหล่งอาชีพ บ่อน้ำ โรงงาน แม่น้ำลำคลอง ฯลฯ ช่วยกันค้นหาสิ่งที่น่าสนใจไม่เคยเห็นหรือเคยรู้มาก่อน หรือเป็นเรื่องที่รู้แต่ต้องการจะศึกษาลึกลงไปอีก นอกจากนี้ยังให้ช่วยกันรายงานสภาพปัญหาที่พบในท้องถิ่นเพื่อนำมาศึกษาถึงสาเหตุและช่วยกันหาทางแก้ไขต่อไป เมื่อได้ข้อมูลทั้งหมดแล้วครูนำมาประมวลขยายทำเป็นเนื้อหาสาระเพื่อทำความเข้าใจต่อไป

ครูนิศยาซึ่งเป็นครูต้นแบบริเริ่มการพัฒนาหลักสูตรในแนวนี้อธิบายว่าในขั้นแรกเป็นการวางแผนร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนว่าจะเรียนรู้เรื่องอะไรจากข้อมูลที่ประมวลได้ทั้งหมด ต่อจากนั้นเป็นการผูกพันชุมชน คือให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการสร้างเนื้อหาและจัดประสบการณ์ให้นักเรียนร่วมกับครู ขั้นต่อไปเรียกว่าพบได้เรื่อง คือให้นักเรียนได้ลงมือศึกษาค้นคว้าหรือนำความรู้ที่ได้ไปทดลองใช้ สังเกตการใช้จริงในท้องถิ่น การเรียนรู้ที่ได้จากการลงมือศึกษาค้นคว้าทั้งในและนอกห้องเรียนจากพื้นความสนใจของนักเรียนในชั้นชนได้เรื่องนำมาซึ่งขั้น เพื่อความรู้ นั่นคือข้อความรู้ที่ได้เป็นกระบวนการเรียนรู้ที่ทำให้นักเรียนเกิดความรู้ใหม่ๆ ได้ด้วยตนเองต่อจากนั้นเป็นขั้น ผู้การวิเคราะห์ ซึ่งครูและนักเรียนทดลองจนชาวบ้านจะมาช่วยกันวิเคราะห์หาคำอธิบาย รวมไปถึงการหาข้อความรู้อื่นๆมาเสริมทำให้เป็นข้อความรู้ที่สมบูรณ์ยิ่งขึ้น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามความหมายข้างต้นจึงเริ่มตั้งแต่การที่ครู และชาวบ้านในชุมชนศึกษากันและกันและศึกษาบริบทของท้องถิ่น โดยมีนักวิชาการหรือนักวิจัยจากภายนอกเป็นผู้ประสาน คอยช่วยเหลือเพื่อให้สามารถทำความเข้าใจกับวัฒนธรรม วิถีชีวิต ภูมิปัญญาที่เกิดจากวิวัฒนาการของการปรับตัวเพื่อความคงอยู่ของชุมชนตลอดจนปัญหาต่างๆของคนในชุมชนได้รอบด้านและชัดเจนขึ้น ในขณะเดียวกันก็ช่วยกันศึกษาข้อความรู้และเทคโนโลยีที่จำเป็นต่อการแก้ไขปัญหา หรือเสริมต่อความเข้มแข็งของภูมิปัญญา ที่พิสูจน์ผ่านกาลเวลาแล้ว ต่อจากนั้นจึงเน้นให้ครูเป็นผู้ร่างและสร้างหลักสูตรภายใต้การกำกับ ชี้นำของชุมชนและด้วยความร่วมมือจากนักวิชาการภายนอกในฐานะผู้ประสานงานและที่ปรึกษา นั่นคือเน้นให้แนวร่วมทั้งสามฝ่ายได้แก่ครู ชาวบ้านและนักวิชาการนำความเข้มแข็งของแต่ละฝ่ายมาเสริมกันและกันเพื่อสร้างหลักสูตรคุณภาพที่เป็นของชุมชนอย่างแท้จริง และการประเมินผลหลักสูตรจะครอบคลุมไม่เฉพาะประเมินสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนของนักเรียนเท่านั้น แต่ประเมินผลกระทบทั้งทางตรงและทางอ้อมที่เกิดขึ้นกับชุมชนในเกณฑ์ของการพัฒนาที่ยั่งยืนด้วย

หลักสูตรท้องถิ่นในแนวที่สามนี้จึงเป็นหลักสูตรที่ชาวบ้าน ครูและนักวิชาการภายนอกเข้าเป็นแนวร่วมในการพัฒนาและสร้างหลักสูตร มุ่งเป้าหมายที่การพัฒนาท้องถิ่นแบบยั่งยืนเป็นหลัก ลักษณะที่แตกต่างจากหลักสูตรท้องถิ่นในแนวที่หนึ่งและสองคือเป็นหลักสูตรที่ไม่ได้แปลงมาจากหลักสูตรแกนกลางหรือหลักสูตรฉบับกระทรวงศึกษาธิการ แต่เป็นหลักสูตรที่ก่อตัวขึ้นมาใหม่จากความต้องการของชุมชนนั่นคือชาวบ้านเป็นผู้วางนโยบาย กำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหาตลอดจนการดำเนินการ ส่วนโรงเรียนยังคงกระทำบทบาทเป็นผู้รับผิดชอบในการนำนโยบายและหลักการของชาวบ้านมาสร้างให้เป็นตัวหลักสูตร และรับหน้าที่เป็นผู้ถ่ายทอดข้อความรู้และทักษะนั้นๆร่วมกับชาวบ้านในชุมชน นอกจากนี้การประเมินผลยังเป็นความรับผิดชอบร่วมกันระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนอีกด้วย

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มที่สาม มีขั้นตอนดังนี้

- ๑) ครูศึกษาข้อมูลท้องถิ่น ศึกษาภูมิปัญญาท้องถิ่น วัฒนธรรม การประกอบอาชีพ วิถีชีวิต ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนและแนวการมองปัญหาของชาวบ้านตลอดจนกระบวนการเรียนรู้และวิธีการแก้ปัญหาเพื่อนำข้อมูลเหล่านี้มาสร้างเป็นเนื้อหาสาระและประสบการณ์ในหลักสูตรท้องถิ่น พร้อมกันนั้นครูได้สร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านในลักษณะแนวราบ (horizontal relationship) สร้างบรรยากาศการเข้าเป็นเครือข่ายหนึ่งของชุมชนเพื่อเริ่มกระบวนการทำงานในรูปแบบแนวร่วมกับชาวบ้าน (collaborative model)
- ๒) ครูและชาวบ้านเข้าเป็นแนวร่วมจัดตั้งคณะกรรมการกำหนดรูปแบบของหลักสูตรท้องถิ่นตามแนวปรัชญาการศึกษาสำหรับท้องถิ่น (Rural Philosophy for Education) โดยยึดเป้าหมาย สาระและกระบวนการเรียนรู้ของภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นหลักและช่วยกันคัดสรรนำข้อความรู้รวมทั้งประสบการณ์บางเรื่องเท่าที่จำเป็นที่นำเสนอในหลักสูตรแกนกลางมาบูรณาการเข้ากับสาระของท้องถิ่นเพื่อเสริมให้หลักสูตรท้องถิ่นมีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น
- ๓) ครูสร้างหลักสูตรท้องถิ่นพร้อมทั้งจัดทำเอกสารประกอบหลักสูตรเป็นเอกสารจากหลักสูตรแกนกลาง ทั้งนี้กระทำภายใต้การกำกับดูแลของคณะกรรมการชุมชน
- ๔) ครูนำหลักสูตรที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญด้านการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นตรวจสอบความสมบูรณ์ ความหลักการสร้างหลักสูตร แล้วจึงนำไปเสนอคณะกรรมการชุมชนเพื่อตรวจรับรองขั้นสุดท้ายก่อนนำไปทดลองใช้
- ๕) ครูทำการปรับปรุงแก้ไขหลักสูตรท้องถิ่นตามคำแนะนำของคณะกรรมการชุมชนและตามผลการทดลอง
- ๖) ครูนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้ตามกระบวนการ Community as Curriculum ผสมผสานกับในบริบทของโรงเรียน
- ๗) ครูและภูมิปัญญาท้องถิ่นที่ร่วมกันให้ความรู้และฝึกทักษะนักเรียนประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

๘) คณะกรรมการชุมชนประเมินผลกระทบของหลักสูตรต่อชุมชน และนำเสนอผลต่อองค์การเครือข่ายชุมชน

๔. กลุ่มหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างโดยชาวบ้านในชุมชน (Self-Help Local Curriculum) ชุมชนในท้องถิ่นทุกหน่วยสังคมเข้าเป็นแนวร่วมในลักษณะเครือข่ายความร่วมมือสร้างหลักสูตรที่มุ่งเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชนหรือแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในชุมชน การพัฒนาและสร้างหลักสูตรในกลุ่มที่นี้ดำเนินการโดยชาวบ้านในชุมชนท้องถิ่นที่รวมตัวกันเป็นเครือข่ายจากหลายๆ องค์การทั้งภาครัฐ เอกชน และกลุ่มธุรกิจ เนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่บรรจุลงในหลักสูตรเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้านโดยตรง เป็นสิ่งที่ชาวบ้านให้ความสำคัญและเป็นสิ่งที่ชาวบ้านลงความเห็นร่วมกันว่าสามารถช่วยให้ชุมชนพัฒนาตนเองได้โดยคงความเป็นเอกลักษณ์ของคนไว้ นอกจากนี้จะเป็นหลักสูตรที่เกิดจากภูมิปัญญาท้องถิ่นและพลังการรวมตัวของคนในชุมชนโดยมีองค์การชุมชนในระดับตำบลเป็นผู้ประสานงานแล้ว งบประมาณทั้งหมดที่ใช้ในการพัฒนาและดำเนินการเป็นเรื่องของชาวบ้านทั้งสิ้น สิ่งที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งสำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มที่นี้คือสถาบัน โรงเรียนถูกมองว่าเป็นเพียงหน่วยๆหนึ่งในสังคมไม่ได้รับการเน้นให้มีความสำคัญในฐานะเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หรือเป็นหน่วยของสังคมเพียงหน่วยเดียวหรือเป็นหน่วยงานหลักที่ทำหน้าที่ส่งผ่านข้อความรู้เหมือนกับการพัฒนาหลักสูตรในสามแบบแรก กระบวนการถ่ายทอดความรู้และภูมิปัญญาชาวบ้านได้รับการมองว่าเป็นหน้าที่ของหน่วยงานทุกหน่วยในชุมชน

ตัวอย่างของหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มนี้ได้แก่หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างโดยชาวบ้านในประชาคมตำบลหัวตำโรง อำเภอท่าม่วง จังหวัดลพบุรี (สภาวัฒนธรรมตำบลหัวตำโรง โดยอาจารย์อำนวย จันเงิน และอาจารย์ กาศึก เตชะจันทร์หมาก, ๒๕๔๐) หลักสูตรท้องถิ่นของชาวตำบลหัวตำโรงแม้ไม่ได้สร้างขึ้นตามทฤษฎีหรือตามรูปแบบการสร้างหลักสูตรที่กำหนดไว้โดยนักวิชาการหรือนักหลักสูตร แต่องค์ประกอบของหลักสูตรท้องถิ่นมีอยู่ครบถ้วน ในสิ่งที่ชาวบ้านหัวตำโรงเรียกว่า “โครงการ” ไม่ว่าจะเป็เป้าหมาย สาระเนื้อหา ประสบการณ์ กระบวนการถ่ายทอดความรู้ ไปจนถึงการประเมินผล

เป้าหมายของโครงการหรือหลักสูตรท้องถิ่นของชาวบ้านหัวตำโรงเน้นการถ่ายทอดภูมิปัญญาชาวบ้าน ประวัติความเป็นมา เอกลักษณ์และความภาคภูมิใจของชาวบ้านในตำบลท่าม่วงให้กับคนในชุมชนนั้นๆเช่นเดียวกับเป้าหมายของหลักสูตรท้องถิ่นในสามแบบแรก แต่ได้เพิ่มเป้าหมายที่เป็นรูปธรรมและกว้างกว่าทั้งนี้เพราะได้มองที่ประโยชน์ของการดำเนินโครงการและผลของโครงการ ไม่เฉพาะที่ตัวเยาวชนแต่ที่คนในชุมชนหัวตำโรงและชาวบ้านตำบลท่าม่วงทุกคน

ไม่ว่าจะเป็น โครงการบูรณะวัดร้าง ๒๐ แห่งในตำบลที่เน้นศึกษาและถ่ายทอดประวัติความเป็นมาของวัด เน้นความพยายามในการรวบรวมเงินทุนบูรณะวัดร้างและดูแลรักษาเพื่อให้เป็น โบราณสถานที่สำคัญของชาวบ้าน , โครงการศูนย์แพทย์โบราณที่เน้นการรวบรวมตำราการแพทย์พื้นบ้าน สมุนไพรนานาชนิดตลอดจนการให้บริการรักษาชาวบ้านที่เจ็บป่วยและให้ความรู้แก่คนที่สนใจ โครงการจัดตั้งพิพิธภัณฑ์วัฒนธรรมพื้นบ้านที่เน้นศึกษา โบราณวัตถุ โบราณคดีที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านเพื่อเผยแพร่ต่อไปยังคนที่สนใจ ทั้งยังจัดตั้งพิพิธภัณฑ์ให้เป็นแหล่งที่รวมของของหายาก และเป็นแหล่งจัดกิจกรรมเพื่อการเรียนรู้และฝึกอบรมให้กับชาวบ้านเป็นต้น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น หลักสูตรท้องถิ่นหรือ โครงการสำหรับท้องถิ่นที่จัดทำโดยชาวบ้านในชุมชนหัวลำโรงมีขั้นตอนพอสรุปได้ดังนี้

๑) ขั้นตอนเตรียมการ ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตรซึ่งได้แก่ครู ผู้แทนจากองค์กรบริหารตำบล กลุ่มอาสาสมัครจากหน่วยต่างๆ ข้าราชการบำนาญในพื้นที่เป็นจำนวนเท่ากัน ในแต่ละองค์กรศึกษาวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลจากชุมชน

๒) ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นลงมือเก็บข้อมูลจากชุมชน โดยใช้การสัมภาษณ์เจาะลึก สัมภาษณ์เฉพาะกลุ่ม ศึกษาจากเอกสารหลักฐานของจริงซึ่งในระหว่างการเก็บข้อมูลมีการประชุม ตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนและความชัดเจนของข้อมูลเป็นระยะๆ

๓) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลที่ได้จากชุมชนมาจัดทำเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่นของตำบลหัวลำโรง ในรูปของหนังสือ สื่อต่างๆเช่นวีดิทัศน์ และแผ่นภาพ

๔) เผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้ด้วยกระบวนการต่างๆเช่นการจัดประชุม จัดค่ายเยาวชน แจกหนังสือและเอกสารให้ชาวบ้านได้นำไปศึกษา และติดต่อโรงเรียนเพื่อนำไปสอนนักเรียน

๕) การประเมินผลจากความภาคภูมิใจ ความสามัคคีของคนในชุมชนและการนำองค์ความรู้ที่ได้รับการเผยแพร่ไปใช้ ถ้าเป็นในกรณีของโครงการบูรณะถาวรวัตถุ การประเมินจะดูจากผลที่เป็นรูปธรรมคือจำนวนของถาวรวัตถุกลุ่มวัดร้าง สถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ที่ได้รับการบูรณะตลอดจนการดูแลรักษาที่ต่อเนื่องโดยชาวบ้านในชุมชน

ในบรรดา รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้งสี่แบบ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบ ที่สี่เป็นแบบที่อิงความเป็นท้องถิ่นมากที่สุด และเป็นแบบที่ใช้บริการของสถาบัน โรงเรียนน้อย ที่สุดอย่างไรก็ตามชุมชนที่สามารถใช้รูปแบบที่สี่ได้จะต้องเป็นชุมชนที่มีความเข้มแข็ง มีงบประมาณสนับสนุนเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆของชุมชนเอง มีเครือข่ายชุมชนที่หลากหลายแต่มี เป้าหมายพัฒนาชุมชนร่วมกันอย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าเสียดายว่าการพัฒนาหลักสูตร แบบชุมชนเป็นศูนย์กลางเช่น ในกรณีของชุมชนหัวลำโพงนี้ไม่ได้ดึงศักยภาพของสถาบัน โรงเรียน ในชุมชนมาใช้เท่าที่ควรซึ่งสถาบัน โรงเรียนนั้นเป็นหน่วยหนึ่งของชุมชน ได้รับการอุดหนุน เงินงบประมาณจากส่วนกลางจำนวน ไม่น้อยในแต่ละปี น่าที่จะมีส่วนร่วมในการสร้างความเข้มแข็ง ให้กับชุมชน ควรที่จะให้บริการแก่ชุมชนได้มากกว่าที่เป็นอยู่

ส่วนที่สองที่จะกล่าวต่อไปเป็นเรื่องเกี่ยวกับบทบาทของ โรงเรียนในฐานะแนวร่วมของ ชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

ส่วนที่สอง: บทบาทของโรงเรียนในฐานะแนวร่วมกับชุมชน

ก. ความเป็นมาของแนวคิดเรื่องเครือข่ายชุมชนเพื่อบริการแบบเบ็ดเสร็จ

แนวความคิดเรื่องการรวมพลังทรัพยากรของหน่วยงานราชการท้องถิ่นเข้าเป็นเครือข่าย กันเพื่อให้บริการแบบเบ็ดเสร็จแก่ชุมชนเป็นแนวคิดที่เริ่มแพร่หลายเป็นวงกว้างมากขึ้น ในอดีต หน่วยราชการที่มีอยู่ในท้องถิ่น ได้จัดบริการให้กับชุมชนในลักษณะที่กระจัดกระจายตามศักยภาพ และบทบาทของหน่วยงานแต่ละแห่งซึ่งบ่อยครั้งที่หน่วยงานเหล่านี้พบว่าบริการของตนซ้ำซ้อนกับ หน่วยงานอื่นเป็นการสูญเสียทรัพยากรของรัฐโดยไม่จำเป็น ในขณะที่หน่วยงานบางหน่วยพบว่า ไม่สามารถให้บริการชุมชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยลำพังด้วยขีดจำกัดบางอย่างจำเป็นต้องอาศัย ความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานอื่นๆด้วย ดังนั้นแนวคิดเรื่องการรวมพลังของ หน่วยงานในชุมชนเข้าด้วยกันเพื่อจัดบริการแบบเบ็ดเสร็จให้บริการที่เป็นรูปธรรม ประหยัดและ เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงต่อชุมชนจึงได้รับความสนใจเป็นอย่างมาก

การให้บริการแบบเบ็ดเสร็จในที่นี้หมายความถึงการจัดให้การศึกษา ให้บริการเกี่ยวกับ สุขภาพอนามัยและบริการทางสังคมอื่นๆแก่คนในชุมชนไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ ในเรื่องนี้ Larson และคณะ (๑๙๙๒) กล่าวว่า การบูรณาการหรือรวมหน่วยงานเหล่านี้เข้าด้วยกันนั้นไม่ได้ หมายความว่าเพียงแต่การรวมหน่วยงานเหล่านี้เข้าเป็นหน่วยงานเดียว แต่เป็นเรื่องของการเข้าเป็น แนวร่วมกันเพื่อให้สามารถบริการชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น เป็นการให้หน่วยงานต่างๆ ในชุมชนเข้ามาสร้างแผนงาน กำหนดเป้าหมายร่วมกันเพื่อพัฒนาหรือสร้างความเข้มแข็งให้กับ

ชุมชน เป็นการนำพลังทรัพยากรของแต่ละหน่วยงานเข้ามาใช้ร่วมกัน เสริมจุดแข็งและแก้จุดอ่อนของกันและกัน

Soler และ Shauffer (๑๙๙๐) อธิบายว่าแนวคิดเรื่องการรวมหรือประสานหน่วยงานในชุมชนทั้งภาครัฐและเอกชนเป็นเครือข่ายชุมชนเพื่อให้บริการที่มีประสิทธิภาพแก่คนในชุมชนไว้ใช้เรื่องใหม่เป็นเรื่องที่กระทำกันมานานและมีงานวิจัยชุมชนจำนวนมากที่สนับสนุนการรวมตัวในลักษณะนี้ หากแต่งงานวิจัยเหล่านี้ไม่ได้ให้รายละเอียดเกี่ยวกับปัญหาหรืออุปสรรคที่เกิดขึ้นในกระบวนการรวมพลังระหว่างหน่วยงานต่างๆ กระบวนการสร้างเครือข่ายในชุมชนมากพอปัญหาอีกประการหนึ่งคือไม่มีผู้ให้ความสนใจต่อการนำข้อค้นพบนี้ไปปฏิบัติใช้ในการทำงานชุมชนมากนัก โดยเฉพาะในสังคมที่ให้ความสำคัญกับความเป็นเอกเทศของหน่วยงาน ยึดมั่นในกรอบบทบาท โครงสร้างและยึดติดกับกรอบงบประมาณของหน่วยงานแต่ละหน่วย

รูปแบบการบริการชุมชนแบบเบ็ดเสร็จ โดยการรวมตัวกันเป็นเครือข่ายหน่วยงานในชุมชนมีสองรูปแบบใหญ่ๆ คือแบบใช้ฐานชุมชนเป็นศูนย์กลางของการให้บริการ และแบบให้โรงเรียนเป็นตัวประสานบริการจากหน่วยงานอื่นๆ ในชุมชน Chaskin และ Richman (๑๙๙๒) กล่าวถึงรูปแบบการบริการชุมชนแบบเบ็ดเสร็จแบบที่หนึ่งที่ใช้ฐานชุมชนเป็นศูนย์กลาง ไว้ว่าเป็นรูปแบบที่มุ่งให้คนในชุมชนสามารถเข้ารับบริการแบบครบวงจรได้จากเครือข่ายองค์กรในชุมชนของตนเองซึ่งหมายความว่าชาวบ้านจะรู้จักกันโดยพฤตินัยว่าถ้าต้องการบริการแบบใดจะต้องไปหาหน่วยงานใดหรือใครในชุมชนนั้นๆ หน่วยต่างๆ ในชุมชนจะทำงานประสานกันแบบเครือข่ายที่ติดต่อเชื่อมโยงเพื่อรองรับให้บริการแก่ชาวบ้านไม่ว่าชาวบ้านคนนั้นจะมีสถานภาพทางสังคมและเศรษฐกิจอย่างไร จะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ก็ตาม

รูปแบบโรงเรียนในฐานะตัวประสานบริการจากหน่วยงานอื่นๆ ในชุมชนจะกันบริเวณหนึ่งในโรงเรียนไว้สำหรับเป็นที่ทำการของหน่วยประสานงาน Larson และคณะ (๑๙๙๒) อธิบายว่าที่ใช้โรงเรียนเป็นฐานที่ตั้งของหน่วยประสานงานนั้นเนื่องมาจากความเชื่อที่ว่าโรงเรียนคือหน่วยของสังคมที่มีความมั่นคงมีความเป็นรูปธรรมมากกว่าหน่วยงานอื่นๆ ในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งเป็นสถาบันที่รวบรวมและฝึกสมาชิกใหม่ให้กับชุมชน ดูแลจัดการเกี่ยวกับพัฒนาการทางร่างกาย สมองและจิตใจของสมาชิกรุ่นใหม่ในสังคมอยู่แล้วดังนั้นจึงเหมาะที่จะเป็นสถานที่ประสานให้หน่วยงานอื่นๆ ที่ให้บริการชุมชนในเรื่องเหล่านี้ต่อเนื่องไปเลย อย่างไรก็ตาม Chaskin และ Richman (๑๙๙๒) แย้งว่ารูปแบบโรงเรียนในฐานะตัวประสานบริการจากหน่วยงานอื่นๆ ในชุมชนไม่น่าจะเหมาะสมเนื่องจากสถาบันโรงเรียนไม่ได้มีความเข้มแข็งอย่างที่เข้าใจกัน เต็มไปด้วยปัญหาการบริหารจัดการภายในไม่ได้ปลอดจากปัญหาอิทธิพลการเมือง มีขั้นตอนให้บริการที่

ซับซ้อนทำนองเดียวกับหน่วยราชการทั่วไป (red-taped) เป็นสถานที่ที่ไม่ได้ให้ความเสมอภาคแก่คนในชุมชน Chaskin และ Richman มองว่ารูปแบบใช้ฐานชุมชนเป็นศูนย์กลางการบูรณาการบริการน่าจะเป็นความเป็นกลาง ให้บริการแก่คนในชุมชนได้ดีกว่า ที่สำคัญคือไม่มีความเข้มงวดแบบราชการเหมือนกับสถาบันโรงเรียน

การให้บริการแบบเบ็ดเสร็จในชุมชน โดยเฉพาะชุมชนชนบทแต่ละแห่งมีความแตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับสภาพบริบท วัฒนธรรมการสร้างเครือข่ายและความจำเป็นของชุมชนนั้นๆ Chynoweth และ Campbell (๑๙๙๒ :๑) มองว่าข้อมูลหนึ่งที่นักวิจัยชุมชนมองข้ามไปคือข้อมูลความสามารถและกระบวนการที่ชาวบ้านใช้เพื่อดูแลจัดการปัญหาในครอบครัวและชุมชนของตนเอง จริงอยู่ที่ชาวบ้านในชุมชนชนบทส่วนใหญ่มีรายได้ต่ำ ระบบการจัดการศึกษาของโรงเรียนชุมชนไม่ดีเท่าเทียมกับโรงเรียนใหญ่ๆ ในเมือง ชาวบ้านมีปัญหาสุขภาพอนามัย สภาพบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ไม่ถูกสุขลักษณะที่เท่าที่ควรซึ่งนักวิจัยจะต้องศึกษาถึงปัญหาเฉพาะที่เกิดขึ้นในชุมชนเหล่านี้ ในขณะที่เดียวกันก็ต้องให้ความสำคัญกับวิธีการที่ชาวบ้านใช้เพื่อแก้ปัญหาเหล่านี้เพื่อศึกษาถึงเครือข่ายบริการที่ชาวบ้านสร้างขึ้นหรือใช้เพื่อแก้และผ่อนคลายปัญหาต่างๆ เหล่านี้ ข้อมูลเกี่ยวกับเครือข่ายและวิธีการที่ชาวบ้านแต่ละหมู่บ้านใช้มีความแตกต่างกันซึ่งข้อมูลเหล่านี้น่าจะได้ใช้เป็นพื้นฐานในการจัดทำเครือข่ายบริการแบบเบ็ดเสร็จ ต้องพิจารณาเลือกว่าบริการของหน่วยงานใดสามารถบูรณาการเข้ากับบริการของใครได้บ้างและเป็นบูรณาการของบริการที่ชาวบ้านเข้าไปใช้บริการได้อย่างสะดวกใจ และเป็นประโยชน์สนองตอบความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้เพราะไม่ใช่ว่าหน่วยงานทุกหน่วยของชุมชนหนึ่งๆ จะมีความพร้อมและเป็นที่ยอมรับของชาวบ้านเท่าเทียมกัน ถ้าเลือกนำบริการของหน่วยงานที่ชาวบ้านไม่ยอมรับมาบูรณาการเป็นเครือข่ายให้บริการร่วมกับเครือข่ายองค์กรชุมชนอื่นๆ อาจทำให้การให้บริการที่ตั้งใจจะให้ชาวบ้านได้ประโยชน์อาจไม่บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ นอกจากจะต้องแก้ปัญหาและสภาพณ์ของหน่วยงานที่เต็มไปด้วยปัญหานั้นๆ เสียก่อน ประเด็นสำคัญอีกประเด็นหนึ่งคือการให้บริการแบบเบ็ดเสร็จนั้นจะต้องเป็นไปอย่างต่อเนื่อง มีการประสานงานกันระหว่างหน่วยงานอย่างต่อเนื่องซึ่งหมายความว่าหน่วยครอบครัวในชุมชนก็ต้องให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกันด้วย

ข. รูปแบบการสร้างแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

อย่างไรก็ตามความคิดเรื่องการใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการให้บริการแก่ชุมชน ใช้โรงเรียนเป็นศูนย์ประสานบริการจากหน่วยงานอื่นๆ ในชุมชนเพื่อให้บริการในแบบเบ็ดเสร็จตามแนวคิดของ Larson และขณะนั้นมีนักการศึกษาจำนวนมากให้การสนับสนุนอยู่ไม่น้อย ตามแนวคิดนี้โรงเรียน โดยเฉพาะในชนบทถูกมองว่าโดยปกติทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนอยู่แล้ว ด้วยนอกจากจะเป็นสถาบันที่ให้การศึกษาระบบแก่เด็กๆ ในชุมชนแล้วยังเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมทางวัฒนธรรมของคนในชุมชนซึ่งโรงเรียนจัดขึ้นเพื่อให้ประสบการณ์ไม่เฉพาะแก่นักเรียนเท่านั้นแต่ยังหมายถึงการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมเพื่อให้ชาวบ้านทั่วไปได้เข้าร่วมด้วย แต่นักการศึกษาเหล่านี้ก็ยอมรับว่าสถาบันโรงเรียนโดยลำพังไม่อาจทำหน้าที่ศูนย์กลางชุมชนได้อย่างเต็มที่ถ้าไม่ได้รับความร่วมมือสนับสนุนจากหน่วยอื่นๆ ในสังคมไม่ว่าจะเป็นความร่วมมือในการจัดกิจกรรมทางวัฒนธรรมหรือการถ่ายทอดข้อความรู้ที่จำเป็นให้กับนักเรียน ดังนั้นจึงเริ่มมีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับรูปแบบของกระบวนการทำงานร่วมกันแบบแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนขึ้น งานวิจัยเหล่านี้พยายามหาวิธีที่โรงเรียนในชนบทใช้เพื่อสร้างแนวร่วมกับชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่เพื่อจัดประสบการณ์ที่เป็นประโยชน์อย่างแท้จริงแก่นักเรียนในชุมชนและเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนนั้น (Stern, Stone, Hopkins, McMillion, & Crain, ๑๙๕๔/ Spears, Combs, & Bailey, ๑๙๕๐)

Miller (๑๙๕๓) ศึกษาวิจัยที่เกี่ยวกับการสร้างแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และพบว่าผลงานวิจัยเหล่านี้สามารถแบ่งลักษณะการสร้างแนวร่วมได้เป็นสามแบบใหญ่ๆ ซึ่งแต่ละแบบสามารถช่วยเชื่อมต่อช่องว่างระหว่างการทำงานของโรงเรียนและชุมชนได้ รูปแบบทั้งสามมีดังนี้

แบบที่หนึ่งเน้นใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของบริการในชุมชน (School as community center) โรงเรียนจะทำหน้าที่จัดให้ความรู้และทักษะที่จำเป็นแก่ชาวบ้านในลักษณะของการเรียนรู้ตลอดชีวิตพร้อมกับให้บริการอื่นๆ ด้วย (Everson, ๑๙๕๔) ทรัพยากรต่างๆ ที่มีอยู่ในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นพวกสื่อเทคโนโลยี สถานที่หรือบุคลากรถูกนำมาใช้เพื่อสนับสนุนบทบาทนี้ของโรงเรียน จากผลการวิจัยในยุคแรกๆ (๑๙๖๐) พบว่าบริการที่โรงเรียนจัดให้กับชุมชนเน้นเรื่องการศึกษาเด็กก่อนวัยเรียนให้กับชาวบ้านไปจนถึงการเสริมทักษะอ่านออกเขียนได้ให้กับชาวบ้าน (Minzey & LeTarte, ๑๙๖๒) ต่อมาบริการของโรงเรียนขยายไปถึงการสร้างความร่วมมือระหว่างครอบครัวกับโรงเรียนเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพของการศึกษาและประสบการณ์ที่จำเป็นให้นักเรียนอย่างต่อเนื่อง (Stoops & Hull, ๑๙๕๓) ในช่วงนี้ครอบครัวให้การบริการทางสาธารณสุขและการดูแลรักษาฟันของนักเรียน มีการคิดต่อร่วมมือกับหน่วยงานสาธารณสุขเพื่ออบรมให้ความรู้แก่ครู มีการใช้

ทรัพยากรร่วมกันระหว่างหน่วยงานสาธารณสุขกับ โรงเรียนเพื่อให้บริการแก่นักเรียนและชุมชน
อย่างมีประสิทธิภาพ

การสร้างแนวร่วมระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนแบบที่สองเป็นการใช้ชุมชนเป็นสถานที่ให้
ความรู้และประสบการณ์ตรงแก่นักเรียน (Community as curriculum) นักเรียนจะศึกษาชุมชน
ศึกษาความต้องการ ปัญหา สภาพบริบทตลอดจนเอกลักษณ์ของชุมชนที่ตนเป็นส่วนหนึ่งร่วมอยู่
ด้วย เป็นการศึกษาจากคนในชุมชนตามวิธีการรับรู้สภาพชุมชน โดยคนในชุมชนเอง ทั้งนี้เพื่อนำ
ข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาความเป็นไปได้ในการเสริมความเข้มแข็งให้กับชุมชน และเพื่อช่วยกัน
หาทางป้องกันแก้ไขจุดอ่อนที่มีอยู่ในชุมชน Natchtgal, Hass, Paarker, & Brown, (๑๙๘๕)
อธิบายว่าการสร้างแนวร่วมในแบบนี้ทำให้นักเรียนเข้ามามีส่วนร่วมกับวิธีการดำเนินชีวิต รับรู้
สภาพความเป็น ไปของชุมชนอย่างใกล้ชิดซึ่งจะนำไปสู่ความผูกพันกับชุมชนของคนมากขึ้น ตัว
อย่างของการใช้ชุมชนเป็นสถานที่ให้ความรู้และประสบการณ์แก่นักเรียน ได้แก่งานวิจัยโครงการ
Foxfire ซึ่งเป็นโครงการให้การสนับสนุนและจัดอบรมครูเพื่อให้สามารถจัดการเรียนการสอนแบบ
เรียนรู้จากชุมชน งานวิจัยใน โครงการนี้เน้นให้นักเรียนเรียนรู้จักชุมชนของตนเองโดยศึกษา
ประวัติความเป็นมาของชุมชนจากคนในชุมชนโดยตรง นักเรียนเรียนรู้จักการสัมภาษณ์ชาวบ้าน
รู้จักการบันทึกข้อมูลที่ได้นำข้อมูลที่ได้นำมาวิเคราะห์และสังเคราะห์ขึ้นเรียบเรียงเป็นประวัติของ
ชุมชนเพื่อให้คนอื่น ๆ ได้ศึกษาต่อไป (Smith, ๑๙๘๑)

การสร้างแนวร่วมแบบที่สามคือแบบโครงการธุรกิจโรงเรียน (School-based
enterprise) โรงเรียนจะเป็นศูนย์กลางในการสร้างทักษะที่จำเป็นแก่การประกอบธุรกิจชุมชนให้
กับนักเรียน นักเรียนจะเป็นผู้ศึกษาว่าชาวบ้านต้องการบริการอะไรบ้างต่อจากนั้นจะสร้างธุรกิจ
ที่สนองตอบความต้องการนั้นๆ (Stern et.al., ๑๙๘๔) สร้างหลักสูตร REAL (Rural
Entrepreneurship through Action Learning) ขึ้นตามแนวความคิดแบบที่สามนี้ขึ้นโดยให้ความรู้
และทักษะที่จำเป็นแก่นักเรียนจนนักเรียนสามารถก่อตั้งธุรกิจร้านอาหาร ร้านซ่อมรองเท้าและ
ธุรกิจรับเลี้ยงเด็กในชุมชนเพื่อให้บริการแก่ชาวบ้านได้ อย่างไรก็ตามการทำธุรกิจของนักเรียน
ต้องอาศัยเครือข่ายการประสานงานกับหน่วยงานอื่นๆในชุมชนด้วย เช่นหน่วยงาน
สาธารณสุขที่ให้การอบรมเรื่องสุขอนามัยของร้านประกอบธุรกิจร้านอาหาร หน่วยฝึกวิชาชีพที่
ช่วยสนับสนุนเครื่องมือและฝึกทักษะการประกอบธุรกิจซ่อมรองเท้าเป็นต้น

รูปแบบการสร้างแนวร่วมระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนทั้งสามแบบข้างต้นเป็นแนวกิจกรรม
ที่เป็นรูปธรรมในระยะต้นๆที่ทำให้มองเห็นว่าโรงเรียนกับชุมชนสามารถร่วมมือกันทำอะไร
ที่เป็นรูปธรรมและมีทิศทางเดียวกัน ได้บ้างซึ่งถ้าสามารถสร้างแนวร่วมในลักษณะเหล่านี้ได้

อย่างค่อเนื่องกันจริงแล้ว นักวิจัยที่ศึกษาเกี่ยวกับเรื่องนี้มองว่าสามารถทำให้เกิดความเข้มแข็งขึ้น^{๕๗} ในชุมชนได้ ทำให้บทบาทความรับผิดชอบของโรงเรียนและของคนในชุมชนต่อชุมชนของตนเอง เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม มีความร่วมมือกันมากขึ้น มุ่งสู่เป้าหมายที่มีทิศทางร่วมกัน ได้มากขึ้น

นักวิจัยที่ศูนย์ปฏิบัติการทางการศึกษาแห่งภาคพื้นตะวันตกเฉียงเหนือ (Northwest Regional Educational Laboratory-NWREL) ได้นำรูปแบบการสร้างแนวร่วมทั้งสามรูปแบบ เข้าผสมผสานกันเป็นรูปแบบการพัฒนาความสามารถในการมีส่วนร่วมของชุมชน (Community Development Partnership) ซึ่งเป็นรูปแบบที่มุ่งสร้างความสามารถในการพัฒนาชุมชนของชาวบ้าน โดยอาศัยทรัพยากรในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นนักเรียน ครู บุคลากรและอุปกรณ์เครื่องมือเครื่องมืต่าง ๆ ของโรงเรียน รูปแบบนี้เน้นให้นักเรียนเข้าทำงานร่วมกับชาวบ้านในขณะที่พัฒนาความสามารถและทักษะของนักเรียนและบุคลากรในโรงเรียนเพื่อให้สามารถทำงานร่วมกันกับชาวบ้านอย่างมีประสิทธิภาพ

ความแปลกใหม่ของรูปแบบนี้อยู่ที่การให้ความสำคัญต่อวิถีชีวิต ความเชื่อและค่านิยมที่มีอยู่ในชุมชน ชาวบ้านที่ใช้ชีวิตร่วมกันในชุมชนของตนมาเป็นเวลายาวนาน มีวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของตัวเอง มีค่านิยมและวิถีการดำเนินชีวิตที่สืบเนื่องต่อกันมา แสดงให้เห็นว่าต้องเป็นสิ่งที่พวกเขายอมรับและเห็นคุณค่าของสิ่งต่างๆเหล่านี้ ดังนั้น การนำสิ่งแปลกใหม่ ความพยายามในการชี้้นำให้พวกเขากระทำกิจกรรมที่แตกต่างไปจากสิ่งที่พวกเขาให้ความสำคัญคือ ความพยายามเปลี่ยนกระบวนการทำงาน กระบวนการประกอบกิจกรรมที่พวกเขาคุ้นเคยก็อาจไม่เหมาะสมกับพวกเขาและไม่ใช่สิ่งที่พวกเขาต้องการก็ได้ นักวิจัย นักการศึกษาและนักพัฒนาจะต้องปรับเปลี่ยนบทบาทชี้้นำ หรือพยายามทำให้วิถีชีวิตของชาวบ้านเปลี่ยนไปในทิศทางที่ตนต้องการ ในทางตรงกันข้ามต้องพยายามศึกษาทำความเข้าใจให้ได้ว่าองค์ประกอบอะไรที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้านที่ผูกพันชาวบ้านไว้ด้วยกัน อะไรทำให้ชาวบ้านเหล่านี้อยู่รวมกันเป็นปึกแผ่นมีความเข้มแข็งอย่างที่เป็นอยู่ และอะไรเป็นตัวแปรที่เป็นอุปสรรคทำให้ความเป็นปึกแผ่นนั้นเสื่อมสลายลง และทำอย่างไรจึงจะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้มากขึ้น ข้อมูลเหล่านี้จะทำให้ให้นักวิจัยตระหนักถึงความสำคัญของบทบาทที่แท้จริงของการเป็นนักวิจัยชุมชนเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน เป็นแรงผลักดันที่จะศึกษาค้นคว้าวิธีที่จะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนอย่างแท้จริงต่อไป

งานวิจัยตามรูปแบบพัฒนาความสามารถในการมีส่วนร่วมของชุมชนนี้ Flora & Flora (1993) วิเคราะห์ว่าไม่ได้มีเป้าหมายที่ความร่วมมือของชุมชนเพื่อการเติบโตทางเศรษฐกิจของชุมชนมากนัก เป้าหมายที่สำคัญที่สุดคือการทำให้ชาวบ้านสามารถพึ่งตนเองได้และพัฒนาหมู่บ้าน

แบบยั่งยืนเป็น ดังนั้นชาวบ้านจึงต้องสามารถสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านของตน ต้องร่วมกันทำกิจกรรมแนวรุกเพื่อสร้างเครือข่ายหน่วยสังคมภายในชุมชนและดึงศักยภาพของเครือข่ายทางสังคมมาใช้ให้บรรลุวิสัยทัศน์ที่วางไว้ งานวิจัยที่ได้นำรูปแบบดังกล่าวไปทดลองใช้ในชุมชนสามแห่งรายงานข้อค้นพบว่า โรงเรียนเป็นหน่วยสังคมหน่วยหนึ่งที่สามารถช่วยพัฒนาความสามารถในการมีส่วนร่วมของชุมชนได้ ชุมชนทั้งสามแห่งรายงานว่าใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในโรงเรียนเป็นต้นว่าวัสดุอุปกรณ์ สถานที่จัดประชุม ตลอดจนบุคลากรเพื่อสร้างโครงการสำคัญที่สนองตอบต่อปัญหาและความต้องการของชุมชน ครู ผู้บริหาร บุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียนและชาวบ้านร่วมกันสร้างโครงการเหล่านี้ ช่วยกันทำงานในบทบาทที่เท่าเทียมกันเพื่อประโยชน์ของชุมชน อย่างไรก็ตามคุณภาพของโครงการ และการใช้ทรัพยากรโรงเรียนของแต่ละชุมชนมีไม่เท่ากัน แตกต่างกันไปตามสภาพบริบทของแต่ละชุมชน และแม้ว่างานวิจัยทั้งสามฉบับรายงานการเปลี่ยนแปลงสำคัญที่เกิดขึ้นในชุมชนอันเป็นผลสืบเนื่องมาจากการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับโรงเรียน ปรากฏว่ามีเพียงงานวิจัยเดียวที่รายงานว่าชาวบ้านตกลงใจสานต่อโครงการในลักษณะเดียวกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

การศึกษางานวิจัยทั้งสามฉบับตลอดจนการวิเคราะห์ผลการวิจัยทั้งหมดทำให้มองเห็นได้ชัดว่าการมีองค์ประกอบหลายอย่างที่จำเป็นต่อความสามารถในการเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ส่งผลกระทบต่อนำให้เกิดโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้ องค์ประกอบแรกคือชุมชนเองจะต้องมีความเข้มแข็งในตัวเองเป็นทุนเดิมอยู่บ้างซึ่งหมายความว่าชุมชนนั้นจะต้องมีเครือข่ายทางสังคมที่มีความสัมพันธ์กันดีพอสมควร มีบริบททางเศรษฐกิจและมีทุนทางสังคมที่เป็นทรัพยากรบุคคลที่สามารถสนับสนุนการดำเนินโครงการร่วมมืออยู่บ้าง องค์ประกอบที่สองคือโครงการหรือหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นในโรงเรียนจะต้องมีทิศทางเดียวกันกับโครงการหรือกิจกรรมที่คนในชุมชนให้ความสำคัญอยู่ เป็นวิถีการดำเนินชีวิตจริงของชาวบ้าน ชาวบ้านมีแนวโน้มจะให้การสนับสนุนให้ความร่วมมืออย่างเต็มที่ถ้าโครงการที่โรงเรียนทำอยู่นั้นมุ่งให้ความสำคัญต่อสิ่งเดียวกับที่ชุมชนกำลังทำอยู่ องค์ประกอบที่สามคือโครงการหรือหลักสูตรที่โรงเรียนกำลังทำอยู่ร่วมกับชุมชนมีลักษณะที่ต่อเนื่อง ขยายทำเป็นโครงการระยะยาวได้ซึ่งลักษณะนี้ทำให้โรงเรียนและชุมชนตระหนักถึงความสำคัญของการเป็นแนวร่วมที่ต่อเนื่องตามไปด้วย ผลที่เกิดขึ้นมาคือโครงการเหล่านี้สามารถเปลี่ยนแปลงบทบาทของโรงเรียนได้ จากสถาบันที่ทำงานแยกจากชุมชน มีวิสัยทัศน์และทิศทางที่แตกต่างจากชุมชนไปเป็นสถาบันที่เป็นส่วนหนึ่งของชุมชน ต้องทำงานประสานกับชุมชนอย่างใกล้ชิดและจริงจัง ที่สำคัญคือเปลี่ยนบทบาทจากการเป็นหน่วยที่ดึงทรัพยากรจากชุมชนเข้าสู่โรงเรียนไปเป็นหน่วยหนึ่งของชุมชนที่ใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน และในทำนองเดียวกันก็สามารถเปลี่ยนแปลงสถานภาพของชาวบ้านจากบทบาทผู้ให้การสนับสนุนโครงการของโรงเรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นโครงการที่ไม่ได้สนองตอบ

ความต้องการที่แท้จริงของชุมชน ไปเป็นบทบาทผู้กำหนดเป้าหมาย ออกแบบลักษณะ โครงสร้าง
และควบคุมประเมินการดำเนินงานของโครงการหรือหลักสูตรร่วมกับโรงเรียน

นักวิจัยชุมชนชนบทหลายคนอาทิเช่น Hobb (๑๙๕๑); Miller (๑๙๕๑) (๑๙๘๕) ; และ
Spears, Combs, & Bailey (๑๙๕๐) เสนอแนวคิดตรงกันว่า การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่น
นั้นเกิดขึ้นได้โดยการสร้างเครือข่ายอย่างต่อเนื่องระหว่างโรงเรียนกับชุมชนท้องถิ่น ทั้งยังมองด้วย
ว่าในการสร้างเครือข่ายเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนนั้นชุมชนท้องถิ่นจะต้องเป็นหลักไม่ใช่
โรงเรียน โรงเรียนในชนบทได้รับการกำหนดบทบาทให้เป็นศูนย์กลางของการจัดการศึกษาขั้น
พื้นฐานให้กับเยาวชนในขณะที่มีหน้าที่เป็นศูนย์รวมการให้บริการและจัดกิจกรรมทางสังคมอื่นๆ
แก่ชุมชนไม่ว่าจะเป็นเรื่องกีฬา วัฒนธรรม คนตรี แต่ไม่ได้ถูกสร้างมาให้มีบทบาทเป็นผู้สร้าง
ความเข้มแข็งให้กับชุมชนชนบท

ส่วน Stern, (๑๙๕๔) และ มองว่าโรงเรียนสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้
แต่ต้องทำงานเป็นแนวร่วมกับชุมชนอย่างใกล้ชิดและ โรงเรียนต้องปรับเปลี่ยน โครงสร้างหลาย
อย่างเพื่อทำบทบาททั้งเป็นผู้ให้ประสบการณ์ทางด้านวิชาการแก่นักเรียนในขณะที่มุ่งเป้าไปที่การ
พัฒนาชุมชน ในเมืองบรอดคัสในมลรัฐมอนตানা (Broadus, Montana) ได้ทดลองโครงการ
แนวร่วมระหว่าง โรงเรียนกับชุมชน โดยให้นักเรียนได้ร่วมทำงานกับชาวบ้านเพื่อคืนสภาพแวดล้อม
ที่สวยงามให้กับชุมชน นักเรียนมีโอกาสเข้าร่วมวางแผนทำงาน กำหนดเป้าหมายของโครงการ
และรับผิดชอบดำเนินงานร่วมกับชาวบ้านที่มีอาชีพก่อสร้าง นักออกแบบสิ่งแวดล้อม และวิศวกร
ตั้งแต่เริ่มโครงการจนกระทั่งเขียนรายงานสรุปผลที่ได้จากโครงการ Miller, ติดตามการทำงาน
ของนักเรียนในโครงการลักษณะคล้ายคลึงกับโครงการข้างต้นอีกโครงการหนึ่งในเมืองซาโค มลรัฐ
มอนตানাเช่นเดียวกัน (Saco, Montana) คือโครงการสร้างศูนย์สันตนาการสำหรับเยาวชนให้กับ
ชุมชน เป้าหมายคือการทำห้องเรียนห้องหนึ่งในโรงเรียนให้เป็นศูนย์สันตนาการสำหรับให้เยาวชน
ทั่วไปในชุมชนได้เข้ามาใช้บริการ ซึ่งในการปรับปรุงและตกแต่งศูนย์ดังกล่าวนักเรียนต้องทำงาน
ร่วมกับหน่วยงานจำนวนมาก ต้องตั้งคณะกรรมการเฉพาะกิจขึ้นมาหลายชุดอาทิเช่นกรรมการ
การเงินทำหน้าที่หารายได้และควบคุมการใช้จ่าย กรรมการที่ปรึกษาที่ช่วยเขียนแบบ โดยใช้
โปรแกรมคอมพิวเตอร์ช่วย กรรมการตกแต่งภายในเพื่อทำให้สภาพภายในศูนย์มีความสะดวกและ
ความพร้อมสำหรับการใช้งานอย่างแท้จริง (Miller, ๑๙๕๕) รายงานไว้ในงานของเขาว่านักเรียนที่
เข้าร่วมโครงการได้รับประโยชน์มาก พวกเขาเรียนรู้จักการทำงานตามวิถีของคนในชุมชนซึ่งเป็น
คนที่พวกเขาจะต้องได้พบและทำงานด้วยต่อไปในวันข้างหน้า มีโอกาสได้ทดสอบความรู้และ
ทักษะการทำงานที่ได้เรียนจากโรงเรียนพร้อมกันนั้นก็สามารถตรวจสอบความสนใจและความถนัด
ในการทำงานต่างๆของพวกเขา Miller พบว่านักเรียนเหล่านี้หลายคนได้งานช่วงปิดภาคเรียนจาก

ชาวบ้านที่เขาทำงานด้วยในโครงการอันเป็นผลมาจากความคุ้นเคยและเห็นผี มีการทำงานกันมาตั้งแต่ได้ทำโครงการร่วมกัน ส่วนชุมชนเองก็ได้รับประโยชน์จากการทำงานร่วมกับนักเรียน สามารถหยาดพานักงานบริษัทหรือพนักงานร้านค้าในอนาคตไว้ทำงานด้วย และชุมชนเองก็ได้ศูนย์ สันทนาการ ไว้ให้เยาวชนทุกคนได้ใช้ Miller (๑๙๙๕) รายงานต่อด้วยว่า โครงการทำนองนี้ได้รับการยอมรับจากชุมชนเป็นอย่างดีและมีการทำโครงการประสานระหว่างโรงเรียนกับชุมชนขึ้นอย่างต่อเนื่องอีกหลายโครงการด้วยกัน ซึ่งนับว่าเป็นการแก้ปัญหาต่างคนต่างอยู่ระหว่างโรงเรียนฝ่ายหนึ่งกับชุมชนอีกฝ่ายหนึ่ง Miller มองว่าการทำโครงการร่วมกันเช่นนี้นอกจากจะทำให้ นักเรียนทุกคนมีโอกาสทำงานกับชุมชนแล้วยังทำให้นักเรียนรู้จักชุมชนของตนดีขึ้น มีความรู้ลึก ร่วมเป็นเจ้าของตั้งแต่ต้นซึ่งจะเป็นผลดีต่อชุมชนในระยะยาวต่อไป

จากตัวอย่างข้างต้นที่ Broadus และ Soco ทำให้เห็นชัดเจนว่า โรงเรียนสามารถทำงานร่วมกับชุมชนในลักษณะเป็นแนวร่วมกัน มีการสร้างโครงการที่เป็นประโยชน์แก่นักเรียนในขณะที่ช่วยพัฒนาชุมชนได้อย่างแท้จริง นั่นคือครู ผู้บริหารโรงเรียนและชุมชนต้องทำงานวางแผนร่วมกัน ใช้ปัญหาหรือกรณีในชุมชนเป็นเป้าหมายในการศึกษา ใช้ชุมชนเป็นสถานที่เรียนรู้ของนักเรียน ในการเรียนการสอนแบบนี้ครู นักเรียนและชุมชนต้องทำงานร่วมกันโดยตลอด ไม่ใช่ลักษณะของการเรียนการสอนที่มีครูกับนักเรียนเป็นศูนย์กลางและมีชาวบ้านเพียงบางคนเข้ามาช่วยสอน ช่วยให้ความรู้ บางเรื่องอย่างที่ปฏิบัติกัน

ค. ลักษณะความสัมพันธ์แบบเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน: การสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

โรงเรียนสามารถสร้างความสัมพันธ์แบบเป็นแนวร่วมกับชุมชนได้สามแบบใหญ่ๆดังได้กล่าวมาแล้วข้างต้นซึ่งไม่ว่าจะเป็นแบบใดสามารถทำให้กรอบที่กันทำให้โรงเรียนเป็นเพียงสถาบัน ให้การศึกษาแก่นักเรียนเพียงแห่งเดียวสลายตัวลงเปิด โอกาสให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทให้ ประสบการณ์การเรียนรู้แก่เยาวชนของตนร่วมกับสถาบัน โรงเรียนได้

ความสัมพันธ์แบบที่หนึ่งเน้นให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน (School as Community Center) ด้วยเหตุที่โรงเรียนมีครูและนักวิชาการที่มีความรู้จำนวนมากเป็นบุคลากรอยู่ แล้วจึงสามารถทำหน้าที่เป็นแหล่งบริการข้อมูลด้านวิชาการให้แก่ชุมชน โดยเฉพาะข้อมูลเกี่ยวกับ ความก้าวหน้าด้านวิชาชีพต่างๆ ทั้งยังเป็นแหล่งที่มีเครื่องมือทางเทคโนโลยีที่ทันสมัยรวมอยู่ มี สถานที่กว้างขวางพอรองรับคนจำนวนมากได้ดังนั้นจึงสามารถให้บริการด้านการจัดอบรมต่างๆให้ กับชาวบ้านได้ จากงานวิจัยของ Minzey LeTarte, (1972) พบว่าความสัมพันธ์ของโรงเรียนกับ ชุมชนส่วนใหญ่ในช่วงนั้นจะเป็นความสัมพันธ์แบบการให้บริการให้ความรู้ด้านการอ่านออก

เช่นได้เพิ่มเติมให้ชาวบ้าน และการช่วยรับเลี้ยงเด็กอ่อนให้ ปัจจุบันบริการที่โรงเรียนจัดให้ ๖๓
ชุมชนเป็นบริการด้านสังคมและครอบครัว โดยครูจะทำหน้าที่เป็นสื่อกลางประสานให้ผู้ปกครอง
กับบุคลากรได้หันหน้าเข้าทำความเข้าใจกัน นอกจากนี้ยังเอื้อให้หน่วยงานอื่นๆ ในชุมชนได้เข้ามา
ใช้สถานที่ของ โรงเรียนและอุปกรณ์ที่ โรงเรียนมีอยู่เพื่อให้บริการแก่ชุมชน เช่นการให้หน่วย
สาธารณสุขเข้ามาตั้งหน่วยตรวจสุขภาพให้กับชาวบ้าน จัดให้หน่วยบรรเทาสาธารณภัยเข้ามา
อบรมให้กับชาวบ้าน เป็นต้น

ความสัมพันธ์แบบที่สองเน้นให้ชุมชนเป็นแหล่งความรู้ (Community as Curriculum)
นักเรียนมีโอกาสเรียนรู้จักชุมชนของคนในหลายๆด้าน เริ่มจากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับชุมชน
ศึกษาโดยการออกสัมภาษณ์ชาวบ้านว่าชุมชนต้องการพัฒนาในด้านใดบ้าง มีสภาพภูมิประเทศ
สภาพเศรษฐกิจอย่างไร มีประวัติความเป็นมาอย่างไร นักเรียนสามารถเรียนรู้โดยใช้การสำรวจ
ภาคสนาม ถ่ายภาพสถานที่ต่างๆในชุมชนเพื่อนำมาศึกษา วิเคราะห์และเขียนรายงานสรุป
(Nachtiga,Hass,Parker &Brown,๑๙๘๕) ซึ่งการเรียนรู้จากประสบการณ์ตรงเหล่านี้สามารถช่วย
ให้นักเรียนเข้าใจชุมชนได้ดียิ่งขึ้น เกิดความผูกพันกับชุมชนของตน สถาบันทุนวิจัย Foxfire ได้ให้
การสนับสนุนงานวิจัยหลายฉบับที่เน้นการใช้ชุมชนเป็นแหล่งความรู้และสนับสนุนให้ครูสร้าง
เครือข่ายการเรียนรู้ในชุมชนอย่างกว้างขวาง สนับสนุนให้นักเรียนศึกษาประวัติความเป็นมาและ
วัฒนธรรมในชุมชน โดยเข้าสัมผัส โดยตรงกับวิถีชีวิตในชุมชน ไม่ใช่เรียนจากครูหรือจากหนังสือ
เท่านั้น ในงานวิจัยที่ชุมชน Broadus, Montana นักเรียนเรียนรู้วิถีสัมภาษณ์ชาวบ้าน ศึกษาค้นคว้า
เอกสารชั้นต้นเกี่ยวกับชุมชนจากห้องสมุดและจากการบอกเล่าจากผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ เป็นประวัติ
ศาสตร์ชุมชนที่รวบรวมและเขียนขึ้น โดยคนในชุมชนเอง มีการร่วมกันวิเคราะห์และสังเคราะห์
ข้อมูลทางประวัติศาสตร์ร่วมกันระหว่างนักเรียนกับชุมชนภายใต้ความร่วมมือของนักวิชาการทาง
ประวัติศาสตร์

วิธีที่สามเน้นให้โรงเรียนเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์ธุรกิจชุมชน (School-based
Enterprise,SBE) แนวคิดแบบที่สามเน้นการสร้างทักษะทางธุรกิจ (ด้านบริการ) ซึ่งเป็นบริการที่
ชาวบ้านต้องการให้กับนักเรียน นักเรียนจะต้องศึกษาและระบุว่าชุมชนต้องการบริการอะไรบ้าง
และจะต้องสร้างธุรกิจนั้นขึ้นสนองตอบความต้องการและความจำเป็นของชาวบ้าน Sher และ
DeLargy ได้สร้างหลักสูตรธุรกิจชุมชนซึ่งเรียกว่า REAL (Rural Entrepreneurship through
Action Learning) ขึ้นมาช่วยให้นักเรียนจัดตั้งธุรกิจซ่อมรองเท้า ทำอาหารพื้นเมืองแบบโบราณ
และจัดฝึกนักเรียนเข้ารับงานที่หาชาวบ้านที่มีทักษะนั้นๆลำบาก หลักสูตรที่สร้างขึ้นนี้เป็น
หลักสูตรที่ทั้งให้ความรู้เกี่ยวกับเรื่องต่างๆ ฝึกทักษะที่จำเป็นให้ จัดหาทุนสนับสนุนตลอดจนสร้าง
เครือข่ายประสานงานกับชุมชนหาลูกค้าให้ หมายถึงว่าช่วยให้การสนับสนุนนักเรียนเรียนรู้จัก

วิธีการทำงานในชุมชนและช่วยให้ชุมชนได้รู้จักนักเรียน สามารถใช้บริการจากความรู้และทักษะ
ของนักเรียนได้ (Stem, Stone, Hopkins, McMillion & Crain, ๑๕๕๔) แม้ว่าทั้งสามวิธีที่กล่าวข้าง
ต้นช่วยให้มองเห็นว่าโรงเรียนกับชุมชนสามารถทำงานร่วมกัน โดยที่โรงเรียนทำหน้าที่เป็นแหล่ง
ข้อมูลความรู้ในขณะที่ช่วยให้ชุมชนได้รับประโยชน์ด้วยได้ ซึ่งความสัมพันธ์แบบทุกฝ่ายได้รับ
ประโยชน์เช่นนี้ถ้ากระทำต่อเนื่องสามารถทำให้นักเรียนมีความเข้าใจชุมชนของตนและที่สำคัญคือ
มีความรับผิดชอบต่อการทำหน้าที่สมาชิกได้ดียิ่งขึ้น แต่มีปัญหาที่โรงเรียนต้องปรับเปลี่ยนบทบาท
เดิมที่เน้นการเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้ทุกอย่าง ใช้วิธีการเรียนการสอนแบบให้ครูและตำราเป็น
ศูนย์กลางลง การปรับเปลี่ยนบทบาทที่ยืดหยุ่นและกระทำต่อกันมานับศตวรรษเช่นนี้เป็นเรื่อง
ยากมากทั้งในระดับผู้ปฏิบัติที่เป็นครู นักเรียนหรือแม้แต่ชาวบ้านทั่วไป และยังคงมีความลำบาก
มากขึ้นถ้าไม่ได้รับการสนับสนุนจากระดับนโยบายส่วนกลาง ไม่มีระบบที่เอื้อ สนับสนุนทำให้
การปรับเปลี่ยนบทบาทดังกล่าวเกิดขึ้นอย่างแท้จริงและอย่างต่อเนื่องพอ

นักวิจัยจากศูนย์วิจัย NWREL ได้นำการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนทั้ง
สามแบบคือแบบโรงเรียนเป็นศูนย์กลางของชุมชน ชุมชนเป็นแหล่งความรู้และโรงเรียนเป็นแหล่ง
ฝึกประสบการณ์ ภารกิจชุมชนมาทำการวิจัยและได้เสนอข้อคิดและประสบการณ์จากการวิจัยที่
น่าสนใจไว้หลายประการด้วยกัน สิ่งที่สำคัญที่สุดคือนักวิจัยทั้งหมดได้สรุปปัจจัยที่ทำให้งานที่เกิด
ขึ้นจากความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีส่วนสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนไว้ดังนี้

๑. ปัจจัยที่หนึ่งคือนักเรียนต้องได้รับการยอมรับจากชุมชนในฐานะเป็นหน่วยของสังคม
ที่ช่วยสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนต่อไป การสร้างความสัมพันธ์ทั้งสามแบบต้องเน้นนักเรียน
ในฐานะปัจจัยสำคัญในการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ต้องจัดเวลาเรียนและกิจกรรมต่างๆ ให้
มีความยืดหยุ่นมากพอเพื่อให้นักเรียน ได้มีโอกาสเรียนรู้จากการทำงานร่วมกับชุมชนอย่างเต็มที่
ชาวบ้านต้องตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันถ่ายทอดประสบการณ์ต่างๆ
ให้นักเรียน และกิจกรรมต่างๆที่จัดขึ้นต้องสามารถเอื้อให้นักเรียนทุกระดับชั้นเข้าร่วมได้

๒. ปัจจัยที่สองคือเปิด โอกาสและสนับสนุนให้ชาวบ้านทุกคน หลากหลายอาชีพและ
หลายหน่วยงานมากที่สุดเท่าที่จะทำได้มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตรหรือ โครงการระดับท้องถิ่น
ทุกขั้นตอนตั้งแต่ขั้นวางแผน ออกแบบ การนำหลักสูตรที่ได้ไปใช้ จนถึงการประเมินผลและ
ปรับปรุงหลักสูตร โดยให้เป็นแนวร่วมกับครู ผู้เชี่ยวชาญและนักเรียน คนในชุมชนทั้งหมดต้องได้
รับข้อมูลและความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับ โครงการที่ โรงเรียนกำลังกระทำร่วมกับชุมชนเป็นระยะๆ
เพื่อให้การสนับสนุนได้

๓. ปัจจัยที่สามคือชาวบ้านสามารถระบุศักยภาพของชุมชนและแหล่งทรัพยากรในท้องถิ่นซึ่งสามารถช่วยผลักดันให้โครงการที่กำลังทำอยู่มีแนวโน้มประสบความสำเร็จได้ ต้องสามารถบอกได้ว่าชุมชนนั้นมีทรัพยากรอะไรเป็นทุนอยู่แล้ว คุณภาพของ นักเรียน, คุณภาพของครู, ทรัพยากรบุคคลอื่นๆ, ทุนทรัพย์, ชาวบ้านที่ริเริ่ม โครงการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับจังหวัด, เครื่องมือสื่อสารคมนาคมที่ทันสมัย, ชื่อเสียงที่เป็นที่รู้จักของชุมชน, ตลอดจนความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก

๔. คนในชุมชนมีวิสัยทัศน์เกี่ยวกับเป้าหมายการพัฒนาชุมชนร่วมกัน แม้ว่าคนในชุมชนอาจจะมีความเห็นแตกต่างกันในเรื่องกระบวนการที่จะนำไปสู่เป้าหมายนั้น มีคนหลากหลายอุดมการณ์จากหลายสาขาอาชีพแต่วิสัยทัศน์ที่ไปในทิศทางเดียวกันจะช่วยประสานทำให้คนเหล่านี้หันมาเป็นแนวร่วมทำงานร่วมกันได้ ที่สำคัญคือโรงเรียนกับชุมชนจะต้องมีวิสัยทัศน์ที่ตรงกัน ครูและนักเรียนต้องเข้าใจวิสัยทัศน์ร่วมกันและมีการประเมินว่าวิสัยทัศน์ที่มีนั้นเป็นวิสัยทัศน์ที่เหมาะสมกับสถานการณ์นั้นๆหรือยัง หรือควรจะต้องมีการปรับเปลี่ยนเมื่อบริบทในชุมชนเปลี่ยนแปลงไป

๕. ปัจจัยที่สำคัญเป็นลำดับที่ห้าคือการมีโครงสร้างระบบจัดการที่มีคุณภาพ กิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นในกระบวนการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนต้องเป็นกิจกรรมที่มีความต่อเนื่องและสอดคล้องกันอย่างเป็นระบบซึ่งต้องอาศัยตัวกลางที่ทำหน้าที่ประสานกิจกรรมต่างๆที่มีความหลากหลายและทำโดยคนหลายๆฝ่ายเข้าด้วยกัน ตัวกลางที่ทำหน้าที่ประสานงานจะต้องสามารถช่วยสร้างวิสัยทัศน์ ช่วยให้ชาวบ้านตระหนักถึงศักยภาพและแหล่งทรัพยากรที่ตนมีอยู่ชัดเจนขึ้น ช่วยทำให้เห็นความต้องการ เห็นปัญหาและเห็นจุดหมายปลายทางร่วมกัน นอกจากนี้ยังต้องสร้างช่องทางที่ทำให้ชาวบ้านทุกๆฝ่ายที่เกี่ยวข้องสามารถสร้างงานที่ตนถนัดซึ่งจะสานกันขึ้นมาเป็นโครงการพัฒนาชุมชนทั้งหมดได้ ตัวกลางที่สามารถทำหน้าที่ดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพมักเป็นผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกที่ได้รับการว่าจ้างให้มาทำหน้าที่นี้โดยตรง

๖. ความสามารถในการทำงานร่วมกัน ประสานงานกันของโรงเรียนและคนในชุมชนและระหว่างคนกลุ่มต่างๆในชุมชนเพื่อความสำเร็จของโครงการพัฒนาชุมชนเป็นปัจจัยสำคัญประการต่อมา บรรยากาศในการทำงานร่วมกันตลอดจนสถานที่ที่เอื้อต่อการประชุม พบปะหารือกันระหว่างกลุ่มคนในชุมชนเป็นสิ่งจำเป็นไม่น้อยทั้งโรงเรียนและชาวบ้านจะต้องสามารถพูดคุยกันได้ อย่างเปิดเผย มีความจริงใจที่จะช่วยแก้ไขปัญหาร่วมกัน

๗. ความสามารถในการเผชิญหน้ากับความจริง ไม่ว่าจะเป็ความจริงในเชิงบวกหรือลบ

เกี่ยวกับสถานการณ์ที่กำลังเกิดขึ้นกับชุมชนขณะนั้น ครูและชาวบ้านจะต้องสามารถตระหนักถึง ความแตกต่างทางพื้นฐานความพร้อมของนักเรียนในอันที่จะเผชิญกับความเป็นจริงในสังคมต่อไป ต้องตระหนักถึงความสามารถและศักยภาพของชุมชนซึ่งหมายถึง โรงเรียนในฐานะหน่วยหนึ่งของ ชุมชนในการช่วยให้นักเรียนมีความพร้อมในฐานะสมาชิกที่มีคุณภาพคนหนึ่งของสังคม

๘. ครูและคนในชุมชนจะต้องสามารถระบุได้ว่ามีใครบ้างในชุมชนที่สามารถผลักดันให้ ชุมชนพัฒนาต่อไปได้ ใครบ้างที่น่าจะทำงานร่วมกันเป็นทีมเพื่อนำคนในชุมชนให้ก้าวไปสู่ เป้าหมายที่วางไว้ได้

๙. จะต้องมีการบินที่พร้อมกับการประชาสัมพันธ์โครงการที่ชุมชนร่วมแรงร่วมใจกันทำ และที่ทำงานร่วมกับ โรงเรียนแล้วบรรลุเป้าหมายสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนซึ่ง ผลสำเร็จที่เกิดขึ้นเป็นแรงจูงใจ และเป็นกำลังใจให้คนในชุมชนทำงานร่วมกันในลักษณะนี้ต่อไป

๑๐. ครูและชาวบ้านต้องให้การยอมรับ ให้เกียรติความเห็นของสมาชิกที่เข้าเป็นแนวร่วม ในโครงการด้วยกัน ต้องให้โอกาสทุกคน โดยเฉพาะชาวบ้านแสดงความคิดเห็นอย่างทั่วถึงและใน ขณะเดียวกันก็ต้องนำข้อเสนอต่างๆ ไปทดลองใช้ด้วยซึ่งกระบวนการเช่นนี้ช่วยพัฒนาทุกคนให้ เข้าใจว่าการทำงานทุกอย่างมิได้ทั้งความล้มเหลวและ ความสำเร็จ บทเรียนที่สำคัญคือให้ชาวบ้าน กล้าที่จะเสนอความคิดเห็นเพื่อนำไปสู่การปฏิบัติและรับผิดชอบต่อผลสืบเนื่องจากการกระทำนั้นๆ ถ้าไม่แน่ใจในข้อเสนอคงต้องทดลองทำในสเกลเล็กๆก่อน

นักวิจัยกลุ่มนี้เสนอผลการวิจัยเพิ่มเติมเกี่ยวกับการทำงานร่วมกันระหว่าง โรงเรียนกับ ชุมชน ผลการวิจัยพบว่า

๑. ตัวกลางที่เป็นผู้เชี่ยวชาญที่เข้ามาทำงานร่วมกับครู ประสานการทำงานระหว่างคนใน ชุมชนด้วยกัน ตลอดจนสร้างเครือข่ายระหว่างหน่วยงานต่างๆ ในชุมชนกับ โรงเรียนนั้นควรเป็น ผู้สนับสนุนและช่วยชุมชนมากกว่าที่จะทำตัวแทรกแซง ชี้นำ ใช้อิทธิพลบังคับหรือลงมือทำ โครงการนั้นเสียเองแล้วปรับให้ชาวบ้านและครูเป็นผู้ช่วย

๒. การมีพลังสนับสนุนจากชาวบ้านซึ่งเป็นพลังคนส่วนใหญ่ในชุมชนและมีความ หลากหลายกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องอาชีพหรือระดับการศึกษาและความพร้อมทางเศรษฐกิจทำให้ โครงการที่สร้างขึ้นสามารถให้ฐานประสบการณ์ที่หลากหลายแก่นักเรียน ไปด้วย

๓. ช่องว่างที่เกิดระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนสามารถทำให้หมดไปได้โดย

๓.๑ เชื่อมหลักสูตรท้องถิ่นเข้ากับกิจกรรมพัฒนาชุมชนที่กำลังกระทำอยู่ในชุมชน

๓.๒ ให้การสนับสนุนครูโดยจัดเวลาและทรัพยากรที่จำเป็นต่อการเชื่อมหลักสูตรท้องถิ่นเข้ากับกิจกรรมที่มีเป้าหมายชัดเจนในชุมชน

๓.๓ ให้การยอมรับครูที่บูรณาการกิจกรรมสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเข้ากับกิจกรรมการเรียนการสอนในห้องเรียน

๓.๔ ประชาสัมพันธ์ความสำเร็จของโครงการในแต่ละขั้นตอน การทำให้คนทำงานเห็นความสำเร็จของโครงการแม้ในระยะสั้นๆทำให้เกิดกำลังใจทำงานชั้นยากๆต่อไป อาทิเช่นมีชาวบ้านและครูมาร่วมประชุมกันจำนวนมากเป็นที่น่าพอใจ ครูที่รับผิดชอบในการเขียนโครงร่างหลักสูตรทำงานเสร็จแล้ว ฯลฯ

ผลการวิจัยข้างต้นเน้นให้ความสำคัญต่อตัวกลางภายนอกที่ประสานความสัมพันธ์แบบเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน อย่างไรก็ตามไม่ใช่ว่าการมีตัวกลางภายนอกที่เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นนักวิจัยจะทำให้การเป็นแนวร่วมง่ายขึ้นโดยอัตโนมัติแต่อย่างไร ผู้ที่จะทำหน้าที่เป็นตัวกลางภายนอกจำนวนมากประสบความสำเร็จในการปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวซึ่งหัวข้อต่อไปเป็นการรวบรวมข้อมูลและผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ และอุปสรรคตลอดจนวิธีการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นกับตัวกลางประสานความสัมพันธ์ในแบบเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ง. บทบาทของนักวิจัยภายนอกในฐานะตัวกลางสร้างความสัมพันธ์แบบแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ประสบการณ์การทำงานในฐานะแนวร่วมระหว่างทีมนักวิจัยจากมหาวิทยาลัย ๓ คนกับครูในโรงเรียนท้องถิ่น ๖ คนของทีมนักวิจัยจากมหาวิทยาลัย University of South Australia ช่วงต้นปี ๑๙๙๑ ที่มีวัตถุประสงค์ให้นักวิจัยจากมหาวิทยาลัยช่วยสนับสนุนกระบวนการทำวิจัยและสร้างความแข็งแกร่งทางวิชาการให้กับครูในโรงเรียน ในขณะที่เดียวกันก็ทำให้คณะนักวิจัยศึกษากระบวนการทำงานและอุปสรรคที่ขัดขวางการดำเนินงานไปด้วยนั้น พบว่านอกจากปัญหาความไม่พร้อมทางด้านวิชาการและการวิจัยของครูแล้วยังมีปัญหาคติความเครียดทางอารมณ์ของครูที่ทำงานร่วมกับนักวิจัยอีกด้วย ความเครียดนี้เกิดจากความแตกต่างระหว่างสถานภาพและระบบการทำงานของนักวิจัยกับครู ความแตกต่างของจุดหมายปลายทางของงานที่กำลังทำร่วมกัน ไปจนถึงความกังวลและไม่ไว้วางใจซึ่งกันและกัน Hargreaves (๑๙๙๑) อธิบายว่างานวิจัยส่วนใหญ่ที่ศึกษากระบวนการทำงานระหว่างนักวิจัยภายนอกกับครูในโรงเรียนท้องถิ่นมักจะทำให้ความสำคัญกับปัจจัยพวกภาวะผู้นำของนักวิจัย กระบวนการพัฒนาครูในรูปแบบต่างๆ ระบบการบริหารจัดการที่เอื้อต่อ

การทำงานร่วมกันระหว่างครูกับครูหรือระหว่างครูกับนักวิจัยและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการการทำงานร่วมกันซึ่งเป็นตัวแปรประเภทเหตุผลและหลักการที่ควรจะเป็น ที่จริงแล้วสิ่งที่เป็นตัวแปรสำคัญที่นักวิจัยต้องศึกษาเป็นเรื่องของความสามารถในการแสดงอารมณ์และควบคุมอารมณ์ของผู้ที่ทำงานร่วมกันนั่นคือ Hargreaves แนะนำว่านักวิจัยต้องศึกษาตัวแปรที่เป็นเรื่องธรรมชาติและอารมณ์ของคนซึ่งไม่ได้เป็นไปตามเหตุผลหรือหลักการทางวิทยาศาสตร์ประกอบด้วย ซึ่งเรื่องนี้ตรงกับที่ Goleman (๑๙๙๕) ได้เสนอแนะไว้เช่นกัน ดังนั้นงานวิจัยในระยะนี้จึงเป็นเรื่องของการให้ความสำคัญกับตัวแปรเกี่ยวกับธรรมชาติและปฏิกิริยาของครูและนักวิจัยภายนอกในระหว่างการทำงานเป็นแนวร่วมด้วยเพื่อทำความเข้าใจกับกระบวนการทำงานให้ครอบคลุมทุกแง่มุมตามความเป็นจริงมากขึ้น

การศึกษาธรรมชาติของอารมณ์ของครูในขณะที่ทำงานร่วมกับนักวิจัยภายนอกทำให้พบว่ากระบวนการทำงานในฐานะแนวร่วมของกันและกันระหว่างครูกับนักวิจัยภายนอกมีความซับซ้อนและอยู่ภายใต้ภาวะการณ์ทางการเมืองและบริบททางวัฒนธรรมภายในโรงเรียนอยู่ค่อนข้างมาก ดังนั้นการที่ครูและนักวิจัยจะทำงานเป็นแนวร่วมกันได้ต้องมีประสิทธิภาพหรือไม่ และสามารถบรรลุเป้าหมายได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับบริบททางการเมืองและทางสังคมของโรงเรียนด้วยไม่ว่าครูและนักวิจัยจะมีภูมิหลังทางวิชาการหรือมีความมุ่งมั่นในการทำงานที่ระดับใด และได้ใช้รูปแบบการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพเพียง ไรก็ตาม

นักวิจัยภายนอกที่ทำงานเป็นแนวร่วมกับครูในโรงเรียนพบว่าปัจจัยที่ทำให้ทั้งครูและนักวิจัยเกิดความเครียดในการทำงานร่วมกันมี ๑ ประการคือ

๑. ปัจจัยเรื่องความจำกัดของเวลาทำงานร่วมกัน ทั้งครูและนักวิจัยภายนอกพบว่าต่างหาเวลาที่จะมาพบกันและทำงานร่วมกันได้ยากมากเนื่องจาก โรงเรียนกับมหาวิทยาลัยที่นักวิจัยสังกัดอยู่ห่างกันต้องเสียเวลาส่วนหนึ่งในการเดินทางทำให้เวลาที่เหลือสำหรับการทำงานร่วมกันน้อยลง นอกจากนี้ต่างก็มีงานประจำที่ต้องรับผิดชอบซึ่งต้องใช้เวลาดูแลกันทั้งสองฝ่ายทำให้ต้องใช้เวลาทำงานที่รับผิดชอบก่อนที่จะมีเวลาทำงานในโครงการร่วม ครูในโรงเรียนที่มีนักเรียนจำนวนมากและมีโครงการของโรงเรียนเป็นจำนวนมากพบว่าปัจจัยเรื่องความจำกัดของเวลาทำให้เกิดความเครียดมากกว่าครูในโรงเรียนทั่วไปโดยเฉพาะในช่วงที่ต้องส่งงานเมื่อครบกำหนดเวลา

๒. ปัจจัยเรื่องความแตกต่างระหว่างความคาดหวังที่จะได้รับจากโครงการ โดยทั่วไปแล้วนักวิจัยจากภายนอกมักคาดหวังผลที่ได้รับจากโครงการในเชิงพัฒนาคุณภาพของครูสูงกว่าที่ครูต้องการ ดังนั้นจึงมักผลักดันให้ครูต้องทำงานมากขึ้นเพื่อให้บรรลุเป้าหมายตามที่นักวิจัยคาดหวังไว้ซึ่งทำให้ครูที่ทำงานร่วมกับนักวิจัยภายนอกเกิดความเครียด ในทำนองเดียวกันครูกาหวังให้

โครงการเอื้อประโยชน์ให้กับครูและนักเรียนมากกว่าที่นักวิจัยคาดหวังไว้ซึ่งทำให้นักวิจัยเองเกิดความเครียดที่ต้องออกแบบโครงการให้เอื้อตอบสนองความคาดหวังดังกล่าว ในขณะที่ต้องใช้ความพยายามปรับความเข้าใจกับครูที่ทำงานด้วย

๓. ปัจจัยความแตกต่างในเรื่องความจำกัดความของคำว่าคุณภาพของโครงการ ในขณะที่ครูมองว่าโครงการที่มีคุณภาพแล้วนักวิจัยอาจใช้เกณฑ์คุณภาพอีกระดับหนึ่งทำให้ทั้งครูและนักวิจัยเกิดความเครียดที่ฝ่ายหนึ่งต้องปรับคุณภาพของโครงการที่ทำให้สูงขึ้นและอีกฝ่ายหนึ่งต้องพยายามลดระดับคุณภาพของโครงการที่กำลังทำลง

ปัจจัยเรื่องความเครียดที่เกิดขึ้นระหว่างการทำงานเป็นแนวร่วมนี้ถ้าไม่ควบคุมให้อยู่ในระดับที่รับได้ทั้งสองฝ่ายแล้วอาจทำให้ผลที่เกิดจากโครงการไม่เป็นไปตามที่วางไว้ ในกรณีนี้คือไม่อาจทำให้นักวิจัยสนับสนุนพัฒนาการทางวิชาการของครูได้อย่างเต็มที่

ทีมนักวิจัยในโครงการศึกษากระบวนการทำงานในฐานะแนวร่วมของครูและนักวิจัยของมหาวิทยาลัย South Australia พบว่าในการนัดทำงานกลุ่มระหว่างครูกับนักวิจัยนั้นแทบทุกครั้งมีครูจำนวนน้อยมากเข้าร่วมประชุมเพื่อทำงานด้วยกันแม้ว่าผู้บริหารจะอนุมัติให้ครูปลีกเวลางานประจำและสนับสนุนเงินงบประมาณที่จำเป็นต้องใช้ในการประชุมทำงานในแต่ละครั้งก็ตาม นักวิจัยต้องสับหลักเวลาการประชุม โดยดูเวลาที่ครูส่วนใหญ่สะดวกเพื่อให้ครูเข้าร่วมประชุมเป็นจำนวนมากขึ้น การที่ครูไม่สามารถเข้าร่วมประชุมทำงานได้แม้จะมีการเอื้อเวลาจากการสอนให้แล้วนั้นนักวิจัยรายงานว่าเป็นเพราะครูเหล่านี้ยังมีภาระงานกิจกรรมอื่นๆนอกเหนือไปจากการสอนที่ต้องรับผิดชอบอยู่ซึ่งครูอธิบายถึงความรู้สึกส่วนตัวว่าไม่สบายใจที่ต้องทิ้งภาระงานและเด็กนักเรียนมาทำงานกับนักวิจัย เรื่องนี้ Adelman และ Panton WalkingEagle, (๑๙๙๗) ก็พบเหตุการณ์เช่นนี้เมื่อทำงานร่วมกับครูท้องถิ่นด้วยเช่นกันและได้สรุปไว้ว่าเป็นปรากฏการณ์ปกติสำหรับครูประจำการที่ต้องทำหน้าที่สอนควบคู่ไปกับการทำภารกิจอื่นๆในโรงเรียน ครูเหล่านี้จะต้องพยายามสับหลักเวลามาทำงานร่วมกับนักวิจัยโดยไม่ให้รู้สึกผิดว่าทิ้งงานรับผิดชอบมาทำงานอีกด้านหนึ่ง นักวิจัยของมหาวิทยาลัย South Australia รายงานว่าพวกเขาไม่สามารถขจัดปัญหาดังกล่าวได้มากไปกว่าการพยายามทำความเข้าใจกับครูที่เป็นผู้นำทางความคิดในโรงเรียนที่มีความรู้สึกผิดนี้ แนะนำการจัดการกับเวลาและความรู้สึกดังกล่าวเพื่อที่ครูเหล่านี้จะได้ทำความเข้าใจกับเพื่อนครูอื่นๆต่อไปในลักษณะตัวต่อตัว นักวิจัยกลุ่มนี้สรุปผลการวิจัยว่าปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้ทำให้ครูบางคน (ที่สามารถจัดการกับเวลาและปรับอารมณ์ได้ดีกว่า) สามารถเข้าถึงข้อมูลความรู้ที่สามารถนำมาใช้พัฒนาตัวเองได้ดีกว่าครูคนอื่นๆ และทำให้ครูบางคนสามารถสื่อสารติดต่อกับนักวิจัยจากภายนอกได้ดีกว่าครูคนอื่นๆ

Reynolds (๑๙๕๕) พบว่านอกจากปัญหาเรื่องของอารมณ์แล้วนักวิจัยในประเทศต่างๆ^{๗๐} รวมถึงในประเทศออสเตรเลียยังประสบปัญหาเรื่องการขาดกำลังคนในสถานที่ทำงานและปัญหาเกี่ยวกับงบประมาณสนับสนุน โครงการวิจัย ปัญหาเหล่านี้ทำให้ทั้งนักวิจัยและครูในโรงเรียนที่ร่วมกันทำงานไม่สะดวกที่จะทุ่มเวลาให้กับงานที่ทำด้วยกัน เรื่องการขาดกำลังคนนั้นเกิดขึ้นในโรงเรียนเป็นส่วนใหญ่ ครูในโรงเรียนต้องใช้เวลาสอนและทำงานด้านอื่นๆเพิ่มขึ้นจากงานประจำที่มีอยู่มากแล้วแทนครูที่ขาดไปอีกทำให้เวลาที่แบ่งมาทำงานในโครงการร่วมกับนักวิจัยภายนอกยิ่งน้อยลงไปแต่มีความเครียดมากขึ้น ส่วนนักวิจัยภายนอกที่ส่วนมากเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยก็ประสบปัญหางบประมาณซึ่งมีอยู่หลายกรณีด้วยกัน Reynolds อธิบายถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในการทำโครงการแนวร่วมของเขาว่าตลอดระยะเวลาการทำงานวิจัยนี้นักวิจัยหลายคนในโครงการก็ทำงานวิจัยของตนเองอีกหลายๆ โครงการไปด้วย นักวิจัยเหล่านี้ยังมีงานสอนประจำค่อนข้างมากทั้งยังมีงานบริหารอื่นๆอีก นักวิจัยสองคนที่ร่วมโครงการย้ายไปสอนที่มหาวิทยาลัยอื่น อีกสองคนกำลังเร่งทำวิทยานิพนธ์ปริญญาเอกเมื่อพอมีเวลาว่างจากงานในโครงการซึ่งปัญหาเหล่านี้ทำให้การออกไปเยี่ยมโรงเรียนและทำงานร่วมกับครูในท้องถิ่นเป็นไปได้ลำบาก ไม่สามารถทุ่มเวลาให้กับงานในพื้นที่ได้มากเท่าที่ควร Reynolds ทำการศึกษาเพื่อสืบสาวที่มาของปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหาทั้งหมดและสรุปว่ามาจากวัฒนธรรมค่านิยมในมหาวิทยาลัยที่กำหนดให้อาจารย์ต้องทำงานวิจัยเข้มข้นในขณะที่ต้องไม่ทิ้งการสอนอย่างเข้มข้นด้วย และต้องทำงานบริหารอื่นๆตลอดจนบริการเป็นที่ปรึกษาให้กับชุมชนวิชาการ โดยทั่วไปอย่างเข้มข้นเช่นกัน ภายใต้วัฒนธรรมเช่นนี้ทำให้อาจารย์เครียด กังวลกับการจัดการสัปดาห์ตัวเองให้สามารถทำงานหลายๆด้านอย่างมีประสิทธิภาพซึ่งส่งผลทำให้ขาดมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนนักวิจัยด้วยกันและเลยไปถึงการขาดความอดทนต่อพฤติกรรมของครูในโรงเรียนท้องถิ่นที่ร่วมทำงานด้วยกัน อย่างไรก็ตาม Reynolds พบว่าภายใต้ความแตกต่างและความกดดันต่างๆทั้งหมดกลับทำให้นักวิจัยและครูทำงานด้วยกันได้ดีขึ้น เนื่องจากเห็นอกเห็นใจกันมากขึ้น เมื่อประสบปัญหาการทำงานก็มักให้ความช่วยเหลือกันและกัน

Lortie (๑๙๖๕) พบว่าครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนมองนักวิจัยและนักวิชาการที่เข้ามาทำงานร่วมกับครูในโรงเรียนว่ามีแต่หลักการทฤษฎีซึ่งไม่สามารถนำมาปฏิบัติใช้ได้จริงซึ่ง Reynolds (๑๙๕๕) ก็พบลักษณะเช่นเดียวกันในงานของเขา ครูในโรงเรียนที่ร่วมสร้างหลักสูตรด้วยกับ Reynolds มองว่านักวิชาการและนักวิจัยคือผู้ให้ความรู้ อธิบายทฤษฎีการสร้างหลักสูตร ให้ตัวอย่างขั้นตอนวิธีการสร้างหลักสูตรให้กับครูในห้องบรรยายเท่านั้น ไม่ได้หวังจะให้สิ่งที่อบรมหรือบรรยายได้รับการนำไปใช้ในทางปฏิบัติแต่อย่างไร Reynolds เสนอว่าถ้าต้องการทำให้โครงการประสบผลสำเร็จอย่างแท้จริงต้องพยายามเปลี่ยนการมองของครูในลักษณะดังกล่าว โดยนักการศึกษาที่มาจากมหาวิทยาลัยจะต้องพยายามแสดงให้ครูเห็นถึงความสามารถและทักษะอื่นๆนอกเหนือจากการสั่งงานและการทำหน้าที่อบรม บรรยายภาคทฤษฎีให้กับครู นักการศึกษาที่เข้าไป

ทำงานเป็นแนวร่วมกับครูต้องให้การสนับสนุน เป็นผู้จัดระบบการดำเนินงานให้ ช่วยแก้ปัญหา^{๗๑} ตลอดจนช่วยแนะนำการเขียนรายงานให้กับครู และที่สำคัญคือ Reynolds พบว่าคุณภาพของปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับนักเรียนในลักษณะข้างต้นทำให้นักการศึกษาเองตระหนักถึงบทบาทของตนเอง ได้ดีขึ้นและครูในโรงเรียนมีความพอใจต่อการทำงานเป็นแนวร่วมกับนักเรียนมากขึ้น ทำให้นักการศึกษาที่ทำงานในโครงการของ Reynolds ได้รับการยอมรับให้เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมการทำงานของโรงเรียนนั่นคือไม่ได้เป็นนักการศึกษาที่รู้จักแต่การให้ความรู้ ถนัดแต่การอบรมภาคทฤษฎีแต่อย่างเดียว แต่เป็นนักการศึกษาที่เข้าใจสถานการณ์ วิธีชีวิตการปฏิบัติงานประจำวันของครูเป็นอย่างดีพอที่จะสร้างโครงการที่เป็นรูปธรรมและสามารถนำไปใช้ได้จริง

วัฒนธรรมที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งในการทำงานเป็นแนวร่วมระหว่างครูกับนักการศึกษาจากภายนอกคือแต่ละฝ่ายต้องการเป้าหมายที่แตกต่างกัน ในขณะที่ครูต้องการแก้ปัญหาการเรียนการสอนในห้องเรียนและมีบางคนต้องการปรับเปลี่ยนสถานการณ์บางอย่างในโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนต้องการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการและทำให้โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของคนภายนอก ชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่ต้องการเห็นโรงเรียนมีมาตรฐานที่ดีขึ้นเป็นที่ยอมรับในระดับประเทศและนานาชาติและที่สำคัญคือผลิตนักเรียนที่มีคุณภาพออกสู่ตลาดแรงงานได้หรือสามารถเรียนต่อในระดับมหาวิทยาลัยได้ ดังนั้นจึงเป็นเรื่องไม่ง่ายนักที่บุคคลที่เกี่ยวข้องเป็นแนวร่วมทำงานด้วยกันทั้งหมดนี้จะสามารถตรงความต้องการของแต่ละฝ่าย และสามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายทั้งหมดได้ Williams (๑๙๙๖) พบว่าส่วนใหญ่แล้วความต้องการของครูมักจะได้รับการพิจารณามากกว่าความต้องการของชุมชนและฝ่ายอื่นๆ ส่วน Tikunoff and Ward (๑๙๘๑) พบว่าโครงการแนวร่วมต้องพยายามทำสองหน้าที่คือต้องสนองความต้องการของครูในขณะที่ต้องทำให้นักการศึกษาที่เป็นนักวิจัยได้บรรลุเป้าหมายของตนด้วย

ตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมจะพบได้ในงานของ Cormack และคณะ (๑๙๙๘) ในงานวิจัยนี้เป้าหมายคือการพัฒนาเอกสารหลักสูตรที่ครูใช้บันทึกผลที่ได้จากการใช้วิธีวัดและประเมินผลแบบต่างๆ เป็นความพยายามที่จะให้ครูทดลองหาวิธีที่ดีกว่าที่ใช้กันอยู่วัดและประเมินผลการเรียนของนักเรียน ปรากฏว่าครูพยายามพัฒนาวิธีการที่จะวัดและประเมินผลนักเรียนในโรงเรียนของตนเองตามวัตถุประสงค์การเรียนการสอนของโรงเรียน (local goals) ในขณะที่นักวิจัยพยายามเงินให้ครูพัฒนาวิธีการประเมินผลการเรียนการสอนที่กว้างกว่านั้นซึ่งสามารถนำไปใช้กับผลการเรียนของนักเรียนในที่อื่นๆ ได้ด้วย (global goals) ซึ่งหมายถึงว่าแบบและวิธีวัดและประเมินผลแบบหลังจะต้องมีคุณภาพได้มาตรฐานสามารถผลิตออกจำหน่ายต่อไปได้ด้วยดังนั้นนักวิจัยจึงมีความเครียดค่อนข้างสูงที่ต้องทำให้ผลงานของครูเป็นมากกว่าแค่การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าของครูในโรงเรียนนั้นๆ ทั้งยังมีความเครียดเกี่ยวกับมาตรฐานการยอมรับผลงานทางวิชาการของนักวิจัยเองด้วย

และท้ายที่สุดคือเมื่อทั้งครูและนักวิจัยต่างมุ่งความสนใจไปที่ผลงานของแต่ละฝ่าย ความสำคัญ^{๑๒}ของการวัดและประเมินผลต่อคุณภาพของนักเรียนในสายตาของคนในชุมชนจึงถูกละเลยไปโดยสิ้นเชิง

ส่วนที่สาม: วัฒนธรรมภายในโรงเรียน กับ การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ก. ความหมาย: แนวปฏิบัติอันเนื่องมาจากความหมาย

วัฒนธรรมในที่นี้หมายความถึงลักษณะการส่งผ่านความหมายต่างๆซึ่งรวมถึงค่านิยมบรรทัดฐานของพฤติกรรมของคนในสังคมโรงเรียน ความเชื่อ กิจกรรมและพิธีกรรมต่างๆที่กระทำสืบต่อกันมาในโรงเรียน ตลอดจนระเบียบประเพณีที่คนในโรงเรียนยึดถือ (Terrence E.Deal and Kent D.Peterson,๑๙๕๐) ผู้ที่ต้องการปฏิรูประบบการศึกษาหรือเปลี่ยนแปลงปรับปรุงวิธีการดำเนินงานของครูและพัฒนาวิธีการเรียนรู้ของนักเรียน หรือเปลี่ยนแปลงสิ่งใดๆก็ตามรวมถึงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งเป็นหลักสูตรที่แตกต่างไปจากหลักสูตรแกนกลางระดับประเทศที่โรงเรียนทั่วประเทศใช้อยู่เป็นปกติ จำเป็นจะต้องทำความเข้าใจลักษณะวัฒนธรรมภายในโรงเรียนให้ถ่องแท้เสียก่อนทั้งนี้เพราะอิทธิพลของวัฒนธรรมดังกล่าวไม่ได้อยู่แค่การกำหนดพฤติกรรม การดำเนินกิจกรรมของครูและนักเรียนเท่านั้นแต่ฝังลึกเป็นความเชื่อของคนเหล่านี้ทำให้การปฏิรูปการศึกษาไม่ว่าจะเป็นเรื่องหลักสูตร การเรียนการสอน การบริหารจัดการ ตลอดจนการวัดและประเมินผลที่ส่งผ่านเข้ามาภายในโรงเรียนหนึ่งถูกวัฒนธรรมภายในโรงเรียนนั้นกลั่นกรอง กัดกร่อนให้เข้ากับลักษณะ วัฒนธรรมดังกล่าวของโรงเรียน

อย่างไรก็ตามมีนักการศึกษาหลายคน que ศึกษาอิทธิพลของวัฒนธรรมในโรงเรียนมองว่า วัฒนธรรมโรงเรียนมีความหมายอีกอย่างหนึ่ง คือหมายความถึงบรรยากาศภายในโรงเรียนดังนั้นถ้าต้องการจะเปลี่ยนแปลงอะไรภายในโรงเรียนจะสามารถกระทำผ่านการสร้างบรรยากาศหรือวัฒนธรรมใหม่ได้ Stolp and Smith ,(๑๙๕๔) พบว่าวัฒนธรรมหรือบรรยากาศในแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกันไป และมีความเข้มข้นที่ระดับต่างๆกันด้วย

Leslies J.Fyans,Jr.และ Martin L. Maehr (๑๙๕๐) ได้ทำการศึกษาลักษณะวัฒนธรรมภายในโรงเรียนซึ่งในที่นี้หมายถึงบรรยากาศของโรงเรียน เขาพบว่าบรรยากาศภายในโรงเรียนมีห้าแบบด้วยกัน คือ

บรรยากาศที่มีความท้าทายทางวิชาการ

บรรยากาศที่มีความแข่งขันกันทางผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

บรรยากาศที่มีการให้ความสำคัญกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน
 บรรยากาศที่ให้ความสำคัญกับสังคมภายในโรงเรียน และ
 บรรยากาศที่เน้นความสำคัญของเป้าหมายที่โรงเรียนกำหนดขึ้น

เขาได้อธิบายต่อไปว่าลักษณะและกระบวนการทางวัฒนธรรมของโรงเรียนมีผลกระทบต่อการบรรลุเป้าหมายที่โรงเรียนตั้งไว้ ในตอนต่อไปจะเป็นการขยายรายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะบรรยากาศในโรงเรียนกับความสามารถในการสร้างความเข้มแข็งให้กับโรงเรียนซึ่งจะเป็นความเข้มแข็งในเรื่องใดนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะบรรยากาศหรือวัฒนธรรมที่แต่ละโรงเรียนกำหนดหรือมีนั่นเอง

ข. วัฒนธรรมกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมในโรงเรียน

งานวิจัยของ Jerry L. Thacker and William D. McInerney, (๑๙๘๒) พบว่าเมื่อโรงเรียนสร้างบรรยากาศการเรียนการสอนที่เข้มข้น มีการกำหนดเป้าหมายอย่างชัดเจนว่านักเรียนในโรงเรียนของตนจะต้องมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้น ทั้งโรงเรียนเองก็พยายามปรับปรุงหลักสูตรและวิธีการจัดการเรียนการสอนตลอดจนส่งเสริมพัฒนาการของผู้สอนให้สามารถผลักดันให้นักเรียนไปสู่เป้าหมายใหม่ที่กำหนดไว้ ซึ่งบรรยากาศหรือวัฒนธรรมที่เกิดขึ้นใหม่ในโรงเรียนนี้เองที่ทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์สูงขึ้นตามเป้าหมาย นอกจากงานวิจัยของ Thacker and McInerney แล้วยังมีงานวิจัยอีกจำนวนมากที่สนับสนุนผลการวิจัยทำนองนี้ ทั้งยังอธิบายด้วยการสร้างเป้าหมายที่ชัดเจน กลุ่มคนในโรงเรียนมีวิสัยทัศน์ร่วมกันทำให้ช่วยให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนดีขึ้น Yin Cheong Cheng , (๑๙๘๓) อธิบายเสริมด้วยว่าบรรยากาศในโรงเรียนต้องสอดคล้องไปด้วยกันกับทัศนคติของครูด้วยจึงจะทำให้งานที่โรงเรียนกำหนดไว้เป็นไปด้วยดี ผู้บริหารโรงเรียนต้องรู้วิธีที่จะกระตุ้นให้ครูทำงานตามเป้าหมายที่วางไว้ เขากล่าวว่าในโรงเรียนที่มีอุดมการณ์ที่เข้มข้น เปิดโอกาสให้บุคลากรมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน มีผู้นำที่มีความสามารถและเป็นที่ยอมรับของทุกคน บุคลากรในโรงเรียนมีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน และมีครูที่มีประสบการณ์สูงทั้งยังมีความพอใจต่อสภาพการทำงานของตนจะทำให้การดำเนินงานและผลผลิตของโรงเรียนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผู้บริหารที่ต้องการเปลี่ยนบรรยากาศหรือวัฒนธรรมภายในโรงเรียนหนึ่งๆจะต้องทำความเข้าใจกับบรรยากาศหรือวัฒนธรรมที่เป็นอยู่ในโรงเรียนนั้นเสียก่อน เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงสิ่งที่มีสมาชิกส่วนใหญ่ในโรงเรียนคุ้นเคยและกระทำเป็นกิจวัตรประจำย่อมส่งผลกระทบต่อระบบความสัมพันธ์ของสมาชิกในโรงเรียนไม่มากนักน้อย ซึ่งกิจกรรมประจำเหล่านี้ตลอดจนลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกอย่างที่เป็นอยู่คือความเป็นตัวโรงเรียนนั้นๆ การปฏิรูป

ที่เน้นการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศและวัฒนธรรมการดำเนินงานกิจกรรมภายในโรงเรียนย่อมทำให้
สมาชิกในโรงเรียนไม่สบายใจ มีแนวโน้มที่จะปฏิเสธ

Willis J. Furtwengler and Anita Micich (๑๙๕๑) ทำงานวิจัยทดลองหาวิธีเปลี่ยนแปลง
สภาพบรรยากาศภายในโรงเรียน เขาให้นักเรียน ครูและผู้บริหารจากห้าโรงเรียนอธิบายสภาพ
บรรยากาศภายในโรงเรียนของตนเองโดยให้ยกตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมและอย่างชัดเจนที่สุด
เป็นการเน้นให้บรรดาคนเหล่านี้ดึงความรู้สึกและความคิดเกี่ยวกับโรงเรียนของตนออกมาไม่ว่าจะ
เป็นเรื่องในแนวบวกหรือลบเกี่ยวกับด้านต่างๆของโรงเรียนก็ได้ ผู้วิจัยมองว่าการรับรู้สภาพ
บรรยากาศภายในโรงเรียนทุกด้านและทุกแง่มุมเช่นนี้ทำให้การเปลี่ยนแปลงสภาพบรรยากาศ
สามารถเป็นไปได้ง่ายขึ้น

ในทำนองเดียวกันคำอธิบายเกี่ยวกับกิจวัตรประจำวัน ประเพณี ความเชื่อตลอดจนค่านิยม
ของสมาชิกภายในโรงเรียน และที่เกี่ยวกับโรงเรียนมีส่วนช่วยให้ผู้วิจัยเห็นแนวทางที่จะ
เปลี่ยนแปลงสภาพบรรยากาศในโรงเรียนได้ เป็นที่น่าสังเกตว่ากิจวัตรประจำวันที่ดี ความเชื่อ
และค่านิยมภายในโรงเรียนไม่ได้คงอยู่กับที่เสมอไปมีการเปลี่ยนแปลงมาบ้างน้อยบ้างอยู่
ตลอดเวลาซึ่งสภาพการเปลี่ยนแปลงและตัวแปรที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงเป็นเรื่องที่น่าศึกษา
ค้นคว้าเพราะเป็นกุญแจสำคัญที่สามารถนำมาใช้เปลี่ยนแปลงสภาพบรรยากาศภายในโรงเรียนนั้นๆ
ได้ในเวลาต่อไป ยกตัวอย่างเช่นในกรณีที่ผู้บริหารโรงเรียนหนึ่งมีความประสงค์จะย่นเวลาพัก
ระหว่างวิชาเรียนเพื่อให้เวลาเรียนในแต่ละวิชามีมากขึ้นด้วยเชื่อว่าจะทำให้คุณภาพของนักเรียน
เพิ่มขึ้น แต่กลับพบว่านอกจากไม่ทำให้คุณภาพนักเรียนดีขึ้นแล้วยังกระทบต่อความสัมพันธ์
ระหว่างครูด้วยกันด้วยเนื่องจากครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนนั้นใช้ช่วงเวลาระหว่างวิชาพูดคุย
แลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรืออาศัยไหว้วานกัน การย่นระยะเวลาเช่นนี้ทำให้ความสัมพันธ์และ
ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันของครูในโรงเรียนพลอยเสียหายไปด้วย ดังนั้นการศึกษาวัฒนธรรม
และบรรยากาศภายในโรงเรียนอย่างละเอียดรอบคอบก่อนที่จะทำการเปลี่ยนแปลงใดๆในโรงเรียน
สามารถทำให้การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดขึ้นได้เร็วขึ้นและที่สำคัญคือเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกส่วน
ใหญ่ในโรงเรียนได้อย่างแท้จริง

งานวิจัยจำนวนมากระบุถึงความสัมพันธ์ระหว่างวิถีทัศน์ที่เกิดจากความเชื่อและค่านิยม
ของสมาชิกส่วนใหญ่ในโรงเรียนกับการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมในโรงเรียนนั้นๆ โดยทั่วไปแล้ว
เจ้าหน้าที่ระดับสูงจากหน่วยงานหรือองค์กรการศึกษาจากราชการส่วนกลางเป็นผู้กำหนดนโยบาย
ตลอดจนแนวปฏิบัติอย่างกว้างๆให้กับโรงเรียน ส่วนผู้บริหารโรงเรียนจะเป็นผู้นำนโยบายและแนว
ปฏิบัติขึ้นมาตีความตลอดจนกำกับดูแลให้สมาชิกในโรงเรียนรับไปปฏิบัติเพื่อให้บรรลุเป้าหมาย

เฉพาะที่สร้างขึ้นตามวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร โรงเรียนแต่อิงนโยบายกว้างๆของเจ้าหน้าที่ระดับสูง จากส่วนกลางอีกทีหนึ่ง Peter Senge (๑๙๙๐) พบว่าวิสัยทัศน์ของผู้บริหาร ไม่ได้หยุดอยู่กับที่แต่ มีการเปลี่ยนแปลงไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของบริบทสังคมทั้งภายในและนอกโรงเรียนด้วย Peter Senge อธิบายว่าผู้บริหารโรงเรียนที่ตระหนักถึงสภาพการเปลี่ยนแปลงและสามารถ ปรับเปลี่ยนวิสัยทัศน์ของตนให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมดังกล่าว ได้จะสามารถ สร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมภายในโรงเรียน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากงานวิจัยที่มองว่าวิสัยทัศน์ของผู้บริหารมีความสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลง บรรยากาศหรือวัฒนธรรมภายใน โรงเรียนแล้วยังมีงานวิจัยอีกจำนวนไม่น้อยที่อธิบายถึงความ สำคัญของวิสัยทัศน์ของสมาชิกภายในโรงเรียน Michael G. Fullan, (๑๙๙๒) อธิบายว่าการให้ สมาชิกในโรงเรียนทุกคนมีโอกาสแลกเปลี่ยนวิสัยทัศน์กัน เปรียบเทียบทำความเข้าใจและผสาน วิสัยทัศน์ของกันและกันได้จะทำให้ทุกคนมีความรู้สึกเป็นเจ้าของสังคมร่วมกันและมีแรงผลักดัน ทำให้ร่วมมือกันมุ่งมั่นทำงานเพื่อให้บรรลุวิสัยทัศน์นั้นๆ ได้ดีขึ้นแทนที่จะพยายามทำงานเพื่อให้บรรลุ วิสัยทัศน์ของผู้บริหารเท่านั้น Fullan มองว่าบรรยากาศในลักษณะที่สมาชิกมีโอกาสแสดงวิสัยทัศน์ ร่วมกันกับผู้บริหารเกี่ยวกับการสร้างหรือเปลี่ยนแปลงบรรยากาศภายในโรงเรียนเป็นบรรยากาศที่ แสดงถึงความเข้มแข็งของโรงเรียน Peterson Sedge เสนอว่าผู้บริหารจะต้องพัฒนาสมาชิกใน โรงเรียน ทั้งเก่าและใหม่ให้สามารถสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกัน มองให้ออกว่าโรงเรียนควรเดินไปใน แนวใด มุ่งสู่เป้าหมายอะไรร่วมกันซึ่งอาจจะต้องเลยไปถึงการเลือกจ้างบุคลากรรุ่นใหม่ๆที่มี ศักยภาพในเรื่องใดเรื่องหนึ่งเพื่อร่วมผลักดันให้วิสัยทัศน์นั้นๆเป็นผลทางรูปธรรมออกมา และ ผู้บริหารที่เอาใจใส่เข้าใจความต้องการของสมาชิกในโรงเรียนสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับ โรงเรียน ได้ดีกว่าผู้บริหารที่มุ่งทำหน้าที่ปรับเปลี่ยนบรรยากาศใน โรงเรียนตามวิสัยทัศน์ส่วนตัว ตามคำพัง Jane Arkes ซึ่งเป็นผู้บริหารในโรงเรียนคนหนึ่งกล่าวถึงการสร้างความเข้มแข็งให้กับ สังคมโรงเรียนของเธอว่าต้องพยายามสร้างทีมงานที่มีวิสัยทัศน์ร่วมกัน พยายามแยกปัญหา ส่วนตัวระหว่างสมาชิกในทีมกับการทำงานเพื่อ โรงเรียน ต้องสามารถยอมรับได้ว่าแต่ละคนไม่ได้ รู้วิธีแก้ปัญหาไปเสียทุกเรื่อง ต่างมีจุดอ่อนและจุดแข็งด้วยกันทุกคน ต้องชวนช่วยเรียนรู้จากกัน และกันรวมทั้งจากนักเรียนด้วยในบางครั้ง และต้องให้ความสำคัญกับเพื่อนร่วมงาน มากกว่า งานเอกสาร ให้ความสำคัญต่อเป้าหมายของโรงเรียน ของงานมากกว่างานส่วนตัว

นอกจากบรรยากาศในโรงเรียนอันเนื่องมาจากวิสัยทัศน์ที่ต่างหรือเหมือนกันของสมาชิก ภายในโรงเรียนมีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับสังคมภายใน โรงเรียนแล้ว บรรยากาศอันเนื่อง มาจากขนาดของห้องเรียน ขนาดของโรงเรียนและลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรภายใน โรงเรียนก็มีผลต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับ โรงเรียนด้วยเช่นกัน

ต่อไปเป็นการรวบรวมงานวิจัยที่ศึกษาเปรียบเทียบวัฒนธรรมภายในโรงเรียนเอกชนนี้กับโรงเรียนรัฐบาลเพื่อสร้างความเข้าใจที่เป็นรูปธรรมขึ้นเกี่ยวกับความแตกต่างของลักษณะปัจจัยภายในโรงเรียนกับการสร้างความเข้มแข็งภายในสังคมโรงเรียน

ค. ความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมใน โรงเรียนรัฐกับ โรงเรียนเอกชน

โดยทั่วไปแล้วโรงเรียนเอกชนส่วนใหญ่มีขนาดเล็กกว่าโรงเรียนรัฐบาล ไม่ว่าจะป็นจำนวนนักเรียน จำนวนครูหรือบริเวณสถานที่ทั้งจำนวนนักเรียนในแต่ละห้องก็มีจำนวนน้อยกว่านักเรียนในโรงเรียนรัฐบาลอย่างเห็นได้ชัด แม้ว่าผลการวิจัยเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างขนาดของห้องเรียนกับผลการเรียนของนักเรียนไม่ยืนยันชัดเจนว่าห้องเรียนขนาดเล็ก จำนวนนักเรียนน้อยส่งผลให้การเรียนการสอนดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ ทำให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนดีกว่าการเรียนการสอนในห้องเรียนขนาดใหญ่ (Slavin, ๑๙๙๐) ดังนั้นการที่ผู้ปกครองนิยมส่งบุตรหลานเข้าเรียนในโรงเรียนเอกชนจึงน่าจะมาจากเหตุผลที่นอกเหนือจากขนาดของห้องเรียน เช่น ปัจจัยคุณภาพของบรรยากาศหรือวัฒนธรรมภายในโรงเรียนเป็นต้น Fowler (๑๙๙๒) พบว่าขนาดของโรงเรียนมีผลต่อระดับคุณภาพชีวิตภายในโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นโรงเรียนเอกชนหรือโรงเรียน รัฐบาล เขาพบว่าโรงเรียนที่มีขนาดใหญ่ มีนักเรียนจำนวนมากมีปัญหาเรื่องการดูแลนักเรียนค่อนข้างมาก ปัญหาที่พบได้แก่นักเรียนส่วนใหญ่มักมีทัศนคติในทางลบต่อโรงเรียน นักเรียนชั้นเล็กหรืออ่อนแอถูกนักเรียนชั้นสูงกว่าหรือแข็งแรงกว่ารังแก ครูดูแลคุณภาพการเรียนการสอนให้เด็กได้ไม่ทั่วถึง ไม่สม่ำเสมอ ครูขาดการปะทะสัมพันธ์ทางสังคมกับนักเรียนเป็นรายบุคคลและที่สำคัญที่สุดคือครูในโรงเรียนมีโอกาสสังสรรค์กันได้ไม่บ่อยเท่าที่ควร ดังนั้นเมื่อมีการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนเอกชนในเมืองนิวยอร์กในปี ๑๙๙๒ ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารโรงเรียนทุกคนพูดเป็นเสียงเดียวกันว่าถ้าต้องการพัฒนาคุณภาพของโรงเรียนจะต้องลดขนาดของโรงเรียน (Kane, ๑๙๙๒) ซึ่งปรากฏว่างานวิจัยที่ทำโดย North Central Regional Educational Laboratory ในปีเดียวกันนั้นก็พบผลที่สนับสนุนผลการวิจัยของ Kane ด้วยเช่นกัน งานวิจัยพบว่านักการศึกษาส่วนใหญ่ ลงความเห็นว่าโรงเรียนขนาดเล็กสามารถดูแลจัดการทำให้คุณภาพการเรียนการสอนพัฒนาได้ดีกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่

แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าโรงเรียนรัฐส่วนใหญ่มีนโยบายขยายโรงเรียนเพื่อให้มีขนาดใหญ่เพื่อรองรับนักเรียนจำนวนมาก เพิ่มอัตราครูให้มากขึ้นทั้งๆที่งานวิจัยจำนวนมากระบุชัดเจนว่าการบริหารจัดการบุคลากร การดูแลคุณภาพชีวิตและ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคุณภาพการจัดการศึกษาไม่อาจทำให้มีประสิทธิภาพได้ดีเท่ากับโรงเรียนขนาดเล็กหรือปานกลาง

นอกจากขนาดของโรงเรียนแล้วปัจจัยทางวัฒนธรรมภายในโรงเรียนที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพ^๗ การเรียนการสอน และคุณภาพของนักเรียนคือลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในโรงเรียน Ferdinand Tonnies (๑๘๘๗) แบ่งลักษณะความสัมพันธ์ของบุคคลภายในโรงเรียนไว้เป็น ๒ แบบใหญ่ๆ แบบที่หนึ่งคือความสัมพันธ์ของคนที่สร้างขึ้นบนพื้นฐานการใช้เหตุผลส่วนตัวของแต่ละคนซึ่งต้องการจะใช้ความสัมพันธ์นั้นเป็นบันไดนำไปสู่ความสำเร็จของงานที่แต่ละคนสนใจ แบบที่สองคือความสัมพันธ์ที่สร้างขึ้นจากความเข้าใจเป้าหมายร่วมกันของสมาชิกภายในโรงเรียน เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากความผูกพันและอารมณ์ร่วมกัน

ลักษณะการดำเนินงานกิจกรรมภายในโรงเรียนรัฐบาล โดยทั่วไปเป็นไปเพื่อให้บริการแก่กลุ่มคนจำนวนมากและมีภูมิหลังทางเศรษฐกิจและสังคมที่ค่อนข้างหลากหลาย กลุ่มคนที่ได้รับบริการเหล่านี้มีเพียงส่วนน้อยที่สามารถรวมตัวกันได้และให้ความสนใจอย่างจริงจังอย่างต่อเนื่อง เพื่อ ร่วมกันปรึกษาหารือกันถึงเป้าหมายของโรงเรียนตลอดจนควบคุมติดตามอย่างใกล้ชิดเพื่อให้การดำเนินงานของบุคลากรภายในโรงเรียนสนองตอบต่อเป้าหมายที่ร่วมกันตั้งขึ้น การที่ผู้ใช้บริการอีกเป็นจำนวนมากขาดเป้าหมายและวิสัยทัศน์การดำเนินงานของโรงเรียนที่ชัดเจนทำให้ครูและผู้บริหารในโรงเรียนรัฐหันมายึดเป้าหมายและเกณฑ์การดำเนินงานภายในโรงเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้เป็นหลักในการทำงาน ทั้งกฎเกณฑ์และระเบียบต่างๆของกระทรวงศึกษาธิการมีความเป็นรูปธรรม ประเมินเป็นเชิงปริมาณที่สามารถเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการของนักเรียน บอกจำนวนนักเรียนที่เข้าใช้บริการและจำนวนนักเรียนที่เพิ่มขึ้นหรือลดลงในแต่ละปี ได้ ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกอะไรที่โรงเรียนรัฐส่วนใหญ่จึงมุ่งบริหารงานมุ่งพัฒนาประสิทธิภาพของโรงเรียนและนักเรียน โดยใช้เกณฑ์เหล่านี้เป็นหลัก ลักษณะความสัมพันธ์ของสมาชิกภายในโรงเรียนที่มีบรรยากาศเช่นนี้เป็นไปในแบบที่หนึ่งคือมีความสัมพันธ์กันบนพื้นฐานความสามารถในการใช้เหตุผลส่วนตัวและความสามารถสร้างความสำเร็จและความรู้สึกที่ดีต่อความสำเร็จที่คะแนนผลสัมฤทธิ์ของนักเรียน จำนวนโครงการตลอดจนความสำเร็จจากการแข่งขันต่างๆที่สามารถทำให้เป็นรูปธรรม ครูมักตัดสินความสำเร็จหรือความล้มเหลวของนักเรียน โดยดูที่ความสามารถในการสร้างบุคลิกส่วนตนที่เน้นความเชื่อมั่นและทัศนคติที่ดีต่อตัวเองของนักเรียน ลักษณะนี้ส่งผลให้นักเรียนมองเห็นความสำเร็จส่วนตัวเป็นหลักและมองข้ามเป้าหมายความสำเร็จของสังคมส่วนรวมไปอย่างน่าเสียดาย

บรรยากาศที่พบในโรงเรียนเอกชนที่มีขนาดเล็กนั้นมีลักษณะที่ต่างๆจากบรรยากาศในโรงเรียนรัฐ ความผูกพันจริงใจและความจริงจังของสมาชิกภายในสังคมโรงเรียนต่อพันธกิจของโรงเรียนเป็นสิ่งที่ได้รับการเน้นค่อนข้างชัดเจน แทนที่จะยึดมั่นต่อเป้าหมายทางการศึกษาที่กำหนดโดยรัฐแต่เพียงอย่างเดียว โรงเรียนเอกชนส่วนใหญ่สร้างกรอบอุดมการณ์ของตนเองขึ้นมาใช้และจัด

ดำเนินการเพื่อให้บรรลุอุดมการณ์นั้นได้อย่างค่อนข้างเป็นเอกเทศ กรอบอุดมการณ์ของโรงเรียนนั้น
สร้างขึ้นเพื่อให้สนองตอบต่อเป้าหมายของกลุ่มผู้ปกครองที่มีความต้องการชัดเจนและไปในแนวที่
คล้ายคลึงกันเป็นสังคมกลุ่มเล็กๆกลุ่มหนึ่งมีค่านิยมและวัฒนธรรมพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจ
ที่ใกล้เคียงกันมากกว่าบรรดาผู้ปกครองในโรงเรียนรัฐขนาดใหญ่ โรงเรียนเอกชนเหล่านี้ถ่ายทอด
อุดมการณ์ ค่านิยมและเป้าหมายเฉพาะที่ยึดถือให้กับครู บุคลากรตลอดจนนักเรียนในโรงเรียนได้
ไม่ยากนักทั้งที่กระทำผ่านบรรยากาศที่มีอยู่ภายในโรงเรียนและจากการกลั่นกรองการรับสมาชิก
ใหม่เข้ามาสู่สังคมโรงเรียน งานวิจัยของ McMillen, Rollefson, & Benson (๑๙๕๑) ที่ศึกษาพฤติ
กรรมของครูในโรงเรียนเอกชนพบว่าครูเหล่านี้ต่างมีความเชื่อและยึดมั่นในค่านิยมและพร้อมที่จะ
สนองตอบอุดมการณ์ของโรงเรียนเป็นอย่างดี นอกจากนี้ยังพบว่าค่านิยมและอุดมการณ์
เหล่านี้ไม่ค่อยเปลี่ยนแปลงเนื่องจากเป็นสิ่งที่บรรดาผู้ปกครองและศิษย์ให้ความสำคัญและ
สนับสนุนให้คงบรรยากาศเหล่านี้ไว้แม้ว่าบ่อยครั้งที่ค่านิยมและอุดมการณ์ดังกล่าวเป็นสิ่งที่แตกต่าง
ไปจากข้อกำหนดและความต้องการของนักการศึกษาส่วนกลางก็ตาม ในขณะที่โรงเรียนเอกชน
สามารถ คงเอกลักษณ์ค่านิยมและวัฒนธรรมภายในโรงเรียนไว้เพื่อสนองตอบกลุ่มคนกลุ่มใด
กลุ่มหนึ่งไว้ได้และได้รับการสนับสนุนตอบรับจากกลุ่มคนกลุ่มนี้แต่โรงเรียนรัฐไม่อาจทำเช่นนั้น
ได้เนื่องจากมีหน้าที่สำคัญที่ต้องปรับเปลี่ยนบรรยากาศภายในโรงเรียนให้สนองตอบไม่ว่าจะเป็น
เรื่องทั้งกลุ่มคนส่วนใหญ่และหลากหลายในโรงเรียนต้องการ ต้องเปลี่ยนไปตามกระแสปรัชญา
การศึกษาระดับชาติและตามเงื่อนไขอุดมการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลา เรื่องนี้ Johnson,
(๑๙๕๑) อธิบายว่าเป็นสิ่งที่เป็นการหนักสำหรับ โรงเรียนรัฐที่จำเป็นต้องจัดการศึกษาเพื่อให้
สนองตอบความหลากหลายของนักเรียนที่มาจากสภาพวัฒนธรรมและสังคมที่แตกต่างกัน มีความ
ต้องการและ อุดมการณ์ที่แตกต่างกันทั้งยังเปลี่ยนแปลงไปมาไม่คงที่อีกด้วย

Johnson (๑๙๕๑) ยังพบว่านอกจากบรรยากาศภายใน โรงเรียนเอกชนจะมีอิทธิพล
ต่อพฤติกรรมและค่านิยมของนักเรียนแล้วยังมีอิทธิพลต่อครูอีกด้วย เขาพบว่าเป็นที่น่าแปลกใจ
ที่เงินค่าตอบแทนที่ครูในโรงเรียนเอกชนได้รับไม่ได้สูงไปกว่าครูในโรงเรียนรัฐอย่างที่เข้าใจกัน
และในหลายกรณีอาจต่ำกว่าด้วยซ้ำไปแต่ถ้าเปรียบเทียบคุณภาพกันแล้วครูในโรงเรียนเอกชนจะมี
คุณภาพดีกว่ามาก การศึกษาวิจัยของ Johnson พบว่าครูที่สำเร็จการศึกษาจากสถาบันการฝึกหัดครู
ใหม่ต่างก็มีคุณสมบัติและคุณภาพใกล้เคียงกันแต่เมื่อเข้าทำงานในโรงเรียนที่มีสภาพบรรยากาศที่
เห็นความมุ่งมั่น มีความชัดเจนของเป้าหมายชัดเจนต่างกันทำให้คุณภาพของครูต่างกัน เขา
อธิบายว่าบรรยากาศภายในโรงเรียนเอกชนทำให้ครูเกิดอุดมการณ์ร่วม ทำให้ครูเป็นส่วนสำคัญ
ของโรงเรียนที่ทั้งผู้บริหารและผู้ปกครองทุกคนรู้จักและให้ความสำคัญ ครูรับรู้ความสำคัญของคน
เองจึงมุ่ง หุ่มเทให้กับงานอย่างเต็มที่มากกว่าโรงเรียนรัฐที่ครูมีความรู้ดีว่าเป็นเพียงส่วนเล็กๆ
ส่วนหนึ่งของ โรงเรียน และ ไม่ชัดเจนว่ากำลังทำงานเพื่ออุดมการณ์อะไร Johnson สรุปไว้ว่า

บรรยากาศภายในโรงเรียนเอกชนนั่นเองที่ช่วยปั้น (shape) พฤติกรรมของครูทำให้ครูมุ่งผลิตงาน และทำการสอนอย่างมีคุณภาพ

ผลการวิจัยและผลการศึกษาระียบเทียบปัจจัยที่ทำให้การเปลี่ยนแปลงบรรยากาศและวัฒนธรรมภายในโรงเรียนมีความเป็นไปได้สูง ตลอดจนปัจจัยที่ทำให้คุณภาพการเรียนการสอนภายในโรงเรียนเกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพต่างพบว่าโรงเรียนที่มีขนาดเล็ก มีเป้าหมายและอุดมการณ์ชัดเจน สนองตอบกลุ่มคนหรือชุมชนที่มีความต้องการและมาจากพื้นฐานสังคมใกล้เคียงกัน บุคลากรและนักเรียนในโรงเรียนมีความใกล้ชิดผูกพันกัน โรงเรียนที่บุคลากร ผู้บริหารและผู้ปกครองตระหนักถึงการมีพันธกิจร่วมกันเป็นปัจจัยที่มีผลต่อการกำหนดพฤติกรรมของครูและนักเรียนในโรงเรียนนั้นๆ

ง. ลักษณะการดำเนินชีวิตและกิจกรรมภายในสังคมโรงเรียน

ลักษณะการดำเนินชีวิตของสมาชิกภายในสังคมแต่ละโรงเรียนและกิจกรรมต่างๆที่กระทำโดยสมาชิกเหล่านี้มีความแตกต่างกันไป Anthony Bryk and Mary Driscoll (๑๙๘๘) ได้อธิบายลักษณะสังคมภายในโรงเรียนไว้ว่ามีลักษณะเป็นระบบการดำเนินกิจกรรมที่สมาชิกส่วนใหญ่มีค่านิยม และความเชื่อเกี่ยวกับบทบาทหน้าที่ของโรงเรียนและความหมายของคำว่า การศึกษาร่วมกัน มีการกระทำกิจกรรมที่เชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเข้าด้วยกันและเชื่อมสมาชิกกับวิถีปฏิบัติที่กระทำสืบต่อกันมาจนเป็นประเพณีหรือความเคยชิน นอกจากนี้ยังมีความเอื้ออาทร ความผูกพันทางจิตใจตลอดจนแบบปฏิบัติระหว่างสมาชิกที่ถือว่าเป็นลักษณะคุณธรรมให้สมาชิกยึดถือ นอกเหนือไปจากการกระทำบทบาทการเรียนการสอน Mary Anne Raywid (๑๙๕๗) ทำการศึกษาลักษณะวิถีชีวิตของสมาชิกของโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการปรับเปลี่ยนการดำเนินกิจกรรมที่ยึดถือเป็นแบบฉบับกันต่อๆมาในโรงเรียนรัฐต่างๆ ทั่วประเทศไป ด้วย คุณลักษณะสำคัญ ๖ ประการดังนี้

๑. สมาชิกในสังคมโรงเรียนให้ความเคารพซึ่งกันและกัน
๒. สมาชิกมีความเอื้ออาทรต่อกัน
๓. สมาชิกมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆร่วมกัน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการบริหาร ตัดสินใจหรือการปฏิบัติงาน
๔. สมาชิกมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน
๕. สมาชิกมีศักดิ์และสิทธิในการดำเนินกิจกรรมของตน
๖. สมาชิกแต่ละคนมีความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของตนและต่อสังคมโรงเรียนโดยรวม

เป็นที่น่าสังเกตว่าคุณลักษณะดังกล่าวข้างต้น ได้รับการสนับสนุนจากงานวิจัยของนักวิจัยต่างกันในโรงเรียนจำนวนมาก อาทิเช่น Royal, Mark A., Rossi, Robert J. (๑๙๙๖) John Gardner (๑๙๙๖) เป็นต้น โดยเฉพาะ Royal นั้นพบว่าสังคมภายในโรงเรียนที่เปิดกว้างให้สมาชิกส่วนใหญ่เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรม มีการสร้างทีมงานเพื่อทำงานร่วมกัน เปิดโอกาสให้มีการ ทำกิจกรรมที่มีความหลากหลายทั้งลักษณะและแนวคิดแต่มุ่งสู่เป้าหมายหรือวิสัยทัศน์ร่วมกัน

โรงเรียนที่มีความเป็นชุมชนหรือสังคมในระดับเข้มข้นมักจะส่งผลให้บุคลากรทุ่มเทเวลาและพลังให้กับการปฏิบัติหน้าที่และในขณะเดียวกันก็มีระบบส่งเสริมพัฒนาการของบุคลากรอย่างเต็มที่เหมือนกัน Bryk and Driscoll พบว่าครูในโรงเรียนที่มีความเป็นชุมชนในระดับเข้มข้นมีความรับผิดชอบและคุณธรรมของการเป็นครูสูงกว่าในโรงเรียนทั่วไป อัตราการขาดงานของครูก็น้อยกว่าและครูส่วนใหญ่มีความพอใจในงานที่ทำมากกว่าครูในโรงเรียนทั่วไปกับทั้งตระหนักถึงความคาดหวังที่โรงเรียนมีต่อตนเองเป็นอย่างดี (Royal and Rossi (1996) การที่ครูและบุคลากรอื่นๆ ในโรงเรียนมีความผูกพันกันและกับโรงเรียนในลักษณะของการเป็นสมาชิกในชุมชนโรงเรียนนั้นทำให้นักเรียนพลอยรับรู้โรงเรียนในสถานภาพของชุมชนหรือสังคมหนึ่งไปด้วยนั่นคือการ ทำตัวเป็นแบบอย่างของครูส่งผลทำให้นักเรียนมีพฤติกรรมตามไปด้วยในแนวเดียวกัน (Stuart Smith and James Scott, ๑๙๙๐)

โรงเรียนที่มีบรรยากาศของการเป็นชุมชนในระดับที่เข้มข้นกระตุ้นให้นักเรียนเข้าร่วมกิจกรรมในโรงเรียนและชวนชวนทำตนให้บรรลุเป้าหมายต่างๆตามที่โรงเรียนคาดหวังไว้ คีซัน Royal and Rossi พบว่านักเรียนในโรงเรียนที่มีบรรยากาศเช่นนี้มีอัตราการออกกลางคันน้อยกว่าและมีความรู้สึกที่ไม่ดีเมื่อไม่ได้เตรียมพร้อมสำหรับการเรียนตลอดจนไม่รู้สีกว่ากำลังเรียนหรือทำงานหนักเกินกำลังตนเอง (burn out) ด้วยคุณสมบัตินี้เองที่งานวิจัยจำนวนมากระบุถึงการสร้างบรรยากาศชุมชนภายใน โรงเรียนเพื่อแก้ปัญหานักเรียนที่มีปัญหาการเรียนและปัญหาสังคมยกตัวอย่างเช่นงานวิจัยของ Wehlage และคณะ (๑๙๘๕) พบว่าความเข้มแข็งและความเข้มข้นของชุมชนในโรงเรียนทำให้นักเรียนที่มีปัญหาหรือมีแนวโน้มที่จะเป็นปัญหามีความรู้สึกว่ามีกลุ่มคนที่คอยดูแล ให้กำลังใจและสนับสนุนให้พวกเขาลุกขึ้นต่อสู้กับปัญหาต่างๆ ความรู้สึกและบรรยากาศการเป็นสมาชิกคนหนึ่งๆของชุมชนที่มีความจริงใจต่อกันเป็นกุญแจสำคัญสำหรับโครงการการศึกษาสำหรับนักเรียนที่มีปัญหา แต่เป็นที่น่าเสียดายว่าโครงการสำหรับนักเรียนที่มีปัญหา กลับไปมุ่งเน้นที่การให้ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาและการแก้ปัญหา มากกว่าการให้กำลังใจ และจัดหากลุ่มคนที่สามารถสนับสนุนความพยายามของนักเรียนกลุ่มดังกล่าวอย่างจริงจังและอย่างต่อเนื่อง

Bryk and Driscoll (๑๕๕๘) และ Fred Newmann และคณะ (๑๕๕๕) เสนอรูปแบบ^{๑๖} โครงสร้างและปัจจัยที่สนับสนุนให้โรงเรียนมีลักษณะเป็นชุมชนหรือสังคม งานวิจัยของทั้งสองกลุ่มพบว่าโรงเรียนขนาดเล็กได้เปรียบในการสร้างชุมชนได้เร็วและมีประสิทธิภาพกว่าโรงเรียนขนาดใหญ่ ในกรณีของโรงเรียนใหญ่นั้นนักวิจัยกลุ่มดังกล่าวแนะนำให้แบ่งลงเป็นกลุ่มย่อยๆซึ่งแต่ละกลุ่มมีความเป็นเอกเทศต่อกันในระดับหนึ่ง (semiautonomous subunits). Royal and Rossi พบว่าโครงสร้างของโรงเรียนขนาดย่อยๆ เช่นนี้ช่วยสนับสนุนให้ทั้งบุคลากรและนักเรียนมีความรู้สึกใกล้ชิดกันและเป็นคนในชุมชนเดียวกันได้ดียิ่งขึ้น

Newmann และคณะระบุว่าโรงเรียนที่มีบรรยากาศของการเป็นชุมชนหรือสังคมที่เข้มข้นเมื่อนักเรียนในโรงเรียนมีพฤติกรรมไปในทางเดียวกัน ผู้บริหารตอบสนองความต้องการของครูและสนับสนุนการริเริ่มงานใหม่ๆของครู ครูในโรงเรียนมีความรู้เกี่ยวกับการดำเนินงานของเพื่อนครูด้วยกันและมีความเต็มใจช่วยเหลืองานของกันและกัน และในโรงเรียนที่การนิเทศเป็นไปเพื่อส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอนของครูแต่ละคนอย่างจริงจัง

อย่างไรก็ตาม Joel Westheimer and Joseph Kahne (๑๕๕๑) เตือนว่าโรงเรียนไม่ควรสร้างชุมชนหรือสังคมที่เข้มข้นจนเกินไปทั้งนี้เพราะบรรยากาศของความเป็นอิสระทางความคิด ความเป็นตัวของตัวเองและความสามารถที่จะเปิดประตูความเป็นไปได้ใหม่ๆคือสภาพบรรยากาศที่แท้จริงของการศึกษา ดังนั้นจึงไม่น่าจะถูกต้องถ้าให้การสร้างชุมชนโรงเรียนเป็นเป้าหมายของการศึกษาแต่น่าจะเป็นการสร้างบรรยากาศชุมชนโรงเรียนเพื่อสร้างให้โรงเรียนบรรลุเป้าหมายของการศึกษาได้ดียิ่งขึ้นเท่านั้น

นอกจากนี้ Westheimer and Kahne ยังเตือนต่อไปด้วยว่าครูและบุคลากรส่วนใหญ่ในโรงเรียนไม่มีทักษะการสร้างและการรักษาบรรยากาศชุมชนภายในโรงเรียน โครงการอบรมต่างๆที่จัดให้บุคลากรในโรงเรียนน่าจะ ได้ให้ความสนใจต่อทักษะและความรู้ในเรื่องนี้ด้วย

Liana Graves (๑๕๕๒) พบว่าการสร้างบรรยากาศความเป็นชุมชนในโรงเรียนมีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการปฏิรูปการศึกษา ต่อการเปลี่ยนแปลงที่เป็นรูปธรรมในโรงเรียนซึ่งเป็นการวิจัยที่สนับสนุนข้อค้นพบของ Royal and Rossi ที่ว่าโครงสร้างของโรงเรียนที่มีความเป็นชุมชนมีแนวโน้มที่คนในโรงเรียนนั้นจะมีทัศนคติที่ดีและมีค่านิยมเชิงบวกต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างกิจกรรมและต่อการปรับเปลี่ยนโครงสร้างโรงเรียนทั้งระบบ

จ.วัฒนธรรมกับการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างและการจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนชุมชน

หลักการของการปฏิรูปการศึกษาที่นายแพทย์ประเวศ วะสี (๒๕๔๑) อธิบายไว้^{๔๒} นั้นหมายถึง การเปลี่ยนแปลงระบบโครงสร้างและการจัดการศึกษาจากการเป็นระบบปิดที่เน้นการควบคุม มาเป็นระบบเปิดที่สังคมมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวาง เป็นการเปลี่ยนแปลงทำให้ระบบที่ปรับตัว ไม่ได้กลายเป็นระบบที่ปรับตัวได้โดยใช้ระบบตรวจสอบในลักษณะให้ข้อมูลย้อนกลับอย่าง ต่อเนื่อง นอกจากนี้ยังเน้นการเปลี่ยนแปลงระบบการเรียนรู้โดยเปลี่ยนจากระบบสอนแบบท่องจำ ทำให้เรื่องที่ยากเป็นเรื่องยากและผลิตคนที่ด้อยคุณภาพไปเป็นการเรียนที่สนุกและพัฒนาได้เต็ม ศักยภาพของความเป็นมนุษย์ เป็นการเปลี่ยนระบบการเงินเพื่อการศึกษาเพื่อให้เกิดการ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของบุคคลและองค์กร และเปลี่ยนการใช้อำนาจไปเป็นการสร้างความรู้ สนับสนุนการปฏิบัติเพื่อสร้างปัญญาอย่างต่อเนื่องและเป็นพลวัตรตลอดเวลา

จากหลักการข้างต้นนำมาสู่มาตรการ ๘ ประการ^{๔๓} แห่งการปฏิรูปการศึกษาซึ่งเป็น องค์ประกอบที่จำเป็นที่สนับสนุนกันและกันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาอย่างมี ประสิทธิภาพและเป็นรูปธรรม มาตรการทั้ง ๘ ประการตามที่นายแพทย์ประเวศ วะสี (หน้า ๖๔- ๖๕) ได้ระบุไว้ได้แก่

๑. ออกกฎหมายรับรองการกระจายสิทธิการจัดการการศึกษาไปสู่สังคมโดยทั่วถึง
๒. ออกกฎหมายปรับบทบาทของกระทรวง ทบวง กรม และ โรงเรียนเสียใหม่
๓. ออกกฎหมายมาตรฐานและการประเมินการศึกษา
๔. ปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้
๕. พัฒนาสื่อเพื่อการเรียนรู้
๖. ระบบส่งเสริมวิชาชีพครู
๗. ปฏิรูประบบการเงินเพื่อการศึกษา
๘. สร้างระบบการวิจัยการศึกษาอย่างต่อเนื่อง

เป็นที่น่าเสียดายว่าการปฏิรูปทั้งแปดข้อ โดยเฉพาะในข้อที่สี่ไม่ได้กล่าวถึงการ ปฏิรูป หลักสูตร ซึ่งเป็นต้นแบบที่มาของการจัดกระบวนการเรียนรู้ทั้งหลายทั้งมวลและเป็นองค์ประกอบ สำคัญที่สุดที่ส่งผลถึงรูปแบบของการปฏิรูปจัดระบบการศึกษาใหม่ทั้งระบบให้สอดคล้องกัน จากงานวิจัยและผลจากการศึกษาค้นคว้าของนักสังคมวิทยา โรงเรียนระดับอุดมศึกษาถึงอิทธิพลของ รูปแบบหลักสูตร ปรัชญาที่มาของการสร้างหลักสูตรตลอดจนวิถีการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในโรงเรียน วัฒนธรรม ค่านิยมและลักษณะความสัมพันธ์ของบุคลากรในโรงเรียนซึ่งล้วนเป็น ปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้เกิดขึ้นได้หรือไม่ และอย่างมีประสิทธิภาพ เพียงไร เมื่อกระแสสังคมเรียกร้องให้มีการปฏิรูปการเรียนรู้สิ่งที่นักการศึกษา นักวิชาการ และครู ทั่วประเทศให้ความสำคัญและรับรู้คือการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอน ความเข้าใจ เกี่ยว

กับกระบวนการเรียนรู้ของนักการศึกษาส่วนใหญ่ยังยึดติดอยู่กับกระบวนการเรียนรู้ภายในบริบท^{๔๖} โรงเรียนและในห้องเรียนเป็นกิจกรรมการเรียนการสอนที่จัดขึ้น โดยครูและเพื่อให้การ ถ่ายทอด ข้อมูลความรู้เป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นนักการศึกษาจึงต่างพยายามค้นคิด รูปแบบ การสอนต่างๆแต่เพิ่มความพยายามให้สอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้ของคนในสังคมมากขึ้น อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าเสียดายว่าข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้ในบริบทของชุมชนต่างๆยังไม่ ได้มีการศึกษาทำความเข้าใจอย่างกระจ่างชัดถึงความเป็นมาเป็นไปในลักษณะภูมิปัญญาที่มาของ กระบวนการเรียนรู้นั้นๆ สิ่งที่เป็นปัญหาอย่างยิ่งคือการนำแนวคิดเกี่ยวกับรูปแบบการจัดการ เรียนการสอนตามแนวปรัชญาการศึกษาจากต่างประเทศที่มีวัฒนธรรม ค่านิยมและวิถีชีวิตในบริบท สังคมที่แตกต่างจากบริบทชุมชนท้องถิ่นในประเทศไทยมาดัดแปลงให้นักเรียนและครูใช้ใน โรง เรียนที่มีวิถีความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกใน โรงเรียนที่หลากหลายแตกต่างกัน

Lewis (๑๙๘๕) อธิบายว่าการปฏิรูปการศึกษาแบบเป็นระบบนั้นอาศัยการเปลี่ยนแปลง โครงสร้างของโรงเรียนทั้งระบบตั้งแต่วิธีการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับ ชุมชน ความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรทางการศึกษา บทบาทความรับผิดชอบของผู้ที่อยู่ในโรงเรียน การปรับเปลี่ยนลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนเพื่อให้เอื้อต่อการเรียนการสอนแบบใหม่ และ การปรับเปลี่ยนการจัดตารางเวลาเรียนและตารางปฏิทินโรงเรียนด้วย Conley สนับสนุนความคิด นี้ของ Lewin และได้วางกรอบการเปลี่ยนแปลงที่เป็นการปฏิรูปแบบเป็นระบบไว้ เป็น ๓ กลุ่มแต่ ละกลุ่มแบ่งออกเป็น ๔ หัวเรื่องดังนี้

๑. กลุ่มที่เป็นหัวใจของการเรียนการสอน (central dimension) ได้แก่การ ปรับเปลี่ยนผลสัมฤทธิ์และพัฒนาการทางการเรียนของนักเรียน ตัวหลักสูตร และวิธีวัดและ ประเมินผล

๒. กลุ่มสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน (enabling dimension) ได้แก่ การ เปลี่ยนแปลงบรรยากาศการเรียนการสอน วัสดุอุปกรณ์และสื่อการเรียนการสอน ความสัมพันธ์ ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน และการจัดตารางเวลาเรียน

๓. กลุ่มสนับสนุนการจัดการดำเนินการ (supporting dimension) ได้แก่ ประสิทธิภาพการบริหาร การเปลี่ยนแปลงบทบาทของครูเพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างเป็นอิสระ มากขึ้น โครงสร้างของการบริหารงานบุคคล และคุณภาพความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากร

O'Day และ Smith (๑๙๕๓) เสนอแนะว่าการปฏิรูปการศึกษาที่กระทำอย่างเป็นระบบสามารถทำให้คุณภาพของนักเรียนดีขึ้น ในขณะที่เดียวกันก็มีส่วนช่วยให้สังคมมีคุณภาพดีขึ้นได้บ้าง อย่างไรก็ตามการปฏิรูปที่เป็นระบบจะต้องได้รับการเสริมด้วยปัจจัยอื่นๆด้วย เช่น ความรับผิดชอบต่อน้ำที่ของครูที่มีต่อการสร้างคุณภาพให้นักเรียนซึ่งหมายความว่านักเรียนจะต้องได้รับความรู้ มีความเข้าใจเนื้อหาวิชาการที่มีประโยชน์ มีความสามารถในการคิดเชิงซับซ้อน แก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในบริบทชีวิตประจำวันได้เพื่อให้นักเรียนมีคุณภาพเป็นสมาชิกที่มีความรับผิดชอบต่อชุมชนของตน และเป้าหมายสูงสุดของการปฏิรูปน่าจะอยู่ที่ทำให้นักเรียนรู้จักตั้งคำถามเกี่ยวกับประโยชน์และความเกี่ยวข้องของเนื้อหาสาระที่ครูนำมาสอนเพื่อตัดสินใจเลือกเรียนสาระที่มีประโยชน์และสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริง

การปฏิรูปการศึกษาอย่างเป็นระบบที่ระดับปฏิบัตินี้ภาวะผู้นำเป็นสิ่งที่สำคัญมาก Barkley และ Castle (๑๙๕๓) มองว่าผู้บริหารในโรงเรียนจะต้องให้การสนับสนุนและเข้าใจความจำเป็นที่จะต้องมีการเปลี่ยนแปลงภายในโรงเรียนอย่างเป็นระบบ ส่วน Lewis มองว่าลักษณะของผู้บริหารที่จะเอื้อต่อประสิทธิภาพของการปฏิรูปนั้นจะต้องประกอบไปด้วยการเป็นผู้มีวิสัยทัศน์ มีความเต็มใจที่จะเสี่ยงต่อการกระทำกิจกรรมที่แตกต่างไปจากเดิม และมีมนุษยสัมพันธ์กับชุมชนได้เป็นอย่างดี Murphy (๑๙๕๑) มองไปถึงการเตรียมตัวภาวะผู้นำสำหรับผู้บริหารโรงเรียนชนบทว่าต้องมีการปรับเปลี่ยนกระบวนการเตรียมผู้บริหารคนใหม่ หลักสูตรผู้บริหารจะต้องได้รับการปรับปรุงให้สอดคล้องกับคุณลักษณะต่างๆที่ Lewin ได้ระบุไว้ ส่วนบทบาทของศึกษานิเทศก์ก็ต้องพลอยปรับเปลี่ยนไปด้วยโดย Conley (๑๙๕๕) ให้ความเห็นว่าศึกษานิเทศก์เหล่านี้ต้องได้ รับการฝึกให้สามารถกระตุ้นให้ครูและผู้บริหารเกิดวิสัยทัศน์ได้ สามารถช่วยวางแผน ประสานให้ผู้ปฏิบัติในระดับโรงเรียนทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ ช่วยปิดช่องว่างระหว่างหน่วยงานภายนอกกับการปฏิบัติงานในโรงเรียน สามารถแก้ปัญหาคความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างบุคลากรในโรงเรียน ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนกับหน่วยงานส่วนกลาง และมีวิธีเพิ่มประสิทธิภาพให้กับการบริหารจัดการภายในโรงเรียน Bacharach (๑๙๕๐) มองไปที่การปรับเปลี่ยนบทบาทของคณะกรรมการบริหาร โรงเรียนว่าจะต้องมีวิสัยทัศน์ด้วยเช่นกัน ต้องให้การสนับสนุนการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้น ต้องเข้าเป็นแนวร่วมเพื่อให้บริการที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิรูปและที่สำคัญคือต้องทำหน้าที่ในการตัดสินใจกำหนดโครงการและกิจกรรมได้ แต่อย่างไรก็ตามคณะกรรมการบริหาร โรงเรียนซึ่งส่วนใหญ่เป็นคนในชุมชนจะต้องมีความรู้พื้นฐานเพียงพอ ต้องมีความเข้มแข็งและมีความเป็นเอกภาพร่วมกันจึงจะสามารถผลักดันให้การปฏิรูปการศึกษาในระดับปฏิบัติเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพได้

สิ่งที่น่าสังเกตคือนักวิจัยที่ทำงานเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาแบบเป็นระบบต่างมองคล้ายกันในประเด็นที่ว่า เรื่องการปฏิรูปการศึกษาเป็นเรื่องซับซ้อน มีความหมายและระดับการปฏิรูปที่แตกต่างกันไปตามบริบทความพร้อมของโรงเรียนและศักยภาพของชุมชน และทุกคนมองว่าระบบการปฏิรูปการศึกษาไม่น่าจะเป็นสูตรสำเร็จที่สามารถแก้ปัญหาการศึกษาได้ทุกเรื่อง และไม่สามารถทำให้ปัญหาที่มีอยู่หมดไปได้อย่างรวดเร็วแต่ก็เป็นทางออกที่จำเป็นสำหรับการปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาให้รองรับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

จ. การนำแนวคิดเรื่องการปฏิรูปการศึกษาไปสู่การปฏิบัติ

นับตั้งแต่นโยบายปฏิรูปการศึกษาได้เริ่มบังคับใช้ในหลายๆประเทศ โรงเรียนทั้งในเมืองและชนบทต่างก็พยายามกระทำกิจกรรมต่างๆสนองตอบนโยบายดังกล่าวเพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานของตนและเพื่อเพิ่มคุณภาพของนักเรียน กิจกรรมและโครงการที่โรงเรียนทั้งหลายจัดขึ้นเพื่อสนองนโยบายนี้มีลักษณะหลากหลายและมีความคุณภาพแตกต่างกันซึ่งหลายกิจกรรมและโครงการไม่ได้มีความแตกต่างไปจากกิจกรรมและโครงการปกติที่โรงเรียนเคยกระทำมามากนัก และไม่ได้บ่งบอกว่าจะทำให้โรงเรียนมีประสิทธิภาพต่างไปจากเดิมหรือทำให้นักเรียนมีคุณภาพมากขึ้นกว่าเดิม และเป็นที่น่าสนใจว่าคำว่าปฏิรูปการศึกษาไม่ว่าจะเป็นคำจำกัดความ กระบวนการที่จะทำให้เกิด และการเปลี่ยนแปลงที่จะตามมาก็ยังไม่เป็นที่เข้าใจชัดเจนตรงกันสำหรับครูและผู้บริหาร

สภาองเกรสของสหรัฐอเมริกาได้กำหนดลักษณะของโครงการและกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อสนองตอบนโยบายปฏิรูปการศึกษาและมีสิทธิของงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลกลางตาม Title I (๑๙๖๕ ปรับปรุง ๑๙๘๘ และ ๑๙๙๔) ไว้ว่าจะต้องเป็นโครงการที่มีลักษณะดังต่อไปนี้

๑. มีผลงานวิจัยที่ได้ทดลองและปรับปรุงจนมีผลเป็นที่เชื่อมั่นได้เป็นฐานในการสร้างโครงการหรือกิจกรรมเพื่อการปฏิรูปการศึกษา
๒. มีการกำหนดแผนการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนที่มุ่งสนับสนุนให้นักเรียนมีผลการศึกษาและลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาตามความต้องการของรัฐและสอดคล้องกับความจำเป็นของชุมชนที่โรงเรียนนั้นตั้งอยู่
๓. โครงการหรือกิจกรรมที่ดำเนินการอยู่จะต้องช่วยพัฒนาคุณภาพของครูและบุคลากรในโรงเรียนไปด้วยพร้อมๆกัน

๔. มีมาตรการวัดและประเมินผลที่ชัดเจนว่านักเรียนสามารถบรรลุเป้าหมายและได้มาตรฐานที่วางไว้

๕. มีมาตรการสนับสนุนฝ่ายบริหารและบุคลากรที่เกี่ยวข้องอย่างพอเพียง

๖. ต้องเป็นโครงการที่เปิดโอกาสให้ชุมชนและผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วม

๗. มีผู้เชี่ยวชาญทางเทคนิคหรือนักวิจัยจากภายนอกสนับสนุนการดำเนินงานโครงการ

๘. ขยายแผนงาน ไปถึงการวัดและประเมินผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชนและประเมินผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนหลังจากการนำโครงการหรือกิจกรรมที่สร้างขึ้น

๙. มีการระบุถึงทรัพยากรทั้งหมดที่มีอยู่และวิธีที่จะประสานงานกับหน่วยต่างๆเพื่อนำทรัพยากรที่มีอยู่นั้นมาสนับสนุนการดำเนินการ โครงการปฏิรูปการศึกษาอื่นๆอย่างต่อเนื่อง

ผลการวิจัยจำนวนมาก (Schenck & Beckstrom, ๑๙๙๓; Wong, Sunderman, & Lee, ๑๙๙๖; Stringfield และคณะ ๑๙๙๗) พบว่า โครงการที่สามารถเพิ่มคุณภาพทางการศึกษาให้กับนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพเป็น โครงการที่มีการดำเนินการต่อเนื่องและเป็นกลุ่มของ โครงการแทนที่จะเป็น โครงการหรือกิจกรรม โดดๆทำขึ้นเพียงระยะเวลาภาคการศึกษาหรือปี การศึกษาเดียว ผลการวิจัยเหล่านี้ยังพบด้วยว่าโครงการเพื่อการปฏิรูปการศึกษาที่แต่ละ โรงเรียนใช้นั้นมีความแตกต่างกันไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการดำเนินการใช้และผลกระทบที่เกิดจากโครงการ (Stringfield, และคณะ ๑๙๙๗) โรงเรียนในเขตที่ล่อแหลมต่อปัญหานานาชนิดสามารถทำให้นักเรียนของตนมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนเพิ่มขึ้นอย่างเป็นที่น่าพอใจที่สุดระบว่าได้ให้ความสำคัญต่อการวางแผนและดูแลให้การดำเนินงานตามแผนเป็น ไปอย่างต่อเนื่อง พร้อมกันนั้นก็หาทางทำให้วิธีการใหม่ๆและโครงการใหม่ๆที่สร้างขึ้นผสมผสานกับ โครงการปกติของ โรงเรียนเพื่อให้มีการใช้โครงการนั้นๆอย่างต่อเนื่องและจริงจัง นอกจากนี้ นักวิจัยยังพบว่าโครงการที่สร้างขึ้นและใช้เฉพาะในระดับชั้นประถมต้นมีแนวโน้มให้ผลเป็นที่น่าพอใจมากกว่าการนำโครงการ ไปใช้ครอบคลุมทุกระดับชั้นใน ครั้งเดียวเนื่องจากต้องใช้ทรัพยากรมากเกินไปในครั้งเดียว ผลของโครงการที่มีต่อนักเรียนมากที่สุดเมื่อครูและผู้บริหารสร้าง โครงการที่สอดคล้องกับความจำเป็นของท้องถิ่น เมื่อครูใหญ่และฝ่ายบริหารจากกระทรวงศึกษาให้การสนับสนุนอย่างจริงจังเพื่อให้การดำเนินงานของ โครงการมีความต่อเนื่องและเอื้อต่อการให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมใน โครงการ เมื่อมีพลัง

สนับสนุนทางวิชาการและทางเทคนิคที่จำเป็นจากผู้เชี่ยวชาญภายนอกและบุคลากรในโรงเรียน^{๔๗} ได้รับการพัฒนาศักยภาพโดยการทำงานร่วมกับนักวิชาการภายนอกเหล่านี้ และเมื่อทุกฝ่ายเห็นตรงกันว่าหลักสูตรหรือโครงการที่กำลังทำอยู่นั้นมีความจำเป็น Stringfield ระบุต่อไปด้วยว่าผู้ที่คิดจะเข้าไปทำโครงการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียน โดยเฉพาะในโรงเรียนชนบทต้องมีวิสัยทัศน์ที่ชัดเจนเป็นรูปธรรมว่าจะเปลี่ยนแปลงอะไร จะปฏิรูปอะไรและจะต้องสามารถทำให้วิสัยทัศน์นั้นเป็นรูปธรรมขึ้นมาได้ด้วย ต้องมีศักยภาพของการเป็นผู้นำหรือสร้างผู้นำได้ และต้องสามารถโน้มน้าวให้คนที่ทำงานเห็นภาพลักษณะของโรงเรียนและชุมชนหลังการเปลี่ยนแปลงได้ การทำให้ครูในโรงเรียนและนักวิชาการท้องถิ่นเกิดความมั่นใจในสิ่งที่กำลังทำอยู่และมั่นใจว่าจะได้รับการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องทั้งจากชุมชน จากนักวิชาการและหน่วยงานภายนอกเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับความสำเร็จของโครงการ และการทำให้โครงการดำเนินการอย่างต่อเนื่องจนทำให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาได้ทุกด้าน

งานวิจัยของ Bodilly, และคณะ (๑๙๙๖) พบว่าอุปสรรคที่ขัดขวางการปฏิรูปการศึกษาแบบครอบคลุมทุกประเด็นในระบบการศึกษามีอยู่ ๔ ประการซึ่งทั้งหมดเป็นเรื่องของสภาพการเมืองภายในของโรงเรียนและระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ซึ่งถ้าสามารถจัดการกับอุปสรรคทั้งหมดนี้ได้โรงเรียนก็จะสามารถทำโครงการเพื่อการปฏิรูปการศึกษาไปพร้อมๆกับการดำเนินงานปกติของคน อุปสรรคทั้ง ๔ ได้แก่

๑. การขาดศักยภาพในการพัฒนาตนเองของครู
๒. การขาดความเป็นอิสระของโรงเรียน
๓. ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างครูกับนักวิชาการภายนอก
๔. ความไม่สามารถดึงชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินงาน

ส่วน Tyack และ Cuban (๑๙๙๕) กลับมองในอีกด้านหนึ่งโดยมองว่าถ้าต้องการทำโครงการใหม่ๆที่เป็นเรื่องของการปฏิรูปการศึกษาให้ได้ผลอย่างเต็มที่ต้องเลิกโครงการเก่าๆในโรงเรียนเสียก่อนเพราะถ้ายังคงมีโครงการแบบเก่าๆอยู่ในโรงเรียนครูมีแนวโน้มที่จะหวนกลับไปใช้รูปแบบเดิมๆหรือปรับเปลี่ยนโครงการใหม่ๆให้กลายเป็นพันธผสมซึ่งไม่น่าจะเกิดผลดีต่อการปฏิรูป แต่ก็ยอมรับว่าถ้าโครงการใหม่ๆสามารถทำให้ครูและผู้บริหารยอมรับว่าแก้ปัญหาได้จริง หรือทำให้พวกเขาารู้สึกว่ามีสถานภาพดีขึ้นก็จะสามารถคงอยู่ได้นาน

หน่วยงานสนับสนุนการวิจัยของสหรัฐอเมริกาได้นำผลการวิจัยเหล่านี้มากำหนดเป็นเกณฑ์พิจารณาโครงการปฏิรูปการศึกษาในโรงเรียนชนบทที่เสนอขอการสนับสนุน โดยระบุว่าโรงเรียนและนักวิชาการในท้องถิ่นที่ต้องการการสนับสนุนควรจะต้องมีลักษณะดังนี้

๑. มีทรัพยากรที่จำเป็นต่อการทำโครงการปฏิรูปการศึกษาและสามารถทุ่มเททรัพยากรเหล่านี้ให้กับการดำเนินการได้อย่างเต็มที่ ซึ่งทรัพยากรดังกล่าวได้แก่ เวลา คุณภาพครู-ผู้บริหาร โอกาสของชุมชนในการเข้ามามีบทบาทในโครงการ และความมุ่งมั่นที่จะผลักดันให้โครงการประสบความสำเร็จ

๒. มีนักวิชาการหรือนักวิจัยและหน่วยงานภายนอกที่พร้อมให้การสนับสนุนการดำเนินงานของโครงการอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่อง ไม่ว่าจะเป็นการสนับสนุนด้านการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร และเทคนิคทางวิชาการต่างๆซึ่งนักวิชาการและนักวิจัยที่เข้าสนับสนุนโครงการจะต้องมีผลงานการปฏิรูปโรงเรียนชนบทจนได้รับความสำเร็จมาบ้างแล้ว และที่สำคัญคือแสดงแผนการทำงานร่วมกับครูและผู้บริหารที่สอดคล้องกับการทำงานประจำและการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจริงในโรงเรียนและชุมชน

๓. โรงเรียนที่เสนอโครงการจะต้องมีอิสระจากการถูกควบคุมโดยหน่วยงานราชการส่วนกลางหรือจากการเมืองท้องถิ่นเพื่อการดำเนินงานปฏิรูปอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้เพราะรูปแบบการปฏิรูปอาจต้องครอบคลุมถึงการเปลี่ยนแปลงบทบาทของครู บทบาทของผู้ปกครอง ไปจนถึงอำนาจการตัดสินใจและการประเมินผล โดยให้ชุมชนเป็นหลัก ดังนั้นการดำเนินโครงการในลักษณะเช่นนี้จึงต้องการความเข้าใจและแรงสนับสนุนจากหน่วยศึกษานิเทศก์และกรรมการบริหารระดับสูงเป็นอย่างมาก

บทที่ ๓

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้สำหรับหมู่บ้านหัตถกรรมไม้แกะสลักบ้านถวาย : กรณีศึกษาโรงเรียนบ้านต้นแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่วัตถุประสงค์ดังนี้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้

๑. ศึกษากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ของครูชั้นประถมศึกษาปีที่หก โรงเรียนบ้านต้นแก้วอำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการเข้าเป็นแนวร่วมของครูและชาวบ้าน และเป็นหลักสูตรที่ให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตในการทำงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ในชุมชนบ้านถวาย

๒. ศึกษาความสามารถในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูชั้นประถมศึกษาปีที่หก โรงเรียนบ้านต้นแก้วตั้งแต่ขั้นการศึกษาทำความเข้าใจสภาพวิถีชีวิตของชาวบ้านถวาย สร้างสัมพันธภาพกับชาวบ้าน ความสามารถในการเก็บข้อมูลภาคสนามมาสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกับชาวบ้าน ความสามารถในการวัดและประเมินผลนักเรียน ความสามารถในการนำเสนอหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อรับการวิพากษ์และความสามารถในการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

๓. ศึกษาปัจจัยที่สนับสนุนและเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา การสร้างและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นของครู ตลอดจนศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้าน

๔. ศึกษาผลกระทบของกระบวนการพัฒนา การสร้างและการใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่มีต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับครูใน โรงเรียนบ้านต้นแก้ว และต่อการสร้างความเข้มแข็งให้กับชาวบ้านถวาย

กลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัยครั้งนี้แบ่งเป็นสองกลุ่มใหญ่ กลุ่มแรกเป็นชาวบ้านถวายทั้งหมด ๑๔๐ หลังคาเรือนรวมประมาณ ๗๐๐ คนและกลุ่มที่สองคือครูและนักเรียนในโรงเรียนบ้าน

ต้นแก้วซึ่งมีทั้งที่เป็นส่วนหนึ่งของประชากรในกลุ่มที่หนึ่งและที่อยู่ในหมู่บ้านใกล้เคียงได้แก่หมู่บ้าน ต้นแก้ว บ้านหนองโง้ง บ้านป่าหมาก บ้านควน บ้านขุนคอง และบ้านภาค รวมจำนวนครูทั้งหมดในโรงเรียนจำนวน ๑๕ คนและนักเรียนทั้งหมดจำนวน ๔๘๐ คน ซึ่งประชากรทั้งสองกลุ่มใหญ่นี้ผู้วิจัยศึกษาโดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมเป็นหลัก (Observer Participation)

กลุ่มเป้าหมายในกลุ่มที่หนึ่งที่ผู้วิจัยใช้สัมภาษณ์เพื่อให้ได้รายละเอียดของข้อมูลในบางเรื่องและใช้ในการสังเกตพฤติกรรมเฉพาะบางประเด็น ได้มาจากวิธีการแนะนำต่อกันมาจากประชากรคนหนึ่งไปยังประชากรอีกคนหนึ่ง (Snowball Sampling) รวมจำนวนทั้งหมดประมาณ ๕๐ คน และการสุ่มแบบเจาะจงเฉพาะบุคคลที่เป็นกุญแจสำคัญในชุมชน (Key Informant) จำนวน ๑ คน

กลุ่มเป้าหมายกลุ่มที่สองทั้งที่เป็นครูและเป็นนักเรียนในโรงเรียนบ้านต้นแก้วได้จากการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ตามเกณฑ์ที่กำหนดดังนี้ คือเป็นครูในระดับประถมศึกษาปีที่หกในโรงเรียนบ้านต้นแก้วที่เข้าร่วมในโครงการสร้างหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ เป็นครูประจำชั้นซึ่งสอนวิชาภาษาไทย สังคมศึกษา ๑ คน คนที่สองเป็นครูสอนวิทยาศาสตร์ คอมพิวเตอร์ คณิตศาสตร์และงานอาชีพ คนที่สามเป็นครูสอนภาษาอังกฤษ ส่วนนักเรียนนั้นเป็นนักเรียนที่กำลังเรียนอยู่ในระดับประถมศึกษาของโรงเรียนบ้านต้นแก้วที่เข้ารับการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ มีจำนวนทั้งหมด ๒๘ คน

ระเบียบวิธีวิจัย

งานวิจัยการพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่หก โรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่เป็นการวิจัยภาคสนาม (Field Research) ที่เน้นให้ความสำคัญกับการเก็บข้อมูลแบบต่อเนื่องตลอดระยะเวลา ๒๐ เดือน เก็บข้อมูลวิถีชีวิตของชาวบ้านถวายและบุคลากรในโรงเรียนบ้านต้นแก้วจากสภาพธรรมชาติที่สุดขณะที่บุคคลเหล่านี้กำลังอยู่ในเหตุการณ์ สังเกตความต่อเนื่องของเหตุการณ์ สังเกตพฤติกรรมและสภาพอารมณ์ของบุคคลในเหตุการณ์ไปพร้อมกับบันทึกรายละเอียดของข้อมูล ทั้งนี้เพื่อให้ได้ภาพรวมทั้งหมดที่เป็นพลวัตรของชุมชนบ้านถวาย ได้ข้อมูลที่สามารรถให้คำตอบต่อคำถามการวิจัยที่มุ่งอธิบายโครงข่ายความสัมพันธ์ของคนในชุมชน ระหว่างคนในชุมชนกับบุคลากรในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว ระหว่างบุคลากรในโรงเรียนบ้านต้นแก้วซึ่งประกอบด้วยครูในโครงการวิจัย ครูอื่นๆในโรงเรียน ผู้บริหาร และนักเรียน ตลอดจนความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัย กับประชากรและตัวอย่างประชากรในการวิจัยครั้งนี้ และที่สำคัญที่สุดคือ

ประเด็นความสัมพันธ์ระหว่างการสร้างและใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นเกี่ยวกับงานไม้แกะสลักและงานไม้กับการสร้างความเข้มแข็งของชุมชนบ้านถวายในภาพรวม

ขั้นตอนในการวิจัย

๑. การเลือกพื้นที่ในการวิจัย การกำหนดฐานในการวิเคราะห์ และการตั้งคำถามการวิจัย:

การเลือกพื้นที่ในการวิจัย ผู้วิจัยกำหนดเลือกชุมชนบ้านถวาย ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่และโรงเรียนบ้านดั้นแก้วซึ่งเป็นโรงเรียนเพียงโรงเรียนของหมู่บ้านถวายเป็นพื้นที่ในการวิจัย ทั้งนี้เนื่องจากชุมชนบ้านถวายมีลักษณะพิเศษดังนี้คือ

ก. หมู่บ้านถวายเป็นหมู่บ้านที่ชาวบ้านร้อยละ ๘๕ ทำอาชีพงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ ทั้งทำและค้าขายส่งออกสินค้างานไม้ที่ผลิตได้นำรายได้เข้าหมู่บ้านเป็นจำนวนมหาศาล ทุกปี ที่สำคัญคือชาวบ้านถวายและวิถีชีวิตความสัมพันธ์ของชาวบ้านถวายส่วนใหญ่เกิดขึ้นรอบๆการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ (ดูรายละเอียดในรายงานวิจัยเรื่องกรณีศึกษาชุมชนบ้านถวายเพื่อการพัฒนาหลักสูตรงานแกะสลักไม้และงานไม้ โดยลำลี ทองธิว, ๒๕๔๒)

ข. เริ่มมีการเปลี่ยนแปลงทางความคิดและค่านิยมในการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของเยาวชนในหมู่บ้านถวายซึ่งปรากฏได้ชัดจากการที่ผู้ประกอบการแกะสลักไม้และทำงานตกแต่งไม้ที่เป็นคนรุ่นหนุ่มสาวของชุมชนบ้านถวายมีน้อยลง คนเหล่านี้หลังเลิกทั้งหมู่บ้านและอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ออกไปหางานทำในเมืองใหญ่กันเป็นส่วนมาก ผู้ที่ทำงานนี้เป็นคนรุ่นเก่าๆและมีคนต่างถิ่นเข้ามาประกอบอาชีพค้าขายงานไม้แกะสลักและงานไม้มากขึ้น ซึ่งคนต่างถิ่นเหล่านี้ไม่ได้ให้ความสำคัญกับการทำอาชีพแกะสลักไม้ที่เป็นงานศิลปะเท่าไรนัก มุ่งแต่จะผลิตงานไม้แกะสลักจำนวนมาก (mass production) เพื่อการค้าขายและนำรายได้ส่วนใหญ่ออกจากหมู่บ้านถวาย

ค. โรงเรียนบ้านดั้นแก้วซึ่งเป็นโรงเรียนเพียงโรงเรียนเดียวที่ให้บริการด้านการศึกษาในระบบแก่เยาวชนในหมู่บ้านถวายไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการจัดการเรียนการสอนที่ช่วยส่งเสริมความเข้าใจและเห็นคุณค่าของงานแกะสลักและงานไม้ที่เป็นหัวใจของวิถีชีวิตในชุมชนบ้านถวายเท่าที่ควรจะเป็น จากการวิจัยเรื่องกรณีศึกษาชุมชน บ้านถวายเพื่อการพัฒนาหลักสูตรงานแกะสลักไม้และงานไม้ โดย ลำลี ทองธิว (๒๕๔๒) พบว่าโรงเรียนบ้านดั้นแก้วเคยมีหลักสูตรงานอาชีพงานตกแต่งงานไม้ในสถานะงานเลือกหนึ่งรายวิชา ซึ่งจัดได้เพียงปีเดียวแต่ต้อง

ล้มเลิกไปเนื่องจากนักเรียนไม่สนใจเรียนและไม่ได้รับการสนองตอบจากเจ้าของกิจการในชุมชนเท่าที่ควร ทั้งนี้เนื่องจากการเรียนการสอนทักษะงานนี้ตามหลักสูตรของโรงเรียนและวิธีการเรียนรู้ที่เจ้าของกิจการจัดเสริมให้ไม่สอดคล้องกัน ครูผู้สอนและคนในชุมชนที่ประกอบอาชีพนี้ไม่ได้สื่อสารกันมากพอที่จะทำให้เกิดความสัมพันธ์และความเข้าใจที่ต่อเนื่องระหว่างกันอันจะนำไปสู่ความสำเร็จของหลักสูตรงานอาชีพนี้ (ดูรายละเอียดในรายงานการวิจัยเรื่องเดียวกัน) หลังจากนั้นก็ได้ได้มีการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเพื่อปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนงานอาชีพนี้หรือกล่าวถึงเรื่องอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ในโรงเรียนอีกเลยซึ่งอาจตีความได้ว่าการจัดการเรียนการสอนในระบบโรงเรียนของชุมชนบ้านถวายที่กำลังเป็นอยู่ไม่ได้ให้ความสนใจต่อการสนับสนุนให้เยาวชนของบ้านถวายเข้าใจกระบวนการเรียนรู้และการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ตามวัฒนธรรมทั้งที่มองเห็นและมองไม่เห็นของชุมชนบ้านถวาย ทั้งยังทำให้เห็นวาทพาทษาที่ของโรงเรียนในชุมชนเน้นเฉพาะการเรียนการสอนในระบบซึ่งไม่เอื้อต่อความจำเป็น และปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในชุมชน เป็นลักษณะที่ชี้ให้เห็นถึงความแปลกแยกระหว่างสิ่งที่โรงเรียนจัดให้กับชุมชนกับวิถีชีวิตของชุมชนในส่วนที่จะทำให้ชุมชนอยู่ร่วมกันเป็นปึกแผ่นเพื่อหาทางพัฒนางานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่เป็นหัวใจหลักของระบบความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชน และเป็นหัวใจของระบบเศรษฐกิจของชุมชนบ้านถวาย ซึ่งล้วนเป็นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเข้มแข็งของระบบสังคมและสถานภาพทางเศรษฐกิจของชุมชนบ้านถวายได้

จากประเด็นทั้งสามข้างต้นทำให้ผู้วิจัยตัดสินใจเข้าไปทำการวิจัยภาคสนามในชุมชนบ้านถวาย และในโรงเรียนบ้านต้นแก้วเพื่อศึกษาหาความสัมพันธ์ระหว่างการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ศึกษาปัจจัยที่ส่งเสริมให้เกิดความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนในอันที่จะทำให้เกิดความเข้มแข็งในชุมชน ตลอดจนปัจจัยที่เป็นอุปสรรคต่อการสร้างความสัมพันธ์ดังกล่าว

การกำหนดฐานการวิเคราะห์:

การวิจัยนี้กระทำภายใต้ฐานหลักการที่ว่าการศึกษาไม่ว่าจะเป็นในระบบหรือนอกระบบหรือแบบธรรมชาติย่อมมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงซึ่งกันและกัน และเป็นพลวัตกับวิถีชีวิตของชุมชนทั้งในแง่สังคม วัฒนธรรม เศรษฐกิจและการเมือง ดังนั้นเมื่อพูดถึงการศึกษาจึงไม่ได้หมายความว่าจำกัดอยู่เฉพาะผู้ที่รับผิดชอบต่อระบบการศึกษาในโรงเรียนซึ่งได้แก่ครู ผู้บริหารโรงเรียนและกระทรวงศึกษาธิการเท่านั้น ไม่ได้หมายความถึงเฉพาะหลักสูตรในระบบ การจัดการเรียนการสอนและการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ที่จัดขึ้นในโรงเรียนเท่านั้นแต่หมายความรวมถึงวิถีการเรียนรู้อันเป็นธรรมชาติเพื่อความอยู่รอดของคนในชุมชน เงื่อนไขสำคัญสำหรับการวิจัยนี้จึงอยู่ที่การค้นหาคำความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างบุคลากรในระบบการศึกษาในโรงเรียนกับชาวบ้าน

ที่มีวิธีการเรียนรู้ตามวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาอันเป็นปกติวิถีชีวิตของชุมชน และแสวงหาวิธีที่จะเชื่อมโยงการเรียนรู้ของคนทั้งสองฝ่ายทั้งสองแบบเข้าด้วยกันเพื่อก่อให้เกิดความต่อเนื่องของการเรียนรู้ สร้างพื้นฐานทางคุณค่าและวัฒนธรรมการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ให้กับนักเรียนอันจะนำไปสู่การสร้าง ชุมชนที่เข้มแข็ง สามารถพัฒนาตนเอง พัฒนางานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้และงานอื่นๆที่เกี่ยวข้อง และพึ่งตนเองได้โดยยังคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของตนเองต่อไป

สมมติฐานการวิจัยสำหรับการวิจัยภาคสนามประการแรกคือ การที่ครูในโรงเรียนบ้าน ดันแก้วดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งทำครบกระบวนการตั้งแต่เริ่มตระหนักและเข้าใจถึงความจำเป็นของการเข้าเป็นแนวร่วมกับชาวบ้านเพื่อจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษาหาข้อมูลจากท้องถิ่นมาทำเป็นเนื้อหา และแสวงหากระบวนการเรียนรู้ตามธรรมชาติของคนในชุมชนมาสร้างเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนในห้องเรียน ตลอดจนการพานักเรียนเข้าไปศึกษาชุมชนใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน จะทำให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจชุมชนดีขึ้น ทั้งยังทำให้การเรียนการสอนในระบบโรงเรียนสอดคล้องกับวิถีชีวิต ความต้องการและความจำเป็นที่กำลังเกิดขึ้นในชุมชนได้

สมมติฐานการวิจัยอีกประการหนึ่งคือการที่ชาวบ้านในชุมชนบ้านถวายเป็นส่วนเข้าเป็นแนวร่วมในการพัฒนาจะทำให้ชาวบ้านเข้าใจกระบวนการเรียนการสอนและกิจกรรมภายในโรงเรียนบ้านดันแก้วมากขึ้น ทั้งยังเรียนรู้จักศักยภาพของตนเองในการพัฒนาโรงเรียนของชุมชนทำให้ โรงเรียนเป็นของชุมชนอย่างแท้จริง

๒. การเข้าไปอยู่ในชุมชนบ้านถวายและในโรงเรียนบ้านดันแก้วในฐานะนักวิจัยภาคสนาม

การเข้าไปอยู่ในชุมชนบ้านถวาย

ผู้วิจัยเข้าไปศึกษาวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านถวายตั้งแต่เดือนกรกฎาคม - เดือนธันวาคม ๒๕๔๒ โดยอาศัยความสัมพันธ์กับผู้ช่วยวิจัยในพื้นที่สองคนซึ่งเป็นผู้บริหารโรงเรียนบ้านดันแก้วคนหนึ่ง ส่วนอีกคนหนึ่งเป็นครูในโรงเรียนเดียวกัน พร้อมกันนั้นผู้วิจัยได้รับนิสิตปริญญาเอก โครงการกาญจนาภิเษกหนึ่งคนซึ่งมีพื้นเพเป็นคนจังหวัดเชียงใหม่ที่สามารถใช้ภาษาถิ่นสื่อสารกับชาวบ้านเป็นผู้ช่วยเก็บข้อมูลการสัมภาษณ์อีกคนหนึ่ง ผู้ช่วยวิจัยทั้งสามโดยเฉพาะผู้ช่วยวิจัยสองคนแรกที่เป็นครูในพื้นที่ซึ่งเป็นที่รู้จักคุ้นเคยของคนในชุมชนมาเป็นเวลานานสามารถ ทำหน้าที่เป็นผู้ค้าประกันและเป็นสื่อกลางทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงผู้ใหญ่บ้านของชุมชนบ้านถวายซึ่งเป็นผู้ที่มีอำนาจเป็นที่เคารพยำเกรงของชาวบ้านถวายได้เป็นอย่างดี เป็นการใช้คนในพื้นที่ (insider) เพื่อนำไปสู่ผู้ที่การวิจัยภาคสนามเรียกว่าผู้ดูแลการเข้าถึงคนในชุมชนคนอื่นๆ (gatekeeper)

การที่ผู้วิจัยซึ่งเป็นคนแปลกหน้าและไม่สามารถพูดภาษาถิ่นได้เลยจะเข้าไปอยู่ในหมู่บ้านถวาย เข้าไปสังเกตพฤติกรรม วิถีชีวิตของคนในหมู่บ้าน รวมถึงสัมภาษณ์รายละเอียดเกี่ยวกับลักษณะการทำงานอาชีพการแกะสลักไม้และงานไม้ของชาวบ้าน โดยไม่ได้รับการยินยอมจากผู้ใหญ่บ้านย่อมไม่ได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน กลับจะทำให้ชาวบ้านมองผู้วิจัยด้วยความไม่เป็นมิตรและระแวงว่ามาเป็นสายลับให้กับเจ้าหน้าที่ตำรวจทั้งนี้เพราะอาชีพการแกะสลักไม้และงานไม้เป็นอาชีพที่เกี่ยวกับการถูกตรวจจับเรื่องมีไม้ผิดกฎหมายบางประเภทไว้ในครอบครอง ดังนั้นการที่พ่อหลวงให้การรับรองผู้วิจัยซึ่งเป็นคนนอกและอนุญาตให้ผู้วิจัยเข้าไปอยู่ในหมู่บ้านถวายในฐานะลูกบ้านคนหนึ่งทำให้ผู้วิจัยสามารถเข้าถึงชาวบ้านถวายได้ทุกคนเท่าที่ต้องการ สามารถเก็บข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ได้โดยสะดวกทั้งยังสามารถเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆของชาวบ้านได้ในระดับที่น่าพอใจ พ่อหลวงได้ใช้การประชุมผู้บริหารหมู่บ้านเป็นที่แนะนำตัวผู้วิจัยและคณะ ให้โอกาสผู้วิจัยได้ชี้แจงวัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอความร่วมมือในการให้ข้อมูลทั้งจากการสังเกตและการสัมภาษณ์ ทั้งยังให้ตอบคำถามข้อข้องใจของผู้บริหารหมู่บ้านจนเป็นที่ชัดเจนพอสมควร ต่อมาภายหลังพ่อหลวงและผู้บริหารหมู่บ้านได้เรียกประชุมลูกบ้านทั้งหมู่บ้านเพื่อแจ้งให้การรับรองผู้วิจัย แจ้งให้ลูกบ้านทุกคนรับรู้ถึงการเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านเพื่อทำงานวิจัย ศึกษาวิถีชีวิตของชาวบ้านถวายร่วมกับครูและผู้บริหาร โรงเรียนที่เป็นผู้ช่วยวิจัย เป็นการแสดงสถานภาพการเป็นนักวิจัยของผู้วิจัยอย่างชัดเจน

ในขณะที่ผู้วิจัยซึ่งเป็นคนนอกชุมชนบ้านถวายเก็บข้อมูลจากการสังเกตพฤติกรรม และการสัมภาษณ์รายละเอียดจากชาวบ้านถวายในลักษณะผู้สังเกตที่อยู่ร่วมในเหตุการณ์ (observer as participant) ผู้ช่วยวิจัยที่เป็นครูและผู้บริหาร โรงเรียนบ้านต้นแก้วได้ช่วยผู้วิจัยเก็บข้อมูลในลักษณะของผู้ที่อยู่ร่วมในเหตุการณ์ที่ทำการสังเกต (participants as observers) การที่ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยสามารถเก็บข้อมูลได้ในลักษณะดังกล่าวทำให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิต วัฒนธรรม เข้าถึงลักษณะความสัมพันธ์ของคนในชุมชนกลุ่มอาชีพต่างๆ ได้ค่อนข้างลึก ทั้งยังสามารถเข้าใจมุมมองแนวคิดของคนในชุมชนบ้านถวายได้มาก

นอกจากการได้ผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นครูในพื้นที่แนะนำให้รู้จักกับพ่อหลวงซึ่งเป็นทั้งผู้ดูแลเข้าถึงลูกบ้าน (gatekeeper) และช่วยชี้นำตัวลูกบ้านที่ผู้วิจัยสามารถได้ข้อมูลระดับลึก (key informants) แล้ว ผู้วิจัยยังได้ทำความรู้จักกับชาวบ้านถวายคนอื่นๆตามการแนะนำของพ่อหลวง อาทิเช่นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการสตรีและเด็กประจำหมู่บ้าน คณะกรรมการจัดการร้านค้าสองฝั่งคลอง และคณะกรรมการการศึกษา เป็นต้น ซึ่งคนในกลุ่มต่างๆนี้ต่างก็

แนะนำให้ ผู้วิจัยรู้จักกับชาวบ้านคนอื่นๆ ค่อยๆ ไปในลักษณะลูกโซ่ (Snowball technique) และจากการทำความรู้จักกับคนในชุมชนบ้านถวายเป็นอย่างกว้างขวางนี้เองทำให้ผู้วิจัยสามารถหาบ้านเช่าได้จากสมาชิกคนหนึ่ง ในคณะกรรมการสตรีและเด็กประจำหมู่บ้านเป็นที่พำนักและเป็นสถานที่ทำงานของคณะนักวิจัยใน โครงการพัฒนาหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม้แกะสลักและงานไม้ การเข้าไปพำนักอยู่กับคนในชุมชนยังทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างผู้วิจัยกับคนในชุมชนเป็นไปอย่างมั่นคง ได้รับความสนิทสนมและเป็นที่ไว้วางใจของชาวบ้านมากขึ้น โดยเฉพาะเมื่อชาวบ้านรู้ว่าผู้วิจัยมีอาชีพเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยจริงๆ ไม่ได้แปลกลปอลมตัวเข้ามาเพื่อก่อปัญหาให้กับชาวบ้านยังทำให้ชาวบ้านให้ความสะดวกในการให้ข้อมูลแก่ผู้วิจัย ได้รับการชักชวนให้เข้าร่วมกิจกรรมของชุมชน อาทิ เช่น งานदानก๋วยสลาก งานแสดงหัตถกรรมประจำปีของหมู่บ้าน งานขึ้นบ้านใหม่ งานศพ งานทอดผ้าป่า เป็นต้น เวลาชาวบ้านต้องการคำแนะนำเกี่ยวกับการศึกษาต่อของบุตรหลาน หรือต้องการให้ผู้วิจัยช่วยสื่อสารกับลูกค้าชาวต่างประเทศก็มักจะมาหาผู้วิจัยที่บ้านพักเสมอ ทำให้ทั้ง ผู้วิจัยและชาวบ้านมีความรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของคนและกัน

การที่ผู้วิจัยมีความสัมพันธ์ที่ดีกับชาวบ้านถวายนี้นี้ทำให้สามารถใช้ชีวิตอยู่ร่วมกับชาวบ้านในลักษณะของสมาชิกคนหนึ่งในชุมชน (insider) แทนที่จะเป็นคนแปลกหน้าสำหรับชุมชนบ้านถวาย (complete outsider) ทำให้สามารถทำความเข้าใจวิถีชีวิตความเป็นอยู่ของชาวบ้านถวาย เข้าใจความคิดของชาวบ้านได้ในระดับหนึ่ง เข้าใจความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้านถวายและความสัมพันธ์กับคนในหมู่บ้านใกล้เคียงเข้าใจถึงลักษณะและกระบวนการประกอบอาชีพงานไม้ แกะสลักและงานไม้ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้น และเนื่องจากผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นครูและผู้บริหาร โรงเรียนในพื้นที่ทั้งสองคนได้ช่วยผู้วิจัยศึกษาชาวบ้านถวาย โดยตลอดจึงพลอยเข้าใจชาวบ้านและวิถีชีวิตของชาวบ้านถวายมากขึ้น โดยเฉพาะได้เรียนรู้และทำความเข้าใจกับวิถีความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้น เข้าใจถึงความสำคัญของอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่มีต่อความสัมพันธ์ของคนในหมู่บ้าน ต่อระบบเศรษฐกิจของชุมชนบ้านถวาย ตลอดจนเข้าใจกระบวนการเก็บข้อมูลภาคสนามไม่ว่าจะเป็นเรื่องกระบวนการเรียนรู้การประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและการตกแต่งงานไม้ที่ ชาวบ้านทำกันอยู่ ขั้นตอนการประกอบอาชีพดังกล่าว และการศึกษาความผูกพันของคนในหมู่บ้านกับอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นในกระบวนการประกอบอาชีพจากคนในชุมชนอย่างเป็นระบบซึ่งเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่สนองตอบต่อชุมชนบ้านถวายอย่างแท้จริงในเวลาต่อมา

เป็นที่น่าสังเกตว่าแม้ว่าครูและผู้บริหารที่เป็นผู้ช่วยวิจัยนี้จัดอยู่ในกลุ่มคนในพื้นที่ (insider) พูดภาษาถิ่นเดียวกัน รู้จักคุ้นเคย ร่วมกระทำกิจกรรมตามวัฒนธรรมท้องถิ่นของทว บ้านถวายมาเป็นเวลานานนับสิบปีแต่ไม่ได้หมายความว่า จะมีความรู้เกี่ยวกับรายละเอียด

การประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ เข้าใจวิธีการเรียนรู้และการถ่ายทอดงานดังกล่าว ของชาวบ้านหรือเข้าใจถึงความสัมพันธ์ของงานอาชีพนี้กับวิถีชีวิตของชาวบ้านในลักษณะเดียวกับ ชาวบ้านในชุมชนบ้านถวาย (complete insiders) ซึ่งผู้ช่วยวิจัยทั้งสองได้กล่าวยืนยันในเรื่องนี้ และ ทำให้เห็น ชัดเจนได้ว่าน่าจะเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้หลักสูตรงานอาชีพตกแต่งงานไม้ที่เคยจัดสอน ในโรงเรียนบ้านต้นแก้วล้มเหลว ไม่สนองตอบต่อปัญหาที่แท้จริงที่เกิดขึ้นในงานอาชีพนี้ทั้งยัง ไม่สอดคล้องกับวิธีการเรียนรู้และวิถีชีวิตของชาวบ้านอีกด้วย

การเข้าไปเก็บข้อมูลในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว

การวิจัยภาคสนามในระยะที่สองเกิดขึ้นระหว่างเดือน มิถุนายน ๒๕๔๒ - มกราคม ๒๕๔๔ เป็นช่วงที่ผู้วิจัย ผู้ช่วยวิจัยซึ่งเป็นครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วที่ได้ศึกษาวิถีชีวิต และการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของชุมชนบ้านถวายมาแล้วระยะหนึ่งเข้าเป็น แนวร่วมกับชาวบ้านถวาย พัฒนาหลักสูตรมัลติเทคกัน้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้สำหรับ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว การเข้าไปทำงานร่วมกับครูและนักเรียน ในโรงเรียนบ้านต้นแก้วนั้นแม้ไม่ยากเท่ากับการเข้าถึงชาวบ้านถวายในการวิจัยระยะแรกเนื่องจาก ครูและบุคลากรในโรงเรียนบ้านต้นแก้วมี โอกาสคุ้นเคยกับผู้วิจัยมาบ้างแล้วตั้งแต่เมื่อผู้วิจัยเข้าไป ศึกษาชุมชนบ้านถวายร่วมกับผู้ช่วยวิจัยที่เป็นครูและผู้บริหารในโรงเรียนนี้ และเนื่องจากผู้วิจัยกับ ครูเหล่านั้นนับเนื่องว่าอยู่ในอาชีพเดียวกัน แต่ก็กล่าวได้ว่าไม่่ง่ายนักเนื่องจากการเข้าไปทำงานใน โรงเรียนซึ่งเป็นสถานที่ราชการ มีระเบียบและระบบจำเป็นต้องได้รับการอนุญาตอย่างเป็นทางการ เป็นลายลักษณ์อักษรจากผู้บริหารโรงเรียนเสียก่อน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนบ้านต้นแก้วจึงได้จัด ประชุมครูในโรงเรียนอย่างเป็นทางการเพื่อเล่าถึงความเป็นมาของโครงการวิจัย จุดประสงค์ ของการวิจัย ตลอดจน ภูมิหลังของผู้วิจัยล่วงหน้าก่อนแนะนำให้ครูในโรงเรียนได้รู้จักกับผู้วิจัย

ผู้บริหารโรงเรียนบ้านต้นแก้วซึ่งเป็นผู้ช่วยวิจัยคนหนึ่งได้กระทำบทบาทในฐานะ ผู้ดูแลการเข้าถึงครูคนอื่น ๆ ในโรงเรียน (gatekeeper) พร้อมกันนั้นได้ชี้แนะให้ผู้วิจัยรู้จักครูที่ สามารถให้ข้อมูลเชิงลึก (key informants) เกี่ยวกับประเด็นต่างๆที่ผู้วิจัยสนใจ จากการรับรอง อย่างเป็นทางการของผู้บริหารและจากความคุ้นเคยกับครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วในฐานะเพื่อน ร่วมอาชีพกันทำให้ผู้วิจัยกับครูส่วนใหญ่ในโรงเรียนบ้านต้นแก้วสามารถพูดคุยกันได้อย่างเป็น กันเองที่ระดับหนึ่ง ยิ่งอยู่ด้วยกันนานเท่าไรความเป็นกันเอง และการยอมรับในฐานะสมาชิก คนหนึ่งในโรงเรียนแม้จะเป็นสมาชิกกิตติมศักดิ์ก็ตามก็ยังมีมากขึ้น

เป็นที่สังเกตว่าแม้ว่าครูและผู้บริหารในโรงเรียนบ้านต้นแก้วจะยอมรับผู้วิจัยมาก เท่าไร แต่ก็ไม่ได้ให้ความคุ้นเคยเป็นกันเองกับผู้วิจัยมากเท่ากับเพื่อนครูด้วยกันในโรงเรียน

ความสัมพันธ์ระหว่างครูในโรงเรียนบ้านคันแก้วกับผู้วิจัยจะเป็นไปในลักษณะกึ่งเป็นทางการ ทั้งนี้ เพราะครูทุกคนรู้จักสถานภาพการเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงจากกรุงเทพฯ และรู้ว่าผู้วิจัยเป็นอาจารย์ที่กำลังมาช่วยครูกลุ่มหนึ่งสร้างหลักสูตรท้องถิ่นให้กับชุมชนบ้านถวาย ดังนั้นจึงต่างพากันมองผู้วิจัยอย่างเกรงใจ ซึ่งในเรื่องนี้ผู้วิจัยก็ได้พยายามลดความเป็นทางการของความสัมพันธ์ลงด้วยการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ของโรงเรียนให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ตั้งแต่การเข้าร่วมรับประทานอาหารกลางวันร่วมกับครูที่โรงอาหาร โรงเรียนเป็นประจำซึ่งเป็นเวลาที่ครูจะพูดคุยหยอกเย้า แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในเรื่องปลีกย่อยกันอย่างเป็นกันเอง ช่วยทำก๋วยสลากและเข้าขบวนเดินถือก๋วยสลากของโรงเรียนเข้าวัด การร่วมงานศพชาวบ้านในฐานะครูในโรงเรียน ร่วมการแข่งขันกีฬาระหว่างโรงเรียนกับครูโรงเรียนบ้านคันแก้ว ไปทัศนศึกษาเป็นกลุ่มกับครูเป็นต้น ซึ่งทำให้ช่องว่างระหว่างผู้วิจัยและครูลดลงได้ในระดับที่น่าพอใจ ซึ่งสังเกตเห็นได้จากการที่ครูในโรงเรียนชอบมาแวะสนทนาทักทายกับผู้วิจัยที่ห้องทำงาน บางคนมาขอคำปรึกษาเรื่องงานวิชาการ และมาชวนไปรับประทานอาหารข้างนอกด้วยกัน และเมื่อผู้วิจัยต้องการข้อมูลเล็กๆ เกี่ยวกับเรื่องใดครูเหล่านี้ก็ยินดีให้รายละเอียดไม่ปิดบัง รวมไปถึงการแนะนำให้ไปถามข้อมูลจากคนต่อๆ ไปเพื่อให้ได้ข้อมูลในประเด็นอื่นๆ ด้วยในลักษณะการบอกต่อๆ เป็นลูกโซ่ (Snowball technique)

ความสัมพันธ์ระหว่างครูในโรงเรียนบ้านคันแก้วกับผู้วิจัยมีความสนิทสนมกันมากพอที่จะทำให้ผู้วิจัยสามารถแยกแยะข้อมูลที่ได้จากครูกลุ่มที่ไม่เป็นที่ยอมรับของครูบางกลุ่ม และที่ได้จากครูที่มีความสนิทสนมกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งมากเป็นพิเศษซึ่งรายละเอียดนี้มีผลต่อการศึกษา ข้อมูล และทำให้บ่อยครั้งต้องมีการตรวจสอบความเชื่อถือได้ของข้อมูลจากแหล่งอื่นๆ อาทิเช่น จากข้อมูลเอกสาร หรือจากแหล่งข้อมูลบุคคลที่เป็นชาวบ้านประกอบก่อนที่จะสรุปความ

สำหรับผู้บริหาร โรงเรียนหรือผู้อำนวยการนั้นนอกจากจะเป็นผู้ดูแลการเข้าถึงครูในโรงเรียนบ้านคันแก้ว และช่วยชี้ให้ผู้วิจัยเห็นครูที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับครูและนักเรียนได้แล้ว ยังช่วยชี้ให้ผู้วิจัยเห็นชาวบ้านถวายหลายคนที่สามารถให้ข้อมูลเชิงลึกเกี่ยวกับงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ตลอดจนข้อมูลเกี่ยวกับวิถีชีวิตชุมชนได้ด้วย

๓. บทบาทของผู้วิจัย

บทบาทของผู้วิจัยขณะเมื่อเข้าไปทำวิจัยภาคสนามเก็บข้อมูลจากประชากรทั้งสองกลุ่มคือกลุ่มชาวบ้านถวายกับกลุ่มครูในโรงเรียนบ้านคันแก้ว แม้จะมีลักษณะเหมือนกันในประเด็นที่ ผู้วิจัยได้เปิดเผยสถานภาพการเป็นนักวิจัยให้ประชากรทั้งสองกลุ่มได้รับทราบตั้งแต่ต้น ดังนั้น

แม้ว่าประชากรทั้งสองกลุ่มจะยอมรับให้ผู้วิจัยเข้าร่วมกระทำกิจกรรมต่างๆอย่างเต็มใจ แต่ก็รักษาความห่างไว้พอสมควร เช่นในกรณีของชาวบ้านนั้นผู้วิจัยไม่สามารถเข้าถึงข้อมูลเกี่ยวกับการซื้อขายไม้ ไม้รู้แหล่งที่มาของไม้ ประเภทของไม้หรือราคาที่แน่นอนของไม้ที่นำมาใช้เป็นวัตถุดิบในงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ ข้อมูลที่ได้จะเป็นข้อมูลกว้างๆไม่ลงลึกเท่าไรนัก ส่วนในกรณีของครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วนั้นความห่างเหินแม้ไม่ได้เกิดจากความจำเป็นที่ต้องการปกปิดข้อมูลลับมากเท่ากับชาวบ้านถวายเป็นแต่เกิดจากความเกรงในสถานภาพที่แตกต่างระหว่างความเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยกับการเป็นครูธรรมดาในโรงเรียนต่างจังหวัด จึงปฏิเสธที่จะให้ผู้วิจัยเข้าร่วมในกิจกรรมหลายอย่างอย่างเต็มที่ โดยลงความเห็นกันว่าไม่เหมาะสมกับสถานภาพของผู้วิจัย อาทิเช่นการเดินทางไปจัดสำรับอาหารเองร่วมกับครู การเข้าไปในห้องครูซึ่งเป็นแหล่งพบปะอย่างไม่เป็นทางการของครูเพื่อถ่ายเอกสารเอง ดังนั้นบทบาทที่ผู้วิจัยสามารถกระทำได้ในสถานการณ์เช่นนี้คือบทบาทการเป็นผู้สังเกตที่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ (observer as participant) ทำหน้าที่สังเกตพฤติกรรมของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ในวาระต่างๆตลอดจนสังเกตลักษณะการปฏิสัมพันธ์ของคนเหล่านี้ในขณะที่ผู้วิจัยกระทำกิจกรรมบางส่วนร่วมกับประชากรทั้งสองกลุ่ม

อย่างไรก็ตามในระหว่างการสร้างหลักสูตรร่วมกับครูและตัวแทนจากชุมชนผู้วิจัยสามารถใช้บทบาทการเป็นผู้ร่วมกิจกรรมในฐานะผู้สังเกต (participant as observer) ทั้งนี้เพราะในการสร้างหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้สำหรับนักเรียนในโรงเรียนบ้านต้นแก้วซึ่งเป็นหลักสูตรท้องถิ่นนั้นบุคคลสามฝ่ายคือครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วที่จะต้องสอนนักเรียนด้วยหลักสูตรนี้ คนในชุมชนบ้านถวายเป็นผู้เกี่ยวข้องและผู้วิจัยจะต้องเป็นแนวร่วมสร้างหลักสูตรนี้ด้วยกันนั่นคือคนทั้งสามฝ่ายจะมีบทบาทเป็นผู้ร่วมในกิจกรรมตั้งแต่ขั้นแรกจนเสร็จสิ้นการสร้างหลักสูตร การทำบทบาทเป็นผู้ร่วมกิจกรรมในฐานะผู้สังเกตของผู้วิจัยในงานสร้างหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้นี้ทำให้ผู้วิจัยบันทึกการสังเกตพฤติกรรมต่างๆของคนที่กำลังกระทำกิจกรรมได้ยากกว่าการเป็นผู้สังเกตที่มีส่วนร่วมในเหตุการณ์ดังเช่นในกรณีที่ผู้วิจัยทำการศึกษาชุมชน บ้านถวายเป็น เพราะการทำบทบาทหลังนั้นผู้วิจัยสามารถจดบันทึกรายการและรายละเอียดของเหตุการณ์ที่สังเกตในขณะที่เข้าร่วมอยู่ในเหตุการณ์ได้สะดวกกว่า แต่สำหรับการทำหน้าที่เป็นผู้ร่วมกิจกรรมในฐานะผู้สังเกตนั้นบ่อยครั้งที่ผู้วิจัยไม่สามารถบันทึกรายการที่สังเกตได้เนื่องจากต้องกระทำกิจกรรมร่วมกับครูและคนในชุมชนตลอดเวลา จึงจำเป็นต้องทำรายละเอียดของเหตุการณ์ไว้และรีบบันทึกลงในสมุดทันทีที่กลับมาถึงที่พัก

แม้ว่าการทำบทบาทเป็นผู้ร่วมกิจกรรมในฐานะผู้สังเกตจะมีจุดอ่อนที่ไม่สามารถบันทึกเหตุการณ์ได้ในขณะที่อยู่ในเหตุการณ์ แต่ทำให้ผู้วิจัยได้สัมผัสกับรายละเอียดพฤติกรรม

การทำหลักสูตรท้องถิ่นของแนวร่วมที่เป็นครูและคนในชุมชนได้ดีกว่าการเป็นผู้สังเกตที่อยู่ร่วมในเหตุการณ์เท่านั้น ทั้งนี้เพราะการได้ทำงานด้วยกันทำให้เข้าใจข้อจำกัด และข้อได้เปรียบของแนวร่วมแต่ละฝ่ายได้มากขึ้นซึ่งผู้วิจัยสามารถใช้ข้อมูลเล็กๆเหล่านี้ประเมินและอธิบายลักษณะผลงานแต่ละชั้นของหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่ครูแต่ละคน กรรมการที่เป็นชาวบ้านแต่ละฝ่ายทำ

ในการทำบทบาทผู้ร่วมกิจกรรมในฐานะผู้สังเกตในการสร้างหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ของผู้วิจัยนั้นผู้วิจัยพยายามจำกัดไม่ให้ตนเองมีบทบาทมากไปกว่าครูและชาวบ้าน บทบาทที่ผู้วิจัยทำคือการเป็นตัวกลางเชื่อมให้ครูและชาวบ้านที่เข้าประชุมร่วมกันได้แสดงออกถึงความรู้ความสามารถและประสบการณ์ในส่วนของตนเองออกมา และทำหน้าที่ชี้ให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่จะประสานความสามารถของแต่ละฝ่ายเข้าด้วยกันในการสร้างหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ชุมชนบ้านถวายและคณะผู้วิจัยในโครงการกรณีศึกษาชุมชนบ้านถวายเพื่อการสร้างหลักสูตรงานไม้แกะสลักและงานไม้ได้ตกลงใจเลือกที่จะสร้างขึ้นเพื่อทดลองใช้ นอกจากนี้ยังทำหน้าที่เป็นผู้ให้ข้อมูลทางวิชาการเกี่ยวกับขั้นตอนการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นแบบต่างๆ ประสบการณ์การทำหลักสูตรท้องถิ่น ตลอดจนวิธีการศึกษาข้อมูลท้องถิ่นเพื่อสร้างเนื้อหา การวัดและประเมินผลแก่แนวร่วมอีกสองฝ่าย ส่วนการตกลงใจกำหนดว่าครูท่านใดในโรงเรียนบ้านดั้นแก้วและจำนวนเท่าไร ตกลงให้ชาวบ้านถวายผู้ใดบ้างร่วมรับผิดชอบในการสร้างหลักสูตรนี้ ตลอดจนการกำหนดระยะเวลาในการสร้าง กำหนดขั้นตอนการสร้างรายละเอียดของเนื้อหาสาระและแผนการดำเนินงานทั้งหมดอยู่ที่การตัดสินใจของแนวร่วมที่เป็นครูและชาวบ้านถวาย

๔. การเก็บรวบรวมข้อมูลและเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บข้อมูลภาคสนามในการวิจัยนี้ผู้วิจัยใช้วิธีการผสมผสานกันสามแบบใหญ่ๆ แบบแรก คือการเก็บข้อมูลโดยใช้การสังเกตแบบมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ (observer as participant) กับการเป็นผู้ร่วมกิจกรรมและทำหน้าที่ผู้สังเกต (participant as observer)

ผู้วิจัยอาศัยการเข้าไปอยู่ในชุมชนบ้านถวายและในโรงเรียนบ้านดั้นแก้วในฐานะสมาชิกคนหนึ่งของชุมชนใช้วิธีการสังเกตแบบมีส่วนร่วม สังเกตวิถีชีวิตประจำวันของครูตั้งแต่ย่างก้าวเข้าโรงเรียน จนถึงเวลาเลิกงานกลับบ้าน นอกจากการสังเกตการประกอบกิจกรรมประจำวันที่ครูกระทำ ตลอดจนสังเกตปฏิสัมพันธ์ที่ครูมีต่อในช่วงกลางวันแล้ว กิจกรรมอื่นๆนอกเหนือ

จากการทำงานในเวลาปกติไม่ว่าจะเป็นการทำงานนอกเวลาในช่วงหลังโรงเรียนเลิกของครูและการ
สนทนาระหว่างกันก็ได้รับการสังเกตด้วย ผู้วิจัยใช้การบันทึกหัวข้อรายการที่สังเกตได้ลงใน
สมุดบันทึกซึ่งการบันทึกในระยะแรกๆเป็นการบันทึกรายการทุกรายการที่ผู้วิจัยสังเกตเห็น เมื่อ
ผู้วิจัยกลับถึงที่พักจะรีบนำหัวข้อรายการที่สังเกตได้มาขยายลงให้รายละเอียดเป็นบันทึกประจำวัน
ทันที

ส่วนการสังเกตแบบผู้วิจัยเป็นผู้ร่วมกิจกรรมและทำหน้าที่ผู้สังเกตด้วยนั้น ผู้วิจัย
ใช้การสังเกตและจำเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น บันทึกเสียงและถ่ายภาพประกอบเป็นช่วงๆเพื่อความจำ
ถ้ากิจกรรมที่ร่วมมีเอกสารประกอบผู้วิจัยก็จะนำเอกสารนั้นกลับที่พกด้วยเพื่อให้การบันทึก
ประจำวันสมบูรณ์ขึ้น การสังเกตแบบนี้ผู้วิจัยได้ใช้มากในระยะที่ร่วมกิจกรรมสร้าง
หลักสูตรมีคฤหะภักน้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้กับครูในโรงเรียนบ้านคันแก้วและชาวบ้าน
ถวยโดยเฉพาะช่วงการประชุมกรรมการสร้างหลักสูตร ประชุมปฏิบัติการสร้างหลักสูตรและการ
ประชุมกรรมการ โรงเรียน

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบที่สองคือการสัมภาษณ์ซึ่งมีทั้งการสัมภาษณ์คนที่อยู่
ในเหตุการณ์ร่วมกับผู้วิจัย และคนที่อยู่ในเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยไม่ได้อยู่ร่วมด้วย การสัมภาษณ์บุคคล
เหล่านี้ (informant) มีทั้งที่เป็นการสนทนาซักถามแบบไม่เป็นทางการเพื่อทำความเข้าใจมุมมอง
ต่อเหตุการณ์หรือกิจกรรมของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ การสัมภาษณ์แบบนี้อยู่ในรูปของการสนทนา
กับประชากรและตัวอย่างประชากร เป็นการสนทนาเกี่ยวกับเรื่องที่เกี่ยวข้องกับพฤติกรรมและ
เหตุการณ์ที่กำลังสังเกตซึ่งการสนทนานี้ส่วนใหญ่กระทำในระหว่างการสังเกตแต่บางครั้งกระทำ
หลังจากที่การสังเกตเสร็จสิ้นลงแล้ว ระยะเวลาที่ใช้ในการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการนี้ไม่
แน่นอนขึ้นอยู่กับความเต็มใจของผู้ให้สัมภาษณ์และพฤติกรรมที่กำลังกระทำอยู่แต่โดยเฉลี่ยจะใช้
เวลาประมาณสองชั่วโมงขึ้นไปและเป็นการสนทนาพร้อมกันครั้งละสองถึงสามคนบางครั้งจำนวน
มากกว่านั้น จุดประสงค์ของการสัมภาษณ์คือการพยายามเก็บข้อมูลรายละเอียดเล็กๆเกี่ยวกับ
พฤติกรรมที่ผู้ให้สัมภาษณ์กำลังกระทำ เป็นการถามในลักษณะกระตุ้นให้อธิบายรายละเอียดของ
สิ่งที่กำลังกระทำ เหตุผลที่ใช้วิธีการนั้น ปัญหาที่เกิดขึ้นระหว่างการทำ ตลอดจนมุมมองและแง่คิด
ต่อสิ่งที่เกิดขึ้นและผลกระทบเป็นต้น

การสัมภาษณ์ทั้งมีโครงสร้างเพื่อสอบถามข้อมูลในประเด็นหลักที่ผู้วิจัยต้องการ
รายละเอียดเพิ่มเติม อย่างไรก็ตามการสัมภาษณ์แบบทั้งมีโครงสร้างนี้ผู้วิจัยไม่ได้ใช้บ่อยนัก
กระทำในกรณีที่เมื่อผู้วิจัยอ่านบันทึกประจำวันทบทวนแล้วพบข้อสงสัย ไม่แน่ใจการตีความ
บางอย่าง หรือต้องการรายละเอียดของข้อมูลในบางประเด็นเพิ่มเติมมากขึ้นเท่านั้น เช่น

แบบสัมภาษณ์ครูเพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการสร้างแผนการสอนและสื่อการสอนของครู เพื่อศึกษาลักษณะการรวบรวมข้อมูลจากชาวบ้านของครูเพื่อนำมาสร้างเป็นเนื้อหาสาระในหลักสูตรซึ่งข้อมูลที่ได้นำมาใช้ขยายให้รายละเอียดประกอบการสังเกตการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นของครูเป็นต้น

ในช่วงที่การสร้างหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้โกโก้เสร็จสมบูรณ์ มีหลักสูตรให้เห็นเป็นรูปธรรมมากขึ้นทั้งยังได้ผ่านการวิพากษ์จากผู้เชี่ยวชาญแล้วนั้น ผู้วิจัยต้องใช้การสัมภาษณ์ครูในโรงเรียนที่อยู่ในเหตุการณ์ที่ผู้วิจัยไม่ได้เข้าร่วมด้วยค่อนข้างบ่อย เนื่องจากผู้บริหารโรงเรียนเริ่มได้รับการติดต่อจากกลุ่มโรงเรียนใกล้เคียงเพื่อขอเข้าศึกษาหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นและขอให้ครูที่ร่วมสร้างหลักสูตรนี้อธิบายให้ฟังอยู่เนืองๆ นอกจากกลุ่มโรงเรียนต่างๆแล้วยังมีผู้บริหารจากจังหวัดอื่นๆ ตลอดจนสื่อมวลชนกลุ่มต่างๆติดต่อขอเข้ามาเยี่ยมชมและสัมภาษณ์ครูและนักเรียนในโรงเรียนบ้านต้นแก้วอีกด้วย ซึ่งในการเข้าเยี่ยมชมและสัมภาษณ์บุคคลากรในโรงเรียนนั้นผู้วิจัยไม่ได้รับการติดต่อให้เข้าร่วมด้วยแต่ประการใด ดังนั้นจึงต้องใช้การสัมภาษณ์ผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นๆประกอบซึ่งทำให้ได้ข้อมูลที่น่าสนใจเกี่ยวกับการนำหลักสูตรท้องถิ่นไปใช้เพื่อการประชาสัมพันธ์โรงเรียนเพิ่มเติมจากการใช้ใช้พัฒนาความเข้มแข็งในชุมชน

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลแบบที่สามคือการใช้เอกสารต่างๆที่มีในชุมชนอาทิเช่น เอกสารสำเนาเขียนเล่มประวัติพ่อหนานแดงที่พิมพ์แจกในงานฌาปนกิจ เอกสารเผยแพร่งานหัตถกรรม บ้านถวาย เอกสารรายงานการประชุมต่างๆของโรงเรียนบ้านต้นแก้ว เอกสารประกาศแต่งตั้งกรรมการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ประกาศแต่งตั้งครูที่รับผิดชอบการเรียนการสอนในโครงการ หลักสูตรท้องถิ่น และธรรมนูญโรงเรียน นอกจากนี้ยังมีเอกสารรายงานการประชุมครูในเรื่องอื่นๆ รายงานการประชุมกรรมการโรงเรียน การประชุมผู้ปกครอง รายงานและแบบไต่ถามของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกของโรงเรียนบ้านต้นแก้ว ตลอดจนคะแนนผลการสอบเนื้อหาวิชาที่ครูจัดขึ้นเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการเรียนการสอนหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้

เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลภาคสนาม

เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัยนี้ประกอบด้วย

- ๑) แบบบันทึกประจำวันเพื่อบันทึกรายการและรายละเอียดพฤติกรรมประชากร และ ตัวอย่างประชากรตามที่ผู้วิจัยสังเกตเห็น แบบบันทึกประจำวันนี้เป็นเครื่องมือการวิจัยที่วิจัยใช้เป็นหลักในการเก็บข้อมูลภาคสนาม และใช้อย่างต่อเนื่องเมื่ออยู่ในขั้นที่ลงมือ

ทำการวิเคราะห์ข้อมูล รายการและรายละเอียดที่บันทึกนี้ในระยะแรกๆเป็นการบันทึกสิ่งที่สังเกตเห็นและได้ยินขณะ เข้าร่วมกิจกรรมและที่ร่วมอยู่ในเหตุการณ์ โดยไม่ได้กำหนดว่าจะสังเกตหรือฟังเรื่องใดเรื่องหนึ่งเป็นพิเศษ ในระยะต่อมาเป็นการสังเกตพฤติกรรมและเหตุการณ์ที่ต่อเนื่องจากรายการที่สังเกตในระยะแรกๆเพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นหรือพฤติกรรมใหม่ๆที่สืบเนื่องจากพฤติกรรมนั้นๆ บางครั้งการบันทึกจะเป็นในรูปของการสร้างแผนภูมิสังคัมมิติแสดงความสัมพันธ์ระหว่างคนและกลุ่มบุคคลที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้ยังมีการสร้างแผนที่แสดงการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพของหมู่บ้านและ โรงเรียนประกอบการบันทึกเป็นไปตามการเรียงลำดับวันที่ทำการสังเกต

๒) แบบสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ และแบบกึ่งมีโครงสร้าง

ก. แบบสัมภาษณ์สำหรับครูที่เข้าร่วม และไม่ได้ร่วมกิจกรรมสร้างหลักสูตร

วัตถุประสงค์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ ประเด็นที่สัมภาษณ์ได้แก่ความรู้และความเข้าใจของครู เรื่องการสร้างหลักสูตร แหล่งที่มาของข้อมูล บทบาทของครูในการสร้างและใช้หลักสูตร ความสัมพันธ์ระหว่างครูที่สร้างหลักสูตรกับบุคลากรอื่นๆในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว ความสัมพันธ์ระหว่างครูที่สร้างหลักสูตรกับชาวบ้าน รายการพฤติกรรมที่เปลี่ยนไป

ข. แบบสัมภาษณ์สำหรับชาวบ้านถวาย ประเด็นที่สัมภาษณ์ได้แก่ความสัมพันธ์ระหว่างครูที่สร้างหลักสูตรกับชาวบ้าน ความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรมีคฤเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ พฤติกรรมที่เปลี่ยนไปของครูและนักเรียนที่ใช้หลักสูตรมีคฤเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ บทบาทของชาวบ้านถวายต่อการสร้างและใช้หลักสูตรมีคฤเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านถวายระหว่างและหลังการใช้หลักสูตรมีคฤเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้

ค. แบบสัมภาษณ์สำหรับนักเรียน ประเด็นที่สัมภาษณ์ได้แก่การมีส่วนร่วมในการเรียนการสอนตามหลักสูตรมีคฤเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ ประสบการณ์ที่ได้รับจากการเรียนการสอนและการฝึกงาน ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองกับครูระหว่างการใช้หลักสูตร ความเปลี่ยนแปลงทางความคิดเกี่ยวกับการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ และเกี่ยวกับอนาคตการทำงาน

๓) เอกสารทั้งที่เป็นเอกสารปฐมภูมิและทุติยภูมิ ได้แก่ระเบียบรายชื่อ ผล

การเรียนและประวัติของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกที่อยู่ในโครงการวิจัย รายงานการประชุม ครุ รายงานการประชุมกรรมการโรงเรียน สถิติปีตรงงานโรงเรียนประจำปี ๒๕๔๔๓ สถิติปีตรงงาน หลักสูตรประจำปีหมู่บ้านถวาย แผนงานและโครงการของโรงเรียนปีการศึกษา ๒๕๔๒ แผนงานและโครงการของโรงเรียนปีการศึกษา ๒๕๔๒ รายชื่อคณะครูโรงเรียนบ้านต้นแก้ว ปีการศึกษา ๒๕๔๒ ประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการและคณะทำงานชุดต่างๆของโรงเรียน ประกาศรับรองและอนุมัติการใช้หลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ เอกสาร แนะนำหมู่บ้านถวาย เอกสารที่ระลึกงานฉาปนกิจพ่อนานแดง ธรรมนูญโรงเรียนบ้านต้นแก้ว รวมทั้งหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ฉบับร่างและฉบับสมบูรณ์พร้อมเอกสาร หลักสูตรและประกอบหลักสูตรที่จัดทำโดยครูในโครงการพัฒนาหลักสูตรฯ ผลงาน แบบฝึก และ รายงานที่ทำโดยนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกที่ได้รับการสอนตามหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงาน ไม้แกะสลักและงานไม้

๔. การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลฉบับทั้งหมดที่ได้นั้นผู้วิจัยทำเป็นสามขั้นตอนดังนี้

- ๑) เริ่มจากการแบ่งประเด็นที่ศึกษาเป็นสี่ประเด็นหลัก ประเด็นแรกคือ สภาพบรรยากาศ พฤติกรรมการทำงานของครู ตลอดจนวัฒนธรรมการดำเนินกิจกรรมต่างๆภายใน โรงเรียน ประเด็นที่สองคือลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน เป้าหมายและบทบาทของครูที่มีต่อการทำงานร่วมกับชาวบ้านและของชาวบ้านที่มีต่อการทำงานร่วมกับโรงเรียน โครงการต่างๆที่เกิดจากความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ประเด็นที่สาม คือ กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครู ประเด็นที่สี่ คือผลกระทบของการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่มีต่อครูและชุมชน
- ๒) กรองข้อมูลดิบที่เป็นรายละเอียดที่ได้จากบันทึกการสังเกต และแบบสัมภาษณ์เพื่อหาข้อมูลที่ตรงกับประเด็นที่ตั้งไว้ในข้อ ๑ ซึ่งข้อมูลที่กรองไว้จะเป็นข้อมูลตัวป้อน (data entries) ใช้สัญลักษณ์ ก. สำหรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษาประเด็นแรก ใช้สัญลักษณ์ ข. สำหรับข้อมูลในประเด็นศึกษาที่สอง สัญลักษณ์ ค. สำหรับข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับประเด็นศึกษาที่สาม และสัญลักษณ์ ง. สำหรับประเด็นที่สี่ ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ได้ทิ้งข้อมูลอื่นๆที่ไม่สามารถจัดลงในสามประเด็นหลัก ได้นำมาใช้ประกอบการตอบคำถามการวิจัยอื่นๆที่ได้ตั้งไว้ในตั้งแต่แรกลงมือทำการวิจัย โดยเฉพาะในประเด็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงของครูที่ทำวิจัย และการเปลี่ยนแปลงของนักเรียนและชาวบ้านในชุมชนบ้านถวายเมื่อได้เข้ามาร่วมเป็นแนวร่วมในการสร้างหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ โดยผู้วิจัยเขียนสรุปสั้นๆไว้ท้ายบันทึกการสังเกตแต่ละเรื่องและท้ายแบบสัมภาษณ์

พิจารณาความสม่ำเสมอของลักษณะและสาระจากข้อมูลตัวป้อน ถ้ามีความชัดเจนเกิดขึ้นผู้วิจัยใช้การนับจำนวนความถี่เปรียบเทียบดูว่าลักษณะใดเกิดขึ้นบ่อยกว่ากัน และใช้ข้อมูลเอกสารตรวจสอบอีกที ทั้งนี้เพื่อหาลักษณะที่เป็นพฤติกรรมหลักและพฤติกรรมรองที่เกิดขึ้น

๓) นำข้อค้นพบที่ได้จากการวิเคราะห์ในข้อ ๑-๒ มาสรุปเพื่อตอบคำถามการวิจัยที่ตั้งไว้ และใช้ทฤษฎีทางการศึกษา ทฤษฎีที่ว่าด้วยพฤติกรรมครู สังคมวิทยาและการเผยแพร่นวัตกรรมทางการศึกษาคงจนการวิจัยที่เกี่ยวข้องของอธิบายและตรวจสอบความมั่นใจของผลการสรุป

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่ ๔

ขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

และ

หลักสูตรมัลติเทคนิคน้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้

เนื้อหาสาระของบทที่ ๔ ที่จะกล่าวต่อไปนี้จะแบ่งออกเป็นสองส่วน ส่วนที่หนึ่งเป็นการประมวลขั้นตอนในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัลติเทคนิคน้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ตามกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของครูในโรงเรียนบ้านดั้นแก้ว และชาวบ้านในหมู่บ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ การนำเสนอที่นอกจากจะประมวลขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามลำดับและตามเวลาที่เกิดขึ้นจริงแล้วผู้วิจัยยังได้ประมวลมุมมองของครู ผู้บริหาร ชาวบ้าน ผู้นำชุมชน ตลอดจนของนักเรียน ทั้งได้สรุปอธิบายถึงความสามารถของครูในการกระทำกิจกรรมในแต่ละขั้นพร้อมกับให้รายละเอียดเกี่ยวกับอุปสรรคและปัญหาทั้งหมดที่เกิดขึ้นในแต่ละขั้นตอน โดยใช้ข้อมูลจากบันทึกประจำวันภาคสนามซึ่งบันทึกจากการสังเกตแบบมีส่วนร่วมในเหตุการณ์และการสัมภาษณ์บุคคลที่อยู่ในเหตุการณ์ประกอบเป็นหลักฐานทั้งนี้เพื่อให้ภาพการทำงานที่เกิดขึ้นภายในกระบวนการพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่นในบริบทวัฒนธรรมของโรงเรียน และภาพรายละเอียดของการปฏิสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านถวายกับครูในโรงเรียนปรากฏชัดเจนเป็นรูปธรรมขึ้น

ขั้นตอนในกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัลติเทคนิคน้อยงาน ไม้แกะสลักและงานไม้มีทั้งหมด ๕ ขั้น ได้แก่

ขั้นที่หนึ่ง ขั้นสร้างความเข้าใจระหว่างผู้บริหาร โรงเรียนบ้านดั้นแก้วกับครูเพื่อชี้แจงความเป็นมาของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัลติเทคนิคน้อยงาน ไม้แกะสลักและงานไม้ซึ่งเป็นความต้องการของชุมชน และแนวความคิดที่เป็นแนวร่วมระหว่างครูกับชาวบ้านเพื่อสร้างหลักสูตรท้องถิ่น พร้อมกันนั้นได้แต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นสองชุดเพื่อรับผิดชอบงานการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่สอง ขั้นกำหนดโครงร่างของหลักสูตรท้องถิ่น

ระยะที่ 1. กรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตรซึ่งประกอบด้วยครู

ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หกวางเป้าหมายของหลักสูตร วางโครงสร้างเนื้อหา เวลาเรียน กำหนดวัตถุประสงค์ในแต่ละกลุ่มวิชา ออกแบบประสบการณ์ กิจกรรมการเรียนการสอน และวิธีการวัดและประเมินผล

ระยะที่ 2 กรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตรนำหลักสูตรท้องถิ่นที่ร่าง เสนอต่อกรรมการบริหารและกำกับการสร้างหลักสูตรที่ประกอบด้วยชาวบ้านและกรรมการ โรงเรียนเพื่อขอความเห็นชอบ และคำแนะนำเพื่อการปรับปรุง

ขั้นที่สาม ขั้นจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น :ประมวลเนื้อหา จัดทำบันทึกการสอนและ สื่อการสอน

ระยะที่ 1. ครูที่เป็นกรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตรฯ จัดทำรายละเอียด ของบันทึกการสอนตาม โครงสร้างหลักสูตรที่ได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมและจากกรรมการ บริหารและกำกับการร่างหลักสูตร

ระยะที่ 2. ครูศึกษาข้อมูลจากประสบการณ์และภูมิปัญญาชาวบ้าน เพื่อนำมาเป็นสาระและประสบการณ์ โดยความร่วมมือของชาวบ้าน

ระยะที่ 3. ครูศึกษาข้อมูลจากแหล่งข้อมูลทางวิชาการที่เกี่ยวข้อง กับเนื้อหาสาระในหลักสูตร

ระยะที่ 4. ครูลงมือสร้างบันทึกการสอนต่อให้สมบูรณ์ จัดทำสื่อการเรียนการสอน เครื่องมือสำหรับใช้ในการวัดและประเมินผลหลักสูตร

ขั้นที่สี่ ขั้นวิพากษ์หลักสูตรท้องถิ่น โดยคณะกรรมการบริหารชุมชน และโดย กรรมการผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรท้องถิ่น

ขั้นที่ห้า ขั้นปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

ส่วนที่สองเป็น โครงสร้างและรายละเอียดทั้งหมดของเอกสารหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงาน ไม้แกะสลักและงาน ไม้ที่ครูและชาวบ้านช่วยกันสร้างขึ้น โดยมีผู้วิจัยเป็นตัวกลางเชื่อมโยงระหว่าง ครูกับชาวบ้านตลอดจนช่วยให้คำแนะนำปรึกษาทางวิชาการเท่าที่จำเป็น รายละเอียดที่ผู้วิจัยได้

สรุปประมวลไว้ในส่วนที่สองได้แก่ หลักการและเป้าหมายของหลักสูตร วัตถุประสงค์ โครงสร้างของเนื้อหาสาระและประสบการณ์ โครงสร้างเวลาเรียน หลักและกระบวนการจัดการเรียน การสอน แนวการจัดกิจกรรมและแนวการวัดและประเมินผล สรุปบันทึกการสอนที่ครูจัดทำขึ้น ตลอดจน ตารางเวลาเรียนตลอดระยะเวลา ๖ สัปดาห์

ส่วนที่หนึ่ง : กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลัก และงานไม้สำหรับนักเรียนโรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ สำหรับนักเรียน โรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวายนี้นับรวมสรุปจากขั้นตอนการทำงานที่ เกิดขึ้นจริงของครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่และชาวบ้านในชุมชน บ้านถวาย กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นฉบับนี้แบ่งออกเป็น 5 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่หนึ่ง ขั้นสร้างความเข้าใจระหว่างผู้บริหาร โรงเรียนบ้านต้นแก้วกับครู สืบเนื่องจากข้อมูลที่ได้จากงานวิจัยเรื่องกรณีศึกษาชุมชนบ้านถวาย (ดูรายละเอียดใน งานวิจัยของ ลำดี ทองธิวและคณะ, ๒๕๔๒) ซึ่งผู้บริหาร โรงเรียนบ้านต้นแก้วมีส่วนร่วม เป็นหนึ่งในคณะผู้ช่วยวิจัยด้วย ในขั้นนี้ผู้บริหาร โรงเรียนบ้านต้นแก้วจัดประชุมครูที่รับผิดชอบ การเรียนการสอนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หกซึ่งเป็นระดับชั้นที่ผู้บริหารกำหนดเลือกเอง การ ประชุมมีเป้าหมายเพื่อให้ข้อมูลเกี่ยวกับข้อค้นพบในงานวิจัยและความจำเป็นที่ครูจะต้องช่วยกัน สร้างหลักสูตรท้องถิ่นมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้สำหรับนักเรียนเพื่อสนองตอบต่อ ความต้องการของชุมชน สำหรับเหตุผลการกำหนดเลือกระดับชั้นนี้นั้นผู้บริหารให้เหตุผลว่า เนื่องจากเป็นนักเรียนที่มีวัยและวุฒิภาวะพอที่จะเริ่มการเรียนรู้แบบช่วยตัวเองและทดลองรูปแบบ การเรียน การสอนใหม่ๆ ได้ดีกว่านักเรียนในระดับต่างๆลงมา ในขณะที่เดียวกันก็ไม่ต้องพะวง เรื่องการเรียนการสอนรายวิชาที่ค่อนข้างเข้มงวดเพื่อเข้าศึกษาต่อเช่นเดียวกับนักเรียนในระดับ มัธยมมากนักดังนั้นจึงตัดสินใจกำหนดให้นักเรียนและครูในระดับประถมศึกษาปีที่หกเป็น กลุ่มเป้าหมาย

ผู้บริหารได้แจ้งให้ที่ประชุมครูรับทราบถึงผลการวิจัยภาคสนามในระยะแรกของผู้วิจัยซึ่ง เป็นเรื่องเกี่ยวกับกรณีศึกษาวิถีชีวิต ความเชื่อ ค่านิยม ลักษณะความสัมพันธ์ของชาวบ้านและ วัฒนธรรมการประกอบอาชีพหลักของชาวบ้านในชุมชนบ้านถวายตลอดจนปัญหาและ

ความต้องการที่จะสืบทอดภูมิปัญญาอันเนื่องมาจากวัฒนธรรมการประกอบอาชีพหลักของชาวบ้าน
 ค่อยจากนั้น ได้แจ้งมติของกรรมการหมู่บ้านที่ต้องการส่งเสริมการประกอบอาชีพการแกะสลักไม้
 และตกแต่งงาน ไม้ให้สืบทอดต่อในกลุ่มเยาวชนและเผยแพร่ให้นักท่องเที่ยวรู้จักหมู่บ้านถวาย
 ในฐานะแหล่งกำเนิดของศิลปะงานไม้สลักและการตกแต่งงานไม้ซึ่งเป็นที่มาของแนวคิดเรื่อง
 การพัฒนาหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงาน ไม้แกะสลักและงาน ไม้สำหรับนักเรียน ใน โรงเรียน
 บ้านคั่นแก้ว

ในจำนวนครู ๘ คนที่เข้าประชุมในวันนี้มีครูคนหนึ่งที่เป็นผู้ช่วยวิจัยในการวิจัย
 ภาคสนามระยะแรกร่วมอยู่ด้วยซึ่งได้ทำหน้าที่เป็นผู้ประสานงานภายใน (inside change agent)
 และได้ช่วยอธิบายความเป็นมาเป็น ไปเกี่ยวกับแนวคิดของหลักสูตรท้องถิ่นให้ครูคนอื่นๆ ได้รับรู้
 เป็นพื้นฐานก่อนเข้าประชุมบ้างแล้ว ครูที่เข้าประชุมจึงมีพื้นความเข้าใจเกี่ยวกับงานนี้อยู่บ้าง
 พอสมควร

ต่อจากนั้นผู้บริหารได้แนะนำให้ที่ประชุมรู้จักผู้วิจัยและคณะนักวิจัยที่เข้าร่วมประชุม
 ด้วยอย่างเป็นทางการในฐานะนักการศึกษาจากภายนอกที่จะมาเป็นแนวร่วมกับครูเพื่อสร้าง
 หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงาน ไม้แกะสลักและงาน ไม้ซึ่งนับเป็นครั้งแรกที่ผู้วิจัยได้
 ทำความรู้จักครูคนอื่นๆ ในโรงเรียนบ้านคั่นแก้วนอกเหนือไปจากผู้บริหารและครูที่ทำหน้าที่
 ผู้ประสานงานภายใน พร้อมกันนั้นผู้บริหารได้ย้ำให้เห็นถึงความสำคัญของการร่วมมือกัน
 สร้างหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องนี้เพื่อสนองตอบความต้องการของชาวบ้านถวายและที่สำคัญคือ
 เป็นโอกาสที่ครูจะได้เรียนรู้จักการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นจากการลงมือทำงานจริง กับชาวบ้าน
 และผู้เชี่ยวชาญเพื่อจะ ได้สามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ได้เองสนองตอบนโยบายการจัดการศึกษา
 ในระดับท้องถิ่นตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่กำหนดให้ครูทุกคนต้องสร้างหลักสูตร
 ท้องถิ่นขึ้นใช้ ซึ่งข้อกำหนด ดังกล่าวคาดว่าจะเริ่มบังคับใช้อย่างจริงจังในปี ๒๕๔๕

ผู้บริหารนำกิจกรรมโดยกระตุ้นให้ที่ประชุมช่วยกันกำหนดตารางแผนการทำงาน เน้นที่
 ระยะเวลาในการทำงานแต่ละขั้น มีการแบ่งงานกันทำตามความสนใจและความถนัด และมีการ
 กำหนดรายชื่อครูที่จะรับผิดชอบร่างกรอบโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงาน ไม้
 แกะสลักและงาน ไม้ซึ่งประกอบด้วย การกำหนดวัตถุประสงค์ของหลักสูตร เนื้อหาสาระ
 กิจกรรมการเรียนการสอน การประเมินหลักสูตร การนำหลักสูตรไปใช้

แผนการปฏิบัติงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมีรายละเอียดดังในตารางต่อไปนี้

วัน เดือน ปี	ภาระงาน	ผู้รับผิดชอบ
๑๘-๒๕ มิถุนายน ๒๕๔๒	๑. ครูและผู้วิจัยร่างกรอบหลักสูตรครั้งที่หนึ่ง ๒. แต่งตั้งกรรมการบริหารและกำกับหลักสูตรและกรรมการดำเนินการร่างหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัธยมศึกษา น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้	๑. ครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หกจำนวน ๔ คนและคณะผู้วิจัย ๒. ผู้บริหารโรงเรียนต้นแก้ว
๘ กรกฎาคม ๒๕๔๒	ครูนำร่างหลักสูตรครั้งที่หนึ่งเสนอต่อกรรมการบริหารและกำกับหลักสูตร	กรรมการดำเนินการร่างหลักสูตรท้องถิ่นฯ
๘-๑๕ กรกฎาคม ๒๕๔๒	๑.ครูและผู้วิจัยช่วยกันปรับหลักสูตรท้องถิ่นตามการเสนอแนะของกรรมการบริหารและกำกับหลักสูตรเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่นและเป็นไปตามกระบวนการเรียนรู้งานอาชีพของชาวบ้าน ๒.ครูนำร่างหลักสูตรครั้งที่สองนำเสนอต่อกรรมการบริหารและกำกับหลักสูตรและนำเสนอต่อกรรมการโรงเรียน	กรรมการดำเนินการร่างหลักสูตรท้องถิ่นฯ กรรมการร่างหลักสูตรท้องถิ่นและผู้บริหาร
๑๕ กรกฎาคม-๓๐ กันยายน ๒๕๔๒	กรรมการร่างหลักสูตรท้องถิ่นจัดทำเอกสารหลักสูตร ทำอุปกรณ์และวัสดุการสอน	๑.กรรมการร่างหลักสูตรท้องถิ่น ๒.ชาวบ้านถวาย ๓. ผู้วิจัย

๑๐-๑๑ กันยายน ๒๕๔๒	กรรมการร่างหลักสูตรท้องถิ่น พานักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ หกไปทัศนศึกษาที่ โรงเรียน..... จังหวัด เชียงรายเพื่อสังเกตการปฏิบัติ งานมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวของ นักเรียนที่โรงเรียนนี้	ผู้บริหาร โรงเรียนและครูระดับ ชั้นประถมศึกษาปีที่หก
๑ ตุลาคม ๒๕๔๒	๑. วิพากษ์หลักสูตรมัคคุเทศก์ น้อยงานไม้แกะสลักและ งานไม้โดยกรรมการโรงเรียน ๒. วิพากษ์หลักสูตรมัคคุเทศก์ น้อยงานไม้แกะสลักและงาน ไม้ โดยผู้เชี่ยวชาญด้าน หลักสูตร	กรรมการร่างหลักสูตรท้องถิ่นฯและผู้บริหาร
๘ ตุลาคม ๒๕๔๒	ประชุมผู้ปกครองนักเรียนเพื่อ แจ้งทำความเข้าใจเรื่องการใช้ หลักสูตรท้องถิ่นฯ	ครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ หกและผู้บริหารโรงเรียน
๑๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๒- ๒๔ ธันวาคม ๒๕๔๒	นำหลักสูตรท้องถิ่นมาใช้ใน การเรียนการสอน	ครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ หกและชาวบ้านถวาย
๒๗-๒๘ ธันวาคม ๒๕๔๒	ฝึกงานภาคสนามการเป็น มัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวภายใน หมู่บ้านถวาย	ครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ หก ผู้บริหารและชาวบ้านถวาย

(ข้อมูลจากบันทึกภาคสนามหน้า ๒)

ต่อจากนั้นที่ประชุมได้ตกลงเสนอชื่อบุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นกรรมการในชุดกรรมการบริหารและกำกับการพัฒนาหลักสูตรซึ่งมีมติว่าให้ประกอบด้วยกรรมการบริหารหมู่บ้านถวาย และกรรมการโรงเรียนเป็นหลัก ส่วนกรรมการชุดที่สองคือกรรมการชุดดำเนินการสร้างหลักสูตรให้มีครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หกจำนวนสามคนเป็นหลักโดยมีผู้วิจัยเป็นที่ปรึกษา (ุรายชื่อกรรมการในส่วนที่สองของบทเดียวกันนี้)

มุมมองของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับกิจกรรมในชั้นที่หนึ่ง

เพื่อให้การสรุปประเด็นความสามารถของครูและผู้บริหารในการกระทำกิจกรรมชั้นที่หนึ่งตลอดจนการตีความประเด็นอุปสรรคและปัจจัยที่ส่งเสริมกิจกรรมดังกล่าวไม่เป็นการสรุปตีความและให้ความหมายจากมุมมองของผู้วิจัยแต่เพียงฝ่ายเดียว ข้อมูลต่อไปนี้จึงเป็นการสรุปมุมมองของครูและผู้บริหารที่มีต่อการทำงานในชั้นสร้างความเข้าใจระหว่างผู้บริหาร โรงเรียนบ้านต้นแก้วกับครู มุมมองเหล่านี้สะท้อนถึงการให้เหตุผล ความคิดเห็นที่เกิดจากประสบการณ์ตรงและจากวัฒนธรรมการทำงานของครูและผู้บริหารในบริบทเฉพาะซึ่งในที่นี้หมายความว่าถึงบริบทการนำหลักสูตรใหม่ๆหรือ โครงการใหม่ๆมาให้ครูและผู้บริหารปฏิบัติใช้ในโรงเรียน

ในการทำกิจกรรมชั้นที่หนึ่งนี้ครูและผู้บริหารให้ข้อมูลเชิงลึกและแบบไม่เป็นทางการซึ่งเป็นข้อมูลที่ผู้วิจัยใช้เวลาออกติดตามสนทนากับครูและผู้บริหาร

๑. ครูที่เข้าร่วมประชุมใน โครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมัธยมศึกษาตอนต้นไม่แกะสลักและงานไม่มองว่าโครงการนี้เป็นเพียงโครงการใหม่อีกโครงการหนึ่งที่ผู้บริหารโรงเรียนรับเข้ามาให้ครูทำและคิดว่าหลังจากประชุมกันแล้วก็คงจะไม่มีภาระลงมือทำอะไรอย่างจริงจังนักเนื่องจากผู้วิจัยและคณะเป็นคณอกไม่น่าจะมีเวลาเข้ามาติดตามงานได้อย่างเต็มที่และในที่สุดภาระงานทั้งหมดคงจะตกอยู่ที่ครูที่เข้าร่วมโครงการเหมือนเช่นการรับโครงการวิจัยอื่นๆมาก่อนหน้านี้ ดังนั้นถ้าจำเป็นจะต้องลงมือทำโครงการๆอย่างจริงจังแล้วจำเป็นที่จะต้องแบ่งสรรเวลาการทำงานให้ลงตัว ไม่ให้เป็นภาระงานหนักมากเกินไปสำหรับครูและต้องไม่เบียดบังเวลากับภาระกิจประจำของครู และครูมองต่อไปด้วยว่าผู้บริหารเองก็ไม่น่าจะมีเวลาให้กับ โครงการนี้มากเป็นพิเศษกว่าโครงการอื่นๆ โดยเฉพาะ โครงการที่เป็นภาระกิจประจำของโรงเรียนอยู่แล้ว

๒. ครูมองว่าโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นฯ เป็นความประสงค์และความต้องการพิสูจน์ทฤษฎีทางการศึกษาของคณะผู้วิจัย เป็นงานวิจัยที่น่าจะสนองตอบวัฒนธรรมทางวิชาการของผู้วิจัยซึ่งเป็นนักวิชาการจากมหาวิทยาลัยมากกว่าจะเป็นงานที่สามารถนำมาใช้ได้จริงในวัฒนธรรมการทำงานของครู ดังนั้นการร่วมมือกับผู้วิจัยทำโครงการนี้จึงเป็นการช่วยให้งานของผู้วิจัยสำเร็จลุล่วงเท่านั้นไม่ได้หวังผลอะไรมากมาย ทั้งนี้จากประสบการณ์ของครูพบว่าผลการวิจัยต่างๆที่ผ่านมามีส่วนเป็นเรื่องที่อิงทฤษฎีเป็นหลัก ครูไม่สามารถนำมาใช้ในการเรียนการสอนได้อย่างจริงจัง และหลายครั้งสร้างปัญหาให้กับ การปฏิบัติงานทั้งของนักเรียนและครู

๓. ผู้บริหารโรงเรียนมองว่าโรงเรียนจำเป็นต้องรับ โครงการใหม่ๆเข้ามาเป็น โครงการของโรงเรียนทั้งนี้เพื่อแสดงถึงประสิทธิภาพของโรงเรียน ผู้บริหารและแสดงถึงศักยภาพของครู ทั้ง

ยังเป็นเรื่องที่ต้องสอดคล้องกับกระแสการปฏิรูป หนึ่งผู้บริหารมองว่าโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นไม่น่าจะเป็นปัญหามากนักทั้งนี้เพราะมั่นใจว่าชาวบ้านจะให้ความร่วมมือด้วยอย่างเต็มที่เช่นเดียวกันกับการทำกิจกรรมของโรงเรียนในเรื่องอื่นๆ ชาวบ้านน่าจะแบ่งเบาภาระการเรียนการสอนได้มาก จึงไม่น่าจะเป็นปัญหาต่อการทำงานปกติของครูมากนัก

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความสามารถของครูและผู้บริหาร

การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครูในชั้นที่หนึ่งของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้นี้ผู้วิจัยพบสิ่งที่น่าสนใจเกี่ยวกับความสามารถของครูและผู้บริหาร โรงเรียนดังต่อไปนี้

1. ผู้บริหารโรงเรียนซึ่งในที่นี้คือผู้อำนวยการโรงเรียนมีความสามารถและมีบทบาทในการประชุมเป็นอย่างมาก เป็นผู้กำหนดวาระการประชุม ดำเนินการประชุม เสนอแนะและตัดสินใจขั้นสุดท้ายในทุกเรื่องแต่เปิดโอกาสให้ครูที่เข้าประชุมได้ระดมสมองเสนอแนวทางในการนำนโยบายที่ได้กำหนดไว้ไปแปลงเป็นแนวปฏิบัติ

ผอ. "วันนี้เรามาประชุมกัน มีอาจารย์ท่านคร. สำลีและคณะมาจากมหาวิทยาลัยจุฬาฯ จะมาช่วยเราพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นงานไม้แกะสลักกัน ที่จริงเราก็ทำกันอยู่ในกลุ่มงานอาชีพของอาจารย์สำรวมนานแล้ว แล้วก็เลิกทำไปแล้ว....."

จะให้ท่านคร. เล่าถึงโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ความเป็นมาที่ท่านทำวิจัยกันตั้งแต่ปีที่แล้ว.....ครูพูนกับผมก็ทำ.....

พวกเราฟังแล้วช่วยกันคิดว่าจะทำอะไรกันดีบ้าง ช่วยกันคิด.... ผมมองว่าเป็นเรื่องดี...อาชีพงานแกะสลักไม้ของเราคงอยู่แล้วถ้าโรงเรียนทำหลักสูตรนี้จะสอดคล้องกับชาวบ้าน กำลังเป็นเรื่องที่คนสนใจกันอยู่ มีในพระราชบัญญัติใหม่นี้ พอถึงปีหน้าพวกเราก็ต้องทำเป็นกันทุกคนแล้ว พอดีอาจารย์มาพูดเรื่องนี้เป็นเรื่องที่พวกเราต้องทำต้องรู้ เป็นโอกาสของพวกเรา ของโรงเรียนเราพอดี

โรงเรียนของเราทำเป็นโรงเรียนตัวอย่างของกลุ่ม แล้วเป็นผู้นำกลุ่มอยู่แล้ว เอาครูประถมหกก่อนแล้วค่อยขยายขึ้นหรือลงค้อย่ากันอีกที มันน่าจะดีกับเด็กของเรา ไปช่วยพัฒนาหมู่บ้านของเราต่อไป

เราปรึกษากันจนถึงสักก่อนเที่ยงดีไหม? มีข้าวเลี้ยง วันนี้ครู....กับครู....เป็นแม่งานเตรียมกับข้าวมา พอเราคุยกันได้เรื่องแล้วเชิญทุกคนช่วยตัวเอง

ตอนนี้เราเข้าเรื่องกันก่อน ขอท่านคร. พูดแนะนำว่าเราจะต้องทำอะไรกันบ้าง หลักสูตรท้องถิ่นที่ว่ามันเป็นอย่างไร มีวัตถุประสงค์อะไร....".

ผอ. " ครู.....สอนวิทยาศาสตร์ กับคอมฯอยู่แล้ว รับเรื่องนี้ไปก็แล้วกัน....."

ครู.....รับเรื่องภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์พวกสังคมอะไรนี้

ส่วนเรื่องคณิตศาสตร์เอาให้ครู..... ถนัดอยู่แล้วเขาสอนมัธยมอยู่แล้ว

ที่นี้ใครว่าอย่างไรก็ว่ามา เดี่ยวเรามาว่าวัตถุประสงค์กัน เอาอย่างท่านดร. พุคมาเป็นแนว มาช่วยกันคิดออกมาเป็นแผน มาดูกันอีกที "

(เทปการประชุมวันที่ 18 มิถุนายน 2542 ห้องประชุมโรงเรียนบ้านคันแก้ว เวลา 8.30 - 12.15น.)

2. ครูมีความสามารถในการระดมสมองเสนอแนวปฏิบัติในการดำเนินงานอย่างกว้างขวางหลังจากที่ผู้บริหารได้เปิดประเด็นไว้ให้ หมายความว่าครูสามารถมองเห็นแนวในการทำงานได้เป็นอย่างดีแต่ต้องภายใต้กรอบนโยบายและเป้าหมายของงานที่ได้มีการกำหนดไว้แล้ว ครูมีแบบแผนในการทำงาน ระดมความคิดเห็นได้สอดคล้องกัน มีความตั้งใจสูง ให้ความสำคัญต่อผู้บังคับบัญชา ทั้งยังมีความมั่นใจในเรื่องภาระงานและโครงการเสริมต่างๆของโรงเรียนที่แต่ละคนรับผิดชอบประจำอยู่

3. ผู้บริหารและครูทำงานโดยยึดภาระงานและปฏิทินการปฏิบัติงานประจำปีของโรงเรียนเป็นหลักในการกำหนดตารางการทำงานพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น กำหนดเวลาการทำงานในแต่ละขั้นการพัฒนาหลักสูตรต้องเปลี่ยนไปมาหลายครั้งเพื่อให้ยืดหยุ่นเอื้อต่อการปฏิบัติภาระงานประจำของครูแต่ละคน และหลายครั้งที่ครูแสดงความไม่แน่ใจเกี่ยวกับนโยบายสนับสนุนการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น โดยคาดว่าจะเป็นโครงการตามกระแสปฏิรูปการศึกษาและน่าจะค่อยๆจางหายไปพร้อมกับกระแสเช่นเดียวกับโครงการอื่นๆที่เคยสั่งให้ครูทำ ดังนั้นจึงขึงใจต่อความจริงจังในเรื่องการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นจึงไม่น่าจะมีมากนัก ทั้งยังแสดงความไม่แน่ใจว่าผู้วิจัยที่เข้ามาเป็นแนวร่วมจะทิ้งงานการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นให้เป็นภาระงานของครูแต่ฝ่ายเดียวเหมือนกับโครงการวิจัย และงานอื่นๆที่ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานภายนอกนำเข้ามาให้ทำหรือไม่

ครูส่วนใหญ่มองว่าโครงการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่กำลังจะลงมือทำกันนั้นเป็นโครงการพิเศษอีกหนึ่ง โครงการที่ผู้บริหารโรงเรียนนำเข้ามาให้ครูทำซึ่งครูต้องเจียดเวลาจากภาระงานประจำและกิจกรรมพิเศษที่มีอยู่หลากหลายมาทำงานนี้ โดยเฉพาะเรื่องของภาระงานประจำนั้นครูยืนยันว่าเป็นภาระหลักที่กระทรวงศึกษามอบหมายมาให้ทำและมีปฏิทินตารางเวลากำกับให้ทำเป็นงานประจำในแต่ละฤดูกาลอยู่อย่างเป็นรูปธรรม โรงเรียนทุกโรงในสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติต่างก็ยึดถือตารางนี้ ครูจึงมองว่าจำเป็นต้องให้ความสำคัญกับงานประจำเป็นอันดับแรก ดังนั้นจึงได้เสนอแนะให้ผู้บริหารและผู้วิจัยตรวจสอบปฏิทินตารางกิจกรรมประจำปีของโรงเรียนเปรียบเทียบกับแนวการวางแผนการทำงาน โครงการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งนี้เพื่อไม่ให้การทำโครงการหลักสูตรท้องถิ่นขัดแย้งกับภาระการทำงานประจำที่ครูจะต้องทำเพราะนอกจากจะทำให้ครูไม่สามารถปฏิบัติงานตามภาระได้อย่างเต็มที่แล้วยังทำให้ครูที่โรงเรียนบ้าน

ค้นคว้าทำกิจกรรมที่แปลกแยกไปจากเพื่อนครูในกลุ่มโรงเรียนเดียวกันอีกด้วย

ครู....."เราต้องสอนให้ครบเนื้อหาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรก่อน ไม่เช่นนั้นเด็กจะสอบไม่ผ่านเกณฑ์"

ครู....."ที่ว่าเอาเนื้อหาหลักสูตรท้องถิ่นบูรณาการเข้าไปซิ ไม่ยากนะ สอนทั้งกลุ่มต่างๆด้วย เนื้อหาใหม่สอนด้วย แต่งานคงหนักจะทำไหวหรือเปล่าก็ไม่รู้นะ แต่ที่ว่าถ้าช่วยกันก็คงไม่เป็นไร"

ครู....."แล้วเรื่องเวลา มันจะเกินเวลาที่กำหนดหรือเปล่า.....พวกศึกษานิเทศก์เขาจะมาดู แล้วเราจะแย่ พวกบันทึกการสอนนี่ก็ต้องทำ ทำแบบที่ศึกษานิเทศก์เขาเคยเอามาให้ดู ไม่เคยทำแบบนั้นเพราะโรงเรียนของเราเองมีแบบของเรา ต้องทำใหม่หมดให้เหมือนของเขา

ต้องขอเวลาเคลียร์เรื่องบันทึกการสอนนี่ก่อน ตอนนี่ก็ปวดหัวไปหมดต้องรีบทำใหม่ เห็นครู.....บอกว่าให้ส่งไปตามที่เราทำ แต่ก็ไม่แน่ใจเดี๋ยวเขาไม่รับเราอีก"

ครู....."ตอนสอบปลายปีจะทำอย่างไร จะเอาเนื้อหาใหม่สอบด้วยหรือ.....เด็กจะสอบแข่งกับโรงเรียนอื่นได้หรือ เด็กของเราขาดทุนมากไม่ได้เรียนเหมือนคนอื่นเขา....."

ผอ. "ต้องขออนุญาตกระทรวงฯเขาก่อนหรือเปล่านี่ จะใช้หลักสูตรท้องถิ่น ทำแล้ววงต้องให้เขา approve ก่อนหรือไง"

ครู....."เดือนตุลานี้นำจะทดลองใช้หลักสูตรได้ เป็นช่วงปิดเทอม เราไม่ต้องสอนตามหลักสูตรของกระทรวงฯ แต่ต้องบอกเด็ก บอกพ่อแม่ของเขาให้เด็กมาเรียนกัน"

ผอ. "ครูต้องทำงานช่วงปิดเทอม ช่วงนี้ครูเขาพักกันแต่คงไม่มีปัญหาอะไร เรามีเบี้ยเลี้ยงให้เขาก็แล้วกัน ให้คร. หางบมาช่วย ค่าเดินทางด้วย เราจะได้ทำงานกันเต็มที่ ช่วงนี้แหละดีไม่ต้องชนกับงานประจำ"

ครู....."หนูว่าที่.....เอาปฏิทินประจำปีมาเทียบดูดีกว่าจะได้รู้ว่าเราจะเริ่มกันตอนไหน เลี่ยงอะไรได้บ้างจะได้ไม่หนักไป ไม่ชนกัน"

ครู....."ชาวบ้านเขาจะเอาด้วยหรือเปล่าน"

(เหตุการณ์ประชุมวันที่ 18 มิถุนายน 2542 ห้องประชุมโรงเรียนบ้านต้นแก้ว เวลา 9.45 น.)

4. ผู้บริหารคุ้นเคยกับผู้นำหมู่บ้านและกับชาวบ้านจำนวนมากจึงสามารถให้รายละเอียดเกี่ยวกับความชำนาญพิเศษและสามารถให้ความมั่นใจเกี่ยวกับความร่วมมือที่จะได้จากบุคคลเหล่านี้มากพอที่จะกำหนดเลือกกรรมการบริหารและกำกับหลักสูตรซึ่งมีจำนวนชาวบ้านเหล่านี้ร่วมเป็นกรรมการอยู่ด้วยก่อนที่จะมีการทาบทามกรรมการแต่ละคนล่วงหน้า ทั้งนี้ผู้บริหารให้การยืนยันว่าจะได้รับความร่วมมือจากชาวบ้านแต่ละคนอย่างแน่นอน

ความสัมพันธ์กับชาวบ้านในมุมมองของผู้อำนวยการโรงเรียนนั้นเป็นเรื่องไม่ยากและไม่ได้มีความซับซ้อนเนื่องจากจากประสบการณ์ที่ผ่านมาชาวบ้านได้ให้ความร่วมมือกับทางโรงเรียนในทุกๆด้าน ไม่จำเป็นต้องมีการบอกกล่าวเป็นทางการแต่อย่างไร ซึ่งเรื่องนี้ครูเองก็แสดงความคิดเห็นสอดคล้องกับแนวการมองของผู้อำนวยการดังนั้นการกำหนดเลือกกรรมการบริหาร

และกำกับหลักสูตรท้องถิ่นจากกลุ่มชาวบ้านและผู้นำชุมชนจึงสามารถกระทำได้ก่อนที่จะมีการ ทบทวนกันซึ่งผู้อำนวยการให้ข้อเสนอแนะว่า "เพียงยกหูโทรศัพท์คุยกันก็พอ เขาเต็มใจกันอยู่แล้วไม่ น่าจะมีปัญหาอะไร"

อย่างไรก็ตามจากการสนทนากับชาวบ้านทั้งที่มีชื่อเป็นกรรมการบริหารและกำกับ หลักสูตรท้องถิ่นและที่ไม่ได้เป็นทำให้ผู้วิจัยเห็นถึงมุมมองของชาวบ้านซึ่งเป็นการมองต่างออกไป จากที่ผู้อำนวยการและครูเข้าใจ ชาวบ้านหลายคนแม้จะเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนขอความ ร่วมมือมาแต่ก็เป็นการเข้าร่วมเพราะความเกรงใจและพอเป็นพิธี พอให้เห็นว่าได้เข้ามาปรากฏตัว ให้เห็นมากกว่าที่จะเข้าร่วมอย่างจริงจัง

อุปสรรค

ข้อสังเกตเกี่ยวกับอุปสรรคที่เกิดขึ้นที่ทำให้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรในขั้นนี้และ สืบเนื่องไปถึงขั้นต่อไปไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควรคือการขาดความ ต่อเนื่องระหว่างนโยบายและแนวการปฏิบัติงานตามที่ตกลงกันในที่ประชุมกับการนำไปปฏิบัติต่อ ให้เป็นรูปธรรม ซึ่งอุปสรรคดังกล่าวเกิดจากหลายสาเหตุด้วยกันดังจะได้บรรยายในรายละเอียด ดังนี้

หลังจากการประชุมครูเมื่อวันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๔๒ และทั้งที่มีแผนการปฏิบัติงาน ตามตารางเวลาอย่างเป็นรูปธรรมที่กำหนดโดยครูและผู้บริหารเอง แต่ก็ไม่ได้มีการเคลื่อนไหวใดๆ เกี่ยวกับการทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมีคฤหัสถ์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้จักเย็บ เมื่อผู้วิจัย ทวงถามความคืบหน้าก็ได้แต่รับทราบถึงปัญหาการขาดเวลาที่จะดำเนินงานจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น เนื่องจากครูแต่ละคนติดงานภาระกิจประจำวันที่รับผิดชอบเต็มเวลาอยู่

จนกระทั่งวันที่ ๒๕ มิถุนายน ๒๕๔๒ เพื่อให้แผนการทำงานเป็นไปตามกำหนดเวลาที่ วางไว้ผู้วิจัยจึงตัดสินใจช่วยกันกับครูที่เป็นผู้ประสานงานภายใน (inside change agent) จัดทำร่าง ประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและกำกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น และจัดทำประกาศ แต่งตั้งคณะกรรมการร่างหลักสูตรท้องถิ่นตามรายชื่อที่ได้ตกลงกันไว้ในที่ประชุมเพื่อนำเสนอให้ ผู้บริหารลงนาม และดำเนินการแจ้งให้ผู้มีรายนามรับทราบตลอดจนช่วยกันติดประกาศทั้ง ในโรงเรียนและหน้าโรงเรียนเพื่อให้รับรู้กันทั่วไปซึ่งได้รับความร่วมมือจากผู้บริหารเป็นอย่างดี ผู้บริหารยังได้ช่วยโทรศัพท์ติดต่อเพื่อขอความยินยอมจากผู้นำท้องถิ่นและชาวบ้านที่มีรายนาม

ในคำสั่งแต่งตั้งหลังจากที่ได้ลงนามในประกาศด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่าการสื่อสารกับผู้นำหมู่บ้าน และชาวบ้านแต่ละคนเป็นไปอย่างสนิทสนมมีความเป็นกันเองและได้รับความร่วมมือจากชาวบ้าน เป็นอย่างมาก

ปัจจัยสนับสนุน การดำเนินงานในขั้นนี้สามารถลุล่วงไปด้วยดีหลังจากที่หยุดชะงักไป ระยะเวลาหนึ่งเนื่องจากมีปัจจัยสนับสนุนดังต่อไปนี้

แรงกระตุ้นจากผู้วิจัยที่คอยติดตามความก้าวหน้าของการดำเนินการตามแผนปฏิบัติงาน ที่ได้ตกลงกันไว้ในที่ประชุมเป็นปัจจัยที่ทำให้ครูที่รับผิดชอบ โดยเฉพาะครูที่มีบทบาทเป็น ผู้ช่วยวิจัยและทำหน้าที่เป็นตัวกลางการเปลี่ยนแปลงภายใน (inside change agent) ต้องทำหน้าที่ รับผิดชอบต่อผู้วิจัยอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้การที่มีผู้วิจัยซึ่งเป็นตัวกลางการเปลี่ยนแปลงจากภายนอก (outside change agent) ซึ่งไม่มีภารกิจประจำในโรงเรียนเป็นผู้รับหน้าที่ทำงานธุรการ (ในที่นี้คือช่วยร่างและจัดทำ ประกาศแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารและกำกับกร่างหลักสูตรท้องถิ่น และคณะกรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น) ให้กับครูที่ไม่พร้อมจะทำงานอื่นๆนอกเหนือจากภาระกิจประจำวันที่มีอยู่มากมายจนหาเวลาทำงานอย่างอื่นไม่ได้ ทำให้ช่วยแบ่งเบาภาระของครูที่เข้าร่วมในโครงการ ได้ในระดับหนึ่งและเป็นเหตุให้ครูเริ่มหันมาสานต่องานที่ตกลงกันไว้อีกครั้ง

ความร่วมมือและความตั้งใจจริงของผู้บริหารซึ่งได้จากการเติมใจลงนามในคำสั่งแต่งตั้ง คณะกรรมการและการติดต่อขอความร่วมมือจากชาวบ้านทำให้ครูในโครงการต้องหันกลับมาให้ความสำคัญต่อการดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นตามแผนงานที่ได้ตกลงกันไว้อีกครั้งหนึ่ง

ขั้นที่สอง กำหนดโครงร่างของหลักสูตรท้องถิ่น

ระยะที่ ๑ กรรมการร่างหลักสูตรท้องถิ่นลงมือกำหนดโครงร่างหลักสูตรเรื่องมรดกคุณศกข์ น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ หลังจากที่มีการประกาศแต่งตั้งรายชื่อผู้รับผิดชอบการสร้าง หลักสูตรอย่างเป็นทางการแล้ว

คณะกรรมการร่างหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งประกอบด้วยครูในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หก จำนวน ๔ คน และผู้วิจัยกับผู้ช่วยวิจัยประชุมร่วมกันหลายครั้งเพื่อเริ่มลงมือกำหนดโครงร่างของ หลักสูตรฯ การประชุมแต่ละครั้งมักไม่ครบองค์ประชุมเนื่องจากครูผลัดเปลี่ยนกันแจ้งว่าติดภาระ

งานสอนประจำ หรือมีภารกิจส่วนตัว บางครั้งก็เข้าประชุมเฉพาะในตอนเริ่มต้นแล้วขอตัวไปทำธุระอื่นๆ ครูที่เป็นกรรมการดำเนินการร่างหลักสูตรที่อยู่ประชุมร่างหลักสูตรอย่างสม่ำเสมอที่สุดคือครูที่เป็นผู้ประสานงานภายใน

อย่างไรก็ตามครูที่เหลืออยู่ในการประชุมแต่ละครั้งและผู้วิจัยกับผู้ช่วยวิจัยช่วยกันออกแบบโครงสร้างของหลักสูตรท้องถิ่น มีการกำหนดเป้าหมายและวัตถุประสงค์ของการพัฒนาหลักสูตรโดยให้สนองตอบทั้งชาวบ้านถวายเป็นครูและนักเรียน ต่อจากนั้นได้ร่วมกันออกแบบหลักสูตรในลักษณะของหลักสูตรบูรณาการมีงานอาชีพมัคคุเทศก์งานไม้แกะสลักและงานไม้ของชาวบ้านถวายเป็นเป้าหมายการเรียนรู้ แบ่งสาระเป็นสี่สาระหลักได้แก่ สาระด้านสังคมศึกษา ซึ่งประกอบด้วยข้อมูลเกี่ยวกับลักษณะภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านถวายเป็นและทักษะภาษาไทย สาระที่สองเป็นด้านวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี ทักษะงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ของชาวบ้านถวายเป็นและศิลปะในงานไม้แกะสลัก สาระที่สามได้แก่การใช้ภาษาอังกฤษในการติดต่อสื่อสารกับชาวต่างประเทศที่สนใจงานไม้แกะสลักและงานไม้ตลอดจนต้องการเข้าใจวิถีการประกอบอาชีพนี้ของชาวบ้านถวายเป็น สาระที่สี่ได้แก่ความรู้และทักษะพื้นฐานทางคณิตศาสตร์และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหน้าที่มัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวภายในหมู่บ้านถวายเป็น

ที่ประชุมได้ลงมือทำโครงสร้างของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้โดยเริ่มจากเป้าหมายของหลักสูตรซึ่งตกลงกันว่าจะแบ่งเป็น ๓ เป้าหมายหลักดังนี้

๑. เป้าหมายในส่วนของนักเรียน เน้นให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจเรื่องการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและตกแต่งงานไม้ของชาวบ้านในหมู่บ้านถวายเป็นและเห็นความสัมพันธ์ระหว่างการประกอบอาชีพนี้กับวิถีชีวิตและวัฒนธรรม ของคนในหมู่บ้าน ให้ผู้เรียนมีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ตลอดจนสามารถแกะสลักและตกแต่งงานไม้ได้ เน้นให้นักเรียนมีความรู้ความเข้าใจวิถีชีวิตวัฒนธรรมและสภาพภูมิประเทศของหมู่บ้านถวายเป็นและหมู่บ้านใกล้เคียง

๒. เป้าหมายในส่วนของครู เน้นให้ครูมีความรู้ความเข้าใจกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยมีชาวบ้านเป็นแนวร่วมในการสร้างหลักสูตร ให้ครูนำ หลักสูตรที่สร้างขึ้นไปใช้ได้จริง ประเมินและปรับปรุงหลักสูตรได้เอง เน้นให้ครูตระหนักถึงความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่น และให้ครูสามารถเป็นผู้นำในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นให้กับ โรงเรียนอื่นๆ ได้

๓. เป้าหมายในส่วนของชาวบ้านถวายเป็น เน้นให้ชาวบ้านรู้และเข้าใจบทบาทการมีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในฐานะเป็นแนวร่วมกับครู ให้ชาวบ้านตระหนักถึง

ความสำคัญของการพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืนและเป็นไปในแนวทางร่วมกัน เน้นให้ชาวบ้านเห็น
 ลู่ทางในการสร้างรายได้ให้กับชุมชนมากขึ้น

(ข้อมูลจากบันทึกภาคสนามหน้า ๓-๔)

คณะครูช่วยกันแบ่งความรับผิดชอบศึกษาค้นคว้าหาข้อมูลและนำมาจัดสร้างเนื้อหา-
 ประสบการณ์ตลอดจนออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน โดยอิงความถนัดและรายวิชาที่ครูใน
 ระดับประถมศึกษาปีที่หกทั้ง ๔ คนถนัดอยู่แล้ว แต่เนื่องจากครูที่เป็นกรรมการดำเนิน
 การร่างหลักสูตรส่วนใหญ่ไม่ได้อยู่ในที่ประชุมจนจบการประชุมทุกครั้งไปครูที่เป็นผู้ช่วยวิจัย
 จึงรับเป็นผู้ประสานงานคอยถ่ายทอดความคืบหน้าการประชุมและติดต่อครูที่ไม่ได้อยู่ร่วมประชุม
 ด้วย

มุมมองของครูต่อการทำกิจกรรมในขั้นที่สอง

๑. ครูส่วนใหญ่มองว่าหลักสูตรที่ใช้อยู่ในโรงเรียนได้มาตรฐานคืออยู่แล้ว เป็นหลักสูตรที่
 กำหนดโดยส่วนกลางโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่เป็นที่ยอมรับจำนวนมาก เป็นหลักสูตรที่โรงเรียนทุกโรง
 ทั่วประเทศใช้กันอยู่ดังนั้นจึงยังไม่เห็นความจำเป็นอะไรที่ต้องปรับเปลี่ยนให้ยุ่งยาก

ส่วนการแปลงหลักสูตรมาตรฐานให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นนั้นปกติโรงเรียนทั่วไปก็ทำกัน
 อยู่แล้วโดยการเชิญ “วิทยากรท้องถิ่น” หรือที่ครูเรียกกันว่า “ภูมิปัญญาท้องถิ่น” เข้ามาบรรยายให้
 นักเรียนฟังเป็นครั้งคราว ทั้งโรงเรียนเองก็เคยเปิดสอนวิชาอาชีพที่มีอยู่ในท้องถิ่นใน โรงเรียนและ
 เชิญชาวบ้านเข้ามาช่วยแนะนำให้อยู่แล้ว

นอกจากนี้ยังมองด้วยว่านักเรียนและผู้ปกครองส่วนใหญ่ต้องการให้โรงเรียนสอนเน้น
 เนื้อหาวิชาการมากกว่าเพื่อเตรียมพร้อมให้นักเรียนสามารถสอบแข่งขันทางวิชาการกับโรงเรียน
 อื่นๆ โดยเฉพาะโรงเรียนในเมืองได้ หลักสูตรท้องถิ่นที่จะสร้างขึ้นใหม่จึงจำเป็นต้องคงเนื้อหา
 สาระทางวิชาการไว้เป็นหลัก

ดังนั้นการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยการให้ครูออกไปศึกษาข้อมูลท้องถิ่น ทำความรู้จัก
 ท้องถิ่นและนำข้อมูลท้องถิ่นที่ได้มาพัฒนาหลักสูตรใหม่จึงเป็นเรื่องที่ครูไม่เข้าใจถึงความจำเป็น
 และเหตุผลของการกระทำมากนัก เป็นเรื่องยุ่งยากและไม่น่าจะใช้ประโยชน์ได้มากนัก

๒. ครูและผู้บริหารต่างมองว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัลติเทคก้น้อยงาน ไม้แกะ
 สลักและงานไม้เป็นงานที่ผู้วิจัยสนใจและต้องการให้โรงเรียนทำดังนั้นถ้าต้องการจะผลักดันให้

โครงการสำเร็จผู้วิจัยจึงน่าจะต้องรับภาระทั้งหมด ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการเสริมความรู้ทางการวิจัยให้กับครู สนับสนุนด้านวิชาการ และงบประมาณทั้งหมดในการจัดทำหลักสูตร ส่วนการติดต่oprสานงานกับชาวบ้านนั้นครูและผู้บริหารสามารถช่วยได้ซึ่งสามารถกระทำผ่านทางนักเรียนหรือติดต่อกับชาวบ้าน โดยตรงได้เลยทีเดียว

๓. ครูส่วนใหญ่มองว่าผู้วิจัยมีลักษณะเช่นเดียวกับนักวิจัยชุมชนคนอื่นๆ หรือแม้แต่ นักวิจัยที่เป็นนักวิชาการจากกระทรวงศึกษาธิการที่นิยมเข้ามาทำงานวิจัยกับครูในโรงเรียนกล่าวคือไม่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับหลักสูตรและการเรียนการสอนในห้องเรียนอย่างแท้จริง ครูมองว่าคนเหล่านี้รู้แต่หลักการและทฤษฎีทางการศึกษาแต่ไม่รู้จักนักเรียน ไม่รู้บริบทการทำงาน ของครู ไม่เข้าใจภาระงานที่ครูแบกรับอยู่ ถึงกับมีการกล่าวทำทนายว่า “อยากให้ลองเข้ามาทำงานเต็มเวลาเป็นครูอย่างพวกเราสักเดือนสองเดือน ไม่ต้องมากอะไรแล้วจะรู้ว่าทำอะไรได้มากน้อยแค่ไหน ลองให้รบกับเด็กพวกนี้จริงๆ สักพัก ทำงานสาระพัดก็ดี”

ข้อคิดของครูที่สะกิดเตือนผู้วิจัยที่ทำให้ผู้วิจัยต้องขบคิดและนำกลับมาพิจารณาบทบาทของตนเองตลอดการทำงานวิจัยภาคสนามในครั้งนี้คือ จริงหรือที่นักวิจัยและนักวิชาการส่วนใหญ่ ล้วนแต่ต้องการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เปลี่ยนแปลงการเรียนการสอนโดยที่ตนเองไม่มีความรู้ ไม่มีความเข้าใจนักเรียน ไม่ได้ศึกษาทำความเข้าใจบริบทของห้องเรียนของชุมชนอย่างต้องแท้รอบคอบ ไม่ได้มีประสบการณ์ตรงอย่างต่อเนื่องเกี่ยวกับการเรียนการสอน หรือกล่าวโดยสรุปคือ ต้องการเปลี่ยนแปลงโดยไม่รู้ว่กำลังเปลี่ยนแปลงอะไรอยู่ จะเปลี่ยนแปลงอะไรได้มากน้อยแค่ไหน และจะเปลี่ยนไปเพื่ออะไร ทั้งนี้เพราะนักการศึกษาไม่รู้จักรัสิ่งที่กำลังจะเปลี่ยนแปลงมากพอ และที่สำคัญที่สุดคือพยายามเปลี่ยนแปลงไปในแนวทฤษฎี-หลักการ และกระบวนการที่นักการศึกษาคุ้นเคยมากกว่าที่จะคำนึงถึงการนำไปใช้แก้ปัญหาในบริบทที่แท้จริง

๔. สำหรับเรื่องการนำหลักการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นสำคัญ ตลอดจนการเรียนรู้อย่างชุมชนเป็นหลักเป็นเรื่องที่พูดถึงและมีความพยายามจัดการเรียนการสอนไปในแนวดังกล่าวมานานแล้ว ดังนั้นครูจึงไม่แน่ใจว่าสิ่งที่ผู้วิจัยกำลังพยายามผลักดันให้ครูและชาวบ้านเข้าเป็นแนวร่วมช่วยกันทำจะแตกต่างไปจากสิ่งที่ได้พยายามทำกันมานานแล้วอย่างไร ครูและชาวบ้านต่างไม่เข้าใจว่าทำไมจึงต้องนำสิ่งเหล่านี้มาให้ทำกันอีกทั้งยังถูกมองว่าเป็นเรื่องใหม่และคาดหวังจะเห็นผลลัพธ์ที่แตกต่างไปจากสิ่งที่พยายามทำกันมานานแล้วด้วย

ครูส่วนใหญ่มองว่าภาระกิจหลักของครูอยู่ที่การดูแลนักเรียน ในเรื่องนี้ครูมองด้วยว่าการแก้ปัญหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนก็ดี การแก้ปัญหาพฤติกรรมของนักเรียน ตลอดจน

การพัฒนาท้องถิ่นไม่สามารถแก้ไขได้โดยการเปลี่ยนแปลงภายใน โรงเรียนหรือในสถาบันการศึกษา แต่เพียงลำพัง นอกจากนี้ครูยังให้ข้อคิดเห็นว่าที่จริงแล้วครูพยายามแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับนักเรียน โดยเฉพาะในประเด็นการเรียนรู้หนังสือ ในเรื่องผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้และปัญหาพฤติกรรมนักเรียน อย่างเต็มที่แล้วและเข้าใจด้วยว่าสังคมไม่ใส่ใจต่อผลงานที่ครูทำมากนัก แต่พวกเขามองว่า ทรายใตที่ชาวบ้าน นักการศึกษาและนักวิจัยจากภายนอกยังคงมองครูและโรงเรียนในลักษณะเดิม ยังคาดหวังให้ครูกระทำบทบาทและภาระกิจแบบเดิม ยังคงปฏิบัติต่อครูเหมือนเดิมการให้ครูและการดำเนินภาระกิจของครูเปลี่ยนแปลงไปจากที่เป็นอยู่คงเป็นไปได้ยาก

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความสามารถของครูในการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น

๑. ครูขาดความเข้าใจเรื่องการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการกำหนด เป้าหมาย วัตถุประสงค์ โครงร่างของเนื้อหา แนวกิจกรรมและประสบการณ์ตลอดจนแนวการ วัดและประเมินผล ในกรณีนี้ผู้วิจัยพบว่าแม้ครูมีความตั้งใจออกแบบหลักสูตรให้เป็นแบบ บูรณาการ โดยผสมผสานเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกันให้รวมอยู่ในสาระเดียวกันและจัดดำเนินการเรียนการสอนร่วมกันเพื่อให้สาระทุกกลุ่มทำให้นักเรียนบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรท้องถิ่น ที่ตั้งไว้ โดยครูแต่ละคนตกลงแยกกันรับผิดชอบสร้างหลักสูตรในแต่ละกลุ่มสาระ กำหนดจัด กิจกรรมการเรียนการสอนแบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง แต่เมื่อมีการสนทนากันในเรื่องการบูรณาการ เนื้อหาในแต่ละกลุ่มสาระและบูรณาการกลุ่มสาระต่างเชื่อมโยงกันเข้าเป็นหลักสูตรท้องถิ่นใหญ่ก็ติด การจัดกิจกรรมแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลางก็ตีพบว่าครูมีความไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการนำข้อความรู้ ความเข้าใจที่มีอยู่มาใช้ทำให้ครูต้องซักถามผู้วิจัยเกี่ยวกับการจัดทำโครงสร้างของหลักสูตร โดยการ บูรณาการเนื้อหาสาระ การหาแหล่งข้อมูลเกี่ยวกับเรื่องท้องถิ่น วิธีการศึกษาข้อมูลท้องถิ่น ศัพท์ ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับคำที่ใช้ในท้องถิ่นและลงท้ายด้วยการขอให้ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยจัดหาสิ่งต่างๆ เหล่านี้มาให้ครูเพื่อจะได้สะดวกในการนำมาสร้างเป็นแผนการสอนต่อไป นอกจากนี้ครูยังซักถาม ถึงการจัดกิจกรรมแบบ ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ซักถามเกณฑ์การพิจารณาผลงานและขอตัวอย่าง การจัดทำรูปเล่ม หลักสูตรท้องถิ่นเพื่อทำเป็นผลงานที่สามารถนำไปขอเลื่อนขั้นอีกด้วย ซึ่งผู้วิจัย ได้กระตุ้นให้ครูช่วยกันศึกษาค้นคว้าในเรื่องต่างๆด้วยตนเองโดยผู้วิจัยจะลงมือศึกษาไปพร้อมกับ ครูแต่รับจะจัดหาข้อมูลที่จำเป็นเสริมให้กับครูอย่างเต็มที่

๒. ครูขาดความเข้าใจและทักษะที่จะใช้เก็บรวบรวมข้อมูลจากท้องถิ่นเพื่อนำมาเป็นแนว ในการกำหนดเนื้อหาสาระ และออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อให้สอดคล้องกับแนวการ เรียนรู้ในท้องถิ่น ซึ่งงานเก็บรวบรวมข้อมูลจากท้องถิ่น โดยมีวัตถุประสงค์ดังกล่าวจำเป็นต้องใช้ ทักษะการเก็บข้อมูลภาคสนาม แต่ปรากฏว่าครูไม่มีพื้นฐานในเรื่องนี้พอซึ่งน่าจะเตรียมรู้มาก่อน แล้วจากสถาบันฝึกหัดครู หรือจากการทำงานในท้องถิ่นระหว่างการปฏิบัติงานครู

๓. ครูขาดทักษะในการทำงานร่วมกันในลักษณะสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้เดียวกันเนื่องจากเคยชินกับลักษณะการทำงานแบบแยกกันรับผิดชอบเฉพาะในหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายหรือที่ตกลงรับมาทำซึ่งเป็นการทำงานที่ครูไม่ได้ใช้เวลาร่วมกันเพื่อแสวงหาข้อมูลจากการทำงาน นำข้อมูลที่ได้มา แลกเปลี่ยนทำความเข้าใจหรือนำมาใช้ช่วยกันแก้ปัญหาาร่วมกัน

ลักษณะการทำงานของครูที่พบคือมีการช่วยเหลือแบ่งเบาภาระกิจให้กันและกัน ช่วยสอนแทนกันเพื่อให้ครูอีกคนหนึ่งมีเวลาพอที่จะศึกษาและค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่น ช่วยหาวัสดุและช่วยทำสื่อการสอนให้กัน

อุปสรรค

การดำเนินการจัดทำหลักสูตรในขั้นที่สองนี้ผู้วิจัยพบอุปสรรคที่ทำให้ครูไม่สามารถดำเนินการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นได้อย่างมีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ซึ่งอุปสรรคและสาเหตุของอุปสรรคมีดังรายละเอียดต่อไปนี้

๑. อุปสรรคเกี่ยวกับการขาดพื้นฐานความเข้าใจและขาดทักษะการจัดทำหลักสูตร อุปสรรคเกี่ยวกับการขาดทักษะการศึกษาท้องถิ่นและเก็บข้อมูลภาคสนาม และอุปสรรคที่เนื่องมาจากการขาดทักษะการทำงานร่วมกันในลักษณะซึ่งน่าจะมาจากการที่ครูเหล่านี้ไม่ได้เรียนรู้กระบวนการพัฒนาและการสร้างหลักสูตรอย่างจริงจังและชัดเจนมาก่อนจากสถาบันฝึกหัดครู ทั้งยังไม่เคยมีโอกาสดูและประสบการณ์สร้างหลักสูตรไม่ว่าจะจากสถาบันฝึกหัดครูหรือระหว่างการปฏิบัติงานครูในโรงเรียน อุปสรรคเหล่านี้ทำให้ครูขาดความกระตือรือร้นที่จะจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นโดยมองว่านอกจากจะเป็นภาระที่เพิ่มเติมเข้ามาแล้วยังเป็นภาระให้ครูต้องศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมในสิ่งที่ตนไม่ถนัด ไม่มีความรู้พื้นฐานมาก่อนทั้งยังไม่แน่ใจว่าจะหาความรู้หรือฝึกทักษะเกี่ยวกับเรื่องเหล่านี้ได้จากที่ใด

๒. อุปสรรคที่เกิดจากภารกิจงานประจำของครูซึ่งอุปสรรคนี้ทำให้ครูไม่สามารถทำงานสร้างหลักสูตรท้องถิ่นได้เต็มที่และอย่างต่อเนื่อง ระหว่างการประชุมร่างหลักสูตรท้องถิ่นครูที่เป็นกรรมการดำเนินการร่างหลักสูตรต้องปลีกตัวออกไปทำภาระงานประจำอยู่บ่อยๆ หลายครั้ง มีนักเรียนเข้ามาตามหรือเอางานมาให้ตรวจ มีครูและบุคลากรอื่นๆเอางานมาให้ลงนาม การทำภารกิจสองหรือสามอย่างไปพร้อมๆกันในเวลาเดียวกันเช่นนี้ปรากฏให้เห็นอยู่ตลอดระยะเวลาการทำงานในขั้นที่สองทำให้เป็นอุปสรรคต่อการทำหลักสูตรท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง และพบว่าเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้ครูต้องใช้ความพยายามเป็นอย่างมากเพื่อกองความสนใจให้ความสำคัญกับงานสร้างหลักสูตรท้องถิ่นซึ่งผู้วิจัยพบว่าแม้ครูจะพยายามอย่างเต็มที่ที่จะให้เวลากับการทำหลักสูตรท้องถิ่นแต่เนื่องจากไม่สามารถจัดเวลาให้ลงตัวได้ประกอบกับมีปัญหาไม่เข้าใจวิธีการสร้าง

หลักสูตร ดังนั้นครูส่วนใหญ่นอกจากครูที่เป็นผู้ช่วยวิจัย (inside change agent) ที่ทำงานประสานอย่างใกล้ชิดกับผู้วิจัยพากันหันไปให้ความสำคัญกับภาระกิจประจำกันหมด

การที่ครูหยุดสร้างหลักสูตรและพากันหันกลับไปทำภาระกิจหลักกันหมดเช่นนี้ส่งผลให้ความต่อเนื่องของงานสร้างหลักสูตรตามแผนที่วางไว้พลอยชะงักไปด้วย คงจะเห็นได้ว่าหลังจากการประชุมร่างหลักสูตรท้องถิ่นเมื่อวันที่ ๒๕ มิถุนายนแล้วก็ไม่ได้มีการจัดประชุมกันอีกเลย ครูแยกกันทำงานในความรับผิดชอบของตนเอง โดยมีครูที่เป็นผู้ประสานงานคอยกระตุ้นให้ครูทำงานในความรับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง ทั้งยังเป็นสื่อกลางนำข้อสงสัย ปัญหาที่ครูพบมาขอคำแนะนำจากผู้วิจัยเพื่อนำไปถ่ายทอดและช่วยแก้ปัญหาต่างๆ ให้เพื่อนครูด้วยกันเนื่องจากในระยะแรกๆ นี้ครูคนอื่นๆ ยังไม่สนใจที่จะติดต่อถามผู้วิจัยเองและหลายคนพยายามขอให้ผู้วิจัยส่งไปอบรมเรื่องการทำหลักสูตรท้องถิ่นตามสถานศึกษาหรือตาม โครงการสัมมนาต่างๆ แทนการร่วมกันแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ร่วมกันแก้ปัญหาและแสวงหาความรู้ร่วมกันจากการทำงานกับผู้วิจัย ในวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ซึ่งเป็นสองวันก่อนหน้าที่จะคณะกรรมการบริหารและควบคุมการร่างหลักสูตรนัดพบกรรมการดำเนินการร่างหลักสูตรเพื่อฟังการนำเสนอโครงร่างของหลักสูตรท้องถิ่นที่จะใช้สอนนักเรียน ผู้วิจัยพบว่างานที่แยกย้ายกันทำยังไม่อยู่ในสภาพที่จะนำเสนอได้โดยเฉพาะสาระงานคณิตศาสตร์และมัคคุเทศก์น้อยๆ ยังไม่ได้เริ่มลงมือ ดังนั้นภายในช่วงสองวันที่เหลือครูทุกคน (ภายใต้การกระตุ้นเตือนเป็นรายบุคคลจากผู้บริหาร) จึงช่วยกันโหมทำงานร่างหลักสูตรอย่างเต็มที่เพื่อให้ทันนำเสนอต่อคณะกรรมการบริหารและกำกับกรร่างหลักสูตรท้องถิ่น

สำหรับครูที่รับผิดชอบในงานสาระภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์ และสาระงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแม้ไม่มีปัญหาเรื่องการจัดแบ่งเวลาเท่าไรนัก แต่พบว่ามีความไม่แน่ใจเกี่ยวกับความสามารถในการลงมือสร้างหลักสูตรท้องถิ่นตาม โครงสร้างของหลักสูตรที่ร่วมกันออกแบบ และสับสนกับเนื้อหาสาระที่ชุมชนต้องการ ทั้งยังยอมรับว่าไม่มีรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องท้องถิ่นมากพอที่จะสอนนักเรียน

๓. อุปสรรคที่สามคือความไม่แน่ใจของผู้บริหารโรงเรียนในเรื่องความเป็นไปได้ของการนำหลักสูตรท้องถิ่นมาปฏิบัติใช้จริง และอุปสรรคที่เกิดจากไม่ได้มีการจัดงบประมาณไว้สำหรับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนนั้นแม้จะเต็มใจรับโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแต่เมื่อครูและผู้วิจัยลงมือทำงานไปได้ระยะหนึ่งผู้บริหารกลับเริ่มไม่แน่ใจเกี่ยวกับตารางเวลาที่กำหนดจะลงมือใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างในช่วงเดือนตุลาคมซึ่งเป็นช่วงหยุดภาคเรียนว่าจะมีความเป็นไปได้ทั้งนี้ เป็นช่วงเวลาที่ครูหยุดทำงาน ดังนั้นถ้าจะให้ครูมาทำหลักสูตรท้องถิ่นและมีการเรียนการสอนกันเหมือนภาคการศึกษาปกติผู้วิจัยน่าจะจะต้องจัดหางบประมาณ

มาเป็นค่าสมนาคุณครูที่ต้องมาปฏิบัติงานสร้างหลักสูตรในช่วงปิดภาคการศึกษานี้ ตลอดจนจัดงบประมาณสำหรับเป็นค่าใช้จ่ายตลอดระยะเวลาของการใช้หลักสูตรท้องถิ่นด้วยเพื่อให้ได้รับความร่วมมือจากครูอย่างเต็มที่และไม่เป็นปัญหาต่องบประมาณของโรงเรียนที่ไม่ได้มีเตรียมไว้สำหรับกระบวนการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น

ปัญหาอีกเรื่องหนึ่งที่ผู้บริหารวิตกคือเรื่องการขอเข้าชมกิจกรรมการสร้างและใช้หลักสูตรท้องถิ่นจากผู้สนใจ โดยเกรงว่าอาจสร้างปัญหาทำให้ครูไม่มีเวลาทำงานอย่างอื่นนอกจากใช้เวลาอธิบายและนำผู้สนใจเข้าชมกิจกรรมดังกล่าว

ปัจจัยสนับสนุน

ผู้วิจัยพบว่าการดำเนินงานในขั้นที่สองของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้นแม้จะมีอุปสรรคหลายประการแต่ก็มีปัจจัยสนับสนุนที่ทำให้งานพัฒนาหลักสูตรเป็นไปตามที่ได้ร่วมกันวางแผนไว้ ดังนี้

๑. การมีผู้เชี่ยวชาญด้านการพัฒนาและสร้างหลักสูตรและผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับงานวิจัยภาคสนามทำงานอย่างใกล้ชิดเป็นที่ปรึกษาให้กับครูในโรงเรียนทำให้ครูเกิดความมั่นใจมากขึ้น นอกจากนี้ยังเป็นเครื่องมือช่วยกระตุ้นให้ครูทำงานอย่างต่อเนื่อง คอยแก้ปัญหาทั้งในเรื่องวิชาการ แนะนำการแบ่งใช้เวลาให้สมดุลระหว่างภาระกิจประจำกับการดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งยังช่วยประสานความเข้าใจระหว่างผู้บริหาร โรงเรียนกับครูเหล่านั้นอีกด้วย

๒. การมีครูในโครงการที่ทำงานเป็นผู้ช่วยวิจัยในลักษณะของ inside change agent คอยช่วยประสานงานและประสานความเข้าใจระหว่างผู้วิจัยกับครูคนอื่นๆ ในโครงการหรือแม้แต่ นอกโครงการทำให้ครูเหล่านั้นสามารถเรียนรู้จักระบวนการพัฒนาหลักสูตรตลอดจนการใช้วิธีวิจัยภาคสนามเก็บข้อมูลจากชาวบ้าน ได้สะดวกรวดเร็วขึ้น

๓. ความหวังของการใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาและสร้างขึ้นเป็นผลงานทางวิชาการ เพื่อขอเลื่อนตำแหน่งของครูใน โครงการจะเป็นตัวเสริมแรงตัวสำคัญของครูที่เข้าร่วมในโครงการ และพลอยทำให้ครูคนอื่นๆ สนใจใคร่ทำหลักสูตรท้องถิ่นอีกอย่างต่อเนื่อง

ทั้งนี้ผู้บริหาร โรงเรียนเองก็ส่งเสริมให้ครูในระดับชั้นอื่นๆ พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อเป็นผลงานทางวิชาการและสร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนด้วย ซึ่งผู้บริหารและครูต่างพากันศึกษาค้นคว้าตำราว่าด้วยการพัฒนาและสร้างหลักสูตรกันอย่างกว้างขวาง มีการติดต่อขอรายละเอียดเกี่ยวกับนโยบาย กฎเกณฑ์และรูปแบบของการพัฒนาหลักสูตรจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอเพื่อจะได้ทำให้หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นเป็นไปตามแบบแผนและข้อกำหนดของทาง

ราชการ

อย่างไรก็ตามปัจจัยความหวังใช้หลักสูตรท้องถิ่นเป็นเครื่องมือเลื่อนตำแหน่งทางวิชาการของครูและผู้บริหาร โรงเรียนส่งผลกระทบต่อเป้าหมายและคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่นค่อนข้างมากด้วยทำให้การพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่นกลายเป็นหลักสูตรที่เอื้อต่อการสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการและความมั่นคงทางตำแหน่งงานของครูแทนที่จะมุ่งสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน แทนที่จะเป็นหลักสูตรที่สร้างขึ้นเพื่อให้ครูเข้าใจวิถีชีวิตของชุมชนและทำให้ชุมชนได้รับประโยชน์จากหลักสูตรนั้นกลับกลายเป็นการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสนองตอบนโยบายของราชการส่วนกลาง และต้องใช้รูปแบบการสร้างหลักสูตรตามแบบที่นักวิชาการจากส่วนกลางกำหนดไว้เท่านั้น

๔. ปัจจัยที่เป็นตัวสนับสนุนอีกอย่างหนึ่งคืองบประมาณที่เอื้อต่อการพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งนี้เพราะในการพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่นนั้นมีค่าใช้จ่ายหลายอย่างด้วยกัน ตั้งแต่ค่าวัสดุอุปกรณ์ที่ใช้ในการเก็บข้อมูล ไปจนถึงการสร้างเอกสารหลักสูตรและเอกสารประกอบหลักสูตร โดยเฉพาะพวกสื่อต่างๆดังนั้นผู้บริหารจึงต้องจัดเตรียมงบประมาณส่วนหนึ่งไว้สำหรับงานนี้ด้วยเพื่อที่ครูจะได้มั่นใจว่าเป็นงานที่ทางโรงเรียนสนับสนุนเต็มที่ และมั่นใจว่าจะไม่ใช่งานที่ครูหรือนักเรียนจะต้องลงทุนออกค่าใช้จ่ายเอง

สำหรับในกรณีของหลักสูตรมัธยมศึกษาชั้นน้อยงานไม้แกะสลักและงานटकแต่งงานไม้มีงบประมาณทั้งหมดที่เกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรและสร้างหลักสูตรท้องถิ่นอยู่ภายใต้งบประมาณในโครงการวิจัยของสำนักงานกองทุนเพื่อการวิจัยดังนั้นจึงสามารถให้การสนับสนุนและเอื้อต่อการดำเนินงานของครูในโครงการได้เป็นอย่างดี

ระยะที่ ๒ การนำเสนอโครงสร้างหลักสูตรต่อคณะกรรมการบริหารและกำกับการสร้างหลักสูตร และคณะกรรมการโรงเรียน หลังจากทีครูและผู้วิจัยช่วยกันโหมจัดทำโครงร่างหลักสูตรครั้งที่หนึ่งจนเสร็จผู้บริหารก็ได้นัดประชุมกรรมการบริหารและกำกับการสร้างหลักสูตรในวันที่ ๑๕ กรกฎาคม เพื่อนำเสนอโครงสร้างของหลักสูตรท้องถิ่นและได้รับข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์หลายอย่างกรรมการฯ มีทั้งให้เพิ่มสาระอัตราแลกเปลี่ยนเงินสกุลต่างๆ การคิดอัตราภาษีมูลค่าเพิ่ม และความรู้เกี่ยวกับการบริหารจัดการกิจการค้าขาย การคิดราคาต้นทุนสินค้าที่รวมค่าจ้างแรงงาน ค่าไฟฟ้า ค่าน้ำ และค่าตอบแทนคนนำเที่ยวในวิชาคณิตศาสตร์ เสนอแนะให้ค่อยเพิ่มและเปลี่ยนแปลงคำศัพท์ภาษาอังกฤษตามรายการสินค้าใหม่ๆที่ชาวบ้านผลิตขึ้นแทนที่จะ

สอนคำศัพท์ซ้ำๆ ไปเรื่อยๆ โดยไม่ค่อยติดตามความเคลื่อนไหวของตลาดสินค้า มีกรรมการบางคนเสนอให้สอดแทรกระบบการบริหารดูแลหมู่บ้านเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้สิ่งใกล้ตัว อยากให้นักเรียนรู้จักประวัติการตกแต่งเส้นสีไปพร้อมกับประวัติการทำไม้แกะสลัก และต้องการให้ครูสอดแทรกเรื่องพิษภัยของสารเคมีที่ชาวบ้านใช้ในการทำอาชีพงานไม้แกะสลักและการตกแต่งงานไม้เนื่องจาก พวกชาวบ้านกำลังเป็นห่วงว่าเยาวชนจะประสบปัญหาเดียวกันกับพวกเขาเป็นต้น

นอกจากการสนทนากันเรื่อง โครงสร้างของหลักสูตรท้องถิ่นแล้ว กรรมการที่เป็นชาวบ้านบางคนได้แสดงความห่วงใยต่อพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมของนักท่องเที่ยงที่จะเข้ามาเที่ยวชมหมู่บ้านถวาย บางคนเกรงว่าการที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมากเข้ามาในหมู่บ้านจะกระทบต่อสมาธิในการแกะสลัก ไม้และทำงานตกแต่งงานไม้ ดังนั้นชาวบ้านในกลุ่มนี้ไม่ค่อยสนับสนุนหลักสูตรมัคคุเทศก์เท่าไรนัก ในขณะที่กรรมการอีกจำนวนหนึ่งซึ่งเป็นกลุ่มบริหารหมู่บ้านให้การสนับสนุนหลักสูตรนี้อย่างเต็มที่และได้ร่วมกันกับผู้บริหาร โรงเรียนอภิปรายชักจูงให้กรรมการอื่นๆ เห็นคล้อยตาม ในที่สุดกรรมการมีมติให้ครูนำโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นไปขยายผลจัดสร้างเป็นหลักสูตรท้องถิ่นฉบับสมบูรณ์เพื่อเอามานำเสนอต่อที่ประชุมต่อไป

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความสามารถของครู

๑. ครูมีความสามารถในการนำเสนอโครงร่างหลักสูตรท้องถิ่นต่อที่ประชุม ไม่ว่าจะเป็นการพูดจูงใจให้ชาวบ้านที่เป็นกรรมการเห็นความสำคัญของหลักสูตรท้องถิ่นที่ทำโครงร่างไว้ให้เห็นความต่อเนื่องของการบูรณาการเนื้อหาสาระ และเห็นภาพโดยรวมของการจัดการเรียนการสอน สามารถกระตุ้นให้กรรมการมั่นใจต่อหลักสูตรท้องถิ่นที่กำลังจะนำไปสร้างว่าจะเป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่ทำให้นักเรียนเข้าใจวัฒนธรรมของชาวบ้านถวาย เข้าใจวิถีการดำเนินงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงาน ไม้ของชาวบ้านถวายและทำให้นักท่องเที่ยวที่มาเยือนบ้านถวายเข้าใจชาวบ้านถวายได้ดีขึ้น

๒. ครูให้การรับฟังข้อเสนอแนะและแนวคิดของชาวบ้านได้อย่างสงบและมีความเป็นกันเองกับชาวบ้านดี สามารถตอบข้อสงสัยและความห่วงใยของชาวบ้านได้เป็นอย่างดี ช่วยให้ชาวบ้านสามารถให้ข้อท้วงติงและให้คำแนะนำเพิ่มเติมได้อย่างกว้างขวางและเป็นธรรมชาติ

อุปสรรค

๑. แม้ครูจะให้ความสนใจต่อประเด็นที่กรรมการท้วงติงและเสนอแนะ ทั้งยัง

สามารถจับประเด็นเหล่านี้ได้ค่อนข้างดี แต่ยังไม่สามารถนำประเด็นหลักๆหลายเรื่องมาบรรจุใส่ลงในหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างไว้ได้อย่างเหมาะสมไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการเสนอให้เพิ่มความรู้และทักษะการคำนวณอัตราแลกเปลี่ยนเงินสกุลต่างๆหรือ ความรู้เกี่ยวกับการคำนวณภาษีมูลค่าเพิ่มในการค้าขายสินค้าพื้นบ้าน ครูยังไม่สามารถหาความรู้เรื่องสารเคมีที่ใช้ในงานอาชีพงานไม้ แกะสลักและงานไม้ ไม่สามารถหาคำศัพท์ภาษาอังกฤษให้กับรายการสินค้าที่มีในหมู่บ้าน ไม่สามารถสร้างบทบรรยายสั้นๆเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาโดยย่อของบ้านถวาย ไม่สามารถสร้างบทสนทนาทักทายภาษาอังกฤษได้ จึงทำให้ครูค่อนข้างท้อใจต่อการปรับแก้หลักสูตรท้องถิ่นและมีแนวโน้มว่าการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในขั้นต่อไปจะต้องชะงักลงอีกครั้งถ้าไม่ได้มีการช่วยเหลือครูโดยเร็ว

๒. การนำเสนอโครงสร้างหลักสูตรของครูต่อที่ประชุมกรรมการบริหารและกำกับการสร้างหลักสูตรซึ่งส่วนใหญ่เป็นกรรมการบริหารหมู่บ้านและชาวบ้านแม้จะมีลักษณะเป็นกันเองดีกับชาวบ้าน แต่ก็เกินไปในแบบการแจ้งให้ทราบที่ครูจะสอนเนื้อหาอะไร จะใช้วิธีการเรียนการสอนอย่างไร และมีจุดมุ่งหมายอย่างไร นอกจากนี้แล้วภาษาที่ใช้แนะนำเสนอนอกจากจะเป็นภาษาภาคกลางแล้วยังมีการใช้ศัพท์ทางวิชาการอีกด้วยซึ่งผู้บริหารต้องอธิบายสรุปเป็นคำเมืองให้ฟังในตอนท้ายการนำเสนอทุกเรื่อง และเป็นผู้นำร่วมกับผู้วิจัยเปิดประเด็นกระตุ้นให้ชาวบ้านแสดงความคิดเห็นต่อโครงสร้างของหลักสูตรท้องถิ่น

ในช่วงแรกชาวบ้านเพียงบางคนแสดงความคิดเห็นและให้คำแนะนำเกี่ยวกับเนื้อหาสาระในหลักสูตรผ่านการใช้ภาษาถิ่นบ้างภาษากลางบ้าง จนในช่วงหลังเมื่อผู้บริหารโรงเรียนเริ่มใช้ภาษาถิ่นพูดกับชาวบ้านจึงได้มีการใช้ภาษาถิ่นอภิปรายกันอย่างกว้างขวางเกี่ยวกับผลกระทบทางลบที่อาจตามมาจากการใช้หลักสูตรมคศุเทศกัน้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ ผู้ที่ไม่เห็นด้วยกับการนำนักท่องเที่ยวเข้ามาเที่ยวชมการทำงานแกะสลักไม้ภายในหมู่บ้านได้ให้เหตุผลว่าเป็นการเปิดช่องให้คนนอกที่ไม่เข้าใจการประกอบอาชีพนี้เข้ามาใช้กฎหมายการตัดไม้ทำลายป่าโจมตีชาวบ้าน อาจเพิ่มปัญหาส่วยไม้ให้กับชาวบ้านมากขึ้น และบางคนมองในด้านการทำลายสมมติของช่างแกะสลักไม้ ปรากฏว่าครูยอมรับว่าไม่เคยรู้เรื่องปัญหาต่างๆที่อภิปรายกันในช่วงหลังนี้มาก่อน ซึ่งนับว่าเป็นปัญหาอย่างมากต่อการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นของครู

๓. อุปสรรคที่สามยังคงเป็นเรื่องที่ครูใช้เวลาไปกับภาระกิจหลักของครูจนไม่มีเวลาพอสำหรับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น หลังจากการประชุมนำเสนอ โครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นต่อคณะกรรมการบริหารและกำกับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นแล้วตกลงกันว่าครูแต่ละคนจะ

๑๒๗
แยกย้ายกันดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นตามกลุ่มสาระวิชาที่ได้รับมอบหมายตามข้อเสนอแนะ
ของกรรมการให้สมบูรณ์ขึ้น และนำหลักสูตรทั้งสี่กลุ่มสาระเข้ามารวมเป็นหลักสูตรมัธยมศึกษา
น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้จักสานหนึ่ง ผู้วิจัยพบว่าการดำเนินการสร้างหลักสูตรเป็นไป
อย่างล่าช้ามากเนื่องจากครูต้องกระทำการกิจประจำอื่นๆ มีตั้งแต่พานักเรียนไปกระทำการกิจกรรม
เสริมนอกอำเภอ ครูไปเข้ารับการอบรมตามคำสั่งของกระทรวงศึกษาธิการที่กรุงเทพฯ หรือ
ตามคำสั่งสำนักงานการประถมศึกษาประจำอำเภอ ตลอดจนการจัดการเรียนการสอน ประจำวัน
ดังนั้นการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นจึงไม่ได้มีการลงมือทำอย่างจริงจังจนกลางเดือนสิงหาคม ๒๕๔๒
ซึ่งเป็นเวลาที่ผู้วิจัยตัดสินใจเข้าไปอยู่ประจำเต็มตัวที่โรงเรียนเพื่อช่วยอำนวยความสะดวกให้กับ
การสร้างหลักสูตรของครู

ปัจจัยสนับสนุน

๑. การที่ผู้วิจัยเข้าไปกระทำให้บทบาทเป็นผู้เชี่ยวชาญและผู้มีประสบการณ์วิจัย
ภาคสนามให้ข้อมูลทางวิชาการและวิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามแก่ครู พร้อมทั้ง ลงมือทำงานร่วมกับ
ครูอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องมีส่วนช่วยกระตุ้นให้ครูมีความมั่นใจดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น
ต่อแม้ว่าจะมีปัญหาเกี่ยวกับการขาดพื้นฐานทางวิชาการอยู่ก็ตาม

๒. การประชุมครูกับชาวบ้าน โดยใช้ภาษาท้องถิ่นสื่อสารนั้นนอกจากจะทำให้
ชาวบ้านรู้สึกเป็นกันเองกับครูและทำให้ครูลดความเป็นข้าราชการลงแล้วยังทำให้ชาวบ้าน
สามารถสื่อความต้องการในที่ประชุมได้อย่างสะดวกและมีความมั่นใจมากขึ้น

๓. การมีผู้นำชุมชนที่กล้าแสดงความคิดเห็น ท้วงติงและให้ข้อเสนอแนะแก่ครูทำให้
ชาวบ้านคนอื่นๆ ตื่นตัวและกล้าแสดงความคิดเห็นตามไปด้วย

๔. การที่ผู้บริหาร โรงเรียนและครูยอมรับฟังความคิดเห็นและข้อท้วงติงจากกรรมการ
ที่เป็นชาวบ้านอย่างสงบ ตลอดจนการที่ผู้บริหารพยายามสรุปข้อคิดเห็นเหล่านี้เป็นภาษาท้องถิ่น
ช่วยให้การติดต่อสื่อสารระหว่างชาวบ้านกับครูเป็นไปได้ง่าย รวดเร็ว กระตุ้นให้ชาวบ้านเต็มใจ
และเห็นความสำคัญของการเข้ามามีบทบาทเป็นแนวร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกับครูมากขึ้น
ความสามารถของครูในการแบ่งเวลาในการทำภารกิจประจำและดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น
มีส่วนช่วยสนับสนุนการดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเป็นอย่างมากเนื่องจากทำให้ครูไม่ต้อง
หยุดทำงานอย่างใดอย่างหนึ่งเพื่อทำงานอีกอย่างหนึ่ง หรือต้องทำงานสองอย่างโดยไม่มี
ประสิทธิภาพทั้งสองเรื่อง

๕. ความสามารถของครูในการทำความเข้าใจกับวิถีชีวิตและวิถีการดำเนินงานอาชีพของชาวบ้านมีส่วนช่วยสนับสนุนทำให้หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นมีความเป็นท้องถิ่นตามที่ชาวบ้านต้องการ และทำให้ครูสามารถปรับปรุง และเพิ่มเติมเนื้อหาสาระตลอดจนประสบการณ์ในโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นอย่างมีทิศทางได้มากขึ้น

ขั้นที่สาม ขั้นประมวลเนื้อหาสาระและจัดทำบันทึกการสอน สื่อวัสดุการสอนและแบบวัดประเมินผลนักเรียน (๕ สิงหาคม ๒๕๔๒ – ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๒)

ก. *ระยะแรก* เป็นช่วงที่ครูทั้งสี่ที่อยู่ในคณะกรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตร ลงมือจัดทำบันทึกการสอนตามกลุ่มสาระที่รับผิดชอบโดยใช้โครงสร้างของหลักสูตรที่ผ่านที่ประชุมกรรมการบริหารและกำกับการสร้างหลักสูตรเป็นเกณฑ์ เนื้อหาสาระในกลุ่มวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยีและการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ และสาระในกลุ่มประวัติศาสตร์-ภูมิศาสตร์ที่นำมาใส่ในบันทึกการสอนส่วนใหญ่อิงข้อมูลท้องถิ่นจากผลการวิจัยขั้นแรก (สำลี ทองธิว, ๒๕๔๒) ส่วนเนื้อหาสาระภาษาอังกฤษได้มาจากการให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกที่เป็นกลุ่มเป้าหมายในโครงการไปรวบรวมคำศัพท์เกี่ยวกับรายการสินค้าที่มีอยู่ในตลาดสองฝั่งคลองและให้คะแนนตามจำนวนคำศัพท์ที่นักเรียนไปหามาโดยที่ครูไม่ได้ลงมือทำอะไรเพิ่มเติมนอกเหนือไปจากนั้น สำหรับเนื้อหาสาระในวิชาคณิตศาสตร์นั้นครูเขียนเค้าโครงสาระโดยอิงความรู้และทักษะที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางเป็นหลักแต่แปลงโจทย์ให้ใช้รายการสินค้างานไม้แกะสลักและงานไม้แทนซึ่งครูที่รับผิดชอบในสาระนี้ไม่ได้ลงมือจัดทำบันทึกการสอนอย่างเป็นทางการแต่อย่างใด และไม่ปรากฏว่าได้ลงมือค้นคว้าศึกษาสาระที่จะนำมาใช้หรือทำบันทึกการสอนเกี่ยวกับงานไม้แกะสลักน้อยตามที่ตกลงกันไว้แต่อย่างไร

การเรียนการสอน และสื่อที่พบในบันทึกการสอนระยะแรกของครูส่วนใหญ่เน้นการอภิปราย เน้นการให้นักเรียนออกไปสัมภาษณ์ข้อมูลจากภูมิปัญญาท้องถิ่น โดยเชื่อว่าเป็นวิธีการจัดการเรียนการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ (child centered) แล้วให้นักเรียนนำข้อมูลที่ได้มาสรุปเขียนเป็นบันทึก นอกจากนี้ยังมีกิจกรรมที่เน้นให้นักเรียนลงมือแกะสลักไม้และทำงานตกแต่งงานไม้ ซึ่งครูระบุว่า เป็นวิธีการเรียนการสอนแบบให้นักเรียนลงมือปฏิบัติเอง เน้นการทำงานกลุ่มของนักเรียน และกิจกรรมเชิญภูมิปัญญาชาวบ้านเข้ามาเป็นวิทยากรหรือเป็นคนที่ให้นักเรียนทำงาน สื่อการสอนที่พบเน้นแผนที่ แผนภูมิ และการทำแบบฝึกหัด

การทำงานของครูในระยะแรกนั้น ครูมองว่าบทบาทของผู้วิจัยคือผู้ตรวจบันทึกการสอนของครูและช่วยหาข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นมาเพิ่มเติมให้ มองว่าผู้วิจัยคือผู้เชี่ยวชาญด้านการเรียน

๑๒๙
การสอนที่สามารถช่วยออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้การสอนแบบใหม่ๆให้กับครู แต่เมื่อผู้วิจัย
กระตุ้นให้ครูลงศึกษาท้องถิ่นเพื่อหาข้อมูลเพิ่มเติมจากที่อ่านข้อค้นพบในงานวิจัยของผู้วิจัย
โดยนำทีมครูลงพื้นที่ ช่วยกันสังเกตขั้นตอนการประกอบอาชีพและวิถีชีวิตของชาวบ้าน ตลอดจน
การลงมือฝึกทำงานแกะสลักไม้เรียนรู้จากชาวบ้าน และสัมภาษณ์ประวัติความเป็นมาของหมู่บ้าน
สัมภาษณ์ ที่มาของการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ และทำความเข้าใจกับชาวบ้าน
ครูจึงเริ่มเรียนรู้การศึกษาท้องถิ่นเก็บข้อมูลท้องถิ่นด้วยตนเองเพื่อนำมาปรับเนื้อหาสาระในบันทึก
การสอนที่ทำไว้ ทั้งยังปรับวิธีการจัดการเรียนการสอนที่เคยเน้นกิจกรรมที่จัดเฉพาะ
ภายในห้องเรียนมาเป็นการนำนักเรียนออกมาเรียนรู้วิถีชีวิตชุมชนนอกสถานที่โดยใช้ตลาด
สองฝั่งคลอง และบ้านที่ประกอบอาชีพงาน ไม้แกะสลักและงาน ไม้เป็นห้องเรียนเพิ่มเติมเข้าไปด้วย

ครูที่ออกศึกษาชุมชนร่วมกับผู้วิจัยยอมรับว่าการได้ออกมาสัมผัสกับวิถีการดำเนินชีวิต
ของชาวบ้านในชุมชน เข้าใจเครือข่ายองค์กรต่างๆที่มีอยู่ในหมู่บ้าน มองเห็นความสัมพันธ์
ต่อเนื่องระหว่างเครือข่าย ได้พูดคุยอย่างเป็นกันเองในลักษณะที่ชาวบ้านเป็นผู้บอกความรู้แก่ครู
ทำให้ครูรู้จักชาวบ้านในอีกมุมมองหนึ่งต่างไปจากที่เคยรับรู้ ครูยอมรับว่ามีข้อความรู้อีกมากมาย
เกี่ยวกับการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงาน ไม้และความชาญฉลาดในการดำเนินชีวิตและ
กระบวนการแก้ปัญหาที่ยืดหยุ่นไปตามสถานการณ์เศรษฐกิจและการเมืองของชาวบ้านที่ครูยังไม่รู้
และต้องศึกษาให้ลึกซึ้งจากวิถีชีวิตของคนในชุมชน ความรู้ความเข้าใจที่เกิดขึ้นทำให้
ครูมอง ชาวบ้านด้วยความเคารพและเกรงใจมากขึ้น ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านก็เริ่มให้ความคุ้นเคย
กับครูมากขึ้นทั้งยังเต็มใจให้ความรู้เกี่ยวกับงาน ไม้แกะสลักและงาน ไม้ บอกเกร็ดความรู้ ให้
สูตรลับเฉพาะบ้าน และเล่าให้ฟังถึงสภาพปัญหาที่ชาวบ้านพบทั้งในเรื่องของกระบวนการทำงาน
และในเรื่องพฤติกรรมกรเรียนรู้ของเด็กๆตลอดจนทัศนคติที่ชาวบ้านมีต่อการจัดการเรียนการสอน
ของครู

การออกพื้นที่เพื่อศึกษาข้อมูลจากชาวบ้านได้รับความสนใจจากครูที่เป็นกรรมการดำเนิน
การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเป็นอย่างมาก ผู้วิจัยพบว่าครูจำนวนหนึ่งลงมือนัดชาวบ้านซึ่งมีทั้งผู้เฒ่า
ผู้รู้และพระสงฆ์ในหมู่บ้านเพื่อเรียนรู้และเก็บข้อมูลเพิ่มเติมกันเองอยู่เนืองๆ ในขณะที่ครู
อีกจำนวนหนึ่งยังไม่ได้ให้เวลากับการลงพื้นที่เท่าไรนัก แม้จะเห็นความสำคัญอยู่บ้างครูที่กล่าวถึง
ในกลุ่มหลังจะใช้วิธีฝากให้ครูที่ลงพื้นที่เก็บข้อมูลที่ต้องการมาฝาก หรือครูที่ลงพื้นที่เอื้อเพื่อ
เก็บข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ครูกลุ่มหลังกำลังทำมาให้

ระยะที่สองของการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเป็นระยะที่ครูนำข้อความรู้ที่ได้จากชาวบ้านมา
ใส่เพิ่มเติมลงในบันทึกการสอนที่ทำไว้ในระยะแรก มีการปรับเปลี่ยนการจัดการเรียนการสอนจาก

การเรียนการสอนจากใบความรู้และฝึกปฏิบัติงานเป็นหลักมาเป็นการให้นักเรียนออกศึกษาชุมชนในพื้นที่ เรียนรู้จากการสังเกต การสัมภาษณ์และบันทึกสิ่งที่พบเพื่อนำมาเพิ่มเติมหรืออภิปรายเปรียบเทียบกับใบความรู้ เปลี่ยนการใช้วิทยากรท้องถิ่นมาบรรยายให้รู้ถึงขั้นตอนการทำงานและวิธีการทำงานให้นักเรียนดูมาเป็นการพานักเรียนไปศึกษาและฝึกทำงานกับชาวบ้านเพื่อเรียนรู้กระบวนการทำงานและผลิตชิ้นงานร่วมกับชาวบ้าน และที่สำคัญคือครู และชาวบ้านจะเรียนรู้ซึ่งกันและกัน เรียนรู้ไปพร้อมๆกันแทนที่จะแยกให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้ให้ความรู้และอีกฝ่ายหนึ่งเป็นผู้เรียนรู้ มีการกำหนดสื่อการสอนประกอบการเรียนการสอนที่ชัดเจนขึ้นอาทิเช่นออกแบบทำหนังสือเรียนภาษาอังกฤษที่รวบรวมคำศัพท์เกี่ยวกับรายการสินค้าที่มีในร้านค้าสองฝั่งคลองพร้อมจัดทำภาพประกอบ พร้อมบทสนทนาภาษาอังกฤษเพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ภาษาอังกฤษที่สอดคล้องและจำเป็นต่อการดำเนินธุรกิจการค้าขายไม้แกะสลักและสำหรับการสนทนากับนักท่องเที่ยว มีการออกแบบแผนภูมิ แผนที่แสดงที่ตั้งของสถานที่สำคัญภายในหมู่บ้านเพื่อให้นักเรียนเรียน เพื่อให้นักเรียนนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตมาใส่ลงในแผนที่เหล่านี้ แต่ในขั้นนี้ยังไม่ได้มีการลงมือสร้างสื่อการสอนอย่างเป็นรูปธรรม และยังไม่มีการทำแผนการสอนในสาระคณิตศาสตร์และงานมัลลเทศก์น้อยๆแต่อย่างไร

ระยะที่สามของการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเป็นการศึกษาข้อมูลทางวิชาการขั้นสูง (advanced) ที่ไม่ได้มีอยู่ในเนื้อหาตามหลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ แต่เป็นเนื้อหาที่ชาวบ้านถวายน่าจะจะต้องนำมาให้นักเรียนเรียนรู้เพิ่มเติมเพื่อจะได้สามารถพัฒนาการทำงานในอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ แก้ปัญหาที่พบในการทำงานได้ในระดับหนึ่ง และสามารถประกอบการทำงานมัลลเทศก์น้อยๆได้ต่อไป ข้อความดังกล่าวมีอาทิความรู้เรื่องสารเคมีที่ใช้ในการทำงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้เป็นต้นว่าส่วนประกอบทางสูตรเคมีของสารทินเนอร์ สารกัน เชื้อราและปลวก สารเคลือบเงาและสารพิษอื่นๆ นอกจากนี้ยังมีความรู้เกี่ยวกับการปฏิบัติตนของมัลลเทศก์น้อยต่อนักท่องเที่ยว จรรยาบรรณ กฎหมายเกี่ยวกับการท่องเที่ยวเป็นต้น ซึ่งผู้วิจัยพบว่าครูไม่สามารถค้นหาเนื้อหาเกี่ยวกับข้อมูลทางวิชาการขั้นสูงเหล่านี้ได้เองเนื่องจากไม่รู้จักแหล่ง ข้อมูล และไม่เคยมีประสบการณ์ที่ต้องแสวงหาข้อมูลอื่นๆเองมาก่อนดังนั้นผู้วิจัยจึงต้องไปศึกษาค้นคว้าจัดหาข้อมูลเหล่านี้ให้กับครู ปรากฏว่าหลังจากได้ข้อมูลดังกล่าวแล้วครูได้นำมาสร้างแผนการสอน และเตรียมอุปกรณ์การสอนต่อไปได้

ระยะที่สี่ เป็นการลงมือจัดทำบันทึกการสอนต่อ สร้างสื่อการเรียนการสอน ซึ่งได้แก่แผนภูมิแสดงที่ตั้งของสถานที่สำคัญภายในหมู่บ้าน แผนที่แสดงอาณาเขตของหมู่บ้านถวายเป็นหมู่บ้านใกล้เคียง เพลงสารเคมี หนังสือเรียนภาษาอังกฤษ ใบงานในกลุ่มสาระวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี ใบงานในกลุ่มฝึกงานอาชีพแกะสลักไม้และงานตกแต่งงานไม้ ใบงานในวิชา

ภาษาอังกฤษ ใบความรู้ในทุกกลุ่มวิชา แบบประเมินผลทั้งที่เป็นข้อสอบก่อนและหลังการเรียน การสอน และแบบบันทึกพัฒนาการของผู้เรียน (portfolio) ซึ่งพบว่าครูหลายคนให้นักเรียนเป็น คู่มือช่วยกันทำสื่อเหล่านี้ไปจนถึงส่งงานให้นักเรียนทำแล้วครูช่วย และพบว่าครูบางคน สามารถใช้คอมพิวเตอร์ word processor และเครื่องมืออ่อนแรงเช่นเครื่องเคลือบพลาสติกผลิต อุปกรณ์การสอนอย่างสวยงามซึ่งได้ช่วยเหลือครูคนอื่นๆที่ทำไม่เป็นหรือไม่มีเวลาทำซึ่งทำให้ครู ที่ทำเป็นต้องรับทำงานให้คนอื่นๆเป็นการช่วยเหลือกัน

มุมมองของครู และชาวบ้านต่อการกระทำกิจกรรมขั้นที่สาม

๑. ครูส่วนใหญ่มองว่าความรู้และทักษะที่ครูมีอยู่เพียงพอที่จะทำการสอนตามหลักสูตร ส่วนกลางได้อย่างมีประสิทธิภาพพอสมควร โดยให้ข้อคิดว่าครูหลายคนในโครงการเป็นครูที่ได้รับรางวัลจากส่วนกลาง เป็นครูที่ได้รับการยกย่องว่าเป็นครูหัวหน้ากลุ่มโรงเรียนในหลายๆกลุ่ม ประสบการณ์ดังนั้นจึงไม่จำเป็นที่จะต้องขวนขวายศึกษาข้อมูลเพิ่มเติมอย่างจริงจังเพื่อนำมาใช้ในการเรียนการสอน การศึกษาข้อมูลท้องถิ่นเพิ่มเติมนอกจากจะเป็นการเพิ่มภาระให้ครูแล้วยังไม่น่าจะเป็นประโยชน์ต่อการเรียนการสอนตามปกติมากนัก ที่สำคัญครูมองว่ายิ่งลงมือพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นมากเข้าเท่าไรตนเองยิ่งสูญเสียความมั่นใจในตนเอง เกิดความเครียดมากขึ้น เนื่องจากมี ความรู้และทักษะมากมายที่ยังไม่มี แม้แต่ความรู้บางเรื่องที่คิดว่าเป็นความชำนาญพิเศษของตนก็ พบว่าเป็นสิ่งที่ยัง ไม่สมบูรณ์หรือยังไม่ถูกต้องเสียด้วยซ้ำ ทั้งนี้ครูหลายคนตั้งข้อสงสัยว่าสิ่งที่ผู้วิจัย แนะนำนั้นแม้จะถูกต้องตามหลักทฤษฎีจริงแต่จะสามารถนำมาใช้กับสถานการณ์ที่มีกรอบควบคุม อย่างเข้มงวดของครูประจำการได้จริงหรือไม่ และจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียนได้มากน้อยเพียงไร

ผู้บริหารซึ่งปกติเป็นแหล่งความรู้ให้กับครู ให้คำแนะนำและคอยช่วยแก้ปัญหาให้กับครู นิเทศการสอนให้ครูก็ให้ความเห็นคล้ายคลึงกับที่ครูระบุ ผู้บริหารให้ความเห็นว่าตนเองขาดความเชื่อมั่นในตนเองเมื่อไม่สามารถให้ความช่วยเหลือแนะนำแก่ครูได้มากเท่าที่ควร และที่สำคัญเป็น อย่างยิ่งคือทำให้ครูมองผู้บริหารด้วยความคลางแคลงใจและไม่สู้จะพอใจผู้บริหารนัก นับเป็นการ สูญเสียอำนาจของการเป็นผู้บริหารไปไม่น้อย

๒. ชาวบ้านต่างมองว่าการได้เข้ามาทำงานร่วมกับครูทำให้เข้าใจความคิดและยืนยันข้อ จักัดของครูในเรื่องความรู้เกี่ยวกับชุมชนและแม้แต่ปัญหาประสิทธิภาพการทำงานของครูได้ดีขึ้น แม้ว่าหลายคนตระหนักถึงความแตกต่างระหว่างสิ่งที่โรงเรียนต้องการกับสิ่งที่น่าจะเป็นประโยชน์ ต่อชุมชนบ้านถวายเป็นแต่หลายคน โดยเฉพาะกลุ่มที่มีอิทธิพลในชุมชนยังคงมองว่าโรงเรียนน่าจะต้อง ให้ความรู้ด้านวิชาการแก่นักเรียนเพื่อความก้าวหน้าของนักเรียน ส่วนเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นนั้น แม้จะเป็นเรื่องที่น่าส่งเสริมอยู่แต่ชาวบ้านกลุ่มนี้ยังไม่ได้มองว่าเป็นเรื่องจริงจังเท่าไรนัก ชาวบ้าน

จำนวนไม่น้อยมองว่า โรงเรียนต้องแบ่งเวลาให้กับการเรียนการสอนตามหลักสูตรส่วนกลางเป็นสำคัญก่อน ส่วนการเรียนรู้เรื่องท้องถิ่นนั้นเป็นความสำคัญลำดับรองลงมา ข้อคิดเห็นของชาวบ้านกลุ่มให้ความสำคัญต่อวิชาการจะเน้นให้โรงเรียนปรับปรุงให้วิชาการเข้มข้นมากขึ้น ทำให้วิชาการบูรณาการเข้ากับหลักสูตรท้องถิ่นมากขึ้นเพื่อประโยชน์ด้านวิชาการของนักเรียน

อย่างไรก็ตามชาวบ้านบางกลุ่มกลับให้ความสำคัญต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ชาวบ้านกลุ่มดังกล่าวเป็นกลุ่มเล็กๆ ไม่มีบทบาทมากเท่ากลุ่มที่กล่าวมาข้างต้น มุมมองของชาวบ้านกลุ่มนี้คือต้องการให้นักเรียนที่มี “พรสวรรค์” ทางด้านงานไม้แกะสลักได้ฝึกงานด้านนี้จนสามารถรับช่วงงานของบ้านถวายได้ ได้เป็นแรงสำคัญของหมู่บ้านต่อไปซึ่งชาวบ้านกลุ่มนี้ต้องการให้เด็กเหล่านี้สร้างเศรษฐกิจให้กับบ้านถวายได้อย่างแท้จริง

ประเด็นสำคัญในข้อนี้อยู่ที่ว่าจะยึดมุมมองของชาวบ้านกลุ่มใดเป็นหลักในการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นและจัดการเรียนการสอนในโรงเรียนต่อไป นั่นคือการเปลี่ยนแปลงและปรับปรุงบทบาทของครู ของโรงเรียนและของหลักสูตรนั้นนอกจากที่ผู้เปลี่ยนแปลงจะต้องทำความเข้าใจต่อศักยภาพ ตลอดจนวัฒนธรรมการทำงานของครูและผู้บริหารแล้วยังต้องทำความเข้าใจความแตกต่างของวัฒนธรรมและวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านกลุ่มต่างๆ ทั้งยังต้องศึกษาสัดส่วนของระดับการมีส่วนร่วมระหว่างชาวบ้านกับบุคลากรในโรงเรียนอีกด้วย

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความสามารถของครู

๑. การขาดพื้นฐานความเข้าใจเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ตลอดจนการขาดทักษะการเก็บข้อมูลภาคสนามทำให้ครูไม่สามารถจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นได้ดีเท่าที่ควร แม้ว่าครูจะมีความตั้งใจและพยายามทุ่มเทเวลาให้กับการจัดทำและมีผู้วิจัยคอยให้คำแนะนำอยู่อย่างใกล้ชิดก็ตาม การขาดพื้นฐานเช่นนี้ทำให้ครูมักจะหันกลับไปให้ความสนใจต่อการกิจประจำซึ่งทำให้งานการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นต้องชะงักไปเป็นระยะๆ

๒. ครูยังขาดความรู้และทักษะการสอนภาษาอังกฤษซึ่งเรื่องนี้ทำให้ครูไม่สามารถค้นหาคำศัพท์ภาษาอังกฤษที่เกี่ยวข้องกับสินค้าไม้แกะสลักที่มีอยู่ในท้องถิ่น ไม่สามารถสร้างบทสนทนาภาษาอังกฤษสำหรับให้นักเรียนฝึก การขาดพื้นฐานเช่นนี้เป็นการยากที่ผู้วิจัยจะเสริมให้ในระยะเวลานี้

๓. ครูไม่มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องงานมัคคุเทศก์แต่อย่างไรดังนั้นจึงไม่สามารถสร้างเนื้อหาเกี่ยวกับงานนี้ได้เลย ทั้งไม่รู้จักแหล่งข้อมูลที่สามารถศึกษาค้นคว้าได้ ซึ่งผู้วิจัยได้ช่วยให้คำแนะนำและสนับสนุนให้ข้อมูลที่จำเป็นแก่การสร้างหลักสูตรนี้ แต่เนื่องจากครูไม่ได้มีความสนใจในเรื่องนี้จึงไม่ได้ให้ความสำคัญเท่าที่ควร

๔. ครูมีความสามารถในการทำบันทึกการสอนอย่างต่อเนื่องจนจบเรื่องที่จะต้องสอนในกลุ่มสาระที่ตนรับผิดชอบ มีการระบุวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมที่นักเรียนจะต้องบรรลุในแต่ละครั้งที่มีการเรียนการสอน มีเนื้อหาสาระ จัดกิจกรรม ระบุสื่อการเรียนการสอนและตามด้วยการวัดและประเมินผลซึ่งมีการทำแบบทดสอบหรือทำแบบฝึกหัดและครูมักใช้การสังเกตการตอบคำถาม

๕. ครูขาดความสามารถในการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนตามกระบวนการเรียนรู้ของคนในชุมชนทำให้กิจกรรมการเรียนการสอนที่ปรากฏในแผนการสอนระยะแรกๆ เป็นกิจกรรมการเรียนการสอนซ้ำๆกัน ได้แก่การให้นักเรียนอภิปราย แบ่งกลุ่มช่วยกันทำงาน ลงมือปฏิบัติงาน จัดหาวิทยากรหรือที่เรียกว่าภูมิปัญญาชาวบ้านมาให้ความรู้ ส่งนักเรียนออกไปสัมภาษณ์ชาวบ้านแล้วบันทึกข้อมูลกลับมาเล่าให้เพื่อนฟัง และให้นักเรียนออกไปสังเกตวิถีชีวิตชาวบ้าน ศึกษาการทำงานอาชีพจากชาวบ้าน โดยที่กิจกรรมการเรียนการสอนเหล่านี้ครูเน้นให้นักเรียนออกไปดำเนินการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองทั้งหมดแล้วนำข้อมูลที่ได้มานำเสนอต่อครู และเพื่อนนักเรียนด้วยกัน โดยที่ครูไม่ต้องเตรียมเนื้อหาหรือให้เนื้อหาอะไรแก่นักเรียนเนื่องจากครูเข้าใจว่าเป็นการเรียนรู้แบบผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและเป็นการเรียนรู้เรื่องของท้องถิ่นดังนั้นนักเรียนจึงต้องค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง และมีภูมิปัญญาชาวบ้านเป็นผู้ให้ความรู้แก่นักเรียน

๖. ครูยอมรับว่าไม่เคยรู้ว่าวิถีการดำเนินชีวิตประจำวันของชาวบ้านเป็นอย่างไร ไม่มีข้อมูลเกี่ยวกับคนในท้องถิ่น ดังนั้นจึงไม่สามารถระบุได้ว่าใครมีฝีมือในเชิงแกะสลัก ใครมีฝีมือทางตกแต่งงานไม้ ใครเป็นผู้ที่ชาวบ้านให้ความเชื่อถือและไว้วางใจ ชาวบ้านส่วนใหญ่มีความคิดเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของครูแต่ละคนในโรงเรียนอย่างไร ปัญหาและอุปสรรคที่แฝงอยู่ในกระบวนการประกอบอาชีพการทำไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้คืออะไร ไม่รู้จักเครือข่ายชุมชนที่ร่วมกันสร้างงานอาชีพที่เป็นงานหลักและชีวิตของชาวบ้าน ครูยอมรับว่าเพิ่งเข้าใจถึงกระบวนการทำงาน กระบวนการถ่ายทอดงานฝีมือและการแก้ปัญหาต่างๆของชาวบ้านหลังจากที่ได้เข้าไปสัมผัสเรียนรู้ร่วมกันกับชาวบ้าน

ในทางตรงกันข้ามชาวบ้านถวายทุกคนกลับรู้จักครูแต่ละคนค่อนข้างดี รู้ประวัติ

ความเป็นมาก่อนที่ครูจะย้ายเข้ามาสอนที่โรงเรียน รู้จักว่าครูนั้นๆสอนวิชาอะไร สอนอย่างไร ๑๓๔ และมีฝีมือขนาดไหน เอาใจใส่นักเรียนมากน้อยเพียงไร รู้กระทั่งว่าทำไมครูคนก่อนจึงต้องย้ายออกไปที่อื่นและจะมีครูจากที่ไหนย้ายมาแทน ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะครูในโรงเรียนนี้มีเพียง ๑๕ คนและย้ายมารับราชการที่โรงเรียนนี้ในช่วงเวลาไม่นานนักเมื่อเทียบกับเวลาที่ชาวบ้านใช้ชีวิตอยู่ประจำที่ หมู่บ้านถวาย นอกจากนี้หมู่บ้านถวายยังเป็นหมู่บ้านที่มีขนาดไม่ใหญ่นักและชาวบ้านมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดทำให้การสื่อสารเรื่องราวต่างๆภายในหมู่บ้านเป็นไปได้อย่างรวดเร็วและทั่วถึงอย่างกว้างขวาง อย่างไรก็ตามในทางกลับกันครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วกลับมีความรู้เกี่ยวกับคนในชุมชนน้อยมาก

๗. ครูมีความสามารถเรียนรู้จากผู้วิจัย เรียนรู้จากกันและกันและเรียนรู้จากชาวบ้านแม้จะต้องใช้เวลาอยู่บ้างแต่ก็สามารถทำให้การดำเนินงานจัดทำหลักสูตรบรรลุเป้าหมายที่วางไว้ได้ระดับหนึ่ง

อุปสรรค

๑. เมื่อใดก็ตามที่ครูเกิดความไม่มั่นใจต่องานที่กำลังทำ มีความรู้สึกที่ไม่มี ความรู้ความเข้าใจในเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือเป็นงานที่ไม่เคยทำและไม่มีต้นแบบให้ทำตามครูจะทิ้งงานนั้นไว้และหันไปให้ความสนใจต่องานประจำอื่นๆแทน เมื่อผู้วิจัยเข้าไปกระตุ้นจะได้รับคำตอบว่าครูไม่มีเวลา ต้องเร่งทำงานเร่งด่วนที่ได้รับคำสั่งจากหน่วยงานเหนืออาทิเช่น ให้ไปอบรมความรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่กำลังอยู่ในกระแสหรืออยู่ในความสนใจของหน่วยงานเหนือซึ่งในระยะนั้นได้แก่ การให้ครูไปอบรมการสอนจริยธรรม การอบรม NTQ การอบรมการสอนภาษาอังกฤษ การอบรมร่างมาตรฐาน หรือต้องไปจัดกิจกรรมทางสังคมเช่นการจัดกีฬาสมัครเล่นระดับอำเภอ ระดับกลุ่มโรงเรียน จัดกิจกรรมวงศุภริยาฯ แสดงความยินดีต่อการเลื่อนตำแหน่งเลื่อนวุฒิของผู้ใหญ่ และบุคคลสำคัญของจังหวัด เป็นต้น

อย่างไรก็ตามเมื่อผู้วิจัยติดตามให้ความช่วยเหลือทำต้นแบบกิจกรรมการเรียนการสอนแบบใหม่ๆที่เน้นการบูรณาการเนื้อหาสาระ เน้นกิจกรรมการสอนแบบเป็นทีม ตลอดจนนำข้อมูลท้องถิ่นมาเขียนสรุปเป็นเนื้อหาสาระให้ดูเป็นตัวอย่าง จัดทำสื่ออุปกรณ์บางอย่างให้ปรากฏว่าครูพอใจและกลับมาเริ่มดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นกันต่อไป สามารถเรียนรู้ได้อย่างรวดเร็วและมีความตั้งใจเป็นอย่างมาก

๒. สิ่งที่น่าสังเกตมากประการหนึ่งคือครูที่เป็นกรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตรบางคนไม่ได้ให้ความสำคัญต่อการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเท่ากับภาระกิจประจำทั้งที่โรงเรียนและที่เป็น

ธุรกิจส่วนตัว ดังนั้นผลงานการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นจึงตกเป็นภาระของเพื่อนครูด้วยกันมาบ้าง น้อยบ้างซึ่งปัญหาเรื่องนี้ผู้บริหารรู้เรื่องโดยตลอดแต่ไม่ได้ออกคำสั่งในลักษณะบังคับให้ทำ แต่อย่างไร ผู้บริหารใช้วิธีการปล่อยให้เป็นหน้าที่ของครูด้วยกันเองตัดสินใจและหาทางแก้ปัญหา กันเอง การแก้ปัญหาของครูมีตั้งแต่ขอให้ผู้บริหารดำเนินการเปลี่ยนตัวครูที่ไม่ได้ให้ความสนใจ ต่องานสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ไปจนถึงการรวมตัวกันไม่ทำงานในส่วนของครูนั้นๆให้อีกแต่ รับเอางานนั้นมาเฉลี่ยบูรณาการใส่ลงไปในกลุ่มสาระเนื้อหาของครูที่เหลือแทนซึ่งผู้บริหารก็ได้จัดให้เป็นไปตามที่กลุ่มครูเสนอ จากเรื่องที่เกิดขึ้นทำให้ผู้วิจัยต้องประเมินการใช้อำนาจของ ผู้บริหารโรงเรียนใหม่อีกรอบหนึ่งจากเดิมที่เข้าใจว่าผู้บริหารใช้ระบบสั่งการลงมาให้ครูปฏิบัติแต่ อย่างเดียวไปเป็นการให้อิสระในการเลือกที่จะทำงานและในวิธีที่ครูแต่ละคนเต็มใจแทน ผู้ บริหารมีความเกรงใจครูได้บังคับบัญชาอยู่ไม่น้อยเนื่องจากรับรู้ปัญหาภาระงานที่ครูแต่ละคนต้อง รับผิดชอบช่วยเหลืองานโรงเรียนอยู่มากพอที่จะไม่ทำอะไรให้เป็นที่ไม่พอใจของครูเหล่านี้ แต่จะ ใช้วิธีให้ครูด้วยกันเองจัดการปัญหาและตัดสินใจกันเองมากกว่า

๓. อุปสรรคเรื่องการที่ครูไม่สามารถจัดสรรเวลาให้กับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นยังเป็น ปัญหาหลักของครูในโครงการ ทั้งนี้เนื่องจากครูยังคงต้องกระทำภาระกิจประจำวันไปพร้อมๆกับ การจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นจึงทำให้ครูไม่สามารถให้เวลากับงานหลักสูตรท้องถิ่นได้เต็มที่ อุปสรรคนี้ส่งผลให้ระยะเวลาที่ใช้ในการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นกินเวลามากกว่าที่กำหนดไว้ และ ส่งผลให้ต้องเลื่อนแผนการใช้หลักสูตรออกไปจากที่ตั้งไว้

ปัจจัยสนับสนุน

๑. การที่ครูเข้าไปศึกษาวิถีชีวิตและวิถีการดำเนินกิจกรรมต่างๆของชาวบ้านถวายเป็น กับชาวบ้านทำให้สัมพันธภาพระหว่างครูและชาวบ้านดีขึ้น ครูและชาวบ้านให้การยอมรับ ซึ่งกันและกันมากขึ้น สามารถเปิดใจเรียนรู้จากกันและกัน เต็มใจเสริมสิ่งที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งยังขาด อยู่ได้อย่างตรงความเป็นจริง ซึ่งความสัมพันธ์ในลักษณะนี้ส่งผลให้ครูและชาวบ้านเข้าเป็น แนวร่วมจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นจริงจิ่งขึ้น

๒. การมีส่วนร่วมของนักเรียนในฐานะผู้ร่วมเก็บรวบรวมข้อมูลคำศัพท์ภาษาอังกฤษ ช่วย ให้ข้อมูลเกี่ยวกับภูมิปัญญาชาวบ้าน ช่วยหาแหล่งฝึกงานอาชีพแกะสลักไม้และการตกแต่งงานไม้ ซึ่งส่วนใหญ่เป็นบ้านหรือร้านของผู้ปกครองนักเรียนเอง ทั้งยังมีส่วนช่วยครูทำสื่อและอุปกรณ์ การเรียนการสอน ช่วยกันวาดภาพระบายสีแผนภูมิ ทำแผนที่ เคลือบพลาสติกบัตรคำ-แถบ ประโยคต่างๆทำให้นักเรียนตื่นตัวและตั้งใจรอโอกาสที่ครูจะเริ่มใช้หลักสูตรท้องถิ่น แม้แต่นักเรียนในระดับชั้นอื่นๆที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มเป้าหมายก็พลอยตื่นตื้นไปด้วย

๓. ความสนใจจากครูอื่นๆ ในโรงเรียนต่อกิจกรรมการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น
มีส่วนกระตุ้นให้ครูในโครงการให้ความสำคัญต่อการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่น ครูหลายคนแวะเวียน
มาสังเกตการณ์การทำงานของครูในโครงการและผู้วิจัยอยู่เนืองๆ มีการถามถึงรายละเอียดและ
ขั้นตอนการทำหลักสูตรท้องถิ่นจากครูในโครงการ

ขั้นที่สี่ ขั้นวิพากษ์หลักสูตรท้องถิ่น

หลังจากที่ครูช่วยกันรวบรวมข้อมูลท้องถิ่น โดยศึกษาจากชาวบ้านถวาย กั้นคว่า
จากแหล่งข้อมูลภายในท้องถิ่นและได้รับการช่วยเหลือจากผู้วิจัยจนได้เนื้อหาสาระ และนำมาสร้าง
บันทึกการสนทนาตลอดจนทำอุปกรณ์การสอนบางส่วนแล้ว ผู้บริหารก็ได้นัดประชุมกรรมการ
บริหารและกำกับการสร้างหลักสูตรซึ่งกรรมการส่วนใหญ่เป็นกรรมการบริหารหมู่บ้านถวายเมื่อ
วันที่ ๒๘ ตุลาคม ๒๕๔๒ โดยนัดประชุมช่วง ๑๗.๓๐น. ทั้งนี้เพื่อให้แน่ใจว่าชาวบ้าน
เลิกงานประจำวันแล้วและสามารถมาร่วมประชุมกับครูได้แน่ๆ นอกจากนี้กรรมการบางคนที่มา
รับบุตรหลานที่โรงเรียนจะได้อยู่ร่วมประชุมได้เลยทีเดียวไม่ต้องกลับไปบ้านก่อน

ต่อจากการประชุมกรรมการบริหารและกำกับการสร้างหลักสูตร ได้มีการประชุม
กรรมการโรงเรียนต่อเนื่องกันไปซึ่งเริ่มประชุมตั้งแต่วเวลา ๑๘.๐๐น. ในวันเดียวกันนั่นเอง

การประชุมทั้งสองนัดเริ่มโดยผู้บริหารกล่าวท้าวความถึงความเป็นมาของการทำหลักสูตร
ท้องถิ่นเรื่องมีคฤหคฤหาน้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ ได้เล่าทวนความจำถึงมติที่ประชุม
กรรมการบริหารและกำกับการสร้างหลักสูตรฯ ที่ช่วยกันออกแบบโครงร่างหลักสูตรฉบับนี้ (เมื่อ
วันที่ ๑๔ กรกฎาคม ๒๕๔๒) ต่อจากนั้นได้ให้ครูแต่ละคนมานำเสนอผลหลักสูตรท้องถิ่น
ในส่วนที่รับผิดชอบอยู่ ตั้งแต่เรื่องเป้าหมายของการเรียนการสอน เนื้อหาสาระที่จะสอน วิธีการ
ดำเนินการสอน การวัดและประเมินผล รวมถึงสื่อใหม่ๆที่จะใช้ในการเรียนการสอน

กรรมการทั้งสองชุดคือกรรมการบริหารและกำกับการสร้างหลักสูตรและกรรมการ
โรงเรียนหลายคนได้ช่วยกันอภิปรายถึงความเหมาะสมของหลักสูตรฯ อย่างกว้างขวาง เริ่มโดย
กลุ่มผู้บริหารหมู่บ้านซึ่งเป็นกลุ่มผู้ประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้เสนอให้มี
การปรับเปลี่ยนช่วงเวลาการเรียนการสอน โดยแนะนำให้จัดช่วงเวลาการเรียนรู้แต่ละเรื่องให้ต่อเนื่อง
กันเป็นเวลานานขึ้น โดยให้เหตุผลตรงกันว่า การเรียนรู้งานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานตกแต่ง
งานไม้นั้นไม่สามารถเรียนรู้ตามคาบเวลาสั้นๆเหมือนในหลักสูตรปกติได้ ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจะ
ต้องใช้เวลาและสมาธิที่แน่นแนและต่อเนื่องมากพอจึงจะเรียนรู้ได้อย่างเข้าใจและชำนาญ ถ้าทั้ง

เขียนและฝึกงานภายในเวลาครั้งละ ๒-๓ ชั่วโมงแล้วเลิกไป อารมณ์จริงจังและความคิดสร้างสรรค์แบบช่างหรือศิลปินจะพลอยหมดไปด้วย กรรมการเสนอให้จัดการเรียนการสอนในช่วงฝึกงานแกะสลัก ต่อเนื่องตั้งแต่การทำความรู้จักรับกับเครื่องมือที่จะใช้แกะสลักไม้ การเลือกเครื่องมือให้เหมาะกับงานที่จะแกะ การแกะสลักตามแบบหรือออกแบบเอง ไปถึงการอบไม้ ถึงการทำสีไม้ และตกแต่งเป็นกระบวนการติดต่อกันไปประมาณ ๓-๕ วัน จนนักเรียนคุ้นกับงานและทำงานช่างจริงจังกับผู้สอนในลักษณะเดียวกันกับที่ผู้สอนใช้ฝึกลูกมือใหม่ๆ ซึ่งจะทำให้นักเรียนได้วิชาช่างไปพร้อมๆ กับความอดทนและสมาธิ ในขณะเดียวกันครูฝึกก็สามารถทำความรู้จักรับกับผู้เรียนได้อย่างใกล้ชิด รู้จุดอ่อนและจุดแข็งของผู้เรียนมากพอที่จะแนะแนวทางที่สอดคล้องกับแบบการเรียนรู้ของแต่ละคนได้

นอกจากการวิจารณ์ถึงความเหมาะสมเรื่องการใช้เวลาในการเรียนรู้เรื่องการแกะสลักไม้แล้ว คณะกรรมการทั้งสองชุดยังเห็นตรงกันว่าจะต้องมีการบูรณาการวิชาการคิดคำนวณเข้ากับการออกแบบศิลปะและเข้ากับการฝึกงานแกะสลักไม้ไปด้วยกัน ทั้งนี้ให้เหตุผลว่าในการทำงานตามความเป็นจริงนั้นช่างไม้ได้ทำงานแกะสลักไม้แต่อย่างเดียวต้องใช้การคำนวณระยะความกว้างยาวและความหนาของเนื้อไม้ ในขณะเดียวกันก็ต้องคำนวณระยะเวลาที่อัตราค่าแรง คำนวณการวางลายและช่องไฟ ทั้งยังต้องออกแบบลวดลายให้ดูเหมาะสมกลมกลืนกับลวดลายและลักษณะของไม้ที่กำลังแกะสลักอยู่อีกด้วยดังนั้นถ้าต้องการจะฝึกให้ผู้เรียนเรียนรู้ถึงวิธีการทำงานและกระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหาจริงในสถานการณ์จริงของช่างจำเป็นต้องผสมผสานวิชาการต่างๆ เข้าด้วยกันให้เป็นเนื้อเดียวกันไม่ใช่เรียนแยกจากกันอย่างที่ใช้กันอยู่ในหลักสูตรปกติ ทั้งนี้ชาวบ้านที่เป็นช่างฝีมือและเคยฝึกลูกมือเด็กๆ เป็นประจำรับที่จะเข้ามาช่วยครูปรับปรุงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนให้เป็นไปตามแบบการเรียนรู้งานอาชีพที่แท้จริงที่กระทำอยู่ในวิธีการทำงานของชาวบ้าน

นอกจากนี้ชาวบ้านยังรับอาสาพาครูที่ดูแลเรื่องการพานักเรียนไปฝึกงานแกะสลักไม้ไปสั่งทำเครื่องมือแกะสลักไม้ขนาดต่างๆ ที่ร้านตีเหล็ก และสั่งด้ามเครื่องมือตลอดจนการช่วยแนะนำการเข้าด้ามให้ด้วย ต่อจากนั้นครูจะต้องเรียนรู้การลับเครื่องมือให้คมพอที่จะใช้ในการแกะสลักซึ่งครูยอมรับว่าไม่เคยรู้มาก่อนว่าเครื่องมือที่ช่างฝีมือในหมู่บ้านใช้กันอยู่นั้นไม่สามารถหาซื้อได้จากท้องตลาดทั่วไป เครื่องมือแต่ละชิ้นเกิดจากการสั่งทำกันเองเพื่อให้เหมาะกับลักษณะของงานที่ช่างใช้ ต้องมีขนาดเหมาะกับมือของช่าง และต้องนำมาลับให้คมตามความต้องการของช่าง แต่ละคนให้เหมาะกับงานแต่ละอย่างเอง

ต่อมาได้มีการประชุมผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรท้องถิ่นจากหน่วยงานภายนอก ซึ่งได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญจากมหาวิทยาลัยท้องถิ่น สำนักงานการประถมศึกษาระดับท้องถิ่น สถาบันศึกษา เอกชนประจำท้องถิ่นมาร่วมกันวิพากษ์หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลัก และงานไม้แกะสลักซึ่งผู้วิจัยได้จัดส่งไปให้ตรวจล่วงหน้าเป็นเวลา ๑ สัปดาห์ การประชุมนี้ผู้วิจัย รับหน้าที่เป็นผู้ดำเนินการสื่อประสานระหว่างครูที่สร้างหลักสูตรกับผู้เชี่ยวชาญ ประเด็นที่ผู้ เชี่ยวชาญเสนอแนะให้ปรับปรุงแก้ไขเพิ่มเติมได้แก่ ๑) เรื่องการวัดและประเมินผลนักเรียน ที่ควรจะครอบคลุมความสามารถในเรื่องการทำงานแกะสลักไม้และงานไม้นอกเหนือจาก เรื่องความรู้ความจำ แนะนำให้ชาวบ้านที่ประกอบอาชีพดังกล่าวและร่วมกับครูฝึกงานให้นักเรียน เป็นผู้สังเกตและประเมินทักษะของนักเรียน โดยใช้เกณฑ์การทำงานของช่างฝึกงานที่ทำงานอยู่จริง แนะนำให้มีการประเมินผลงานของนักเรียน โดยพิจารณาเทียบกับผลงานของช่างฝีมือฝึกหัดระยะ แรกๆ ๒) เสนอให้ครูนำทักษะการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์สำเร็จรูปสำหรับการออกแบบ ลายแกะสลักมาทดลองก่อนที่จะนำไปสอนจริงเนื่องจากผู้เชี่ยวชาญไม่แน่ใจว่านักเรียนมี ความสามารถพื้นฐานมากพอจะใช้ได้จริง ๓) ให้บทวนระเบียบกฎเกณฑ์การวัดพฤติกรรม การเรียนรู้ของนักเรียนที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนดไว้เพื่อเป็นแนวในการปรับหลักสูตรท้องถิ่น ด้วย 4) ทำหลักสูตรท้องถิ่นให้อยู่ในรูปของเอกสารสมบูรณ์แบบเพื่อจะได้นำไปเผยแพร่ให้ โรงเรียนอื่นๆ ได้นำไปใช้ได้ต่อไป

มุมมองของครูต่อกิจกรรมขั้นที่สี่

๑. ครูมองว่าผู้เชี่ยวชาญที่เข้ามาวิพากษ์หลักสูตรท้องถิ่นที่ครูช่วยกันพัฒนาขึ้นแม้จะให้ข้อ คิดและคำแนะนำที่เป็นประโยชน์อยู่ไม่น้อย แต่ครูคิดว่าผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะโดยอิงหลักการและ ทฤษฎีที่ควรจะเป็นโดยให้ความสำคัญต่อวัฒนธรรมการทำงานของคนน้อยเกินไป ข้อเสนอแนะ หลายข้อพาดพิงถึงการให้ครูใช้เวลาทดสอบ ทดลองแผนและคู่มือครูที่ครูสร้างขึ้นอย่างรอบคอบ มี หลักฐานทางสถิติและข้อมูลในลักษณะงานวิจัยที่มีความเชื่อมั่นมากพอก่อนที่จะให้นำมาใช้ในการ เรียนการสอนจริง ข้อเสนอแนะหลายข้อเสนอให้ครูหันกลับไปให้ความสำคัญต่อหลักสูตรส่วน กลางมากขึ้น ครูหลายคนมองว่าผู้เชี่ยวชาญเสนอแนะ โดยไม่ได้เข้าใจข้อจำกัดเรื่องเวลาของครู และไม่เข้าใจถึงพลวัตรของการสร้าง ทดลอง ประเมินและปรับปรุงแผนการสอน กระบวนการสอน ของครูในสถานการณ์จริงในลักษณะงานวิจัยในชั้นเรียนแบบไม่เป็นทางการแทนที่จะเป็นการ ทำงานวิจัยเต็มรูปแบบเช่นเดียวกับวัฒนธรรมการทำงานของคนผู้เชี่ยวชาญ

มุมมองของครูเกี่ยวกับประเด็นบทบาทของผู้เชี่ยวชาญนั้น ไม่ต่างไปจากมุมมองของครูที่มี ต่อผู้วิจัยและนักการศึกษาทั่วไป ครูมองว่าผู้เชี่ยวชาญและผู้วิจัยตลอดจนนักการศึกษาทั้งหลาย พยายามเข้ามาวิธีการเปลี่ยนแปลงวิถีการทำงานของครู เปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการเรียนรู้ของนัก

เรียน โดยมีความเข้าใจต่อข้อจำกัดส่วนตัว ภูมิหลังและความต้องการ ตลอดจนกรอบระเบียบปฏิบัติ ที่ครูและนักเรียนถูกขีดเส้นให้อยู่อย่างมาก ครูจึงคิดว่านอกจากที่หลักการและทฤษฎีต่างๆที่ผู้ เชี่ยวชาญยึดถือ ไม่น่าจะนำมาปฏิบัติใช้ได้จริงแล้วยังเป็นความเชื่อที่ขัดแย้งระหว่างผู้เชี่ยวชาญด้วยกันเองอีกด้วย

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความสามารถของครู

๑. ครูมีความสามารถออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนตามรูปแบบที่กำหนดไว้ใน หลักสูตรแกนกลาง (กิจกรรมกลุ่ม กิจกรรมการอภิปราย การสาธิต การเชิญวิทยากร ฯลฯ) แต่ ยังไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับวิถีการเรียนรู้ของชาวบ้านในเรื่อง การกำหนดระยะเวลาที่จะต้องใช้ในการเรียนรู้การทำงานแกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ซึ่ง ต้องกระทำอย่างต่อเนื่องมากพอ ยังไม่สามารถ จัดหาเครื่องมือตามวิถีชาวบ้านตลอดจนการ บูรณาการความรู้และทักษะที่หลากหลายเข้าด้วยกันเพื่อทำงานในอาชีพงานแกะสลักและตกแต่ง งานไม้ของชาวบ้านถวาย

๒. ครูสามารถบูรณาการเนื้อหาสาระที่เกี่ยวข้องกันเข้าเป็นกลุ่มสาระความรู้เดียวกัน ได้ กลมกลืนกันพอสมควร แต่ยังไม่สามารถบูรณาการกลุ่มสาระทั้งสี่ซึ่งได้แก่กลุ่มสาระ วิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี-งานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้-ทักษะคอมพิวเตอร์ กลุ่ม ภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์-ภาษาไทย กลุ่มคณิตศาสตร์ งานมัลติมีเดีย และกลุ่มสาระทักษะ ภาษาอังกฤษเข้าด้วยกันเป็นหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัลติมีเดียงานไม้แกะสลักและงาน ตกแต่งงานไม้ได้ ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากที่ ครูแต่ละคนคุ้นเคยกับการแยกกันทำงานตามภาระหน้าที่ ที่รับผิดชอบ ยังไม่สามารถทำงานในลักษณะเป็นสมาชิกในชุมชนการเรียนรู้จึงทำให้ไม่สามารถ ทำงานประสานกันได้อย่างเต็มที่ การร่วมมือกันทำงานยังคงอยู่ในลักษณะที่ช่วยกันทำงานใน หน้าที่แทนกันและกันมากกว่าที่จะทำงานเพื่อมุ่งสู่เป้าหมายหลักเดียวกัน

อนึ่งเป็นที่น่าสังเกตด้วยว่าชาวบ้านสามารถพัฒนาความมั่นใจในศักยภาพของตนเอง มากขึ้นโดยสังเกตเห็นได้ชัดว่าชาวบ้านสามารถแสดงความคิดเห็นขัดแย้งกับครูในประเด็นเนื้อหา สาระและประสบการณ์ที่ชาวบ้านเห็นว่าไม่สอดคล้องกับสิ่งที่ป็นวิถีการทำงานที่แท้จริง สามารถ ปฏิเสธสิ่งที่ครูขอเมื่อเห็นว่าไม่สมควรและไม่สมจริงเช่นในกรณีที่ครูมอบให้ชาวบ้านไปช่วยกัน จัดซื้อเครื่องมือแกะสลักไม้มาให้โรงเรียนเพื่อจะได้นำมาใช้สอนนักเรียนซึ่งชาวบ้านปฏิเสธโดย ให้เหตุผลว่าในเรื่องการเลือกซื้อเครื่องมือนั้นครูควรจะต้องไปด้วยกันกับชาวบ้านเพื่อเรียนรู้ไปด้วย เลยทีเดียวและจะได้นำเทคนิคการสั่งของและเลือกซื้อมาถ่ายทอดให้นักเรียนได้ต่อไป ถ้าชาวบ้าน ซ้อมมาให้จะทำให้ครูและนักเรียนเข้าใจผิดคิดว่าเครื่องมือเหล่านี้มีวางขายตามร้านค้าทั่วไป

สิ่งที่น่าสนใจเป็นอย่างมากคือการที่ชาวบ้านได้แสดงความคิดเห็นแสดงจุดยืนของตนเองในเรื่องมวลประสบการณ์ในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมรดกคุณทศกัณฐ์น้อยงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ทำให้ชาวบ้านมีโอกาสได้แลกเปลี่ยนความรู้และทักษะตลอดจนทัศนคติต่อปัญหางานอาชีพของชาวบ้านในลักษณะของการรวมตัวของประชาคมได้ซึ่งทำให้เกิดพลังสนับสนุนกันและกันผลที่ตามมาคือทำให้ครูยอมรับประสบการณ์และความรู้เกี่ยวกับการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ของชาวบ้านมาก เกิดความเกรงใจภูมิความรู้ของชาวบ้านมากขึ้น ความเข้าใจที่เกิดขึ้นระหว่างชาวบ้านและครูตลอดจนความเป็นประชาคมของชาวบ้านในลักษณะเช่นนี้ช่วยให้การเข้าเป็นแนวร่วมระหว่างโรงเรียนกับชุมชนมีความเป็นไปได้มากขึ้น

อุปสรรค

๑. แม้ว่าครูจะใช้ภาษาถิ่นในการนำเสนอหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างเสร็จแล้วให้ชาวบ้านที่เป็นผู้ปกครองฟัง แต่วิธีการนำเสนอยังเป็นลักษณะที่ครูแจ้งเพื่อทราบมากกว่าการขอคำแนะนำอย่างจริงจังจากชาวบ้าน ทั้งยังแทรกภาษาที่หนักไปทางวิชาการ อาทิเช่นคำว่าพฤติกรรมนักเรียน ข้อสอบ การวัดและประเมินผล พัฒนาการของนักเรียน และฯลฯ ทำให้ชาวบ้านโดยเฉพาะที่เป็นผู้ปกครองนักเรียนได้แต่นั่งรับฟัง ต่อมาเมื่อมีผู้นำหมู่บ้านสองสามคนเริ่มตั้งคำถามซึ่งสืบเนื่องมาจากการประชุมนำเสนอโครงสร้างของหลักสูตรของครู (ดูการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขั้นที่สอง: การจัดประชุมทำโครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น) จึงทำให้ชาวบ้านที่เป็นกลุ่มผู้ปกครองเริ่มต้นตัวและพลอยตั้งคำถาม ให้ข้อแนะนำกันอย่างกว้างขวาง

๒. อุปสรรคที่สองคือความสับสนที่เกิดจากข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญที่ได้รับเชิญให้มาวิพากษ์หลักสูตรท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นหลากหลายและแตกต่างกัน บางคนเสนอแนะไปในแนวที่ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในวิถีการทำงานของชาวบ้าน เน้นให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อการแก้ปัญหาท้องถิ่นซึ่งในกรณีนี้คือเสนอให้ปรับหลักสูตรท้องถิ่นที่ครูนำเสนอโดยทำให้สาระในหลักสูตรมีความเป็นท้องถิ่นให้มากขึ้น บูรณาการวิชาการต่างๆ ให้เข้าเป็นเนื้อเดียวกันให้มากขึ้น ในขณะที่เดียวกันบางคนเสนอให้ปรับเปลี่ยนหลักสูตรที่ครูสร้างขึ้นไปในแนวอิงหลักสูตรแกนกลางให้มากขึ้นเพื่อให้มั่นใจว่านักเรียนจะได้มีความรู้พื้นฐานอย่างเพียงพอในกรณีนี้ผู้เชี่ยวชาญมองว่าเนื้อหาสาระที่มีในหลักสูตรแกนกลางเป็นข้อความรู้ที่ได้คัดสรรมาให้แก่นักเรียนเรียนเพื่อเป็นพื้นฐานในการเรียนรู้เรื่องอื่นๆต่อไปจึงเสนอแนะให้ครูใช้ข้อความรู้เหล่านี้เป็นหลักในการจัดสาระความรู้ในหลักสูตรท้องถิ่น ผู้เชี่ยวชาญในกลุ่มนี้เกรงว่าถ้าครูให้สาระท้องถิ่นมากไปนักเรียนจะไม่ได้รับความรู้ที่กำหนดไว้เป็นเกณฑ์มาตรฐานเพียงพอ ซึ่งแนวคิดดังกล่าวเป็นแนวคิดในทิศทางตรงกันข้ามกับชาวบ้านที่มองว่าความรู้พื้นฐานที่มีใน

หลักสูตรแกนกลางส่วนใหญ่เป็นสิ่งที่ไม่สัมพันธ์กับวิถีการเรียนรู้ ไม่สอดคล้องกับวิถีชีวิตและ
ประสบการณ์ของนักเรียนดังนั้นจึงไม่น่าจะมีประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง แนวความคิดที่
หลากหลายและสวนทางกันเช่นนี้ทำให้ครูสับสนและเกิดความลังเลที่จะสร้างหลักสูตรท้องถิ่น
ไปในแนวใหม่ทั้งนี้เพราะเป็นแนวที่เพิ่มภาระใหม่ให้กับครูในอันที่จะต้องไปทำความเข้าใจ
กับกระบวนการพัฒนา หลักสูตรและต้องฝึกทักษะการเก็บข้อมูลภาคสนาม

ปัจจัยสนับสนุน

๑. การจัดประชุมวิพากษ์หลักสูตรทั้งสองครั้ง โดยครั้งแรกเป็นชาวบ้านทั้งที่เป็นกรรมการ
บริหารและกำกับการสร้างหลักสูตรและที่เป็นผู้ปกครองนักเรียน และครั้งที่สองโดยผู้เชี่ยวชาญ
ด้านหลักสูตรท้องถิ่นจากมหาวิทยาลัยและหน่วยงานในพื้นที่ภาคเหนือทำให้ครูที่สร้างหลักสูตร
ท้องถิ่นตื่นตัวให้ความสำคัญต่อคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างมากขึ้น นอกจากนี้ยังทำให้
ครูยอมรับความเชี่ยวชาญของภูมิปัญญาชาวบ้านและเข้าใจถึงความสำคัญของประชาคมในหมู่บ้าน
ถายมากขึ้น

๒. การที่ครูและชาวบ้านถายมีโอกาสได้พบปะแลกเปลี่ยนข้อมูลกัน มีโอกาสทำงาน
ร่วมกันเพื่อมุ่งบรรลุเป้าหมายเดียวกันซึ่งในที่นี้คือการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นทำให้ครูได้รับความ
ร่วมมือจากชาวบ้านในขั้นปรับปรุงหลักสูตร และในการใช้หลักสูตรต่อไป เป็นที่น่าสังเกต
ว่าความช่วยเหลือที่ได้รับจากชาวบ้านมีลักษณะเป็นการระดมทุนทางสังคมจากทุกฝ่ายร่วมกัน
ไม่ได้อยู่ในลักษณะที่ครูเป็นผู้รับแต่ฝ่ายเดียวเหมือนที่เคยผ่านมา ชาวบ้านปฏิเสธที่จะเป็นผู้จัดหา
วัสดุและอำนวยความสะดวกทุกอย่างให้กับครูแต่ยินดีให้ความร่วมมือโดยเป็นผู้พาครูไปยัง
แหล่งทรัพยากรนั้นๆ ลักษณะเช่นนี้ช่วยให้ครูเรียนรู้ที่จะพึ่งตนเองและรู้จักเป็นผู้ลงทุนเองบ้าง
แทนที่จะผลักภาระทุกอย่างไปที่ชาวบ้าน

ขั้นที่ห้าขั้นการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น

ครูที่รับผิดชอบทำหลักสูตรท้องถิ่นบางคนได้นำคำแนะนำของกลุ่มผู้วิพากษ์หลักสูตร
ทั้งที่เป็นกลุ่มชาวบ้าน และกลุ่มนักวิชาการมาใช้ปรับเนื้อหา และกิจกรรมการเรียนการสอน
โดยเฉพาะการปรับเนื้อหาสาระในกลุ่มวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและงานอาชีพงานไม้แกะสลักและ
งานไม้ซึ่งมีการวิพากษ์และได้รับการเสนอแนะจากกลุ่มชาวบ้านข้างมาก

ผู้วิจัยพบว่าครูส่วนใหญ่ใช้เวลาเท่าที่มีในช่วงนี้มุ่งทำแผนการสอนในส่วนที่ตน
รับผิดชอบอยู่ให้เสร็จทันการเรียนการสอนในเดือนธันวาคม ๒๕๔๒ ช่วยกันทำเอกสารประกอบ
การสอนและสื่อการสอน

ส่วนการวัดและประเมินผลแม้จะยังมีแบบทดสอบความรู้ แต่ก็ได้เพิ่มแบบสังเกตของ ทั้งครูและผู้เชี่ยวชาญท้องถิ่นเกี่ยวกับการทำงาน กระบวนการเรียนรู้ และการนำเสนอผลงาน ของนักเรียน แบบสอบถามความพึงพอใจเกี่ยวกับการปฏิบัติงานของนักเรียน โดยถามชาวบ้าน และนักท้องถิ่นที่วซึ่งเป็นการนำเอาข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตรท้องถิ่นที่ให้การ ประเมินผลการเรียนรู้และทักษะของนักเรียน โดยชาวบ้านมาใช้เป็นหลักในการปรับปรุง

ส่วนครูที่พบว่ายังมีข้อมูลเกี่ยวกับท้องถิ่นไม่พอ ใช้เวลาในช่วงนี้ออกเก็บข้อมูลต่อ เพื่อนำมาเพิ่มลงในส่วนของเนื้อหา

มุมมองของครูที่มีต่อกิจกรรมในชั้นที่ห้า

๑. ครูมองว่าการเข้าไปเก็บข้อมูลเพิ่มเติมจากชาวบ้านแม้จะเป็นเรื่องที่น่าสนใจ ทำให้ได้ ข้อมูลความรู้จากชาวบ้านมากขึ้นแต่เป็นภาระที่เพิ่มมากขึ้นของครูด้วย ครูให้ความเห็นว่าที่จริงข้อมูล เหล่านี้ น่าจะหาได้จากแหล่งข้อมูลทุติยภูมิที่เป็นหนังสือ ตำราที่มีคนเก็บรวบรวมไว้บ้างแล้วซึ่งน่า จะเป็นการเพียงพอและจริงๆแล้วเค้ๆก็คงไม่ต้องการข้อมูลลึกเพียงนั้น ข้อมูลที่ลึกมากนั้นน่าจะ เป็นความสนใจส่วนตัวของผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญมากกว่า

๒. ครูรู้สึกขาดความเชื่อมั่นในตัวเองลงเนื่องจากต้องปรับเปลี่ยนกระบวนการสอน และ ต้องปรับปรุงทำสื่อการสอนเพิ่มจากที่แต่เดิมคิดว่าน่าจะเพียงพอและทันสมัยแล้ว ทั้งยังมองว่าการ เปลี่ยนแปลงและปรับปรุงในประเด็นเหล่านี้ครูไม่สามารถกระทำได้ตามลำพังต้องได้รับการ สนับสนุนและส่งเสริมจากผู้บริหารทั้งในด้านเครื่องมือ งบประมาณ เวลาและความร่วมมือจากทั้ง นักเรียนและเพื่อนครูด้วยกัน

นอกจากนี้ครูตั้งด้วยว่าสิ่งที่ปรับปรุงเปลี่ยนแปลงนี้ยากที่จะใช้กับการเรียนการสอนปกติ และไม่แน่ใจว่าจะเกิดผลได้ดีเท่ากับการเรียนการสอนตามแบบเดิมมากน้อยเท่าไรด้วย

ข้อสังเกตเกี่ยวกับความสามารถของครู

๑. ครูให้ความสนใจและมีความสามารถในการเก็บข้อมูลจากชุมชนเพื่อนำมาเพิ่มเติม เป็นสาระและประสบการณ์ในกลุ่มสาระที่แต่ละคนรับผิดชอบอยู่ (ยกเว้นครูในวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งยังไม่สามารถจัดหาเวลาเพื่อศึกษาข้อมูลท้องถิ่นได้) ครูที่เข้าไปศึกษาในชุมชนสามารถใช้การสัมภาษณ์บุคคล สังเกตการทำงานของช่างแกะสลักและช่างตกแต่งงานไม้ บันทึกข้อมูลที่ สัมภาษณ์และสังเกตได้

๒. ครูสามารถประยุกต์ใช้เทคนิค DACUM ในการประมวลขั้นตอนการทำงาน และสกัดไม้และงานตกแต่งงานไม้มาสร้างเป็นหลักสูตรงานอาชีพ ซึ่งแม้จะเป็นการประยุกต์ใช้ โดยที่ไม่ได้นำหลักการทั้งหมดมาใช้แต่ก็ได้ข้อมูลมากพอที่จะเป็นแนวการเรียนการสอนและใช้ สร้างแบบประเมินการทำงานของนักเรียนได้

๓. ครูยังขาดความสามารถและทักษะในการศึกษาเนื้อหาทางวิชาการจากแหล่งข้อมูล ภายนอกเช่น จากห้องสมุดตามมหาวิทยาลัยและ โดยเฉพาะจากเทคโนโลยีข้อมูลข่าวสาร ไม่สามารถศึกษาข้อมูลจากผลการวิจัย และจากผู้เชี่ยวชาญด้านวิชาการระดับสูง ทั้งนี้อาจจะเป็น เพราะครูไม่มีเวลามากพอที่จะศึกษาเพิ่มเติม ไม่คุ้นเคยกับการศึกษาข้อมูลเพิ่มเติม ไม่มีเครือข่าย ชุมชนการเรียนรู้กับหน่วยงานหรือกับเพื่อนนักวิชาการด้วยกัน และไม่มีเครื่องมือ-อุปกรณ์การ สื่อสารและอุปกรณ์อำนวยความสะดวกทางเทคโนโลยีให้กับครู

๔. ครูยังขาดความสามารถในการนำข้อมูลท้องถิ่นที่หามาได้มาสรุปและเขียนเป็น เนื้อหาสาระให้นักเรียนเรียน ทั้งนี้ครูให้ข้อมูลว่าปกติเนื้อหาที่นำมาใช้สอนกันอยู่ทุกวันล้วนได้ มาจากหนังสืออ่านประกอบ จากคู่มือครูและแผนการสอนที่จัดทำโดยกระทรวงศึกษาธิการ ครู ไม่ได้เขียนเองดังนั้นจึงไม่ถนัดที่จะต้องทำเนื้อหาสาระมาใช้ในการสอนเอง

ดังนั้นเพื่อเป็นการกระตุ้นครู และเพื่อให้งานเสร็จทันการเรียนการสอนที่ได้เลื่อนกำหนด ผลออกมาจากที่กำหนดไว้เดิม ผู้วิจัยจึงต้องช่วยแนะนำการเขียนสาระให้กับครู ทั้งยังต้องช่วยให้ คำแนะนำในการทำสื่อการสอนเพื่อใช้ประกอบสาระที่จะสอนทั้งนี้เพราะเป็นสาระเกี่ยวกับ หลักสูตรท้องถิ่นและเป็นเรื่องใหม่ไม่สามารถหาสื่อและเอกสารประกอบการสอนเดิมของ หลักสูตรปกติที่จัดทำขึ้น โดยกระทรวงศึกษาธิการหรือจัดซื้อมาจากสำนักพิมพ์เอกชนทั่วไปได้ ทั้งนี้ยังได้สนับสนุนเงินทุนสำหรับการดำเนินงานทั้งหมดของครูอีกด้วย

อุปสรรค

๑. ภาระงานประจำของครูยังคงเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินการปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น ของครู ครูส่วนใหญ่ยังคงต้องทำภาระกิจประจำวัน ทั้งยังมีงานจรรยาอื่นๆที่สั่งตรงมาจากสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัด และอำเภอ อาทิเช่นคำสั่งให้ครูเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมที่จังหวัดหรือ อำเภอ ได้รับบันทึกขอความร่วมมือส่งตัวแทนครูพานักเรียนไปฝึกปฏิบัติธรรมที่วัดเป็นต้น ทำให้ งานปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น การแสวงหาข้อมูลเพิ่มเติม ตลอดจนการทำแผนการสอนและ การทำสื่ออุปกรณ์การเรียนการสอนเป็นไปอย่างล่าช้า ครูต้องช่วยกันทำสื่อและออกเก็บข้อมูล ให้กันและกัน และที่ครูคนหนึ่งไม่สามารถทำหลักสูตรท้องถิ่นในกลุ่มที่รับผิดชอบอยู่ได้ทัน

การเรียนการสอนที่กำหนดไว้ เนื่องจากได้ใช้เวลาส่วนใหญ่ไปกับการเดินทางเข้ารับการอบรมและสัมมนา โดยขอผ่อนผันทำในช่วงก่อนหน้าการเรียนการสอนจริง แต่อย่างไรก็ตามครูที่เหลือได้เข้าช่วยเหลือเตรียมเนื้อหาและสื่อการสอนให้บางส่วน

ทั้งนี้เป็นที่น่าสังเกตว่าจากการมีภารกิจประจำจำนวนมากและอาจประกอบกับความไม่สนใจดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นอย่างจริงจังทำให้ครูบางคนไม่ได้เตรียมเนื้อหาสาระ จัดทำแผนการสอนและบันทึกการสอนได้ครบเรียบร้อยทุกคาบที่จะต้องทำการสอนโดยให้เหตุผลว่าส่วนที่ตนรับผิดชอบสอนอยู่ในช่วงปลายสัปดาห์ดังนั้นจึงไม่จำเป็นต้องทำให้เสร็จก่อนเหมือนครูที่ต้องทำการสอนในตอนต้นสัปดาห์ จึงขอผ่อนผันทำในช่วงก่อนสอนสักวันหรือสองวันแทน

ดังนั้นหลักสูตรที่นำเสนอในช่วงที่สอง โดยเฉพาะในส่วนของตารางสอน และบันทึกการสอนจึงได้มาจากการประมวลการจัดการเรียนการสอนที่ครูทั้งสามคนกระทำจริงหลังจากที่ได้ปรับเปลี่ยนตารางเวลาไปหลายครั้งนับจากที่ได้กำหนดวันและเวลาการเรียนการสอนของครูแต่ละคนไว้เรียบร้อยแล้ว ทั้งนี้เนื่องจากครูไม่สามารถจัดการเรียนการสอนได้ตามตารางเวลาเดิม ต้องกระทำภารกิจของโรงเรียนบ้าง ภาระกิจส่วนตัวบ้างทำให้ต้องเลื่อนช่วงเวลาสอนออกไป ทำให้ครูคนอื่นต้องเลื่อนเวลาเข้ามาแทน นอกจากนี้ยังต้องปรับเปลี่ยนขยายเวลาในช่วงการฝึกตกแต่งงานแกะสลักไม้เนื่องจากสีที่ตกแต่งแห้งไม่ทันและครูไม่ได้เผื่อระยะเวลาไว้ไว้ในตารางฝึกงานเป็นต้น

ปัจจัยสนับสนุน

๑. การที่ผู้วิจัยเข้าไปเป็นแนวร่วมกับครูในฐานะ observer as participant ทำให้สามารถให้ความช่วยเหลือด้านวิจัยภาคสนาม ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสืบค้นข้อมูล ช่วยติดต่อประสานให้ครูได้รับข้อมูลด้านวิชาการขั้นสูงจากผู้เชี่ยวชาญในมหาวิทยาลัยและจากห้องสมุดมหาวิทยาลัย ทั้งยังร่วมลงมือสร้างสื่อ วัสดุการสอนและออกแบบทดสอบไปพร้อมๆกับครู ซึ่งการเป็นแนวร่วมและการอำนวยความสะดวกต่างๆเหล่านี้กระตุ้นให้ครูให้ความสำคัญต่อการปรับปรุงหลักสูตรเป็นอย่างมาก

๒. ปัจจัยด้านทุนสนับสนุนการดำเนินงานของครูเอื้อให้ครูทำงานได้สะดวกขึ้น ในกรณีนี้ค่าใช้จ่ายในการเก็บข้อมูลภาคสนาม ค่าใช้จ่ายในการจัดทำวัสดุอุปกรณ์ทั้งหมดตลอดจนค่าติดต่อกับผู้เชี่ยวชาญมาจากโครงการวิจัยภาคสนามทั้งหมดซึ่งทำให้ครูสามารถทำงานได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องแบกภาระค่าใช้จ่ายดังกล่าวไว้เอง

สรุปข้อสังเกตเกี่ยวกับความสามารถของครู- อุปสรรค-และปัจจัยสนับสนุนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น
ตามขั้นตอนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น	ข้อสังเกตเกี่ยวกับความสามารถของครู	อุปสรรค	ปัจจัยสนับสนุน
ทั้งความเข้าใจระหว่างผู้ ท	๑. ครูสามารถร่วมกันระดม สมองสร้างแผนปฏิบัติงาน สำหรับการสร้างหลักสูตร ท้องถิ่น ๒. ครูยึดภาระประจำและ ปฏิทินแผนงานของโรงเรียน เป็นหลักในการสร้างแผน ปฏิบัติงาน ๓. ครูทำงานตามนโยบายและ แนวปฏิบัติของผู้บริหาร	๑. ครูมีทัศนคติทางลบต่อ การทำโครงการใหม่ ๒. ครูมีภาระกิจประจำ และ โครงการพิเศษใน ความรับผิดชอบจำนวนมาก ๓. ความเคยชินกับการมี คำสั่งอย่างเป็นทางการ มอบหมายหน้าที่ให้ ทำงาน	๑. ผู้วิจัยช่วยเริ่มต้นโครงการด้วย การร่างประกาศแต่งตั้งกรรมการ ๒. การมีผู้วิจัยเป็นตัวกลางการ เปลี่ยนแปลงภายนอกช่วย ประสานกับผู้บริหาร ๓. การมีครูที่เป็นตัวกลางภายใน ช่วยประสานงานและกระตุ้นการ ทำงานของครู
พบโครงสร้างหลักสูตร .กรร่างหลักสูตร	๑. ครูไม่สามารถจัดทำโครง สร้างหลักสูตรท้องถิ่น ๒. ครูไม่สามารถบูรณาการ ศาสตร์ที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดทำ โครงสร้างหลักสูตรท้องถิ่น	๑. การขาดพื้นฐานความรู้ เกี่ยวกับการพัฒนาหลัก สูตรท้องถิ่น ๒. การขาดลักษณะชุมชน การเรียนรู้ของครู ๓. การขาดพื้นฐานความรู้ เกี่ยวกับศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง และความรู้เรื่องการบูรณา การศาสตร์ ๔. การมีภาระกิจประจำ จำนวนมาก	๑. การมีผู้วิจัยช่วยกระตุ้นและให้ การสนับสนุนทางวิชาการ ๒. การมีครูที่เป็นตัวกลางภายใน ช่วยประสานงานกับครูในโครง การ ๓. ความหวังที่จะใช้หลักสูตรท้องถิ่น ที่สร้างขึ้นเสนอเป็นผลงานขอ เลื่อนตำแหน่ง ๔. ความสามารถในการแบ่งเวลา ของครู
แนะนำเสนอหลักสูตร	๑. ครูสามารถนำเสนอโครง สร้างหลักสูตรได้ชัดเจนน่า เชื่อถือ ๒. ครูสามารถควบคุมอารมณ์ และเป็นกันเองกับชาวบ้าน	๑. การขาดความรู้พื้นฐาน เกี่ยวกับชุมชน ๒. การ ใช้ภาษาราชการ และศัพท์ทางวิชาการกับ ชาวบ้าน	๑. ผู้บริหารที่คุ้นเคยกับชาวบ้าน และสามารถพูดภาษาถิ่นได้ ๒. ความสามารถในการลุกขึ้นให้ ข้อคิดเห็น คัดกรองโครงสร้างหลัก สูตรท้องถิ่น โดยกรรมการที่เป็น ชาวบ้าน

<p>ประมวลเนื้อหาจัดทำแผนการ จัดทำเอกสารประกอบการ</p>	<p>๑. ครูสามารถทำบันทึกการ สอน เลือกกิจกรรม จัดทำสื่อ- วัสดุการสอนและทำแบบ ทดสอบตามแบบกรมวิชาการ ได้ ,สามารถปรับการเก็บข้อ มูลงานอาชีพแบบ DACUM มาใช้, สามารถบูรณาการเนื้อ หาในแต่ละกลุ่มสาระเนื้อหา</p>	<p>๑. การขาดทักษะการเก็บ ข้อมูลภาคสนาม ๒. การขาดความรู้เกี่ยวกับ ภาษาอังกฤษ, มัคคุเทศก์ ๓. การ ขาดความรู้และ ทักษะการออกแบบการ สอนที่สอดคล้องกับการ เรียนรู้ในชุมชน ๔. การขาดความรู้เรื่องชุม ชน ๕. การมีภาระกิจประจำ จำนวนมาก ๖. การ ขาดความรู้และ ประสบการณ์การบูรณา การข้ามสาระการเรียนรู้ ๗. การขาดลักษณะชุมชน การเรียนรู้และไม่มีทักษะ ในการสร้างเครือข่ายการ เรียนรู้กับประชาคมกลุ่ม อื่นๆ ๘. การขาดทักษะการเขียน ข้อมูลที่ค้นคว้าในรูป เอกสารประกอบการสอน</p>	<p>๑. การสนับสนุนและความร่วมมือ จากชาวบ้าน ๒. ความร่วมมือจากนักเรียน ๓. ความสนใจจากครูอื่นๆ กระตุ้น ให้ครูในโครงการให้ความสำคัญ กับงานการสร้างหลักสูตร ๔. การสนับสนุนทางวิชาการ การ วิจัย และการจัดหาทุนสนับสนุน โดยผู้วิจัย</p>
<p>ทวิภาคย์หลักสูตรท้องถิ่น</p>	<p>1. ครูสามารถจับประเด็นการ วิพากษ์เพื่อนำมาปรับปรุงได้ 2. ครูสามารถนำเสนอหลัก สูตรท้องถิ่น ได้ชัดเจน</p>	<p>๑. ครูขาดความเข้าใจวิถี การทำงานและวัฒนธรรม การประกอบอาชีพของ ชาวบ้าน ๒. ครูใช้ศัพท์วิชาการมาก ไป ๓. ผู้เชี่ยวชาญให้ข้อเสนอ แนะหลากหลายและขัดแย้ง กันเองและขัดแย้งกับชาว บ้านทำให้ครูสับสน</p>	

<p>ปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น</p>	<p>๑. ครูสามารถหาข้อมูลจากท้องถิ่นมาปรับเพิ่มได้</p> <p>๒. ครูสามารถนำข้อมูลภาควิชาการชั้นสูงมาปรับผสมผสานกับเนื้อหาเดิม</p> <p>๓. ครูสามารถสร้างชุมชนการเรียนรู้ระหว่างกันได้ในระดับหนึ่ง</p>	<p>การขาดเครื่องมือ IT และขาดทักษะการใช้ IT, การขาดเครือข่ายการเรียนรู้กับนักวิชาการภายนอก, ภาระงานประจำมาก,</p>	<p>๑. การมีผู้วิจัยช่วยสนับสนุนข้อมูลทางวิชาการ</p> <p>๒. การติดตามงานและกระตุ้นเตือนจากผู้วิจัยและครูที่เป็นตัวกลางการเปลี่ยนแปลงภายใน</p>
---------------------------------	--	--	---

เปรียบเทียบกำหนดเวลาการปฏิบัติงาน ในแผนปฏิบัติงานกับการดำเนินการพัฒนาและสร้างหลักสูตรที่เกิดขึ้นจริง

ภารกิจตามแผน	ช่วงเวลาตามแผน	ช่วงเวลาที่ปฏิบัติจริง	ภารกิจตามที่เกิดขึ้นจริง	การเปลี่ยนแปลง	หมายเหตุ
<p>ครูสร้างกรอบและเขตหลักสูตรท้องถิ่น หมาย วัตถุประสงค์ ผู้จัดชอบ แผนปฏิบัติงาน)</p>	<p>๑ ๘ - ๒ ๕ ม.ย.๔๒</p>	<p>๑ ๘ - ๒ ๕ ม.ย.๔๒</p>	<p>คณะครูสร้างกรอบและขอบเขตหลักสูตรท้องถิ่น ทำประกาศแต่งตั้งกรรมการสองชุด</p>	<p>เลื่อนเวลาเข้ามา</p>	<p>ผู้วิจัยกระตุ้นและช่วยทำร่างประกาศให้</p>
<p>นำโครงร่างหลักสูตรที่หนึ่งเสนอกรรมการและกำกับฯ</p>	<p>๘ กค. ๔๒</p>	<p>๑๕ กค. ๔๒</p>	<p>ครูนำโครงร่างหลักสูตรเสนอกรรมการบริหารและกำกับฯ และ นำ เ ส น อ กรรมการโรงเรียน</p>	<p>เลื่อนเวลาออกไป</p>	<p>นอกจากเลื่อนเวลาแล้วครูยังนำเสนอโครงร่างชุดเดียวกันให้กับกรรมการโรงเรียนและภายในวันเดียวกันด้วย</p>
<p>และผู้วิจัยช่วยกันปรับปรุงฯและนำเสนอกรรมการครั้งที่สอง</p>	<p>๘กค.-๑๕ กค.๔๒</p>	<p>-</p>	<p>-</p>	<p>ทั้งช่วงเวลานี้ไป</p>	<p>ไม่มีความเคลื่อนไหวใดๆ</p>

พัฒนาและสร้างหลัก	๑ ๕ ก ค . - ๓๐กย.๔๒	๕ สค.-๒๕ พย.๔๒	ครูพัฒนาและสร้าง หลักสูตรฯและนำ ข้อเสนอแนะของ กรรมการฯมาเป็น แนวประกอบ	เดือนเวลาออกไป	ผู้วิจัยกระตุ้น และ ครูที่เป็นตัวกลาง การเปลี่ยนแปลง ภายใน ลงมือ ทำงานเป็นต้นแบบ นอกจากนี้ยังมี กระแสความสนใจ จากภายนอกเป็น แรงกระตุ้นให้ผู้ บริหารผลักดันให้ ครูลงมือ
พานักเรียนไปทัศน หา-ดูงานมัคคุเทศก์	๑๐-๑๑กย. ๔๒	-	ครูพัฒนาและสร้าง หลักสูตรฯ	ทั้งช่วงเวลานี้ ไป	ครู-ผู้บริหารและผู้ วิจัยลงความเห็นว่ ควร มุ่ง ทำ หลั ก สูตรฯให้เสร็จทัน การใช้
ทกษ์หลักสูตร โดย กรรมการโรงเรียนและผู้ ทพญ	1 ตค. 42	28-29 ตค.42	วิพากษ์หลักสูตร โดยกรรมการโรง เรียนและผู้เชี่ยวชาญ	เดือนเวลาออกไป	วิ พ า ก ษ์ โ ด ย กรรมการโรงเรียน ก่อนหนึ่งวัน
ประชุมผู้ปกครองนัก	๘ตค.๔๒	๒๖พย.๔๒	ประชุมผู้ปกครอง นักเรียน	เดือนเวลาออกไป	แจ้งให้ผู้ปกครอง นักเรียนทราบเรื่อง การใช้หลักสูตร ท้องถิ่นในการประ ชุมปกติ ไม่ได้จัด ประชุมนัดพิเศษ
แผนการเรียนการ ตามหลักสูตรท้องถิ่น	๑๕ พย. ๔๒ - ๒๔ ธค. ๔๒	๒๕ พย.๔๒- ๗มค.๔๓	ดำเนินการเรียนการ สอนตามหลักสูตร ท้องถิ่น	เดือนเวลาออกไป	
งานภาคสนามทำ ที่มัคคุเทศก์น้อยๆ	๒๗-๒๘ ธค.๔๒	๓๑มค.๔๓- ๑ กพ.๔๓	ฝึกงานภาคสนามทำ หน้าที่มัคคุเทศก์ น้อยๆ	เดือนเวลาออกไป	

๑๕๙

ส่วนที่สอง: หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า โรงเรียนบ้านต้นแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ (ภาคปลายปีการศึกษา
2542)

องค์ประกอบของหลักสูตร

องค์ประกอบของหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ประกอบด้วย

ก. ลักษณะเฉพาะของชุมชนบ้านถวายเป็นและลักษณะทั่วไปของหลักสูตร ข. หลักการของหลักสูตร
ท้องถิ่นมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ห้า โรงเรียน
บ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่, ค. รายชื่อกรรมการบริหารและกำกับ
การร่างหลักสูตร , รายชื่อกรรมการร่างหลักสูตรและประสานงานหมู่บ้าน ,ง. วัตถุประสงค์ของ
หลักสูตร,จ. แผนผังโครงสร้างเนื้อหาสาระในหลักสูตร,ฉ. รายการเนื้อหาและประสบการณ์ในแต่ละ
สาระ, ,ช. ตารางเวลาเรียนและแผนการสอนของแต่ละงาน ข.เทคนิคการสอนที่ใช้ในหลัก
สูตร,ฉ.ตารางการเรียนการสอนตลอดหลักสูตร, ฎ. สื่อการสอน-เอกสารประกอบการสอน-ใบ
ความรู้-ใบงาน, ฏ. แบบวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน, แบบประเมินผลงานนักเรียน

ลักษณะเฉพาะของชุมชนบ้านถวาย

สถานที่ตั้ง : ชุมชนบ้านถวายตั้งอยู่ในหมู่บ้านถวาย ตำบลขุนคอง อำเภอหางดง จังหวัด
เชียงใหม่ หมู่บ้านถวายนี้เป็นหมู่บ้านหนึ่งในแปดของตำบลขุนคองตั้งอยู่ห่างจากตัวอำเภอหางดงไป
ทางทิศตะวันออกประมาณ 4 กิโลเมตรและห่างจากตัวอำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ไปทางทิศใต้
ประมาณ 19 กิโลเมตร

ประชากรทั้งหมดมี 140 หลังคาเรือน จำนวนทั้งหมดประมาณ 700 คน ส่วนใหญ่
ประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและตกแต่งงานไม้ ลักษณะงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่ทำอยู่เป็น
งานเลียนแบบของโบราณตามแบบฝีมือช่างไทยใหญ่และเป็นงานแกะสลักและตกแต่งไม้ตามใบสั่ง
ซึ่งออกแบบโดยเจ้าของงานที่ส่วนใหญ่เป็นชาวต่างประเทศ นอกจากนี้เกือบทุกครัวเรือนยังทำนา
ปลูกข้าวเพื่อเอาไว้กินกันเองภายในครอบครัว

หมู่บ้านถวายมีไฟฟ้าและประปาเข้าถึงทุกครัวเรือน สภาพบ้านเป็นเรือนไม้สองชั้นมีทั้ง
เรือนไม้ทรงไทยและเรือนไม้ธรรมดา ชาวบ้านในชุมชนนี้ใช้บ้านเป็นที่พำนักและใช้เป็นที่ผลิตงาน
ไม้แกะสลักและตกแต่งงานไม้ไปพร้อมๆกัน ผลผลิตที่ได้จะนำไปขายที่ร้านค้าสองฝั่งคลอง
(ชลประทาน) ซึ่งตั้งอยู่ใจกลางหมู่บ้าน

ตลาดสองฝั่งคลองนี้จัดตั้งขึ้นโดยคณะกรรมการหมู่บ้านถวายเพื่อใช้เป็นตลาดสินค้าไม้
แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ของชาวบ้านในชุมชนบ้านถวาย เป็นแหล่งท่องเที่ยวของชาวไทย

และชาวต่างประเทศที่เข้ามาเยือนหมู่บ้านถวาย ร้านค้าสองฝั่งคลองจัดเป็นร้านค้าเล็กๆขนาดหนึ่ง คูหาเท่าๆกันเรียงรายติดต่อกันอย่างเป็นระเบียบทั้งสองฝั่งคลองชลประทาน ระหว่างกลางมี สะพานเล็กๆทอดเชื่อมทำให้นักท่องเที่ยวสามารถเดินข้ามไปมาเพื่อชมสินค้าทั้งสองฝั่งได้อย่าง สะดวก

นอกจากนักท่องเที่ยวจะสามารถเดินชมและเลือกซื้อสินค้าจากร้านค้าสองฝั่งคลองแล้ว ยังสามารถแวะชมสินค้าที่ชาวบ้านกำลังทำอยู่ที่บ้าน ได้ด้วย

ชาวบ้านถวายมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด ทั้งที่เป็นเครือญาติกันโดยสายเลือดหรือ โดยการเกี่ยวดองกัน และโดยการพึ่งพาอาศัยกันและกันระหว่างกระบวนการทำงานอาชีพ แกะสลักไม้และงานไม้ นอกจากชาวบ้านถวายจะมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิดในระหว่างคนใน ชุมชนบ้านถวายด้วยกันเองแล้วชาวบ้านถวายยังมีความสัมพันธ์กับเครือญาติและพึ่งพาแรงงาน กับชาวบ้านในหมู่บ้านใกล้เคียงเช่นหมู่บ้านหนองโงก ท่ามะโก้ ป่าหมาก ดันแก้ว และขุนคองอีกด้วย

งานอาชีพการทำไม้แกะสลักและงานไม้ของชุมชนบ้านถวายเป็นงานที่ถ่ายทอดสืบต่อมา ตั้งแต่ปีพ.ศ. 2500 จากช่างฝีมือรุ่นแรกผู้ซึ่งออกจากหมู่บ้านไปเรียนรู้และฝึกทักษะการแกะสลักไม้ ด้วยความเป็นลูกจ้างในร้านซ่อมและทำเครื่องเรือนโบราณแถวบ้านวัวลายในเมืองเชียงใหม่ เมื่อช่าง รุ่นแรกเริ่มรับงานซ่อมและแกะสลักไม้เข้ามาทำในหมู่บ้านถวายจึงได้ฝึกชาวบ้านอื่นๆเพื่อให้อาชีพ งานที่มีมากขึ้นเรื่อยๆจนไม่สามารถทำได้ทันกับความต้องการของลูกค้า ทำให้ชาวบ้านในชุมชน บ้านถวายหันมานิยมทำงานในอาชีพแกะสลักไม้และตกแต่งงานไม้ซึ่งเป็นงานที่มีรายได้ดีและมี ลูกค้าเป็นจำนวนมาก

งานอาชีพการทำไม้แกะสลักและงานไม้ของชาวชุมชนบ้านถวายพัฒนาจากงานที่ต่างคน ต่างทำในลักษณะของงานเสริมรายได้ของแต่ละครอบครัวมาเป็นงานที่มีระบบ เป็นอาชีพหลักของ คนในชุมชน งานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ของชาวบ้านถวายแบ่งออกเป็นสามอาชีพหลัก ซึ่งล้วนแต่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กันดังนี้

1. อาชีพงานไม้แกะสลัก
2. อาชีพตกแต่งไม้ที่แกะสลักแล้ว
3. อาชีพธุรกิจค้าขายไม้แกะสลักและไม้แกะสลักที่ตกแต่งแล้ว

ลักษณะทั่วไปของหลักสูตร

หลักสูตรมีวัตถุประสงค์น้อยงานแกะสลักไม้และงานไม้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก โรงเรียนบ้านตันแก้ว ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่นี้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นสร้างขึ้นเป็นหลักสูตรในส่วนของสาระการเรียนรู้เลือกของหลักสูตรประถมศึกษาฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๓ ซึ่งเน้นการให้ความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมที่สนองตอบความต้องการของผู้เรียน และสังคม แต่เนื่องจากจำนวนชั่วโมงที่กำหนดให้ใช้ในการเรียนการสอนสาระการเรียนรู้เลือกใน

ชั้นประถมศึกษาปีที่หกมีประมาณ ๑๐๐ ชั่วโมง (สำหรับงานอาชีพในท้องถิ่น ๒ อาชีพ) จึงได้ทดลองปรับใช้เวลาเรียนของโครงการตามสาระการเรียนรู้พื้นฐานคือประมาณ 200 ชั่วโมงในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หกโดยบูรณาการความรู้และทักษะต่างๆในกลุ่มสาระการเรียนรู้พื้นฐานเข้ามาเป็นปัจจัยกำหนดการออกแบบโครงการ

หลักสูตรนี้สร้างขึ้นเพื่อเป็นแนวให้ครูใช้สอนนักเรียนประถมศึกษาปีที่หก ในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว หลักสูตรนี้ออกแบบให้ใช้ในการเรียนการสอนเป็นเวลาติดต่อกันห้าสัปดาห์ ทุกวันๆ ละแปดชั่วโมง รวมเป็นเวลาทั้งหมดสองร้อยชั่วโมง สาระหลักที่เป็นแกนได้แก่ปัญหาที่คนในชุมชนมองว่ากำลังเป็นประเด็นที่ทำให้ชุมชนบ้านถวายเป็นอเนกประสงค์ทั้งในแง่รายได้ที่ลดลงอันเนื่องมาจากภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในระดับประเทศทำให้คนภายนอกไม่เข้ามาเที่ยวชมหมู่บ้านถวายและไม่ซื้อสินค้าไม้แกะสลัก และเนื่องมาจากการที่สมาชิกรุ่นหลังๆ ไม่นิยมทำงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ แต่นิยมออกไปหางานทำในเมืองซึ่งกรณีหลังนี้นอกจากจะทำให้สินค้าไม้แกะสลักลดลงทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพแล้ว ยังส่งผลให้เกิดปัญหาความล้มเหลวของสัมพันธภาพระหว่างคนในครอบครัวและเครือข่ายระบบเศรษฐกิจลูกโซ่ของงานอาชีพงานไม้ แกะสลักและงานไม้ของคนในชุมชนบ้านถวายอีกด้วย ดังนั้นหลักสูตรนี้จึงมุ่งใช้ระบบโรงเรียนเป็นศูนย์กลางเพื่อกระตุ้นให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทเป็นแนวร่วมแก้ปัญหาประเด็นนี้ของชุมชน เป็นศูนย์กลางในการระดมทรัพยากรทางสังคมซึ่งได้แก่บุคลากรท้องถิ่นที่หลากหลายเข้ามาช่วยเสริมทรัพยากรที่โรงเรียนมีอยู่เป็นหลักเพื่อหาทางออกในแก้ปัญหาเรื่องนี้ร่วมกัน

ครูผู้สอนตามหลักสูตรนี้คือครูจำนวนสามคนที่ทำการสอนอยู่ในระดับชั้นประถมศึกษา ปีที่หก เป็นครูที่มีความสนใจและสมัครใจเข้าร่วมสร้างและใช้หลักสูตรนี้จำนวนสองคน และมีครูที่ได้รับการเสนอชื่อจากผู้บริหารโรงเรียนอีกหนึ่งคน นอกจากครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว ทั้งสามคนแล้วคนในชุมชนที่มีความรู้ ทักษะและประสบการณ์ตามเนื้อหาสาระที่กำหนดไว้ใน หลักสูตรนี้มีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ให้ความรู้ ฝึกประสบการณ์และประเมินผลความรู้ความสามารถ และทักษะของนักเรียน คนในชุมชนกลุ่มนี้ได้รับการแนะนำรายชื่อให้เป็นกรรมการบริหารและกำกับกร่างหลักสูตรร่วมกับครูด้วย

การเรียนการสอนตามหลักสูตรนี้ใช้ชุมชนเป็นสถานที่เรียนและฝึกงานเป็นส่วนใหญ่ ห้องเรียนในโรงเรียนเป็นสถานที่ครูให้สาระเนื้อหาและประสบการณ์กว้างๆก่อนพานักเรียนออกไปสัมผัสกับรายละเอียดของสาระในชุมชน, ใช้ห้องเรียนเป็นที่ให้นักเรียนนำข้อมูลที่ได้จากชุมชนมาอภิปรายและสรุปเป็นข้อความรู้, ใช้ห้องเรียนเป็นที่ทำรายงาน ทำแบบทดสอบ

การจัดเวลาเรียนจัดแบ่งตามความต่อเนื่องของกิจกรรมการเรียนการสอนตามสภาพการเรียนรู้ดังนั้นจึงมีความยืดหยุ่นไม่ได้แบ่งเป็นคาบเวลาตายตัววิชาละ 3 คาบดังที่กำหนดไว้ในการเรียนการสอนตามหลักสูตรปกติ

หลักการของหลักสูตรมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมัธยมศึกษาและงานไม้

หลักสูตรมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมัธยมศึกษาและงานไม้สร้างบนพื้นฐานหลักการที่ว่า ก.เนื้อหาสาระ โครงสร้าง การจัดเวลา และการบริหารหลักสูตรพึงได้มาจากความต้องการของคนในชุมชนนั้นๆ สาระเหล่านี้เป็นแนวคิดหรือสิ่งที่คนในท้องถิ่นให้ความสำคัญและมองเห็นความจำเป็นที่จะต้องเรียนรู้เพื่อความอยู่รอดและพัฒนาที่ยั่งยืนของท้องถิ่นนั้นๆ ข. คนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการเลือกเนื้อหาสาระ ประสบการณ์และกำหนดวิธีการเรียนรู้ตลอดจนร่วมวัดและประเมินผลนักเรียนในฐานะเท่าเทียมกับครูและผู้บริหาร โรงเรียน, ค. เนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่บรรจุไว้ในหลักสูตรพึงผสมผสานวัฒนธรรมท้องถิ่น ความเป็นท้องถิ่นกับความสามารถในการนำเทคโนโลยีและความรู้ใหม่ๆมาใช้ในการพัฒนาท้องถิ่นเพื่อความยั่งยืนของท้องถิ่นนั้น

ในกรณีของการสร้างหลักสูตรมัธยมศึกษาชั้นมัธยมศึกษาตอนต้นมัธยมศึกษาและงานไม้ของชุมชนบ้านถาวรผู้สร้างหลักสูตรเริ่มจากการศึกษาวิถีชีวิตและวัฒนธรรมในภาพรวมของชาวบ้านถาวร โดยเฉพาะความสัมพันธ์เชิงสังคมระหว่างงานอาชีพหลักซึ่งได้แก่งานไม้และสลักและงานไม้กับบริบทวิถีชีวิตของคนในชุมชนบ้านถาวรทั้งในแง่เศรษฐศาสตร์ชุมชน การเมืองท้องถิ่น สังคมและความผูกพันของคนในท้องถิ่นเพื่อทำความเข้าใจชุมชนกับศึกษาสภาพปัญหาที่เกิดขึ้นในขณะเดียวกันก็ศึกษาปัญหาและแนวทางในการจัดการกับปัญหานั้นเพื่อความอยู่รอดของชุมชนจากมุมมองของคนในชุมชนที่กำลังศึกษาทั้งนี้เพื่อป้องกันการระบุปัญหาในท้องถิ่นคลาดเคลื่อนจากความเป็นจริงและป้องกันการบังคับใช้วิธีแก้ปัญหานั้นที่แปลกปลอมจากวิถีชีวิตของชาวบ้านจนเกินไปจนทำให้ชาวบ้านไม่สามารถนำวิธีการแก้ปัญหานั้นที่ถูกบังคับให้เรียนรู้ไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

ความสามารถของครูในการศึกษาชุมชนได้อย่างลุ่มลึกขึ้นอยู่กับความสามารถในการมีสัมพันธภาพกับคนในชุมชน การที่ครูมีสัมพันธภาพที่ดีกับคนในชุมชนทำให้คนในชุมชนนั้นเปิดรับให้ครูเข้ามาในชุมชนในฐานะสมาชิกที่ร่วมรับรู้ปัญหาและร่วมกระบวนการแก้ปัญหาในชุมชนคนหนึ่งทำให้ครูสามารถศึกษาความเป็นไปที่แท้จริงของชุมชนนั้นได้และยังสามารถรับรู้มุมมองของชาวบ้านต่อสภาพปัญหานั้นๆได้

ข้อมูลที่ครูได้จากการศึกษาวัฒนธรรมและวิถีชีวิตความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนและโดยเฉพาะระหว่างคนในชุมชนกับการประกอบงานไม้และสลักและงานไม้ตลอดจนศึกษาสภาพปัญหาในชุมชนบ้านถาวรนอกจากทำให้ได้สาระที่เป็นขั้นตอนการทำงานและการประกอบอาชีพงานไม้และสลักและงานไม้ของชาวบ้านถาวรซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่มองเห็นแล้ว ยังทำให้เข้าใจถึงสาระและค่านิยมอื่นๆอีกมากมายที่แฝงอยู่ในขั้นตอนการทำงานการประกอบอาชีพและวิถีความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนด้วยกันซึ่งหมายความว่าถึงวัฒนธรรมที่มองไม่เห็นด้วยตาเปล่า

แต่สามารถรับรู้ได้ในกลุ่มผู้ที่อาศัยอยู่ในชุมชนบ้านถวายเป็นกัน ข้อมูลดังกล่าวนี้เองที่ครูนำมาใช้
เป็นเนื้อหาสาระในหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและงานไม้และงานไม้สำหรับนักเรียนชั้นประถม
ศึกษาปีที่หก โรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

รายชื่อกรรมการ

๑. กรรมการบริหารและกำกับกรร่งหลักสูตร

รองศาสตราจารย์ ดร. ลำดี ทองธิว	ที่ปรึกษา
ผู้อำนวยการ โรงเรียนต้นแก้ว (นายมานพ จินะนา)	ประธานกรรมการ
ผู้ใหญ่บ้าน (นายสุวรรณ โปธิ)	รองประธาน
อาจารย์ พรรณี สหเสวียนต์	กรรมการ
นายธงชัย โปธิ	กรรมการ
นางอัญชัญ ต้นจ้อย	กรรมการ
นายบุญชัย พันธูสา	กรรมการ
นายบรรยงค์ คำวง	กรรมการ
นางอรอรอน ญาติจอมอินทร์	กรรมการ
นายตีบ ริสนา	กรรมการ
อาจารย์ จรี ลำจวน	กรรมการ
อาจารย์ พยุง ไชยวงศ์	กรรมการ
อาจารย์ กรินทร์ สหเสวียนต์	กรรมการ

๒. กรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตร

นายมานพ จินะนา	ผู้อำนวยการ โรงเรียนบ้านต้นแก้ว	ประธานกรรมการ
นายวิชัย วิริยะนราทิพย์	อาจารย์ ๒ ระดับ ๗	
นางจรี ลำจวน	อาจารย์ ๒ ระดับ ๗	
นางรัชนีวรรณ พุ่งเฟื่อง	อาจารย์ ๒ ระดับ ๖	
นางสาวพยุง ไชยวงศ์	อาจารย์ ๒ ระดับ ๗	

๓. กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิตรวจสอบความสมบูรณ์ของหลักสูตร

รองศาสตราจารย์ ดร. ลำดี ทองธิว	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รัตนะ บัวสนธ์	มหาวิทยาลัยนเรศวร
อาจารย์ ดร. วาริรัตน์ แก้วอุไร	มหาวิทยาลัยนเรศวร
อาจารย์ วรอนงค์ เนตรสุกัลลักษณ์	หัวหน้าฝ่ายการประถมศึกษา

สปอ. จังหวัดเชียงใหม่

สมาคมโรงเรียนเอกชน เชียงใหม่

อาจารย์ พรรณี สหเสวียนต์

วัตถุประสงค์ของหลักสูตร

๑. เพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น โดยการระดมภูมิปัญญาของบุคคลากรทุกฝ่ายในพื้นที่ บ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

๒. เพื่อพัฒนาหลักสูตรสำหรับใช้สอนนักเรียนในชั้นประถมศึกษาปีที่หก โรงเรียน บ้านต้นแก้ว ปีการศึกษา ๒๕๔๒

๓. เพื่อให้เป็นต้นแบบหลักสูตรท้องถิ่นที่ใช้เป็นแนวพัฒนาชุมชนแบบยั่งยืน

วัตถุประสงค์เฉพาะ

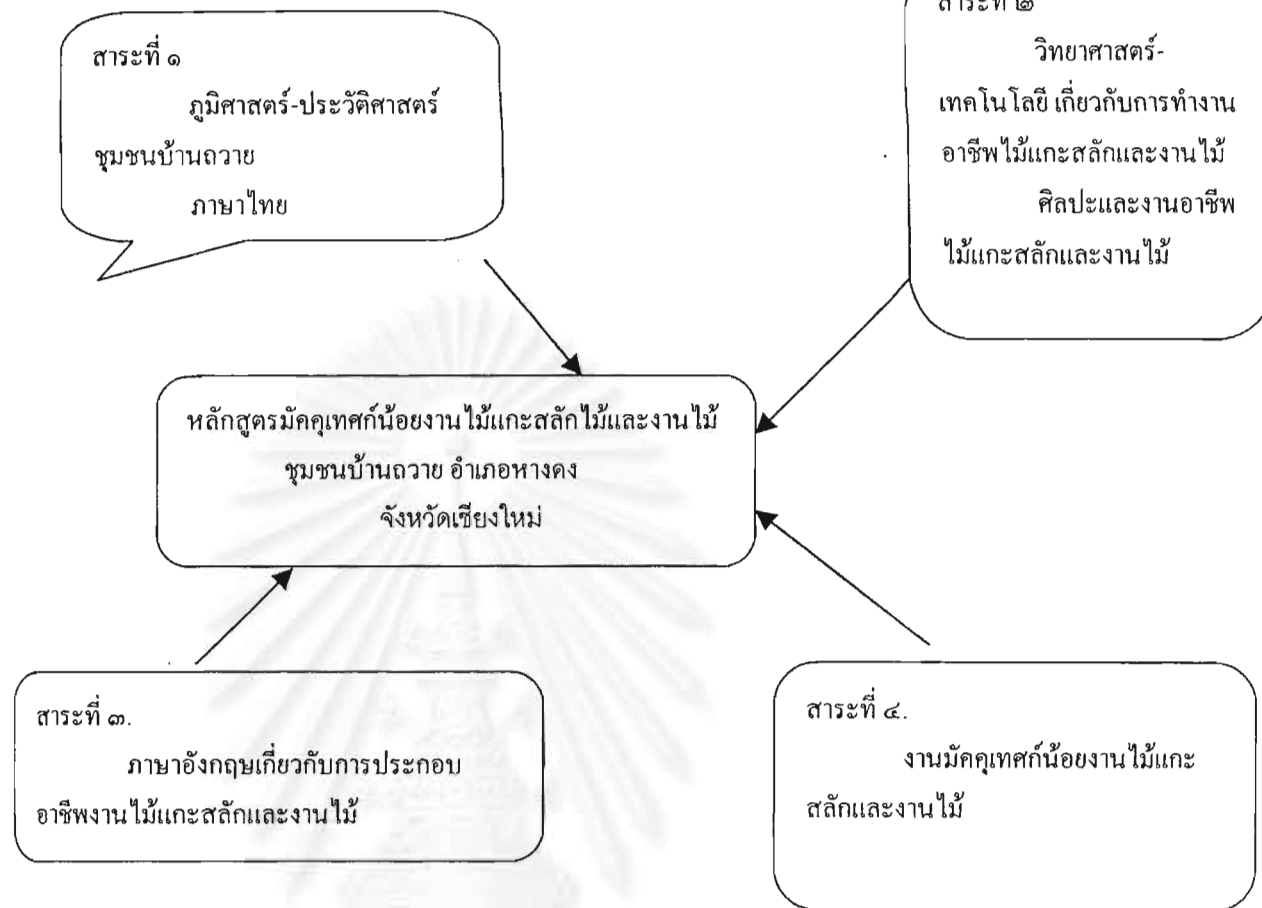
(สำหรับนักเรียน)

๑. เพื่อให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก ปีการศึกษา ๒๕๔๒ ที่ได้รับการสอนตาม หลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานแกะสลักไม้และงานไม้มีความรู้ และทักษะสามารถปฏิบัติงาน มัคคุเทศก์งาน ไม้แกะสลักและตกแต่งงานไม้ได้

๒. เพื่อให้ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก ปีการศึกษา ๒๕๔๒ ที่ได้รับการสอนตาม หลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานแกะสลักไม้และงานไม้มีความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานแกะสลัก ไม้และงานตกแต่งงาน ไม้

๓. เพื่อให้ให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก ปีการศึกษา ๒๕๔๒ ที่ได้รับการสอนตาม หลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานแกะสลักไม้และงานไม้มีความตระหนักในคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ของชุมชนหมู่บ้านถวาย

แผนผังโครงสร้างสาระเนื้อหาในหลักสูตร

รายการเนื้อหาและประสบการณ์ในแต่ละสาระการเรียนรู้

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนปลาย ไม้แกะสลักไม้และงานไม้ของโรงเรียนบ้านดั้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่แบ่งสาระเนื้อหาออกเป็นสี่สาระด้วยกันดังนี้

๑. สาระที่หนึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับภูมิศาสตร์และประวัติความเป็นมาของหมู่บ้านถวาย และการใช้ทักษะภาษาไทยในการฟังคำอธิบายจากภูมิปัญญาชาวบ้าน อ่านข้อมูลเกี่ยวกับประวัติบุคคลสำคัญ บรรยายในฐานะมัคคุเทศก์เจ้าของบ้าน และเขียนรายงานเกี่ยวกับเรื่องราวต่างๆ เรื่องความเป็นมาของชุมชนบ้านถวาย หัวข้อที่ศึกษามีดังนี้

๑.๑ ลักษณะเฉพาะของหมู่บ้านถวาย การประกอบอาชีพและขอบเขตพื้นที่

๑.๒ โครงสร้างองค์การบริหารส่วนตำบล พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. ๒๕๓๗

๑.๓ ความสัมพันธ์ของชาวบ้านถวายกับหมู่บ้านใกล้เคียง

๑.๔ ประวัติบุคคลสำคัญของหมู่บ้าน

แผนการสอน สารงานที่หนึ่งเป็นเนื้อหาเกี่ยวกับภูมิประเทศของหมู่บ้านถวาย ประวัติความเป็นมาของการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของชาวบ้านถวาย ประวัติบุคคลสำคัญ วัฒนธรรมประเพณีที่เกี่ยวข้องด้วยวิถีชีวิตของชาวบ้าน ตลอดจนการใช้ภาษาไทยเพื่อสื่อสารระหว่างคนในชุมชนและกับคนภายนอก

แผนการสอนที่ใช้ในการเรียนการสอนสารงานที่หนึ่งมี ๑๔ แผนการสอน รวมเวลาที่ใช้ในการเรียนการสอน ๔๒ ชั่วโมง รายละเอียดโดยสังเขปในแต่ละแผนการสอนมีดังนี้

แผน	สาระสำคัญ	จุดประสงค์	กิจกรรมการสอน	สื่อ	ประเมินผล	เวลา
๑	แผนที่หมู่บ้านถวาย และตำบลขุนคอง, สถานที่สำคัญในหมู่บ้าน	๑. ระบุนและอธิบายสถานที่สำคัญในหมู่บ้านจากแผนที่ได้ ๒. บอกที่ตั้งหมู่บ้านถวายได้	๑. สนทนา เรื่องสภาพภูมิศาสตร์ของหมู่บ้านและสัญลักษณ์ในแผนที่ ๒. แบ่งกลุ่มและแจกแบบสำรวจให้นักเรียนออกเก็บข้อมูลเกี่ยวกับที่ตั้งสถานที่สำคัญในหมู่บ้าน	แผนที่หมู่บ้าน, แบบสำรวจชาวบ้าน, ใบความรู้, ใบงาน	สังเกตพฤติกรรม, การทำงาน, มารยาท, การใช้คำพูด, ตรวจสอบงานแบบสัมภาษณ์	๓ ชั่วโมง
๒	การทำแผนที่ระบุสถานที่สำคัญของหมู่บ้านถวาย การทำงานต้องทำด้วยความตั้งใจและขยันหมั่นเพียร	๑. นักเรียนทำแผนที่หมู่บ้านถวายได้ ๒. กำหนดจุดสำคัญในแผนที่ได้ ๓. ทำสัญลักษณ์ได้ ๔. ทำงานด้วยความตั้งใจ	๑. ครูอธิบายสัญลักษณ์และการใช้สีในแผนที่ ๒. แจกใบความรู้และใบงานให้ศึกษาและทำแผนที่ตามใบงาน ๓. ร่วมกันพิจารณา ประเมิน ตรวจสอบผลงานที่ได้	แผนที่ , ตัวอย่างสัญลักษณ์, ใบความรู้, ใบงาน	สังเกตพฤติกรรม, การทำงาน, ตรวจสอบงาน	๓ ชั่วโมง
๓	การทำแผนที่ร้านค้าสองฝั่งคลอง การฝึกบรรยายสภาพร้านค้าด้วยกริยาที่สุภาพ ใช้ภาษาถูกต้อง	๑. นักเรียนทำแผนที่สองฝั่งคลองได้ ๒. อ่านแผนที่ได้ ๓. แนะนำเส้นทางได้ ๔. ใช้ภาษาบรรยายเส้นทางและสภาพร้านค้าถูกต้อง สุภาพ	๑. ครูให้นักเรียนทำแผนที่สองฝั่งคลองจากข้อมูลที่มี ๒. ครูสาธิตการบรรยายแนะนำเส้นทาง สภาพร้านค้า ๓. นักเรียนฝึกบรรยายแนะนำเส้นทาง สภาพร้านค้า ๔. ร่วมกัน ประเมินการทำงาน	ภาพแผนที่สองฝั่งคลอง, ภาพแสดงมารยาทไทย	สังเกตพฤติกรรมนักเรียน, ตรวจสอบผลงาน,	๓ ชั่วโมง

๔	ความสัมพันธ์ของคนในบ้านถวายมีลักษณะเป็นญาติกันทำไม้แกะสลักเป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน โครงสร้างการบริหารงานของ อบต. ขุนคง อ.หางดง	๑. เรียนอธิบายความสัมพันธ์ของคนในบ้านถวายได้ ๒. ตอบคำถามได้ ๓. อธิบายโครงสร้างอบต. ได้ ๔. ใช้ภาษาอธิบายได้ ถูกต้อง มีมารยาทในการฟัง	๑. ครูแจกใบงาน, ใบความรู้ให้นักเรียนศึกษา ๒. เชิญวิทยากรท้องถิ่นมาบรรยาย ๓. นักเรียนอภิปรายซักถาม ๔. วิทยากร-อภิปรายกลุ่ม ๕. ทำแบบฝึกหัดตอบคำถาม ๕. สรุปรายงานร่วมกันกับครู	ใบงาน, ใบความรู้, แบบฝึกหัดพร้อมคำถาม, วิทยากรท้องถิ่น	สังเกตพฤติกรรม กรรมการทำงาน, ตรวจสอบผลงาน, ประเมินมารยาท การฟัง พูด	๓ ชั่วโมง
๕	ความสัมพันธ์กับคนในหมู่บ้านใกล้เคียงเป็นญาติ ฟังพหุศาสตร์แรงงานกัน ฝึกการทำงานร่วมกัน	๑. นักเรียนอธิบายความสัมพันธ์ของคนบ้านถวายกับบ้านใกล้เคียงได้ ๒. ตอบคำถามได้ ๓. ทำงานเป็นกลุ่มร่วมกันได้	๑. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มทำงาน ศึกษาใบงานให้ช่วยกันค้นคว้า ๒. แจกใบความรู้ ๓. ให้รายงานผลการศึกษานำชั้น	ใบงาน, ใบความรู้, แบบตอบคำถาม	ตรวจสอบผลงาน, สังเกตการทำงาน กลุ่ม	๓ ชั่วโมง
๖	ความสัมพันธ์ของคนบ้านถวายกับบ้านใกล้เคียงมีลักษณะเป็นญาติ ฟังพหุศาสตร์กัน (ต่อ) การพูดบรรยายให้น่าสนใจต้องมีน้ำเสียงชัดเจน กระตุ้นผู้ฟังไม่ให้เบื่อ	๑. นักเรียนอธิบายความสัมพันธ์ได้ ๒. ตอบคำถามได้ ๓. ใช้น้ำเสียงที่ชัดเจน มีวิธีการกระตุ้นให้ผู้ฟังสนใจ	๑. ครูอธิบายการใช้เสียงบรรยาย - สาธิตให้ฟัง และใช้วิธีทัศนประกอบ ๒. แบ่งกลุ่มนักเรียนแจกใบงานให้ศึกษา ๓. ให้นักเรียนฝึกบรรยายเรื่องที่ศึกษาและผลการศึกษาก่อน(ฝึกทีละคน) ๔. ครูสรุปเพิ่มเติม	ใบความรู้, ใบงาน, หนังสือมารยาทในการฟัง, ทัศนเรื่องการพูด	สังเกตพฤติกรรม, ผลการรายงาน, มารยาทและน้ำเสียงในการบรรยาย	๒ ชั่วโมง
๗	ประวัติความเป็นมาของงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของบ้านถวาย มารยาทในการพูดและฟัง	๑. บอกประวัติความเป็นมาได้ ๒. ตอบคำถามได้ ๓. เขียนบันทึกและพูดรายงานได้	๑. วิทยากรท้องถิ่นเล่าประวัติ ๒. แบ่งกลุ่มแจกใบงานใบความรู้ให้ศึกษาเพิ่มเติม ๓. นักเรียนสรุปเนื้อหาและตอบคำถาม เขียนรายงาน ๔. รายงานนำชั้น	ใบความรู้, ใบงาน, คำถาม, วิทยากร	สังเกตพฤติกรรม กรรมการทำงาน, ประเมินจากคำตอบ, การเขียนรายงาน, การรายงาน	๓ ชั่วโมง

๘	ประวัติความเป็นมาของงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของบ้านถวย (ต่อ)	๑. อธิบายประวัติได้ ๒. ตอบคำถามได้	๑. แบ่งกลุ่มนักเรียนให้ทบทวนเนื้อหาสาระที่เรียนไปแล้ว ๒. ให้ทำแบบฝึกหัด ๓. เฉลยคำตอบ	ใบความรู้, แบบฝึกหัด	สังเกตการทำงาน, ผลงานในแบบฝึกหัด	๒ ชั่วโมง
๙	ประวัติความเป็นมาของงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ของบ้านถวย (ต่อ) มารยาทการพูด-ฟัง	๑. นักเรียนรวบรวมข้อมูลได้ ๒. เล่าประวัติได้ถูกต้อง ชัดเจน น่าสนใจ ๓. ตอบคำถามผู้ฟังได้	๑. นักเรียนฝึกเล่าประวัติจากข้อมูลที่รวบรวมได้ที่ละคน ๒. ครูชี้แนะเพื่อปรับปรุงการพูด การใช้ภาษามารยาทการฟัง		สังเกตการเล่า การฟังของนักเรียน	๓ ชั่วโมง
๑๐	การได้สัมภาษณ์เจ้าของประวัติ รู้จักเป็นการส่วนตัวทำให้เกิดความผูกพันชื่นชมเจ้าของประวัติและผลงานมารยาทการสัมภาษณ์ การระงับผู้ใหญ่	๑. นักเรียนสัมภาษณ์บุคคลสำคัญในท้องถิ่นได้ ๒. กรอกแบบสัมภาษณ์ รวบรวมข้อมูลท้องถิ่นได้	๑. เชิญบุคคลสำคัญมาให้นักเรียนสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ ๒. แบ่งกลุ่มนักเรียนออกสัมภาษณ์ตามบ้าน ๓. สรุปสาระโดยใช้ใบความรู้ประกอบ ๔. รายงานหน้าชั้น	วิทยากรท้องถิ่น, แบบสัมภาษณ์, แบบบันทึก, ใบความรู้	สังเกตพฤติกรรมการสัมภาษณ์, ประเมินจากบันทึก, ประเมินรายงานหน้าชั้น	๓ ชั่วโมง
๑๑	การศึกษาประวัติบุคคลสำคัญทำให้เข้าใจชุมชนดีขึ้น	๑. นักเรียนตอบคำถามได้ ๒. เล่าประวัติบุคคลสำคัญได้	๑. แบ่งกลุ่มนักเรียนศึกษาใบงาน-ใบความรู้ ๒. นักเรียนเขียนรายงาน ๓. ส่งตัวแทนรายงานการค้นคว้า ๔. ตั้งคำถามร่วมกัน ตอบคำถามและอภิปรายเพิ่มเติมสาระที่ค้นคว้า	ใบความรู้, ใบงาน	การตอบคำถาม, การค้นคว้า, การรายงาน	๓ ชั่วโมง

<p>๑๒ การศึกษาประวัติบุคคลสำคัญในท้องถิ่นทำให้เข้าใจชุมชนได้ดีขึ้น ประทับใจชุมชน</p> <p>การทำงานด้วยความสามัคคีในหมู่คณะ</p>	<p>๑.นักเรียนเล่าประวัติได้ ๒.ตอบคำถามได้ ๓. ใช้เครื่องขยายเสียงไมโครโฟนได้ ๔. ช่วยกันทำหน้าที่แนะนำประวัติบุคคลสำคัญได้</p>	<p>๑.นักเรียนฝึกเล่าประวัติคนละ ๓-๕ นาทีโดยให้เลือกบุคคลที่ประทับใจที่สุด ๒. ฝึกเล่าและตอบคำถามผู้ฟัง โดยใช้อุปกรณ์เครื่องเสียง ๓.ช่วยกันสรุปสาระ ช่วยเพิ่มเติมสาระให้กันและกัน ๔.ครูแนะนำแก้ไข</p>	<p>ใบความรู้, อุปกรณ์เครื่องขยายเสียง</p>	<p>๑๕๑ สังเกตพฤติกรรมการพูดรายงาน, สังเกตการใช้ อุปกรณ์ เครื่องขยายเสียง,สังเกตการตอบคำถาม</p>	<p>๖ ชั่วโมง</p>
<p>๑๓ ลักษณะอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ในบ้านถวายเป็นความขยันหมั่นเพียรในการทำงานอาชีพ</p>	<p>๑. นักเรียนบอกลักษณะงานอาชีพในบ้านถวายเป็นได้ ๒. เล่าถึงการทำงานอาชีพกับวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้านได้ ๓.สรุปลักษณะงานอาชีพและการทำงานอาชีพนี้ได้</p>	<p>๑.แบ่งกลุ่มนักเรียนแจกใบงานให้ไปศึกษา ตำรวจลักษณะอาชีพและการทำงานของคนในบ้านถวายเป็น ๒. ช่วยกันสรุปข้อมูลที่ไปศึกษามา ผสมผสานกับประสบการณ์ของนักเรียน ๓. รายงานลักษณะงาน วิธีการทำงานของคนบ้านถวายเป็น</p>	<p>ใบงาน, ใบความรู้, แบบสำรวจงานอาชีพ</p>	<p>สังเกตการทำงานกลุ่ม ตำรวจหมู่บ้าน, สังเกตการรายงาน, ประเมินจากผลการค้นคว้า</p>	<p>๑ ชั่วโมง</p>
<p>๑๔ ลักษณะอาชีพในบ้านถวายเป็นการทำงานไม้แกะสลักการทำโครงการ ความภาคภูมิใจในการทำงานและมีมือการทำอาชีพของชาวบ้านถวายเป็น</p>	<p>๑.นักเรียนเล่าถึงงานอาชีพในบ้านถวายเป็นได้ ๒.ตอบคำถามเกี่ยวกับงานอาชีพนี้ได้ ๓.เขียนโครงการประเภทสำรวจรวบรวมข้อมูลได้</p>	<p>๑.ครูแนะนำการเขียนโครงการประเภทสำรวจรวบรวมข้อมูลอาชีพในบ้านถวายเป็น ๒. แบ่งกลุ่มนักเรียนแจกใบงานให้ทำโครงการ ๓.ให้นักเรียนเล่าถึงสาระในโครงการ ๔.ตั้งข้อสังเกตความสัมพันธ์ระหว่างงานอาชีพกับความคงอยู่ของวิถีชีวิตคนบ้านถวายเป็นและเศรษฐกิจภาคเหนือ</p>	<p>ใบงาน, แบบโครงการ</p>	<p>สังเกตการทำงานกลุ่ม, ประเมินโครงการ, ประเมินการตั้งข้อสังเกต</p>	<p>๒ ชั่วโมง</p>

๒. สาระที่สอง เป็นเนื้อหาทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เกี่ยวกับการทำอาชีพ ๑๖๐

ไม้แกะสลักและงานไม้ การทำงานอาชีพแกะสลักไม้และงานตกแต่งงานไม้ การใช้คอมพิวเตอร์เพื่อออกแบบงานไม้แกะสลัก เป็นการผสมผสานระหว่างข้อความรู้ที่เป็นประสบการณ์จริง การแก้ปัญหาตามวิถีชาวบ้านระหว่างการปฏิบัติงานที่นักเรียนได้รับจากวิทยากรท้องถิ่นกับข้อความรู้ที่ ลงลึกในศาสตร์นั้นๆ

๒.๑ สารเคมีที่ใช้ในงานไม้ ชแล็ค สีย้อมไม้ แอลกอฮอล์ ทินเนอร์ แล็คเกอร์ สารกันปลวก น้ำมันสน น้ำมันวานิช สีน้ำมันทาไม้

๒.๒ การใช้คอมพิวเตอร์ในการออกแบบลวดลายไม้แกะสลัก

๒.๒.๑ ความรู้เกี่ยวกับการใช้โปรแกรมวินโดว์ คำสั่งต่างๆ

๒.๒.๒ ทักษะการแทรกรูปภาพ ลายเส้นลงในภาพวาดงานไม้แกะสลัก

และการตกแต่งงานไม้

๒.๓ ความรู้และทักษะการแกะสลักไม้

๒.๓.๑ ความรู้และทักษะการใช้เครื่องมือชนิดต่างๆที่ใช้ในการแกะสลักไม้

๒.๓.๒ ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการแกะสลักไม้ และการลงมือแกะสลักไม้

จนได้ผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก

๒.๔ ความรู้และทักษะการตกแต่งงานไม้แกะสลัก

๒.๔.๑ ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการตกแต่งงานไม้ ตั้งแต่การรับงาน อบรม

จนถึงการทำเส้นสีและตกแต่งงานไม้จนสำเร็จเป็นชิ้นผลิตภัณฑ์พร้อมจำหน่าย

๒.๔.๒ ทักษะการตกแต่งงานไม้แกะสลักจนได้ผลิตภัณฑ์ที่สมบูรณ์

๒.๕ ธุรกิจค้าขายไม้แกะสลัก

๒.๕.๑ ความรู้เกี่ยวกับขั้นตอนการทำธุรกิจค้าขายไม้แกะสลักของ

ชาวบ้านถวายเป็น

๒.๕.๒ ความรู้และทักษะการจัดหน้าร้านให้ดึงดูดลูกค้าและการเจรจา

ค้าขายสินค้าไม้แกะสลัก

๒.๕.๓ ทักษะการค้าขายสินค้าไม้แกะสลัก

แผนการสอน สารงานที่สอง: วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี-ศิลป-งานอาชีพ^{๖๑}

ประกอบด้วยแผนการสอนทั้งหมด ๑๐ แผนการสอน ใช้เวลาทั้งหมด ๗๕ ชั่วโมงคัมมีรายละเอียดดังนี้

แผน	สาระสำคัญ	จุดประสงค์	กิจกรรม	สื่อการสอน	ประเมินผล	เวลาที่ใช้
๑	การ อบรมไม้ที่ อุณหภูมิเหมาะ สมทำให้ไม้ แกะสลักมีคุณ ภาพ	๑.บอกวิธีและขั้น ตอนการอบไม้ได้ ๒.ทำการอบไม้ ได้	๑.อธิบาย สาธิตโดย วิทยากรท้องถิ่น ๒. ลงมือปฏิบัติที่โร งอบไม้ในหมู่บ้าน ๓. บันทึกและอภิปราย	ไม้แกะสลัก ที่ อบแล้ว และยัง ไม่ได้อบ แบบบันทึก	การสังเกต การเขียนบันทึก สรุป	๓ ชั่วโมง
๒	สารเคมีที่ใช้ใน งาน ไม้แกะ สลักและงาน ไม้ที่บ้านถวาย	๑. รู้จักชื่อ และ อธิบายคุณสมบัติ ของสารเคมีแต่ละ ชนิดได้ ๒. บอกวิธีใช้สาร เคมีเหล่านี้อย่าง ปลอดภัยได้ ๓. ร้องเพลงสาร เคมีได้	๑. แบ่งนักเรียนเป็น ๗ กลุ่มจัดเข้าศูนย์การ เรียน ๗ ศูนย์ , ๒. ศึกษาใบความรู้ในแต่ ละศูนย์, ๓.สรุปเนื้อหาสาระที่ ได้ ๔. ให้นักเรียนศึกษา ข้อมูลเพิ่มเติมจากภาค สนามตามใบงาน ๕. สรุปผลงานที่ไปค้น คว้ามา	แผนภูมิศูนย์การ เรียน, เพลงสาร เคมี,บัตรคำสั่ง, ใบความรู้สาร เคมี ๑๐ ชนิด, บัตรคำถาม- เฉลย, แบบ บันทึกภาค สนาม, แบบ ทดสอบก่อน- หลังเรียน	การสังเกตการ ทำงาน,ประเมิน จากบันทึกภาค สนาม, ประเมิน จาก แบบ ทดสอบ	๖ ชั่วโมง
๓	การ ใช้ โปรแกรม วินโดวส์	๑. บอกความ หมาย,ลักษณะ, ส่วนประกอบได้ ๒. รู้วิธีเข้าและ ออกโปรแกรม,๓ ใช้เมาส์ได้	๑.แบ่งกลุ่มศึกษาใบ งาน ๒.ฝึกปฏิบัติตามใบ งาน ๓.สรุปเนื้อหาและ ประสบการณ์	ใบงาน เค รี่ อ ง คอมพิวเตอร์ แบบประเมิน ก่อนเรียน ใบความรู้	สังเกตการใช้ เครื่อง,ตรวจผล การใช้เครื่อง ตามใบงาน	๓ ชั่วโมง
๔	การใช้ word 7	๑. ความรู้และ ทักษะเบื้องต้น การใช้word7 ๒. สร้างเอกสารจัด รูปแบบได้ ๓. พิมพ์งานด้วย printer ได้	๑.แบ่งกลุ่มศึกษาใบ งาน ๒. ฝึกปฏิบัติตามขั้น ตอนในใบงาน	ใบงาน,เครื่อง คอมพิวเตอร์, เครื่อง printer, ใบความรู้	สังเกตการใช้ เค รี่ อ ง คอมพิวเตอร์, ตรวจผลงานที่ ได้	๓ ชั่วโมง
๕	การดูแลรักษา	๑.บอกวิธีการใช้,	๑.สนทนาจากประสบ	เครื่องมือแกะ	สังเกตการ	๓ ชั่วโมง

	และการใช้เครื่องมือในแต่ละขั้นตอนการแกะสลักไม้	การดูแลรักษาและเก็บเครื่องมือแกะสลักไม้ได้	การดำเนินงานเกี่ยวกับเครื่องมือแกะสลักที่เคพบ ๒.ศึกษาเพิ่มจากสื่อ ๓. ทดลองใช้เครื่องมือ-เก็บทำความสะอาดภายใต้การควบคุมของวิทยากรท้องถิ่น ๔. สรุปอภิปราย	สลัก, สื่อการสอนโปรแกรม powerpoint เรื่องการแกะสลักไม้, แบบสังเกตพฤติกรรม	๑๖๒ ทำงาน, ประเมินจากใบสรุป, ตรวจสอบผลการปฏิบัติงาน	
๖	การแกะสลักไม้ประกอบด้วยงานหลักหลายขั้นตอนที่ต่อเนื่องกันและมีงานย่อยอีกมากมายต้องอาศัยความชำนาญและเครื่องมือหลายชนิด	๑. บอกขั้นตอนงานหลักและงานย่อยได้ ๒. แกะสลักไม้ได้	๑. แบ่งกลุ่มไปฝึกงานกับวิทยากรท้องถิ่นที่บ้านวิทยากร ๒. เชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้และควบคุมการปฏิบัติงานร่วมกับครู ๓. ให้นักเรียนลงมือทำงานและสรุปขั้นตอนการทำงานเป็นโครงการพร้อมนำเสนอผลงาน	เครื่องมือแกะสลักไม้, ไม้, แบบสังเกตพฤติกรรม, สื่อการสอนเรื่องการแกะสลักไม้จาก powerpoint	สังเกตการปฏิบัติงานโดยวิทยากรท้องถิ่น, ตรวจสอบผลงานโดยวิทยากรและครู, ประเมินโครงการและการนำเสนอ	๑๕ ชั่วโมง
๗.	การตกแต่งเส้นสีอาศัยความประณีต ความคิดสร้างสรรค์ เพื่อให้งานมีคุณภาพตามเอกลักษณ์บ้านถวาย, ส่วนประกอบของเส้นสี	๑. อธิบายส่วนผสมของเส้นสีได้ ๒. บอกขั้นตอนการทำเส้นสีได้ ๓. ผลิตเส้นสีได้	๑. สนทนาเกี่ยวกับประสบการณ์เดิมการทำเส้นสี ๒. เชิญวิทยากรท้องถิ่นมาให้ความรู้และสาธิตการทำเส้นสี ๓. นักเรียนลงมือทำเส้นสี ๔. สรุปอภิปรายและรายงานผลการศึกษา-ประสบการณ์	วัสดุทำเส้นสี (ปูน, ชัน, สีน้ำมัน) อุปกรณ์ที่เกี่ยวข้อง (กะละมัง, น้ำ, แผ่นไม้คiling, ไม้กระดานรอง), งานไม้แกะสลักที่ตกแต่งด้วยเส้นสีแล้ว, ใบความรู้, แบบสังเกตพฤติกรรม	สังเกตการทำงาน, ประเมินผลงาน	๓ ชั่วโมง
๘	การใช้เส้นสีตกแต่งงานไม้แกะสลักตาม	๑. อธิบายการคลึงเส้นสีสำหรับตกแต่งงานไม้ได้ ๒.	๑. นำนักเรียนไปฝึกใช้เส้นสีตกแต่งไม้แกะสลักที่บ้านวิทยากร	เส้นสี (นักเรียนทำเอง), หนุ่นไม้แกะสลัก(นัก	สังเกตพฤติกรรม, ประเมินผลงาน,	๓๐ ชั่วโมง

	เอกลักษณ์บ้าน ถวายเป็นหรือคัด แปลงลาย	คลังเส้นสีได้ ๓. ออกแบบลวดลาย ตาม หรือ ที่ คัด แปลงจากลวดลาย เอกลักษณ์บ้าน ถวายเป็นและใช้เส้นสี ตกแต่งตามแบบ ได้	ท้องถิ่น (ใช้เส้นสีที่ทำ ไว้แล้ว) ภายใต้การ ควบคุมของวิทยากร ท้องถิ่นและครู ๒.ทำโครงการเสนอ	เรียนเตรียมเอง), กระจกสี, กาว, แบบลวดลาย (นักเรียนเตรียม เอง), แบบ ประเมินพฤติ กรรมนักเรียน	ประเมินโครง งานและการนำ เสนอ	
๕	การทำธุรกิจค้า ขายไม้แกะ สลักที่บ้าน ถวายเป็น	๑. อธิบาย กระบวนการทำ ธุรกิจได้ ๒. อธิบายขั้นตอน การทำธุรกิจได้ ๓. จัดวางสินค้า ในร้านได้	๑.ศึกษาการทำธุรกิจ จากใบงาน ๒. สํารวจ การตกแต่งวางสินค้า ในร้านของบ้านถวายเป็น ๓. วางแผนการจัดวาง สินค้า ๔.สรุปอภิปราย	ใบความรู้เรื่อง การทำธุรกิจค้า ขายไม้แกะสลัก, สิ้น ค้าไม้แกะสลัก (จากการบริจาค ของชาวบ้าน) , สถานที่จัดวาง, แบบสังเกต	สังเกตการ ทำงาน, ประเมิน จากรายงาน สรุป, ตรวจสอบ งาน	๓ ชั่วโมง
๑๐	การปฏิบัติการ ขายสินค้าไม้ แกะสลักและ งานไม้	๑. ปฏิบัติงานขาย ของหน้าร้านได้ ๒. พูดเชิญชวน ลูกค้าโดยใช้ภาษา ไทยและต่าง ประเทศได้ ๓. มีกริยามารยาท เรียบร้อย	๑. ทบทวนความรู้เกี่ยว กับการทำธุรกิจค้าขาย ๒. แบ่งกลุ่มนักเรียนฝึก ขายของหน้าร้านสอง ฝั่งคลอง ๓. สรุปอภิปราย ประสบการณ์ที่ได้รับ และข้อเสนอแนะเพื่อ การปรับปรุง	สถานที่จริงที่ ร้านค้าสองฝั่ง คลอง	แบบสังเกตพฤติ กรรม(ประเมิน โดยเจ้าของ ร้าน), ผลการ ขาย, ประเมิน การสรุปงาน	๖ ชั่วโมง

๓. สารงานที่สาม ได้แก่การใช้ภาษาอังกฤษในการอธิบายสินค้าไม้แกะสลักและงานไม้
และการเจรจาขายกับลูกค้าชาวต่างประเทศ

๓.๑ ความรู้และทักษะการใช้คำศัพท์ภาษาอังกฤษเกี่ยวกับเครื่องมือหลักๆที่ใช้ใน
งานแกะสลักไม้ คำศัพท์เกี่ยวกับสินค้าไม้แกะสลักและงานไม้ คำศัพท์เกี่ยวกับสถานที่ท่องเที่ยว
และสถานที่สำคัญในหมู่บ้านถวายเป็น

๓.๒ ความรู้และทักษะการใช้บทสนทนาสั้นๆ การแนะนำตนเอง การทักทาย
ลูกค้าที่มาเที่ยวชมบ้านถวายเป็น

๓.๓ ทักษะการเขียนใบเสร็จรับเงินและใบสั่งของ

แผนการสอน สารงานที่สามเป็นการใช้ภาษาอังกฤษในเรื่องที่เกี่ยวกับการประกอบอาชีพมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ เน้นการใช้ภาษาอังกฤษสื่อสารกับลูกค้าและนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเป็นหลัก คำศัพท์ที่ใช้เป็นคำศัพท์เกี่ยวกับผลิตภัณฑ์ที่ชาวบ้านถวายนิตยวัตถุออกวางจำหน่ายในร้านค้าสองฝั่งคลอง นอกจากนี้ยังเป็นบทสนทนาเกี่ยวกับขั้นตอนการแกะสลักและการตกแต่งงานไม้ และสาธารณูปโภคที่จำเป็น- ร้านอาหารบริเวณตลาดสองฝั่งคลอง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แผนการสอนในสาระงานที่สามมีทั้งหมด ๘ แผนจำนวน ๓๓ ชั่วโมงดังต่อไปนี้ ๑๖๕

แผน	สาระสำคัญ	จุดประสงค์	กิจกรรม	สื่อการสอน	การประเมิน	เวลา
๑	คำศัพท์เกี่ยวกับสถานที่และแผนผังหมู่บ้านถวาย	๑. เขียนแผนผังแสดงสถานที่สำคัญของหมู่บ้านได้ ๒. อธิบายสถานที่สำคัญในแผนผังได้	๑. ครูแนะนำคำศัพท์สถานที่สำคัญของหมู่บ้าน ๒. แบ่งกลุ่มพานักเรียนออกสำรวจหมู่บ้าน ๓. แจกแผนผังที่ตั้งสถานที่สำคัญให้นักเรียนเขียนศัพท์ที่เรียนไปลงบนแผนผัง ๔. นักเรียนนำเสนอผลงานพร้อมบรรยาย	แผนผังที่ตั้งสถานที่สำคัญ, บัตรคำ, บัตรภาพ, แผนผัง	การสังเกตการตอบคำถาม-นำเสนอผลงาน, การเข้าร่วมกิจกรรม, การเขียนคำศัพท์ในแผนผัง, การทดสอบก่อน-หลังเรียน, ประเมินผลกิจกรรม	๖ ชั่วโมง
๒	คำศัพท์เกี่ยวกับสถานที่คำบุรพบท, ประโยคคำถาม Where is.....?	๑. บอกความหมายคำศัพท์ได้ ๒. ตอบคำถามประโยคที่ขึ้นต้นด้วย Where is.....? ได้ ๓. บอกที่ตั้งของสถานที่ในชุมชนได้	๑. อธิบายและฝึกการใช้รูปประโยค Where is....? ๒. ให้นักเรียนฝึกตอบคำถาม Where is...? โดยใช้สถานการณ์จำลองภายในห้องเรียน ๓. กิจกรรมจับคู่ให้ความหมายคำบุรพบท ๔. ฝึกการใช้บุรพบทโดยกิจกรรมถามตอบ	บัตรภาพสถานที่, บัตรคำ, บัตรความหมาย, บัตรประโยค, แผนผัง,	สังเกตการร่วมกิจกรรม, การถามตอบ, ผลจากบันทึกประเมินกิจกรรม, ทดสอบก่อน-หลังเรียน	๓ ชั่วโมง

๓	คำศัพท์เกี่ยวกับสินค้าไม้แกะสลัก, รูปประโยคwhere are you going?, what are you going to buy?	๑. บอกความหมายและใช้คำศัพท์ได้ ๒. ใช้รูปประโยคที่เรียนได้	๑. เกมจับคู่คำศัพท์กับสินค้าไม้แกะสลัก ๒. ฝึกพูดจากแถบประโยค ๓. อภิปรายความหมายคำศัพท์และประโยคที่ฝึกพูด	สินค้าไม้แกะสลักในกล่องมหาสมบัติ, บัตรคำ, แถบประโยค, หุ่นมือ	การสังเกต, การซักถาม-ฝึกสนทนา, แบบฝึกหัด, ท ค ส อ บ ก่อน-หลัง, บันทึกการประเมินผลกิจกรรม	๖ ชั่วโมง
๔	รูปประโยคการซื้อขายสินค้า(How many pieces do you want?, How much are these? It is...baht each.)	๑. นักเรียนสามารถใช้รูปประโยคในการซื้อขายสินค้าได้	๑. ครูสาธิตการใช้รูปประโยคต่างๆ ๒. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มคนขาย-คนซื้อฝึกใช้รูปประโยค(สมมติสถานที่เป็นร้านค้า) ๓. ให้เขียนรูปประโยคที่ฝึกลงในสมุดบันทึก	สินค้าไม้แกะสลัก, แถบประโยค, ร้านค้า	สังเกตการณ์สนทนาและอ่าน แถบประโยค, ตรวจสอบบันทึก, แบบท ค ส อ บ ก่อน-หลังเรียน, บันทึกการประเมินผลกิจกรรม	๓ ชั่วโมง
๕	คำศัพท์สินค้าไม้แกะสลัก, รูปประโยคHere are some..., Here is a..., I want a..., I want some...	๑. เข้าใจความหมายและใช้คำศัพท์ได้ ๒. ใช้รูปประโยคได้ ๓. เลียนแบบบทสนทนาได้	๑. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มผู้ซื้อและผู้ขายฝึกใช้บทสนทนาซื้อขายตามรูปประโยค ๒. ฝึกการใช้คำศัพท์ใหม่, ๓. ฝึกใช้รูปเอกพจน์และพหูพจน์ ๔. สรุปความแตกต่างระหว่างการใช้รูปประโยคเอกพจน์-พหูพจน์ ๕. บันทึกลงในสมุด	สินค้าไม้แกะสลัก, บัตรภาพ, บัตรคำ, แถบประโยค	การสังเกต, ตรวจสอบผลงานจากสมุดบันทึก, ท ค ส อ บ ก่อน-หลังเรียน, ประเมินผลกิจกรรม	๓ ชั่วโมง

๖	สำรวจราคาสินค้าไม้แกะสลักที่ร้านค้าสองฝั่งคลอง	๑. สำรวจราคาสินค้าเพื่อจัดทำรายการราคา ๒. เขียนรายการราคาสินค้าได้	๑. ให้นักเรียนออกสำรวจสินค้าและราคาตามร้านค้าในหมู่บ้านคนละ ๕ รายการ ๒. ให้นักเรียนทำรายงานแล้วนำเสนอหน้าชั้น ๓. ออกแบบให้นักเรียนสำรวจและบันทึกราคาต่อเนื่อง	ตารางสำรวจรายการและราคาสินค้า	การสังเกตการทำงาน, ตรวจสอบผลการทำงานจากตารางสำรวจ, แบบประเมินกิจกรรม	๖ ชั่วโมง
๗	การพูดทักทายและแนะนำตนเองตามรูปประโยค It's nice to see you. My name is...	๑. พูดทักทายเพื่อนใหม่ได้ ๒. รู้ความหมายของการทักทายและคำศัพท์เกี่ยวกับการทักทาย ๓. เลียนบทสนทนาแนะนำตนเองได้	๑. ใช้เพลง Good morning to you. นำ ๒. ครูสาธิตบทสนทนา ๓. นักเรียนฝึกบทสนทนาแล้วเขียนลงสมุดบันทึก ๔. ฝึกแนะนำบุคคลสำคัญในชุมชน(นักเรียนศึกษาเอง)	บัตรคำ, บทสนทนา, บัตรประโยค, เพลง, ตัวอย่างการเขียนแนะนำบุคคลสำคัญ	การสังเกตการทำงาน, ตรวจสอบผลงานการบันทึก, การเขียนแนะนำบุคคล	๑ ชั่วโมง
๘	การเขียนใบสั่งของและใบเสร็จรับเงิน	๑. บอกความหมายและใช้คำศัพท์ที่ใช้ในใบสั่งของและใบเสร็จได้ ๒. กรอกข้อความในใบสั่งของและใบเสร็จได้	๑. แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มช่วยกันศึกษาความหมายของคำศัพท์ในซองปริศนา ๒. ตอบบัตรคำตอบในซองปริศนาเพื่อเฉลยปริศนา ๓. แจกใบเสร็จและใบสั่งของให้นักเรียนฝึกกรอก ๔. นักเรียนแต่ละกลุ่มนำเสนอผลงาน, สรุปและติดบนป้ายนิเทศ	๑. ซองปริศนา คำถามพร้อมคำตอบ ๒. ใบเสร็จรับเงิน ๓. ใบสั่งของ ๔. ป้ายนิเทศ	สังเกตการเข้าร่วมกิจกรรม, ตรวจสอบผลการเขียนใบสั่งของและใบเสร็จรับเงิน	๑ ชั่วโมง

๔. สาระงานที่สี่ ได้แก่การปฏิบัติตนตามบทบาทการเป็นมัคคุเทศก์น้อยเจ้าของบ้านให้กับแขกที่มาเยือนหมู่บ้านถวายเป็น

๔.๑ มัคคุเทศก์น้อยงานแกะสลักไม้และงานไม้ในชุมชนบ้านถวายเป็น
ความรู้

๔.๑.๑ ความสำคัญของการท่องเที่ยวที่มีต่อหมู่บ้านถวายเป็นและสินค้าไทย
ในปัจจุบัน

๔.๑.๒ ปัจจัยภายในและปัจจัยภายนอกที่สำคัญต่อการจัดการท่องเที่ยว

๔.๑.๓ บทบาทของเจ้าของบ้าน

๔.๑.๔ การอนุรักษ์และพัฒนาทรัพยากรท่องเที่ยว

๔.๒ มัคคุเทศก์น้อยงานแกะสลักไม้และงานไม้ :ภาคปฏิบัติ

๔.๒.๑ บทบาทเจ้าของบ้านในการพานักท่องเที่ยวชมแหล่งผลิตและจำหน่ายสินค้าไม้แกะสลัก รวมทั้งพาชมสถานที่สำคัญในหมู่บ้านถวายเป็น

๔.๒.๒ บทบาทเจ้าของบ้านในการให้ข้อมูลเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาการประกอบอาชีพงานแกะสลักไม้และงานไม้ของชุมชนบ้านถวายเป็น

๔.๒.๓ บทบาทเจ้าของบ้านในการอธิบายและสาธิตการแกะสลักไม้และตกแต่งงานไม้ของชาวบ้านถวายเป็น

แผนการสอน แผนการสอนสำหรับสาระงานที่สี่นี้ผู้สอนไม่ได้ทำแผนการสอนอย่างเป็นทางการแต่จัดให้นักเรียนทำกิจกรรมในห้องเรียน และจัดดูแลให้นักเรียนปฏิบัติงานภาคสนามทำหน้าที่มัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยว

แผนการสอนที่ปรากฏข้างล่างได้มาจากการสรุปการปฏิบัติงานของครูและนักเรียน

แผน	สาระสำคัญ	จุดประสงค์	กิจกรรม	สื่อการสอน	ประเมินผล	เวลา
๑	การทำหน้าที่ มัคคุเทศก์น้อย นำเที่ยวชม บ้านถวายเป็น บ้านถวายเป็น ผ่านการฝึก และเตรียมตัว ล่วงหน้า พร้อมจัดสื่อ แนะนำหมู่ บ้านได้	๑. อธิบาย ประวัติความเป็น มาของ อาชีพงานไม้ แกะสลักและ งานไม้ได้ ๒. บอกขั้นตอน การทำงานแกะ สลักและตกแต่ง งานไม้ได้ ๓. แนะนำ สถานที่ท่องเที่ยว ในหมู่บ้าน ได้ ๔. บอกราคาสิน ค้า-แนะนำร้าน ค้าได้	๑. แบ่งกลุ่มนักเรียนเตรียมงานใน หน้าที่มัคคุเทศก์ น้อยนำเที่ยวตาม จุดประสงค์ที่ตั้งไว้ ๒. นักเรียนแต่ละ กลุ่มฝึกทำหน้าที่ ตามที่ได้รับมอบ หมาย ๓. นักเรียน แต่ละกลุ่มจัดทำ สื่อเพื่อแนะนำหมู่ บ้านถวายเป็น	แผนผังหมู่บ้าน ถวายเป็น, แผนผังที่ ตั้งร้านค้า, แผนผัง หมู่บ้านใกล้ เคียง, แผนภูมิ เพลงสารเคมี	สังเกตการมี ส่วนร่วมในกิจกรรม, ผลงาน การเตรียมตัว	๖ ชั่วโมง
๒	การปฏิบัติงาน มัคคุเทศก์ น้อยนำเที่ยว บ้านถวายเป็น ทำงานกันกับ ชุมชน และ ต้องทำหน้าที่ อย่างมีวินัย มี ไมตรีจิตตาม แบบชาวบ้าน ถวายเป็น	๑. ปฏิบัติงาน ตามบทบาท มัคคุเทศก์น้อย นำเที่ยวได้	นำนักเรียนจากโรงเรียน ธีระวัฒน์บำเพ็ญ จำนวน ๕๕ คนเที่ยวชมหมู่บ้าน ถวายเป็น	ร้านค้าสองฝั่ง คลอง, หมู่บ้าน ถวายเป็น	การปฏิบัติหน้าที่ มัคคุเทศก์น้อย นำเที่ยว, แบบ ประเมินความ พึงพอใจของนักเรียน โรงเรียน ธีระวัฒน์ บำเพ็ญ	๖ ชั่วโมง

ตารางเวลาเรียนตลอดหลักสูตร

สัปดาห์ที่ ๑

	๕.๐๐ - ๑๒.๐๐	พักเที่ยง	๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐
๒๕ พ.ย. ๔๒	สภาพภูมิศาสตร์และขอบเขตบ้านถวายน สำรวจ		ทำสัญลักษณ์แผนที่หมู่บ้านถวาย
๓ พ.ย. ๔๒	ทำแผนที่สองฝั่งคลอง ระบุเนื้อหา ผักพุดแนะนำ		วิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี (การอบไม้)
๑ ธ.ค. ๔๒	วิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี (สารเคมี)		วิทยาศาสตร์/เทคโนโลยี (สารเคมี)
๒ ธ.ค. ๔๒	ความสัมพันธ์ของชาวบ้านถวายกับหมู่บ้าน ไกล่เคียง		ความสัมพันธ์ของชาวบ้านถวายกับ หมู่บ้าน ไกล่เคียง (ให้นักเรียนค้นคว้า)
๓ ธ.ค. ๔๒	ภาษาอังกฤษ แผนที่หมู่บ้านถวาย		ภาษาอังกฤษ คำถามเกี่ยวกับหมู่บ้าน ถวาย

สัปดาห์ที่ ๒

	๕.๐๐ - ๑๒.๐๐	พักเที่ยง	๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐
๗ ธ.ค. ๔๒	ฝึกมารยาท ผักพุดเล่าความสัมพันธ์ของชาวบ้าน ถวายกับหมู่บ้าน ไกล่เคียง		ประวัติความเป็นมาของงานไม้แกะ สลัก
๘ ธ.ค. ๔๒	ประวัติความเป็นมาของงานไม้แกะสลัก		ผักพุดเล่าประวัติความเป็นมาของงาน ไม้แกะสลัก
๙ ธ.ค. ๔๒	ภาษาอังกฤษ สัพทใหม่สินค้าไม้แกะสลัก		ภาษาอังกฤษฝึกสนทนาทักทายชื่อ ขายสินค้า
๑๓ ธ.ค. ๔๒	วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี (คอมพิวเตอร์)		วิทยาศาสตร์เทคโนโลยี(คอมพิวเตอร์ กับงานไม้แกะสลัก)
๑๔ ธ.ค. ๔๒	คอมพิวเตอร์กับงานไม้แกะสลัก		มีคฤเทศก์(ประวัติของการประกอบ อาชีพงานไม้แกะสลัก)

สัปดาห์ที่ ๓

	๕.๐๐ - ๑๒.๐๐	พักเที่ยง	๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐
๑๕ ธ.ค. ๔๒	มัคคุเทศก์น้อย		ภาษาอังกฤษ บทสนทนา ทักทาย
๑๖ ธ.ค. ๔๒	ภาษาอังกฤษฝึกการฟัง พู่อ่านเขียนเกี่ยวกับสินค้าไม้แกะสลัก		ประวัติบุคคลสำคัญของหมู่บ้านถวาย
๑๗ ธ.ค. ๔๒	ประวัติบุคคลสำคัญของหมู่บ้านถวาย		ฝึกเล่าประวัติบุคคลสำคัญของหมู่บ้านถวาย
๒๐ ธ.ค. ๔๒	ภาษาอังกฤษ บทสนทนา ทักทาย		ภาษาอังกฤษ บทสนทนา ทักทาย
๒๑ ธ.ค. ๔๒	มัคคุเทศก์(ข้อมูลเกี่ยวกับแหล่งที่พัก)		มัคคุเทศก์(บทบาทของมัคคุเทศก์พาเที่ยวชมแหล่งผลิต/จำหน่ายสินค้า)

สัปดาห์ที่ ๔

	๕.๐๐ - ๑๒.๐๐	พักเที่ยง	๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐
๒๒ ธ.ค. ๔๒	งานอาชีพ (การใช้เครื่องมือแกะสลักและฝึกปฏิบัติ)		งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติแกะไม้กับปราชญ์ชาวบ้าน)
๒๓ ธ.ค. ๔๒	งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติต่อ)		งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติต่อ)
๒๔ ธ.ค. ๔๒	งานอาชีพ(ฝึกปฏิบัติต่อ)		งานอาชีพ (นำเสนอผลงาน)
๒๕ ธ.ค. ๔๒	ภาษาอังกฤษ (ทักทาย)		ภาษาอังกฤษ (ทักทาย)
๒๘ ธ.ค. ๔๒	ลักษณะงานอาชีพในหมู่บ้านถวาย		ลักษณะงานอาชีพในหมู่บ้านถวาย

สัปดาห์ที่ ๕

	๕.๐๐ - ๑๒.๐๐	พักเที่ยง	๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐
๒๕ ธ.ค. ๔๒	งานตกแต่งงานไม้ (ทำเส้นสี)		งานตกแต่งงานไม้ (ทำเส้นสี)
๔ ม.ค. ๔๒	งานตกแต่งงานไม้		งานตกแต่งงานไม้
๕ ม.ค. ๔๒	งานตกแต่งงานไม้		งานตกแต่งงานไม้
๖ ม.ค. ๔๒	งานตกแต่งงานไม้		งานตกแต่งงานไม้
๗ ม.ค. ๔๒	นำเสนองานตกแต่งงานไม้		งานอาชีพ (ธุรกิจค้าขาย)

สัปดาห์ที่ ๖

	๕.๐๐ - ๑๒.๐๐	พักเที่ยง	๑๓.๐๐ - ๑๖.๐๐
๓๑ ม.ค. ๔๓	ฝึกการบรรยายและนำหมู่บ้านถวาย		ทำสื่อประกอบการแนะนำ-จัดกิจกรรมแบ่งกลุ่มและแบ่งงานการทำหน้าที่มีคฤหัสถ์น้อยเจ้าของบ้าน
๑ ก.พ. ๔๓	นำนักเรียน โรงเรียนธีระวัฒนย์บ้านเพ็ญเที่ยวชมหมู่บ้านถวายตามแผนที่วางไว้		

วิธีสอน

วิธีสอนที่ใช้ในหลักสูตรนี้มีหลายวิธีซึ่งแต่ละวิธีมีเทคนิคการสอนและขั้นตอนการสอนหลากหลายขึ้นอยู่กับบริบทของเนื้อหา จุดประสงค์เฉพาะและผู้เรียน อย่างไรก็ตามสามารถจัดกลุ่มวิธีสอนที่เน้นในการจัดการเรียนการสอนได้เป็น ๔ วิธีหลักๆดังนี้

๑. วิธีสอนแบบมุ่งพัฒนาผู้เรียนทุกด้าน (Whole Child Approach) เน้นการเปิดโอกาสให้นักเรียนได้สำรวจและใช้ประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับชุมชนและวิถีชีวิตของชุมชนตลอดจนใช้ศักยภาพของตนเองทุกด้าน โดยเฉพาะด้านทักษะการสื่อสารกับคนในชุมชนเพื่อแสวงหาความรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลาย ใช้พื้นฐานเดิมเหล่านี้ในการทำงานร่วมกับครูและคนในชุมชนเพื่อศึกษาและเลือกแนวทางพัฒนาความรู้ ประสบการณ์ทักษะ และศักยภาพด้านต่างๆของตนเอง เป็นการพัฒนาความรู้และพัฒนาตนจากการกระทำปฏิสัมพันธ์กับคนในชุมชน จากการ ลงมือแสวงหาและสัมผัสกับแหล่งข้อมูลชุมชนด้วยตนเอง

๒. วิธีสอนแบบบูรณาการเนื้อหาและแบบพหุสาขาวิชา (Integrated and Interdisciplinary Instruction) เป็นการสอนที่ใช้หัวข้อเรื่อง (theme concept) ที่เป็นปัญหาในชุมชนบ้านถวายซึ่งคนในชุมชนและครูเห็นพ้องต้องกันว่าเป็นเรื่องจำเป็นที่นักเรียนจะต้องเรียนรู้เพื่อความเข้มแข็งของชุมชน เป็นแนวในการบูรณาการเนื้อหาความรู้จากศาสตร์ที่หลากหลายเข้ามาทำความเข้าใจกับปัญหานั้นและเพื่อให้เห็นแนวการแก้ปัญหาที่เป็นรูปธรรม

๓. วิธีสอนแบบโครงงาน เป็นวิธีสอนที่เน้นศักยภาพของนักเรียนในการค้นหาปัญหาที่กำลังเกิดขึ้นในชุมชนอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ในวิถีชีวิตของชาวบ้านมาเป็นหัวข้อเรื่องในการแสวงหาข้อมูล เป็นแนวในการจัดกิจกรรมที่มุ่งสู่การหาคำตอบ

หรือค้นหาคะบวนการแก้ปัญหาที่อื่น ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้กระทำต่อเนื่องกันในช่วงระยะเวลา นานพอสมควร วิธีสอนแบบ โครงงานนี้ให้ความสำคัญกับความสามารถในการเชื่อมโยงสาระ ความรู้ที่นักเรียนได้รับในห้องเรียนกับข้อความรู้จากประสบการณ์ตรงและจากแหล่งข้อมูลอื่นๆ ใน ชุมชน โดยมุ่งขยายขอบเขตของสาระความรู้ในห้องเรียนให้กว้างขวางและลึกซึ้งสามารถปรับใช้ได้ จริงในชีวิตประจำวัน นักเรียนต้องทำงานร่วมกันเป็นทีม สร้างกลุ่มที่มีแนวความสนใจใน เรื่องเดียวกันหรือใกล้เคียงกันซึ่งหมายรวมถึงคนในชุมชนด้วย ช่วยกันวางแผนการทำงาน ศึกษา ค้นคว้า ประเมินผลการค้นคว้าในแต่ละขั้นเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับเรื่องนั้นๆ และหาคำตอบ หรือ แนวทางที่เป็นรูปธรรมเป็นทางออกของปัญหานั้น

๔. วิธีสอนแบบใช้ชุมชนบ้านถวายเป็นแหล่งข้อมูลและแหล่งประสบการณ์ (Community Tutoring) วิธีสอนแบบนี้เน้นให้ชุมชนมีบทบาทเป็นผู้ให้ความรู้เกี่ยวกับชุมชน เป็นผู้ให้และฝึก ประสบการณ์พื้นฐานเกี่ยวกับการประกอบอาชีพในชุมชน โดยชาวบ้านเหล่านี้จะทำบทบาท ดังกล่าวร่วมกันครูใน โรงเรียนเพื่อผสมผสานข้อมูลที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นเข้ากับภูมิปัญญาระดับ ชาติโดยมุ่งให้ข้อความรู้และประสบการณ์ทั้งหมดนี้เป็นประ โยชน์ต่อการแก้ปัญหาที่กำลังเกิดขึ้น ในชุมชนและเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาชุมชนต่อไป บทบาทนี้ของชุมชนจะกระทำอย่าง ต่อเนื่อง กระทำซ้ำๆ และรวมไปถึงการติดตามประเมินผลตามเป้าหมายที่กำหนด ไว้ด้วย

สื่อการสอน-เอกสารประกอบการสอน

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ไม้แกะสลักและงาน ไม้ของ โรงเรียนบ้านต้นแก้วในแต่ละวิชาแต่ละครั้งนั้นนอกจากครูผู้สอนได้ใช้วิธีสอนหลักๆ ทั้งสี่วิธี ข้างต้นซึ่งได้ปรับเปลี่ยนใช้เทคนิคการสอนตามบริบทเนื้อหา ผู้เรียนและสถานที่แล้ว ยังได้ผลิตสื่อ และเอกสารหลักสูตรสำหรับใช้ประกอบการเรียนการสอนอีกด้วย

สื่อและเอกสารหลักสูตรดังกล่าวมีดังนี้

๑. ใบความรู้ : ใบความรู้เรื่องประวัติบุคคลสำคัญของหมู่บ้านถวาย (๖ คน) , ใบความรู้ เรื่องสารเคมีที่ใช้ในงานไม้แกะสลักและงาน ไม้ (๑๐ ชนิด) , ใบความรู้เรื่องบทบาทและ หน้าที่ของ มัคคุเทศก์น้อย, ใบความรู้เรื่องการทำธุรกิจค้าขายไม้แกะสลัก ,

๒. ใบงาน : สำหรับการทำงานกลุ่มในทุกกลุ่มวิชา

๓. แบบประเมินพฤติกรรม : สำหรับทุกกลุ่มวิชา

๔. แบบทดสอบความรู้ : แบบทดสอบก่อนและหลังการเรียนการสอนทุกกลุ่มวิชา

๕. หนังสือเรียน : หนังสือภาพคำศัพท์ภาษาอังกฤษเรื่องสินค้าไม้แกะสลักของหมู่บ้านถวาย

๖. บทเรียนบนโปรแกรม Power Point : บทเรียนเรื่องขั้นตอนการแกะสลักไม้, บทเรียนเรื่องเครื่องมือการแกะสลักไม้

๗. บันทึกการสอน บันทึกการสอนกลุ่มวิชาภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์และภาษาไทย บันทึกการสอนกลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี การงานอาชีพและศิลปะ บันทึกการสอนวิชาภาษาอังกฤษ บันทึกการสอนวิชามัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้

๘. สื่อและวัสดุอื่นๆ ได้แก่แผนที่หมู่บ้านถวาย แผนที่ร้านค้าสองฝั่งคลอง แผนที่แสดงขอบเขตและที่ตั้งหมู่บ้านใกล้เคียง บัตรคำภาษาอังกฤษ แถบประโยคภาษาอังกฤษ เพลงสารเคมีในงานไม้ หุ่นไม้สำหรับแกะสลัก หุ่นมือ วิดีทัศน์เรื่องการพูด แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม, เครื่องมือแกะสลักไม้, เครื่องมือทำเส้นสีและกระจกสำหรับตกแต่งงานไม้, ภาพมารยาทไทย, บทสนทนาภาษาอังกฤษ, แบบฝึกหัด, แบบสำรวจงานอาชีพ, แบบสำรวจรายการสินค้าในหมู่บ้าน, แบบสำรวจที่ตั้งร้านค้าสองฝั่งคลอง, แบบสัมภาษณ์ข้อมูลบุคคลสำคัญในหมู่บ้าน

แบบวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน

การวัดผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนตามหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก โรงเรียนบ้านต้นแก้ว ชุมชนบ้านถวาย แบ่งเป็น ๓ แบบดังนี้

๑. วัดความรู้ความเข้าใจเรื่องที่เรียนโดยใช้การวัดผลสัมฤทธิ์การเรียนภาคความรู้ในสาระภูมิศาสตร์และประวัติศาสตร์ของชุมชนบ้านถวาย ข้อสอบแบ่งเป็นหกส่วน ได้แก่ข้อสอบความรู้เกี่ยวกับแผนที่ชุมชนบ้านถวาย ความรู้เกี่ยวกับร้านค้าสองฝั่งคลอง ประวัติบุคคลสำคัญในชุมชน องค์การบริหารส่วนตำบล ประวัติงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ และความสัมพันธของคนในชุมชน

ผู้รับผิดชอบในการการออกข้อสอบและประเมินผลให้แก่ครูผู้สอน

๒. วัดทักษะและพฤติกรรมระหว่างการแกะสลักไม้, ตกแต่งชิ้น โตกด้วยสีเส้นและ
กระจก โดยใช้แบบสังเกตพฤติกรรมระหว่างการทำงานนั้นๆ และประเมินจากผลงานตลอดจน
โครงการที่ทำเสร็จแล้ว

ผู้รับผิดชอบในการประเมินคือ วิทยากรท้องถิ่นที่ควบคุมการปฏิบัติงาน และครูผู้สอน

๓. วัดพฤติกรรมการทำหน้าที่มีคุณศก่น้อยงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้
โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมระหว่างการทำงาน

ผู้รับผิดชอบการประเมินคือนักเรียน โรงเรียนธีระวัฒน์บำเพ็ญจำนวน 96 คนที่เป็นนัก
ท่องเที่ยวมาเยี่ยมชมหมู่บ้านถวายและมีนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก โรงเรียนบ้านต้นแก้วเป็น
วัดคุณศก่น้อยนำชมหมู่บ้าน

บทที่ ๕

การจัดการเรียนการสอน ตามหลักสูตรท้องถิ่นมัธยมศึกษาตอนต้น ไม้แกะสลักและงานไม้

รายละเอียดในบทนี้เน้นการที่ครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หกของโรงเรียนบ้านต้นแก้ว ตำบลขุนคง อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่ นำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัธยมศึกษาตอนต้น ไม้แกะสลัก และงานไม้ที่ได้พัฒนาไว้ไปใช้จัดการเรียนการสอนให้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หก ในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว จำนวนทั้งหมด ๒๘ คน ซึ่งกำลังศึกษาอยู่ในภาคปลายปีการศึกษา ๒๕๔๒

การบรรยายลักษณะการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นที่ครูและชาวบ้าน เข้าเป็นแนวร่วมช่วยกันพัฒนาขึ้นนี้ นอกจากจะบรรยายถึงพฤติกรรมกรรมการจัดการเรียนการสอนและ การทำงานของครูแล้วยังได้บรรยายถึงบริบทต่างๆใน โรงเรียนและจากชุมชนบ้านถวายเป็นที่เอื้อและ ไม่เอื้อต่อพฤติกรรมการทำงานของครูตามที่เกิดขึ้นจริงอีกด้วย

การบรรยายพฤติกรรมของครูและลักษณะการจัดการเรียนการสอนของครูชั้นประถมศึกษาปีที่หก โรงเรียนบ้านต้นแก้วนี้แบ่งออกเป็นสามช่วง คือช่วงเริ่มต้นใช้หลักสูตรท้องถิ่น ระหว่างสัปดาห์ที่ ๑ ช่วงกลางของการใช้หลักสูตรระหว่างสัปดาห์ ๒-๕ และช่วงสุดท้ายคือ สัปดาห์ที่ ๖ ซึ่งเป็นช่วงภาคปฏิบัติงานมัธยมศึกษาตอนต้น ไม้แกะสลักและงานไม้

ช่วงเริ่มต้นใช้หลักสูตรท้องถิ่น (สัปดาห์ที่๑)

การจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นในช่วงนี้อยู่ระหว่างวันที่ ๒๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๒ - วันที่ ๓ ธันวาคม ๒๕๔๒

การเปลี่ยนแปลงตารางเวลา การจัดการเรียนการสอนช่วงนี้ได้มีการปรับเปลี่ยนไป จากที่กำหนดไว้ดังนี้คือ ๑. มีการเลื่อนการเรียนการสอนภาษาอังกฤษไปอยู่ปลายสัปดาห์เนื่องจาก ครูผู้สอนไม่สามารถทำสื่อการสอนได้เสร็จทันกำหนด ประกอบกับต้องไปเข้ารับการอบรม การสอนภาษาอังกฤษแนวใหม่ตามคำสั่งของสำนักงานการศึกษาอำเภอในช่วงต้นสัปดาห์ จึงไม่สามารถเข้าสอนได้ตามแผนผังเวลาเดิม ๒. เลื่อนวิชามัธยมศึกษาตอนต้น ไปเป็นสัปดาห์ที่สอง เนื่องจากผู้สอนยังไม่สามารถรวบรวมข้อมูลมาจัดทำสาระเนื้อหาได้ทัน

ตารางสอนหลักสูตรมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ (สัปดาห์ที่๑) (ตามทิวา
แผนไว้เทียบกับแผนที่ใช้จริง)

วัน/เวลา	๘.๐๐-๑๒.๐๐	พักเที่ยง	๑๓.๐๐-๑๕.๐๐
จันทร์	สำรวจสภาพภูมิศาสตร์และ ขอบเขตบ้านถวายเป็น		ทำสัญลักษณ์-แผนที่หมู่บ้านถวายเป็น
อังคาร	ทำแผนที่สองฝั่งคลอง ฝึกพูด แนะนำสถานที่		ภาษาอังกฤษ (ฝึกแนะนำสถานที่)
พุธ	ภาษาอังกฤษ (คำถามเกี่ยวกับหมู่บ้านถวายเป็น)		วิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี (การอบไม้)
พฤหัสบดี	วิทยาศาสตร์ (สารเคมี)		วิทยาศาสตร์ (สารเคมี)
ศุกร์	มัคคุเทศก์น้อย(เล่าประวัติ การประกอบอาชีพงานแกะ สลักไม้)		มัคคุเทศก์น้อย (ต่อ)

วัน / เวลา	๘.๐๐ -๑๒.๐๐	พักเที่ยง	๑๓.๐๐ - ๑๕.๐๐
จันทร์	สภาพภูมิศาสตร์-ขอบเขต บ้านถวายเป็น		ทำสัญลักษณ์-แผนที่หมู่บ้านถวายเป็น
อังคาร	ทำแผนที่สองฝั่งคลอง ฝึกพูด แนะนำบ้านถวายเป็น		วิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี (การอบไม้)
พุธ	วิทยาศาสตร์เรื่องสารเคมี		วิทยาศาสตร์เรื่องสารเคมี
พฤหัสบดี	ความสัมพันธ์ของชาวบ้าน ถวายเป็นกับหมู่บ้านใกล้เคียง		ความสัมพันธ์ (ต่อ)
ศุกร์	ภาษาอังกฤษแผนที่หมู่บ้าน ถวายเป็น		ภาษาอังกฤษ (คำถามเกี่ยวกับหมู่บ้าน ถวายเป็น)

การเรียนการสอน ครูส่วนใหญ่ยกเว้นครูที่สอนสาระภาษาอังกฤษนำนักเรียนออกไปศึกษาภายในชุมชนในลักษณะของการใช้ชุมชนเป็นห้องเรียน อย่างไรก็ตามก่อนพานักเรียนออกไปเก็บข้อมูลได้มีการเรียนการสอนเนื้อหากว้างๆ ตั้งคำถามกันเกี่ยวกับเรื่องที่จะศึกษาภายในห้องเรียนก่อน ต่อจากนั้นครูแจกแบบสำรวจข้อและบันทึกข้อมูลให้นักเรียน บางชั่วโมงแจกแบบสัมภาษณ์ข้อมูลให้ด้วย

ก่อนเดินออกจากโรงเรียนครูได้สั่งให้ตั้งแถวและให้คำแนะนำเกี่ยวกับการเดินแถวให้เป็นระเบียบ มารยาทการประพฤติตนตลอดจนการใช้วาจากับผู้ให้ข้อมูลในชุมชน

นอกจากครูผู้สอนในวิชานั้นๆจะเดินทางไปกับกลุ่มนักเรียนแล้ว ยังมีครูตามไปช่วยคุมและดูแลความปลอดภัยให้กับนักเรียนอีกหนึ่งคนด้วย

ในสัปดาห์แรกของการเรียนการสอนนี้ผู้บริหารโรงเรียนได้ติดตามไปช่วยดูแลและคอยช่วยอธิบายทำความเข้าใจกับชาวบ้านที่ไม่ได้เข้าร่วมประชุมสร้างหลักสูตรนี้ถึงการพานักเรียนออกนอกโรงเรียนเพื่อศึกษาข้อมูลจากชุมชน

สำหรับการประเมินผลนั้น ครูที่พานักเรียนออกศึกษาในชุมชนประเมินผลนักเรียนในสามประเด็นคือ ๑) ประเมินมารยาทการเดินแถวและการใช้วาจาที่สุภาพของนักเรียน ๒) ประเมินความสามารถในการหาข้อมูลมาใส่ในแบบเก็บข้อมูลที่แจกให้นักเรียนก่อนเดินสำรวจชุมชน ๓) ประเมินความสามารถในการนำเสนอข้อมูลหน้าชั้น

ปัญหาการใช้หลักสูตรท้องถิ่น

๑. แม้ว่าหลักสูตรท้องถิ่นที่ออกแบบไว้ได้ให้ความสำคัญกับความต่อเนื่องของการเรียนรู้เนื้อหาสาระหว่างกลุ่มสาระการเรียนรู้ทั้งสิ้น แต่การนำไปใช้จริงความต่อเนื่องที่ได้วางแผนไว้ถูกเปลี่ยนแปลงไป เนื่องจากครูที่รับผิดชอบบางคนไม่สามารถเข้าสอนได้ตามตารางเวลาที่ออกแบบไว้

๒. ค่านิยมและความเชื่อของครูเกี่ยวกับเรื่องระเบียบวินัยและมารยาทมีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนแบบเน้นใช้ชุมชนเป็นห้องเรียนมากจนทำให้วัตถุประสงค์หลักของการเรียนการสอนแบบดังกล่าวอ่อนลง

ในกรณีนี้แทนที่นักเรียนจะมีอิสระในการเรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชนอย่างสนุกสนาน ด้รับการกระตุ้นให้แสวงหาข้อมูลสนองตอบความสนใจถูกปรับเปลี่ยนให้มีความสำคัญรองมาจากค่านิยมเรื่องระเบียบวินัย และมารยาททางสังคมจนนักเรียนระวังตัวในเรื่องนี้มากเกินไปจนทำให้การออกไปศึกษาข้อมูลจากชุมชนไม่เป็นไปตามธรรมชาติเท่าที่ควร สังเกตได้จากการรายงานข้อค้นพบหลังจากการเข้าไปศึกษาในชุมชนของนักเรียนที่เน้นอธิบายพฤติกรรมในเรื่องดังกล่าวของกลุ่มตนพร้อมทั้งเสนอแนะให้มีการปรับปรุงข้อบกพร่องในเรื่องนี้อย่างจริงจัง ส่วนข้อค้นพบเรื่องข้อมูลชุมชนกลับได้รับการนำเสนอในสัดส่วนที่น้อยมาก

๓. การเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นที่เน้นการใช้ชุมชนเป็นห้องเรียนจำเป็นต้องใช้ครูควบคุมนักเรียนมากกว่าหนึ่งคนทำให้โรงเรียนที่ปกติมีครูหนึ่งคนสอนหนึ่งวิชาอย่างเช่น โรงเรียนบ้านต้นแก้วต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างจำนวนผู้สอน โดยเพิ่มครูเป็นสองคนในแต่ละวิชาในกรณีการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในโรงเรียนบ้านต้นแก้วนั้นเมื่อเพิ่มจำนวนครูเป็นสองคนในแต่ละครั้งที่สอนทำให้ครูที่เคยทำงานอื่นในโรงเรียนในช่วงนั้นขาดไปทำให้ผู้บริหารโรงเรียนไม่พอใจแม้ว่าจะเข้าใจถึงความจำเป็นในเรื่องนี้ก็ตาม ดังนั้นบางวิชาจึงมีครูคุมนักเรียนออกชุมชนเพียงคนเดียวหรือถ้าครูไปพร้อมกันสองคนก็ต้องพร้อมที่จะรับคำตำหนิจากผู้บริหาร นับว่าเป็นความขัดแย้งระหว่างการจัดการเรียนการสอนแบบใช้ชุมชนและท้องถิ่นเป็นห้องเรียนกับการเรียนการสอนที่ยึดโรงเรียนเป็นสถานศึกษา

๔. การเรียนการสอนโดยใช้ชุมชนเป็นห้องเรียนครอบคลุมถึงการเรียนรู้จากชาวบ้านโดยตรงด้วย แต่พบว่าชาวบ้านที่ตกลงเป็นวิทยากรท้องถิ่นเรื่องการอบไหมและสารเคมีในการทำไหมมีเวลาว่างไม่ตรงกับเวลาที่ครูนักเรียนไปเยี่ยมเยียน แม้ว่าจะมีการนัดไว้ล่วงหน้าแล้วก็ตาม เนื่องจากวิทยากรท้องถิ่นเหล่านี้ต้องทำงานประกอบอาชีพงานไหมแกะสลักและงานไหมอยู่เป็นปกติจึงต้องให้ความสำคัญกับงานดังกล่าวก่อน โดยเฉพาะเมื่อมีลูกค้ามาติดต่อในช่วงนั้นๆ พอดีการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นในลักษณะนี้จึงไม่สามารถเป็นไปตามที่วางแผนการสอนไว้

ช่วงกลางของการใช้หลักสูตรท้องถิ่น (ระหว่างสัปดาห์ที่ ๒-๕)

การใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัดคุเทศก์น้อยงานไหมแกะสลักและงานไหมที่โรงเรียนบ้านต้นแก้วของครูทั้งสามในช่วงนี้อยู่ระหว่างวันที่ ๗ ธันวาคม ๒๕๔๒ - ๗ มกราคม ๒๕๔๓

การเปลี่ยนแปลงตารางเวลา การใช้หลักสูตรในช่วงที่สองนี้ไม่มีการเปลี่ยนแปลง

ตารางเวลาที่ได้ออกวางแผนไว้มากเท่ากับในการใช้หลักสูตรช่วงแรก ครูใช้ตารางสอนตามที่ได้ตกลง
ปรับเปลี่ยนไว้ตั้งแต่ช่วงสัปดาห์ที่หนึ่งตามปกติ จนกระทั่งถึงต้นสัปดาห์ที่สี่ (ระหว่างวันที่ ๒๒
ธันวาคม - ๒๘ ธันวาคม ๒๕๕๒) ซึ่งเป็นช่วงที่ครูเริ่มพานักเรียนออกไปเรียนรู้งานแกะสลักไม้
กับผู้เชี่ยวชาญงานไม้แกะสลักที่บ้านของช่างซึ่งส่วนใหญ่เป็นที่ประกอบการผลิตไม้แกะสลักด้วย

การเปลี่ยนแปลงเวลาการสอนในช่วงนี้เป็นการลดเวลาการเรียนรู้จากที่วางแผนไว้
ให้นักเรียนเรียนรู้การแกะสลักไม้เป็นเวลา ๕ วันเหลือเป็นเวลา ๓ วัน ทั้งนี้แม้ว่าครูผู้สอนจะได้
คำนวณเวลาการทำงานไว้ล่วงหน้าแล้วก็ตามแต่เป็นการคำนวณเวลาภายใต้การทดลองและภายใต้
การควบคุมของครู แต่ในเงื่อนไขการปฏิบัติจริงนั้นปรากฏว่านักเรียนได้ให้ความสนใจต่อ
กระบวนการแกะสลักไม้จากชาวบ้านที่เป็นผู้เชี่ยวชาญและตั้งใจทำงานอย่างมีสมาธิมาก แม้เวลา
พักรับประทานอาหารกลางวันก็ใช้เวลาเพียงเล็กน้อยแล้วขอลับเข้าไปทำงานต่อทำให้งานเสร็จ
ลุล่วงได้อย่างรวดเร็วเกินกว่าที่ครูกำหนดไว้ แม้ผลงานที่ได้จะไม่ละเอียดอ่อนแต่ก็นับว่าทำการ
แกะสลักไม้ได้จนเป็นรูปร่างพอใช้ได้ซึ่งทำให้นักเรียนพึงพอใจต่อผลงานของตนเป็นอย่างมาก

การเปลี่ยนแปลงตารางการเรียนในช่วงสัปดาห์ที่ห้า เป็นไปในลักษณะที่ขยายเวลามาก
ขึ้น การเรียนการสอนในช่วงนี้เป็นการนำนักเรียนไปรับการถ่ายทอดการใช้เส้นสีตดแต่ง
ไม้แกะสลักจากชาวบ้านที่เชี่ยวชาญในงานตดแต่งงานไม้ มีการฝึกใช้สีและกระจกประดับงานไม้
แกะสลักให้สวยงาม การที่ต้องขยายเวลาออกไปมีอยู่สองกรณี กรณีแรกเนื่องมาจากความซับซ้อน
ทางเทคนิคของงานกล่าวคืองานตดแต่งนั้นมีหลายขั้นตอนและต้องทำตามลำดับก่อนหลังอย่างเป็น
ระเบียบ หลายขั้นตอนต้องรอเวลาให้สีหรือสารเคลือบสีแห้งก่อนจึงจะสามารถทำงานประดับ
กระจกหรือเส้นสีได้เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญให้นักเรียนทาสีทับหลายครั้งแทนที่จะเป็นครั้งเดียว
ดังนั้นจึงกินเวลานานกว่าที่ครูวางแผนไว้ กรณีที่สองคือการเรียนการสอนต้องเลื่อนเวลาออกไป
เนื่องจากชาวบ้านที่เป็นผู้สอนไม่ว่างติดกิจธุระกระทันหันจึงขอเลื่อนเวลาออกไป ซึ่งส่งผลกระทบต่อ
ต่อการจัดการเรียนการสอนตามตารางของครูด้วย

ตารางสอนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น งานไม้แกะสลักและงาน ไม้ (สัปดาห์ที่ ๔) (เปรียบเทียบแผนที่กำหนดไว้กับแผนที่ใช้จริง)

วัน / เวลา	๘.๐๐ – ๑๒.๐๐	พักเที่ยง	๑๓.๐๐ – ๑๕.๐๐
จันทร์	งานอาชีพ (การใช้เครื่องมือแกะสลักและฝึกปฏิบัติ)		งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติแกะไม้กับปราชญ์ชาวบ้าน)
อังคาร	งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติแกะไม้กับปราชญ์ชาวบ้าน)		งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติแกะไม้กับปราชญ์ชาวบ้าน)
พุธ	งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติแกะไม้กับปราชญ์ชาวบ้าน)		งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติแกะไม้กับปราชญ์ชาวบ้าน)
พฤหัสบดี	งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติแกะไม้กับปราชญ์ชาวบ้าน)		งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติแกะไม้กับปราชญ์ชาวบ้าน)
ศุกร์	งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติแกะไม้กับปราชญ์ชาวบ้าน)		งานอาชีพ (นำเสนอผลงาน)

วัน / เวลา	๘.๐๐ – ๑๒.๐๐	พักเที่ยง	๑๓.๐๐ – ๑๕.๐๐
จันทร์	งานอาชีพ (การใช้เครื่องมือแกะสลักและฝึกปฏิบัติ)		งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติแกะไม้กับปราชญ์ชาวบ้าน)
อังคาร	งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติต่อ)		งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติต่อ)
พุธ	งานอาชีพ (ฝึกปฏิบัติต่อ)		งานอาชีพ (นำเสนอผลงาน)
พฤหัสบดี	ภาษาอังกฤษ (ทักทาย)		ภาษาอังกฤษ (ทักทาย)
ศุกร์	ลักษณะงานอาชีพในหมู่บ้าน ถวาย		ลักษณะงานอาชีพในหมู่บ้าน ถวาย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางสอนหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนต้น (สัปดาห์ที่ ๕) (เปรียบเทียบตารางสอนตามแผนที่กำหนดกับแผนที่ใช้จริง)

วัน / เวลา	๘.๐๐ – ๑๒.๐๐	พักเที่ยง	๑๓.๐๐ – ๑๕.๐๐
จันทร์	ลักษณะงานอาชีพในหมู่บ้านถวาย		ลักษณะงานอาชีพในหมู่บ้านถวาย
อังคาร	การผสมเส้นสี		ปฏิบัติตกแต่งงานไม้
พุธ	ปฏิบัติตกแต่งงานไม้		นำเสนอผลงานตกแต่งงานไม้
พฤหัสบดี	งานอาชีพ (ธุรกิจค้าขาย)		งานอาชีพ (ธุรกิจค้าขาย)
ศุกร์	ภาษาอังกฤษทักทาย		ภาษาอังกฤษทักทาย

วัน / เวลา	๘.๐๐ – ๑๒.๐๐	พักเที่ยง	๑๓.๐๐ – ๑๕.๐๐
จันทร์	งานตกแต่งงานไม้ (ทำเส้นสี)		งานตกแต่งงานไม้ (ทำเส้นสี)
อังคาร	งานตกแต่งงานไม้		งานตกแต่งงานไม้
พุธ	งานตกแต่งงานไม้		งานตกแต่งงานไม้
พฤหัสบดี	งานตกแต่งงานไม้		งานตกแต่งงานไม้
ศุกร์	นำเสนอผลงานตกแต่งงานไม้		งานอาชีพ (ธุรกิจค้าขาย)

การเรียนการสอน ลักษณะการเรียนการสอนในช่วงที่สองมีหลายวิธี วิธีแรกคือการบรรยายในชั้นเรียนซึ่งส่วนใหญ่ครูจะใช้ก่อนให้นักเรียนออกไปฝึกทำงานกับชาวบ้าน เป็นที่น่าสังเกตว่าครูบางคนทำสื่อการสอนเพิ่มเติมจากที่ทำไว้ในช่วงสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อใช้ในการเรียนการสอน มีการผลิตสื่อการสอนลงคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรม powerpoint เพื่อแนะนำเครื่องมือที่ชาวบ้านใช้ในการแกะสลัก เครื่องมือที่ใช้ในการตกแต่งทำเส้นสี ตลอดจนขั้นตอนการทำงานแต่ละขั้น มีภาพตัวอย่างสินค้าไม้แกะสลักและงานไม้ที่มีในหมู่บ้านให้ดูประกอบ

วิธีที่สองคือการฝึกปฏิบัติกับชาวบ้านที่เป็นผู้เชี่ยวชาญซึ่งได้รับการเน้นมากกว่าการเรียนการสอนด้วยวิธีอื่นๆ ครูจะนำนักเรียนไปเรียนรู้การทำงานและฝึกกับชาวบ้านที่สถานประกอบการในหมู่บ้าน ในการฝึกงานแกะสลักไม้และใช้เส้นสี-กระจกตกแต่งงานไม้นั้นส่วนใหญ่

ชาวบ้านจะแนะนำให้นักเรียนทำงานแต่ละชั้น โดยจะขึ้นงานให้ดูเป็นตัวอย่างทีละชั้นแล้วให้นักเรียนทำต่อไปเองเมื่อทำเสร็จชั้นหนึ่งและตรวจแก้ไขงานให้แล้วจึงขึ้นงานชั้นต่อไปให้ ทำเช่นนี้ไปที่ละชั้นจนเสร็จงานนั้น ในระหว่างที่นักเรียนทำงานผู้เชี่ยวชาญเองก็จะทำงานของตนไปด้วย แต่คอยบอกและแนะนำนักเรียนไปด้วย บางครั้งนักเรียนจะถามหรือนำเอางานของตนมาให้แก้ไขหรือขอให้ต่องานชั้นต่อไปให้ผู้เชี่ยวชาญจะวางมือจากงานของตนแล้วต่องานหรือแก้ไขงานของนักเรียนให้เป็นรายๆไป ในระหว่างที่ผู้เชี่ยวชาญต่องานให้นักเรียนและขณะที่นักเรียนทำงานนั้นครูโรงเรียนบ้านต้นแก้วที่คุมนักเรียนไปนั้นจะจับกลุ่มดูการทำงาน of นักเรียน ถามผู้เชี่ยวชาญเดินชมชั้นงานของผู้เชี่ยวชาญ และลงมือฝึกแกะไม้หรือเดินเส้นสีเองบ้าง

ส่วนงานค้าขายหน้าร้านค้านั้นครูได้พานักเรียนไปตั้งไว้ที่ร้านค้าที่ตกลงจะช่วยฝึกงานขายให้นักเรียน โดยนำนักเรียนไปลงที่ร้านค้าร้านสองฝั่งคลองร้านละ ๑ คนบ้าง ๒ คนบ้าง การฝึกขายของหน้าร้านนั้นเปิดโอกาสให้นักเรียนได้ใช้ความรู้ที่เรียนไปเกี่ยวกับประเภทของสินค้า ลักษณะพิเศษของสินค้า ขั้นตอนการทำงานนั้นอธิบายชักชวนให้ลูกค้าซื้อของ นอกจากนี้ยังเป็นโอกาสให้นักเรียนหัดใช้บทสนทนาภาษาอังกฤษที่ฝึกไปกับลูกค้าชาวต่างประเทศ รู้จักเรียกสินค้าเป็นภาษาอังกฤษสำหรับการฝึกงานค้าขายสินค้าไม้แกะสลักและงานไม้ที่ชาวบ้านจะทำงานตกแต่งงานไม้อยู่หลังร้านปล่อยให้ให้นักเรียนดูแลลูกค้าเองแต่ก็สามารถมองออกมาเห็นการทำงานของนักเรียนได้ ถ้านักเรียนมีปัญหาจึงจะเดินออกมาดู แนะนำการแก้ไขสถานการณ์ให้ ถ้านักเรียนสามารถขายของได้ก็จะได้รับส่วนแบ่งเล็กๆน้อยๆเป็นค่าตอบแทนให้

เป็นที่น่าสังเกตว่าในระหว่างการฝึกปฏิบัติงานของนักเรียนนั้นมีชาวบ้านให้ความสนใจมาก มาแวะเวียนทักทายให้กำลังใจ ผู้บริหารหมู่บ้านและแม้แต่ผู้ใหญ่บ้านของบ้านถวาก็แวะมาดูและเรียกชื่อนักเรียนอย่างคุ้นเคยทั้งนี้เพราะนักเรียนหลายคนเป็นลูกหลานของคนในหมู่บ้านนั่นเอง

วิธีการเรียนการสอนแบบที่สามอยู่ในรูปของการทำโครงการคือให้นักเรียนศึกษาค้นคว้าหารายละเอียดเพิ่มเติมเกี่ยวกับงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้และทำรายงานสรุปผลงานแล้วนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้าพร้อมกับนำเสนอชิ้นงานที่ทำไปให้กับเพื่อนนักเรียนด้วยกัน

สำหรับการวัดและประเมินผลในช่วงนี้ ๑.ครูใช้แบบทดสอบที่สร้างขึ้นเองเพื่อวัดความรู้ความจำ ๒. ใช้แบบประเมินพฤติกรรมการทำงาน of นักเรียนซึ่งสร้างจากแบบวิเคราะห์พฤติกรรมการทำงานที่ประยุกต์จากแนว DACUM โดยให้ชาวบ้านที่เป็นผู้เชี่ยวชาญถ่ายทอดการแกะสลักไม้และตกแต่งงานไม้ประเมินการทำงาน of นักเรียนเป็นผู้ประเมินการทำงาน of

นักเรียน (ดูตัวอย่างแบบประเมินในภาคผนวก) ๓. ประเมินโดยดูจากชิ้นงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้แกะสลัก ๔. ประเมินจากเพิ่มสะสมผลงานตามที่ครูมอบหมายให้ทำ

นอกจากการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนในด้านความรู้และทักษะการทำงานแล้วยังมีการประเมินความสามารถและประสิทธิภาพในการทำงานอย่างไม่เป็นทางการโดยชาวบ้านและนักเรียนด้วยกันเอง โดยวัดจากรายได้ที่นักเรียนขายของได้ และดูจากการได้รับติดต่อให้ไปช่วยขายของหน้าร้านให้ในช่วงวันเสาร์-อาทิตย์ และวันเทศกาลต่างๆ และการได้รับติดต่อให้ไปช่วยงานแกะสลักไม้หรือตกแต่งงานไม้ในช่วงคอนเสิร์ตและวันเสาร์-อาทิตย์

ตารางแสดงคะแนนผลการเรียนสาระภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์ (N=๒๘)

เนื้อหา	คะแนนเต็ม	ค่าเฉลี่ยของคะแนน	ค่าร้อยละ
แผนที่หมู่บ้านถวาย	๑๐	๕.๗	๕๗
ร้านค้าสองฝั่งคลอง	๗๐	๕๕.๓	๗๙.๑๑
ประวัติบุคคลสำคัญ	๑๐	๘.๖	๘๖
อ.บ.ต	๒๐	๑๕.๗	๕๘.๕
ประวัติงานไม้	๑๐	๕.๖	๕๖
ความสัมพันธ์ชุมชน	๒๐	๑๒	๖๐

ข้อมูลจากตารางข้างบนแสดงให้เห็นว่านักเรียนได้คะแนนในรายการความรู้เกี่ยวกับองค์การบริหารส่วนตำบลขุนคง อำเภอหางดงมากที่สุดคือทำได้ร้อยละ ๕๘.๕ รองลงมาคือได้คะแนนในรายการความรู้เกี่ยวกับแผนที่หมู่บ้านถวายคือได้ร้อยละ ๕๗ ส่วนที่ได้คะแนนน้อยที่สุดคือในรายการความรู้เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างคนในชุมชนบ้านถวายกับคนในหมู่บ้านใกล้เคียงคือทำคะแนนได้ร้อยละ ๖๐

ตารางแสดงผลการปฏิบัติงานแกะสลักไม้ (N=๒๘)

พฤติกรรมการทำงาน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ความหมาย
เลือกเครื่องมือเครื่องใช้	๒.๗๐	๐.๕๕	ดี
ความคล่องแคล่ว	๒.๕๓	๐.๕๗	พอใช้*
การทำงานร่วมกับกลุ่ม	๒.๗๐	๐.๕๑	ดี
ทำงานเสร็จตามเวลา	๒.๗๓	๐.๕๓	ดี
ความสนใจ	๒.๘๘	๐.๘๔	ดี*
ความประณีต	๒.๗๔	๐.๖๓	ดี
ความอดทน	๒.๗๔	๐.๕๔	ดี
ความคิดริเริ่ม	๒.๕๕	๑.๐๑	พอใช้

จากข้อมูลการสังเกตและประเมินการทำงานของนักเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญการแกะสลักไม้ ซึ่งเป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน พบว่าชาวบ้านประเมินความสนใจงานแกะสลักไม้ของนักเรียนว่าอยู่ในระดับดี มีความอดทนและมีความประณีตในการแกะสลักไม้อยู่ในระดับดีเช่นเดียวกัน แต่เรื่องความคิดริเริ่มนั้นยังอยู่ในระดับพอใช้ เช่นเดียวกับเรื่องความคล่องแคล่วในการใช้เครื่องมือเครื่องใช้ในการแกะสลักไม้

การประเมินผลการเรียนสาระวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี (N=๒๘)

สาระที่ประเมิน	ก่อน		หลัง	
	X	SD	X	SD
ความรู้เรื่องการอบไม้ (คะแนนเต็ม๑๐)	๓.๖	๑.๒๗	๖.๕	๑.๘๖
ความรู้เรื่องสารเคมี (คะแนนเต็ม๑๐)	๓.๕	๑.๕๕	๖.๕	๑.๕๕
ทักษะการใช้คอมพิวเตอร์ ออกแบบขวดลาย (คะแนนเต็ม๒๐)	๗.๒	๔.๗๘	๑๑.๒	๓.๒๗

ข้อมูลค่าเฉลี่ยคะแนนวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยีที่นักเรียนทำได้นั้นพบว่ามีความแตกต่าง^{๑๘๖}ระหว่างคะแนนก่อนและหลังการเรียนการสอนในสาระเรื่องการอบไม้มากที่สุด คือก่อนเรียนนักเรียนได้คะแนนเฉลี่ย ๓.๖ คะแนนและได้คะแนนเฉลี่ย ๖.๕ หลังการเรียนการสอน ส่วนที่มีความแตกต่างน้อยที่สุดคือค่าเฉลี่ยของคะแนนการใช้คอมพิวเตอร์ออกแบบลวดลายไม้แกะสลักคือก่อนเรียนมี ค่าเฉลี่ยคะแนน ๗.๒๕ หลังการเรียนได้คะแนนเฉลี่ย ๑๑.๒ และเป็นที่น่าสังเกตว่าค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานของสาระทั้งสามค่อนข้างสูง

คะแนนการปฏิบัติงานธุรกิจค้าขายงานไม้แกะสลัก (N=๒๘)

รายการพฤติกรรม	ค่าเฉลี่ย	SD	ความหมาย
บุคลิกภาพ	๓.๓๕	๐.๖๒	ดี
มารยาทต่อผู้ซื้อ	๓.๗๕	๐.๖๒	ดีมาก
ทักษะทางคณิตศาสตร์	๓.๒๕	๐.๗๕	ดี
ทักษะทางภาษา	๓.๒	๐.๕๑	ดี
ความซื่อสัตย์	๓.๕	๐.๖๓	ดี
มนุษยสัมพันธ์	๓.๒๕	๐.๗๕	ดี

จากข้อมูลคะแนนเฉลี่ยการปฏิบัติงานธุรกิจค้าขายไม้แกะสลักของนักเรียนที่เจ้าของร้านค้าบริเวณสองฝั่งคลองเป็นผู้ประเมินนั้นพบว่ารายการมารยาทต่อผู้ซื้อได้ค่าคะแนนเฉลี่ยสูงที่สุดในระดับดีมาก นอกนั้นไม่ว่าจะเป็นเรื่องบุคลิกภาพของผู้ขาย การใช้ทักษะคณิตศาสตร์ บวกลบแลกทอนเงิน การใช้ภาษาอธิบายสินค้าและชักชวนลูกค้าให้ซื้อสินค้า การมีมนุษยสัมพันธ์แสดงท่าทีเป็นกันเองกับลูกค้านั้นได้รับการประเมินในระดับดี

รายการพฤติกรรม	X	SD	ความหมาย
การผสมเส้นสี	๓	๐.๘๒	ผู้เชี่ยวชาญต้องคอยบอก รายละเอียดให้ทำ
การทาสีน้ำมัน	๓.๖	๐.๔๕	นักเรียนทำได้เองเกือบทั้งหมด โดยผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องให้ รายละเอียดมากนัก
การขัดหุ่น	๓.๗	๐.๔๖	นักเรียนทำได้เองเกือบทั้งหมด โดยผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องให้ รายละเอียดมากนัก
การทาสีน้ำมัน	๓.๖	๐.๖๕	นักเรียนทำได้เองเกือบทั้งหมด โดยผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องบอก รายละเอียดให้มากนัก
การกลึงเส้นสี	๓.๒๕	๐.๘๕	ผู้ผู้เชี่ยวชาญต้องคอยบอก รายละเอียดให้ทำ
การทำลวดลาย	๓.๑	๐.๕๒	ผู้ผู้เชี่ยวชาญต้องคอยบอก รายละเอียดให้ทำ
การลงทองเส้นสี	๓.๗	๐.๔๖	นักเรียนทำได้เองเกือบทั้งหมด โดยผู้เชี่ยวชาญไม่ต้องให้ รายละเอียดมากนัก
ความคิดริเริ่มออกแบบลวดลาย	๓.๓๗	๐.๗๕	ผู้ผู้เชี่ยวชาญต้องคอยบอก รายละเอียดให้ทำ

จากการประเมินการปฏิบัติงานของนักเรียน โดยผู้เชี่ยวชาญที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้านพบว่า ส่วนใหญ่เด็กนักเรียนยังต้องให้ผู้เชี่ยวชาญบอกรายละเอียดให้ในระหว่างการปฏิบัติงาน นักเรียนยังไม่สามารถลงมือทำได้เองทั้งหมด ซึ่งการต้องมีผู้เชี่ยวชาญคอยควบคุมกระตุ้นบอกวิธีทำและบอก รายละเอียดการทำให้ นั้นมีตั้งแต่ต้องคอยบอกเกือบทุกขั้นของการปฏิบัติงานไปจนถึงบอกเป็น บางขั้นเท่านั้น รายการที่นักเรียนสามารถทำได้เองเป็นส่วนใหญ่ได้แก่รายการทาสีน้ำมัน การขัด หุ่น การทาสีน้ำมัน และการลงทองเส้นสี ส่วนรายการที่ผู้เชี่ยวชาญต้องคอยบอกขั้นตอน รายละเอียดค่อนข้างมากนั้นได้แก่รายการผสมเส้นสี การกลึงเส้นสี การทำลวดลาย และการ คิดลายตกแต่ง เป็นที่น่าสังเกตว่าไม่มีขั้นตอนใดที่นักเรียนต้องให้ผู้เชี่ยวชาญลงมือทำให้

ปัญหาการใช้หลักสูตรท้องถิ่น

๑. ครูต้องปรับเปลี่ยนระยะเวลาในการเรียนการสอนค่อนข้างมากในช่วงที่นำนักเรียนไปเรียนรู้การทำงานจากชาวบ้านทั้งนี้ด้วยเหตุผลหลายประการด้วยกัน

ประการแรกนั้นครูไม่คุ้นเคยกับการทำงานแกะสลักไม้ หรืองานตกแต่งเส้นสีงานไม้มาก่อนและไม่เคยนำนักเรียนไปฝึกงานกับชาวบ้านที่เป็นช่างไม้มาก่อน ดังนั้นจึงไม่สามารถกำหนดเวลาการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างชัดเจน แม้จะมีการทดลองและคำนวณเวลาที่จะต้องใช้ในการทำงานไม้แกะสลักมาบ้างแล้วแต่เป็นการทดลองภายในเงื่อนไขที่แตกต่างไปจากการทำงานจริงกับช่างแกะสลักไม้ที่เชี่ยวชาญ ตามแผนการสอนครูจัดให้นักเรียนเรียนรู้งานแกะสลักไม้นาน ๕ วันแต่เมื่อนำนักเรียนไปเรียนรู้งานโดยการปฏิบัติจริงกลับใช้เวลาเพียง ๓ วัน ทั้งนี้เพราะนักเรียนสนใจและตื่นเต้นที่ได้รับบทถ่ายทอดฝีมือการแกะสลักไม้จากนายประยุทธ์ และนายประดิษฐ์ซึ่งเป็นช่างแกะสลักที่มีฝีมือของหมู่บ้าน มีผลงานมากมายให้นักเรียนดูเป็นตัวอย่างกระตุ้นให้นักเรียนอยากทำผลงานดีๆออกมาบ้าง ประกอบกับช่างแกะสลักทั้งสองเคยผ่านการถ่ายทอดทักษะการแกะสลักไม้ให้กับช่างรุ่นใหม่ๆที่มาฝึกงานด้วยเป็นเวลานานจึงเชี่ยวชาญในการถ่ายทอด ทำให้งานถ่ายทอดเป็นไปได้อย่างรวดเร็ว แต่การกำหนดให้นักเรียนเรียนรู้การทำงานตกแต่งไม้แกะสลักโดยใช้เส้นสี ทาสีและประดับกระจกภายในช่วง ๒ วันกลับต้องใช้เวลาจนถึง ๕ วันเนื่องจากต้องรอให้สีแห้งสนิทก่อนที่จะทาสีเคลือบทับและรอให้หมาดก่อนที่จะใช้เส้นสีลงเป็นต้น ไม่ได้เป็นไปเป็นขั้นตอนต่อเนื่องอย่างที่ครูคาดการณ์ไว้

ประการที่สองเนื่องจากปัญหาเฉพาะหน้าที่เกิดขึ้นอย่างไม่คาดคิดของชาวบ้านที่เป็นผู้สอนงานตกแต่งงานไม้ให้นักเรียนทำให้ครูต้องเลื่อนเวลาการเรียนรู้งานนี้ออกไป กล่าวคือในช่วงเรียนรู้งานตกแต่งงานไม้นั้นนอกจากจะต้องรอให้สีแห้งดังกล่าวข้างต้นแล้ว นักเรียนยังต้องยืดเวลาการตกแต่งเส้นสีออกไปอีกเนื่องจากผู้สอนคือนางธิดา แดงปะละ และนางนิตยา อินตะมอยต้องไปช่วยงานศพของลุงคำปิ่นซึ่งเป็นญาติและอยู่บ้านใกล้เคียงกัน นักเรียนต้องรอจนช่างทั้งสองกลับจากงานศพแล้วจึงได้มาเรียนรู้กันต่อ เป็นที่น่าสังเกตว่าครูได้ให้นักเรียนไปช่วยงานศพของลุงคำปิ่นด้วยในระหว่างนั้นทำให้ช่างทั้งสองรู้สึกดีขึ้น

๒. ครูในโครงการฯ ยอมรับว่าการจัดการเรียนการสอนตามแผนงานที่ได้วางไว้เป็นภาระงานหนักมากสำหรับครูเพราะนอกจากจะต้องสอนแบบบรรยายตามปกติแล้วยังต้องรับผิดชอบ

ต่อความปลอดภัยของนักเรียนในขณะที่ออกฝึกงานในหมู่บ้าน ทั้งยังต้องคอยกระตุ้นให้นักเรียนผลิตผลงานออกมา คอยชี้แนะตั้งคำถามเพื่อให้นักเรียนใช้เป็นแนวทางในการติดตามศึกษาค้นคว้าและทำงานที่มอบหมายให้ทำ การที่ทั้งครูและนักเรียนไม่คุ้นเคยกับการเรียนการสอนด้วยวิธีนี้ทำให้ทั้งสองฝ่ายต้องทุ่มเทเวลาให้กับการเรียนการสอนมากกว่าปกติ ครูในโครงการฯบางคนยอมรับว่าครูบางคนใช้วิธีสั่งงานให้นักเรียนทำแล้วให้นักเรียนชวนช่วยทำกันเองเนื่องจากครูไม่มีเวลาพอและบางทีครูเองก็ไม่รู้จะแนะนำอย่างไร ทั้งยังยอมรับด้วยว่าถ้าผู้วิจัยไม่ได้เข้าไปดูแล ติดตามสังเกตการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลาเช่นนี้โครงการนี้คงต้องชะงักลง แต่ที่ครูทำงานอย่างต่อเนื่องตามแผนที่วางไว้เนื่องจากแรงใจที่ผู้วิจัยเข้ามาคอยติดตาม กระตุ้นเตือนและให้การสนับสนุนช่วยแก้ปัญหาให้ทุกกระยะ ซึ่งนอกจากจะทำให้ครูในโครงการฯแรงใจแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนก็พลอยให้ความสำคัญกับโครงการฯ นี้ไปด้วย

อย่างไรก็ตามครูยอมรับว่านักเรียนพอใจกับการเรียนการสอนนอกห้องเรียนมาก สังเกตเห็นว่าเด็กๆสนุกสนานและเรียนรู้ได้รวดเร็ว มีสมาธิมากกว่าการเรียนในห้องเรียนนักเรียนจะถามครูเสมอว่าวันนี้จะไปเรียนกันที่บ้านใคร เรียนจากใครทั้งยังแนะนำด้วยว่าควรจะไปที่ไหนจึงจะได้ความรู้และประสบการณ์ และที่น่าแปลกใจคือเด็กบางคนที่ได้คะแนนการเรียนไม่ดีกลับทำงานได้อย่างมีสมาธิให้ความร่วมมือกับครูและเพื่อนๆมากพอๆกับนักเรียนในกลุ่มเรียนดี ครูในโครงการฯสรุปว่าการที่เด็กเรียนได้คะแนนไม่ดีทางวิชาการตามหลักสูตรปกติไม่ได้หมายความว่าเมื่อมาเรียนหลักสูตรท้องถิ่นแล้วจะได้คะแนนไม่ดีตามไปด้วย ทั้งยังสรุปให้เหตุผลด้วยว่าการที่เป็นเช่นนี้อาจจะเป็นเพราะนักเรียนได้เรียนเรื่องที่ใกล้ตัว สามารถเอาความรู้นั้นไปใช้ในชีวิตจริงได้และที่สำคัญคือเป็นความรู้และทักษะที่นักเรียนมีประสบการณ์อยู่บ้างแล้วจึงสามารถนำความรู้ใหม่ๆผนวกเข้าไปได้ทำให้เกิดความมั่นใจและมีความรู้สึกที่ดีกับตัวเอง

ครูในโครงการฯ ยอมรับว่าการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นแตกต่างไปจากการเรียนการสอนในหลักสูตรปกติมาก ครูต้องทำงานหนักเนื่องจากต้องทำการสอนทั้งสองแบบ (ครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หกนอกจากจะต้องสอนนักเรียนกลุ่มนี้แล้ว ยังต้องรับผิดชอบสอนหลักสูตรปกติบางวิชาให้กับนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ห้าอีกด้วย) อย่างไรก็ตามมีครูในโครงการฯบางคนใช้วิธีการสั่งงานให้นักเรียนไปค้นคว้าเอง (ในวิชาภาษาอังกฤษ) ให้ช่วยกันทำรายงานเองซึ่งนักเรียนแม้จะมีความสนใจเกี่ยวกับเรื่องท้องถิ่นแต่ก็ยังต้องการการชี้แนะจากครูก่อนข้างมากจึงเกิดความเครียดไม่น้อย

ครูคนอื่นๆ ในโรงเรียนที่สนใจอยากพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอื่นๆ บ้างไม่ได้ลงมือดำเนินการพัฒนาอย่างจริงจัง โดยให้เหตุผลว่าไม่มีเวลาเพราะมีชั่วโมงสอนและภาระงานประจำอยู่เป็นจำนวนมากแล้ว และเมื่อมีครูบางคนได้รับมอบหมายให้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นก็สร้างโดยยึดตำราการสร้างหลักสูตรที่เขียนโดยนักวิชาการจากส่วนกลางเป็นเครื่องมือ ส่วนเนื้อหาที่อ่านจากหนังสือที่มีผู้อื่นรวบรวมเขียนขึ้นไว้ไม่ได้ใช้กระบวนการเข้าเป็นแนวร่วมกับชาวบ้านเพื่อพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแต่อย่างไร

๔. ในระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่นในช่วงที่สองนี้ ครูและนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หกที่กำลังทำการเรียนการสอนอยู่นอกจากจะได้รับความสนใจจากชาวบ้านในหมู่บ้าน ฉายเป็นอย่างมากแล้วยังได้รับความสนใจใคร่รู้จากครูและนักเรียนระดับชั้นอื่นๆ อีกเป็นจำนวนมาก ทั้งครูและนักเรียนแสดงความจำนงจะทำหลักสูตรท้องถิ่นบ้างแต่ไม่ได้ลงมือช่วยหรือศึกษาค้นคว้าอย่างจริงจังมีเพียงการจับกลุ่มคุยกันและเสนอแนะความคิดให้กันและกันในกลุ่มผู้ที่ไม่ได้ร่วมอยู่ในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นๆ มีการเรียกนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่หกที่กำลังเรียนหลักสูตรท้องถิ่นอยู่มาถามรายละเอียดการจัดการเรียนการสอนแต่ไม่ได้ศึกษาหรือขอคำแนะนำจากครูในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นๆ ครูบางคนสนใจถามไถ่ชาวบ้านเกี่ยวกับกระบวนการเรียนการสอนในระหว่างที่ครูในโครงการฯ พานักเรียนออกไปฝึกปฏิบัติงานในชุมชน ทั้งนี้เมื่อผู้วิจัยสัมภาษณ์ครูเหล่านี้ก็ได้รับคำตอบว่าส่วนใหญ่สนใจอยากลองทำดูบ้างเพราะรู้สึกว่าการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นนี้เป็นที่สนใจของสื่อมวลชน ของชาวบ้านและผู้อำนวยความสะดวกก็ให้ความสนใจมากเป็นพิเศษแต่ก็เกรงว่าจะไม่มีเวลาพอ เนื่องจากงานสอนและภาระประจำของตนในโรงเรียนก็มีมากพออยู่แล้ว ดังนั้นจึงไม่ได้ลงมือศึกษาค้นคว้าหรือเข้ามาเรียนรู้เพื่อสร้างหลักสูตรท้องถิ่นตามที่ตั้งใจไว้แต่แรก

อย่างไรก็ตามมีครูจำนวนหนึ่งได้รับมอบหมายจากผู้บริหารโรงเรียนให้พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอื่นๆ สำหรับใช้ในภาคการศึกษาต่อไปซึ่งครูเหล่านี้ก็ได้มาขอคำแนะนำจากครูในโครงการฯ เป็นที่น่าสังเกตว่าแทนที่ครูในโครงการฯ จะแนะนำให้ครูเหล่านี้ดำเนินการสร้างโดยเข้าไปศึกษารายละเอียดจากชาวบ้าน สังเกตวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านแล้วช่วยกันกับชาวบ้านสร้างหลักสูตรท้องถิ่นทำนองเดียวกับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมีคฤหคฤทศกัณเฑียรงานไม้แกะสลักและงานไม้ ครูในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นกลับแนะนำให้สร้างหลักสูตรท้องถิ่นตามแนวหนังสือของนักวิชาการคนหนึ่งที่ยืนยันไว้แล้วและเป็นแนวการสร้างหลักสูตรทั่วไปมากกว่าที่จะเป็นแนวหลักสูตรท้องถิ่นตามชื่อหนังสือ นอกจากนี้ครูในโครงการฯ ยังไม่ได้ให้ความสำคัญกับ

๑๙๑
การแนะนำให้ครูลงไปเก็บข้อมูลจากคนในบ้านถวายเพื่อศึกษาวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นและหา
แนวร่วมเพื่อช่วยกันสร้างหลักสูตรท้องถิ่นต่อไปแต่อย่างไร

๕. ครูและนักเรียนให้ความสำคัญต่อผลงานที่ทำเสร็จเรียบร้อยแล้ว นอกจากนี้จะ
สนับสนุนให้มีการประกวดผลงานแข่งขันกันแล้วยังให้การสนับสนุนเมื่อนักเรียนประเมินผลงาน
ในเชิงค่าของผลงานตามราคาตลาดอีกด้วย โดยเทียบราคาตามความสวยงามของฝีมือนักเรียนซึ่ง
นอกเหนือไปจากปัญหาเรื่องวัฒนธรรมการทำงานไม้แกะสลักและวิถีการทำงานอาชีพนี้ของ
ชาวบ้านแล้วสิ่งที่เป็นปัญหาอีกประเด็นหนึ่งคือทั้งครูและนักเรียนไม่ได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการ
คิดรวมราคาวัสดุ ค่าแรงงาน เวลาที่ใช้ในการผลิตชิ้นงานตลอดเรื่องปัจจัยอุปสงค์และอุปทาน
เข้ากับการคิดราคาชิ้นงานแต่ให้นักเรียนช่วยกันคิดราคาชิ้นงานกันเองตามใจ

หลังจากที่นักเรียนส่งชิ้นงานไม้แกะสลักและงานटकแต่งงานไม้แกะสลักแล้ว ครูเชิญ
ผู้บริหารโรงเรียนมาพิจารณาตัดสินชิ้นงาน โดยดูที่ความสวยงามเรียบร้อย นักเรียนหลายคนสนใจ
นำชิ้นงานไปขายที่ตลาดสองฝั่งคลอง โดยกำหนดราคากันตามที่เห็นจากตัวอย่างราคาในตลาด
และหลายคนรับทำงานให้ผู้ปกครอง โดยขอค่าแรงซึ่งผู้ปกครองแม้จะแปลกใจแต่ก็ยินดีเพราะ
ต้องการให้เด็กๆช่วยงานที่บ้านแทนที่จะใช้เวลาอนอกบ้านเช่นปกติ ซึ่งทั้งการกำหนดราคาขายที่ดี
หรือในเรื่องการขอค่าแรงจากผู้ปกครองก็ถือเป็นเรื่องที่แตกต่างกันไปจากวัฒนธรรมการทำงานและ
แตกต่างกันไปจากวัฒนธรรมความสัมพันธ์ของคนในชุมชนอยู่ไม่น้อย กล่าวคือในเรื่องการการ
นำผลงานที่เพิ่งหัดทำออกจำหน่ายนี้ปกติชาวบ้านถวายไม่นิยมทำกัน จะรอฝึกจนฝีมือใช้ได้ดี
พอสมควรจึงจะเริ่มผลิตสินค้าออกขาย และการทำงานภายในบ้านก็ไม่ได้คิดค่าแรงกันเป็นงาน
ที่ช่วยเหลือกันมากกว่า แม้แต่คนละบ้านกันถ้ามีงานชุกก็จะช่วยกันทำส่วนรายได้ก็จะแบ่งปันกัน
สำหรับการคิดค่าแรงนั้นจะมีในกรณีที่ชาวบ้านไปรับงานตามโรงงานมาทำโดยคิดค่าแรงเป็น
รายชิ้นแต่ก็ไม่ได้เข้มงวดอะไรนักบางครั้งก็ทำเกินให้ และบ่อยครั้งที่ชาวบ้านช่วยทำให้อันโดย
ไม่ได้คิดมูลค่าอะไร การที่นักเรียนมองผลงานหัตถกรรมพื้นบ้านในฐานะงานอาชีพทำรายได้
ให้ตนเองเพียงด้านเดียวอาจทำให้มองข้ามคุณค่าของงานนั้นในฐานะวัฒนธรรมที่พึ่งพากันและ
กันของชาวบ้านที่มีความผูกพันกันฉันท์ญาติพี่น้องได้

ประเด็นที่น่าสนใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมการตราราคาสินค้าไม้แกะสลักของชาวบ้านในตลาด
สองฝั่งคลองอีกประเด็นหนึ่งซึ่งทำให้มีลักษณะแตกต่างไปจากการประกอบธุรกิจค้าขายของ
ชาวเมืองคือการทำชาวบ้านตั้งราคาสินค้ากันเองโดยดูจากราคาดันทุนวัสดุ และจากการตั้งราคาของ
ร้านอื่นๆในหมู่บ้านถวาย แต่ไม่ได้คิดถึงเรื่องของอุปสงค์อุปทาน การแข่งขันและโครงสร้าง
ทางการตลาดสินค้าไม้แกะสลัก ไม่ได้คิดถึงถึงการกำหนดราคาสินค้าเทียบกับราคาตลาดสินค้า

ไม้แกะสลักที่อื่นๆ ไม่ได้มีการจัดระบบพัฒนาคุณภาพของสินค้าหรือระบบการผลิตเพื่อให้ได้ ๑๙๒
คุณภาพสินค้าที่มีมาตรฐานแต่ไปมุ่งที่ช่วยกันผลิตสินค้าตามความต้องการของตลาดโดยไม่ได้จำกัด
ปริมาณของสินค้าซึ่งทำให้มีสินค้าประเภทเดียวกันทั่วทั้งหมู่บ้านแข่งกันขายและต้องตัดราคากันเองเพื่อไม่ให้มี สินค้าค้างอยู่ในร้านมากจนเกินไป

ดังนั้นจึงอาจเป็นสาเหตุสำคัญที่ทำให้มีชาวบ้านถวายหลายคนให้ความเห็นทางลบต่อการจัดการเรียนการสอนที่ให้นักเรียนฝึกทำงานไม้แกะสลักและตกแต่งงานไม้ คนกลุ่มนี้แม้ยอมรับว่าเป็นเรื่องที่ดีเพราะทำให้นักเรียนเข้าใจวิถีการทำงานและการประกอบอาชีพของชาวบ้าน แต่ระบุว่าไม่อยากให้นักเรียนมายึดการประกอบอาชีพนี้ด้วยเกรงว่าจะเป็นการเพิ่มจำนวนปริมาณสินค้าในตลาดซึ่งมีอยู่มากแล้วซึ่งจะส่งผลกระทบต่อชาวบ้านต้องตัดราคากันเองเพื่อระบายสินค้าที่มีอยู่

ช่วงสุดท้ายของการใช้หลักสูตรท้องถิ่น (ลำดับที่ ๖)

ช่วงนี้อยู่ระหว่างวันที่ ๓๑ มกราคม - ๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ ซึ่งเป็นช่วงที่กำหนดให้นักเรียนที่ผ่านการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่นทุกสาระวิชาแล้วลงมือทำงานภาคปฏิบัติ ทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ บูรณาการความรู้และทักษะทุกอย่างเข้าด้วยกันและนำมาใช้ทำงานมัคคุเทศก์

การเปลี่ยนแปลงตารางเวลา การเรียนการสอนในช่วงนี้ได้รับการเลื่อนไปจากที่กำหนดไว้ในช่วงสร้างหลักสูตรที่ตกลงกันให้นักเรียนปฏิบัติหน้าที่มัคคุเทศก์ฯหลังจากที่เรียนรู้และฝึกทักษะในเรื่องดังกล่าวเรียบร้อยแล้วทันทีที่คือภายในช่วงต้นเดือนมกราคม ๒๕๕๓ การเลื่อนเวลาภาคปฏิบัติออกไปนี้ผู้บริหารและคณะครูให้เหตุผลว่าเดือนมกราคมไม่สะดวกที่จะให้นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกเรียนหลักสูตรอื่นนอกเหนือไปจากหลักสูตรปกติเนื่องด้วยนอกจากต้องทำการสอบปลายภาคเรียนแล้วยังจำเป็นต้องเข้าค่ายลูกเสือของระดับชั้นนี้อีกด้วย ดังนั้นจึงขอเลื่อนการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นออกไปและเริ่มอีกครั้งหลังจากที่นักเรียนเสร็จภารกิจประจำแล้วคือในช่วงวันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๕๓

การเลื่อนเวลาภาคปฏิบัติออกไปทำให้การเรียนการสอนของนักเรียนในภาคฤดูร้อนและการฝึกงานในแต่ละสาระความรู้ที่จบไปตั้งแต่ต้นเดือนมกราคมไม่ต่อเนื่องกันกับการนำความรู้และทักษะที่ต้องบูรณาการไปใช้ในการปฏิบัติหน้าที่มัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้เท่าที่ควร

การเรียนการสอน ช่วงนี้ไม่มีการเรียนการสอนแต่เป็นการฝึกปฏิบัติงานมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ โดยที่ได้รับความร่วมมือจากคณะครูและนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ห้าและหกจำนวน ๘๖ คนจากโรงเรียนธีระวัฒน์บำเพ็ญ อำเภอมะเขี จังหวัดเชียงใหม่ มาเป็นนักท่องเที่ยวให้นักเรียน โรงเรียนบ้านต้นแก้วพาเที่ยวชมหมู่บ้านถวายเป็นและอธิบายสินค้าไม้แกะสลักและงานไม้ภายในตลาดสองฝั่งคลองตามที่ได้เรียนรู้มาตลอดหลักสูตร

การเตรียมตัวนักเรียนเพื่อทำหน้าที่มัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้นั้นนักเรียนช่วยกันวางแผนและแบ่งหน้าที่กันเองโดยมีครูคอยให้คำแนะนำ นักเรียนทั้ง ๒๘ คนตกลงแบ่งกันออกเป็น ๘ กลุ่มเพื่อทำหน้าที่ต้อนรับนักเรียนจากโรงเรียนธีระวัฒน์บำเพ็ญจำนวนทั้งหมด ๘๖ คน ซึ่งจะแบ่งเป็น ๘ กลุ่มเหมือนกัน

สำหรับหมายกำหนดการนั้นนักเรียนตกลงกันเอง (มีครูให้คำแนะนำ) ว่าในช่วงแรกนักเรียนโรงเรียนบ้านต้นแก้วจะเลือกนักเรียนตัวแทนประมาณ ๕-๖ คนทำหน้าที่บรรยายประกอบสื่อสรุปเกี่ยวกับประวัติความเป็นมา สภาพภูมิประเทศและสถานที่สำคัญต่างๆของบ้านถวายเป็นอธิบายถึงลักษณะงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ อธิบายถึงร้านค้าและสินค้าที่มีอยู่ในตลาดสองฝั่งคลอง และนำกิจกรรมร้องเพลงสารเคมี ต่อจากนั้นจึงทำการแบ่งกลุ่มนักท่องเที่ยวเพื่อพาออกเที่ยวชมหมู่บ้านและชวนเลือกซื้อสินค้าพื้นเมืองของบ้านถวายเป็น

การที่มัคคุเทศก์น้อยของบ้านถวายเป็นนักท่องเที่ยวจากโรงเรียนธีระวัฒน์บำเพ็ญเที่ยวชมหมู่บ้านนั้นแม้จะได้รับความสนใจจากครูและนักเรียนคนอื่นๆเป็นจำนวนมากแต่พบว่ามีครูในโครงการฯ เหลืออยู่เพียงคนเดียวที่ควบคุมไปกับขบวนนักเรียนส่วนคนอื่นๆติดธุระกันหมดไม่ได้ตามมาด้วย นักเรียนที่เป็นมัคคุเทศก์ทำงานกันอย่างอิสระตามลำพัง อย่างไรก็ตามกลุ่มนักเรียนจากโรงเรียนธีระวัฒน์บำเพ็ญนั้นมีครูจำนวนมากเดินคอยดูแลนักเรียนของตนอยู่แล้ว และได้ให้ความสนใจต่อสินค้าพื้นเมืองด้วยไม่น้อย

การประเมินผลการทำงานที่มัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้นั้นใช้แบบสอบถามความพึงพอใจของนักเรียนโรงเรียนธีระวัฒน์บำเพ็ญต่อการปฏิบัติงานของมัคคุเทศก์ประจำกลุ่มซึ่งแบบประเมินผลนี้ผู้วิจัยต้องกระตุ้นเตือนให้ครูในโครงการฯช่วยกันจัดทำขึ้นโดยมีแนวการประเมิน ๕ ด้านด้วยกัน ดังรายละเอียดตามตารางข้างล่าง

ตารางแสดงผลการประเมินการปฏิบัติงานมัคคุเทศก์น้อยนำเที่ยวหมู่บ้านถวายเป็นการรับรู้ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ และ ๖ จากโรงเรียนธีระวัฒน์บำเพ็ญ อำเภอแมริม จังหวัดเชียงใหม่

รายการที่ประเมิน	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ความหมาย
ได้รับความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของบ้านถวาย	๔.๒	.๐๓	มาก
ได้รับความรู้เกี่ยวกับงานไม้แกะสลัก	๔.๒	.๐๓	มาก
รู้จักสินค้าในบ้านถวาย	๔.๔	.๐๓	มาก
เจ้าของบ้านให้การต้อนรับดี	๓.๕	.๐๔	มาก
เจ้าของบ้านพูดจาไพเราะ	๔.๐	.๐๓	มาก
เจ้าของบ้านพาชมบ้านถวายอย่างทั่วถึง	๓.๘	.๐๔	มาก
ได้รับความสนุกสนานในการเที่ยวบ้านถวาย	๔.๔	.๐๓	มาก
พอใจเจ้าของบ้านมาก	๔.๑	.๐๒	มาก
พอใจความสะอาดและบริการต่างๆในบ้านถวาย	๔.๒	.๐๓	มาก

จากรายละเอียดในตารางข้างบนนี้พบว่านักเรียนจากโรงเรียนธีระวัฒน์บำเพ็ญทั้ง ๘๖ คน ระบุว่ามัคคุเทศก์น้อยจากโรงเรียนบ้านต้นแก้วช่วยทำให้พวกเขาได้รู้จักสินค้าผลิตภัณฑ์ไม้แกะสลัก และทำให้พวกเขาได้รับความสนุกสนานในการเที่ยวชมหมู่บ้านถวายมากในระดับสูงกว่ารายการอื่นๆ ส่วนการต้อนรับจากมัคคุเทศก์นั้นแม้จะอยู่ในเกณฑ์ดีแต่นับว่าน้อยกว่ารายการอื่นๆอยู่บ้าง ส่วนในรายการอื่นๆอยู่ในระดับดีพอๆกัน

ปัญหาการใช้หลักสูตร

๑. นักเรียนที่ได้รับการฝึกให้เป็นมัคคุเทศก์งานไม้แกะสลักและงานไม้ไม่ได้เข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมงานแสดงหัตถกรรมของหมู่บ้านที่เน้นให้ความสำคัญกับการแนะนำสินค้า

ไม้แกะสลักของชาวบ้านกับทั้งต้องการแสดงให้นักท่องเที่ยวเห็นถึงเอกลักษณ์ของชุมชนช่างไม้แกะสลักของชาวบ้านถวายเป็นและหมู่บ้านใกล้เคียง

ระหว่างการใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมรดกเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ในช่วงสุดท้ายนี้ได้มีการเตรียมการแสดงหัตถกรรมงานไม้แกะสลักของหมู่บ้านถวายเป็นงานประจำปีจัดขึ้นในช่วงเดือนธันวาคม ปกติกรรมการหมู่บ้านจะขอความร่วมมือจากโรงเรียนให้ช่วยเป็นกรรมการร่วม จัดโฆษกประจำงานให้ จัดการแสดงตลอดจนขบวนพื่อนต่างๆของนักเรียนและขอให้ครูช่วยเป็นกรรมการตัดสินรดแสดงสินค้า

ครูที่อยู่ในโครงการพัฒนาหลักสูตรฯ คาดหวังว่านักเรียนที่ได้รับการฝึกให้เป็นมรดกเทศก์น้อยจะได้มีส่วนร่วมในฐานะมรดกเทศก์นำนักท่องเที่ยวและแขกที่ได้รับเชิญเที่ยวชมหมู่บ้านได้มีส่วนร่วมในการบรรยายความเป็นมาของหมู่บ้านซึ่งล้วนเป็นเรื่องที่ได้รับการฝึกฝนมาดีพอสมควรแต่ปรากฏว่าทางผู้บริหารโรงเรียนไม่ได้ใส่รายการดังกล่าวไว้ในงานแสดงหัตถกรรมแม้ว่าทางกรรมการหมู่บ้านถวายเป็นไม่ได้ขัดข้องแต่ประการใด นักเรียนกลุ่มนี้ต้องแต่งตัวเข้าขบวนพื่อนดาบและรำกลองสะบัดชัยเดินตามป้ายโรงเรียนเช่นเดียวกับความร่วมมือระหว่างโรงเรียนกับหมู่บ้านในปีที่แล้วๆมา ทั้งนี้ผู้บริหารโรงเรียนให้เหตุผลที่ไม่จัดรายการให้นักเรียนที่ฝึกการเป็นมรดกเทศก์งานไม้แกะสลักและงานไม้ของหมู่บ้านถวายเป็นได้ใช้ความรู้และทักษะที่ฝึกมาร่วมงานนี้โดยกล่าวว่าเกรงว่านักเรียนจะไม่สามารถทำงานนี้ได้ดีพอและอาจทำให้โรงเรียนเสียหายได้ ซึ่งเหตุผลนี้ทำให้ผู้ปกครองนักเรียนบางคนผิดหวังที่ไม่ได้เห็นบุตรหลานของตนทำหน้าที่ดังกล่าวและทำให้การประเมินความสามารถของนักเรียนโดยชาวบ้านและผู้มาชมงานหัตถกรรมไม่สามารถทำได้

๒. นักเรียนมีโอกาสฝึกงานมรดกเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ไม่เท่าเทียมกันนักเรียนที่มีความสามารถจะได้รับเลือกให้ทำงานเป็นมรดกเทศก์พาคณะครู-ผู้บริหารตลอดจนสื่อมวลชนที่สนใจการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่โรงเรียนบ้านต้นแก้วไปเที่ยวชมหมู่บ้านถวายเป็นพาซื้อของที่ตลาดสองฝั่งคลอง

หลังจากการเรียนการสอนตามหลักสูตรมรดกเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ซึ่งมีทั้งภาคทฤษฎีและภาคฝึกปฏิบัติแล้ว เป็นที่น่าสังเกตว่านักเรียนยังมีโอกาสฝึกการทำหน้าที่มรดกเทศก์และมีรายได้จากการพาแขกที่มาเยือนโรงเรียนไปเที่ยวชมหมู่บ้านถวายเป็นโดยเฉพาะพาไปซื้อสินค้าไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ในหมู่บ้านอยู่เนืองๆ ทั้งยังเป็นที่น่าสังเกตอีกด้วยว่านักเรียนที่ทำหน้าที่นี้มีอยู่ประมาณ ๑๐ คนซึ่งจะทำงานนี้เป็นประจำเนื่องจากมีทักษะการพูด

ชักชวนและรู้วิธีการบรรยายได้ดีกว่านักเรียนคนอื่นๆ นักเรียนกลุ่มนี้จะได้รับการมอบหมายจากครู และผู้บริหาร โรงเรียนให้พาแขกไปเที่ยวชมหมู่บ้านและทำหน้าที่บรรยายให้การต้อนรับแขก อย่างไรก็ตามมีการเปลี่ยนให้นักเรียนคนอื่นๆ เข้าร่วมด้วยบ้างเป็นบางครั้งเพื่อให้ นักเรียนกลุ่มที่มีความสามารถได้ช่วยฝึกให้บ้าง นักเรียนอีกหลายคนให้ข้อคิดเห็นว่าครูน่าจะให้ออกาสพวกเขา ออกไปทำหน้าที่นี้บ้าง

บทที่ ๖

ผลกระทบของกระบวนการพัฒนา

หลักสูตรท้องถิ่น

การศึกษาผลกระทบของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อย งานไม้แกะสลักและงานไม้ในบทนี้เป็นการศึกษาผลกระทบของกระบวนการพัฒนาหลักสูตร มัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่มีต่อครูทั้งหมดในโรงเรียนบ้านต้นแก้วและต่อชาวบ้าน ในชุมชนบ้านถวายเป็นผลกระทบนี้นับตั้งแต่การที่ผู้บริหารโรงเรียนเริ่มสร้างความเข้าใจกับครูใน โรงเรียนเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ ใน ชุมชนบ้านถวายเป็นไปจนถึงการครูที่เป็นกรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเข้าเป็นแนวร่วม กับชาวบ้านช่วยกันพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและ งานไม้ ร่วมกันใช้หลักสูตรท้องถิ่นที่สร้างขึ้นจนกระทั่งถึงระยะการติดตามผลการใช้หลักสูตร ท้องถิ่น รวมการศึกษาผลกระทบจนถึงสิ้นสุดการติดตามผลเป็นเวลาทั้งหมด ๒๐ เดือน

การศึกษาผลกระทบดังกล่าวจะศึกษาผลกระทบที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง โรงเรียนกับชุมชนในกระบวนการทำงานร่วมกัน ศึกษาผลกระทบที่มีต่อความสามารถในการสร้าง ความเข้มแข็งเพื่อการรวมตัวเข้าเป็นประชาคมของชาวบ้านถวายเป็นการกระตุ้นศักยภาพของ บุคลากรในโรงเรียนบ้านต้นแก้วในการยอมรับการเข้าเป็นแนวร่วมของชาวบ้านถวายเป็น

การศึกษาผลกระทบของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อย งานไม้แกะสลักและงานไม้นี้จะนำเสนอเป็นสองตอน คือ

ตอนที่หนึ่ง เป็นผลกระทบโดยตรงอันเนื่องมาจากกระบวนการพัฒนาหลักสูตร ท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้

ตอนที่สอง เป็นผลกระทบโดยอ้อมของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรฯ ซึ่งแบ่ง เป็น ๒ ระยะได้แก่

ผลกระทบโดยอ้อมระยะที่๑ ตั้งแต่เริ่มกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น จนถึงต้นพฤษภาคม ๒๕๔๓

ผลกระทบโดยตรง

๑. การเปลี่ยนแปลงลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างครูในโครงการพัฒนา

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้กับชาวบ้าน
ในชุมชนบ้านถวายเป็น

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ทำให้
ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนบ้านต้นแก้วกับชาวบ้านในชุมชนบ้านถวายเปลี่ยนแปลง
ไปจากเดิม คือแทนที่จะเป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบโรงเรียนพยายามดึงทุนทางสังคม
และทรัพยากรจากชาวบ้านเพื่อการพัฒนากิจกรรมภายในโรงเรียน หรือลักษณะความ
สัมพันธ์แบบโรงเรียนให้บริการทางสังคมช่วงสั้น ๆ แก่ชาวบ้าน ความสัมพันธ์ได้เปลี่ยนไป
เป็นลักษณะความสัมพันธ์แบบชาวบ้านถวายเข้ามาเป็นแนวร่วมกำหนดกิจกรรมการ
เรียนการสอนในโรงเรียน

จากการที่ผู้วิจัยเข้าไปทำงานกับครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วและกับชาวบ้านในชุมชน
บ้านถวายโดยวิธี observer participation ทำให้ได้ข้อมูลซึ่งสามารถนำมาสรุปแบ่งลักษณะ
ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับชาวบ้านได้เป็น สองแบบหลักๆ แบบที่หนึ่งเป็นความสัมพันธ์
ในลักษณะที่ผู้บริหารและครูในโรงเรียนโดยเฉพาะผู้บริหารโรงเรียนที่มีภูมิหลังใกล้ชิดสนิทสนม
เป็นอย่างดีกับชาวบ้านในฐานะศิษย์เก่าโรงเรียนบ้านต้นแก้วด้วยกันกับกรรมการหมู่บ้านถวาย
และนักธุรกิจชั้นแนวหน้าของหมู่บ้านใช้สัมพันธ์ภาพที่อยู่ในระดับสูงนี้ดึงทรัพยากรที่เป็นทุน
ทางสังคมทุกประเภทไม่ว่าจะเป็นทุนที่เป็นเงินบริจาคจากการเรียไร ทอดผ้าป่าหาเงินเข้า
โรงเรียน เป็นเวลาหรือเป็นแรงงานในรูปของการขอความร่วมมือและที่เป็นวัตถุสิ่งของ
เครื่องใช้ในรูปการขอบริจาคจากชาวบ้านหรือการขอทรัพยากรบุคคลที่เป็นภูมิปัญญาชาวบ้าน
จากชุมชนมาช่วยงานวิชาการเป็นครั้งคราวในโรงเรียน กิจกรรมที่โรงเรียนต้องการทรัพยากร
จากชุมชนมาอุดหนุนอย่างเป็นทางการและเป็นรูปธรรมและอย่างต่อเนื่องนั้นมีตั้งแต่กิจกรรมการเรียนการสอน
กิจกรรมส่งเสริมทักษะของนักเรียน กิจกรรมงานรื่นเริงและการกีฬาของโรงเรียน และกิจกรรม
พัฒนาสภาพแวดล้อมทางกายภาพของโรงเรียน (ดูรายการโครงการที่ระบุรายรับจากเงิน
บริจาคในภาคผนวก) ซึ่งปรากฏว่าชาวบ้านได้ให้ความร่วมมือให้ความช่วยเหลือแก่โรงเรียน
ในทุกเรื่องที่โรงเรียนขอ นอกจากความสัมพันธ์ดั้งเดิมระหว่างผู้อำนวยการโรงเรียนบ้าน
ต้นแก้วกับกลุ่มผู้นำชุมชนบ้านถวายแล้ว ผู้อำนวยการยังได้พยายามสร้างความสัมพันธ์อันดี
สืบต่อความสัมพันธ์เดิม ใช้การประชาสัมพันธ์เข้าถึงชาวบ้านอย่างเป็นกันเองเพื่อสื่อให้ชาวบ้าน
เห็นถึงความจำเป็นและความสำคัญของโครงการต่างๆที่โรงเรียนกำลังจัดทำอยู่ ทำให้เกิด

คำนิยมขึ้นในหมู่ชาวบ้านถวายเป็นการให้ความอนุเคราะห์ช่วยเหลือโรงเรียนเป็นบทบาทสำคัญ บทบาทหนึ่งของชุมชนดังนั้นแม่โรงเรียนไม่ได้ขอการอุดหนุนแต่สังเกตได้ว่างานบุญและพิธีกรรมต่าง ๆ (เช่นกรณีงานศพ) ที่ชาวบ้านมีรายได้มักจะแบ่งส่วนหนึ่งให้เป็นกองทุนสนับสนุนกิจการของโรงเรียนเสมอ ความสัมพันธ์ในลักษณะแรกสรุปได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ที่ชาวบ้านให้การช่วยเหลือเกื้อกูลแก่กิจการงานของโรงเรียนเป็นหลัก แบบที่สองเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดจากชาวบ้านในชุมชนขอความร่วมมือหรือบริการจากโรงเรียนเช่นขอวงศุขยาค์ของโรงเรียนไปช่วยบรรเลงในงานมงคลหรือพิธีการทางศาสนาของชาวบ้านตลอดจนขอให้นักเรียนไปฟ้อนรำเข้าชบวนในวันสำคัญของหมู่บ้าน ขอใช้สถานที่ในโรงเรียนเพื่อจัดประชุม ขอใช้สนามของโรงเรียนเพื่อฝึกซ้อมกีฬา ขอครูไปช่วยเป็นพิธีกร ขอให้ครูช่วยกันตกแต่งทำป้าย ช่วยออกแบบทำตุงประดับหมู่บ้านในงานเทศกาลเป็นต้น (ดูรายงานของโรงเรียนในภาคผนวก) นอกจากนี้ยังพบว่าครูและบุคลากรกลุ่มหนึ่งของโรงเรียนโดยเฉพาะกลุ่มที่มีบ้านเรือนอยู่ภายในหมู่บ้านถวายเป็นหรือใกล้เคียงกับหมู่บ้านเชื่อว่ามีบทบาทที่จะต้องเข้ามาร่วมงานเป็นส่วนหนึ่งของงานพิธีกรรมตลอดจนงานรื่นเริงของชาวบ้านเสมอเพื่อเป็นวิธีที่สร้างความสัมพันธ์ที่ใกล้ชิดกับชาวบ้าน ความสัมพันธ์แบบที่สองเป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นเป็นครั้งคราวและส่วนใหญ่ชาวบ้านจะช่วยค่าใช้จ่ายหรือรางวัลเล็กน้อยตอบแทนให้นักเรียนและครูที่ไปช่วยงาน เมื่อเสร็จสิ้นงานแล้วไม่ได้มีการติดต่อกันอีก ชาวบ้านจะกลับเข้าชุมชนดำเนินวิถีชีวิตตามปกติในขณะที่ครูและนักเรียนก็กลับเข้าโรงเรียนจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรปกติไป ชาวบ้านกับโรงเรียนจะติดต่อกันอีกครั้งเมื่อมีความจำเป็นต้องขอใช้บริการหรือความร่วมมือจากโรงเรียน สรุปได้ว่าความสัมพันธ์แบบที่สองเป็นไปในลักษณะที่โรงเรียนให้บริการทางสังคมแก่ชาวบ้านซึ่งเป็นบริการเฉพาะกิจไม่ได้ต่อเนื่องและไม่ได้มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม

ความสัมพันธ์ในสองแบบแรกนั้นเป็นความสัมพันธ์ที่น่าจะส่งเสริมให้เกิดความเข้มแข็งในโรงเรียนมากกว่าสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนเนื่องด้วยเป็นความสัมพันธ์ที่เน้นการให้บริการเสริมแก่ชุมชนและเป็นบริการเสริมเฉพาะกิจที่นอกจากไม่ได้จำเป็นต่อการดำเนินวิถีชีวิตตามปกติประจำวันของชาวบ้านในชุมชนแล้วยังไม่ได้ช่วยให้ชาวบ้านมองเห็นแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของตนเองได้ ในขณะที่ชุมชนให้การสนับสนุนกิจกรรมหลักๆและเป็นรูปธรรมชัดเจนให้กับโรงเรียนซึ่งถ้ากิจกรรมหลักเหล่านี้เป็นไปเพื่อสนับสนุนการศึกษาให้กับสมาชิกใหม่ในลักษณะที่ทำให้เข้าใจชุมชนและสามารถเป็นกำลังสำคัญสำหรับการพัฒนาคุณภาพชีวิตโดยไม่ทำลายวิถีการดำเนินชีวิตที่ได้อยู่แล้วของชาวบ้านในชุมชนได้ก็น่าจะเป็นความสัมพันธ์ที่สามารถนำไปสู่การสร้างเสริมความเข้มแข็งให้ชุมชนได้

ส่วนความสัมพันธ์แบบที่สามเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อนแตกต่างไปจากลักษณะความสัมพันธ์สองแบบแรกที่กำลังกล่าวไปแล้ว เป็นความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้น

ระหว่างกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมรดกคุณทศกัณเอยงานไม้แกะสลักและงานไม้โดยที่บุคลากรในโรงเรียนกับผู้นำชุมชนและชาวบ้านกลุ่มหนึ่งเข้าเป็นแนวร่วมกำหนดเป้าหมายและดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นร่วมกันภายใต้การสนับสนุนและแรงกระตุ้นจากตัวกลาง การเปลี่ยนแปลงภายในโรงเรียนซึ่งในที่นี้คือครูและผู้บริหารที่เป็นผู้ช่วยวิจัยและตัวกลาง การเปลี่ยนแปลงภายนอกซึ่งหมายถึงผู้วิจัย

อย่างไรก็ตามเป็นที่น่าสังเกตว่าความสัมพันธ์ในลักษณะที่สามมีแนวโน้มว่าอาจเป็นไปได้ อย่างไม่ดีนักซึ่งจริงจังกถ้าโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นที่ร่วมกันทำนั้นไม่ได้เน้นให้เป็นหน้าที่หนึ่งของโรงเรียน ไม่ได้ใช้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางหรือเป็นฐานของโครงการและที่สำคัญที่สุดคือไม่ได้มีแรงกระตุ้นและพลังสนับสนุนทั้งในด้านทุน ด้านเวลาตลอดจนกำลังผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกอย่างแข็งแกร่งและอย่างต่อเนื่องช่วยเป็นปัจจัยที่ผลักดันให้ผู้บริหารและบุคลากรในโรงเรียนเป็นผู้รับผิดชอบดำเนินกิจกรรมนั้น ซึ่งหน้าที่และความรับผิดชอบในส่วนนี้ทำให้โรงเรียนต้องให้ความสำคัญอย่างจริงจังต่อการสร้างความสัมพันธ์กับชาวบ้านเพื่อสานต่อให้โครงการนั้นบรรลุเป้าหมายที่วางไว้

ความสัมพันธ์ในแบบที่สามนั้นช่วยก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงภายในชุมชนและมีส่วนช่วยชุมชนให้เกิดความเข้มแข็งได้ในระดับหนึ่ง อย่างน้อยก็ช่วยกระตุ้นให้ชาวบ้านตระหนักถึงความจำเป็นที่จะต้องรวมตัวกันเข้าเป็นประชาคมเพื่อสร้างน้ำหนักให้กับการกระทำบทบาทกำหนดและจัดการศึกษาในโรงเรียน เชื่อมโยงการเรียนรู้ในบริบทชีวิตประจำวันเข้ากับการเรียนการสอนในระบบเพื่อสร้างความหมายเข้ากับการเรียนรู้ที่สามารถนำไปใช้ใน ชีวิตประจำวันของนักเรียนในชุมชนนั้นได้อย่างแท้จริง

๒. สลายความแตกต่างระหว่างชุมชนบ้านถวายเป็นชุมชนโรงเรียน

คำว่าชุมชนนั้นตามความหมายแล้วคือกลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันในอาณาบริเวณเดียวกันหรือใกล้เคียงกันใช้ทรัพยากรเพื่อการดำรงชีวิตร่วมกัน มีการกำหนดรูปแบบความสัมพันธ์ภายใต้ความเชื่อ แนวคิดและปรัชญาเดียวกัน กระทำกิจกรรมอย่างหนึ่งหรือหลายๆอย่างร่วมกันโดยมีเป้าหมายเดียวกัน ตามนัยดังกล่าวนี้โรงเรียนนับได้ว่าเป็นชุมชนชุมชนหนึ่ง ในขณะที่เดียวกันชาวบ้านทั้ง 140 ครัวเรือนในหมู่บ้านถวายที่ประกอบงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ก็เป็นชุมชนอีกชุมชนหนึ่ง ชุมชนทั้งสองมีความแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดเจนไม่ว่าจะเป็นแนวคิด ความเชื่อ วัฒนธรรมการดำเนินวิถีชีวิตภายในชุมชนแต่ละชุมชนหรือที่เรียกว่าบรรยากาศ ภูมิหลังระดับการศึกษาของคนในชุมชน ความต้องการและเป้าหมายการดำเนินกิจกรรม ความแตกต่างเหล่านี้ทำให้คนในชุมชนโรงเรียนบ้าน

ต้นแก้วซึ่งแม้จะมีอาณาบริเวณติดกับชุมชนบ้านถวาย มีบทบาทรับผิดชอบจัดการศึกษาให้กับ เด็กๆของหมู่บ้านถวายและมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวบ้านถวายไม่สามารถนับเนื่องเข้าเป็น คนในชุมชนบ้านถวายได้ ทั้งนี้เพราะคนในชุมชนโรงเรียนนอกจากจะไม่ได้ดำเนินกิจกรรม ภายใต้อุปการะความเชื่อและวัฒนธรรมของชาวบ้านแล้วไม่ได้มีส่วนให้ความช่วยเหลือเกื้อกูล การดำเนินวิถีชีวิตประจำวันของชาวบ้านในชุมชนบ้านถวายไม่ว่าจะเป็นเรื่องของวิถี กระบวนการทำงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ที่เป็นศูนย์กลางของ วัฒนธรรมความผูกพันระหว่างเครือญาติ กระบวนการเรียนรู้ตามแบบชาวบ้าน ไม่ได้ รับรู้ปัญหาอุปสรรคที่ชาวบ้านพบในระหว่างกระบวนการจัดหาวัตถุดิบ กระบวนการ ผลิต การจัดส่งและจำหน่ายซึ่งมีผลกระทบต่อระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจ สังคม กฎมณีนัยและการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของชาวบ้านถวายตลอดจนมุมมองของชาวบ้าน ที่มีต่อบุคคลภายนอกโดยเฉพาะต่อบรรดาพ่อค้าคนกลางและข้าราชการหน่วยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง นอกจากนี้จะไม่ได้เกื้อกูลกันแล้วยังไม่มีความรู้หรือเข้าใจความลำบากและ วิธีการที่ชาวบ้านใช้เพื่อจัดการแก้ปัญหาเหล่านี้อีกด้วย

เมื่อวิเคราะห์ลักษณะการดำเนินชีวิตประจำวันของคนในชุมชนโรงเรียนบ้านต้นแก้วจะ พบว่าตามปกติแล้วเป้าหมายและบรรยากาศในโรงเรียนบ้านต้นแก้วมีสองแบบ

แบบแรกเป็นเป้าหมายเพื่อประสิทธิภาพการจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรประถม ศึกษาและมัธยมศึกษาในสังกัดคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติฉบับพุทธศักราช ๒๕๒๑ ปรับปรุง ๒๕๓๓ ดังนั้นครู บุคลากรและผู้บริหารในโรงเรียนจึงต้องมุ่งให้ความสำคัญ กับการเรียนการสอนโดยให้สาระความรู้ ประสบการณ์ ทักษะและสร้างทัศนคติตามที่ระบุไว้ อย่างชัดเจนในคู่มือครูและแผนการสอน พร้อมกันนั้นครูยังต้องควบคุมให้นักเรียนบรรลุเนื้อหา สาระและผลสัมฤทธิ์ได้อย่างน้อยที่สุดตามเกณฑ์ที่สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษา กำหนดไว้ บรรยากาศภายในโรงเรียนโดยธรรมชาติแล้วจึงเป็นเรื่องของการเรียน การ สอน การพัฒนาครูเพื่อให้สามารถติดตามความเคลื่อนไหวของรูปแบบการสอน การทำ บันทึกรายงาน การสร้างสื่อ และการวัดผลแบบใหม่ๆที่สำนักงานการประถมศึกษาดำริ คิดค้นขึ้นและกำหนดให้ครูใช้โดยเชื่อว่าจะทำให้การเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและ ประสิทธิภาพเป็นไปตามเกณฑ์และกรอบที่กำหนดไว้อย่างเคร่งครัด ผลจากการพัฒนาตนเอง และจัดทำรายงานการพัฒนาตนเองของครูนำเสนอเป็นผลงานวิชาการทำให้ครูในโรงเรียนนี้ หลายคนได้รับรางวัลเป็นครูดีเด่นในการสอนวิชาต่างๆ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) ซึ่งทำให้ มีศึกษานิเทศก์และครูจากโรงเรียนในกลุ่มเดียวกันมาขอดูงานศึกษางานอยู่อย่างต่อเนื่อง (ดูรายการการเยี่ยมชมของคณะครูและผู้บริหารจากโรงเรียนต่างๆในภาคผนวก) ครูและ

ผู้บริหารที่โรงเรียนบ้านต้นแก้วจึงมีภาระกิจอีกประการหนึ่งนอกเหนือจากภาระอื่นๆที่มีอยู่มากแล้วคือภาระการเตรียมรายละเอียดเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมที่ได้รับรางวัลบรรยายให้บรรดาคณะครูและผู้สนใจทั่วไปฟัง

เนื่องจากความเคลื่อนไหวของรูปแบบใหม่ทางการศึกษาจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภออยู่อย่างต่อเนื่อง ครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วจึงต้องละทิ้งหน้าที่การสอนประจำเพื่อเข้ารับการอบรมที่จัดขึ้นอย่างต่อเนื่องโดยข้าราชการจากสำนักงานการประถมศึกษาอำเภอหรือจังหวัด และนำวิธีการใหม่ๆมาทดลองใช้กับนักเรียนและจัดทำเป็นผลงาน สิ่งที่น่าสังเกตเกี่ยวกับการพัฒนาตนเองของครูประเด็นแรกคือครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วแต่ละคนต้องทำงานสอนมากกว่าหนึ่งวิชาขึ้นไปดังนั้นจึงต้องใช้เวลาดังกล่าวทั้งหมดกับการพัฒนาตนเองให้ทันกับรูปแบบการสอนใหม่ๆจนแทบไม่มีเวลาให้กับนักเรียน เพื่อนครูและโดยเฉพาะอย่างยิ่งกับชาวบ้านในชุมชนบ้านถวาย ภาพที่เห็นบ่อยๆคือห้องเรียนที่ไม่มีครูสอนเด็ก ๆ อยู่กันตามลำพังหรือครูที่ไม่ได้ไปเข้ารับการอบรมต้องรับผิดชอบช่วยดูแลนักเรียนในห้องนั้นแทนให้ในขณะที่ครูคนนั้นก็ต้องทำหน้าที่สอนนักเรียนในห้องของตนไปพร้อมๆกันด้วย นอกจากนี้ยังมีภาพที่ครูนางงานประจำทั้งที่เป็นงานสอนและงานโครงการพิเศษกลับไปทำที่บ้านทุกวันเป็นการทุ่มเทรักษาชื่อเสียงของการเป็นโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่น

บรรยากาศแบบที่สอง_ เน้นให้ความสำคัญกับเป้าหมายที่โรงเรียนตั้งขึ้นเอง ที่โรงเรียนบ้านต้นแก้วนั้นผู้ที่กำหนดเป้าหมายของโรงเรียนคือผู้อำนวยการซึ่งมีวุฒิปริญญาโททางการบริหาร มีประสบการณ์ด้านการบริหารโรงเรียนหนองโง้งมาก่อนที่จะมารับตำแหน่งอาจารย์ใหญ่และบริหารโรงเรียนจนทำให้โรงเรียนได้รับรางวัลพระราชทานเป็นโรงเรียนประถมศึกษาดีเด่นประจำปี ๒๕๔๐ เป็นผู้บริหารที่มีความเป็นผู้นำสูง สามารถเข้าถึงผู้บริหารการศึกษาในระดับสูงที่ส่วนกลางทั้งยังเป็นประธานสมาพันธ์ครูภาคเหนืออีกด้วยทำให้มีวิสัยทัศน์ค่อนข้างกว้างไกลกว่าผู้บริหารโรงเรียนทั่วไป

เป้าหมายสำคัญของโรงเรียนบ้านต้นแก้วที่ปรากฏอยู่ในธรรมนูญโรงเรียน (ดูภาคผนวก) มีอยู่ ๔ ด้านคือเป้าหมายด้านโรงเรียนและสถานศึกษาซึ่งเน้นลักษณะความพร้อมทางกายภาพของโรงเรียน เป้าหมายที่สองคือส่งเสริมให้ครูพัฒนาการเรียนการสอน เป้าหมายที่สามคือเน้นการใช้หลักสูตรของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เน้นจัดการเรียนการสอนแบบทันสมัย (ใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และทักษะภาษาอังกฤษ) และให้ความสำคัญต่อการกีฬา เป้าหมายสุดท้ายคือปรับปรุงระบบการบริหารโรงเรียนและการศึกษา เพื่อรองรับเป้าหมายทั้งสามข้างต้นทั้งยังระบุดึงการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมกับการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษาด้วย

เป้าหมายของโรงเรียนส่วนใหญ่สอดคล้องกับเป้าหมายการจัดการศึกษาเป็นอย่างดี ครูและบุคลากรในโรงเรียนให้ความสนใจและได้รับการกระตุ้นให้ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายการพัฒนาโรงเรียน พัฒนาดตนเองและจัดการเรียนการสอนแบบทันสมัย ส่วนการให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดและพัฒนาคุณภาพการศึกษาที่ปรากฏอยู่ในแนวนโยบายนั้นปรากฏว่ายังไม่มีแนวปฏิบัติที่ชัดเจนพอที่จะทำให้เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการเป็นรูปธรรมได้นอกจากการทำกิจกรรมประชาสัมพันธ์และสร้างความสัมพันธ์กับชุมชนและเป็นแนวนโยบายที่ถูกจัดให้อยู่เป็นข้อสุดท้ายซึ่งได้รับความสนใจน้อยที่สุดเช่นกัน

การที่ครูและผู้บริหารอยู่ในชุมชนที่มีเป้าหมายที่ชัดเจน ถูกองค์กรที่มีกรอบมั่นคงและมีกลไกที่ซับซ้อนนำทางให้สมาชิกทุกคนต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดอีกทีหนึ่ง ทำให้สมาชิกในโรงเรียนบ้านต้นแก้วซึ่งเป็นส่วนหนึ่งขององค์กรใหญ่นี้ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ดำเนินกิจกรรมเพื่อให้บรรลุเป้าหมายเหล่านี้ขององค์กร ใช้เวลาไปกับการทำความเข้าใจกับแนวคิด กฎระเบียบแนวปฏิบัติ ตลอดจนเกณฑ์การประเมินเพื่อเลื่อนขั้น เพิ่มวุฒิตามที่กำหนดไว้โดยองค์กรใหญ่และใช้เวลาแก้ปัญหาเพื่อให้สมาชิกทุกคนในชุมชนโรงเรียนเข้าใจตรงกันถึงเป้าหมายและกระบวนการทำงานที่กำหนดไว้ ดังนั้นครูและผู้บริหารโรงเรียนบ้านต้นแก้วจึงไม่มีเวลาให้ความสนใจกับรายละเอียดของชุมชนบ้านถวายซึ่งมีความแตกต่างกับคนในชุมชนโรงเรียนเป็นอย่างมาก สมาชิกในโรงเรียนบ้านต้นแก้วมองตนเองว่าเป็นคนกลุ่มเดียวกับคนในองค์กรใหญ่ซึ่งในที่นี้หมายถึงสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาจึงเป็นธรรมดาที่จะต้องให้ความสำคัญกับวิถีวัฒนธรรมของคนในชุมชนเดียวกันมากกว่าให้ความสนใจต่อชุมชนบ้านถวายซึ่งเป็นคนละชุมชนกันและที่สำคัญคือคนในชุมชนไม่ได้มีส่วนเข้ามามีบทบาทการสอนของครู ไม่ได้เข้ามาประเมินพฤติกรรมและผลงานของครูตามเกณฑ์ในระเบียบ ไม่สามารถเลื่อนวุฒิเลื่อนขั้นของครูได้เหมือนกับคนในชุมชนสำนักงานการศึกษาแห่งชาติ

การเข้าเป็นแนวร่วมดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ทำให้สมาชิกในชุมชนทั้งสองต้องเข้ามาสัมพันธ์กันทำงานร่วมกันเพื่อบรรลุเป้าหมายใหม่ที่เน้นให้ความสำคัญต่อความเข้าใจชุมชนบ้านถวาย ต่อการสร้างความสัมพันธ์ให้กับชาวบ้านถวายเพิ่มเติมจากการจัดการเรียนการสอนภายใต้กรอบโครงสร้างของโรงเรียน และทำงานภายใต้บรรยากาศใหม่ที่มีชาวบ้านถวายเข้ามาเป็นตัวแปรใหม่ในโรงเรียน ความใหม่ที่เกิดขึ้นเปิดโอกาสให้คนทั้งสองชุมชนเรียนรู้ที่จะสร้างเครือข่ายการสื่อสาร เครือข่ายการเรียนรู้ระหว่างกันซึ่งนับได้ว่าเป็นการทำลายเขตแดนที่กั้นกลางระหว่างชุมชนทั้งสอง ทำให้สมาชิกในสองชุมชนยอมรับเป็นส่วนหนึ่งของกันและกันเพื่อช่วยกันแก้ปัญหาต่าง ๆ และเดินทางไปสู่เป้าหมายเดียวกัน

อย่างไรก็ตามการสลายความแตกต่างระหว่างสองชุมชนโดยใช้การเข้าเป็นแนวร่วม
ดำเนินการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของสมาชิกในชุมชนทั้งสองเป็นไปได้ในระยะแรกๆและในระยะ
สั้นๆทั้งยังมีแนวโน้มว่าจะกลับคืนเข้าสู่สภาพเดิมถ้าไม่ได้มีแรงสนับสนุนอย่างจริงจังและอย่าง
ต่อเนื่องเพื่อสานต่อผลกระทบนี้จากผู้นำชุมชนสถาบันโรงเรียนซึ่งในที่นี้คือผู้บริหารระดับสูงจาก
สำนักงานการประถมศึกษาที่ส่วนกลางซึ่งเป็นผู้กำหนดนโยบาย ควบคุมการดำเนินการบริหาร
และจัดการศึกษาทั่วประเทศ ผู้วางระเบียบปฏิบัติเรื่องการเลื่อนชั้น ตลอดจนประเมิน
ประสิทธิภาพการทำงานของบุคลากรในโรงเรียนในอันที่จะยืดหยุ่นกรอบระเบียบราชการที่เข้มงวด
จนครูไม่สะดวกใจที่จะปฏิบัติงานในแนวใหม่ หลักฐานที่บอกเหตุแนวโน้มเชิงลบปรากฏให้เห็น
ผ่านการสัมภาษณ์ของครูที่ร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นดังนี้

ครู.....จะเริ่มลงมือสร้างหลักสูตรท้องถิ่นกันเมื่อไร จะลงพื้นที่ได้เมื่อไรและ
จะทำอะไรกันนั้นต้องเอาปฏิทินประจำปีของโรงเรียนมาดูกันก่อน สับหลักกันให้ดี พวกเรามีกงานประจำมีโครง
การงานประชุมกันตลอด ต้องพานักเรียนระดับต่างๆเข้าค่ายอบรมด้วย เอาเป็นว่าถ้าเริ่มทำ (หลักสูตรท้องถิ่น)
ตั้งแต่เดือนมิถุนายนให้เสร็จทันไซ้ในเดือนตุลาคมซึ่งเป็นช่วงวันหยุดทั้งครูและนักเรียนจะได้ไม่ต้อง
กังวลเรื่องการเรียนการสอนตามเวลาปกติเที่ยวเวลาเรียนจะไม่ครบจะมีปัญหาเรื่องการเลื่อนระดับชั้น
(บันทึกภาคสนามหน้า ๑ บทสัมภาษณ์ครู/ วันที่ ๑๘ มิถุนายน ๒๕๔๒ ที่ห้องประชุมโรงเรียนบ้าน
ต้นแก้ว)

ครู.....ที่ตกลงจะให้เด็กของเราพานักเรียนโรงเรียนธีระวัฒน์บำเพ็ญไปเที่ยวตลาดสองฝั่งคลอง
ต้องเลื่อนไปก่อน เดือนนี้ (ธันวาคม) เราต้องพาเด็กระดับชั้นประถมหกเข้าค่ายลูกเสือ ต้องรอให้เด็กกลับมา
ก่อนถึงจะให้เรียนหลักสูตรท้องถิ่นต่อได้

ผู้วิจัย.....เด็กจะไม่ลืมหัดหรือ เรียนไว้แล้วไม่ต่อเนื่องกัน

ครู.....เราต้องทำตามปฏิทินโรงเรียนก่อน อย่างอื่นเอาไว้ก่อน ไม่รู้จะทำอย่างไรเหมือนกัน
(บันทึกภาคสนามหน้า ๔๒ บทสนทนาระหว่างครูกับผู้วิจัย / วันที่ ๒๖ ธ.ค. ๒๕๔๒
ที่สนามบินจังหวัดเชียงใหม่)

ครู.....ข้อใจเรื่องนโยบายที่เน้นให้ครูทำหลักสูตรท้องถิ่นว่านักเรียนที่เรียนหลักสูตรท้องถิ่นเวลา
สอบเข้าเรียนต่อในเมืองหรือสอบเข้ามหาวิทยาลัยจะสามารถเอาความรู้พวกนี้ไปสอบแข่งขันกับนักเรียนที่
เรียนหลักสูตรท้องถิ่นของตัวเองได้หรือไม่ ข้อสอบกลางจะเป็นแบบใดมีต้องออกข้อสอบเฉพาะของแต่ละ
ท้องถิ่นหรือ แล้วจะเอามาตรฐานของใครมาวัดวัน (บันทึกภาคสนามหน้า ๘๖ บทสัมภาษณ์ครู / วันที่ ๒๕
กุมภาพันธ์ ๒๕๔๓ ที่โรงเรียนบ้านต้นแก้ว)

ครู.....ครูแต่ละคนมีภาระประจำวันคนละหลายๆการที่จะมาทำอะไรเพิ่มเติมแบบนี้
(ทำหลักสูตรท้องถิ่น) ค่อนข้างยาก ครูพอจะเข้าใจกันว่าควรจะทำอะไรใหม่ๆ ทำแล้วก็ได้แต่พอเอาเข้าจริงๆ
ต่างคนต่างก็ทำงานในหน้าที่ของตนไป ตนเองนั้นถ้ายังรับภาระงานที่กำลังทำอยู่วันหนึ่งต้องดูแลเด็กๆเป็น

จำนวนมากเคยขอพี่เลี้ยงมาช่วยก็ไม่ได้ ถ้าเป็นเช่นนี้ก็ไม่อยากทำหลักสูตรท้องถิ่น (บันทึกภาคสนามหน้า ๕๐ & 87 บทสัมภาษณ์ครู/ วันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2543/ เวลา 14.30 น. ที่โรงเรียนบ้านต้นแก้ว)

ความอิสระทางวิชาการของเรา (ครูทั่วไป--หมายเหตุ) เรา (ครูทั่วไป--หมายเหตุ) ถูกสั่งต้อง
อย่างนั้นอย่างนี้ ไม่ได้คิดเองทำเองอย่างของเรา (ครูโรงเรียนบ้านต้นแก้ว--หมายเหตุ) เราส่วนมากจะคิด
เองสวนกับการถูกสั่ง บางที่เป็นมาม่ามาเขาใส่หน้าแล้วก็กินกันอย่างนั้น ทุกวันนี้จะเป็นอย่างนี้ทำให้ครูไม่ได้
รับการพัฒนา แม้แต่จะซื้อหาซื้อ เขาก็ซื้อมาให้หมดเช่นคอมพิวเตอร์ ลูกผมใช้ pentium อย่างดี แต่ทำไมผม
ไม่มีปัญญาซื้อ pentium ให้กับเด็กเอาใครก็ไม่รู้ อยู่ที่ไหนก็ไม่รู้ ซื้ออะไรก็ไม่รู้มาให้คนเก่งๆมา
อยู่โรงเรียนสปช. ก็เลยต้องรับคำสั่งเขา.....

(บันทึกภาคสนามหน้า ๘๘ บทสัมภาษณ์ครูโรงเรียนบ้านต้นแก้ว วันที่ ๑๖ พฤศจิกายน ๒๕๔๒
ที่ห้องคอมพิวเตอร์)

3. เกิดชุมชนการเรียนรู้ในกลุ่มครูที่ร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ปกติแล้วครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วแม้จะอยู่ในชุมชนที่มีเป้าหมายชัดเจนกำหนด
ภายใต้กรอบของสถาบันโรงเรียน แต่สมาชิกไม่ได้ให้ความร่วมมือในลักษณะของสมาชิกใน
ชุมชนการเรียนรู้ซึ่งในที่นี้หมายความว่าถึงชุมชนที่มีสมาชิกในชุมชนตั้งแต่สองคนขึ้นไป
ใช้แหล่งความรู้มากกว่าหนึ่งแหล่งเป็นที่แสวงหาคำตอบร่วมกัน มีการติดต่อสื่อสาร
หรือรวมกลุ่มกันนำข้อมูลที่หลากหลายมาอภิปรายร่วมกันเพื่อช่วยกันค้นหาความรู้
ช่วยกันกระทำกิจกรรมร่วมกันด้วยความเอื้ออาทรเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ด้วยกัน
ความร่วมมือของสมาชิกที่ผู้วิจัยพบอยู่ในรูปของการแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบกันเพื่อดำเนิน
กิจกรรมของโครงการต่างๆของโรงเรียนและที่กำหนดไว้ในระเบียบปฏิบัติของสำนักงาน
การประถมศึกษาแห่งชาติเพื่อให้งานนั้นเสร็จสมบูรณ์ กิจกรรมทั้งหลายที่ดำเนินการล้วนเป็น
กระบวนการที่มุ่งให้ได้ตัวผลงานที่ถูกกำหนดให้เป็นบทบาทและหน้าที่ของครูแต่ละคน
มากกว่าเป็นกระบวนการแสวงหาความรู้หรือช่วยกันเรียนรู้ บทบาทและหน้าที่ที่กล่าวถึง
อาทิเช่นหน้าที่ของการทำให้นักเรียนมีผลสัมฤทธิ์ทางวิชาการที่สูงขึ้น ครูมีผลงานด้านการเรียน
การสอนหรือควบคุมดูแลนักเรียนให้อยู่ในจริยธรรมอันดีงามจนได้รับรางวัลเป็นครูดีเด่น
หน้าที่จัดหาเงินทุนช่วยกันสร้างถาวรวัตถุในโรงเรียน จัดหาสื่อการสอนที่ทันสมัยเข้าโรงเรียน
จนทำให้โรงเรียนได้รับรางวัลเป็นโรงเรียนที่สวยงามและทันสมัย เป็นต้น

สิ่งที่เป็นเอกลักษณ์ชัดเจนประการหนึ่งของครูในโรงเรียนนี้คือครูแต่ละคนมีเป้าหมาย
ที่จะพัฒนาดตนเองซึ่งแต่ละคนมีความเชี่ยวชาญ ความสนใจและรับผิดชอบในสายงาน
ที่แตกต่างกันดังนั้นจึงไม่สามารถรวมกลุ่มกันแสวงหาสิ่งที่ต้องการร่วมกันได้ดังจะเห็น
ได้จากรางวัลที่ครูแต่ละคนได้รับในด้านวิชาการ มีทั้งครูดีเด่นด้านการฝึกวินัยนักเรียน ผลิต
หนังสือสำหรับเด็กดีเด่น ครูสอนงานบ้านดีเด่น ครูผู้สอนดีเด่น ครูรางวัลชมเชยสร้างสื่อ

การสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ ฯลฯ (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) ทั้งยังต้องทุ่มเทเวลาให้กับการฝึกและเสริมทักษะการเรียนรู้ของนักเรียนในความสามารถของแต่ละคนเพื่อส่งเข้าชิงรางวัลในระดับอำเภอ ระดับกลุ่มโรงเรียน และระดับจังหวัดซึ่งครูในโรงเรียนบ้านตันแก้วประสบความสำเร็จในเรื่องนี้เป็นอย่างยิ่ง (ดูรายการรางวัลที่นักเรียนได้รับในภาคผนวก)

การที่ครูในโรงเรียนบ้านตันแก้วมีความสนใจแตกต่างกัน ทำงานในหน้าที่ที่แตกต่างกัน ตามโครงการที่ได้รับมอบหมายจากผู้บังคับบัญชา จากข้อมูลโครงการประจำปีการศึกษา ๒๕๔๓ โรงเรียนบ้านตันแก้วมีโครงการรวมทั้งหมด ๘๐ โครงการใน ๕ แผนงาน ได้แก่ แผนงานวิชาการ แผนงานบุคลากร แผนงานกิจการนักเรียน แผนงานอาคารสถานที่และแผนงานประชาสัมพันธ์ชุมชน ทำให้ครูต่างคนต่างทำงานในหน้าที่ของตนให้ดีที่สุดไม่มีเวลาให้ความสนใจกันและกันมากนัก ลักษณะของการดำเนินวิถีชีวิตประจำวันเช่นนี้ของครูทำให้ครูแม้จะอยู่ในชุมชนโรงเรียนด้วยกัน มีเป้าหมายหลักของการดำเนินงานร่วมกัน มีพื้นฐานทางความรู้ สังคมและเศรษฐกิจใกล้เคียงกันแต่ไม่มีความผูกพันกันในฐานะชุมชนการเรียนรู้แต่อย่างไร

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทำให้ครูที่เป็นกรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นต้องเปลี่ยนรูปแบบการทำงานแบบต่างคนต่างทำไปเป็นการช่วยกันวางแผนศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับชุมชนบ้านถวาย บ่อยครั้งที่ต้องดำเนินการเก็บข้อมูลท้องถิ่นร่วมกัน ทั้งยังต้องนำข้อมูลที่หลากหลายที่ได้มาแลกเปลี่ยนอภิปรายเพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับวัฒนธรรมและวิถีชีวิตการประกอบอาชีพไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ ก่อนที่จะนำข้อมูลในส่วนของตนไปทำแผนการสอน ทำสื่อ จัดกิจกรรมในสาระวิชาที่รับผิดชอบอยู่ เมื่อครูคนใดคนหนึ่งเกิดข้อข้องใจระหว่างกระบวนการทำจะร่วมกันอภิปรายและค้นหาทางแก้ปัญหาาร่วมกัน หรือมาขอให้ผู้วิจัยช่วยให้คำแนะนำ

4. ศักยภาพของชาวบ้านในการกำหนดนโยบายและแนวการจัดการศึกษา

โดยธรรมชาติแล้วชาวบ้านในชุมชนบ้านถวายมีความเป็นประชาคมที่เข้มแข็งเป็นฐานเดิมอยู่ไม่น้อย ไม่ว่าจะพิจารณาในด้านระบบโครงสร้างทางเศรษฐกิจที่เน้นการประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ในลักษณะของงานอุตสาหกรรมในครัวเรือน ระหว่างเครือญาติทำให้ไม่ต้องมีค่าใช้จ่ายด้านแรงงานและค่าเช่าสถานที่ประกอบการสูงเท่าไรนัก มีความแข็งแรงทางสังคมที่ชาวบ้านในชุมชนมีความผูกพันอาหารต่อกัน ร่วมกันกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้าน ร่วมกันแก้ปัญหาของหมู่บ้านอย่างจริงจัง เป็นระบบสังคมที่ชาวบ้านในชุมชนนั้นให้ภูมิใจกับเอกลักษณ์การเป็นหมู่บ้านช่างแกะสลักไม้ ชาวบ้านรับรู้ความแตกต่างระหว่างวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนบ้านถวายกับวิถีการดำเนินชีวิตของคนภายนอก มีความพอใจพึ่งตนเองมากกว่าขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกแต่ก็ไม่ปฏิเสธ

ถ้ามีความช่วยเหลือเข้ามา (เช่นการรับเงินจากกองทุนมิยาซาวาเพื่อพัฒนาหมู่บ้าน) ความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจและสังคมของชาวบ้านถวายเป็นได้ส่งต่อไปยังคนในชุมชนบ้านต้นแก้ว บ้านกาด บ้านหนองโหลง บ้านแหวน บ้านขุนคง บ้านท่ามะโก๋ บ้านป่าแหวนซึ่งอยู่รอบนอก ติดต่อกับชุมชนบ้านถวายเป็นอีกด้วย (สำลี ทองธิว, 2542)

สิ่งที่ชาวบ้านในชุมชนบ้านถวายเป็นยังไม่สามารถสร้างความเข้มแข็งได้อย่างมีประสิทธิภาพคือศักยภาพในการเข้าไปกำหนดทิศทางการจัดการศึกษาตลอดจนการมีส่วนร่วมในการร่วมพัฒนาและช่วยกันแก้ไขปัญหาการดำเนินงานการเรียนการสอนของบุคลากรในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว อย่างไรก็ตามการเข้าไปเป็นแนวร่วมในกระบวนการพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัดคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ในฐานะคณะกรรมการบริหารและกำกับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นทำให้ชาวบ้านถวายเป็นอย่างน้อยกลุ่มหนึ่งพัฒนาศักยภาพให้กับตนเองในการจัดการศึกษาในโรงเรียนบ้านต้นแก้วได้ซึ่งถ้าได้กระทำบทบาทการเป็นแนวร่วมเช่นนี้อย่างต่อเนื่องน่าจะทำให้ประสิทธิภาพการมีส่วนร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนบ้านต้นแก้วและคุณภาพของหลักสูตรท้องถิ่นที่จะได้ต่อๆมาดีขึ้น

ตัวอย่างสรุปการสนทนาและบันทึกการสนทนาต่อไปนี้เป็นหลักฐานแสดงให้เห็นว่าชาวบ้านถวายเป็นอย่างน้อยกลุ่มที่เป็นกรรมการหมู่บ้าน และกลุ่มที่เป็นคณะกรรมการบริหารและกำกับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเรียนรู้จักการเข้ามามีบทบาทในการกำหนดเนื้อหาสาระ และเสนอวิธีการจัดการเรียนการสอนให้กับครูโรงเรียนบ้านต้นแก้ว

กรรมการบริหารหมู่บ้านนำโดยพ่อหลวง.....และนาย.....ซึ่งเป็นหัวเรี่ยวหัวแรงในการจัดงานหัตถกรรมงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ประจำปีของบ้านถวายเป็นได้ให้คำแนะนำเกี่ยวกับการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น สรุปได้ดังนี้

๑. ช่วงเวลาการสอนที่แบ่งไว้เป็น block schedule วิชาละ ๘ ชั่วโมงติดต่อกันไม่น่าจะพอ ทั้งนี้เพราะในการทำงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้นั้น ถ้าจะให้เป็นอย่างจริงต้องทำต่อเนื่องกัน อย่างน้อย ๑ สัปดาห์หรือ ๕ วันทั้งนี้เพราะกว่าจะเรียนรู้จักเครื่องมือเครื่องใช้ กว่าจะรู้วิธีประกอบเครื่องมือ (เลือกเครื่องมือแล้วเอาด้ามมาใส่เพื่อใช้งาน หรือการลับให้เครื่องมือคมเหมาะมือช่างแต่ละคน) รู้จักการถือเครื่องมือให้ถูกต้องเลือกเครื่องมือให้ถูกกับลักษณะของงานที่จะใช้ก็กินเวลามากแล้ว ดังนั้นจึงไม่น่าจะเหลือเวลาให้ลงมือแกะไม้เท่าไรเลยใน block ๘ ชั่วโมงนั้น และการสอนกระโดดเป็นสัปดาห์ต่อไป เด็กก็จะลืมทักษะเดิมต้องมาทวนกันใหม่อีก ดังนั้นชาวบ้านจึงเสนอให้ทำ block ให้ยาวนานขึ้นเพื่อเด็กจะได้ทักษะการทำงานที่ต่อเนื่องกันไปเลยทีเดียวซึ่งชาวบ้านว่าเป็นการฝึกการทำงานไม้แกะสลักที่แท้จริงที่พวกเขาทำกันอยู่จริงใน หมู่บ้านนี้

๒. กรรมการบริหารหมู่บ้านและกรรมการโรงเรียนเห็นตรงกันว่า การสอนวิชาคณิตศาสตร์ที่สอนเรื่องกำไร ขาดทุน การคิดราคาต้นทุน การวัด ชั่ง นั้นดูเป็นเรื่องที่ไม่น่าจะเป็นประโยชน์สำหรับการเป็นช่างแกะสลักไม้ เนื่องจากสอนแยกจากการฝึกทักษะงานไม้แกะสลัก ชาวบ้านช่วยกันยกภาพการทำงานไม้แกะสลักในชีวิตจริงมาให้ครูฟัง ทำให้เห็นภาพว่าที่จริงเรื่องคณิตศาสตร์กับการทำงานแกะสลักไม้เป็นเรื่องที่ต้องใช้ควบคู่กันไป เป็นต้นว่าเมื่อชาวบ้านซื้อไม้แผ่นใหญ่มาแผ่นหนึ่ง เวลาเอาไม้มาแบ่งเป็นแผ่น

เล็กๆสำหรับแกะสลักไม้ก็ต้องคำนวณแล้วว่าต้นทุนของไม้แต่ละแผ่นจะตกชิ้นละสักเท่าไร จะแกะไม้เป็นลายอะไรเพราะถ้าแกะลายละเอียด ยากก็ต้องใช้เวลาหลายวันก็ต้องบวกค่าแรงในแต่ละวันเข้าไปด้วย ซึ่งต้นทุนจะต่างจากลายไม้ที่ไม่ยากนักใช้เวลาแกะสลักแค่วันเดียวหรือสองวัน นอกจากการคำนวณเรื่องราคาทุนแล้ว ยังต้องใช้หลักคณิตศาสตร์มาใช้เวลาคำนวณตัว ลายที่จะแกะ เช่นในการแกะต้องแกะจากศูนย์กลางแล้วควรจะไปช่องละกี่นิ้วหรือกี่เซนติเมตร แกะขึ้นไปจรดมุมบนใส่ลายละเอียดสักขนาดใด จึงจะดูสวยงามได้สัดส่วน ได้กึ่งกลางเวลาอบไม้ก็ต้องคำนวณน้ำหนักของไม้ก่อนเข้าอบหรืออย่างไร ต้องดูว่าจะใช้อะไรเป็นเชื้อเพลิง ด้วย ถ้าใช้ฟืนก็จะได้อุณหภูมิที่ระดับหนึ่ง แต่ใช้แก๊สก็จะได้อีกแบบหนึ่ง เนื้อไม้ที่ต่างประเภทต่างขนาดกันก็ต้องคำนวณเวลาในการอบต่าง ๆ กันไปด้วย เรื่องการคำนวณการใช้คณิตศาสตร์จึงจำเป็นต้องสอนแทรกลงไปในระหว่างการทำงานไม้แกะสลักและงานไม้ สอนแยกจากกันจะทำให้เด็กมองไม่เห็นความต่อเนื่องของการใช้คณิตศาสตร์ในชีวิตประจำวันของคนในอาชีพงานไม้สรุปคือชาวบ้านขอให้แทรกบูรณาการคณิตศาสตร์ลงในงานอาชีพงานไม้แกะสลักไม่ยากให้สอนเป็นอภิวชิชาหนึ่งต่างหาก สอนกระโดดออกมาจากกันมากนัก

(บันทึกภาคสนามการประชุมสร้างหลักสูตรท้องถิ่นหน้า ๓๐-๓๑ วันที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๔๒ / ที่ห้องประชุมโรงเรียนบ้านต้นแก้ว)

นาย..... "ผมว่าหลักสูตรของชาวบ้านที่ผ่านมามีปัญหาเรื่องนี้ (การค้าขายไม้แกะสลัก) เป็นเรื่องที่เรียนรู้กันได้ แต่สำหรับในโรงเรียนเด็กของเราที่จะเรียนจบในวันข้างหน้าผมว่าคงจะได้รับความรู้ที่เราได้จัดให้แล้วนำไปปฏิบัติได้ดี เพราะอย่างการเขียนใบเสร็จเป็นภาษาอังกฤษบ้านเราก็มองไม่เคยมี ผมว่าเด็กพวกนี้เมื่อไปอยู่ในหมู่บ้านจะสามารถทำได้ พวกเราปัจจุบันนี้พูดภาษาอังกฤษไม่ค่อยได้ แต่ความชำนาญเรื่องงานไม้ไม่มีปัญหา"

นาง..... "นั่นซี อย่างบางออร์เดอร์แทนที่เราจะได้แต่เราก็พูดสื่อสารกับเขาไม่เป็น"

นาย..... "ผมว่าบัณฑิตของโรงเรียนต้นแก้วจบไปแล้วจะมีวิชาความรู้ที่สามารถนำไปปฏิบัติได้อย่างที่อาจารย์พูดนะ ถ้าเด็กของเราพูดภาษาอังกฤษได้สื่อสารได้ เล่าความเป็นมาเป็นไปได้ (ความเป็นมาของหมู่บ้าน-งานไม้) ถือว่าเข้าเป้าแล้ว"

ผู้ใหญ่บ้าน "ผมว่าหลักสูตรนี้ (หลักสูตรท้องถิ่น) เหมือนการสร้างนิยาย วิธีถ่ายก็ดูการถ่ายละครสัมภาษณ์ซบซ้อน ออกมาเป็นภาพก็ดูง่าย ๆ แต่วิธีทำเนี่ยยาก"

นาย..... "มันดีที่ได้ แต่ผมว่ามันไม่น่าจะมีปัญหาหรอก"

.....

นาย..... "สมมติว่าผมอยู่ร้านนะ ฝรั่งเศสเข้ามาผมจะพูดอะไรก็เกร็งไปหมด กลัวที่พูดไปมันไม่ถูก ก็เลยไม่ได้พูด"

นาย..... "ถ้าจะสอนนักเรียนนะครับมันต้องเป็นการปฏิบัติ ให้อยู่แถว สองฝั่งคลองนั้นแหละ ให้พูดกับแขกไปเลย"

ผู้ใหญ่บ้าน "อย่างตอนเช้านี้มีฝรั่งมาที่สองฝั่งคลองหนึ่งคันรถ ก็เห็นคนเข้าไปคุยด้วย ชักไม่นานเท่าไรก็ถอยกลับออกมาหมดเลย แล้วที่เด็กเบือเพราะเด็กได้เรียนแต่ข้างหน้าเรื่อย ๆ ข้างหลังลืม มันน่าเบื่อบอกไม่ถูก"

.....

นาย..... "ฝรั่งมันมีหลายประเทศ แต่ละประเทศสำเนียงก็ไม่เหมือนกันด้วย"

.....

ครู..... "อย่างพวกวัสดุอุปกรณ์ พวกสิ่วลอะคะ"
 นาย..... "อุปกรณ์ไม่มีปัญหา"
 ผู้ใหญ่บ้าน "วันเสาร์ไปซื้อที่ตลาดทุ่งบดซี"
 ครู..... "นั่นสิคะ ดิฉันคิดว่าจะฝากพ่อหลวงไปซื้อ"
 ผู้ใหญ่บ้าน "ไม่ต้องฝากหรอก สิบปากว่าไม่เท่าตาเห็นไปซื้อด้วยกันเลยสิ
 ไปซื้อแล้วพอมันแตก หัก ก็จะได้ไปซื้อได้ถูก ไม่ใช่เอาแต่ฝากแล้วก็ไม่รู้เรื่อง
 อะไร"

(บันทึกภาคสนามหน้า ๑๐๓-๑๐๖ จากการประชุมระหว่างครูในโครงการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นกับ
 กรรมการโรงเรียน วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๔๒ ที่ห้องประชุมโรงเรียนบ้านต้นแก้ว)

ผู้ใหญ่บ้าน "เดาอบมันมีหลายแบบ ที่บ้านผมมีแบบอย่าง แต่ที่บ้านอ้ายป็นจะอบแบบจริงๆ"
 ครู..... "อบจริงๆนี่เขาได้ใช้ของเขาไหม อย่างของพ่อหลวงได้ใช้ไหม"
 ผู้ใหญ่บ้าน "ไม่ได้ใช้เดาอบจริงหรอก แต่ที่บ้านอ้ายป็นเขาใช้"
 ครู..... "คือเราอยากให้นักเรียนทดลองแค่นั้นว่าภายในครั้งวันลักษณะของไม้และสีไม้ที่
 อบจะเป็นอย่างไร"
 ผู้ใหญ่บ้าน "พูดถึงหลักความจริง ชั้นแรกเราต้องชั่งก่อนว่าไม่มีน้ำหนักเท่าไร พออบไปสัก
 ระยะเวลาแล้วน้ำหนักจะหายไปกี่กิโล"
 ครู..... "ถ้าอย่างนั้นเราสอนเด็กแบบนั้นนะ"
 ผู้ใหญ่บ้าน "คือแบบนี้จะง่ายกว่า ชั่งก่อนอบแล้วสามวันผ่านไปเราก็อยมาคูว่าจะลดไปกี่กิโล"
 ครู..... "แล้วเราเอาเทอร์โมมิเตอร์ใส่เข้าไปในเตาด้วยเพื่อวัดอุณหภูมิ เพื่อจะได้ข้อมูลใน
 การเปรียบเทียบทั้งในด้านอุณหภูมิและระยะเวลา"
 ครู..... "เรา (ชาวบ้าน) มีเครื่องมือใหม่คะ"
 ผู้ใหญ่บ้าน "ไม่มีหรอก แต่เครื่องชั่งน้ำหนัก เพราะปกติถ้าเป็นการจ่างกันอบจะใช้
 เครื่องชั่ง แต่ในหมู่บ้านเราจะใช้การสังเกตเอา ใช้อ้อมเอา"

.....
 ผู้วิจัย "ซึ่งดูว่าไม้สัก ไม้เนื้ออ่อน เนื้อแข็งทั้งสามชนิด แบ่งเด็กเป็น สามกลุ่มแล้วดูว่า
 ไม้ชนิดนี้มีน้ำหนักเท่านี้พอเอาไปอบ เอาออกมาชั่งเป็นเท่าไร เพราะไม้แต่ละชนิดมันจะไม่เท่ากัน เนื้อจะจะให้
 เด็กทดลองให้เห็นกับตาแล้วก็มาคุยกันแล้วก็มาสรุป"

นาย..... "เห็นด้วยกับอาจารย์ที่ไม่แต่ละชนิดมันไม่เหมือนกัน"

.....
 ผู้ใหญ่บ้าน "การตัดไม้มาทำเนื้อมันไม่เหมือนกัน บางที่ตัดไว้แล้วก็เก็บไว้เป็นเดือน บางที่
 ตัดแล้วก็เอามาแกะเลย"

"เราต้องให้เด็กสังเกตและจด"

นาย..... "เราน่าจะให้เด็กได้ลองใช้ทั้งแก๊สและฟืนนะ"

(บันทึกภาคสนามหน้า ๑๑๑- ๑๑๓ จากการสนทนาระหว่างครูที่สร้างหลักสูตรท้องถิ่นกับคณะ
 กรรมการบริหารและกำกับการสร้างหลักสูตร / วันที่ ๒๗ ตุลาคม ๒๕๔๒ ที่ห้องประชุมโรงเรียนบ้าน
 ต้นแก้ว)

ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถม ๕ “อยากจะเสนอว่าหมู่บ้านถวายเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมซึ่งก็สร้างรายได้ให้กับประชากรท้องถิ่นจริง ผมอยากให้โรงเรียนได้สร้างหลักสูตรเกี่ยวกับการแกะสลักเพิ่มเติมให้เด็กได้ทำและให้ใส่ใจด้วยเพราะทุกวันนี้เด็กไม่ค่อยใส่ใจ อยากจะให้อยู่ในรูปที่ว่าเขายังไม่จำเป็นต้องทำเป็นอาชีพ แต่เมื่อเขาไม่สามารถทำอะไรได้เขาก็จะสามารถนำวิชานี้ไปประกอบอาชีพได้”

พ่อหลวงบ้าน..... “ในส่วนี้ผมก็ได้ทำหลักสูตรขึ้นมาหลักสูตรหนึ่งเป็นหลักสูตรจตุไม้กาแลตรงชายกระเบื้อง ตอนนีเขียนไว้เรียบร้อยแล้วซึ่งครู.....ให้ทำไว้ให้ ก็ตั้งใจว่าจะเอาบรรจุไว้ที่นี่”

ผู้ปกครองนักเรียนชั้นประถม ๖ “สำหรับหลักสูตรด้านฝีมือควรจะเป็นตั้งแต่ ม. ๑ ขึ้นไป เด็กประถมนี้ความใส่ใจมีน้อย”

พ่อหลวง..... “บางที่ก็เป็นลาย แต่ไม้หนา ไม้หนาก็แกะแบบสามมิติ คำนวณเป็นสามมิติออกไป ถ้าไม่บางก็ไปอีกแบบหนึ่ง คำนวณเอา”

พ่อเลี้ยง..... “อย่างเบาๆนี้ผมอยากจะให้มีการเขียนลวดลาย เพื่อเด็กจะได้รู้ว่าลวดลายนี้มันมาจากไหน ต้นตอมาจากไหน อยากจะให้รู้เริ่มต้นลายเวลาแกะออกมาเขาควรจะได้รู้ เด็กจะได้เข้าใจว่าการอ่อนช้อยของลวดลายเป็นอย่างไร”

พ่อหลวงบ้าน..... “มันมีบางช่วง แรกๆก่อนนั้นที่พ่อค้าเขาขายกันก็เป็นลาย ฟักทอง ตอนหลังมากก็เป็นลายดอกบัว แล้วตอนนี้ก็ลายงู มีลายพลิกแพลงเปลี่ยนไปตามที่ตลาดต้องการ เราคนแกะต้องรู้ พ่อค้าต้องรู้ว่าลายอะไรที่รับ order จากฝรั่ง เมื่อก่อนหากินลายนั้น ปีหน้าก็ต้องเปลี่ยนลาย และมีทั้งลายดอก ลายดอกก็มีหลายประเภท”

พ่อเลี้ยง..... “อย่างช่างที่บ้านถวายนี เขาจะดูภาพจากภาพโบราณ อย่างภาพป่าหิมพานต์ นี้เขาจะรู้ว่าเขาจะแกะอย่างไร เพราะดูภาพแล้วเขาจะเขียนออกมาทีละส่วน แกะทีละจุด อย่างภาพพระเวสสันดรเนี่ย ดูแล้วจินตนาการออกมาเลยว่าตอนนั้นจะเป็นอย่างไร บางหรือขุนเท่าไร คนที่ดูลายไม่เป็นก็ออกมาแข็ง”

พ่อหลวงบ้าน..... “ถ้าเด็กสนใจจริงๆ ถ้าเอาเป็นวิชาเอกนะ ก็ได้เลย นี่พ่อเลี้ยงต้องรับ (เข้าทำงาน/ ฝึกงาน) นะถ้าใครเก่งนี้รับไว้ทันทีเลย ถ้าเก่งจริงๆและตั้งใจฝึกนะ เพราะตลาดแกะยังไม่พอเลย ทุกวันนี้ ช่วงเทศกาลเตี้ยก็ลงมา เตี้ยก็ล่าไย เราก็ไม่ค่อยได้แกะเราต้องจ้างคนที่ด้อยสะกิดแกะ” (บันทึกภาคสนามหน้า ๑๙๕ บันทึกภาคสนามการประชุมเพื่อประเมินและปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่นหลังการใช้/วันที่ ๑๔ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ เวลา ๑๗.๓๐ น. ที่ห้องประชุมโรงเรียนบ้านต้นแก้ว)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กระบวนการพัฒนาหลักสูตรมัตคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ส่งผลกระทบต่อศักยภาพในการกำหนดนโยบายและดำเนินการศึกษาของชาวบ้านถวายเป็นโอกาสก้าวหน้าและมีแนวโน้มที่จะเป็นไปด้วยดีถ้าได้มีการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับบ้านถวายเป็นลักษณะเดียวกันกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัตคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ได้อย่างต่อเนื่องและได้รับการสนับสนุน

อย่างเป็นทางการจากผู้กำหนดนโยบายและผู้บริหารระดับสูงจากสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติ ความต่อเนื่องดังกล่าวจะทำให้ชาวบ้านถวายสามารถทำความเข้าใจกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นแบบที่ชาวบ้านเข้าเป็นแนวร่วมกับบุคลากรในโรงเรียนได้มากขึ้น คู่ขนานกับการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเข้ากับวัฒนธรรมโรงเรียน กำหนดเป้าหมายการศึกษา เลือกสาระและประสบการณ์ที่ต้องการจะให้นักเรียนเรียนรู้ ตลอดจนเข้ากำกับแนวทางการจัดการเรียนการสอนและการประเมินผลหลักสูตรได้มากขึ้น

5. หลักสูตรท้องถิ่น วิธีสอน เทคนิคการสอน และกิจกรรมการเรียนการสอน มุมมองใหม่เกี่ยวกับบทบาทของโรงเรียนในการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

เนื่องจากหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมีคุณค่าไม่น้อยงานไม้แกะสลักและงานดกแต่งงานไม้พัฒนาและสร้างจากฐานปรัชญาท้องถิ่นซึ่งแตกต่างไปจากการสร้างหลักสูตรแกนกลางที่สร้างบนฐานปรัชญาสังคมเมือง (ดูรายละเอียดความแตกต่างระหว่างปรัชญาสังคมเมืองกับปรัชญาท้องถิ่นในข้อที่หนึ่งของผลกระทบโดยอ้อมระยะที่หนึ่งในบทเดียวกันนี้) ผลกระทบโดยตรงที่เกิดขึ้นจากกระบวนการพัฒนาหลักสูตรนอกจากตัวหลักสูตรท้องถิ่นแล้วยังได้มีการปรับเปลี่ยนวิธีสอน เทคนิคการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนให้มีลักษณะแตกต่างไปจากรูปแบบปกติดังมีรายละเอียดดังนี้

นอกจากวิธีสอน เทคนิคการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนตามแบบที่ปรากฏในหลักสูตรแกนกลาง ไม่ว่าจะเป็นวิธีสอนแบบบรรยาย แบบอภิปรายกลุ่มภายใต้การดูแลชี้แนะโดยครู การทำงานกลุ่ม การสาธิต การทดลอง การใช้กรณีตัวอย่าง กิจกรรมแข่งขัน ร้องเพลง ฝึกพูดหน้าชั้น การทำแบบฝึกหัด การใช้สื่อประกอบการสอนและฯลฯ ซึ่งเป็นวิธีสอนที่ส่วนใหญ่ออกแบบเน้นให้โรงเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้และเป็นการจัดการเรียนการสอนที่ครูคุ้นเคยเป็นอย่างดี เป็นวิธีสอนที่เน้นให้โรงเรียนเป็นแหล่งความรู้และจัดบริการด้านวิชาการแต่เพียงแหล่งเดียวแล้ว ครูที่ร่วมในโครงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นยังใช้วิธีสอน เทคนิคการสอนและกิจกรรมการสอนที่ออกแบบบนฐานหลักการให้ชุมชนเป็นแหล่งความรู้ (Community As Curriculum) เปิดโอกาสให้นักเรียนเรียนรู้จักชุมชนของตนในด้านต่างๆ มีความรู้สึกร่วมในฐานะเป็นส่วนหนึ่งของชุมชน เริ่มจากการให้ช่วยกันออกศึกษาข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพ เรียนรู้จักสภาพภูมิประเทศของชุมชน ศึกษาสภาพเศรษฐกิจ ประวัติความเป็นมา ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในชุมชนโดยใช้การสำรวจภาคสนาม การสังเกต สัมภาษณ์ชาวบ้านด้วยตนเอง บันทึก การร่วมกันวิเคราะห์โดยการอภิปรายร่วมกัน

หลักการให้ชุมชนเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์ธุรกิจชุมชนร่วมกับโรงเรียน (Community and School Based Enterprise) เป็นอีกหลักการหนึ่งที่ครูและชุมชนนำมาใช้

เป็นฐานในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้นักเรียน หลักการนี้เน้นสร้างทักษะทางธุรกิจซึ่งในที่นี้หมายถึงความถึงการงานอาชีพแกะสลักไม้ ตกแต่งงานไม้แกะสลักและ การค้าขายสินค้าไม้แกะสลักรวมไปถึงการทำหน้าที่เป็นมัคคุเทศก์น้อยให้กับนักเรียน และนอกจากการฝึกทักษะการทำงานแล้วนักเรียนยังได้เรียนรู้จักวิถีการทำงานในชุมชน ทำงานร่วมกับชาวบ้านและในทำนองเดียวกันก็ช่วยให้ชาวบ้านได้เรียนรู้จักความสามารถที่แท้จริงของนักเรียนสามารถใช้บริการจากความรู้และทักษะของนักเรียนได้

วิธีสอน เทคนิคการสอนและกิจกรรมการเรียนการสอนที่ออกแบบขึ้นบน

หลักการให้ชุมชนเป็นแหล่งความรู้ที่ดีให้ชุมชนเป็นแหล่งฝึกประสบการณ์ธุรกิจชุมชนร่วมกับโรงเรียนก็ดีล้วนเป็นความพยายามเบื้องต้นที่สามารถนำไปสู่การสร้างแนวร่วมระหว่างชุมชนกับโรงเรียน พัฒนาความสามารถและทักษะของนักเรียนและครูในอันที่จะทำงานร่วมกับชาวบ้านอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจถึงองค์ประกอบสำคัญที่มีอยู่ในวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนที่ผูกพันชาวบ้านไว้ด้วยกัน ทำให้ชาวบ้านเป็นปีกแผ่นอยู่ร่วมกันได้อย่างมั่นคง และเข้าใจถึงว่าโรงเรียนควรจะมียุทธศาสตร์อะไรที่จะสนับสนุนให้ความเข้มแข็งของชุมชนนั้นดำเนินต่อไป ทั้งนี้ส่งผลทำให้ทั้งครูและผู้บริหารเริ่มมองเห็นประเด็นสำคัญประเด็นหนึ่งจากประสบการณ์แม้ว่าจะยังไม่สามารถสรุปและยอมรับอย่างเต็มที่ ประเด็นดังกล่าวคือหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่พัฒนาขึ้นนั้นไม่สามารถทำให้โรงเรียนและนักเรียนเข้าไปปรับเปลี่ยนวิถีชีวิต วิถีการประกอบอาชีพของชาวบ้านไปในทิศทางที่โรงเรียนคาดหวังหรือต้องการ ไม่ได้เป็นการเรียนการสอนที่สามารถส่งผลให้เกิดการเติบโตทางเศรษฐกิจในชุมชนอย่างที่ตั้งเป้าหมายไว้ในตอนแรก แต่เป็นการเรียนการสอนที่ทำให้ครูและนักเรียนมองชัดขึ้นว่าโรงเรียนกับชุมชนสามารถร่วมมือกันทำงานที่เป็นรูปธรรมและมีเป้าหมายไปในทิศทางเดียวกันได้อย่างไร

มุมมองใหม่ของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับสถานภาพและบทบาทที่แท้จริงของโรงเรียนในประเด็นนี้ตรงกับข้อค้นพบของนักวิจัยหลายคนได้แก่ Hobb (๑๙๙๑), Miller (๑๙๙๑), Monk & Haller (๑๙๙๖) , และ Spears; Comb; & Bailey (๑๙๙๐) ที่ว่าโรงเรียนในชนบทไม่ได้ถูกสร้างมาและไม่สามารถทำบทบาทเป็นผู้สร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน แต่มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เยาวชนในขณะที่มีหน้าที่เป็นศูนย์รวมให้บริการและจัดกิจกรรมทางสังคมอื่นๆ อาทิเช่น เรื่องกีฬา วัฒนธรรมและดนตรี ทั้งยังได้เสนอแนวคิดตรงกันด้วยว่าถ้าโรงเรียนมีวัตถุประสงค์จะสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนอย่างจริงจังแล้วจะต้องสร้างเครือข่ายอย่างต่อเนื่องและจริงจังกับชุมชนในท้องถิ่น เข้าเป็นแนวร่วมกับชุมชนเพื่อช่วยสนับสนุนชุมชนและทั้งนี้เน้นด้วยว่าชุมชนจะต้องเป็นหลักในการภาวะกิจนี้ไม่ใช่โรงเรียนแต่อย่างไร

มองว่าโรงเรียนจะสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้ในกรณีที่เข้าเป็นแนวร่วมทำงานกับชุมชนอย่างใกล้ชิดและที่สำคัญที่สุดคือจะต้องปรับเปลี่ยนโครงสร้างของโรงเรียนหลายประการเพื่อทำบทบาทเป็นทั้งผู้ให้ความรู้ด้านวิชาการแก่นักเรียนและเป็นฝ่ายสนับสนุนการพัฒนาชุมชน ผู้บริหารและครูตลอดจนคนในชุมชนจะต้องร่วมกันวางแผนโดยใช้ปัญหาหรือกรณีในชุมชนเป็นเป้าหมายในการทำงาน ต้องใช้ชุมชนเป็นสถานที่เรียนรู้ นักเรียนครูและชาวบ้านจะต้องทำงานร่วมกันโดยตลอดไม่ใช่การเรียนการสอนที่มีครูและนักเรียนเป็นศูนย์กลางและมีชาวบ้านเพียงบางคนเข้ามาทำหน้าที่เป็นวิทยากรให้ความรู้บางเรื่องแก่นักเรียนเท่านั้น

สำหรับในกรณีหลักสูตรท้องถิ่นสำหรับชุมชนบ้านถวายนั้นการทำให้ชาวบ้านในชุมชนสามารถเข้ามามีบทบาทกำหนดเป้าหมายการศึกษา ควบคุมรับผิดชอบจัดการศึกษาให้เยาวชนในท้องถิ่นร่วมกับครูในโรงเรียน ร่วมกำหนดสาระและทักษะที่จำเป็นสำหรับนักเรียน ร่วมกำหนดทักษะที่นักเรียนจะต้องเรียนรู้สำหรับการพัฒนาชุมชน และร่วมสร้างทัศนคติและค่านิยมที่ชุมชนต้องการเพื่อสร้างสมาชิกที่เข้มแข็งให้กับชุมชนท้องถิ่นได้อย่างแท้จริงและส่งผลกระทบทำให้ชุมชนเข้มแข็งได้นั้นสถาบันโรงเรียนได้ปรับเปลี่ยนระบบโครงสร้างการบริหาร ดังนี้

โรงเรียนได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างโดยลดความเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ ลดการกระทำบทบาทเป็นตัวแทนของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติที่เน้นหน้าที่ให้ความรู้ฝึกระเบียบวินัย อบรมบ่มนิสัยชาวบ้านตามวิถีทางที่รัฐส่วนกลางกำหนดอย่างเคร่งครัด จนไม่เปิดช่องให้ชาวบ้านคิดวิเคราะห์ และร่วมกันประเมินสาระความรู้ตลอดจนทักษะต่างๆที่มีอยู่ในหลักสูตร ในกรณีของโรงเรียนบ้านต้นแก้วนั้นผู้บริหารเปิดโอกาสให้ชาวบ้านแสวงหาและเลือกสรรภูมิปัญญาตลอดจนวิทยาการต่างๆที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและหรือความต้องการของชุมชน สอดคล้องกับการดำเนินวิถีชีวิตตามธรรมชาติและวัฒนธรรมท้องถิ่นของตนเองเพื่อนำมาบรรจุลงในหลักสูตรท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามสถานภาพการเป็นเจ้าหน้าที่รัฐของครูและผู้บริหารที่มีระดับการศึกษาสูงอย่างน้อยที่ระดับปริญญาตรี กอปรกับเป็นกลุ่มบุคลากรรัฐที่ได้รับมอบหมายโดยตรงให้กระทำบทบาทเป็นผู้ให้การศึกษาภาคบังคับ ให้ศิลปวิทยาการขั้นสูงและทักษะการดำเนินชีวิตที่จำเป็นแก่นักเรียน ทั้งยังได้ฝังความเชื่อให้กับชาวบ้านไว้ตลอดเวลาว่า การศึกษาที่บุคลากรเหล่านี้จัดให้เท่านั้นจะสามารถเป็นบันไดสู่ความสำเร็จในชีวิตตามแบบปรัชญาสังคมเมืองแก่ชาวบ้าน ทำให้บุคลากรในโรงเรียนเป็นที่เชื่อมั่นและยำเกรงของชาวบ้านมาเป็นเวลานานมากจนไม่ถ่วงนักที่จะเปลี่ยนบทบาทและทัศนคติของชาวบ้านโดยทั่วไป

ให้วางตนอยู่ในฐานะสอບສວນ ประเมินหรือโต้แย้งเพื่อขอให้โรงเรียนปรับปรุง แก้ไขการดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนไปในทิศทางที่ชุมชนต้องการได้ ดังนั้นแม่ครูและผู้บริหารในโรงเรียนบ้านต้นแก้วได้พยายามสนับสนุนและเปิดโอกาสให้ชาวบ้านมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางเป้าหมายตลอดจนประเมินหลักสูตร ผู้วิจัยยังพบว่าบ่อยครั้งที่การประชุมระหว่างครูกับชาวบ้านมักจะเป็นในลักษณะที่ชาวบ้านระบุว่า “เอาตามครูว่า” การเปลี่ยนแปลงบทบาทและทัศนคติเดิมของชาวบ้านเกี่ยวกับบทบาทเจ้าหน้าที่รัฐของครูนั้นคงจะต้องใช้เวลานานพอสมควร

ดังได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นว่าสถาบันโรงเรียนมีลักษณะเป็นชุมชนใหญ่ชุมชนหนึ่ง มีวิถีการดำเนินกิจกรรม มีวัฒนธรรมและค่านิยมของตนเองซึ่งประกอบกับในกรณีของโรงเรียนรัฐนั้นผู้บริหารและครูมีลักษณะของการเป็นข้าราชการที่มีกรอบระเบียบบังคับที่เข้มงวด มีระบบขั้นตอนสายการบริหารงานที่ซับซ้อนแต่ชัดเจน และมีความเคยชินกับสถานภาพที่สูงกว่าชาวบ้านด้วยแล้วจึงยิ่งเป็นไปได้ยากที่จะทำให้คนเหล่านี้จะมองเป้าหมายที่กว้างไปกว่าบทบาทหน้าที่ที่ได้รับมอบหมายและที่มีความเคยชิน ดังนั้นการจะทำให้สถาบันโรงเรียนที่มีระบบโครงสร้างการบริหารแบบราชการกระทำบทบาทหน้าที่ที่แตกต่างไปจากเดิม มีความเป็นกันเองกับชาวบ้าน ยอมให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนกำหนดเป้าหมาย กำกับดูแลการดำเนินงานของครูและผู้บริหารจึงจำเป็นต้องปรับเปลี่ยนไม่เฉพาะการให้ความรู้เรื่องการสร้างหลักสูตรท้องถิ่น หรือการทำความเข้าใจต่อวัฒนธรรมวิถีความเป็นอยู่ของคนในท้องถิ่นเท่านั้นแต่ต้องหมายถึงการปรับเปลี่ยนเตรียมคนในชุมชนโรงเรียนให้เข้าใจและคุ้นเคยกับระบบการบริหารจัดการภายในสถาบันโรงเรียนในรูปแบบความสัมพันธ์ในแนวราบกับคนในท้องถิ่นไปพร้อม ๆ กันด้วยเลยที่เดียวจึงจะทำให้การเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นที่ได้พัฒนาและสร้างขึ้นโดยความพยายามของครูและชาวบ้านเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและส่งผลให้เกิดชุมชนที่เข้มแข็งได้อย่างแท้จริง

นอกจากการบริหารในลักษณะกำกับให้บุคลากรในโรงเรียนดำเนินกิจกรรมตามบทบาทหน้าที่ที่แต่ละคนได้รับมอบหมายมา กำกับให้ครูสอนอย่างมีประสิทธิภาพ สอนตามเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตรแม่บท กำกับให้ครูกระทำกิจกรรมตามปฏิทินประจำปีของโรงเรียน กำกับดูแลให้นักเรียนเข้าเรียนตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ตามหลักสูตร และ ฯลฯ บังคับให้ทุกคนกระทำตามกฎระเบียบ ข้อปฏิบัติที่มีอยู่ในโรงเรียนเช่นไม่อนุญาตให้นักเรียนออกนอกโรงเรียนก่อนได้รับอนุญาต ผู้บริหารโรงเรียนโดยเฉพาะในกรณีโรงเรียนบ้านต้นแก้วในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติได้เพิ่มบทบาทให้การสนับสนุนครูโดยการให้ความเห็นชอบต่อการปรับเปลี่ยนบริบทวิถีปฏิบัติงานประจำ ยืดหยุ่นกฎระเบียบเดิมเพื่อเอื้อให้โครงการและหลักสูตรท้องถิ่นใหม่ๆ เกิดขึ้นและสามารถดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งยังสนับสนุนการดำเนินงานโดยการศึกษาและค้นหากฎระเบียบปฏิบัติตามแง่กฎหมายที่เอื้อให้

ผู้ปฏิบัติงานในโรงเรียนสามารถทำงานได้อย่างมั่นใจ มีกำลังใจมากขึ้น และในที่สุดคือ สนับสนุนให้ครูเหล่านี้ได้รับการรับรองเป็นทางการจากหน่วยงานต้นสังกัดเพื่อเพิ่มวิทยฐานะ สามารถพัฒนาตนเองได้ทั้งทางวิชาการและทางสายงานตามระบบราชการ

หลังจากที่ผู้บริหารได้ให้การสนับสนุนการเรียนการสอนตามหลักสูตรท้องถิ่น ที่พัฒนาขึ้นโดยการเข้าเป็นแนวร่วมระหว่างชาวบ้านกับครูด้วยการออกกระเปียบปฏิบัติ อย่างเป็นทางการเพื่อเอื้อให้ครูและบุคลากรในโรงเรียนทำงานร่วมกับชุมชนได้อย่างเต็ม ศักยภาพแล้ว ผู้บริหารโรงเรียนยังให้การสนับสนุนด้วยการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ ทั้ง ภาครัฐและเอกชนในชุมชน อาทิเช่น ประสานงานกับหน่วยอนามัยประจำหมู่บ้าน หน่วยส่งเสริม ฝีมือแรงงาน หน่วยส่งเสริมอุตสาหกรรม วัด และสถาบันการศึกษาชั้นสูงในพื้นที่ และฯลฯ เพื่อให้หน่วยงานเหล่านี้เข้ามามีส่วนร่วมในโครงการที่มุ่งให้บริการและพัฒนาชุมชนซึ่งยังทำให้ ชาวบ้านเห็นความสำคัญของโครงการและเข้ามามีส่วนร่วมในโครงการอย่างกว้างขวางต่อไป ทั้งนี้การเข้ามามีส่วนร่วมในที่นี้หมายความว่าความถึงการระบุอย่างชัดเจนถึงทรัพยากรและความพร้อม ทางศักยภาพของแต่ละหน่วยงานมีอยู่และพร้อมจะนำมาเป็นทุนทรัพย์หรือเป็นทุนทางสังคมเพื่อ ช่วยกันสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ทั้งนี้เพราะจากการศึกษาภาคสนามครั้งนี้ผู้วิจัยพบว่า หน่วยงานส่วนใหญ่มีภาระกิจหลักต้องรับผิดชอบ มีทรัพยากรจำกัด กอปรกับมีความซับซ้อนของปัญหาในการดำเนินกิจกรรมของตนเองอยู่ไม่น้อยดังนั้นจึงไม่ใช่ว่าทุกหน่วยงาน จะมีความพร้อมไปทุกด้านซึ่งผู้บริหารโรงเรียนต้องวิเคราะห์และคำนึงถึงจุดนี้ก่อน ขอความร่วมมือไปเพียงเพื่อให้งานของโรงเรียนบรรลุเป้าหมายแต่เพียงอย่างเดียว อนึ่ง ผู้บริหารเองได้ระบุว่าโรงเรียนมีทรัพยากรอะไรเป็นทุนหลักอยู่แล้ว สามารถ ปรับเปลี่ยน พัฒนาศักยภาพอะไรที่มีอยู่แล้วและต้องการการสนับสนุนอะไรที่ยังขาดอยู่ หรือที่โรงเรียนไม่อยู่ในสภาพที่จะจัดบริการนั้น ๆ ได้เอง ซึ่งหมายความว่าได้แสดงให้เห็นว่าโรงเรียนเองได้ใส่ความพยายามอย่างเต็มที่ลงไปในโครงการนั้นด้วย ไม่ใช่ให้ หน่วยงานใดหน่วยงานหนึ่งหรือให้ชาวบ้านเป็นผู้ทุ่มทรัพยากรแต่เพียงฝ่ายเดียว และ ที่สำคัญที่สุดคือโครงการที่เกิดขึ้น และผลที่เกิดตามมาคือผลงานของคนในชุมชนและ หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งหมดไม่ใช่เป็นโครงการหรือผลงานของโรงเรียนแต่ฝ่ายเดียว

ผลกระทบทางอ้อม ระยะที่ 1

1. ความสับสนในเรื่องความเชื่อเกี่ยวกับเป้าหมายการจัดการศึกษา

ในขณะที่ผลกระทบโดยตรงหัวข้อแรกเป็นผลกระทบทางบวกหรือผลกระทบที่ พึงประสงค์ของงานวิจัยนี้ ผลกระทบทางอ้อมในข้อแรกน่าจะเป็นผลกระทบทางลบมากกว่า นั่นคือทำให้ผู้เกี่ยวข้องไม่ว่าจะเป็นครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วและโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวบ้าน ถวายเกิดความสับสนระหว่างความเชื่อเรื่องเป้าหมายการจัดการศึกษาภายใต้กรอบปรัชญา สังคมเมืองที่ยึดถือมาโดยตลอดกับหลักและแนวปฏิบัติใหม่ภายใต้กรอบปรัชญาท้องถิ่น

ที่เกิดขึ้นพร้อมกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

Karier (๑๙๖๗); Tyack (๑๙๗๔); Violas (๑๙๗๘) อธิบายถึงปรัชญาในแนวสังคมเมืองไว้ว่าเป็นปรัชญาที่เน้นให้ความรู้ วิธีการคิดและทักษะเกี่ยวกับกระบวนการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพแก่ผู้เรียน ระบบการศึกษาภายใต้ปรัชญาที่ส่งผลให้เกิดสังคมที่เน้นค่านิยมการเป็นผู้บริโภค สนับสนุนการเป็นผู้บริโภคเกินความจำเป็น ไม่สามารถหยุดยั้งสนองตอบความต้องการของตนเองได้ กลับทั้งต้องชวนชวยแข่งขันกันผลิตและบริโภคโดยละเลยความสมดุลระหว่างมนุษย์ผู้บริโภคฝ่ายหนึ่งกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่เป็นชีวิตและที่อยู่อาศัยของคน ทั้ง Karier; Tyack; และ Viloas อธิบายเพิ่มเติมว่าสถาบันโรงเรียนพยายามทำหน้าที่ส่งผ่านแนวคิดเรื่องการพยายามหาทางใช้ธรรมชาติเป็นวัตถุดิบเพื่อพัฒนาการผลิตมุ่งผลกำไรในรูปของทุนนิยม ผู้ที่คิดค้นการผลิตได้รวดเร็ว พลิกแพลงกว่าคนอื่น ๆ คือผู้ที่ประสบความสำเร็จมากที่สุด เป็นระบบการศึกษาที่ส่งเสริมให้คนอยู่เหนือธรรมชาติและแสวงหาผลประโยชน์จากธรรมชาติอย่างไม่มีที่สิ้นสุด

ส่วนปรัชญาการเรียนรู้ตามแบบท้องถิ่นนั้นให้ความสำคัญต่อธรรมชาติคือถิ่นที่อยู่และแหล่งที่มาของชีวิตของคนในท้องถิ่นที่ทุกคนมีส่วนร่วมเป็นเจ้าของร่วมกัน ดังนั้นจึงต้องรับผิดชอบร่วมกัน แบ่งปันกันใช้ พยายามรักษาความสมดุลของสิ่งต่าง ๆ ที่มีอยู่เพื่อความกินดีอยู่ดีพอประมาณของทุกคนในชุมชนนั้น ซึ่งระบบการส่งผ่านงานให้แก่กันและกันเพื่อช่วยกันผลิตไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ของชาวบ้านถวายส่วนใหญ่เป็นตัวอย่างของการดำเนินวิถีชีวิตภายใต้ปรัชญาการเรียนรู้ตามแบบท้องถิ่น งานหรือ order ที่ชาวบ้านถวายกลุ่มหนึ่งรับมาไม่สามารถกระทำให้เสร็จสมบูรณ์ได้ตามลำพังจำเป็นต้องพึ่งพาความช่วยเหลือจากบุคคลหลายกลุ่มมีทั้งกลุ่มที่เป็นช่างแกะสลักไม้ ช่างตกแต่งทำเส้นสีติดกระจก ไปจนถึงกลุ่มคนที่รับจัดส่งและทำธุรกิจค้าขายสินค้าที่ผลิตออกมา จากกระบวนการผลิตเช่นนี้ทำให้ทุกฝ่ายเข้าใจถึงความสำคัญต่อกันและกัน พยายามรักษาความสมดุลของความสัมพันธ์ระหว่างกันไว้เพราะถ้าขาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เกิดปัญหาขึ้นกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือความสำคัญไปเน้นที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไป กระบวนการผลิตอาจชะงักลงก่อความเสียหายให้กับส่วนรวมคือความอยู่รอดของชาวบ้านทุกคนในชุมชนบ้านถวายนั่น ดังนั้นลักษณะกระบวนการผลิตของชาวบ้านถวายจึงมีลักษณะถ้อยที่ถ้อยอาศัยกัน เอื้ออาทรต่อกัน ให้ความสำคัญฉันครือญาติแก่กันมากกว่าเน้นผลประโยชน์ทางธุรกิจแต่เพียงอย่างเดียว

กรอบกำหนด แนวคิดและเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตรส่วนกลางเน้นให้นักเรียนแสวงหาความสำเร็จให้กับตนเอง สังคมความรู้ เรียนรู้และฝึกทักษะกระบวนการคิดที่ทำให้ตนเองกลายเป็นผู้ผลิตที่มีประสิทธิภาพในขณะที่เป็นผู้บริโภคที่ชาญฉลาด บริโภคความรู้อย่างไม่มีที่สิ้นสุดเพื่อพัฒนาตนเองแข่งขันกับนักเรียนด้วยกันเองทั้งที่โรงเรียนบ้านถวายและนักเรียน

ในเมือง นักเรียนที่โรงเรียนบ้านต้นแก้วทุกคนต่างมีความหวังว่าจะสามารถสอบเข้า โรงเรียนที่มีชื่อเสียงในเมืองได้ สามารถเข้าเรียนต่อจนได้รับปริญญาและสามารถ หางานดี ๆ ในเมืองทำดังนั้นจึงต่างขวนขวายศึกษาหาความรู้ตามที่มีอยู่ในหลักสูตร ทั้ง ยังขวนขวายเรียนพิเศษเพื่อเตรียมสอบเข้าแข่งขันกับนักเรียนอื่น ๆ ในเมืองโดยไม่ได้ ให้ความสนใจต่อสิ่งที่อยู่รอบ ๆ ตัวไม่ว่าจะเป็นสภาพความเป็นอยู่หรือสภาพปัญหา ของชุมชนบ้านถวายเป็นนักเรียนที่ประสบความสำเร็จไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการแข่งขันจนทำให้ โรงเรียนบ้านต้นแก้วได้รางวัลต่าง ๆ หรือสอบเข้าโรงเรียนดี ๆ ในเมืองได้จะเป็นที่ยกย่องของครู ในโรงเรียนและเป็นความภาคภูมิใจของครอบครัวซึ่งก็ยิ่งทำให้นักเรียนพากันเห็นคุณค่าของการ ประสบความสำเร็จในการเรียนโดยไม่สนใจเรื่องอื่นใดมากยิ่งขึ้น ผลที่ตามมาคือมีนักเรียน น้อยคนที่จะให้ความสนใจต่อหลักสูตรท้องถิ่นอย่างจริงจังหรือให้ความสนใจต่อการเรียนรู้ที่จะ นำมาพัฒนาบ้านถวายซึ่งเป็นสิ่งที่ไม่ได้ปรากฏชัดเจนในเป้าหมายของความสำเร็จตามปรัชญา สังคมเมือง

ดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่แม้ว่างบประมาณในการจัดดำเนินการศึกษาภายในโรงเรียน บ้านต้นแก้วจำนวนไม่ต่ำกว่าครึ่งมาจากเงินบริจาคของผู้ปกครองที่เป็นชาวบ้านชุมชน บ้านถวาย (ดูรายละเอียดในภาคผนวก) เป็นเงินที่ชาวบ้านหามาจากการทำงานอาชีพ ไม้แกะสลักและงานไม้เป็นหลักซึ่งหมายถึงเป็นงานที่ใช้ทรัพยากรบุคคลและทรัพยากรธรรมชาติ ภายในชุมชน งบประมาณนี้ได้รับการจัดสรรให้นำมาใช้ในการจัดซื้อและการเรียนการสอน คอมพิวเตอร์ สนับสนุนการเรียนการสอนภาษาอังกฤษ ทัศนศึกษา และการกีฬาเพื่อพัฒนา นักเรียน แต่ไม่ได้ทำให้นักเรียนตระหนักถึงความสัมพันธ์เชื่อมโยงระหว่างสิ่งที่ได้รับกับแหล่ง ที่มาซึ่งนักเรียนมีส่วนเป็นเจ้าของและมีหน้าที่ที่จะต้องรักษาความสมดุลของแหล่งทุนเหล่านี้ไว้ กลับพบว่านักเรียนเหล่านี้กลับมุ่งพัฒนาตนเองโดยไม่ได้ให้ความสนใจต่อที่มาของ งบประมาณ ไม่ได้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่กำลังบริโภคอยู่กับสิ่งที่ป็นชีวิตของ ชาวบ้านในชุมชนเท่าที่ควร ค่านิยมที่ได้รับการถ่ายทอดและปลูกฝังผ่านกระบวนการ เรียนการสอนตามหลักสูตรที่สร้างขึ้นบนฐานรากของปรัชญาสังคมเมืองมีอิทธิพล ต่อแนวคิดและวิธีการดำเนินกิจกรรมทางการศึกษาของนักเรียนซึ่งเป็นเยาวชนใน ชุมชนบ้านถวายในลักษณะดังกล่าวอยู่ไม่น้อย

อิทธิพลของปรัชญาสังคมเมืองไม่ได้มีต่อนักเรียนในโรงเรียนบ้านต้นแก้วเท่านั้น หาก แต่มีผลกระทบต่อแนวคิดของชาวบ้านในชุมชนบ้านถวายด้วย จากการสังเกตและสัมภาษณ์ ชาวบ้านถวายหลายคนพบความสับสนระหว่างความต้องการให้กระบวนการศึกษา สร้างเยาวชนรุ่นใหม่ที่มีความรู้ความสามารถตามแบบคนในสังคมเมือง ตามค่านิยม การเรียนสูงถึงขั้นปริญญา ในขณะที่เดียวกันก็ต้องการให้เยาวชนกลุ่มเดียวกันนี้รับช่วง

งานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ซึ่งเป็นเอกลักษณ์ของชุมชนบ้านถวาย และเป็นอาชีพที่นำรายได้มหาศาลมาให้กับชาวบ้านถวายโดยไม่ต้องอาศัยปริญญาชั้นสูง ซึ่งความต้องการที่ขัดแย้งกันนี้ทำให้ครูในโรงเรียนบ้านตันแก้วที่กำลังให้ความสำคัญกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเกิดความสับสนตามไปด้วยเนื่องจากไม่แน่ใจว่าชาวบ้านในชุมชนต้องการให้โรงเรียนเน้นความรู้ด้านวิชาการสำหรับการสอบแข่งขันและการสอบเข้าเรียนต่อในระดับสูง ๆ หรือเน้นความรู้เกี่ยวกับวิถีชีวิตในชุมชนเพื่อรักษาเยาวชนไว้ในหมู่บ้านถวาย

ตัวอย่างหลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความสับสนที่กล่าวถึงข้างต้นในส่วนของชาวบ้านและแม้แต่ครูในโรงเรียนบ้านตันแก้วมีดังนี้

ครู.....คราวที่แล้วก็มีเสียงเข้ามาว่า เราไม่ได้เรียนเต็มที เพราะมัวแต่ไปลงหลักสูตรท้องถิ่น ไม่ได้เรียนวิชาอื่น

(บันทึกภาคสนามหน้า ๒๐๙ บันทึกบทสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ /ที่ห้องผู้อำนวยการ)

ครู.....เราทำแล้วเป็นอย่างนี้ (ทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้--หมายเหตุ) เสาให้เขาฟังให้ชาวบ้านบอกว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย บอกมาเลยจะให้เราจัดการเรียนเรื่องหลักสูตรท้องถิ่นใหม่ ถ้าไม่เห็นด้วยก็ให้พูดตรงๆ มีเสียงออกมาว่ามัวแต่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เด็กเลยเรียนไม่เก่ง ไปสอบเข้าที่ไหนก็ไม่ได้

ครู.....แจ้งให้นักเรียนทราบหลักสูตร (ภาษาอังกฤษ--หมายเหตุ) ป. ๕ กับ ป.๖ เหมือนกัน (เรียนด้วยกัน--หมายเหตุ)

ผู้วิจัย ชาวบ้านว่าอย่างไร

ครู.....ยังไม่เห็นว่อย่างใด เพราะยังไม่เห็นเด็กจบออกไป เรียนต่อแล้วได้ผลอย่างไรมีผลกลับมาคือลูกเขาเรียนต่อที่อื่นแล้วไม่ได้ใช้ในการสอบ แต่รุ่นนี้ยังไม่ได้สอบเรียนต่อ เขาจะบอกว่าก๊ากเส้น มาอะไรอยู่อย่างนี้ จะสอบเข้าที่อื่นบ่ได้ รู้ผลเมื่อนักเรียนบางส่วนไปทำข้อสอบบ่ได้ เป็นมาโทษหลักสูตรท้องถิ่น เรียนไปแล้วบ่ได้เอาไปใช้สอบต่อ เป็นจะอี่.....

(บันทึกภาคสนามหน้า ๒๑๒ บันทึกการสัมภาษณ์ครูผู้สอนหลักสูตรท้องถิ่น วันที่ ๑๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๓ / ที่ห้องผู้อำนวยการ)

.....แต่เมื่อ (ผู้วิจัย) ถามก็พบว่าถ้ามีทางเลือกแล้วชาวบ้านก็คงให้ลูกออกไปเข้าโรงเรียนข้างนอกอยู่ดีเพราะมีทางไปเรียนต่อได้มากกว่า และว่าเป็นค่านิยม คนมีลูกไปเรียนข้างนอกไปเข้าที่ (โรงเรียน--หมายเหตุ) ดีๆ ไปเรียนต่อได้ก็จะเข้ามาอวดชาวบ้านที่เหลือ พวกนี้ก็เลยอยากได้คุยบ้างก็ทำตามๆกันไป คล้ายลัทธิเอาอย่าง.....

(บันทึกภาคสนามหน้า ๑๓๔ บันทึกภาคสนามการสัมภาษณ์ชาวบ้านถวาย วันที่ ๒๑ พฤษภาคม ๒๕๔๓ ที่บ้านแม่หลวง)

ผู้ปกครอง.....อยากจะเสนอว่า หมู่บ้านควายเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมซึ่งก็สร้างรายได้ให้กับ
ประชากรท้องถิ่น จริงๆผมอยากให้โรงเรียนได้สร้างหลักสูตรเกี่ยวกับการแกะสลักเพิ่มเติม ให้เด็กได้ทำและ
ให้ใส่ใจด้วย เพราะทุกวันนี้เด็กไม่ค่อยใส่ใจ.....

ครู.....การศึกษาที่จะต้องมีการแข่งขัน ถ้าเราจะกลับมาหรือกลับมาเหมือนเดิม เราก็ถูก
สังคมที่อยู่แวดล้อมเราว่า โรงเรียนต้นแก้วทำอะไรก็ไม่รู้ อันนี้คือปัญหาของโรงเรียนเราที่กำลังเผชิญอยู่ทั้ง
สองด้าน ด้านหนึ่งเราก็ต้องพยายามไปแข่งขันกับเขา.....

(บันทึกภาคสนามหน้า ๑๙๕ บันทึกการประชุมครูกับกรรมการโรงเรียนต้นแก้ว วันที่ ๑๕
พฤศจิกายน ๒๕๔๓ ห้องประชุมโรงเรียน)

.....ที่จริงเรื่องอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้นี้เป็นเรื่องที่ควรสนับสนุนมานานแล้ว ชาว
บ้านกำลังหวังว่าจะไม่มีลูกหลานสนใจทำอาชีพนี้กันต่อไปจะหยุดลงที่รุ่นของเรานี้ ทั้งๆที่เป็นอาชีพที่ทำชื่อเสียง
ทำรายได้มาให้หมู่บ้านเลี้ยงครอบครัวเราอยู่ทุกวันนี้ คนเก่งๆที่สนใจแกะสลักหาได้น้อยเต็มที่เป็นคน
นอกทั้งนั้น ทำแกะสลักแบบพอไปได้ไม่ได้เน้นฝีมือเหมือนคนรุ่นเรา.....

(บันทึกภาคสนามหน้า ๖๕ บันทึกภาคสนามบทสัมภาษณ์ชาวบ้าน วันที่ ๓๑ มกราคม ๒๕๔๓
ที่บ้านแม่หลวง)

2. โรงเรียนเปิดให้ชุมชนเข้ามีส่วนร่วมในกิจกรรมทางวิชาการของโรงเรียน

การเริ่มความสัมพันธ์ระหว่างชาวบ้านในชุมชนบ้านถวายเป็นโรงเรียนโดยการเข้าเป็น
แนวร่วมกันพัฒนา สร้างและใช้หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมรดกเทศก้น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้
ในลักษณะความสัมพันธ์แบบที่สาม กอปรกับแนวพระราชบัญญัติการศึกษาฉบับพุทธศักราช
๒๕๔๒ มาตรา ๒๙ ที่กำหนดให้ท้องถิ่นเข้ามามีบทบาทในการบริหารดำเนินกิจกรรมต่างๆใน
โรงเรียน โดยได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า “ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร
ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถาน
ประกอบการและสถาบันสังคมอื่นส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยการจัดการกระบวนการเรียนรู้
ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสารและ
รู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและ
ความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่าง
ชุมชน” (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ, ๒๕๔๒) ส่งผลกระทบต่อเนื่องไปถึงการจัด
กิจกรรมงานประจำปีของโรงเรียนบ้านต้นแก้วซึ่งจัดขึ้นในช่วงเดือนกุมภาพันธ์ ๒๕๔๓
กล่าวคือนอกจากกิจกรรมรื่นเริงซึ่งประกอบด้วยการแสดงบนเวทีของนักเรียนระดับชั้นต่างๆ
การออกร้านขายอาหารของนักเรียน และการขายบัตรเข้าร่วมงานให้กับผู้ปกครองนักเรียน
เพื่อหารายได้สมทบทุนการดำเนินกิจการของโรงเรียนตามปกติแล้ว ปีนี้ทางโรงเรียนได้จัด
ชุมนุมิทรรศการหลักสูตรท้องถิ่นแสดงผลงานแกะสลักไม้และการตกแต่งงานไม้แกะสลักเพื่อให้ครู
นักเรียนและผู้ปกครองได้เข้าชม จัดให้นักเรียนแสดงการแกะสลักและตกแต่งเส้นสีให้ดู
สำหรับการมีส่วนร่วมของชาวบ้านนั้นทางโรงเรียนได้ขอให้ชาวบ้านเป็นกรรมการหลักตัดสิน

ผลงานของนักเรียนในกิจกรรมประกวดวาดภาพ ประกวดคณิตคิดเร็ว ประกวดคัดลายมือ ประดิษฐ์เศษวัสดุโดยมอบให้ชาวบ้านที่มีความรู้ ประสบการณ์และความสามารถในเรื่องนั้นๆ รับผิดชอบเป็นกรรมการ อาทิเช่นขอให้พ่อหลวงและปลัดอบต. ซึ่งมีชื่อเสียงด้านการค้าขาย เป็นกรรมการตัดสินกิจกรรมการคิดเลขเร็ว ขอชาวบ้านที่ได้รับการยอมรับว่าลายมือสวยที่สุดในหมู่บ้านให้เป็นผู้ตัดสินการประกวดคัดลายมือของนักเรียน ให้ชาวบ้านที่มีความคิด สร้างสรรค์ผลงานศิลปะในหมู่บ้านเป็นกรรมการตัดสินการประกวดวาดภาพ เป็นต้น

เมื่อผู้วิจัยถามว่ามีการเปลี่ยนแปลงอะไรในโรงเรียนบ้างหลังจากที่มีการใช้หลักสูตรท้องถิ่น ครุ.....กับครุ.....บอกว่าเห็นผู้อำนวยการให้ทำเวทีกลางแจ้งใหม่ เอาไว้จัดงานโรงเรียน เอาชุมชนเข้ามา เป็นกรรมการตัดสินการประกวด การคัดลายมือ คิดเลขเร็ว โดยคัดเอาชาวบ้านที่มีฝีมือในเรื่องเหล่านี้มาเป็น กรรมการตัดสินผลงานนักเรียนแทนที่จะใช้ครูเป็นคนประเมินแต่ฝ่ายเดียว อย่างเช่นพวกที่บวชเรียนมาแล้ว มาเป็นกรรมการร่วมกับครูในโรงเรียนตัดสินลายมือ การเขียนของนักเรียน เอาพ่อหลวง.....มาตัดสินการคิด เลขเร็ว เป็นต้น

(บันทึกภาคสนามหน้า ๘๔, วันที่สัมภาษณ์ ๒๖ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓, ห้องผู้อำนวยการ)

ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ข้างต้นตรงกับ การสังเกตและเอกสารกำหนดการ จัดงานกิจกรรมประจำปีของโรงเรียนที่จัดขึ้นในวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓ (ดูรายละเอียด ของกำหนดการและแผนผังงานในภาพผนวก) ซึ่งชาวบ้านให้ข้อมูลว่าแตกต่างไปจากปีก่อนๆ ตรงที่ให้ชาวบ้านเข้ามาร่วมกิจกรรมภาควิชาการของโรงเรียนด้วยแทนที่จะเป็นผู้เข้ามา ดูการแสดงของนักเรียนแต่เพียงอย่างเดียว อย่างไรก็ตามชาวบ้านยังคงต้องซื้อบัตรเข้ามา ในงานกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อเป็นเงินสมทบทุนกิจการของโรงเรียนต่อไป

มีการประกวดวาดภาพ ประกวดคณิตคิดเร็ว ประกวดคัดลายมือ ประดิษฐ์เศษวัสดุ มี ชาวบ้านในหมู่บ้านเป็นกรรมการตัดสินมีครูเป็นผู้ช่วยประสานงาน พ่อหลวงกับปลัดอบต. เป็นกรรมการ คิดเลขเร็ว คนตัดสินคัดลายมือคือพ่อหมื่น แดงคำดี คนตัดสินร้องเพลงลูกทุ่งลูกกรุงคืออัญชัย นายเกษม พงศ์ภมร ส่วนคนตัดสินภาพวาดระดับประถมมีพ่อเลี้ยงรงค์ชัย วิโรจน์ บุญทา นิพนธ์ พงศ์ภมร และนายชัย สุรินทร์กาด วาดภาพมัธยมคือ นายสม ดีคำป้อ ประกวดวาดภาพคอมพิวเตอร์มีนายแสวง แดงคำดี นาย บุญนิตย์ ดีคำป้อ และอบต. หมู่ ๑ เป็นกรรมการตัดสิน

กลางคืนมีการแสดงของทุกระดับชั้น ชั้นประถมหกไซว์กลองสะบัดชัย ฟ้อนเจิง ฟ้อนดาบ คนที่มาช่วยจัดงานมีชมรมผู้ปกครอง (ช่วยเรื่องการแสดง จัดเวทีให้) กรรมการโรงเรียน (ช่วยหาเงินผ้าป่า ซื้อที่ดินโรงเรียน) ชมรมศิษย์เก่า (ช่วยจัดแข่งวอลเลย์บอลระหว่างชาวบ้าน) ซึ่งกรรมการเหล่านี้ก็มาช่วย งานโรงเรียนเป็นประจำอยู่แล้ว แต่ปีนี้ทุกคนบอกว่าต่างจากปีก่อนๆ โดยปีนี้ชาวบ้านเข้ามามีบทบาท ในลักษณะเป็นแนวร่วมมากกว่าการแค่ช่วยเหลือเล็กๆ น้อยๆ แต่เข้ามามีบทบาทหลักๆ เป็น กรรมการตัดสินทางวิชาการ เป็นหลักของกิจกรรมสำคัญๆ ส่วนพวกครูถอยออกมาเป็นผู้ประสานงาน ช่วยอำนวยความสะดวกในเรื่องต่างๆให้ชาวบ้าน

(บันทึกภาคสนามหน้า ๘๘, เก็บข้อมูลจากการสังเกตและสัมภาษณ์ผู้ร่วมงาน, สถานที่ โรงเรียน บ้านต้นแก้ว, วันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๓)

3. กระตุ้นความสนใจของครูอื่น ๆ ทั้งในโรงเรียนบ้านต้นแก้วและในโรงเรียนกลุ่ม

บูรพา

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมรดกเทศก้น้อยงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้แกะสลักที่มีการจัดประชุมร่วมระหว่างชาวบ้านกับครูในคณะกรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตรอย่างต่อเนื่อง การมีผู้วิจัยและคณะนิสิตจากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยซึ่งเป็นบุคคลภายนอกเข้าไปมีส่วนร่วมในการพัฒนา รวมไปถึงการมีผู้บริหารโรงเรียนสนับสนุนให้ครูที่สนใจเข้าร่วมทำงานในโครงการก่อให้เกิดความเคลื่อนไหวจากครูคนอื่น ๆ ในโรงเรียนเป็นอย่างมาก หลักฐานที่แสดงให้เห็นถึงความสนใจของครูเหล่านี้มีตั้งแต่การแสดงตนขอคำอธิบาย ขอคำชี้แนะจากครูกลุ่มที่กำลังพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นอยู่เพื่อเป็นข้อมูลใช้สำหรับการเริ่มพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นของตนเอง ไปจนถึงถามได้ด้วย ความสนใจใคร่รู้ว่ากำลังทำอะไรกันอยู่ ทำอย่างไร อยากรู้ก็ตาม เป็นที่น่าสังเกตว่าครูทั้งที่สนใจใคร่รู้และที่แสดงความประสงค์จะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นบ้างนั้นยังไม่มีใครได้ศึกษาและลงมือทำหลักสูตรท้องถิ่นอย่างจริงจัง ทั้งนี้ทุกคนให้เหตุผลว่ามีภาระงานประจำมากเกินกว่าจะลงมือทำอะไรใหม่ๆ ได้อีก

ครู.....บอกว่าเห็นพวกครูทำหลักสูตรท้องถิ่นก็มีความสนใจอยากทำบ้าง เมื่อผู้วิจัยถามว่าสนใจแล้วทำไมไม่ทำหรือไปขอครู....ทำด้วย ครู.....อ้างว่าทำไม่ได้เพราะมีงานประจำมากอยู่แล้ว แต่ก็คอยถามความก้าวหน้าจากเด็ก ๆ ตลอดว่าทำอะไรกันบ้าง เด็ก ๆ ก็เล่ารายละเอียดให้ฟัง แต่ถ้าให้ถามจากครู.....ก็ไม่รู้จะเริ่มต้นถามอะไร

ครู.....อธิบายว่าตัวเองเป็นแบบเป่าปุ้นจิ้นคือพูดกันตรง ๆ ทำก็บอกว่าทำ ไม่ทำก็บอกว่าไม่ทำ ไม่ปิดบังกัน สนใจจะสนใจแต่ไม่อยากจะลงมือทำ เคยถามเด็ก ๆ ถามครู.....ว่าผู้วิจัยสอนอะไรบ้าง ผู้วิจัยเป็นอย่างไร อยากรู้เหมือนกันว่าเด็ก ๆ เรียนหลักสูตรนี้แล้วได้อะไรบ้าง.....

ผู้วิจัยถามย้อนมาเรื่องทำหลักสูตรท้องถิ่นว่าทำไมไม่ทำหลักสูตรท้องถิ่นเมื่อสนใจเด็ก คอยติดตามเด็ก ติดตามความเคลื่อนไหวของผู้วิจัยถึงเพียงนี้ ครู.....ตอบว่าสนใจแต่ยอมรับว่าขี้เกียจ ถ้าให้ช่วยเป็นครั้งเป็นคราวก็พอช่วยได้

(บันทึกภาคสนามหน้า ๘๑-๘๒, สัมภาษณ์ครูวันที่ ๒๕ กพ. ๒๕๔๓ ที่รร. บ้านต้นแก้ว, หน้าห้องวิทยาศาสตร์)

ครู.....เล่าว่าตั้งแต่ทำหลักสูตรนี้โรงเรียนศึกคัก มีบรรยากาศดีมีคนเข้าออกตลอด มาขอหลักสูตรกันมาก เมื่อก่อนก็มีคนมาเยี่ยมชมโรงเรียนแต่ก็ไม่ได้ดูอะไรจริงจัง ตอนนี้มีการแสดงผลงานนักเรียน ให้นักเรียนมาเล่าเรื่องท้องถิ่นให้ฟัง ให้นักเรียนพาไปเที่ยวชุมชน ผู้อำนวยการก็อวดเรื่องนี้อยู่เรื่อย เด็ก ๆ ชั้นอื่นก็อยากอยู่ในโครงการนี้บ้าง อยากรู้บ้าง.....

(บันทึกภาคสนามหน้า ๘๒, สัมภาษณ์ครูวันที่ ๒๕ กพ. ๒๕๔๓ ที่รร. บ้านต้นแก้ว, ห้องผู้อำนวยการ)

ทั้ง ครู.....และครู.....กับครู.....บอกว่า เป็นงานที่น่าสนใจมาก ฝึกให้นักเรียนมีประสบการณ์การทำงานอย่างจริงจัง ครู.....บอกว่า เด็ก ๆ กระตือรือร้นกันมากมาค้นศัพท์ภาษาอังกฤษกันในห้องสมุดเสมอ.....เด็กกล้าแสดงออกมากกว่าแต่ก่อน มีความสนใจงานที่ได้รับผิดชอบกันดีและมั่นใจเวลาพบคนแปลกหน้า ครู.....เสริมว่า เมื่อเข้ามาจากไกล ๆ เห็นนักเรียนขึ้นไปนั่งบนรถทัวร์ของพวกเขาเกิด พุดคุยกับพวกเขาเกิดอย่างสนิทสนมไม่กลัวคนแปลกหน้าเลย

ครู.....บอกว่า รู้ว่า พวกครูในโครงการวิจัยเขาทำอะไรกันเพราะผอ. บอกให้รู้ ชักชวนให้เข้ามาดูจะได้เรียนรู้ไปด้วยเลย แต่พวกเราไม่มีเวลากันเป็นครูประจำชั้นงานมาก ยุ่งยากกันตลอด

(บันทึกภาคสนามหน้า ๘๔, สัมภาษณ์ครูวันที่ ๒๖ กพ. ๒๕๔๓ ที่รร. บ้านตันแก้ว ,
ห้องผู้อำนวยการ)

ครู.....บอกว่า ใจจริงก็อยากพานักเรียนออกไปเรียนในชุมชนเหมือนกันแต่ไม่มีโอกาสเพราะต้องทำงานอย่างอื่น ๆ และถ้าจะทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องอื่น ๆ บางทีก็ต้องลงมือศึกษาข้อมูลก่อน.....และว่าน่าจะลองทำหลักสูตรเรื่องทำนา ทำสวนหรือทำเสื่อด้วยแห้งซึ่งเป็นสินค้าพื้นเมืองของบ้านท่ามะไก่อ บ้านขุนคอง.....

(บันทึกภาคสนามหน้า ๘๖, สัมภาษณ์ครูวันที่ ๒๖ กพ. ๒๕๔๓ ที่รร.บ้านตันแก้ว ,ห้องผู้อำนวยการ)

4. การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านถวายเป็นการรองรับนักท่องเที่ยวที่คาดว่าจะมีเพิ่มขึ้นหลังจากที่หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม่แกะสลักและงานไม้สามารถฝึกนักเรียนในโครงการให้ทำหน้าที่มัคคุเทศก์น้อยๆได้ตามวัตถุประสงค์ ชาวบ้านถวายเป็นได้การนำของผู้ใหญ่บ้าน กรรมการร้านค้าสองฝั่งคลองซึ่งหลายคนเป็นผู้ปกครองของนักเรียนในโรงเรียนบ้านตันแก้ว ตลอดจนนักธุรกิจคนสำคัญๆของหมู่บ้านตกลงปรับปรุงลักษณะทางกายภาพของหมู่บ้านซึ่งมีตั้งแต่การปรับถนนดินลูกรังอย่างน้อยสองสายภายในหมู่บ้านให้เป็นถนนลาดคอนกรีตเพื่อเชื่อมต่อกับถนนสายหลักที่ตัดผ่านทางตรงไปยังสารภี เพิ่มร้านอาหารใหม่อีก 3 ร้านและมีร้านค้าประเภท convenient store ขายของเล็กๆน้อยๆอีกหนึ่งร้าน ตั้งตู้โทรศัพท์สาธารณะที่ปากทางเข้าตลาดร้านค้าสองฝั่งคลองตั้งกรงใส่ขยะแบบแยกประเภทขยะเป็นระยะๆ มีการปรับปรุงและเพิ่มจำนวนห้องสุขาสาธารณะซึ่งการเปลี่ยนแปลงทั้งหมดมีไว้สำหรับอำนวยความสะดวกให้กับนักท่องเที่ยว ทั้งยังมีการปรับพื้นที่ว่างก่อนถึงกลุ่มร้านค้าสองฝั่งคลองเพื่อเตรียมทำกลุ่มร้านค้าขึ้นอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งวางแผนให้คนนอกหมู่บ้านเข้ามาค้าขาย การปรับปรุงลักษณะทางกายภาพที่กล่าวข้างต้นนี้แม้จะเป็นไปอย่างค่อยเป็นค่อยไปแต่ก็นับว่าเป็นการเปลี่ยนแปลงที่เห็นได้ชัดเจนเมื่อเปรียบเทียบกับสภาพของหมู่บ้านตั้งแต่ที่ผู้วิจัยเริ่มเข้ามาศึกษาชุมชนบ้านถวายเป็นสภาพของหมู่บ้านในระหว่างการพัฒนาและใช้หลักสูตรท้องถิ่นมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานดกแต่งงานไม้

การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพที่เกิดขึ้นในหมู่บ้านถวายดังกล่าวทำให้พอสรุปได้ว่าการที่ชาวบ้านถวายเข้าเป็นแนวร่วมกับโรงเรียนพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นสามารถผลักดันให้เกิดโครงการที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้ แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงลักษณะเฉพาะของชุมชนและของหลักสูตรท้องถิ่นที่พัฒนาขึ้นด้วยด้วยกล่าวคือในกรณีของชาวบ้านถวายนั้นลักษณะความเข้มแข็งของชุมชนที่เป็นทุนเดิมทางสังคมอยู่ก่อนเป็นปัจจัยสำคัญทำให้ชาวบ้านแม้จะมีความคิดขัดแย้งกันบ้างเกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหมู่บ้านสามารถสร้างวิสัยทัศน์ร่วมกันเพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านถวายได้ไม่ยากนัก ชาวบ้านสามารถกำหนดกิจกรรมแนวรุกและสามารถดึงศักยภาพของเครือข่ายสังคมภายในชุมชนมาสนับสนุนกันและกันได้เป็นอย่างดี ลักษณะเฉพาะอีกประเด็นหนึ่งคือหลักสูตรท้องถิ่นที่โรงเรียนพัฒนาขึ้นร่วมกับชุมชนนั้นเป็นไปในแนวเดียวกันกับกิจกรรมที่ชาวบ้านกำลังกระทำและให้ความสำคัญอยู่ดังนั้นชาวบ้านทั้งหมู่บ้านจึงให้การสนับสนุนอย่างเต็มที่ ลักษณะเฉพาะสุดท้ายซึ่งมีความสำคัญไม่น้อยไปกว่าสองลักษณะแรกคือกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมีคฤหะทศกัณเฑียรงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ที่เปิดโอกาสและสนับสนุนให้ชาวบ้านจำนวนมาก จากหลากหลายอาชีพมีส่วนร่วมในการพัฒนาและสร้างหลักสูตรในทุกขั้นตอนตั้งแต่ขั้นวางแผน ออกแบบ และนำหลักสูตรไปใช้จนถึงการประเมินผลและปรับปรุงหลักสูตร แต่สิ่งที่สำคัญที่สุดจะเป็นความพอใจของชาวบ้านที่มีโอกาสได้รับข้อมูลและความเคลื่อนไหวเกี่ยวกับหลักสูตรท้องถิ่นนี้เป็นระยะๆ โดยตรงจากการเข้าเป็นแนวร่วมกับครู

ผลกระทบทางอ้อม ระยะเวลาที่ ๒ เกิดการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นใหม่อีก ๒ หลักสูตรพัฒนาโดยครูในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑-๒ หนึ่งหลักสูตร และในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๔ อีกหนึ่งหลักสูตร

ในช่วงนี้ครูที่รับผิดชอบระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๑ และ ๒ ได้รับมอบหมายให้จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นมาหนึ่งหลักสูตรซึ่งครูตกลงทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องตุ๊กตารองเท้าจากความสนใจส่วนตัวเป็นพื้นฐานอยู่ก่อนแล้ว ครูที่ทำหลักสูตรนี้ให้ข้อมูลว่า

มีความสนใจในเรื่องการทำตุ๊กตาดั้งแต่ ๔ ปีที่แล้วตั้งแต่ยังสอนอยู่ที่โรงเรียนเดิมก่อนย้ายมาที่โรงเรียนบ้านต้นแก้ว เดิมฝึกทำตุ๊กตากับคุณพ่อของจรัล มโนเพชรกับเพื่อนและลูกศิษย์อีกหนึ่งคน และมีความคิดอยากจะทำให้นักเรียนทำตุ๊กตาก็ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไรและจะเริ่มจากตรงไหน เมื่อย้ายมาที่โรงเรียนบ้านต้นแก้วและเห็นมีการทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมีคฤหะทศกัณเฑียรงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ก็สนใจมากแต่ก็ไม่ได้ถามใครว่าทำกันอย่างไร จนมาถึงปีนี้ครู.....บอกว่าจะต้องทำหลักสูตรท้องถิ่นแล้วจึงนับว่าเป็นโอกาสดี.....

.....ว่าครูที่แล้วก็มีการพูดกันอีกเรื่องทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องตุ๊กตา ครู.....เอาตัวอย่างหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมีคฤหะทศกัณเฑียรงานไม้มาให้ดูเห็นว่าแบ่งเป็นสาระกลุ่มต่างๆ เรื่องเนื้อหาสาระนั้นครู.....มีอยู่แล้วแต่ก็ขอให้ครู.....ช่วยหามาเพิ่มให้อีกซึ่งก็ได้เอาหนังสือมาให้อ่านค้นคว้า เอาตำราการทำหลักสูตรท้องถิ่นมาให้ศึกษา อยากได้สาระเพิ่มเติมอีกซึ่งก็บอกให้ครู.....ช่วยไปหามาให้แล้ว

สำหรับการสอนครู.....จะสอนคนเดียวเพราะไม่รู้ว่าจะมีคนมาช่วยหรือเปล่า เขาจะช่วย
 มากน้อยแค่ไหนก็ไม่รู้ เมื่อผู้วิจัยถามว่าจะสอนและทำหลักสูตรท้องถิ่นเป็นแบบบูรณาการหรือแยกสอน
 เป็นรายวิชาครู.....บอกว่าสอนเป็นบูรณาการ.....

(บันทึกภาคสนามหน้า ๑๔๒ , สัมภาษณ์ครูระดับประถม ๑-๒, วันที่ ๒๒ พฤษภาคม ๒๕๔๓
 โรงเรียนบ้านต้นแก้ว)

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องตุงนี้ได้รับความสนใจจากนักเรียนชั้นประถมปลายและชาวบ้าน
 มากพอสมควรเนื่องจากเป็นวัสดุที่ชาวบ้านใช้ในงานพิธีกรรมต่างๆเป็นประจำอยู่แล้ว และต้อง
 ใช้เป็นจำนวนมากในแต่ละครั้งไม่ว่าจะเป็นตุงงานปอยหลวง ตุงงานสงกรานต์ ตุงงานสืบชะตา
 จ้อจลร้อยแปด ตุงชัย ตุงไล่หมุ่ ตุงค่าคิง ตุงหางในพิธีศพ ตุงช่อนาทานซึ่งใช้เดินนำขบวน
 ชาวบ้านเข้าวัด ดังนั้นจึงเป็นหลักสูตรที่เด็ก ๆ สามารถนำไปใช้ช่วยผู้ปกครองทำได้มากแม้เด็ก
 จะยังไม่สามารถเข้าใจสาระความรู้เกี่ยวกับตุงเหล่านี้ได้หมดก็ตามทั้งนี้เพราะนักเรียนยังเล็ก
 มากดังนั้นจึงสอนในลักษณะงานศิลปะและเล่นิทานพื้นบ้านประกอบเสียมากกว่า

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องบายศรีและขันผูกข้อมือเป็นหลักสูตรท้องถิ่นฉบับที่สองพัฒนาขึ้น
 โดยครูระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๓-๔ ครูให้เหตุผลการเลือกทำหลักสูตรนี้ว่าเนื่องจากเห็น
 ความสำคัญของบายศรีและขันผูกข้อมือในพิธีกรรมต่างๆของชาวบ้านไม่เฉพาะในชุมชน
 บ้านถวายเท่านั้นแต่คลุมถึงชาวบ้านในหมู่บ้านอื่นๆของตำบลหางดงทั้งหมดด้วย บายศรีและ
 ขันผูกข้อมือนี้อาบน้ำทุกครัวเรือนจำเป็นต้องใช้ในพิธีมงคลในชีวิตประจำวันไม่ว่าจะเป็นพิธี
 แต่งงาน ขึ้นบ้านใหม่ สืบชะตา หรือแม้แต่วเวลาที่นักเรียนสำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนก็จะมีพิธี
 สูขวัญเป็นศิริมงคลให้นักเรียน

ครูเล่าว่าเริ่มต้นหาข้อมูลพื้นฐานจากหนังสือสองเล่มด้วยกันซึ่งเขียนขึ้นโดยหน่วยศึกษา
 นิเทศก์เขต ๘ โดยครู.....(เป็นผู้ช่วยวิจัยและทำหน้าที่เป็นตัวกลางการเผยแพร่ภายในโรง
 เรียน) เป็นผู้หามาให้อ่านและคอยช่วยประสานงานกับชาวบ้านที่มีความรู้และทักษะในเรื่องนี้
 เพื่อนำมาเป็นวิทยากรให้ความรู้กับนักเรียน

ครูให้ข้อมูลประกอบด้วยว่า ในระยะแรกๆไม่รู้ว่าจะหาเนื้อหาสาระได้อย่างไรและจะจัด
 สรรอย่างไรจึงจะสอนได้ครบทั้งภาคการศึกษา อย่างไรก็ตามครูได้พยายามศึกษารายละเอียด
 เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาจากผู้รู้ในลักษณะถามสืบไปจนได้ต้นตอที่รู้เรื่องจริงซึ่งเป็นการใช้วิธี
 snowball technique และ key informants โดยไม่รู้ตัว จนได้เนื้อหาสาระมากพอที่จะจัดทำ
 หลักสูตรทั้งยังได้ภูมิปัญญาท้องถิ่นมาช่วยรับเป็นวิทยากรประจำให้

ครูยอมรับว่าไม่ได้มีการนำนักเรียนออกศึกษาออกสถานที่แต่อย่างไร แต่เด็กบางคนไปช่วยงานพระที่บ้านกาตบ้าง ไปช่วยชาวบ้านถวายในงานพิธีมงคลบ้าง และครูเองก็ไปช่วยงานเพื่อนสนิทโดยนำบายศรีที่นักเรียนช่วยกันทำในห้องไปให้เป็นการเผยแพร่งานของนักเรียน

ส่วนการประเมินผลนั้นครูเล่าว่าสังเกตการอภิปรายของนักเรียน ได้จากแบบทดสอบความรู้และดูการปฏิบัติงานของนักเรียน

ครูว่าจริงๆแล้วไม่ได้จัดการเรียนการสอนอะไรที่แตกต่างไปจากการสอนปกติมากนัก เพียงแต่ครูต้องศึกษาข้อมูลเพื่อนำมาสร้างเนื้อหาเอง สร้างแผนการสอนและสื่อเอง กำหนดโครงสร้างเวลาเรียนเอง และได้วิทยากรจากการสืบหาเอาเอง

มีการสอนแบบบูรณาการโดยเชื่อมโยงคณิตศาสตร์เข้ามาด้วย ปกติครู.....สอนเลขอยู่แล้วจึงจัดช่วงเวลาสอนเลขให้เด็กนำโจทย์ที่เป็นเรื่องบายศรีเข้ามาเกี่ยวข้อง เช่นการทำบายศรีจะต้องใช้งบประมาณเท่าไร เป็นค่าใบตองเท่าไร เป็นค่าดอกไม้เท่าไรเป็นต้น แต่ไม่ได้บูรณาการเข้าในช่วงที่กำลังทำบายศรี ทั้งยังมีการนำการร้องรำทำเพลงมาประกอบทำให้เกิดความสนุกสนานเป็นต้น

ครูอื่น ๆ ให้ความสนใจน้อยมากเพราะเวลาถามผู้วิจัยรู้สึกว่าคุณใช้เวลาอยู่นานแล้วจึงให้คำตอบว่ามีครู.....อยู่คนหนึ่งให้ความสนใจตามมาดู

อุปสรรคคือครูเหนื่อยตอนไปหาข้อมูล แต่ก็สนุกที่ได้รู้จักคนในชุมชนและได้ความรู้เพิ่มเติม ตอนสอนก็เหนื่อยที่จะต้องทำแผนการสอน และทำวัสดุเอกสาร สื่อต่างๆทั้งยังต้องเซ็นเด็กให้ทำอีก.....ชาวบ้านยอมรับว่าสอนบายศรีเป็นเรื่องดี.....แต่ขอให้ทำนาน ๆ ครั้งหน่อยไม่ต้องสอนทุกสัปดาห์เพราะไม่มีใบตองมาให้ทำแล้ว.....

(บันทึกภาคสนามหน้า ๒๒๒, สัมภาษณ์ครูผู้พัฒนาและสอน, วันที่ ๑๒ มกราคม ๒๕๔๓, ห้องพักครูโรงเรียนบ้านต้นแก้ว)

แม้ว่ากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัดคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ได้ส่งผลกระทบต่อให้เกิดการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นขึ้นอีกสองหลักสูตรก็ตาม แต่จากการจับประเด็นการสัมภาษณ์ครูผู้วิจัยสรุปได้ว่าแม้ครูมีความสนใจสาระในหลักสูตรเป็นพื้นฐานอยู่ก่อนก็ตามแต่ครูไม่ได้เป็นผู้ดำริจะพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นด้วยตนเอง ครูที่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้งสองคนต้องรับผิดชอบพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นโดยได้รับมอบหมายจากที่ประชุมครู และเป็นคำสั่งของผู้บริหารโรงเรียนเพื่อสนองนโยบายการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในทุกระดับชั้น อีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือเป้าหมายของกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นมัดคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่มุ่งให้นักเรียนและชาวบ้านมีโอกาสได้ศึกษากันและกัน ให้นักเรียนได้เข้าใจวัฒนธรรมและวิถีชีวิตของคนในชุมชน สามารถเชื่อมโยงความรู้จากโรงเรียนเพื่อนำไปสร้างความเข้าใจชุมชนในฐานะสมาชิกของชุมชนที่มีหน้าที่รับผิดชอบต่อชุมชนต่อไปไม่สามารถเกิดขึ้นเนื่องจากหลักสูตรท้องถิ่นทั้งสองเรื่องไม่ได้เน้นจัดการเรียนการสอนแบบชุมชนเป็นแหล่งข้อมูลเหมือนกันหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องแรก แต่ครูที่พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นทั้งสองเรื่องหลังเริ่มใช้วิธีการเก็บข้อมูลภาคสนามเริ่มให้ความสนใจต่อภูมิปัญญาชาวบ้าน ศึกษาชุมชนมากขึ้น ซึ่งนับเป็นนิมิตหมายที่ดี

ต่อการสลายความแตกต่างระหว่างชุมชนโรงเรียนกับชุมชนบ้านถวายโดยใช้กระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ในระดับหนึ่ง

๒. โครงสร้างเวลาเรียนในหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลัก และงานตกแต่งงานไม้ถูกปรับเปลี่ยนเพื่อให้สามารถใช้ไปพร้อม ๆ กับหลักสูตรแกนกลาง

จากการติดตามความต่อเนื่องของหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่ครูและชาวบ้านเข้าเป็นแนวร่วมพัฒนาขึ้นมาใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกในภาคปลายปีการศึกษา ๒๕๔๓ ซึ่งในช่วงเวลาที่กำลังติดตามผลกระทบระยะที่สองนี้ได้เลื่อนขึ้นไปเป็นนักเรียนระดับมัธยมศึกษาปีที่หนึ่งเรียบร้อยแล้วนั้น ผู้วิจัยพบว่าครูได้ปรับเปลี่ยนโครงสร้างเวลาเรียน ปรับกลุ่มนักเรียนที่เป็นเป้าหมาย และปรับวิธีการบูรณาการกลุ่มสาระความรู้ดังนี้

ก. ปรับโครงสร้างเวลาเรียนจากการเรียนต่อเนื่องกันทุกวันเป็นเวลาเกือบหกสัปดาห์ (เรียนภาคทฤษฎีเป็นเวลาห้าสัปดาห์กับภาคปฏิบัติงานมัคคุเทศก์น้อยอีก ๒ วัน) ซึ่งเดิมกำหนดให้เรียนวันละ ๖ ชั่วโมงรวมเวลาเรียนตลอดหลักสูตร ๑๖๒ ชั่วโมงไปเป็นการเรียนเฉพาะวันศุกร์และเรียนครั้งละ ๔ ชั่วโมง ทั้งยังได้ขยายเวลาเรียนจากภาคการศึกษาเดียวไปเป็นเรียนตลอดปีการศึกษาทำให้มีเวลาเรียนตลอดหลักสูตรตามโครงสร้างใหม่เป็นเวลา ๑๖๘ ชั่วโมง

ข. ปรับกลุ่มนักเรียนจากเดิมสอนนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่หกเพียงระดับเดียวไปเป็นสอนนักเรียนระดับประถมศึกษาปีที่ห้าและหกไปพร้อม ๆ กัน

ค. ปรับการบูรณาการเชื่อมโยงกลุ่มสาระภูมิศาสตร์-ประวัติศาสตร์ ภาษาไทย กลุ่มภาษาอังกฤษ กลุ่มมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ และกลุ่มวิทยาศาสตร์-เทคโนโลยี การทำงานอาชีพไม้แกะสลักและงานไม้ ไปเป็นการสอนแยกแต่ละกลุ่ม โดยเรียนสามกลุ่มแรกในภาคการศึกษาแรก และเรียนกลุ่มสุดท้ายในภาคการศึกษาที่สอง

จากการสัมภาษณ์ครูที่เป็นกรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้โดยแยกสัมภาษณ์ทีละคนทำให้พบว่าประเด็นที่เป็นเหตุผลทำให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเวลาเรียนอยู่ที่ครูและผู้บริหารต้องการให้หลักสูตรท้องถิ่นเป็นส่วนหนึ่งของหลักสูตรแกนกลาง ต้องการให้หลักสูตรท้องถิ่นทุกเรื่องที่อยู่ในโรงเรียนพัฒนาขึ้นสามารถใช้ในการเรียนการสอนได้พร้อม ๆ กับการเรียนการสอนตามหลักสูตร

แกนกลาง การจัดโครงสร้างเวลาตามที่ได้สร้างไว้แต่เดิมแม้จะสอดคล้องกับกระบวนการเรียนรู้อัตโนมัติที่ประกอบอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้แต่ทำให้โครงสร้างเวลาเรียนของโรงเรียนที่กำหนดขึ้นตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการเสียไป ดังนั้นครูและผู้บริหารโรงเรียนจึงจำเป็นต้องปรับโครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตรท้องถิ่นเสียใหม่ไม่ให้แตกต่างไปจากระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับจำนวนชั่วโมงและจำนวนคาบเวลาเรียนตามหลักสูตรแกนกลางนัก นอกจากนี้ยังเกิดจากเสียงคัดค้านของชาวบ้านส่วนหนึ่งที่ไม่เห็นด้วยกับการนำหลักสูตรท้องถิ่นเข้ามาสอนในโรงเรียนเนื่องจากคนกลุ่มนี้ยังยึดมั่นกับการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนโดยเชื่อว่าเป็นตัวแปรที่สามารถทำให้นักเรียนสามารถเรียนต่อในระดับสูง ๆต่อไปได้ ส่วนการขยายเวลาจากหกสัปดาห์ (เรียนประมาณ ๑๖๒ ชั่วโมง) ไปเป็นสองภาคการศึกษา (เรียนประมาณ ๑๒๘ ชั่วโมง) นั้นก็เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้ในเวลาใกล้เคียงกับที่ออกแบบไว้ และการแยกกลุ่มสาระความรู้วิทยาศาสตร์ - เทคโนโลยีและงานอาชีพแกะสลักไม้ออกมาเรียนในภาคการศึกษาที่สองแต่เพียงสาระเดียวก็เพื่อให้เวลากับการฝึกงานแกะสลักไม้และตกแต่งงานไม้อย่างเต็มที่นั่นเอง

การนำนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ห้ามาเรียนร่วมกับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่หกนั้นครูและผู้บริหารให้เหตุผลสองประการ ประการแรกคือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ห้าจะได้มีโอกาสเรียนและฝึกงานอาชีพแกะสลักไม้และตกแต่งงานไม้ซ้ำในชั้นประถมศึกษาปีที่หกอีกครั้งทำให้มีความชำนาญและเข้าใจมากขึ้น ประการที่สองคือเมื่อนักเรียนกลุ่มนี้เลื่อนขึ้นชั้นประถมศึกษาปีที่หกแล้วจะได้มีประสบการณ์พอ สามารถช่วยครูดูแลน้องชั้นประถมศึกษาปีที่ห้าได้

ครู.....จากอันเดิมได้ปรับเวลาเพราะว่าเวลาไม่พอกับการเรียน ปรับมาสอนเป็นสองเทอม ในเทอมหนึ่งเป็นของสาระที่ ๑. พี.....วิชาภาษาไทย ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ และกีฬาของครู.....ภาษาอังกฤษมาสอนด้วย และเทอมสองจะเป็นสาระที่ ๒ วิทยาศาสตร์เทคโนโลยีและกพอ.

ผู้วิจัย เนื้อหามีอะไรปรับเปลี่ยนบ้างหรือไม่

ครู.....เหมือนเดิม เพิ่มเวลาการเข้าฐาน ๑๐ นาทีไม่พอ ลงประถม ๕ ด้วยขยายกลุ่ม ปีที่แล้วมีเฉพาะป๖ . ตอนนี้นำนักเรียนสองระดับเข้าด้วยกัน เพื่อว่า ป๕ . เมื่อขึ้นป๖ . จะได้ take care น้องได้และเก่งขึ้น

ผู้ช่วยวิจัย ชาวบ้านที่มาช่วยงานสอนยังเป็นชุดเดิมอยู่หรือเปล่า

ครู.....ยายประยุทธ์ขานรับอยู่ และมีพ่อผู้ปกครองนักเรียนยกมือสนับสนุน แม่ของน้องฝ้าย นักเรียนชั้นประถม๖ จะช่วยเป็นวิทยากร และพ่อของน้องสุภาภรณ์ก็จะเป็นวิทยากรให้ เราบอกเขาด้วยว่าปีนี้มีนักเรียนมากขึ้น เราต้องแยกกลุ่มเยอะขึ้น ผู้ปกครองก็เข้าใจ

(บันทึกภาคสนามหน้า๒๐๘ , สัมภาษณ์ครู, วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๔๔ , โรงเรียนบ้านต้นแก้ว)

ครู.....เดี๋ยวนี้เอาสองห้องมารวมกัน สอนประวัติบุคคลสำคัญ ประวัติความเป็นมาบทเรียนให้เด็กศึกษาจากใบความรู้ให้เด็กออกท่องที่ เด็กทำแผนที่ตั้งใจจากเดิมคือเราไม่กำหนดให้เขาทำ

๒๒๘
แผนทุกอย่างครู ตามใจให้เขาทำของเขาเองแต่จุดหมายคือเป็นร้านที่อยู่สองฝั่งคลองทั้งหมดแต่มีอิสระว่าจะคิด
อย่างไร จะแนะนำอย่างไรที่จะให้เขารู้ว่าคือสองฝั่งคลอง เขียนไม่จำเป็นต้องเหมือนของเรา เขาทำออกมาได้
ดีพอสมควร เด็กที่ฝึกเป็นมักคุเทศก์พบว่าปีที่แล้วล้าพูดมากกว่าอาจเป็นเพราะว่าเด็กเรียนเยอะ ๒ ห้องรวม
กันต้องช่วยกัน ต้องใช้เวลาเวลาเยอะกว่า

ครู.....คราวที่แล้วมีเสียงเข้ามาว่าเราไม่ได้เรียนเต็มที เพราะมีวุ่นแต่ไปลงหลักสูตร
ท้องถิ่นไม่ได้เรียนวิชาอื่นๆแต่บูรณาการอยู่ในนั้นหมดคือว่าเด็กจะคิดเป็นและสามารถขายสินค้าได้ เบ็ดเสร็จ
อยู่ในนั้นและถ้าจะวัดในจุดประสงค์ก็สามารถให้คะแนนได้คือเขาจะเรียนรู้เกี่ยวกับเรื่องอบต. สมาคมปากได้
เรียน พอจะรู้อย่างไรก็รู้พื้นฐาน ไม่รู้สึก.....

(บันทึกภาคสนามหน้า ๒๐๙ , สัมภาษณ์ครู, วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๔๔, โรงเรียนบ้าน
ต้นแก้ว)

ครู.....รุ่นใหม่อื่นๆเราประชุมชี้แจงก่อนว่าการเรียนของเราปีนี้เด็กจะเรียนอะไรบ้าง
เรียนอย่างไรบ้าง เชิญผู้ปกครองแต่ละชั้นมาประชุมแล้วพูดทุกเรื่องเกี่ยวกับการเรียนของเด็ก แล้วก็การวัด
ผลและวิธีการเรียนแล้วก็เรื่องหลักสูตรท้องถิ่น ก็ชี้แจงให้ชาวบ้านทราบ ปีที่แล้วเราทำแล้วเป็นอย่างนี้ เสาให้
เขาฟัง ให้ชาวบ้านบอกว่าเห็นด้วยหรือไม่เห็นด้วย บอกมาเลยจะให้เราจัดการเรียนเรื่องหลักสูตรท้องถิ่น
ใหม่ ถ้าไม่เห็นด้วยก็ให้พูดตรงๆ มีเสียงออกมาว่ามั่วแต่เรียนหลักสูตรท้องถิ่น เด็กเลยเรียนไม่เก่งไปสอบเข้า
ที่ไหนก็ไม่ได้ แต่เด็กมันเก่งแต่บังคับเอ็งสอบเข้าไม่ได้เอง ก็เลยพูดให้ผู้ปกครองฟังตรงไปตรงมา เขาก็เลยบอก
ว่าเรียนก็เรียน.....ถ้ายังเห็นความสำคัญของหมู่บ้านท้องถิ่นอยู่ก็จะสอนให้ เขาตกลงว่าจะเรียนและก็ได้สอน

(บันทึกภาคสนามหน้า ๒๑๒ , สัมภาษณ์ครู, วันที่ ๑๕ มกราคม ๒๕๔๔ , โรงเรียน
บ้านต้นแก้ว)

ผลกระทบที่เกิดขึ้นในช่วงนี้ทำให้ผู้วิจัยตั้งประเด็นสังเกตจากการสังเกต
วัฒนธรรมการทำงานภายในโรงเรียนบ้านต้นแก้วและจากการสัมภาษณ์ครูที่เป็นกรรมการ
ดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมักคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้ในประเด็น
เกี่ยวกับเหตุผลของการปรับเปลี่ยนโครงสร้างเวลาของหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อให้สอดคล้องกับ
ระเบียบปฏิบัติเรื่องเวลาที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางและเพื่อสนองตอบความต้องการของ
ชาวบ้านโดยมองว่าเหตุผลเหล่านี้อาจจะไม่ใช่เหตุผลสำคัญที่สุด เหตุผลสำคัญน่าจะเป็นเรื่อง
ของการเปลี่ยนแปลงบรรยากาศและวัฒนธรรมการดำเนินกิจกรรมภายในโรงเรียนอันเนื่องมา
จากการใช้หลักสูตรท้องถิ่นมากกว่า ในกรณีหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมักคุเทศก์น้อยงานไม้
แกะสลักและงานไม้ นั้นโครงสร้างเรื่องเวลาเรียนมีลักษณะแตกต่างไปจากโครงสร้างที่ครูใน
โรงเรียนคุ้นเคย ยิ่งลักษณะการเรียนการสอนที่ใช้ชุมชนเป็นห้องเรียนด้วยแล้วยังมีความ
แปลกใหม่ไปจากกิจวัตรประจำวัน แตกต่างไปจากพื้นความเชื่อเดิมที่ครูมีอยู่และที่สำคัญที่สุด
คือทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับภารกิจการงานประจำอื่นๆ ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครู
อื่นๆ และระหว่างครูกับนักเรียนเปลี่ยนไปด้วย การเปลี่ยนแปลงบรรยากาศและวัฒนธรรม
การทำงานที่ครูคุ้นเคยเช่นนี้ย่อมทำให้ครูไม่สบายใจ แม้จะไม่ถึงกับปฏิเสธการเปลี่ยนแปลงแต่ก็
ส่งผลให้ต้องมีการปรับเปลี่ยนเพื่อให้เป็นไปในแนวที่ครูและผู้บริหารพอรับได้ การไม่ปฏิเสธ
การเปลี่ยนแปลงของครูและผู้บริหารในโรงเรียนบ้านต้นแก้วและในขณะเดียวกันก็ไม่

ยอมรับการเปลี่ยนแปลงทุกอย่างในลักษณะนี้ทำให้ผู้วิจัยมองเห็นความเป็นไปได้ในการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการทำงานของคุณแต่ทั้งนี้หมายความว่าต้องมีการศึกษาการเปลี่ยนแปลงอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นในโรงเรียน ศึกษาตัวแปรที่เร่งหรือขัดขวางการเปลี่ยนแปลงเหล่านั้น ตลอดจนศึกษาระยะเวลาจากจุดเริ่มต้นถึงจุดที่เกิดการเปลี่ยนแปลงเพื่อทำความเข้าใจกับธรรมชาติการเปลี่ยนแปลงภายในวัฒนธรรมโรงเรียนอย่างลึกซึ้งมากขึ้น ข้อเสนอที่ได้น่าจะเป็นประโยชน์ต่อผู้ที่มีความประสงค์จะปฏิรูปหรือก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงขึ้นในโรงเรียนโดยทำให้การเปลี่ยนแปลงนั้นเกิดได้เร็วขึ้นและเป็นประโยชน์ต่อสมาชิกในโรงเรียนอย่างแท้จริง

หลักฐานอีกอย่างหนึ่งที่สนับสนุนประเด็นที่ว่าอิทธิพลของสภาพบรรยากาศและวัฒนธรรมภายในโรงเรียนน่าจะเป็นเหตุผลแท้จริงที่ทำให้ครูและผู้บริหารปรับเปลี่ยนโครงสร้างของหลักสูตรท้องถิ่นมากกว่าเหตุผลอื่น หลักฐานดังกล่าวคือความขัดแย้งระหว่างเหตุผลที่ครูให้ในกรณีนี้กับแนวปฏิบัติในเรื่องอื่นๆ กล่าวคือในขณะที่ครูระบุว่าต้องปรับเปลี่ยนหลักสูตรท้องถิ่นโดยจัดให้เรียนสัปดาห์ละหนึ่งวัน ในเวลา ๔ ชั่วโมงแทนการเรียนการสอนต่อเนื่องกันไปเป็นเวลา ๕-๖ สัปดาห์เนื่องจากผู้ปกครองต้องการให้เน้นการเรียนการสอนตามหลักสูตรแกนมากกว่าดังนั้นครูจึงต้องปรับการเรียนการสอนเพื่อให้สนองตอบชาวบ้านที่เป็นผู้ปกครอง แต่ในขณะที่เดียวกันนั้นเรื่องความเข้มข้นของการสอนวิชาคอมพิวเตอร์ก็ดี การเคี่ยววิชาภาษาอังกฤษก็ดี ตลอดจนเป้าหมายของการแข่งกีฬาที่ชาวบ้านต้องการเน้นกลับไม่ได้รับการตอบรับจากโรงเรียนเท่าที่ควรซึ่งถ้าครูให้ความสำคัญกับความต้องการของชาวบ้านอย่างจริงจังแล้วความต้องการอื่นๆ ก็น่าจะได้รับการตอบสนองตามไปด้วย นอกจากนี้ลักษณะของโรงเรียนบ้านต้นแก้วในฐานะโรงเรียนรัฐในสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นโรงเรียนที่ตั้งขึ้นเพื่อให้บริการแก่ชาวบ้านในหลายพื้นที่ดังนั้นก็จะมีกลุ่มผู้รับบริการที่หลากหลาย มาจากหลายระดับสถานภาพทางเศรษฐกิจและสังคม มีความต้องการและเป้าหมายที่แตกต่างกันดังนั้นก็ไม่น่าที่จะปรับเปลี่ยนโครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสนองตอบความต้องการของผู้ปกครองที่ไม่ต้องการหลักสูตรท้องถิ่นเพียงกลุ่มเดียว ซึ่งในเรื่องนี้กลับยืนยันและสะท้อนให้เห็นถึงวัฒนธรรมภายในโรงเรียนที่ค่อนข้างแข็งปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นตามความต้องการของชุมชนได้ยากโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าความต้องการนั้นแตกต่างไปจากวัฒนธรรมและสภาพบรรยากาศที่โรงเรียนคุ้นเคยดังนั้นก็การปรับเปลี่ยนโครงสร้างเวลาเรียนของหลักสูตรท้องถิ่นในระยะนี้จึงไม่น่าจะมาจากเหตุผลความต้องการของชาวบ้านแต่เพียงอย่างเดียวแต่น่าจะเป็นเรื่องของอิทธิพลวัฒนธรรมและบรรยากาศของโรงเรียนมากกว่า

๓. ความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเริ่มมีการเปลี่ยนแปลง

หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัคคุเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้เป็นปัจจัยหนึ่งที่ส่ง

ผลกระทบทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพหลายอย่างในหมู่บ้านถวายเป็นได้กล่าวมาแล้วในตอนต้นนั้น ในระยะที่สองนี้การเปลี่ยนแปลงทางกายภาพดังกล่าวก่อให้เกิดผลกระทบต่อวิถีการดำเนินชีวิตของชาวบ้านในหมู่บ้านถวายแม้จะไม่มากนักแต่ก็สังเกตเห็นได้ค่อนข้างชัดเจน

สิ่งหนึ่งที่เกิดขึ้นอย่างเป็นทางการมากชิ้นในช่วงนี้คือศูนย์การค้าเล็กๆ หนึ่งแห่ง ก่อนถึงกลุ่มร้านค้าสองฝั่งคลอง แม้ว่าศูนย์การค้าดังกล่าวจะมีชาวบ้านถวายเป็นเจ้าของ หากแต่เปิดให้พ่อค้านักธุรกิจจากภายนอกเช่าเพื่อดำเนินกิจการค้าขาย การมีคนภายนอกเข้ามาอยู่ในหมู่บ้านถวายเช่นนี้ทำให้ชุมชนบ้านถวายแตกต่างไปจากเดิมไม่ว่าจะเป็นเรื่องของความสัมพันธ์อันเครือญาติกัน หรือความสัมพันธ์ด้านการผลิตงานไม้แกะสลักและงานอาชีพตกแต่งงานไม้ทั้งนี้เนื่องจากคนภายนอกที่เข้ามาตั้งกิจการอยู่ในศูนย์การค้าใหม่ไม่ได้มีความเกี่ยวข้องกับคนในชุมชนบ้านถวาย ทั้งยังไม่ได้ค้าขายสินค้าไม้แกะสลักที่ผลิตขึ้นในหมู่บ้าน แต่เพียงอย่างเดียวเป็นหลักหากแต่นำสินค้าจากภายนอกของตนเข้ามาค้าขายด้วย สิ่งที่น่าสังเกตคือชาวบ้านถวายไม่ได้ให้ความสนใจต่อคนกลุ่มนี้เท่าไรนักและในขณะที่เดียวกันคนในกลุ่มนี้ก็ไม่ได้ติดต่อกับคนในชุมชนบ้านถวาย เจ้าของร้านค้าหลายร้านไม่ได้พักค้างอยู่ในหมู่บ้าน การเข้ามาเปิดร้านค้าในหมู่บ้านถวายนี้อาจจะเนื่องมาจากความคาดหวังว่าจะมีกลุ่มนักท่องเที่ยวเข้ามาในหมู่บ้านมากขึ้นซึ่งเป็นผลมาจากชื่อเสียงเดิมของหมู่บ้านหัตถกรรมบ้านถวายและการเพิ่มการประชาสัมพันธ์ของกลุ่มชาวบ้านถวาย

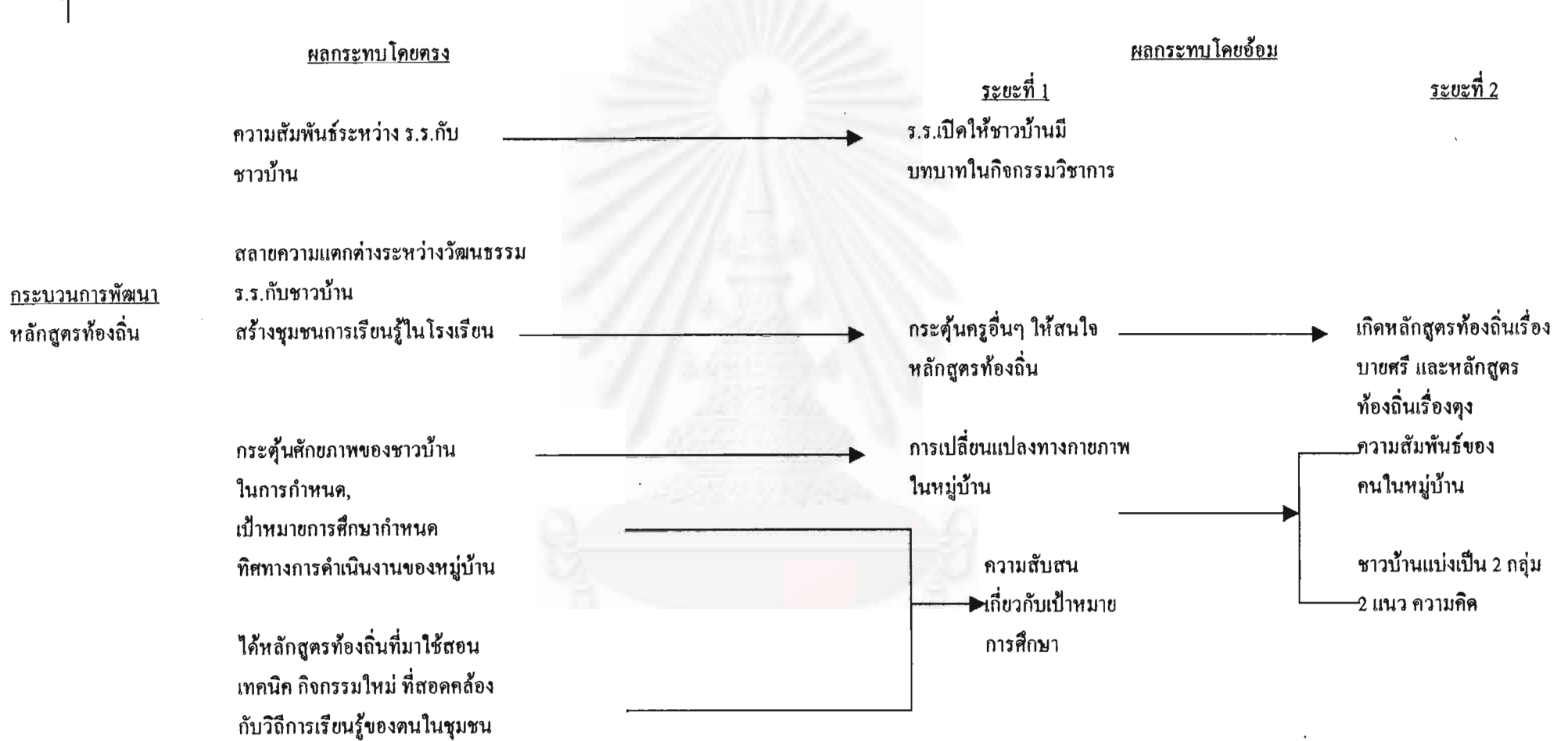
นอกจากการเกิดชุมชนบ้านถวายกลุ่มใหม่ขึ้นมาอีกกลุ่มหนึ่งแล้ว ความสัมพันธ์ของชาวบ้านเดิมในชุมชนบ้านถวายก็เริ่มมีความเปลี่ยนแปลงซึ่งความเปลี่ยนแปลงนี้อาจจะเกิดขึ้นอยู่เดิมบ้างแล้วแต่ยังไม่ชัดเจนนัก กล่าวคือชาวบ้านถวายมีอยู่สองกลุ่มใหญ่ กลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มที่ยึดมั่นต่อการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ของการเป็นหมู่บ้านหัตถกรรมงานไม้แกะสลัก ต้องการเน้นคุณภาพและความงดงามของงานแกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ควบคู่ไปกับการคงไว้ซึ่งความสัมพันธ์ของกระบวนการผลิตงานไม้ของเครือญาติในหมู่บ้าน ส่วนอีกกลุ่มหนึ่งเป็นกลุ่มเน้นการธุรกิจเป็นหลักแม้จะยังคงให้ความสำคัญกับความสัมพันธ์ของกระบวนการผลิตเดิมอยู่ด้วยกลุ่มนี้เองที่เป็นผู้บุกเบิกทำศูนย์การค้าเปิดให้คนภายนอกเข้ามาดำเนินธุรกิจภายในหมู่บ้านถวายโดยให้เหตุผลว่าจะช่วยทำให้ชาวบ้านถวายตื่นตัว เกิดพลังแข่งขันกับคนภายนอกเหล่านี้ทั้งยังทำให้หมู่บ้านถวายมีนักท่องเที่ยวมากขึ้นด้วย เป็นที่น่าสังเกตว่าชาวบ้านถวายในกลุ่มที่สองแม้จะมีจำนวนไม่มากนักแต่เป็นกลุ่มที่มีอิทธิพลไม่น้อย

ชาวบ้านถวายไม่ว่าจะเป็นกลุ่มแรกหรือกลุ่มที่สองล้วนมีส่วนร่วมเป็นกรรมการหมู่บ้านอย่างแข็งแรง ช่วยกันวางนโยบายและทิศทางการพัฒนาหมู่บ้านร่วมกัน ช่วยวิเคราะห์ปัญหาและร่วมวางแผนแก้ปัญหาซึ่งปัญหาสำคัญเกี่ยวกับงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงาน

ตกแต่งงานไม้ที่นำมาสนทนากันในช่วงนี้เป็นเรื่องวัตถุดิบที่นำมาใช้ในการผลิตซึ่งนับวันจะหายากขึ้น มีต้นทุนแพงขึ้นทั้งราคาของและค่าขนส่งทั้งนี้เนื่องจากวัตถุดิบที่เป็นไม้ นั้นไม่ได้เป็นทรัพยากรท้องถิ่นของหมู่บ้านถวาย ชาวบ้านถวายต้องสั่งซื้อเข้ามาในลักษณะวัตถุดิบและแปลงออกไปเป็นสินค้าแปรรูปอีกต่อหนึ่ง ดังนั้นการกำหนดราคาขายจึงขึ้นอยู่กับราคาต้นทุนของวัตถุดิบบวกกับอัตราค่าแรงและฝีมือของช่างแกะสลัก อย่างไรก็ตามถ้าชาวบ้านตั้งราคาขายสูงมากกว่าร้านค้านอกหมู่บ้านก็จะไม่สามารถแข่งขันกับร้านเหล่านี้ได้ดังนั้นจึงจำเป็นต้องตรึงราคาขายไว้ให้ใกล้เคียงกับร้านค้านอกหมู่บ้าน จากการสังเกตของผู้วิจัยพบว่าร้านค้าเหล่านี้สั่งสินค้ามาจากลำพูนและสันกำแพงซึ่งเป็นแหล่งที่มีป่าไม้อยู่หลายแห่งดังนั้นจึงหาวัตถุดิบได้ง่ายกว่าทำให้มีต้นทุนการผลิตที่น้อยกว่า

ปัญหาการขาดแคลนวัตถุดิบและปัญหาราคาวัตถุดิบที่เพิ่มขึ้นทุกทีทำให้กรรมการหมู่บ้านมีแนวโน้มจะใช้วัตถุดิบอื่น ๆ ที่ไม่ใช่ไม้มาผลิตสินค้าเอกลักษณ์ของบ้านถวาย โดยตำริจะใช้ดินปั้นและเผาแทนไม้โดยนำมาแกะสลัก ฉลุและตกแต่งเคลือบสีให้ดูเหมือนสินค้าเอกลักษณ์เดิมของบ้านถวาย ส่วนกระบวนการผลิตยังคงอยู่ในลักษณะการส่งต่อจากบ้านหนึ่งไปยังอีกบ้านหนึ่งเหมือนเดิมซึ่งสินค้าในลักษณะดังกล่าวได้เริ่มผลิตและวางจำหน่ายปนไปกับสินค้าไม้แกะสลักบ้างแล้ว และปรากฏว่าได้รับความนิยมจากตลาดทั้งภายในและต่างประเทศเป็นอย่างดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประมวลความรู้ที่ได้จากประสบการณ์การทำงานวิจัยของผู้วิจัย

หลักสูตรท้องถิ่นกับการสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน

การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นตามรูปแบบต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นแบบอิงหลักสูตรแกนกลางที่ปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมเนื้อหาสาระหรือใช้วัสดุอุปกรณ์ที่หาได้จากท้องถิ่น แบบสร้างภายในขอบเขตความต้องการของครู-นักเรียน แบบโรงเรียนเข้าเป็นแนวร่วมกับชุมชน ตลอดจนแบบที่สร้างโดยชุมชนเองก็ตาม (ดูรายละเอียดหลักสูตรท้องถิ่นแบบต่างๆที่ได้สังเคราะห์รวบรวมไว้ในบทที่สองของงานวิจัยนี้) ถ้าผู้พัฒนาและสร้างหลักสูตรนั้นไม่ว่าจะเป็นครู นักวิชาการตลอดจนถึงชาวบ้านในชุมชนยังคงอยู่ภายใต้กำกับของปรัชญาสังคมเมือง หลักสูตรท้องถิ่นที่ได้ไม่น่าจะสร้างความเข้มแข็งในลักษณะที่คืนความสมดุลทางธรรมชาติและวัฒนธรรมให้กับคนในชุมชน

การพลิกฟื้นคืนความสมดุลทางธรรมชาติให้กับชุมชนภายใต้หลักปรัชญาท้องถิ่นไม่ได้หมายความว่าแค่การทำให้เกิดความสมดุลระหว่างเมืองกับชนบทเท่านั้น ซึ่งความสมดุลในแบบนี้เป็นการสมดุลที่ล่อให้คนชนบทพอใจกับความเจริญที่เกิดขึ้นในท้องถิ่นของตนตามแนววัตถุนิยมเพื่อจะได้ไม่หลังไหลเข้ามาแออัดก่อปัญหาให้กับคนในสังคมเมือง หรือเพื่อให้เกิดความสมดุลของสภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมเพื่อเอื้อประโยชน์ทางเศรษฐกิจให้กับคนในสังคมเมืองภาคธุรกิจเท่านั้น แต่ความสมดุลในที่นี้หมายถึงความสมดุลทางวัฒนธรรม วิถีความสัมพันธ์ระหว่างคนกับคน และคนกับวัฒนธรรมด้วย ดังนั้นในขั้นแรกที่สุดคนในชุมชนต้องหันกลับมาเรียนรู้ที่จะให้ความสำคัญต่อความผูกพันฉันญาติมิตร มีความเอื้ออาทรต่อกัน เห็นความจำเป็นของการพึ่งพิงกันทั้งในด้านการประกอบอาชีพ และในวิถีการดำเนินชีวิตประจำวัน ขั้นที่สองคือต้องทำความเข้าใจถึงเอกลักษณ์ของชุมชนตนและที่สำคัญคือต้องเข้าใจถึงวิกฤตที่กำลังทำลายสภาพสมดุลของชุมชนนั้นซึ่งความสามารถในขั้นนี้สืบเนื่องไปยังขั้นที่สามต่อไปคือทำให้สามารถมองเห็นและกำหนดได้ว่ามีความรู้ และทักษะอะไรบ้างที่จำเป็นต่อการคงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ดังกล่าว ขั้นสุดท้ายซึ่งสำคัญไม่น้อยไปกว่าขั้นอื่นๆแต่น่าจะเป็นสิ่งที่จำเป็นที่สุดสำหรับการสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชนตามแบบปรัชญาท้องถิ่นคือคนในชุมชนต้องเรียนรู้วิธีพัฒนาศักยภาพของตนในการลุกขึ้นดำเนินการเรียกร้องอย่างเหมาะสมและอย่างมีน้ำหนักเพื่อรักษาสภาพแวดล้อมทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่จำเป็นยิ่งสำหรับการคงอยู่ของคนในชุมชนชนบท

การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่ประมวลสาระความรู้ที่เป็นพลวัตต่อกัน สร้างขึ้นโดยบูรณาการสาระจากศาสตร์ที่หลากหลายแต่มีความเชื่อมโยงต่อเนื่องกันไม่แยกตัวจากกันจนทำให้ผู้เรียนไม่สามารถทำความเข้าใจเห็นภาพรวมทั้งหมดได้อย่างมีความหมายเข้าด้วยกัน การ

เรียนการสอนตามหลักสูตรในแนวนั้นนั้นผู้สอนจะให้ภาพรวมทั้งหมดของข้อความรู้ที่จะต้องเรียนให้นักเรียนมองเห็นโครงสร้างใหญ่ของปัญหาที่จะต้องช่วยกันแก้ไข ซึ่งนักเรียนจะร่วมมือกันค้นหา สืบสอบวิธีและรายละเอียดของข้อมูลที่จะทำให้เข้าใจถึงการเข้าถึงและแก้ปัญหา

แทนที่หลักสูตรท้องถิ่นจะประกอบไปด้วยเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่สร้างโดยนักวิชาการภายนอก โดยกลุ่มนักวิชาการท้องถิ่นที่อ้างความเป็นตัวแทนของชาวบ้าน หรือโดยครูและมีเป้าหมายภายใต้คำนิยามตามที่ผู้พัฒนาหลักสูตรเข้าใจและต้องการแต่เพียงฝ่ายเดียว หลักสูตรท้องถิ่นในแนวปรัชญาท้องถิ่นจะต้องเปิดโอกาสให้ชาวบ้านในชุมชนและนักเรียนเลือกสาระที่มีความสำคัญและเกี่ยวข้องโดยตรงกับผู้เรียนบรรจุไว้ในหลักสูตรด้วย เนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่จัดให้จะต้องเป็นสิ่งที่มีความหมายไม่เฉพาะกับครูแต่ต้องมีความหมายเกี่ยวข้องตอบสนองผู้เรียนตลอดจนคนในชุมชนด้วย ทั้งยังต้องสามารถตอบคำถามชุมชนได้ว่าทำไมจึงต้องให้นักเรียนเรียนสาระเหล่านี้ และจะสามารถนำสาระเหล่านี้มาใช้ประโยชน์อะไรได้บ้าง

เนื้อหาสาระในหลักสูตรท้องถิ่นที่ควรจะเป็นนอกจากจะต้องสามารถปรับเปลี่ยนให้สนองตอบวัฒนธรรมชุมชนแต่ละชุมชน เกี่ยวข้องกับปัญหาและวิกฤตที่กำลังเกิดขึ้นในชุมชนเกี่ยวกับทรัพยากรในชุมชนที่นักเรียนจะต้องรู้จักและเข้าใจถึงศักยภาพของทรัพยากรนั้น ทั้งยังต้องมองถึงวิธีที่จะสามารถทำให้ทรัพยากรเหล่านี้คงอยู่กับชุมชนต่อไปแล้ว สาระที่จะต้องจัดให้นักเรียนได้เรียนรู้จะต้องกว้างออกไปจากชุมชนอีกด้วยแต่ควรจะเป็นสาระที่ทำให้นักเรียนเข้าใจถึงเอกลักษณ์และวิธีรักษาความสมดุลของทรัพยากรในชุมชนของตนได้ดีขึ้น สนับสนุนให้นักเรียนมองเห็นวิธีแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ นั่นคือสาระความรู้เกี่ยวกับโลกภายนอกและเกี่ยวกับวิทยาการขั้นสูงในหลักสูตรท้องถิ่นจะต้องมีความสัมพันธ์ไม่ทางใดก็ทางหนึ่งกับชุมชนที่นักเรียนอยู่

กระบวนการเรียนการสอนที่จัดขึ้นต้องตอบรับลักษณะใหม่ของเนื้อหาสาระที่สร้างขึ้นบนพื้นปรัชญาท้องถิ่น นั่นคือการเรียนรู้ที่สามารถทำให้นักเรียนเชื่อมโยงความหมายของสิ่งที่กำลังเรียนรู้กับวิถีชีวิตความเป็นไปตลอดจนปัญหาที่เกิดขึ้นจริงภายในชุมชน จะต้องเป็นการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นภายในชุมชนมีชุมชนเป็นสถานที่เรียนรู้ควบคู่ไปกับการเรียนการสอนภายในห้องเรียนหรือภายในโรงเรียน สมาชิกทุกคนในชุมชนไม่เฉพาะบุคลากรในโรงเรียนต้องมีส่วนช่วยดูแลกำกับให้การเรียนการสอนเป็นไปในทิศทางที่ได้กำหนดไว้ และที่สำคัญคือต้องช่วยกันประเมินการดำเนินงานของบุคลากรในโรงเรียนว่าสามารถบรรลุเป้าหมายที่ระบุไว้มากน้อยเพียงไรทั้งนี้ต้องนำงบประมาณที่ได้รับการสนับสนุนจากชุมชนมาเป็นตัวเปรียบเทียบด้วย อย่างไรก็ตามการเรียนการสอนในลักษณะใช้ชุมชนเป็นสถานที่เรียนรู้และเรียนรู้เรื่องราวต่าง ๆ ภายในชุมชนจะต้องระวังอย่าให้เป็นการเรียนการสอนแบบ

สอนความรู้หรือการให้คำตอบทั้งหมดแก่นักเรียนเหมือนกับการเรียนการสอนส่วนใหญ่ในแนว^{๒๓๕}ของหลักสูตรแกนกลาง แต่ต้องเน้นให้นักเรียนได้ออกแสวงหาคำตอบด้วยตัวเอง นำข้อมูลที่ได้มาอภิปรายถกเถียงหาข้อสรุปซึ่งสามารถนำไปสู่ข้อความรู้ใหม่ๆภายใต้การดูแลอย่างใกล้ชิดของครูและสามารถได้รับการสนับสนุนจากชาวบ้านในชุมชน ดังนั้นภาพรวมของการเรียนการสอนของหลักสูตรท้องถิ่นที่ควรจะเป็นคือครูต้องส่งเสริมให้มีการเรียนรู้จากแหล่งข้อมูลที่หลากหลายทั้งจากครู จากหนังสือและจากชาวบ้านซึ่งหมายความว่าต้องมีการยืดหยุ่นโครงสร้างเรื่องเวลาเรียนที่ปกติออกแบบไว้สำหรับการจัดการเรียนการสอนตามเวลาราชการเป็นการกำหนดเวลาที่ตายตัวซึ่งไม่เอื้อให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเรียนการสอนได้สะดวกขึ้นเนื่องจากติดภาระงานของตนเอง สรุปได้ว่าการเรียนการสอนหลักสูตรท้องถิ่นในแนวปรัชญาท้องถิ่นนั้นทั้งครูและชาวบ้านในชุมชนจะต้องยอมรับภาระใหม่ร่วมกัน การเรียนการสอนไม่ได้เป็นภาระหน้าที่ของครูแต่ลำพังอีกต่อไปแต่หมายความว่าชาวบ้านในชุมชนเองก็ต้องมีส่วนร่วมรับภาระนี้ร่วมกับครูและโรงเรียนด้วยเช่นกัน ซึ่งใครจะต้องรับภาระมากหรือน้อยเพียงไรขึ้นอยู่กับเป้าหมาย และวิธีการดำเนินงานตลอดจนองค์ประกอบความเข้มแข็งของฝ่ายโรงเรียนซึ่งในที่นี้หมายความว่าถึงความสามารถในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ของกลุ่มครูความสามารถในการสร้างเครือข่ายชุมชนกับหน่วยงานต่างๆที่เกี่ยวข้องและกับชาวบ้าน รวมถึงความสามารถในการทำหลักสูตรท้องถิ่นที่สอดคล้องกับโครงการหรือกิจกรรมที่คนในชุมชนให้ความสำคัญและเป็นวิถีชีวิตจริงของชาวบ้าน พร้อมกันนั้นก็ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบความเข้มแข็งของฝ่ายชุมชนนั้นๆซึ่งในที่นี้หมายความว่าถึงความเข้มแข็งในแง่ความสัมพันธ์ระหว่างคนในหมู่บ้าน รวมถึงบริบททางเศรษฐกิจและความพร้อมด้านทุนทางสังคมอื่นๆที่สามารถสนับสนุนการดำเนินงานสร้าง ใช้และประเมินหลักสูตรท้องถิ่นด้วย

สำหรับการวัดและประเมินผลนักเรียนที่ได้รับการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรท้องถิ่นจะต้องมีความแตกต่างไปจากการวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนผ่านกระบวนการสอบซึ่งเป็นการวัดผลความรู้ความจำเนื้อหาสาระ และเป็นการวัดทักษะที่เรียนรู้ไปโดยการให้นักเรียนลงมือปฏิบัติงานในสถานการณ์จำลองเป็นหลัก ต่อจากนั้นจึงนำผลที่ได้ไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์ที่ครูได้ตั้งเอาไว้ ในทางตรงกันข้ามกระบวนการวัดและประเมินผลในแนวหลักสูตรท้องถิ่นจะต้องเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ในฐานะเครื่องมือที่ทำให้ทั้งครูและนักเรียนจะต้องพัฒนาตนเองในเรื่องใดต่อไป ครูจะต้องแสวงหาความรู้ในส่วนใดมาช่วยทำให้การพัฒนาตนเองสมบูรณ์ขึ้น ทำให้การเรียนการสอนที่กำลังเกิดขึ้นสามารถเชื่อมโยงถึงกันได้อย่างมีความหมาย และที่สำคัญที่สุดคือเป็นการวัดและประเมินผลพัฒนาการของนักเรียนเปรียบเทียบกับเป้าหมายและมาตรฐานที่ครู นักเรียนและชาวบ้านในชุมชนตกลงไว้ร่วมกัน โดยไม่จำเป็นว่าจะต้องเปรียบเทียบกับมาตรฐานหรือเกณฑ์เดียวกันกับนักเรียนทั่วประเทศเสมอไป ทั้งนี้เพราะธรรมชาติของโรงเรียน

เงื่อนไขสภาพทางเศรษฐกิจวัฒนธรรมและการเมืองภายในชุมชนในท้องถิ่นหนึ่ง ๆ ตลอดจนสภาพความจำเป็นและปัญหาของแต่ละชุมชนไม่เหมือนกัน ผู้วิจัยพบว่าการศึกษาที่โรงเรียนในชุมชนท้องถิ่นเช่นโรงเรียนบ้านต้นแก้วพยายามพัฒนาลักษณะทางกายภาพของโรงเรียนไม่ว่าจะเป็นเรื่องของอาคารสถานที่ จัดโครงการจำนวนมากมายี่ได้รับการยอมรับจากสำนักงานการประถมศึกษาและสังคม พยายามส่งเสริมให้ครูและนักเรียนจำนวนหนึ่งสร้างผลงานทางวิชาการโดยแข่งขันกับครูและนักเรียนในระดับอำเภอ จังหวัดและประเทศนั้นเป็นไปเพื่อให้โรงเรียนเป็นที่ยอมรับของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติและสังคมมากกว่าเพื่อให้เป็นที่ยอมรับของชาวบ้านหรือเพื่อแสดงให้เห็นถึงพัฒนาการของโรงเรียนในอันที่จะพัฒนาหมู่บ้าน ดังนั้นการตั้งเกณฑ์มาตรฐานระดับประเทศโดยไม่ได้พิจารณาถึงพื้นฐานที่แตกต่างของชุมชนท้องถิ่นแต่ละชุมชนนอกจากจะเป็นการบังคับให้โรงเรียนในท้องถิ่นต้องทุ่มทรัพยากรที่ได้รับจัดสรรจากรัฐมาดำเนินการเพื่อแข่งขันกันไปให้ถึงเกณฑ์แล้วยังเป็นการส่งเสริมทางอ้อมให้โรงเรียนชวนชวนยุดชับทุนทางสังคมจากชาวบ้านเพื่อดำเนินงานของตนแทนที่จะมุ่งไปเพื่อพัฒนาชุมชนอีกด้วย

ผู้วิจัยยังพบว่านอกจากความรู้เกี่ยวกับกระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นในแนวปรัชญาท้องถิ่น ความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการวิจัยภาคสนาม ความสามารถในการสร้างชุมชนการเรียนรู้ระหว่างครูด้วยกันและสร้างเครือข่ายชุมชนที่ครูจำเป็นจะต้องมีหรืออีกนัยหนึ่งคือจะต้องได้รับการฝึกตั้งแต่อยู่ในสถาบันฝึกหัดครูแล้ว สิ่งที่จะเป็นปัจจัยสำคัญที่สามารถกำกับให้ครูนำความรู้และทักษะเหล่านี้ไปใช้อย่างมีความหมายกับท้องถิ่นได้อย่างแท้จริงคือความสามารถในการคิดแบบเชื่อมโยง (relational thinking) ซึ่งยังไม่พบในการทำงานร่วมกับครู

จากประสบการณ์การทำงานร่วมกับครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้วทำให้ผู้วิจัยพบความจริงประการหนึ่งคือครูเหล่านี้คุ้นเคยกับการทำงานและการคิดในลักษณะนำข้อมูลที่ได้รับการถ่ายทอดจากผู้สอนมาปฏิบัติใช้หรือปรับใช้ เป็นการเรียนรู้ในขั้นปฏิบัติใช้ (operational stage) ซึ่งเป็นการเรียนรู้และกระบวนการคิดในลักษณะเดียวกันกับที่ผู้วิจัยพบในการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นในสถาบันฝึกหัดครูดังนั้นจึงไม่น่าแปลกใจที่จะพบว่าครูนำลักษณะเดียวกันนี้มาใช้กับนักเรียนทำให้นักเรียนพลอยเรียนรู้กระบวนการศึกษาและกระบวนการคิดในแบบเดียวกันตามครูไปด้วย

ความสามารถในการคิดแบบเชื่อมโยง (relational thinking) ในที่นี้กำหนดให้ผู้เรียนเรียนรู้ไม่เฉพาะเนื้อหาสาระหรือนำมาใช้ได้เท่านั้นแต่ต้องสามารถหาความแตกต่างและความคล้ายคลึงกันของเนื้อหาสาระที่หลากหลาย สามารถเชื่อมโยงดูความเปลี่ยนแปลงของเนื้อหาสาระเหล่านี้ในบริบทสถานการณ์ที่ต่างกันไปและ

ในเงื่อนไขทางเวลาที่แตกต่างกันซึ่งหมายถึงต้องสรุปให้เห็นถึงที่มาของโครงสร้างและรูปแบบของเนื้อหาสาระที่กำลังเรียนในเชิงสัมพันธ์กับบริบทที่ผู้เรียนจะต้องพบจริง (formal, structural stage) ตลอดจนต้องสามารถเชื่อมโยงต่อไปถึงปัจจัยที่ทำให้เนื้อหาสาระเหล่านี้แตกต่างกันเพื่อทำความเข้าใจเนื้อหาสาระนั้นอย่างลึกซึ้งซึ่งจนสามารถปรับเปลี่ยนสร้างความรู้ที่สามารถนำมาใช้ได้จริงกับบริบทเฉพาะของผู้เรียนพร้อมกันนั้นผู้เรียนต้องสามารถหาหลักฐานมาประกอบเพื่อสนับสนุนให้เห็นด้วยว่าเนื้อหาสาระที่เรียนรู้ไปนั้นสัมพันธ์กับบริบทและเงื่อนไขเฉพาะอย่างไร

ในกรณีของหลักสูตรท้องถิ่นนั้น ถ้าต้องการให้เป็นหลักสูตรท้องถิ่นที่มีความหมายต่อชุมชนบ้านถวายเป็นแท้จริงและสามารถสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนได้จริงจะต้องไม่เน้นให้ครูเรียนรู้แค่เนื้อหาสาระเกี่ยวกับชุมชนหรือนำข้อมูลและทักษะการทำงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้ไปถ่ายทอดให้นักเรียนแต่เพียงอย่างเดียว แต่ครูต้องมองเห็นความแตกต่างระหว่างเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่มีอยู่ในหลักสูตรแกนกลางกับเนื้อหาสาระที่จำเป็นจะต้องเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชน ต้องเชื่อมโยงได้ว่ามีบริบทอะไรและเงื่อนไขอะไรในชุมชนที่ทำให้ต้องปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระและประสบการณ์ที่ต้องเลือกบรรจุลงในหลักสูตรท้องถิ่น และต้องสามารถติดตามปรับเปลี่ยนเนื้อหาสาระเหล่านี้ไปตามเงื่อนไขสถานการณ์และเวลาได้อย่างต่อเนื่องอีกด้วย

ความสามารถในการคิดในแบบเชื่อมโยงเช่นนี้จำเป็นอย่างยิ่งที่ครูผู้ซึ่งจะทำบทบาทพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสร้างความเข้มแข็งให้กับชุมชนจะต้องได้รับการเตรียมล่วงหน้า (pre-service) แต่ในบริบทเงื่อนไขปัจจุบันอาจจะต้องใช้การเสริมทักษะระหว่างการปฏิบัติงาน (in-service training) ซึ่งเสนอน่าจะเป็นเชิงปฏิบัติการที่มีผู้เชี่ยวชาญประจำดูแลและให้การสนับสนุนช่วยแก้ปัญหาระหว่างการปฏิบัติงานอย่างใกล้ชิดและต่อเนื่องเป็นเวลานานพอสมควรมากกว่าการอบรมเชิงความรู้ระยะสั้นๆ ทั้งนี้เพราะครูต้องการไม่เพียงความรู้ความเข้าใจเท่านั้นหากแต่ต้องการแนวร่วมที่เป็นผู้เชี่ยวชาญจากภายนอกที่คอยให้การสนับสนุนทางวิชาการตลอดจนอำนวยความสะดวกในแง่ประสานงานกับผู้บริหารและชุมชนการเรียนรู้อื่นๆ ไปด้วย

ความเครียดอันเนื่องมาจากความแตกต่างของกระบวนการคิดและการทำงานร่วมกันระหว่างครูและผู้วิจัย

จากประสบการณ์การทำงานอย่างใกล้ชิดร่วมกับผู้บริหารและครูกลุ่มหนึ่งในโรงเรียนบ้านต้นแก้วเพื่อช่วยกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมัลลเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานตกแต่งงานไม้เป็นเวลาต่อเนื่องกัน ๒๐ เดือน ทำให้ผู้วิจัยพบปัจจัยสำคัญตัวหนึ่งที่ทำให้การทำงาน

ของผู้วิจัยร่วมกับครูเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร ปัจจัยที่กล่าวถึงนี้คือความเครียด^{๒๓๔}ที่เกิดขึ้นทั้งกับครูและผู้วิจัยในขณะช่วยกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น

ความเครียดเกิดจากสาเหตุสำคัญสามประการด้วยกันดังนี้

๑. ความจำกัดเรื่องเวลา เนื่องจากผู้วิจัยซึ่งเป็นอาจารย์ประจำมหาวิทยาลัยและครูที่เป็นกรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นต่างมีภารกิจหลักและภารกิจเสริมที่ต้องรับผิดชอบอยู่ทั้งยังมีบริบทปัญหาและข้อจำกัดอื่นๆประกอบอีกมากมาย ดังนั้นจึงหาเวลาที่จะมาพบกันและทำงานด้วยกันค่อนข้างยากและต่างฝ่ายต่างรู้สึกไม่สบายใจที่ต้องละทิ้งภาระงานประจำมา ยิ่งเมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งพร้อมที่จะลงมือทำงานแต่อีกฝ่ายหนึ่งไม่พร้อมก็ยิ่งทำให้เกิดความเครียดขึ้นกับทั้งฝ่ายที่พร้อมและไม่พร้อม ความเครียดที่เกิดขึ้นส่งผลให้ประสิทธิภาพในการทำงานร่วมกันลดลง หลายครั้งที่แต่ละฝ่ายมองกันด้วยความไม่เข้าใจ ไม่พอใจและพลอยทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจกัน

๒. ความแตกต่างเรื่องความคาดหวังจากการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ในขณะที่ผู้วิจัยคาดหวังจะได้หลักสูตรท้องถิ่นที่สมบูรณ์แบบตามหลักการพัฒนาและสร้างหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งยังหวังจะได้รูปแบบการสร้างแบบใหม่ที่สามารถเป็นต้นแบบให้กับวงการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น นอกจากนี้ยังหวังที่จะเห็นครูมีพัฒนาการทางวิชาชีพพร้อม ๆ กับต้องการเห็นความเข้มแข็งของชุมชนอันเป็นผลมาจากการร่วมกันพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นนั้น แต่ปรากฏว่าครูที่ร่วมพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นหวังที่จะได้ตัวหลักสูตรท้องถิ่นเพื่อสนองตอบนโยบายของสำนักงานการประถมศึกษาแห่งชาติที่ระบุให้ครูทุกคนในสังกัดต้องเรียนรู้และสามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นได้ภายในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ และต้องการหลักสูตรที่ช่วยให้นักเรียนมีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียนมากขึ้น ดังนั้นเมื่อผู้วิจัยพยายามผลักดันให้ครูผลิตหลักสูตรท้องถิ่นที่มีความใหม่ ผลักดันให้ครูพัฒนาตนเอง สร้างความเข้มแข็งทางวิชาชีพให้ตนเองเพื่อจะได้เป็นกำลังสำคัญในการร่วมมือกับชุมชนช่วยกันพัฒนาชุมชนต่อไปโดยให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนค่อนข้างน้อยครูจึงเกิดความเครียดเพราะไม่ได้เป็นไปตามที่ครูคาดหวังไว้ ส่วนผู้วิจัยเองก็เครียดเนื่องจากต้องใช้ความพยายามมากในการผลักดันให้ครูบรรลุถึงเป้าหมายที่ผู้วิจัยคาดหวังไว้

๓. ความเครียดที่เกิดจากการมองบทบาทของผู้วิจัยแตกต่างกัน ผู้วิจัยพบว่าครูในคณะกรรมการดำเนินการสร้างหลักสูตรเข้าใจว่าผู้วิจัยคือผู้ที่มีความรู้ภาคทฤษฎีเรื่องการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น มีข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับชุมชน และมีบทบาทให้ความรู้ทั้งหมดในรูปของการอบรมแก่ครูเพื่อที่ครูจะสามารถพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทดลองใช้ และนำเสนอผลงานวิจัยเป็นผลงานทางวิชาการต่อไป ดังนั้นจึงเกิดความเครียดเมื่อพบว่าผู้วิจัยพยายามทำให้ครูเรียนรู้ด้วยตัวเองในทุกเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นเรื่องค้นหากระบวนการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น การศึกษาเรื่องราวเกี่ยวกับชุมชน วิถีชีวิตและความสัมพันธ์ของคนในชุมชน

นอกจากนี้ผู้วิจัยยังพบว่าครูส่วนใหญ่เข้าใจว่าผู้วิจัยจะใช้วิธีการในแบบเดียวกันกับนักวิจัยทางการศึกษาทั่วไปนั่นคือนำโครงการวิจัยเข้ามาทิ้งไว้ให้ครูทำโดยที่ผู้วิจัยคงจะเข้ามาดูแลในระยะแรกๆ แล้วทิ้งให้ครูทำงานและเก็บข้อมูลให้กับนักวิจัยซึ่งหมายความว่าครูมีอิสระในการเลือกเวลาปฏิบัติงานได้ตามความสะดวก ไม่ต้องเข้มงวดกับงานมากนัก แต่ปรากฏว่าในการวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยพำนักอยู่ในหมู่บ้านและเข้าทำงานร่วมกับครูผลักดันให้ครูดำเนินงานตามแผนงานที่วางไว้ จึงทำให้ครูเกิดความเครียดที่จะต้องลงมือทำงานอย่างต่อเนื่องไม่เป็นอิสระอย่างที่เคยเป็น

ปัจจัยเรื่องความเครียดที่เกิดขึ้นในระหว่างการทำงานร่วมกันนี้ถ้าผู้วิจัยที่จะเข้าไปทำงานร่วมกับครูในโรงเรียนไม่มีความเข้าใจภาวะกดดันต่างๆที่ทำให้เกิดความเครียดเพียงพอและไม่สามารถควบคุมให้อยู่ในระดับที่ทั้งสองฝ่ายสามารถรับได้แล้วอาจเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ทั้งยังอาจทำให้ผลที่ได้ไม่เป็นไปตามที่ตั้งไว้

ดังนั้นก่อนที่นักวิจัยจะเข้าไปทำงานภาคสนามร่วมกับครูในโรงเรียนหรือแม้แต่กับชาวบ้านสิ่งที่จะต้องเตรียมให้พร้อมคือการฝึกควบคุมอารมณ์และวิธีผ่อนคลายความเครียดต้องพร้อมที่จะเผชิญกับสถานการณ์ที่ไม่เป็นไปตามหลักเหตุผลหรือหลักพฤติกรรมทางจิตวิทยาเมื่อเหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นภายใต้ภาวะกดดันทางอารมณ์ของผู้ร่วมงาน ซึ่งเรื่องนี้ตรงกับที่ Hargreaves (๑๙๙๗) พบในงานวิจัยของเขาและสามารถสรุปพอสังเขปได้ว่ากระบวนการทำงานในฐานะแนวร่วมของครูกับนักวิจัยนั้นมีความซับซ้อนและอยู่ภายใต้ภาวะการณทาง การเมืองและบริบททางวัฒนธรรมภายในโรงเรียนอยู่ค่อนข้างมาก ดังนั้นการที่ครูและนักวิจัยจะทำงานเป็นแนวร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพหรือไม่และสามารถบรรลุเป้าหมายได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับความเข้าใจแรงกดดันที่เกิดจากบริบทต่างๆด้วย ทั้งนี้ไม่ว่าครูและนักวิจัยจะมีความเข้มแข็งทางวิชาการที่ระดับใดหรือมีความมุ่งมั่นในการทำงานในระดับใดหรือใช้รูปแบบการทำงานร่วมกันที่มีประสิทธิภาพเพียงไรก็ตาม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บรรณานุกรม

ภาษาไทย

คณะศึกษาโครงการ “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์”. 2541. ความจริงของแผ่นดิน ลำดับที่ 1: กระบวนการเรียนรู้เพื่อเด็ก ๆ และชุมชนของเรา. กรุงเทพมหานคร: เจ พีลัม โปรเซส.

คณะศึกษาโครงการ “การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์”. 2541. ความจริงของแผ่นดิน ลำดับที่ 2: คุ้งแห่ง ๆ ของเรามีอยู่เต็มแผ่นดิน. กรุงเทพมหานคร: เจ พีลัม โปรเซส

โครงการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, สำนักงาน. 2540. คู่มือการอบรมวิจัยปฏิบัติการพัฒนาบุคลากรเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม. อุบลราชธานี: อุบลกิจออฟเซต การพิมพ์.

จำลอง คำบุญชู. มปป. การศึกษากับความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาโครงการวิจัยเรื่อง การสืบทอดภูมิปัญญาการผลิตถ้องข้าวไม้ไผ่ ตำบลเมืองมาย อำเภอแจ้ห่ม จังหวัดลำปาง. ใน อมรวิชัย นาคทรพรพ และศรีณย์ เลิศรักษ์มงคล. เอกสารวิชาการจัดทำโดยศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ใจทิพย์ เชื้อรัตนพงษ์. 2539. การพัฒนาหลักสูตร: หลักการและแนวปฏิบัติ. กรุงเทพมหานคร: ภาควิชาบริหารการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ช่อม กรไกร. 2537. การพัฒนาหลักสูตรระดับท้องถิ่นของโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงาน การประถมศึกษาจังหวัดศรีสะเกษตามความเห็นของผู้บริหาร โรงเรียนและครูวิชาการ โรงเรียน ปริญญาณิพนธ์มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ชัยอนันต์ สมทวณิช. 2543. การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้. ใน พิทยา ว่องกุล (บรรณาธิการ), ปฏิบัติการศึกษาไทย: แก้ไขปัญหาภาคกรรมทางจิตวิญญาณ, หน้า 32-60. กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ธเนศวร์ เจริญเมือง. 2542. การศึกษาท้องถิ่นกับอนาคตของสังคมไทย. เอกสารชุดท้องถิ่นของเราลำดับที่ 2 โครงการศึกษาการปกครองท้องถิ่น. เชียงใหม่: คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

บุญยัง หมั่นดี. กลุ่มออมทรัพย์กับความเข้มแข็งของชุมชน: กรณีศึกษาโครงการวิจัยเรื่อง “เงื่อนไข และเครื่องมือที่เอื้อให้เกิดกระบวนการทำงานร่วมกันของโรงเรียนและชุมชน ตำบลเทพรักษา อำเภอสังขะ จังหวัดสุรินทร์”. ใน อมรวิชัย นาคทรพรพ และศรีณย์ เลิศรักษ์มงคล. เอกสารวิชาการจัดทำโดยศูนย์วิจัยนโยบายการศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- ประเวศ วะสี. 2541. ปฏิรูปการศึกษายกเครื่องทางปัญญาทางรอดจากความหายนะ.
กรุงเทพมหานคร: มูลนิธิศตวรรษ-ศตวรรษวิงศ์.
- พิทยา ว่องกุล. 2542. รับวิกฤติโลกปี 2000 เศรษฐกิจยั่งยืน. กรุงเทพมหานคร: โครงการ
วิถีทรรศน์. สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย และมูลนิธิภูมิปัญญา.
- ระวีวรรณ ศรีครามครัน. 2525. เอกสารการสอนชุดวิชาวิทยาการการสอน หน่วยที่3-7.
กรุงเทพมหานคร: บริษัทรุ่งศิลป์การพิมพ์.
- วิชัย วงษ์ใหญ่. 2525. พัฒนาหลักสูตรและการสอนมิติใหม่. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพมหานคร:
โอเดียนสโตร์.
- วิชาการ, กรม. 2535. หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุงพ.ศ. 2533).
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์การศาสนา.
- วิชาการ, กรม. 2536. คู่มือการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- วิชาการ, กรม. 2540. คู่มือการพัฒนาหลักสูตรตามความต้องการของท้องถิ่น. พิมพ์ครั้งที่ 2.
กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- สังัด อุทรานันท์. 2527. พื้นฐานและหลักการพัฒนาหลักสูตร. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มิตรสยาม.
- สุกัญญา ร้อยพิลา. 2542. การพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง บุคคลสำคัญระดับท้องถิ่นในกลุ่ม
สร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 โรงเรียนสังกัด
สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ.
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิต ภาควิชาประถมศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุโขทัยธรรมมาธิราช, มหาวิทยาลัย. 2536. ประมวลสาระชุดวิชาการพัฒนาหลักสูตรวิทยวิธี
ทางการสอน หน่วยที่3-7. กรุงเทพมหานคร: คณะศึกษาศาสตร์.
- สมิตร คุณานุกร. 2532. หลักสูตรและการสอน. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์
ชวนพิมพ์.
- สำลี ทองธิว. 2526. กลวิธีเผยแพร่แนวคิดทางการศึกษา กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์
ปลาตะเพียน.
- สำลี ทองธิว. 2540. หลักการและกระบวนการพัฒนาหลักสูตรงานอาชีพ: ประวัติ - การสร้าง -
ประเมิน. กรุงเทพฯ: ศูนย์ตำราและเอกสารทางวิชาการ คณะครุศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สำลี ทองธิว. 2542. กรณีศึกษาชุมชนบ้านถวายเป็นการพัฒนาหลักสูตรงานแกะสลักไม้และ
งานไม้. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนงานวิจัย (สกว.)

อาริยา เสวตอมร์. 2542. ผ้าป่าข้าว: บทสะท้อนวิถีคิดของชุมชน. กรุงเทพมหานคร: สำนักงาน
กองทุนสนับสนุนการวิจัย.

อุทัย คุลเกษม และ อรศิริ งามวิทยาพงศ์. 2540. ระบบการศึกษากับชุมชน: กรอบความคิดและ
ข้อเสนอเพื่อการวิจัย. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.).

ภาษาอังกฤษ

Adelman, N., & Panton, W. K. (1997). Teachers, time, and school reform. In A. Hargreaves (Ed.), ASCD Yearbook: Rethinking Educational Change with Heart and Mind. Alexandria. Association for Supervision and Curriculum Development.

Bacharach, S. B. (1990). Education Reform: Making Sense of It All. Boston: Allyn and Bacon.

Barkley, Jr., Robert, & Shari, C. (1993). Principles and actions: A framework for systemic change. Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association. Atlanta: National Education Association. National Center for Innovation.

Beane, J. (1991). The middle school: The natural home of the integrated curriculum. Educational Leadership, 49(2), Oct, 9-13.

Berry, W. (1990). What are People for?. San Francisco: North Point Press.

Berry, W. (1989). The Hidden Wound. San Francisco: North Point Press.

Berry, W. (1981). Recollected Essays 1965-1980. San Francisco: North Point Press.

Berry, W. (1978). The Unsettling of America: Culture and Agriculture. New York: Avon.

Bobbitt, F. (1918). The Curriculum. University of Chicago Press.

Bobbitt, F. (1924). How to Make Curriculum. University of Chicago Press.

Bodilly, S. J., Purnell, S. W., Ramsey, K., & Keith, S. J. (1996). Lessons from new American schools development corporation's demonstration phase. On Education and Training. Santa Monica, CA: RAND Corp., Inst. ED 396377.

Brooks, D. N. (1991). Educating for insight. Educational Leadership, 42(2). (n.p.)

- Bryk, A. S., & Mary, E. D. (1988). The High School as Community: Contextual Influences and Consequences for Students and Teachers. Madison, Wisconsin: National Center on Effective Secondary Schools. University of Wisconsin. ED 302539.
- Chaskin, R., & Richman, H. (1992). Concerns about school-linked services: Institution-based versus community-based models. The Future of Children: School-Linked Services, 2(1), 107-117.
- Cheng, Y. C. (1993). Profiles of organizational culture and effective schools. School Effectiveness and School Improvement, (4)2, 85-111.
- Chynoweth, J., & Campbell, M. (1992). Towards a rural family policy. Family Resource Coalition, 11(1), 2-4.
- Conley, D. (1991). Lessons from Laboratories in School Restructuring and Site-Based Decision-Making: Oregon's 2020 Schools Take Control of Their Own Reform. (n.p.)
- Conley, D. T. (1993). Roadmap to restructuring Politics, practices and the emerging visions of schooling. ERIC Clearinghouse on Educational Management. Eugene, Oregon: University of Oregon.
- Conley, S. (1991). Review of research on teacher participation in school decision making. In G. Gerald (Ed.), Review of Research in Education. Washington, D.C.: American Educational Research Association.
- Cormack, P., Johnson, B. J., & Williams, D. (1998). Authentic Assessment: Implications for Teaching and Learning. Canberra. Australian Curriculum Studies Association.
- Craine, R. N. & Craine, G. (1991). Making Connections: Teaching and the Human Brain. (n.p.)
- Deal, T. E. (1993). The culture of schools. In M. Sashkin and H. J. Walberg (Eds.), Educational Leadership and School Culture. Berkeley, California: McCutchan Publishing.
- Devaney, K. (1987). The lead teacher: Ways to begin. Paper Prepared for the Task Force on Teaching as a Professional, Carnegie Forum on Education and the Economy.

- Dowling, R. (1993). An environmentally-based planning model for regional tourism development. Journal of Sustainable Tourism, 2(3).
- Drake, S. (1991). Local participation in ecotourism projects. Nature Tourism: Managing for the Environment. Washington, D.C.: Island Press.
- Everson, C. (1994). Local governments and schools: Sharing support services. Management Information Service Report, 26(5). Washington, D.C.: International City/County Management Association.
- Flinders, D. J. & Thornton, S. J. (1997). (Eds.). The Curriculum Studies Leader. pp. 39.
- Flora, C. & Flora, J. (1993). Entrepreneurial social infrastructure: A necessary ingredient. The Annals of the American Academy, 529, 48-58.
- Fowler, W. (1992). What do we know about school size: What should we know. Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association. San Francisco. ED 347675.
- Fullan, M. G. (1992). Visions that blind. Educational Leadership, 49(5), 19-22. EJ 439278.
- Furtwengler, W. J., & Anita, M. (1991). Seeing what we think: Symbols of school culture. Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association. Chicago. ED 335754.
- Fyans, L. J., Jr., & Martin, L. M. (1990). Changing academic culture to improve student achievement in the elementary schools. ERS Spectrum, 10(4), Fall, 18-23. EJ 454390.
- Gardner, H. W. (1997). Building Community. Washington, D.C: Independent Sector.
- Getz, D. & Jamal, T. (1994). Environment-community symbiosis: A case for collaborative tourism planning. Journal of Sustainable Tourism, 2(3).
- Goleman, D. (1995). Emotional Intelligence. New York. Basic Book.
- Graves, L. N. (1992). Cooperative learning communities: Context for a new vision of education and society. Journal of Education, 174(2), 57-79. EJ468096.
- Hargreaves, A. (1997). Rethinking educational change: Going deeper and wider in the quest for success. In A. Hargreaves (Ed.), ASCD Yearbook: Rethinking Educational Change with Heart and Mind. Alexandria. Association for Supervision and Curriculum Development.

- Hobbs, D. (1991). Exemplary rural school programs in support of rural development. Symposium Presentation at the National Conference on Rural Adult Education Initiatives. Hosted by Rural Clearinghouse for Lifelong Education and Development. Kansas City, Missouri.
- Horwich, R., et al. (1993). Ecotourism and community development: A view from Belize. In K. Lindberg (Eds.), Hawkins Ecotourism: A Guide for Planners and Managers. USA: The Ecotourism Society.
- Jeanne, A. & Others. (1990). Investing in our future: The Imperatives of Education Reform and the Role of Business. Aspen Institute.
- Johnson, S. M. (1990). Teachers at work: Achieving Success in Our Schools. New York: Basic Books, Inc.
- Kane, P. R. (1992). What is an independent school?. In P. R. Kane (Ed.), Independent Schools, Independent Thinkers. San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Karier, C. (1967). Man, Society, and Education. New York: Scott, Foresmand and Co.
- Keith, S. J. (1996). Lessons from new American schools development corporation's demonstration phase. On Education and Training. Santa Monica, CA: RAND Corp., Inst. ED 396377.
- Larson, C., Gomby, D., Shiopne, P. I., Lewit, E., & Behrman, R. (1992). Analysis. The Future of Children: School - Linked Services, 2(1), 6-18.
- Lortie, D. (1975). Schoolteacher: A Social Study. Chicago: University of Chicago Press.
- Lewis, A. (1989). Restructuring America's Schools. Arlington, Virginia: American Association of School Administrators.
- Mason, J. (1994). Learning is Child's Play in Park School *Cross Current*, Fall. (n.p.)
- McMillen, M. M., Rollefson, M., & Benson, P. (1991). Detailed Characteristics of Private Schools and Staff: 1987-88. Washington, D.C.: National Center for Education Statistics.
- Miller, B. (1993). Rural distress and survival: The school and the importance of "community". Journal of Research in Rural Education, 9(2), 84-103.
- Miller, B. (1995). Promising Rural Practices in School to Work Transition: Portrait Two. Saco, Montana, Portland, OR: Northwest Regional Educational Laboratory.

- Miller, B. (1991). Rural Distress and Survival: The School and the Importance of "Community". Portland, OR: Northwest Regional Educational Laboratory.
- Minzey, J. F., & LeTarte, C. (1972). Community Education: From Program to Process. Midland, MI: Pendell Publishing Co.
- Monk, D. H., & Haller, E. J. (n.d.). Organizational Alternatives for Small Rural Schools: Final Report to the Legislature of the State of New York: Cornell University.
- Murphy, J. T. (1991). Superintendents as saviors: From the terminator to pogo. Phi Delta Kappan, 72(7), March.
- Murphy, N. (1995). Designing effective state policies for youth service. Symposium Conducted at the National Service Learning Conference. Philadelphia.
- Nachtigal, P., Hass, T., Parker, S., & Brown, N. (1989). What's Noteworthy on Rural Schools and Community Development. Aurora, Co. :Mid-Continent Regional Educational Laboratory. ED 313177.
- Newmann, F. (1991). Linking restructuring to authentic student achievement. Phi Delta Kappan, 72(6), Feb, 458-463.
- Newmann, F. M., & Others. (1989). Organizational factors that affect school sense of efficacy, community, and expectations. Sociology of Education, 62(4), Oct, 221-138. EJ 398365.
- North Central Regional Educational Laboratory. (1992). Source Book on Schools and District Size, Cost, and Quality. Oak Brook, IL: Author.
- O'Day, J. A., & Mashall S. S. (1993). Systemic reform educational opportunity. In S. H. Fuhrman, Designing Coherent Education Policy: Improving the System, pp.250-312. San Francisco: Jossey Bass Publishers.
- Panaritis, P. (1995). Beyond brainstorming: Planning a successful interdisciplinary curriculum. Kappan, 76(8).
- Perkins, D. N. (1991). Educating for insight. Educational Leadership, 49(2).
- Page, R. M. (1991). Adolescent use of alcohol, tobacco, and other psychoactive substances: Relation to high school size. American Secondary Education, 19(2), 16-20.
- Raywid, M. A. (1993). Community: An alternative school accomplishment. In G. A. Smith (Ed.), Public Schools That Work: Creating Community. New York: Routledge.

- Ratski, A., & Angela, F. (1989-1990). Life in a restructured school. Educational Leadership, 46(4), Dec-Jan.
- Reynolds, R. (1995). The professional self-esteem of teacher educators. Journal of Teacher Education, 46.
- Royal, M. A., & Robert, J. R. (1996). Individual-level correlates of sense of community: Findings from workplace and school. Journal of Community Psychology, 24(4), Oct, 365-416.
- Schenck, E. A., & Beckstrom, S. (1993). Chapter I schoolwide project study. Final Report. Portsmouth, NH: RMC Research Corp. ED 365768.
- Senge, P. M. (1990). The leader's new work: Building learning organizations. Slone Management Review, Fall, 7-22.
- Sern, D., Stone III, J., Hopkins, C., McMillion, M., & Crain, R. (1994). School-Based Enterprise: Productive Learning in American High Schools. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.
- Shi, D. (1974). The Simple Life: Plain Living and High Thinking in America Culture. New York: Oxford University Press.
- Simmons, D. G. (1994). Community participation in tourism planning. Tourism Management, 15(2), 98-108.
- Slavin, R. (1990). Class size and student achievement: Is smaller better?. Contemporary Education, 62(2).
- Smith, H. (1991). Foxfire-affiliated teacher networks. Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association. Chicago, IL. ED 330685.
- Smith, S. C., & James, J. S. (1990). The collaborative school: A work environment for effective instruction. ERIC Clearinghouse on Educational Management. Eugene, Oregon: University of Oregon. ED 316918.
- Soler, M., & Richman, H. (1992). Concerns about school-linked services: Institution-based versus community-based models. The Future of Children: School-Linked Services, 2(1), 107-117.

- Spears, J. D., Combs, L. R., & Bailey, G. (1990). Accommodating change and diversity: Linking rural schools to communities. A Report of the Ford Western Taskforce. Manhattan, KS: Rural Clearinghouse for Lifelong Education and Development, Kansas State University.
- Stern, D., Stone, J., McMillion, M., & Crain, R. (1994). School-Based Enterprise: Productive Learning in American High Schools. 1st ed. San Francisco, CA: Jossey-Bass Publishers.
- Stolp, S., & Stuart, C. S. (1994). School culture and climate: The role of the leader. OSSC Bulletin. Eugene: Oregon School Study Council, Jan.
- Stoops, J., & Hull, J. (1993). Toward Integrated Family Services in Rural Settings: A Summary of Research and Practice. Portland, OR: Northwest Regional Educational Laboratory. ED 364368.
- Stringfield, S., Milsap, A. A., Yoder, N., Brigham, N., Nesselrodt, P., Schafter, e., Karweit, N., Dolan, L. L., Levin, M., Smith, L., Gamse, B., Puma, M., Rosenblum, S., Herman, R., Bedinger, S., Randall, B., & Steven, R. (1997). Urban and Suburban/Rural Children (final report). Washington, D.C: U.S. Department of Education. Planning and Evaluation Service.
- Thacker, J. L., & William, D. M. (1992). Changing academic culture to improve student achievement in the elementary schools. ERS Spectrum, 10(4), Fall, 18-23. EJ 454390.
- Tikunoff, W., & Ward, B. (1983). Collaborative research on teaching. Elementary School Journal, 83(4).
- Tyack, D. (1974). The One Best System: A History of American Urban Education. Cambridge: Harvard University.
- Tyack, D., & Cuban, L. (1995). Tinkering Toward Utopia: A Century of Public School Reform. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Versteeg, D. (1993). The rural high school as community resource. Educational Leadership, 50(7), 54-55.
- Violas, P. 1978. The Training of the Urban Working Class. New York: Scott, Rand McNally.
- Wehlage, G. G., & Others. (1993). Reducing the Risk: Schools as Communities of Support. New York: The Falmer Press.

- Wiggins, G. (1991). Standards, not standardization: Evoking quality student work. Educational Leadership, 48(5), Feb, 18-25.
- William, D., Tunney, H., & Grealy, T. (1996). Learning Together: University-School Partnerships for Professional Development. Adelaide. University of South Australia.
- Wong, K K., Sunderman, G. L., & Lee, J. (1996). When Federal Title I Works to Improve Student Learning in Inner-City Schools: Lessons Learned in Schoolwide Projects in Minneapolis (Spotlight on Student Success No.112). Philadelphia: Laboratory for Student Success. ED 402369.
- Wood, C. (1992). A process for community-based tourism development in regions and local areas using tourism frameworks. Duplicated Material. Australians Studying Abroad. Melbourne.

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบบันทึกข้อมูลภาคสนาม

เลขที่

ใช้ประกอบ/อธิบาย : เทปหมายเลข.....

ภาพหมายเลข.....

อื่นๆ.....

ชื่อผู้เก็บข้อมูล

สภาพแวดล้อมช่วงเวลาเก็บข้อมูล

วันที่

ช่วงเวลาที่เก็บข้อมูล

ชื่อผู้ถูกสังเกต/สัมภาษณ์

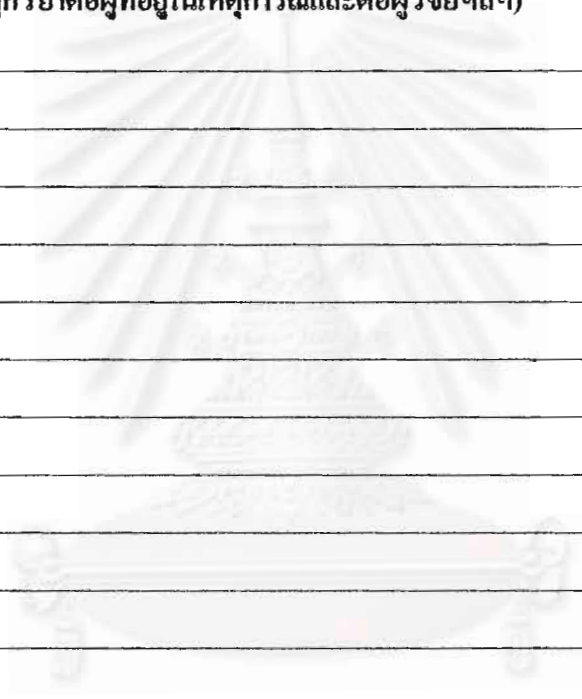
(informant)

ชื่อผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์นั้นด้วย

รายละเอียดของกิจกรรมที่กำลังกระทำ (ลักษณะความเชื่อมโยงของกิจกรรมที่กำลังกระทำกับกิจกรรมของผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์ / ความเชื่อมโยงกับเป้าหมาย)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อสังเกตอื่นๆ (บุคลิกภาพ การพูด ทักษะคติเกี่ยวกับการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ปฏิบัติต่อกิจกรรมที่
กำลังกระทำ ปฏิบัติต่อผู้ที่อยู่ในเหตุการณ์และต่อผู้วิจัยฯลฯ)

แบบบันทึกข้อมูลภาพถ่าย

ชื่อผู้ถ่ายภาพ

บันทึกรายละเอียดที่เกี่ยวข้องหมายเลขที่

วันที่ สถานที่

สถานการณ์/เหตุการณ์ช่วงบันทึกภาพ

ภาพที่ เรื่อง

ภาพที่ เรื่อง

ภาพที่ เรื่อง

ภาพที่ เรื่อง

ภาพที่ เรื่อง

ภาพที่ เรื่อง

ภาพที่ เรื่อง

ภาพที่ เรื่อง

ภาพที่ เรื่อง

แบบบันทึกข้อมูลเทปบันทึกเสียง

ชื่อผู้บันทึก

เทปเลขที่

ชื่อเทป

บันทึกรายละเอียดเลขที่

ข้อมูลที่บ้านที่กโดยย่อ

แบบสัมภาษณ์ครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว (นอกเหนือจากคณะผู้พัฒนาหลักสูตร)

- ก. หลักสูตรท้องถิ่นเรื่องมีคฤหัสถ์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้มีใครทำบ้าง ทำอะไร
- ข. ท่านสนใจทำหรือไม่ คิดว่าจะทำได้หรือไม่ อยากทำอะไร ต้องการให้ช่วยอะไร
- ค. จะเริ่มต้นที่จุดใด อยากให้ใครมาร่วมด้วยบ้าง (ใน โรงเรียน, ชุมชน)
- ง. เห็นประโยชน์ต่อชุมชน ต่อโรงเรียนหรือไม่อย่างไร
- จ. เห็นปัญหาในเชิงปฏิบัติหรือไม่ คิดว่าน่าจะแก้ที่จุดใดเพื่อให้เกิดการสร้างหลักสูตรท้องถิ่นที่สมบูรณ์ และสามารถใช้ในโรงเรียนได้อย่างแท้จริง
- ฉ. นักเรียนในโครงการมีพฤติกรรมที่ต่างไปจากก่อนเรียนหลักสูตรนี้หรือไม่อย่างไร
- ช. ครูในโครงการเปลี่ยนไปหรือไม่ อย่างไร
- ซ. ผู้อำนวยการเปลี่ยนไปหรือไม่ อย่างไร สนับสนุนกลุ่มโครงการหรือไม่สนับสนุนให้คนอื่นทำอีกหรือไม่
- ฅ. ชุมชนว่าอย่างไรกันบ้าง เพื่อนครูพูดถึงหลักสูตรนี้ว่าอย่างไรบ้าง คนอื่นๆ ว่าอย่างไร
- ญ. บรรยากาศในโรงเรียนเปลี่ยนไปหรือไม่ อะไรบ้างที่เปลี่ยน ท่านรู้สึกอย่างไรกับการเปลี่ยนแปลงนี้
- ฎ. ชาวบ้านถวายเปลี่ยนไปหรือไม่ ภายภาพ? คน? การมีส่วนร่วมกับโรงเรียน ปกติโรงเรียนกับชุมชนมีส่วนร่วมในการดำเนินงานกันอย่างไร
- ฏ. อยากแสดงความคิดเห็นอื่นๆ อีกหรือไม่ อย่างไร

แบบสัมภาษณ์ชาวบ้าน

1. ให้อธิบายถึงงานไม้แกะสลักและงานไม้ที่ทำอยู่ว่ามีลักษณะอย่างไร ทำไมจึงเลือกทำเช่นนั้น
2. ลักษณะการผลิตที่ทำอยู่ในปัจจุบันแตกต่างจากที่เคยทำมาหรือไม่ อย่างไร เพราะเหตุใด จึงมีความแตกต่างไป ให้เล่าถึงวิธี วัสดุที่ใช้ ค่าจ้างแรงงาน รายได้ อีตระ ฯลฯ
3. ทำการผลิต หรืองานอื่นๆ ช่วยเสริมอีกหรือไม่ เช่น ทำนา ทำสวน รับจ้าง ฯลฯ
4. ให้เล่าถึงปัญหาที่มีในการผลิต ทั้งงานไม้แกะสลักและงานไม้ ตลอดจนงานอาชีพเสริมอื่นๆ ปัญหาลูกค้า ปัญหาเก็บเงินไม่ได้ ส่วย ค่าขนส่ง การหาตลาด การแข่งขันทางการค้า ทุนที่สูงขึ้น ตลอดจนวัสดุคิบบหายากและมีราคาแพงขึ้น ฯลฯ
5. รายได้หลักของหมู่บ้านได้มาจากการทำงานอาชีพงานไม้แกะสลักและงานไม้ จากการขายนักท่องเที่ยว หรือจากลูกค้าแบบขายส่ง ถ้าไม่มีรายได้เหล่านี้หมู่บ้านอยู่ได้หรือไม่ มีช่องทางอื่นๆ หรือไม่
6. มีการอพยพย้ายออกของชาวบ้านถววยหรือไม่ ออกไปในลักษณะใด (เช่น ไปค้าขายอย่างอื่นฯ ไม่ทำอาชีพอื่นฯ อะไรบ้าง) ออกไปแล้วมีการติดต่อกับชาวบ้านเดิมหรือไม่ มีการอพยพย้ายเข้าหรือไม่ คนประเภทใด กลุ่มใด มีเป้าหมายอะไร ความสัมพันธ์กับชาวบ้านกลุ่มเดิมเป็นอย่างไร
7. ทุนที่ใช้ในการผลิตได้มาจากที่ไหน เพียงพอหรือไม่ ถ้าไม่พอทำอย่างไร หาได้จากที่ไหน
8. มีการช่วยเหลือระหว่างชาวบ้านด้วยกันหรือไม่ในด้านทุนการผลิต ช่วยกันในเรื่องระบบการผลิต ฯลฯ
9. การแบ่งปันผลประโยชน์ในการผลิตเป็นอย่างไร ใครให้ผลประโยชน์ดีกว่ากันพ่อค้าคนนอก หรือชาวบ้านด้วยกันเอง
10. ให้เล่าถึงความสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้าคนอกกับชาวบ้าน พ่อเลี้ยงกับชาวบ้าน
11. ให้อธิบายบทบาทของแรงงานที่เป็นเด็กในหมู่บ้าน
12. ให้อธิบายถึงความสัมพันธ์ของครูในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว กับระบบการผลิตในหมู่บ้านถววย
13. ให้อธิบายกระบวนการตัดสินใจที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงภายในหมู่บ้านถววยเช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิประเทศ ระบบการผลิต การค้าขาย การจัดการงานบุญงานประเพณี และระบบการจัดการศึกษา
14. ระบบเศรษฐกิจในหมู่บ้านครบวงจรในตัวเองหรือไม่ ต้องพึ่งพาอะไรจากภายนอกบ้าง ถ้าขาดแหล่งทุนการผลิตและการจำหน่ายจากภายนอกหมู่บ้านอยู่ได้หรือไม่ต้องทำอะไร
15. การเปลี่ยนแปลงทางการตลาด ระบบเศรษฐกิจ การเมืองจากภายนอกมีอิทธิพลต่อหมู่บ้านอย่างไร ปัจจัยอะไรที่มีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงภายในหมู่บ้าน

16. การเปลี่ยนแปลงภายในโรงเรียนบ้านต้นแก้ว ไม่ว่าจะเป็นการเปลี่ยนแปลงผู้อำนวยการ เปลี่ยนครู เปลี่ยนหลักสูตร การเรียนการสอน ฯลฯ มีผลกระทบต่อชาวบ้านถวายเป็นอย่างไร
17. ระบบความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียน ระบบการศึกษากับระบบการผลิต พัฒนาการทางการผลิต การส่งเสริมวัฒนธรรมพื้นบ้าน คุณภาพชีวิตชาวบ้านถวายเป็นอย่างไร มีความสัมพันธ์กันหรือไม่ มากน้อยเพียงไร ถ้าไม่มีโรงเรียนบ้านต้นแก้ว หมู่บ้านถวายเป็นอย่างไร ขาดหายไปบ้าง ปัจจุบันโรงเรียนให้อะไรกับหมู่บ้าน และหมู่บ้านให้อะไรกับโรงเรียน โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของหมู่บ้านในแง่การผลิตหรือไม่ เป็นส่วนหนึ่งในแง่ใดบ้าง
18. ถ้าจะทำให้โรงเรียนกับชุมชนพึ่งพากันได้จริงจัง บทบาทของแต่ละฝ่ายควรเป็นอย่างไร เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมหรือไม่ อะไรบ้าง)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามนักเรียน

1. ทำไมนักเรียนจึงมาเรียนที่โรงเรียนบ้านต้นแก้ว

.....ผู้ปกครองเลือกให้

.....ครูสอนเก่ง

.....โรงเรียนมีชื่อเสียงทางด้านกีฬา

.....โรงเรียนมีชื่อเสียงด้านวิชาการ

.....ใกล้บ้าน

.....มีกิจกรรมเสริมที่สนใจ

.....สอนงานอาชีพในชุมชน

.....อื่นๆ.....

2. นักเรียนชอบอะไรเกี่ยวกับโรงเรียนนี้

.....ครู.....

.....วิชาการ

.....กีฬา

.....กิจกรรมเสริม

.....อื่นๆ.....

3. นักเรียนไม่ชอบอะไรเกี่ยวกับโรงเรียนนี้

.....เมื่อวิธีการจัดการเรียนการสอน

.....ไม่ให้นักเรียนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ.....

.....ไม่ชอบระเบียบข้อบังคับ

.....ไม่มีกิจกรรมเสริมที่น่าสนใจ

.....ไม่มีอุปกรณ์การเรียนการสอนที่ทันสมัย

.....ไม่มีคอมพิวเตอร์ให้เรียน

.....สอนภาษาอังกฤษไม่ดี

.....ครูดู

.....ครูไม่สนใจนักเรียน

.....ไม่ได้ให้ชุมชนมีส่วนร่วม

.....ไม่ค่อยได้เรียนวิชาการทำแต่กิจกรรมเสริม

.....อื่นๆ.....

4. ครูที่กำลังสอนอยู่เป็นอย่างไรเมื่อเทียบกับปีก่อนๆ

.....ดีกว่าที่เรียนด้วย

.....เหมือนกัน

.....แย่กว่า

5. กิจกรรมการเรียนการสอนเรื่องมัตคุเทศก์งาน ไม้แกะสลักและงาน ไม้ อะไรที่นักเรียนชอบมากที่สุด

.....การออกไปสำรวจชุมชน

.....การไปสัมภาษณ์ชาวบ้าน

.....การไปฝึกงานแกะสลักไม้

.....การไปฝึกงานตกแต่งเส้นสีไม้

.....การฝึกขายของหน้าร้าน

.....การฝึกเป็นมัตคุเทศก์

.....การเรียนในห้องเรียน

.....อื่นๆ

6. กิจกรรมอะไรที่ไม่ชอบ

.....

.....

.....

.....

7. ชอบเรียนวิชาอะไรในหลักสูตรนี้มากที่สุด

.....

.....

.....

8. ชอบการจัดการเรียนการสอนของครูคนใดมาก

.....ครู

.....ครู

.....ครู

9. นักเรียนมีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมหรือไม่ในกิจกรรมต่อไปนี้

.....งานแกะสลักไม้

-งานตกแต่งเส้นสี
-งานมัลติเทศก์
-กิจกรรมในห้องเรียน
-กิจกรรมสำรวจท้องถิ่น
-กิจกรรมฝึกค้าขาย
-กิจกรรมอื่นๆ

10. ครูคนอื่นๆ ให้ความสนใจกับหลักสูตรฯ นี้มากน้อยเพียงไร (ให้ยกตัวอย่างด้วย)

-มาก
-ไม่แน่ใจ
-พอสมควร
-ไม่เลย

11. นักเรียนห้องอื่นๆ ให้ความสนใจกับหลักสูตรนี้มากน้อยเพียงไร (ให้ยกตัวอย่างด้วย)

-มาก
-ไม่แน่ใจ
-พอสมควร
-ไม่เลย

12. คนในชุมชนให้ความสนใจกับหลักสูตรนี้มากน้อยเพียงไร (ให้ยกตัวอย่างด้วย)

-มาก
-ไม่แน่ใจ
-พอสมควร
-ไม่เลย

13. นักเรียนอยากทำอะไรต่อเมื่อเรียนจบจากโรงเรียนบ้านต้นแก้วแล้ว

-เรียนต่อในมหาวิทยาลัย
-เรียนต่อในวิทยาลัย
-เรียนวิชาชีพ
-ประกอบอาชีพ.....

14. นักเรียนอยากให้โรงเรียนทำอะไรต่อกับหลักสูตรงานมัลติเทศก์งานไม้แกะสลักและงานไม้

-ให้สอนนักเรียนชั้นประถมหาค่าไป
-ปรับให้นักเรียนเรียนต่อในระดับมัธยม
-จัดเป็นชมรมให้นักเรียนที่สนใจทั่วไปได้เรียน
-อื่นๆ.....

15. นักเรียนอยากให้มีการปรับเปลี่ยนอะไรเป็นบ้างในหลักสูตรมัธยมศึกษา งานไม้แกะสลัก และงานไม้

16. นักเรียนอยากฝึกเพิ่มเติมอะไรในมัธยมศึกษา งานไม้แกะสลักและงานไม้ถ้าจะต้องเรียนต่อไปอีก

17. ข้อเสนอแนะอื่นๆ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบสอบถามผู้ปกครอง

วิธีการขอข้อมูล ให้ผู้บันทึกใส่เครื่องหมาย X หน้าข้อความ หรือเติมข้อความลงในช่องว่าง

ข้อมูลเกี่ยวกับตัวนักเรียน

๑. นักเรียนกำลังเรียนอยู่ระดับชั้น.....ประถมฯ ๔.....ประถมฯ ๕.....ประถมฯ ๖.....
.....มัธยมฯ ๑

2. เหตุผลที่ทำให้นักเรียนเรียนที่โรงเรียนบ้านคันแก้ว

.....เป็นโรงเรียนใกล้บ้าน

.....มีครูที่เก่งกว่าโรงเรียนอื่นๆ ในละแวกนี้

.....มีอุปกรณ์ที่ทันสมัย

.....นักเรียนที่เรียนจบไปแล้วสามารถหาที่เรียนต่อในเมืองได้ง่าย

.....นักเรียนที่เรียนจบไปแล้วหางานทำได้ง่าย

.....มีชื่อเสียงด้านการกีฬา

.....นักเรียนชอบเรียนที่โรงเรียนนี้

.....อยากให้นักเรียนเรียนที่อื่นแต่ไม่มีเงินส่ง

.....เลือกโรงเรียนนี้เพราะสะดวกดี

.....เหตุผลอื่นๆ

๓. ปัญหาของนักเรียน

.....เรียนช้า, อยากให้ครูช่วยให้มากกว่านี้

.....มีปัญหาด้านนิสัย

.....เรียนเร็วแต่ไม่ชอบเรียน

.....อ่อนภาษาอังกฤษมาก

.....ไม่มีความรู้เรื่องงานอาชีพไม่แกะสลักเลย

.....ไม่ชอบเรียนวิชาหนังสือ

.....ไม่ชอบเรียนวิชาที่ใช้ประกอบอาชีพ

.....ไม่มีความรู้เกี่ยวกับเรื่องชุมชนบ้านถวายเลย

.....อื่นๆ

๔. ผลการเรียนรู้ของนักเรียน

.....อยู่ในระดับดีมาก

.....ระดับดี

.....ปานกลาง

.....ค่อนข้างอ่อน

.....อ่อนมาก

.....ไม่รู้

๕. อธิบายเกี่ยวกับลักษณะการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินงานอื่นๆของโรงเรียนบ้านต้นแก้ว ก่อนที่การสร้างหลักสูตรท้องถิ่นมีคุณเทศก์น้อยงานไม้แกะสลักและงานไม้

	พอใจมาก	พอใจ	ไม่แน่ใจ	ไม่พอใจ	ไม่พอใจเลย
การเรียนการสอน					
การดูแลนักเรียน					
การติดต่อกับหน่วยงานภายนอก					
การจัดกิจกรรมพิเศษ					
ครูในโรงเรียน					
ผู้บริหารโรงเรียน					
โอกาสการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง					
การจัดห้องเรียน					
การสอนเสริม					
ความพร้อมของกิจกรรมการเรียนการสอน					
ความพร้อมของอุปกรณ์การสอน					
การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการเรียนการสอน					

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๖. อธิบายลักษณะของการจัดการเรียนการสอนและการดำเนินงานของโรงเรียนหลังมีการสร้างและใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ไม้กะสลักและงานไม้

	พอใจมาก	พอใจ	ไม่แน่ใจ	ไม่พอใจ	ไม่พอใจเลย
การเรียนการสอน					
การดูแลนักเรียน					
การติดต่อกับหน่วยงานภายนอก					
การจัดกิจกรรมพิเศษ					
ครูในโรงเรียน					
ผู้บริหารโรงเรียน					
โอกาสการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง					
การจัดห้องเรียน					
การสอนเสริม					
ความพร้อมของกิจกรรมการเรียนการสอน					
ความพร้อมของอุปกรณ์การสอน					
การมีส่วนร่วมของชุมชนต่อการเรียนการสอน					

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้ปกครอง

๗. มีบุตร ใน โรงเรียนนี้กี่คน.....๑.....๒.....๓.....มากกว่านี้

๘. ส่งบุตรเข้าเรียน ใน โรงเรียนบ้านต้นแก้วมานานกี่ปีแล้ว

.....๑.....๒.....๓.....๔.....๕.....มากกว่านี้

๙. ระดับการศึกษาของผู้ปกครอง

.....จบระดับประถมศึกษา

.....จบระดับมัธยมศึกษา

.....จบระดับปวช.

.....จบระดับปวส.

.....จบวิทยาลัย/มหาวิทยาลัย

.....อื่นๆ

๑๐. อาชีพ

.....ทำงานไม้แกะสลักและงานไม้

.....ตกแต่งงานไม้

.....ค้าขายงานไม้แกะสลักและงานไม้

.....ธุรกิจงานไม้แกะสลักงานไม้

.....ค้าขาย.....

.....รับราชการ

.....อื่นๆ.....

๑๑. อยากให้โรงเรียนเปลี่ยนแปลงอะไรบ้าง

๑๒. ชอบอะไรในโรงเรียนบ้าง

๑๓. นักเรียนก่อนการเรียนหลักสูตรมัธยมศึกษา งานไม้แกะสลักและงานไม้เปลี่ยนแปลงไปจากปัจจุบันอย่างไร

๑๔. นอกจากหลักสูตรมัธยมศึกษา งานไม้แล้วอยากให้โรงเรียนสอนอะไรเพิ่มเติมอีก

๑๕. วางแผนอนาคตให้นักเรียนไว้อย่างไร

ภาคผนวก ข
แบบวัดและประเมินผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน (ฉบับสร้างโดยครู)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบทดสอบ (ก่อนเรียน หลังเรียน)

วิชา ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ ภาษาไทย

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

หลักสูตรท้องถิ่น

โรงเรียนบ้านคันแก้ว

อ.หางดง

จ.เชียงใหม่

จงเติมคำลงในช่องว่างให้ได้ใจความสมบูรณ์

1. อำเภอหางดง มีกี่ตำบลอะไรบ้าง

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

2. ตำบลขุนคง มีกี่หมู่บ้าน และมีหมู่บ้านอะไรบ้าง

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	
5.	

3. ร้านค้า 2 ฟังคลองทั้งหมดมีกี่ร้าน?

.....ร้าน

4. ทำไมสินค้าที่ผลิตจากหมู่บ้านถวายจึงเป็นที่นิยมของนักท่องเที่ยวทั้งชาวไทยและต่างประเทศ

5. ใครเป็นผู้ดูแลเก็บค่าเช่าที่ร้านสองฟังคลอง

6. ให้ออกชื่อสินค้าไม้แกะสลัก ของบ้านถวายที่เป็นที่นิยมมา 10 อย่าง

1.	6.
2.	7.
3.	8.
4.	9.
5.	10.

แบบสำรวจ ร้านค้าหมู่บ้านถวาย ใช้เวลา 1 ชั่วโมง

1. สถานที่ตั้งร้านค้า 2 ผังคลอง มีจำนวนเท่าใด

.....

ชื่อร้านอะไรบ้าง

1.....	21.....	41.....
2.....	22.....	42.....
3.....	23.....	43.....
4.....	24.....	44.....
5.....	25.....	45.....
6.....	26.....	46.....
7.....	27.....	47.....
8.....	28.....	48.....
9.....	29.....	49.....
10.....	30.....	50.....
11.....	31.....	51.....
12.....	32.....	52.....
13.....	33.....	53.....
14.....	34.....	54.....
15.....	35.....	55.....
16.....	36.....	56.....
17.....	37.....
18.....	38.....
19.....	39.....
20.....	40.....

2. ที่จอดรถตั้งอยู่บริเวณ.....

3. ห้องน้ำ ห้องสุขา ตั้งอยู่บริเวณ.....

4. ร้านอาหาร ตั้งอยู่บริเวณ.....

5. ร้านเครื่องคั้น ตั้งอยู่บริเวณ.....

6. สถานีอนามัย ตั้งอยู่บริเวณ.....

7. โรงเรียน ตั้งอยู่บริเวณ.....

แบบถามตอบเรื่องประวัติบุคคลสำคัญ

ให้นักเรียนตอบคำถามให้ถูกต้องชัดเจน

1. ให้นักเรียนบอกชื่อบุคคลสำคัญของบ้านถวามา 5 ชื่อ

1.
2.
3.
4.
5.

2. บุคคลสำคัญ แต่ละท่าน มีความสำคัญอย่างไร

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5

3. นักเรียนจะมีวิธีการอนุรักษ์ ประเพณีวัฒนธรรม ด้านนา อย่างไรบ้าง

- 1
- 2
- 3

4. นักเรียนคิดว่าศิลปงานไม้แกะสลักมีประโยชน์อย่างไร

.....

5. ทำอย่างไร จึงจะเป็นการอนุรักษ์ศิลปงานไม้แกะสลักไว้ได้

.....

แบบถามตอบ เรื่องความสัมพันธ์ของหมู่บ้านถวายกับหมู่บ้านใกล้เคียง

1. ถาม ตำบลขุนคองมีกี่หมู่บ้าน

ตอบ.....

ถาม ประกอบด้วยหมู่บ้านอะไรบ้าง

1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.

2. ถาม หมู่บ้านถวายมีพื้นที่ติดต่อกับหมู่บ้านใดบ้าง

ตอบ.....

3. ถาม ให้อธิบายความหมายของคำว่า ผีเจ้าบ้าน

ตอบ.....

4. ถาม ความสัมพันธ์ ระหว่างหมู่บ้านถวายกับหมู่บ้านอื่นเป็นอย่างไร

ตอบ.....

5. ถาม นักเรียนคิดว่าจะทำอย่างไร ให้ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านเป็นไปด้วยดี

ตอบ.....

6. ถาม ให้อธิบาย ถึงการอยู่ร่วมกันควรมีคุณธรรมอย่างไรบ้าง

ตอบ.....

7. ถาม อำเภอหางดง มีกี่ อ.บ.ค. อะไรบ้าง

ตอบ 1.....	6.....
2.....	7.....
3.....	8.....
4.....	9.....
5.....	10.....

8. ถาม อำเภอหางดงมีเทศบาลกี่แห่ง ? อะไรบ้าง

ตอบ 1..... 6.....

แบบประเมินการปฏิบัติงานนำเที่ยวบ้านถวายเป็น

ชื่อ _____ นามสกุล _____ อายุ _____
 โรงเรียน _____
 วันที่เข้าชม _____ เวลา _____
 ผู้นำเที่ยวกลุ่ม _____

รายการ	มากที่สุด	มาก	ปานกลาง	น้อย	น้อยที่สุด
1. ได้รับความรู้เกี่ยวกับความเป็นมาของบ้านถวายเป็น					
2. ได้รับความรู้เกี่ยวกับงานไม้แกะสลักในบ้านถวายเป็น					
3. รู้จักสินค้าในร้านค้าสองฝั่งคลอง					
4. เจ้าของบ้านให้การต้อนรับดี					
5. เจ้าของบ้านพูดจาไพเราะ					
6. เจ้าของบ้านพาชมบ้านถวายเป็นอย่างทั่วถึง					
7. ได้รับความสนุกสนานในการเที่ยวบ้านถวายเป็น					
8. พอใจเจ้าของบ้านมาก					
9. พอใจความสะอาดและบริการต่างๆในบ้านถวายเป็น					

10. นักเรียนจะแนะนำให้ใครมาเที่ยวบ้านถวายเป็นอีกบ้าง เพราะเหตุใด

.....

11. นักเรียนจะมาเที่ยวบ้านถวายเป็นอีกหรือไม่

.....

12. นักเรียนมีข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอะไรอีกบ้าง

.....

แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี/ศิลปะ/งานอาชีพ
เรื่อง สารเคมีที่ใช้ในงานอาชีพไม้แกะสลัก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6
โรงเรียนบ้านต้นแก้ว อ.หางดง จ.เชียงใหม่ คะแนน 10 คะแนน เวลา 20 นาที

คำชี้แจงให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย X ทับตัวอักษรหน้าคำตอบที่ถูกต้องเพียงข้อเดียว

1. สูตรเคมีของเมทิลแอลกอฮอล์ได้แก่ข้อใด ก. $\text{CO}_3 \text{ HC}$ ข. $\text{HC}_3 \text{ OH}$ ค. $\text{CH}_3 \text{ OH}$ ง. $\text{HO}_3 \text{ CO}$	6. ถ้าสีน้ำมันชั้นเกินไป เราจะใช้อะไรผสม ก. แอลกอฮอล์ ข. แลคเกอร์ ค. ทินเนอร์ ง. ชแล็ค
2. สารเคมีชนิดใดที่ใช้ผสมกับสารจากแมลงกัดแล้วได้ของเหลวสีส้ม ก. แลคเกอร์ ค. ไนโตรเซลลูโลส ค. ทินเนอร์ ง. แอลกอฮอล์	7. สารที่ทำให้สีน้ำมันติดทนนานคือสารชนิดใด ก. สารตะกั่วสีขาว ข. สารไททาเนียมสีขาว ค. สารลิโทโปน ง. สารซิงค์ออกไซด์
3. สารเคมีชนิดใดที่ต้องใช้ในสถานที่ที่มีอากาศถ่ายเทได้ดี ก. ทินเนอร์ ค. สารกันปลวก ค. สีน้ำมัน ง. ถูกทุกข้อ	8. สารชนิดใดที่เป็นสารไวไฟควรเก็บให้ห่างจากเปลวไฟ ก. สีน้ำมันสน ข. สีน้ำมัน ค. สีย้อมไม้ ง. สารโซโคลเดียนต์
4. สารชนิดใดที่ทำให้แลคเกอร์มีหลายสี ก. ทินเนอร์ ข. สารกันปลวก ค. สีน้ำมัน ง. ถูกทุกข้อ	9. เราใช้สารชนิดใดเป็นชั้นคอนสตรัคชันในการตกแต่งงานไม้ ก. น้ำมันสน ข. ชแล็ค ค. น้ำมันวานิช ง. ทินเนอร์
5. สีในถ่านหินเป็นสีย้อมไม้ประเภทใช้อะไรเป็นตัวละลาย ก. ใช้แอลกอฮอล์ ข. ใช้น้ำ ค. ใช้น้ำมัน ง. ใช้ทินเนอร์	10. สารกันปลวกที่ผสมด้วยสารเคมีชนิดใดที่คงสภาพเป็นพิษต่อแมลงได้นานและรุนแรง ก. สารฟิกลีท ข. สารอะซีเตท ค. สารเบนโซล ง. สารโซโคลเดียนต์

เฉลย

แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์เทคโนโลยีศิลป/งานอาชีพ
เรื่อง สารเคมีที่ใช้ในงานอาชีพไม้แกะสลัก ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6

1. ค
2. ง
3. ง
4. ก
5. ข
6. ค
7. ข
8. ก
9. ค
10. ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

แบบทดสอบก่อนเรียน-หลังเรียน วิชาภาษาอังกฤษ
แผนการสอนที่ 5 เรื่อง การสนทนาการซื้อขายสินค้า
คะแนนเต็ม 20 คะแนน

1. จงจับคู่คำศัพท์ต่อไปนี้ให้ถูกต้อง (10 คะแนน)

1.	sitting pig	a กรงนก
2.	a kantoke-set	b ตุ๊กตาไทย
3.	a bird cage	c ตันกล้าย
4.	a cock	d ตะกร้า
5.	a gold casket	e ไม้เท้า
6.	a hen	f กรอบรูป
7.	a Thai doll	g ขันโตก
8.	a picture frame	h หมู่นั่ง
9.	a basket	i เขียนหมาก
10.	a banana tree	j หีบทอง
		k ไม้เท้า

2. จงเขียนคำศัพท์สินค้าไม้แกะสลักมา 10 คำ พร้อมบอกความหมาย โดยไม่ซ้ำกับคำศัพท์ในข้อ 1 (10 คะแนน)

คำศัพท์	ความหมาย
1.
2.
3.
4.
5.
6.
7.
8.
9.
10.

แบบสังเกตการปฏิบัติงาน
เรื่อง การตกแต่งเส้นสีงานไม้แกะสลัก

ชื่อนักเรียน.....อายุ.....ปี ชั้น ป. 6

โรงเรียนบ้านต้นแก้ว อำเภอหางดง จังหวัดเชียงใหม่

ชื่อผู้ควบคุม.....(ครู).....

ชื่อผู้สังเกต.....(ชาวบ้าน).....

วันที่เดือน.....พ.ศ.....

ที่	พฤติกรรม	เด็กทำได้ เองทั้งหมด	ครูกระตุ้น โดยใช้คำ พูด	ครูทำให้ดู บางส่วน	ครูลงมือ ทำให้	หมายเหตุ
1	การผสมเส้นสี					
2	การทาสีน้ำพลาสติกหุ่น					
3	การขัดหุ่น					
4	การทาสีน้ำมัน					
5	การกลึงเส้นสี					
6	การทำลวดลาย					
7	การลงทองเส้นสี					
8	ผลงานสำเร็จ					
9	มีความคิดสร้างสรรค์					
10	การทำความสะอาด เก็บอุปกรณ์					

วัดตั้งอยู่บริเวณ.....

แบบสำรวจอาชีพบ้านถวาย

1. ประชากรบ้านถวายมีหลังคาเรือน
2. เขตบ้านถวายและบ้านคันแก้วมีวัด 2 แห่งคือ
 1.
 2.
3. เขตบ้านถวายและบ้านคันแก้วมีสถานที่ราชการ
 1.
 2.
4. อาชีพการทำนามีจำนวน.....หลังคาเรือน
5. อาชีพงานไม้แกะสลักมีจำนวน.....หลังคาเรือน
6. อาชีพรับจ้างมีจำนวน.....หลังคาเรือน
7. อาชีพรับราชการได้แก่
 1.
 2.
 3.
 4.

ภาคผนวก ก

ข้อมูลเกี่ยวกับเป้าหมาย แผนงาน และกิจกรรมของโรงเรียน

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางสรุปแผนงานและโครงการของโรงเรียน ปีการศึกษา 2543

พ.ศ.	แผนงาน/โครงการ	ระยะเวลา	ที่มาของงบ	งบ ประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
	แผนงานวิชาการ มี 19 โครงการ				
1	1. โครงการจัดทำแผนบริหาร โรงเรียน	พ.ศ.-ม.ย.	งบ ร.ร.	1,500	
2	2. โครงการปรับปรุงห้องวิทย์	พ.ศ.-ก.ค.	อุดหนุน	3,500	
3	3. โครงการปรับปรุงห้องปฏิบัติการทางภาษา	พ.ศ.-ม.ย.	บริจาค	60,400	
4	4. โครงการพัฒนาห้องคอมพิวเตอร์	พ.ศ.-ต.ค.	บริจาค	125,000	ก
5	5. โครงการนิเทศภายใน	พ.ศ.-มี.ค.	งบ ร.ร.	1,000	
6	6. โครงการศึกษาดูงาน	พ.ศ.-มี.ค.	ผู้เข้าร่วมโครงการ	30,000	
7	7. โครงการสัมมนาวิชาการ	พ.ศ.มี.ค.	งบ ร.ร.	500	
8	8. โครงการห้องสมุด	พ.ศ.-มี.ค.	งบประมาณ บริจาค, อบต.	30,000	
9	9. โครงการพัฒนาหลักสูตร - มัคคุเทศก์น้อย (แกะสลัก) ป. 5-6 - สืบชะตา ม. 1-3 - ภาษาล้านนา ป. 1-ม.3 - หัตถกรรมท้องถิ่น ตัดตุ่ง ป. 1-2 - ช้นผูกมือ ป. 3-4	พ.ศ.-มี.ค.	งบประมาณ, บริจาค	10,500 -3,000 -5,000 -1,500 -500 500	ก ก , ค
10	10. โครงการส่งเสริมจริยธรรม	พ.ศ.-ต.ค.	อุดหนุน,บริจาค	17,000	ข
11	11. โครงการผลิตสื่อการเรียนการสอน	พ.ศ.-มี.ค.	งบประมาณ	10,000	ก
12	12. โครงการสืบสานศิลปวัฒนธรรมประเพณีท้องถิ่น - คนตรีพื้นเมือง - อังกะลุง - กลองสะบัดชัย , ฟ้อนดาบ - ศิลปะมวยไทย - ฟ้อนเล็บ	พ.ศ.-มี.ค.	อุดหนุน,บริจาค งบประมาณ	27,500 -5,000 -3,000 -12,500 -2,000 -5,000	ก
13	13. โครงการแนะแนวในโรงเรียน	พ.ศ.-มี.ค.	งบ ร.ร.	500	
14	14. โครงการส่งเสริมสุขภาพและทักษะชีวิต - ค.บ.ส. - สุขาภิบาล - ส่งเสริมสุขภาพ	พ.ศ.-มี.ค.	งบ ร.ร. อุดหนุน	11,000 -3,000 -3,000 -5,000	

ตารางสรุปแผนงานและโครงการของโรงเรียน ปีการศึกษา 2543 (ต่อ)

ที่	แผนงาน/โครงการ	ระยะเวลา	ที่มาของงบ	งบ ประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
15	15. โครงการส่งเสริมความสามารถพิเศษ - เล่นดนตรี - ร้องเพลง - เล่นกีฬา - แสดงละคร - สนทนาภาษาอังกฤษ	พ.ค.-มี.ค.	งบ ร.ร.	10,000	
16	16. โครงการเข้าค่ายอนุบาล	พ.ค.-มี.ค.	บริหารอนุบาล	2,000	
17	17. โครงการสอนเสริมภาษาอังกฤษ	พ.ค.-มี.ค.	บริจาค	45,000	ก
18	18. โครงการประเมินสถานศึกษาเพื่อขอรับรางวัล พระราชทานระดับมัธยมศึกษาตอนต้น	พ.ค.-มี.ค.	งบ ร.ร.	5,000	
19	19. โครงการสอนจินตคณิต	พ.ค.-มี.ค.	งบ ร.ร.	8,000	
	รวมแผนงานวิชาการ			9,000	
	แผนงานนุเคราะห์ มี 2 โครงการ				
20	1. โครงการประชุมบุคลากร	พ.ค.-มี.ค.	งบ ร.ร.	3,000	
21	2. โครงการพัฒนาบุคลากร	พ.ค.-มี.ค.	งบ ร.ร.	6,000	
	รวมแผนงานนุเคราะห์			402,900	
	แผนงานกิจการนักเรียน มี 13 โครงการ				
22	1. โครงการอาหารกลางวัน	พ.ค.-มี.ค.	งบประมาณ อุดหนุน	64,400	
23	2. โครงการลูกเสือ-เนตรนารี	พ.ค.-มี.ค.	บริจาค	30,800	
24	3. โครงการออมทรัพย์	พ.ค.-มี.ค.	อุดหนุน	15,000	ก
25	4. โครงการกีฬานักเรียน	พ.ค.-มี.ค.	บริจาค	15,000	
26	5. โครงการประชาธิปไตย	พ.ค.-มี.ค.	อุดหนุน	3,500	
27	6. โครงการสหกรณ์โรงเรียน	พ.ค.-มี.ค.	งบ ร.ร.	2,000	
28	7. โครงการวันกิจกรรม	14 ก.พ.	บริจาค	40,000	
29	8. โครงการทำบัตรประจำตัวนักเรียน	พ.ค.-มี.ค.	จากนักเรียน	3,000	ก
30	9. โครงการประกันอุบัติเหตุนักเรียน	พ.ค.-มี.ค.	จากนักเรียน	40,000	ค
31	10. โครงการรถรับ-ส่งนักเรียน	พ.ค.-มี.ค.	งบประมาณ	39,600	
32	11. โครงการโรงเรียนสีขาว	พ.ค.-มี.ค.	งบ ร.ร.	4,000	
33	12. โครงการอาหารเสริม(นม) อนุบาล, ประถม	พ.ค.เม.ย.	งบประมาณ	126,500	

ตารางสรุปแผนงานและโครงการของโรงเรียน ปีการศึกษา 2543 (ต่อ)

ร.ก.	แผนงาน/โครงการ	ระยะเวลา	ที่มาของงบ	งบ ประมาณ	ผู้รับผิดชอบ
34	โครงการปรับปรุงครุภัณฑ์	พ.ค.-มี.ค.	บริจาค	30,000	
	รวมแผนงานกิจกรรมนักเรียน			413,800	
	แผนงานอาคารสถานที่ มี 10 โครงการ				
35	1. โครงการสร้างสิ่งแวดลอม	พ.ค.-เม.ย.	อุดหนุน	10,000	
36	2. โครงการประกันความปลอดภัย	พ.ค.-เม.ย.	บริจาค,ชมรม	25,000	
37	3. โครงการปรับปรุงสนามฟุตบอล	พ.ค.-เม.ย.	อบต.	200,000	
38	4. โครงการจัดหาที่ดินเพื่อขยายบริเวณ โรงเรียน	พ.ค.-เม.ย.	บริจาค	1,600,000	
39	5. โครงการพัฒนาห้องเรียนพิเศษ	พ.ค.-เม.ย.	อุดหนุน	20,000	ข
40	6. โครงการโรงเรียนเพาะพันธุ์พืชผักปลอดสารพิษ	พ.ค.-เม.ย.	งบประมาณ	30,000	
41	7. โครงการปรับปรุงห้องประชุม	พ.ค.-เม.ย.	งบ ร.ร.	10,000	
42	8. โครงการอนุสรณ์ ม. 3	พ.ค.-เม.ย.	อุดหนุน	10,000	
43	9. โครงการสร้างและปรับปรุงห้องสมุด	พ.ค.-เม.ย.	งบ ร.ร.	60,000	
44	10. โครงการสร้างโรงฝึกงาน	พ.ค.-เม.ย.	อุดหนุน,บริจาค	40,000	
	รวมแผนงานอาคารสถานที่			2,005,000	
	แผนงานธุรการ-การเงิน มี 7 โครงการ				
45	1. โครงการสวัสดิการ โรงเรียน	พ.ค.-เม.ย.	-	0	
46	2. โครงการงานสารบรรณ	พ.ค.-เม.ย.	งบ ร.ร.	20,000	ค
47	3. โครงการจัดซื้อจัดจ้าง	พ.ค.-เม.ย.	งบประมาณ	258,000	
48	4. โครงการจัดหารายได้	พ.ค.-เม.ย.	-	0	
49	5. โครงการจัดเก็บรวบรวมข้อมูล	พ.ค.-เม.ย.	งบ ร.ร.	15,000	ก
50	6. โครงการประชาสัมพันธ์	พ.ค.-เม.ย.	งบ ร.ร.	10,000	
51	7. โครงการจัดเก็บวัสดุ, ครุภัณฑ์	พ.ค.-เม.ย.	งบ ร.ร.	5,000	
	รวมแผนงานธุรการ-การเงิน			303,000	
	แผนงานชุมชนสัมพันธ์ มี 4 โครงการ				
52	1. โครงการทัศนศึกษา	พ.ค.-เม.ย.	ผู้ร่วมโครงการ	40,000	
53	2. โครงการร่วมกิจกรรมชุมชน	พ.ค.-เม.ย.	จากคณะครู, นักการ	26,000	
54	3. โครงการประชุมผู้ปกครอง	พ.ค.-เม.ย.	งบ ร.ร.	1,500	ค
55	4. โครงการประชุมกรรมการ โรงเรียน	มี.ค.-ส.ค.	งบ ร.ร.	6,000	
56	5. โครงการศึกษาดูงานของกรรมการ โรงเรียน	พ.ค.-เม.ย.	ผู้ร่วมโครงการ	10,000	
	รวมแผนงานชุมชนสัมพันธ์			83,500	
	(รวม 56 โครงการ)			3,317,300	

เกียรติประวัติของโรงเรียนที่ภาคภูมิใจ

รางวัลที่ได้รับ	ได้รับรางวัล ลำดับที่	จากหน่วยงาน	ผู้ได้รับรางวัล	ปีการศึกษา
การประกวดโรงเรียนดีเด่น ด้านการควบคุม โรคไข้เลือดออก ทำคุณประโยชน์แก่สถานศึกษาดีเด่น	รองชนะเลิศ	สนง.สาธารณสุข จ.เชียงใหม่ คุรุสภาอำเภอ หางดง	โรงเรียนบ้านดั้นแก้ว ชมรมผู้ปกครอง ครู ร.ร. บ้านดั้นแก้ว	2538
การประกวดสวนสนาม	ชนะเลิศ	ผอ.ลูกเสือ อำเภอหางดง	โรงเรียนบ้านดั้นแก้ว	2540
ได้รับการคัดเลือกจากกระทรวงศึกษาธิการให้ เป็นสถานศึกษาที่ได้รับรางวัลพระราชทาน ระดับประถมศึกษา ขนาดกลาง	ชนะเลิศ	กระทรวง ศึกษาธิการ	โรงเรียนบ้านดั้นแก้ว	2540
โรงเรียนอนุบาลอำเภอ		สพจ.เชียงใหม่	โรงเรียนบ้านดั้นแก้ว	2541

รางวัลที่ได้รับ	ได้รับรางวัล ลำดับที่	จากหน่วยงาน	ผู้ได้รับรางวัล	ปีการศึกษา
ครูดีเด่น ประเภท ผู้บริหาร ทำคุณประโยชน์แก่สถานศึกษาดีเด่น		คุรุสภาอำเภอ หางดง	นายมานพ จินะนา	2538
ครูดีเด่น		คุรุสภาจังหวัด เชียงใหม่	นายมานพ จินะนา	2540
ครูดีเด่น		คุรุสภาจังหวัด เชียงใหม่	นายมานพ จินะนา	2540

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่	รางวัลที่ได้รับ	ได้รับรางวัล ลำดับที่	จากหน่วยงาน	ผู้ได้รับรางวัล	ปีการศึกษา
1	ครูผู้สอนกลุ่ม สทน. ดีเด่น (การฝึกวินัยนักเรียน ประถมศึกษา)	ชนะเลิศ	สพอ. หางดง		2532
2	การสอนกายบริหารแม่ไม้มวยไทยดีเด่น	1	สพอ. หางดง		2534
3	ผลิตหนังสือสำหรับเด็กดีเด่น	1	สพอ. หางดง		2534
4	ผลิตสื่อการสอนภาษาไทยดีเด่น	2	สพอ. หางดง		2534
5	ครูผู้สอนวินัยนักเรียนดีเด่น	ชนะเลิศ	สพอ. หางดง		2535
6	ครูสอนงานบ้านดีเด่น	ชนะเลิศ	สพอ. หางดง		2535
7	สื่อการสอนกลุ่มการทำงานและพื้นฐานอาชีพ	ชมเชย	สพอ. หางดง		2535
8	การจัดกิจกรรมวินัยนักเรียนดีเด่น การพัฒนาการจัดกิจการวินัยนักเรียน	1	สพอ. หางดง		2536
9	ครูดีเด่นประเภทครูผู้มีจรรยาบรรณดีเด่น	1	คุรุสภาจังหวัด เชียงใหม่		2537
10	ครูผู้สอนดีเด่น	1	คุรุสภาอำเภอ หางดง		2539
11	ผู้มีผลงานด้านการสอนจริยศึกษาดีเด่น	1	กระทรวง ศึกษาธิการ		2540
12	โล่ห์ผู้มีผลงานด้านการจัดจริยศึกษาดีเด่น		กระทรวง ศึกษาธิการ		2540
13	ครูผู้สอนดีเด่น	ชนะเลิศ	คุรุสภาอำเภอ หางดง		2540
14	ครูผู้สอนที่มีผลงานดีเด่นระดับประถมศึกษา	3	ศูนย์พัฒนา คุณภาพที่ 3 จังหวัด		2541
15	ครูผู้สอนดีเด่น	ชนะเลิศ	เชียงใหม่ คุรุสภาอำเภอ หางดง		2541

ที่	รางวัลที่ได้รับ	จากหน่วยงาน	ผู้ได้รับรางวัล		วัน เดือน ปี ที่ได้รับ
1	รองชนะเลิศการเขียนกระทงใบตอง	สพอ. หางดง	ค.ช.ชุมพร	คำวงศ์	25 พ.ย. 25
2	รองชนะเลิศการเขียนกระทงใบตอง	สพอ. หางดง	ค.ญ.เสาวลักษณ์	มะจันทร์	25 พ.ย. 25
3	ชนะเลิศอาหารพื้นเมือง	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.พรรณี	แดงคำดี	25 พ.ย. 36
4	ชนะเลิศอาหารพื้นเมือง	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ช.วิชา	แสงสุนทร	25 พ.ย. 36
5	ชนะเลิศคัดลายมือ ป. 1-2	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.ศิริลักษณ์	สุรินทร์กาศ	25 พ.ย. 36
6	ชนะเลิศอาหารพื้นเมือง	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.นิตยา	กันทะโว	25 พ.ย. 37
7	ชนะเลิศอาหารพื้นเมือง	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ช.ภูมินทร์	ต๋นทอง	25 พ.ย. 37
8	รองชนะเลิศคัดลายมือ ป. 3-4	สพอ. หางดง	ค.ญ.ศิริลักษณ์	สุรินทร์กาศ	21 พ.ย. 37
9	ชนะเลิศหุ่นเด็กฉลาด	สพอ. หางดง	ค.ญ.เดือนเพ็ญ	ทาโน	3 เม.ย. 38
10	นักเรียนดีเด่นสาขาพุทธศาสนา	วัดละโว้	ค.ญ.สร้อยสุดา	คำยวง	8 มิ.ย.38
11	นักเรียนดีเด่นสาขาพุทธศาสนา	วัดละโว้	ค.ญ.วิลาวัลย์	วงศ์อินทร์	25 พ.ย. 39
12	รองชนะเลิศอันดับ 2 เขียนไทย ป. 5-6	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.วิลาวัลย์	วงศ์อินทร์	25 พ.ย. 39
13	รองชนะเลิศอันดับ 1 การคิดเลขเร็ว ป. 5-6	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.วิลาวัลย์	วงศ์อินทร์	25 พ.ย. 39
14	รองชนะเลิศอันดับ 2 ตอบปัญหาความรู้ รอบตัว ป. 5-6	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.วิลาวัลย์	วงศ์อินทร์	25 พ.ย. 39
15	ชนะเลิศคัดลายมือ ป. 5-6	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.ศิริลักษณ์	สุรินทร์กาศ	25 พ.ย. 39
16	ชนะเลิศคัดลายมือ ป. 1-2	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.รสริน	คุณชม	18 พ.ย. 40
17	รองชนะเลิศคัดลายมือ ป. 1-2	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.พัชรียา	สุแก้ว	18 พ.ย. 40
18	ชนะเลิศคัดลายมือ ป. 3-4	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.ณัฐภรณ์	ทาโน	18 พ.ย. 40
19	ชนะเลิศคัดลายมือ ป. 5-6	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ช.ราชัญ	แดงคำดี	18 พ.ย. 40
20	รองชนะเลิศการเรียงความ ป. 1-2	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.นิตยา	แดงคำดี	18 พ.ย. 40
21	รองชนะเลิศการเรียงความ ป. 3-4	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.เกียรติยศ	กันธิยะ	18 พ.ย. 40
22	ชนะเลิศทักษะภาษาอังกฤษ	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.กาญจนา	ฝ่ายลิพล	18 พ.ย. 40
23	ชนะเลิศการคิดเลขเร็ว ป.1-2	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ช.สาโรจน์	คัมภีระ	18 พ.ย. 40
24	ชนะเลิศการวาดภาพระบายสี ป. 3-4	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ช.อนุศิลป์	บุตรชัย	18 พ.ย. 40
25	รองชนะเลิศการอ่านร้อยแก้ว ป. 1-2	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.อัจฉราภรณ์	ใจสุข	18 พ.ย. 40
26	รองชนะเลิศการอ่านร้อยแก้ว ป. 5-6	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.สุรีย์รัตน์	สืบจากดีบ	18 พ.ย. 40
27	ชนะเลิศการพูด ป. 1-2	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.นิตยา	แดงคำดี	18 พ.ย. 40
28	รองชนะเลิศการพูด ป. 3-4	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.นริสา	ปัญญาดี	18 พ.ย. 40
29	รองชนะเลิศการพูด ป. 5-6	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.สุรีย์รัตน์	สืบจากดีบ	18 พ.ย. 40
30	รองชนะเลิศการเล่านิทาน ป. 3-4	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.สุภาภรณ์	เต้จ๊ะกัน	18 พ.ย. 40

ที่	รางวัลที่ได้รับ	จากหน่วยงาน	ผู้ได้รับรางวัล	วัน เดือน ปี ที่ได้รับ	
31	รองชนะเลิศการเล่านิทาน ป. 5-6	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.สุริย์รัตน์	ตีบจากตีบ	18 พ.ย. 40
32	รองชนะเลิศการสร้างภาพตามเพลง	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ช.สำราญศักดิ์	กาละวัง	18 พ.ย. 40
33	ชนะเลิศการประดิษฐ์ของใช้ด้วยเศษวัสดุ	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.นงคราญ	ฟองคำ	18 พ.ย. 40
34	ชนะเลิศการประดิษฐ์ของใช้ด้วยเศษวัสดุ	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.สุริย์พร	หงษ์ภมร	18 พ.ย. 40
35	ชนะเลิศการประดิษฐ์ของใช้ด้วยเศษวัสดุ	กลุ่มบูรพาฯ	ค.ญ.ชารี	ดวงนุรัตน์	18 พ.ย. 40
36	ชนะเลิศกิจกรรมคอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน (CW) ระดับประถมศึกษา	สพจ.เชียงใหม่	ค.ญ.จินตนา	รังทะนีย์	25 พ.ย. 40
37	ชนะเลิศกิจกรรมคอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน (CW) ระดับประถมศึกษา	สพจ.เชียงใหม่	ค.ญ.กฤษณา	กิตติวารรัตน์	25 พ.ย. 40
38	รองชนะเลิศคัดลายมือ ป. 1-2	สพจ.เชียงใหม่	ค.ญ.รสริน	คุณชม	25 พ.ย. 40
39	ชนะเลิศคัดลายมือ ป. 5-6	สพจ.เชียงใหม่	ค.ญ.วิลาวัลย์	รังทะนีย์	25 พ.ย. 40

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ที่	วัน เดือน ปี	คณะผู้มาเยี่ยมชม/ศึกษาดูงาน	จาก สปอ.	จาก สปจ.	หมายเหตุ
1	15 ก.พ. 36	คณะครู โรงเรียนบ้านโป่งน้อย	เมือง	เชียงใหม่	
2	22 มิ.ย. 36	คณะผู้บริหาร,ศึกษานิเทศก์,เจ้าหน้าที่	เลาขวัญ	กาญจนบุรี	
3	9 ก.ค. 36	คณะผู้บริหาร,เจ้าหน้าที่	เมือง	กาญจนบุรี	
4	6 ส.ค. 36	คณะกลุ่มโรงเรียนบ้านแอน	คอยเต่า	เชียงใหม่	
5	6 ส.ค. 36	หน.ปอ.ผู้บริหาร	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	
6	15 พ.ย. 36	คณะครู, กรรมการศึกษา ร.ร.หัวขี้แก้ว	แม่วาง	เชียงใหม่	
7	19 พ.ย. 36	คณะผู้บริหารและครู	หัวหิน	ประจวบคีรีขันธ์	
8	14 ก.ค. 37	คณะครู โรงเรียนแม่หอเหนือ	แม่แจ่ม	น่าน	
9	27 ก.ค. 37	คณะกรรมการกลุ่ม,กรรมการศึกษา กลุ่ม โรงเรียนศิริเขต	หางดง	เชียงใหม่ เชียงใหม่	
10	9 พ.ค. 38	คณะครูกลุ่มโรงเรียนท่าผา	แม่แจ่ม		
11	9 มิ.ย. 38	คณะผู้บริหาร โรงเรียน	ท่าม่วง	เชียงใหม่	
12	23 มิ.ย. 38	คณะกรรมการกลุ่ม ครูวิชาการกลุ่ม	ฮอด	กาญจนบุรี	
13	14 ก.ค. 38	คณะกรรมการกลุ่ม ครูวิชาการกลุ่ม ครูวิชาการ โรงเรียนกลุ่ม โรงเรียนบึง บอระเพ็ด	เมือง	เชียงใหม่ นครสวรรค์	
14	10 ส.ค. 38	คณะผู้บริหาร สปจ. สุราษฎร์ธานี			
15	31 ส.ค.38	คณะครู โรงเรียนวัดโพธิ์เฉลิมรักษ์	บางน้ำเปรี้ยว	สุราษฎร์ธานี	
16	15 พ.ย. 38	คณะครู โรงเรียนบ้านแอนจัดสรร	คอยเต่า	ฉะเชิงเทรา	
17	25 ม.ค. 39	คณะครู/ผู้บริหาร	พลับพลาชัย	เชียงใหม่	
18	12 ก.พ. 39	คณะครู/ผู้บริหาร โรงเรียนขยายโอกาส	เมือง	บุรีรัมย์	
19	22 พ.ค. 39	นายกมล ภูประเสริฐ รองปลัด ศธ. พร้อมคณะ		ลำพูน กรุงเทพฯ	
20	19 มิ.ย. 39	นายสุวิชา รังสิตพล รมต. ศธ. พร้อมคณะ		กรุงเทพฯ	
21	20 มิ.ย. 39	คณะผู้บริหาร สปอ. สุโขทัย	สุโขทัย		
22	21 มิ.ย. 39	คณะผู้บริหาร ,และข้าราชการ	ไชโย	นราธิวาส	
23	25 มิ.ย. 42	ผู้ตรวจราชการกระทรวงศึกษาธิการ ประจำเขตการศึกษา 8	-	อ่างทอง กรุงเทพฯ	เซ็น แก้วยศ
24	5 ก.ค. 39	คณะวิชาการกลุ่ม โรงเรียนจุน	จุน		
25	19 ก.ค. 39	คณาจารย์และนิสิตปริญญาโท มศว. ประสานมิตร	-	พะเยา	
26	19 ก.ค. 39	คณะครูกลุ่มโรงเรียนบ้านนาตาล	ฮอด	เชียงใหม่	

ที่	วัน เดือน ปี	คณะผู้มาเยี่ยมชม/ศึกษาดูงาน	จาก สปอ.	จาก สปจ.	หมายเหตุ
27	2 ส.ค.39	คณะข้าราชการครูสำนักงานเขตราชเทวี	-	กรุงเทพฯ	
28	9 ส.ค.39	คณะครูกลุ่มหนองบัว-แกงเสี้ยน	เมือง	กาญจนบุรี	
29	15 ส.ค.39	คณะข้าราชการ สปอ.เชียงใหม่	เชียงใหม่	พะเยา	
30	16 ส.ค.39	คณะครู โรงเรียนบ้านแม่แพะครูวิชาการกลุ่มสะเมิงเหนือ	สะเมิง	เชียงใหม่	
31	23 ส.ค.39	คณะผู้บริหาร - ครู สปอ.ขลุง	ขลุง	กรุงเทพฯ	
32	29 ส.ค.39	คณะกรรมการ, ครูวิชาการกลุ่มโรงเรียนฮอด	ฮอด	กาญจนบุรี	
33	11 ก.ย. 39	คณะครูกลุ่มโรงเรียนบ้านแป้น	เมือง	ลำพูน	
34	25 ก.ย. 39	คณะผู้บริหาร ข้าราชการ สปอ.สีคิ้ว	สีคิ้ว	นครราชสีมา	
35	15 พ.ย. 39	คณะนักศึกษาทันตแพทย์+อาจารย์ ม.ช.	เมือง	เชียงใหม่	
36	21 พ.ย. 39	คณะนักศึกษาทันตแพทย์+อาจารย์ ม.ช.	เมือง	เชียงใหม่	ดร.กษมา
37	21 ก.พ. 40	อธิบดีกรมการศึกษานอกโรงเรียน	-	กรุงเทพฯ	วรวรรณ ณ อยู่ธยา
38	28 ก.พ. 40	คณะครู กรรมการ โรงเรียนหนองปลามัน	แม่ริม	เชียงใหม่	
39	20 มี.ค. 40	ผู้บริหาร ครูวิชาการศูนย์ หนองจาง	ร้องกวาง	แพร่	
40	19 มี.ค. 40	คณะครู โรงเรียนวัดช่างเคี่ยน	เมือง	เชียงใหม่	
41	1 ส.ค. 40	ผู้ช่วยเลขาธิการศูนย์ฝึ กอบรม เขตกศ.8 +คณะผู้เข้ารับการฝึ กอบรมผู้บริหาร	เมือง	เชียงใหม่	
42	15 ส.ค. 40	ผู้ช่วยเลขาฯ ศูนย์ฝึ กอบรม เขตกศ. 8 +คณะผู้เข้ารับการฝึ กอบรมผู้บริหาร	เมือง	เชียงใหม่	
43	21 ส.ค. 40	คณะผู้เข้ารับการฝึ กอบรมผู้บริหารสถานศึกษา ระดับสูง รุ่นที่ 7/2540 กลุ่ม 3	เขต การศึกษา 8	เชียงใหม่	
44	21 ส.ค. 40	ผู้ช่วย หน.ปอ อมก้อย คณะผู้เข้ารับการฝึ กอบรมผู้บริหารสถานศึกษา ระดับสูง รุ่นที่ 1/2540 กลุ่มย่อยที่ 3	เขต การศึกษา 8	เชียงใหม่	
45	22 ส.ค. 40	อาจารย์ใหญ่โรงเรียนบ้านแม่แลบ สปอ.แม่ตาน้อย + คณะผู้เข้ารับการฝึ กอบรมผู้บริหารสถานศึกษา ระดับสูง รุ่นที่ 1/2540	เขต การศึกษา 8	เชียงใหม่	

ที่	วัน เดือน ปี	คณะผู้มาเยี่ยมชม/ศึกษาดูงาน	จาก สปอ.	จาก สปจ.	หมายเหตุ
46	22 ต.ค. 40	วิทยากรพีเลียง + คณะผู้เข้ารับการฝึก อบรมผู้บริหารสถานศึกษา ระดับสูง รุ่นที่ 8/2540	เขต การศึกษา 8	เชียงใหม่	
47	4 ก.ย. 40	ผู้บริหาร โรงเรียนขยายโอกาส ผู้ช่วยเลขาธิการศูนย์ฝึ กอบรม เขตกศ. 8 + คณะผู้เข้ารับการฝึก อบรมผู้บริหาร สถานศึกษา ระดับสูง รุ่นที่ 8/2540	เขต การศึกษา 8	เชียงใหม่	
48	5 ก.ย. 40	ผู้ช่วยเลขาธิการศูนย์ฝึ กอบรม เขตกศ. 8 + คณะผู้เข้ารับการฝึก อบรมผู้บริหาร สถานศึกษา ระดับสูง รุ่นที่ 8/2540	เขต การศึกษา 8	เชียงใหม่	
49	5 ก.ย. 40	ผู้ช่วยเลขาธิการศูนย์ฝึ กอบรม เขตกศ. 8 + คณะผู้เข้ารับการฝึก อบรมผู้บริหาร สถานศึกษา ระดับสูง รุ่นพิเศษ 1/2540	เขต การศึกษา 8	เชียงใหม่	
50	11 ก.ย. 40	คณะครู โรงเรียนบ้านแม่ปิง	สปอ.ปาย	แม่ฮ่องสอน	
51	15 ก.ย. 40	คณะกรรมการประเมินโรงเรียน พระราชทาน ประจำปี 2540 ระดับจังหวัด	ศึกษาธิการ	เชียงใหม่	
52	18 ก.ย. 40	คณะผู้เข้ารับการอบรมผู้บริหาร สถานศึกษา ระดับสูง รุ่น 9/2540	เขต การศึกษา 8	เชียงใหม่	
53	19 ก.ย. 40	คณะครูกลุ่ม โรงเรียนป่าซาง-แม่แรง	สปอ.ป่าซาง	ลำพูน	
54	19 ก.ย. 40	คณะผู้เข้ารับการฝึก อบรมผู้บริหาร สถานศึกษา ระดับสูง รุ่นที่ 9/40 กลุ่ม 3	เขต การศึกษา 8	เชียงใหม่	
55	29 ก.ย. 40	คณะครู นักการ กรรมการ โรงเรียน บ้านเกรด	สปอ.แม่วาง	เชียงใหม่	
56	7 ธ.ค. 40	คณะกรรมการบริหารกลุ่ม โรงเรียน มัธยมศึกษา		นครราชสีมา	
57	26 ธ.ค. 40	คณะครู นักการภารโรง โรงเรียนบ้านแปลง 5	สปอ.คอยเต่า	เชียงใหม่	
58	23 ม.ค. 41	คณะครู นักการภารโรง กรรมการ ร.ร. โรงเรียนบ้านแม่แลบ	แม่ลาน้อย	แม่ฮ่องสอน	
59	20 ก.พ. 41	คณะครู+บุคลากร กรรมการ โรงเรียน โรงเรียนวัดขี้เมิน	ตะเมิง	เชียงใหม่	
60	26 ก.พ. 41	คณะครู นักการภารโรง กรรมการ ร.ร. โรงเรียนบ้านกวน	หางดง	เชียงใหม่	

ที่	วัน เดือน ปี	คณะผู้มาเยี่ยมชม/ศึกษาดูงาน	จาก สปอ.	จาก สปจ.	หมายเหตุ
61	16 มี.ค. 41	คณะครูโรงเรียนบ้านป่าเสว้า	คอยสะเก็ด	เชียงใหม่	
62	19 มี.ย. 41	คณะครู กรรมการ โรงเรียน โรงเรียนบ้านแม่ทราย	ร้องกวาง	แพร่	
63	22 มี.ย. 41	ผ่านทันตสาธารณสุข ร.พ. หางดง	หางดง	เชียงใหม่	
64	23 มี.ย. 41	คณะครู โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ ช.ม.	เมือง	เชียงใหม่	
65	29 มี.ย. 41	คณะครู นักการภารโรง กรรมการ ร.ร. ผู้ทรงคุณวุฒิ โรงเรียนบ้านเป็ด	สันป่าตอง	เชียงใหม่	
66	7 ส.ค. 41	คณะครู โรงเรียนบ้านศาลา	แม่ริม	เชียงใหม่	
67	18 ส.ค. 41	คณะครู โรงเรียน เจ้าหน้าที่			
68	27 ส.ค. 41	ผู้บริหาร โรงเรียน เจ้าหน้าที่ นักการภารโรง	คอยหล่อ	เชียงใหม่	
69	31 ส.ค. 41	คณะศึกษานิเทศก์	จอมทอง	เชียงใหม่	
70	8 ก.ย. 41	คณะครู โรงเรียนบ้านไร่	หางดง	เชียงใหม่	
71	8 ก.ย. 41	คณะครู นักการภารโรง โรงเรียนชุมชนบ้านวังคิน	ตี้	ลำพูน	
72	8 ก.ย. 41	คณะครู นักการภารโรง โรงเรียนบ้านฮ่อมค้อ	ตี้	ลำพูน	
73	25 ก.ย. 41	คณะครู นักการภารโรง โรงเรียนบ้าน	แม่แจ่ม	เชียงใหม่	
74	6 ต.ค. 41	คณะกรรมการกลุ่ม โรงเรียนแม่ทา	แม่ทา	ลำพูน	
75	10 พ.ย. 41	คณะครู โรงเรียนอนุบาลเชียงใหม่	เมือง	เชียงใหม่	
76	12 พ.ย. 41	คณะครู โรงเรียนชุมชนบ้านน้ำดิบ	แม่สะเรียง	แม่ฮ่องสอน	
77	12 พ.ย. 41	คณะครู นักการภารโรง โรงเรียนวัดห้วยทราย			
78	26 พ.ย. 41	นักศึกษาปริญญาโท สาขาการพยาบาล สตรี มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	เมือง	เชียงใหม่	
79	27 พ.ย. 41	นายสมเพชร วรรณแก้ว โรงเรียน เทคโนโลยี ไทย-ญี่ปุ่น-เยอรมัน	เมือง	เชียงใหม่	
80	8 ธ.ค. 41	คณะครู โรงเรียนอนุบาลลำนารายณ์	ชัยบาดาล	ลพบุรี	
81	22 ธ.ค. 41	เจ้าหน้าที่ตำรวจ สภอ.หางดง	หางดง	เชียงใหม่	

เรียน (School Goals)

โรงเรียนบ้านต้นแก้ว ได้กำหนดเป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา ระหว่างปี การศึกษา 2542-2544 ไว้ 4 ด้าน ดังนี้

1. เป้าหมายด้านโรงเรียนและสถานศึกษา

นโยบาย	แนวปฏิบัติ	ผลผลิต
<p>เร่งรัด ปรับปรุง พัฒนา ห้องเรียนทุกห้องให้เป็นห้องเสริมประสบการณ์</p> <p>ส่งเสริมการพัฒนาด้าน ภูมิทัศน์ สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้มีความร่มรื่น สะอาด สวยงาม และเป็นระเบียบ</p>	<p>จัดห้องเรียนทุกห้องให้เป็นห้องเสริมประสบการณ์ มีสื่อการเรียนการสอนและสื่อเสริม รวมทั้งจัดบรรยากาศให้เอื้อต่อ การเรียนการสอน</p> <p>จัดทำสวนหย่อม ปลูกไม้ดอก ไม้ประดับ</p> <p>จัดทำป้ายแสดงทิศทางและตำแหน่งต่างๆ ของอาคาร สถานที่ต่างๆ ตลอดจน แนวทางการจราจรที่ถูกต้องในโรงเรียน</p>	<p>โรงเรียนมีความพร้อมในการจัดห้องเรียน ให้เอื้อต่อ การเรียนการสอน เพื่อให้เกิดคุณภาพทางการศึกษา</p> <p>โรงเรียนมีบรรยากาศและสิ่งแวดล้อมที่ดี นักเรียนอยู่ใน โรงเรียนอย่างมีความสุขมีจิตสำนึกที่ดี ต่อคุณธรรมและการเรียนการสอน</p>

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยุทธศาสตร์ด้านโรงเรียนและสถานศึกษา (อาคารสถานที่ วัสดุ อุปกรณ์)

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยุทธศาสตร์	ปีการศึกษา 2542	ปีการศึกษา 2543	ปีการศึกษา 2544
1. จัดสร้างจัดหาปรับปรุงอาคารเรียน อาคารประกอบให้เพียงพอและเหมาะสมให้เป็นปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> -สร้างเรือนเพาะชำ -ปรับปรุงร้านค้าสหกรณ์ -จัดทำห้องประชุม -ปรับปรุงห้องน้ำห้องส้วม -ปรับปรุงห้องพักครู 	<ul style="list-style-type: none"> -ปรับปรุงเรือนเพาะชำ -สร้างสหกรณ์ร้านค้า -ปรับปรุงห้องประชุม -สร้างห้องน้ำห้องส้วม -พัฒนาห้องพักครู 	<ul style="list-style-type: none"> -พัฒนาเรือนเพาะชำ -พัฒนาสหกรณ์ร้านค้า -ปรับปรุงห้องประชุมให้ทันสมัย -บำรุงรักษาห้องน้ำห้องส้วม
2. ปรับปรุงรักษาห้องปฏิบัติการให้เป็นปัจจุบัน	<ul style="list-style-type: none"> -ปรับปรุงห้องวิทย์ -ห้องสมุด -ห้องคอมพิวเตอร์ -ห้องปฏิบัติการทางภาษา -สร้างห้องพละ -สร้างห้องจริยะ -สร้างห้องวิชาการ 	<ul style="list-style-type: none"> -ปรับปรุงห้องวิทย์ -ปรับปรุงห้องสมุด -ปรับปรุงห้องคอมพิวเตอร์ -ปรับปรุงห้องปฏิบัติการทางภาษา ปรับปรุงห้องพละ ปรับปรุงห้องจริยะ -ปรับปรุงห้องวิชาการ 	<ul style="list-style-type: none"> -ปรับปรุงและพัฒนาห้องวิทย์ -ปรับปรุงและพัฒนาห้องสมุด -ปรับปรุงและพัฒนาห้องคอมพิวเตอร์ -ปรับปรุงและพัฒนาห้องปฏิบัติการทางภาษา -ปรับปรุงและพัฒนาห้องพละ -ปรับปรุงและพัฒนาห้องจริยะ -ปรับปรุงและพัฒนาห้องวิชาการ
3. จัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมให้เป็นระเบียบเรียบร้อยสะอาด รมรื่น สวยงาม น่าอยู่น่าอาศัย	<ul style="list-style-type: none"> -ปรับปรุงสวนหย่อมหน้าอาคาร 2,3 ป้ายหน้าโรงเรียน สวนหย่อมหน้าอาคารอนุบาล ทางเข้าโรงเรียนบริเวณแท็งก์น้ำ 	<ul style="list-style-type: none"> -สร้างสวนสุขภาพพริมรั้วด้านหน้า 	<ul style="list-style-type: none"> -ปลูกกล้วยน้ำว้าริมรั้วด้านหลัง

ยุทธศาสตร์	ปีการศึกษา 2542	ปีการศึกษา 2543	ปีการศึกษา 2544
4. จัดสร้าง ปรับปรุงพัฒนา โครงสร้างพื้นฐานและ ระบบสาธารณูปโภคให้ เพียงพอ	-ปรับปรุงระบบน้ำดื่ม ภายในโรงเรียนให้สะอาด -จัดระบบน้ำใช้ภายในบริเวณ โรงเรียนให้เพียงพอต่อ กิจกรรมต่างๆ -ติดตั้งหม้อแปลงไฟฟ้า	-ปรับปรุงระบบน้ำดื่มให้ เพียงพอและทันสมัย -ปรับปรุงระบบน้ำใช้ -ปรับปรุงระบบไฟฟ้า ภายในโรงเรียน -สร้างเตาเผาขยะ	-ปรับปรุงพัฒนา -ปรับปรุงพัฒนา -ปรับปรุงพัฒนาระบบ ไฟฟ้าให้มีความสะดวก และปลอดภัย -ปรับปรุงพัฒนาเตาเผา ขยะ

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยุทธศาสตร์	ปีการศึกษา 2542	ปีการศึกษา 2543	ปีการศึกษา 2544
1. การพัฒนาครูผู้สอน	<ul style="list-style-type: none"> -กำหนดแนวทางพัฒนา -การนิเทศการสอน -ส่งเข้ารับการอบรมสัมมนา -การจัดพัฒนาองค์การ (O.D) -การประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง และการใช้เพิ่มสะสมงานดีเด่น -ประชุม สัมมนา เชิงปฏิบัติการ จัดทำเพิ่มสะสมผลงาน 	<ul style="list-style-type: none"> -ประชุมจัดทำแผนปฏิบัติการ -จัดอบรมคุณธรรมจริยธรรมสำหรับข้าราชการครู -อบรมเชิงปฏิบัติการหลักสูตรท้องถิ่น -จัดศึกษาดูงานเปรียบเทียบโรงเรียนดีเด่นด้านต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> -ประชุมปฏิบัติการจัดทำแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง -ประชุมจัดการประกันคุณภาพการศึกษา -ประชุมวิเคราะห์ผลการประกันคุณภาพการศึกษาในรอบปี การศึกษา 2542-2544
2. อบรมการใช้เทคนิคและการใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยี	<ul style="list-style-type: none"> -อบรมการใช้คอมพิวเตอร์ -ประชุมปฏิบัติการผลิตสื่อ -อบรมการใช้สื่อ และนวัตกรรมใหม่ๆ -อบรมการใช้ (CAI) -การใช้ CD-ROM -อบรมการใช้สัญญาณดาวเทียม 	<ul style="list-style-type: none"> -การวิเคราะห์ข้อทดสอบ 	<ul style="list-style-type: none"> -ส่งเสริมการผลิตสื่อและนวัตกรรมใหม่ -พัฒนาการใช้สื่อนวัตกรรมด้านการเรียนการสอน
3. การส่งเสริมการศึกษา ค้นคว้า เพื่อจัดทำเสนอผลงาน	<ul style="list-style-type: none"> -ส่งเสริมการศึกษาต่อและอบรม -จัดกิจกรรมการบันทึกผล การสอน -ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน -ส่งเสริม แนะนำการจัดทำผลงานทางวิชาการ 	<ul style="list-style-type: none"> -ส่งเสริมการอบรมและการ ศึกษาต่อ -ส่งเสริมการจัดทำรวบรวมผลงาน -ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน -ตั้งคณะที่ปรึกษาการจัดทำผลงานทางวิชาการ 	<ul style="list-style-type: none"> -ส่งเสริมการอบรม และการ ศึกษาต่อ -ส่งเสริมการจัดทำ และรวบรวมผลงาน -ส่งเสริมการวิจัยในชั้นเรียน -พัฒนาผลงานทางวิชาการ

ยุทธศาสตร์	ปีการศึกษา 2542	ปีการศึกษา 2543	ปีการศึกษา 2544
4. การจัดสวัสดิการและ เสริมสร้างขวัญกำลังใจ	<ul style="list-style-type: none"> -กองทุนสวัสดิการ -กิจกรรมสังสรรค์ -กิจกรรมส่งท้ายปีเก่าต้อนรับ ปีใหม่ -กิจกรรมสร้างขวัญ และ กำลังใจ -การพิจารณาความดี ความชอบอย่างเปิดเผยและ ยุติธรรม -การคัดเลือกครูดีเด่น -การประกาศเกียรติคุณ ยกย่องผู้ที่มีผลงานดีเด่น ความดีงาม -การอบรม ศึกษา ใช้งาน 	<ul style="list-style-type: none"> -กองทุนสวัสดิการ -กิจกรรมกีฬาและสังสรรค์ -กิจกรรมแสดงความยินดี -กิจกรรมสร้างขวัญ และ กำลังใจ -การพิจารณาความดี ความชอบอย่างเปิดเผย และยุติธรรม -การคัดเลือกครูดีเด่น -การประกาศเกียรติคุณ ยกย่องผู้ที่มีผลงานดีเด่น ความดี -การอบรม ศึกษา ใช้งาน 	<ul style="list-style-type: none"> -กองทุนสวัสดิการ -กิจกรรมสังสรรค์ -กิจกรรมแสดงความยินดี -การอบรม ศึกษา ใช้งาน -การพิจารณาความดี ความชอบอย่างเปิดเผย และยุติธรรม -การประกาศยกย่อง คุณงามความดี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยุทธศาสตร์ด้านหลักสูตรและกระบวนการเรียนการสอน

ยุทธศาสตร์	ปีการศึกษา 2542	ปีการศึกษา 2543	ปีการศึกษา 2544
1. จัดหาสื่อ อุปกรณ์ นวัตกรรม เทคโนโลยี ที่เหมาะสมและทันสมัย	-จัดหาสื่อ อุปกรณ์ การเรียน การสอน -จัดทำนวัตกรรมเพื่อ แก้ปัญหาและพัฒนาการ เรียนการสอน -จัดซื้อ CD-ROM -จัดซื้อ โปรแกรม CAI ภาษาอังกฤษ ประจำห้อง Sound Lab -จัดหา VIDEO 1 เครื่อง -ติดตั้งเครื่องคอมพิวเตอร์ระบบ Lan 10 เครื่อง -จัดหาชุดหูฟัง 20 ชุด	-จัดหาสื่อ อุปกรณ์ การเรียนการสอน -จัดทำนวัตกรรมเพื่อ แก้ปัญหาและพัฒนาการ เรียนการสอน -จัดซื้อ CD-ROM -จัดซื้อ โปรแกรม CAI กลุ่ม สปช. กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์) -จัดหาโทรทัศน์สี 3 เครื่อง -จัดหา VIDEO 3 เครื่อง -พัฒนาระบบคอมพิวเตอร์ -ปรับปรุงการใช้ห้อง (Sound Lab)	-จัดหาสื่อ อุปกรณ์ ทางการเรียนการสอน -จัดทำนวัตกรรมเพื่อ แก้ปัญหาและพัฒนา การเรียนการสอน -จัดซื้อ CD-ROM -จัดซื้อ โปรแกรม CAI กลุ่มสสน. และกลุ่ม กพอ.
2. การพัฒนากระบวนการ เรียนการสอนที่เน้น นักเรียนเป็นศูนย์กลาง	-ประชุม อบรม สัมมนา -การอบรมการจัดทำแผน การสอนที่เน้นนักเรียน เป็นศูนย์กลาง -นำแผนการสอนไปทดลอง และบันทึกผล -วิเคราะห์สรุปผลการใช้ ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทาง การเรียนของนักเรียน -กำหนดแนวทางในการ แก้ไขปรับปรุง และพัฒนา	-จัดทำแผนการสอนที่เน้น นักเรียนเป็นศูนย์กลาง อย่างน้อยคนละ 1 กลุ่ม ประสบการณ์ -ประชุมเพื่อพัฒนา แผนการสอนที่เน้น นักเรียนเป็นศูนย์กลาง -จัดทำกิจกรรมเสริมการ เรียนที่เน้นนักเรียนเป็น ศูนย์กลาง โดยเฉพาะ ห้องสมุดและห้อง ใตศ- ทัศนูปกรณ์	-พัฒนาการจัดทำ แผนการสอนที่เน้นนัก เรียนเป็นศูนย์กลาง -ประชุมสัมมนาเกี่ยวกับ แผนการสอนที่เน้น นักเรียนเป็นศูนย์กลาง การเรียนและผลสัมฤทธิ์ ทางการเรียน -จัดกิจกรรมส่งเสริม ที่ หลากหลาย -ประเมินผลการดำเนินงาน เพื่อสรุปและ รายงานผล

ยุทธศาสตร์	ปีการศึกษา 2542	ปีการศึกษา 2543	ปีการศึกษา 2544
<p>3. ข้อตกลงด้านคุณภาพทางการเรียนการสอน</p> <p>3.1 กลุ่มวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี</p>	<ul style="list-style-type: none"> -จัดทำแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง -จัดซื้อ จัดหาสื่อ วัสดุ ครุภัณฑ์ ให้เหมาะสมและเพียงพอ -ส่งเสริมทำโครงการวิทยาศาสตร์ -จัดกิจกรรมตอบปัญหาทักษะกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ -เข้าค่ายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม -จัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ สิ่งแวดล้อม โดยนักเรียนมีส่วนร่วมปฏิบัติ 	<ul style="list-style-type: none"> -ปรับปรุงแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง -ปรับปรุงห้องปฏิบัติการวิทยาศาสตร์ -จัดให้มีมุมหนังสือในห้องห้องวิทยาศาสตร์ -จัดหาวิดิทัศน์ประจำห้องวิทยาศาสตร์ -จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนวิทยาศาสตร์ เช่น การตอบปัญหา นิทรรศการประกวดสิ่งประดิษฐ์ -ส่งเสริมการจัดทำโครงการวิทยาศาสตร์ -จัดตั้งชุมนุมวิทยาศาสตร์ -จัดฝึกซ้อมเพื่อเข้าแข่งขันความเป็นเลิศทางวิชาการตามโครงการศูนย์อำนวยการ -เข้าค่ายธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม -อบรมครูใช้โปรแกรม CAI กลุ่ม สปช. 	<ul style="list-style-type: none"> -พัฒนาห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น -พัฒนามุมหนังสือให้สามารถอำนวยความสะดวกแก่บุคลากรได้อย่างเต็มที่ -ปรับปรุงมุมวิดิทัศน์ให้สะดวกต่อการใช้งาน -จัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนการสอนวิทย์ -จัดนิทรรศการทางวิทยาศาสตร์ -พัฒนาชุมนุมวิทยาศาสตร์ -ฝึกซ้อมเพื่อเข้าแข่งขันความเป็นเลิศทางวิชาการตามโครงการศูนย์อำนวยการ -เข้าค่ายธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม -พัฒนาโปรแกรม CAI กลุ่ม สปช.

ยุทธศาสตร์	ปีการศึกษา 2542	ปีการศึกษา 2543	ปีการศึกษา 2544
<p>3.2 กลุ่มทักษะ (คณิตศาสตร์)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -จัดทำแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง -จัดทำห้องคณิตศาสตร์ -ผลิตและใช้สื่อการสอน -จัดทำแบบฝึกทักษะความเป็นเลิศทางคณิตศาสตร์ -ส่งนักเรียนเข้าแข่งขันความสามารถทางคณิตศาสตร์ในระดับต่างๆ -จัดสอนซ่อมเสริมนักเรียนอ่อน และติวเข้มนักเรียนเก่ง 	<ul style="list-style-type: none"> -ปรับปรุงแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง -ปรับปรุงห้องคณิตศาสตร์ -ปรับปรุงสื่อการสอน -ปรับปรุงชุมนุมคณิตศาสตร์ -จัดทำแบบฝึกทักษะความเป็นเลิศทางคณิตศาสตร์ -ส่งนักเรียนเข้าแข่งขันความสามารถทางคณิตศาสตร์ในระดับต่างๆ -จัดสอนซ่อมเสริมนักเรียนอ่อน และติวเข้มนักเรียนเก่ง -ศึกษาคูงานครูสอนคณิตศาสตร์ดีเด่นระดับต่างๆ 	<ul style="list-style-type: none"> -พัฒนาแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง -พัฒนาห้องคณิตศาสตร์ -พัฒนาสื่อการเรียน -พัฒนาชุมนุมคณิตศาสตร์ -จัดทำแบบฝึกทักษะความเป็นเลิศทางคณิตศาสตร์ -ส่งนักเรียนเข้าแข่งขันความสามารถทางคณิตศาสตร์ในระดับต่างๆ -ปรับปรุง พัฒนาวิธีการสอนซ่อมเสริม -จัดโปรแกรมการสอนซ่อมเสริมโดยใช้ CAI
<p>3.3 กลุ่มทักษะ (ภาษาไทย)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -จัดทำแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง -จัดผลิต และใช้สื่อ การสอน -จัดแข่งขันทักษะ ภาษาไทย -จัดป้ายนิเทศภาษาไทย -จัดกิจกรรมส่งเสริมความเป็นเลิศทางภาษาไทย (นักพูด นักอ่าน นักเขียน) -จัดกิจกรรมภาษาไทย วันละคำ -จัดห้องปฏิบัติการภาษาไทย -จัดมุมหนังสือห้องปฏิบัติการภาษาไทย 	<ul style="list-style-type: none"> -ปรับปรุงแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง -ปรับปรุงสื่อการสอน -ส่งเสริมการเรียนการสอนภาษาไทย -พัฒนาการเรียนการสอนตามแผนการสอน -นำผลการประเมินมาพัฒนาการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพ -จัดกิจกรรมชุมนุมภาษาไทย -ส่งเสริมด้านความเป็นเลิศทางภาษาไทย -จัดกิจกรรมภาษาไทยวันละคำ -ปรับปรุงห้องปฏิบัติการ 	<ul style="list-style-type: none"> -พัฒนาแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง -พัฒนาสื่อการสอน -ส่งเสริมการเรียนสอนภาษาไทย -จัดกิจกรรมส่งเสริมที่หลากหลาย -จัดกิจกรรมชุมนุมภาษาไทย -จัดรายการปกิณฑะภาษาไทยเที่ยงวัน -ส่งนักเรียนเข้าแข่งขันความเป็นเลิศ (ยอดนักพูด นักอ่าน นักเขียน) -พัฒนามุมหนังสือให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น -พัฒนากิจกรรมภาษาไทยวันละคำ

ยุทธศาสตร์	ปีการศึกษา 2542	ปีการศึกษา 2543	ปีการศึกษา 2544
<p>3.4 กลุ่มประสบการณ์พิเศษ (ภาษาอังกฤษ)</p>	<ul style="list-style-type: none"> -จัดทำแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง -จัดสร้างห้องปฏิบัติการทางภาษา (Sound Lab) -ผลิตสื่อการเรียนการสอน -จัดมุมหนังสือ -จัดรายการภาษาอังกฤษวันนี้ทางศูนย์ข่าวสารโรงเรียน -จัดกิจกรรมชุมนุมภาษาอังกฤษ -จัดบอร์ดปริศนาประจำสัปดาห์พร้อมรางวัลสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรม -จัดกิจกรรมภาษาอังกฤษวันละคำ -จัดซื้อโปรแกรมการสอนห้องปฏิบัติการทางภาษา 	<ul style="list-style-type: none"> -จัดรายการศูนย์ข่าวสารรายการภาษาไทยวันนี้ -ปรับปรุงบรรยากาศห้องปฏิบัติการภาษาไทย -ปรับปรุงห้องปฏิบัติการทางภาษา (Sound Lab) -ปรับปรุงสื่อการสอน -ปรับปรุงแผนการสอน -จัดกิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ -จัดคิวเข้มสำหรับนักเรียนที่จะเข้าแข่งขันความเป็นเลิศทางวิชาการตามโครงการศูนย์อรรถชัย -จัดแข่งขันทักษะต่างๆในโรงเรียน -จัดและพัฒนาบอร์ดป้ายนิเทศเพื่อให้นักเรียนสนใจยิ่งขึ้น -ปรับปรุงมุมหนังสือให้เป็นศูนย์กลางการค้นคว้า -ปรับปรุงกิจกรรมภาษาอังกฤษวันละคำ -ปรับปรุงโปรแกรมการสอนภาษาอังกฤษ 	<ul style="list-style-type: none"> -พัฒนาสื่อการเรียนการสอน -พัฒนาห้องปฏิบัติการทางภาษา (Sound Lab) -พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนเพื่อเพิ่มประสบการณ์และทักษะการฟัง พูด อ่าน เขียน ที่สามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ -พัฒนากิจกรรมเข้าค่ายภาษาอังกฤษ -พัฒนามุมหนังสือให้เป็นศูนย์กลางการค้นคว้า -พัฒนากิจกรรมภาษาอังกฤษวันละคำ -พัฒนาโปรแกรมการสอนภาษาอังกฤษ

ยุทธศาสตร์	ปีการศึกษา 2542	ปีการศึกษา 2543	ปีการศึกษา 2544
3.5 บุคลิกภาพและ สุนทรียภาพ	<ul style="list-style-type: none"> -จัดทำแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง -จัดทำและผลิตสื่อการสอน -จัดกิจกรรมพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมนักเรียน -จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยและวินัยนักเรียน -จัดการเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนา นิมนต์พระมาสอนในโรงเรียน -จัดกิจกรรมฟังธรรมะและปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนา -จัดกิจกรรมอบรมธรรมะในวันศุกร์สุดสัปดาห์โดยครู/พระสงฆ์/พระธรรมทูต -จัดสร้างห้องจริยศึกษา -เน้นการนำเหตุการณ์ปัจจุบันในสังคมมาจัดสถานการณ์การเรียนการสอน -จัดแข่งขันตอบปัญหาธรรมะ -ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมการเรียนสอน โดยเชิญวิทยากร/ภูมิปัญญาท้องถิ่น/สถานประกอบการในชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> -ปรับปรุงแผนการสอนที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง -ปรับปรุงสื่อการสอน -ปรับปรุงกิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรมนักเรียน -จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยและวินัยนักเรียน -จัดกิจกรรมฟังธรรมะและปฏิบัติธรรมในวันสำคัญทางศาสนา -จัดกิจกรรมเข้าค่ายปฏิบัติธรรม “หนูน้อยตามรอยธรรม” -ปรับปรุงห้องจริยศึกษาให้มีบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนการสอน -จัดกิจกรรมการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับเหตุการณ์ปัจจุบัน -จัดประกวดสวดมนต์หมู่ทำนองสรภัญญะ -ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการเรียนการสอน -ปรับปรุงกิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอนามัยนักเรียน 	<ul style="list-style-type: none"> -พัฒนาแผนการสอนให้ได้มาตรฐาน -พัฒนาสื่อการสอน -พัฒนากิจกรรมส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม -จัดกิจกรรมส่งเสริมประชาธิปไตยและวินัยนักเรียน -จัดสัปดาห์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา -จัดกิจกรรม “หนูน้อยตามรอยธรรม” -พัฒนาห้องจริยศึกษาให้เอื้อต่อการเรียนการสอน -พัฒนากิจกรรมการเรียนการสอนให้มีคุณภาพ -จัดประกวดมารยาทไทยและภูมิปัญญาท้องถิ่น เช่น ซอฟต์แวร์เมือง -การเล่านิทานพื้นบ้านที่ส่งเสริมคุณธรรมจริยธรรม -ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมโดยบูรณาการให้เข้ากับชีวิตประจำวัน -พัฒนากิจกรรมส่งเสริมสุขภาพอนามัยนักเรียน

ยุทธศาสตร์	ปีการศึกษา 2542	ปีการศึกษา 2543	ปีการศึกษา 2544
<p>3.6 กลุ่มการงานและ พื้นฐานอาชีพ</p>	<ul style="list-style-type: none"> -จัดกิจกรรมพัฒนา สุขภาพอนามัยนักเรียน -จัดตั้งชุมนุมกีฬา -ส่งเสริมการออกกำลังกาย และการเล่นกีฬาอย่างถูก ต้อง -จัดแข่งขันกีฬาภายใน โรงเรียน กลุ่มโรงเรียนและ กีฬาเยาวชนประจำตำบล -จัดแข่งขันความเป็นเลิศทาง ด้านศิลปประดิษฐ์ไทย การร้องเพลงและการแสดง พื้นเมือง -จัดงานแสดงผลงานศิลปะ ของนักเรียน -จัดหาดนตรีไทย ดนตรีพื้น เมืองและอังกะลุง -จัดหาอุปกรณ์วงดุริยางค์ เพิ่มเติม -จัดกิจกรรมชุมนุมศิลปะ -จัดทำแผนการสอนที่เน้น นักเรียนเป็นศูนย์กลาง -จัดกิจกรรมศึกษาดูงานและ ฝึกปฏิบัติงานในสถาน ประกอบการที่ตั้งอยู่ใน ชุมชน 	<ul style="list-style-type: none"> -จัดศูนย์ฝึกอบรมกีฬา เยาวชนประจำตำบล -ปรับปรุงชุมนุมกีฬา -ส่งเสริมการออกกำลังกาย อย่างถูกต้อง -จัดแข่งขันกีฬาภายใน โรงเรียน กีฬาภายในกลุ่ม โรงเรียน และกีฬาเยาวชน ประจำตำบล -จัดแข่งขันความเป็นเลิศ ทางศิลปประดิษฐ์ไทยการ ร้องเพลง และการแสดง พื้นเมือง -จัดนิทรรศการแสดงผล งานศิลปะของนักเรียน -จัดตั้งชุมนุมดนตรี นาฏศิลป์ -ปรับปรุงพัฒนางวงดุริยางค์ โรงเรียนให้ได้มาตรฐาน ยิ่งขึ้น -ปรับปรุงชุมนุมศิลปะ -ปรับปรุงแผนการสอนที่ เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลาง -ปรับปรุงหลักสูตรท้องถิ่น และโครงการสาธิตการทำ แอนติค 	<ul style="list-style-type: none"> -พัฒนาศูนย์ฝึกอบรมกีฬา ประจำตำบล -พัฒนาชุมนุมกีฬา -ส่งเสริมการแข่งขันกีฬา ในระดับต่างๆ -ส่งเสริมนักเรียนและครู เข้าร่วมแข่งขันความเป็น เลิศในระดับต่างๆ -ปรับปรุงสถานที่จัดเก็บ ผลงานศิลปะของ นักเรียน -จัดแสดงดนตรีไทย สากล และพื้นเมือง ตาม โอกาส -พัฒนาชุมนุมศิลปะ -พัฒนาการเรียนการสอน ที่มีประสิทธิภาพ -พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้เหมาะสมและ สอดคล้องกับ ความต้องการของชุมชน

ยุทธศาสตร์	ปีการศึกษา 2542	ปีการศึกษา 2543	ปีการศึกษา 2544
	<ul style="list-style-type: none"> -จัดทำหลักสูตรท้องถิ่นเรื่อง การทำแอนติค และ โครงการสาริตเป็นงาน เลือกกุ่มกพอ. ชั้น ป. 5-6 -จัดกิจกรรมอาหารกลางวัน เพื่อการเรียนรู้การสอนโดย ให้เด็กได้ลงมือปฏิบัติเอง -จัดสร้างโรงอาหารห้อง คหกรรม และ โภชนาการ พร้อมทั้งจัดหาวัสดุอุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ให้พร้อม -จัดกิจกรรมชุมนุมงานอาชีพ -ส่งเสริมกิจกรรมความเป็น เลิศทางวิชาการในกลุ่ม กพอ. -อบรมบุคลากรหลักสูตรการใช้คอมพิวเตอร์ขั้นพื้นฐาน -จัดนิทรรศการแสดงผลงาน นักเรียน -จัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพ 	<ul style="list-style-type: none"> -จัดศึกษาดูงานและฝึก ปฏิบัติงานในสถาน ประกอบการของชุมชน -จัด โครงการอาหาร กลางวันเพื่อพัฒนาการเรียนการสอนโดยให้นัก เรียนได้ลงมือปฏิบัติ -ปรับปรุงโรงอาหาร ห้อง คหกรรม และ โภชนาให้ ได้มาตรฐานเอื้อต่อการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างดี -ปรับปรุงชุมนุมงานอาชีพ -พัฒนาฝีมือนักเรียนในด้าน ความเป็นเลิศทางวิชาการ เช่น งานฝีมือ งาน ประดิษฐ์ เพื่อเข้าร่วม แข่งขันในระดับต่าง -สอนคอมพิวเตอร์ขั้น พื้นฐานเป็นงานเลือกใน กลุ่มกพอ. ชั้น ป. 5-6 -จัดนิทรรศการผลงานของ นักเรียน -ปรับปรุงห้องปฏิบัติการ กลุ่ม กพอ. -ปรับปรุงกิจกรรมแนะแนว อาชีพให้มีประสิทธิภาพ 	<ul style="list-style-type: none"> -พัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ให้เหมาะสมและ สอดคล้องกับความ ต้องการของชุมชน -ฝึกปฏิบัติงานในสถาน ประกอบการของชุมชน -ปรับปรุง พัฒนา โครงการอาหารกลางวัน ให้มีคุณภาพ และ หลากหลาย -ศึกษาดูงานด้านการ ประกอบอาชีพทางการ เกษตรแบบสมัยใหม่ -พัฒนาการเรียน การเรียน การสอน โดยใช้ CAI -จัดนิทรรศการ ผลงาน นักเรียน -พัฒนาห้องปฏิบัติการ กลุ่ม กพอ. ให้เอื้อต่อการ เรียนอย่างแท้จริง

ยุทธศาสตร์	ปีการศึกษา 2542	ปีการศึกษา 2543	ปีการศึกษา 2544
4 การวัดผลและประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง	<ul style="list-style-type: none"> -จัดอบรมการทำแฟ้มสะสมผลงาน (Portfolio) -จัดทำเอกสารประกอบการวัดและประเมินผลตามสภาพที่แท้จริง -วางแผนการวัดและประเมินผลทั้งระบบ 	<ul style="list-style-type: none"> -จัดอบรมเทคนิคการสร้างข้อทดสอบมาตรฐาน -สร้างข้อทดสอบมาตรฐานทุกกลุ่มประสบการณ์ -ประเมินผลโดยใช้ Portfolio ทุกสายชั้น -จัดนิทรรศการแสดงผลงานดีเด่นของนักเรียน -วิเคราะห์รูปแบบการสอน 	<ul style="list-style-type: none"> -พัฒนาข้อทดสอบให้ได้มาตรฐาน และสามารถวัดผลประเมินผลได้อย่างเที่ยงตรง -พัฒนาการวัด และประเมินผลโดยใช้ Portfolio -ประเมินผลการการใช้ Portfolio -พัฒนารูปแบบการสอน
5. การสอนซ่อมเสริม	<ul style="list-style-type: none"> -สำรวจสภาพการสอนซ่อมเสริม -สร้างความตระหนักให้ครูผู้สอนเห็นความสำคัญของการสอนซ่อมเสริม -จัดทำปฏิทิน/ตารางสอนซ่อมเสริมไว้ในเวลาปกติ -จัดกิจกรรมสอนซ่อมเสริมทุกสายชั้น 	<ul style="list-style-type: none"> -อบรมเทคนิคการสอนซ่อมเสริมให้ครูผู้สอน -นิเทศติดตาม และประเมินผลอย่างค่อเนื่องและสม่ำเสมอ 	<ul style="list-style-type: none"> -พัฒนาการวัด และประเมินผลโดยใช้ Portfolio -พัฒนารูปแบบการสอนซ่อมเสริมให้มีประสิทธิภาพ -จัด โปรแกรมการสอนซ่อมเสริมโดยใช้ CAI -ประเมินผลการจัดกิจกรรมการสอนซ่อมเสริม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ยุทธศาสตร์	ปีการศึกษา 2542	ปีการศึกษา 2543	ปีการศึกษา 2544
1. ปรับปรุงพัฒนาองค์การบริหารโรงเรียน	-วิเคราะห์งาน กำหนดขอบข่ายของงาน -พัฒนาการจัด โครงสร้างการบริหารงาน -พรรณนางาน -จัดบุคลากร -จัดทำคู่มือการปฏิบัติงาน และเพิ่มสะสมผลงาน	-พัฒนาองค์การ -ศึกษาดูงาน -ส่งเสริมการบริหารแบบมีส่วนร่วม	-ปรับปรุงงาน และบุคลากร -จัดหาซ่อมแซมวัสดุ อุปกรณ์ เพื่อการบริหารงาน
2. พัฒนาแผนงานเพื่อนำข้อมูลมาใช้ในการบริหารงานการนิเทศและประเมินผล	-จัดหน้าที่ ขอบเขตพรรณนางาน -สร้างเสริมทีมงาน -จัดหาคอมพิวเตอร์ เพื่อการปฏิบัติงาน -นิเทศการเรียนการสอน -กำกับ ติดตาม และประเมินผลการบริหารงาน	-พัฒนาแผนงาน -กำกับ ติดตาม และประเมินผล โครงการ -ประชาสัมพันธ์การดำเนินการ -เผยแพร่ผลงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและชุมชน	-วิเคราะห์การจัดเก็บข้อมูล -จัดทำรายงานผลการดำเนินงานที่เกิดจากกระบวนการบริหาร -เผยแพร่ผลงานต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับชุมชน
3. ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาเพื่อให้มีคุณภาพและประชาสัมพันธ์โรงเรียน	-จัดตั้งคณะกรรมการโรงเรียน -ประชุมกรรมการเพื่อวิเคราะห์สภาพ โรงเรียน และ ความต้องการ -กำหนดยุทธศาสตร์ การพัฒนาคุณภาพการศึกษาของ โรงเรียน	-นำผล ไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินการ -คณะกรรมการช่วยเหลือสนับสนุนการบริหารงาน -ระดมทรัพยากรในชุมชน เพื่อพัฒนาโรงเรียน -รับทราบการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาของโรงเรียน	-นำผล ไปปรับปรุงพัฒนาการดำเนินงาน -คณะกรรมการให้คำปรึกษาช่วยเหลือ -รับทราบการตรวจสอบ และผลการปฏิบัติงาน -วิเคราะห์คุณภาพการศึกษาเพื่อกำหนดแนวทางการพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานตามที่หน่วยงานต้นสังกัดกำหนด

บทบาทของกรรมการโรงเรียน

1. ร่วมมือวางแผนและให้ความคิดเห็นต่อการจัดการศึกษาของโรงเรียนเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้
 - กำหนดนโยบายแผนแม่บท และแผนพัฒนาโรงเรียน
 - ให้ความเห็นชอบแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียน
 - ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะ และแนวทางในการแสวงหา และให้การสนับสนุนด้านการเงิน วัสดุครุภัณฑ์ อุปกรณ์ต่างๆ ตลอดจนการจัดหาวิทยากรภายนอกและภูมิปัญญาท้องถิ่น
 - รับทราบความก้าวหน้าการดำเนินงานของโรงเรียน
 - ประสานกับองค์กรท้องถิ่น ให้ความเสริมสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน
2. ส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินงานของโรงเรียน
 - รับทราบความก้าวหน้า และเป็นตัวแทนแจ้งข่าวความเคลื่อนไหวของโรงเรียนให้ชุมชนได้รับทราบ
 - สร้างความเข้าใจในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน
 - เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมของโรงเรียน
 - ช่วยเหลือประสานงานความร่วมมือกับผู้ปกครองและชุมชน
3. ร่วมประเมินและรับทราบผลการดำเนินงานของโรงเรียน
 - คณะกรรมการ โรงเรียนต้องมีส่วนร่วมในการสรุป และประเมินผลการดำเนินงานของโรงเรียน ในแผนปฏิบัติการประจำปี และหาแนวทางการปรับปรุงเพื่อให้โรงเรียนบรรลุเป้าหมายของการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษา
4. เผยแพร่ผลงานของนักเรียน
 - คณะกรรมการ โรงเรียนควรให้การสนับสนุนกิจกรรมและผลงานต่างๆ ของโรงเรียน เพื่อช่วยเหลือโรงเรียนในการนำเสนอผลงานในทางสร้างสรรค์ต่อชุมชน เพื่อสร้างความชื่นชมและความภาคภูมิใจที่มีต่อโรงเรียน

บทบาทหน้าที่ของผู้บริหารโรงเรียน

1. บริหารแผนงานทั้ง 6 แผนงาน เป็นไปด้วยความเรียบร้อย
2. ติดตาม ประเมินผลการปฏิบัติงานของครู
3. ควบคุม กำกับการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนของครูให้เป็นไปตามหลักสูตร
4. เป็นที่ปรึกษาให้กับคณะครูและกรรมการ โรงเรียนในการพัฒนาโรงเรียน
5. ให้ขวัญ กำลังใจ และความยุติธรรม ต่อผู้ใต้บังคับบัญชาด้วยความจริงใจ
6. พัฒนาตามแผนปฏิบัติการประจำปีของโรงเรียนร่วมกับบุคลากรในโรงเรียน
7. วางแผนพัฒนางานด้านต่างๆ ของโรงเรียนร่วมกับคณะครู และคณะกรรมการ โรงเรียน
8. ปฏิบัติงานนอกสถานที่เท่าที่จำเป็น เพื่อประสานงานกับบุคคลและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
9. จัดประชุมประจำเดือน ประชุมทางวิชาการ เพื่อชี้แจงข้อราชการหาแนวทางในการปฏิบัติงาน
10. สรุปผลการปฏิบัติงานของโรงเรียนต่อหัวหน้าการประถมศึกษาและกรรมการ โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเพื่อเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ผลงาน

บทบาทของครูผู้สอน (Teacher)

1. เตรียมการสอน (บันทึกการสอน สอนซ่อมเสริม ให้สื่อ การตรวจสอบจุดประสงค์การเรียนรู้ของนักเรียน การวัดผล ประเมินผล ฯลฯ)
2. สอนตามแผนการสอน คู่มือครู (โดยการสอนเต็มเวลา เต็มหลักสูตร และเต็มความสามารถ)
3. สอนซ่อมเสริม ตามตารางสอนซ่อมเสริม
4. กวดขัน และติดตามให้นักเรียนมาเรียนอย่างสม่ำเสมอ
5. จัดบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
6. ผลิต และใช้สื่อ แสวงหาวัตกรรมและเทคโนโลยีมาใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน
7. วัดและประเมินผลความก้าวหน้าของนักเรียน อย่างต่อเนื่อง และสม่ำเสมอ โดยปฏิบัติตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการ
8. จัดทำเอกสารราชการประจำชั้น ให้ถูกต้องเป็นปัจจุบัน และส่งฝ่ายวิชาการตรวจสอบตามกำหนด
9. จัดทำข้อมูลนักเรียนที่รับผิดชอบให้เป็นปัจจุบัน เช่น ประวัติส่วนตัว สถิติการมาเรียน พฤติกรรมด้านต่างๆ สุขภาพอนามัย ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน ฯลฯ
10. มีแผนปรับปรุง แก้ไขปัญหาด้านการเรียนการสอน ที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาของนักเรียน
11. ปฏิบัติงานตามแผนงาน โครงการ/กิจกรรมที่ได้รับมอบหมาย/รับผิดชอบ ให้สำเร็จตามวัตถุประสงค์ และเป้าหมายที่วางไว้
12. นิเทศ และให้คำปรึกษา แนะนำซึ่งกันและกัน
13. ปฏิบัติตามกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ และข้อตกลงของโรงเรียนอย่างเคร่งครัด
14. รายงานผลการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมาย/รับผิดชอบ ตามสายงานจนถึงผู้บริหาร โรงเรียนเป็นระยะตามที่กำหนดไว้ในปฏิทินปฏิบัติงานประจำปี
15. ปฏิบัติงานอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมายจากผู้บริหาร โรงเรียน

บทบาทของนักการภารโรง (Janitor)

1. ปิด เปิด ห้องเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ ห้องปฏิบัติต่างๆ และประตูโรงเรียน
2. ปิด กวาด เช็ด ถู อาคารเรียน อาคารประกอบ และบริเวณโรงเรียน
3. นำขยะในห้องตามอาคารเรียน อาคารประกอบ และบริเวณทั่วไป ไปทิ้งและกำจัด
4. ดูแลน้ำดื่ม น้ำใช้ตามอาคารต่างๆ ตลอดจนน้ำใช้ในห้องน้ำ ห้องส้วมครูและนักเรียน อย่างทั่วถึงและเพียงพอ
5. ดูแล ปรับปรุง ตกแต่งส่วนหย่อมตามบริเวณต่างๆ ที่ได้รับมอบหมายให้สดชื่นสวยงาม มีชีวิตชีวาอยู่เสมอ
6. ดูแลรักษาความปลอดภัยสถานที่ราชการ และทรัพย์สินของทางราชการ
7. อยู่เวรยามรักษาความปลอดภัย ของ โรงเรียนภาคกลางคืนทุกคืน
8. เดินหนังสือราชการ/หนังสือทั่วไป และ โรงเรียนหนังสือ/เอกสารของทางราชการ
9. บริการครูและนักเรียนตามความเหมาะสม
10. ดูแล รักษา ปรับปรุง ซ่อมแซมอาคารสถานที่ และวัสดุ ครุภัณฑ์ของโรงเรียน ให้สามารถใช้งานได้ ตามควรแก่สภาพ /ตามความเหมาะสม
11. ปฏิบัติงานตามที่ได้รับมอบหมาย และครูผู้สอนมอบหมายตามความเหมาะสมกับหน้าที่
12. ปฏิบัติงานอื่นๆ ตามที่โรงเรียน กลุ่มโรงเรียนสพอ. และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องมอบหมาย

บทบาทของผู้ปกครอง และชุมชน (Community)

1. ศึกษาระเบียบ ข้อบังคับของโรงเรียน
2. ศึกษารายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการจัดการเรียนการสอน และการดำเนินงานด้านการพัฒนา คุณภาพการศึกษาของโรงเรียน
3. ร่วมพิจารณาถึงศักยภาพของโรงเรียน และให้ความร่วมมือกับโรงเรียน ในการควบคุมดูแลและแก้ไข ปัญหา ด้านการเรียนของนักเรียน ตลอดจนช่วยเหลือสนับสนุนด้านงบประมาณ วัสดุ อุปกรณ์ และแรงงานในการพัฒนาโรงเรียน
4. รับผิดชอบบำรุงการศึกษา ค่าธรรมเนียมต่างๆ ค่าอุปกรณ์การเรียนการสอน และเครื่องแต่งกายตามระเบียบของโรงเรียน
5. ให้การสนับสนุนการดำเนินงานตามแผนงาน โครงการ/กิจกรรมของโรงเรียนตามแผนปฏิบัติการประจำปี เพื่อให้เกิดผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาตามที่กำหนดไว้ในธรรมนูญโรงเรียน
6. อบรม สั่งสอนเด็กที่อยู่ในการปกครองดูแล ให้ปฏิบัติตามระเบียบ วินัยของ โรงเรียน และ วัฒนธรรมประเพณีที่ดีงามของไทย
7. เข้าร่วมการประชุมเพื่อฟังคำชี้แจงจากทางโรงเรียน ให้คำปรึกษาแนะนำและข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาโรงเรียน
8. ร่วมชื่นชมผลงาน เผยแพร่ผลงาน และประชาสัมพันธ์โรงเรียน

โรงเรียนบ้านคันแก้ว ได้กำหนดแนวทางปฏิบัติสำหรับนักเรียน ซึ่งเป็นข้อตกลงร่วมกันระหว่างครูกับนักเรียนไว้ ดังนี้

1. นักเรียนแต่งกายด้วยเครื่องแบบที่ถูกต้องตามระเบียบของโรงเรียน
2. นักเรียนต้องเป็นผู้มีวินัย คุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่ดี ปฏิบัติตามกฎหมาย และรู้จักคุณค่าของวัฒนธรรมไทย
3. นักเรียนต้องให้ความเคารพ ศรัทธา เชื่อฟัง บิคา มารดา ผู้ปกครอง ครู อาจารย์
4. นักเรียนต้องประพฤติตามระเบียบ ข้อบังคับ และแนวปฏิบัติต่างๆ ของโรงเรียน
5. นักเรียนต้องปฏิบัติตนให้เหมาะสมกับบทบาทหน้าที่ เพศ วัยและมีความสุภาพอ่อนโยน ทั้งกาย วาจา ใจ
6. นักเรียนต้องมาโรงเรียนให้ทันเวลา ไม่ขาดเรียน ไม่หนีเรียนและเข้าเรียนตรงเวลา
7. นักเรียนต้องตั้งใจศึกษาเล่าเรียนจนจบหลักสูตร
8. นักเรียนต้องไม่สูบบุหรี่ ไม่ดื่มสุรา ไม่เสพยาเสพติด ไม่เล่นการพนันทุกชนิดทั้งต่อหน้าและลับหลัง ทั้งในและนอกโรงเรียน
9. นักเรียนต้องมีความซื่อสัตย์ รักความสามัคคี ไม่ก่อเหตุทะเลาะวิวาทหรือสร้างความเสื่อมเสียแก่ตนเองผู้อื่นและโรงเรียน
10. นักเรียนต้องร่วมรับผิดชอบร่วมกันในการดูแล รักษาความสะอาดของห้องเรียน อาคารเรียน อาคารประกอบ สถานที่ บริเวณทั่วไป และสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนให้เป็นปัจจุบัน มั่นคง ปลอดภัยเป็นระเบียบเรียบร้อย ร่มรื่น สวยงาม น่าอยู่อาศัย
11. นักเรียนต้องเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆ ที่โรงเรียนจัดขึ้นอย่างสม่ำเสมอ
12. นักเรียนต้องช่วยกันสร้าง และรักษาชื่อเสียง เกียรติคุณของโรงเรียน